

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ADLİ TIP ENSTİTÜSÜ**

Danışman: Prof. Dr. Sermet Koç

**CİNSEL İSTİSMAR MAĞDURU KIZ ÇOCUKLAR: SOSYOLOJİK VE
VİKTİMOLOJİK BİR İNCELEME**

SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

Pınar Akkuş

İSTANBUL-2014

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ADLİ TIP ENSTİTÜSÜ**

Danışman: Prof. Dr. Sermet Koç

**CİNSEL İSTİSMAR MAĞDURU KIZ ÇOCUKLAR: SOSYOLOJİK VE
VİKTİMOLOJİK BİR İNCELEME**

SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

Pınar Akkuş

İSTANBUL-2014

TEZ ONAYI

İstanbul, 30 Ocak 2014

İ.Ü.ADLİ TIP ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Lisansüstü Öğretim Yönetmeliğinin 50. maddesi uyarınca Enstitünüz Sosyal Bilimler Anabilim Dalı'nın doktora öğrencisi Pınar AKKUŞ' un

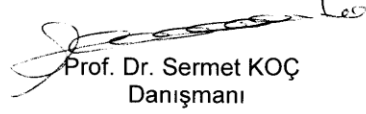
"Cinsel İstismar Mağduru Kız Çocuklar: Sosyolojik ve Viktimolojik Bir İnceleme"

Adlı tezi jürimizce tetkik edilmiş ve kendisine tez savunması yaptırılmıştır.

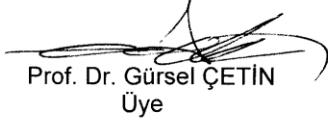
Yukarıda adı geçen tezin ve tez savunmasının kabul edilmesine oy birliği ile karar verilmiştir.

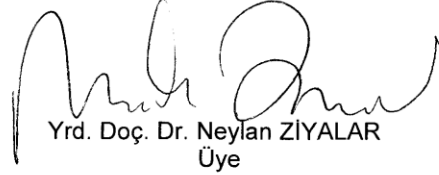
Prof. Dr. Ayşe DURAKBAŞA
Jüri Başkanı

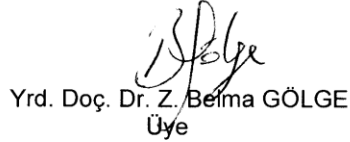
Prof. Dr. Sermet KOÇ
Danışmanı

Prof. Dr. Gürsel ÇETİN
Üye

Yrd. Doç. Dr. Neylan ZİYALAR
Üye

Yrd. Doç. Dr. Z. Belma GÖLGE
Üye

“Cinsel İstismar Mağduru Kız Çocuklar: Sosyolojik ve Viktimolojik Bir İnceleme” isimli doktora tez çalışması Koç Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KOÇ KAM) tarafından desteklenmiştir.

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın yürütülmesi sırasında değerli yardımlarını gördüğüm Danışmanım Prof. Dr. Sermet Koç'a teşekkür ederim. Tez İzleme Komitesi Üyeleri Prof. Dr. Ayşe Durakbaşı'ya en zor zamanlarımda beni rahatlattığı ve değerli yorumlarıyla ufkumu açtığı için; Yrd. Doç. Dr. Neylan Ziyalar'a, tüm doktora eğitimim süresince verdiği destek ve katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Tezin planlanması aşamasında deneyimleri ile bana yardımcı olan Uzman Psikolojik Danışman Neylan Özdemir'e, Yrd. Doç Dr. Altan Kar'a, Doç. Dr. Aylin Aktükün'e ve istatistik analizlerinin değerlendirilmesinde yardımcı olan Sosyolog Tamer Coşar ve Doç. Dr. Evren Ayrancı'ya teşekkür ederim.

Tezin yoğun geçen saha araştırması sürecinde hep yanımda olan ve yorumları ile katkıda bulunan Sosyal Hizmet Uzmanı/Sosyal Çalışmacı Zeynep Çakta'ya ve Sosyal Hizmet Uzmanı/Sosyal Çalışmacı Salih Sinan Kaplan'a çok teşekkür ederim.

Tezin sınırlılıklarını aşmak için gerçekleştirdiğim yurt dışı ziyaretin hayata geçirilmesinde katkılarını esirgemeyen Pınar İlkaracan, Müjgan Arpat ve Steffani Hover'e teşekkür ederim.

Çalışma yaşamımda bana desteği ile işlerimi kolaylaştıran Bölüm Başkanım Yrd. Doç Dr. Seher Cesur Kılıçaslan'a çok teşekkür ederim.

Destekleriyle çalışmanın hayata geçmesinde büyük katkıda bulunan Koç Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi'ne (KOÇ KAM) teşekkürü borç bilirim.

Bizleri sosyal hizmet alanında çalışma ve araştırma konusunda yüreklendiren, birikimleri ile bu çalışmaya yön veren ve tezin her aşamasında desteğini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Esin Küntay'a teşekkür etmek isterim. Cinsel istismar mağduru kız çocukları üzerine gerçekleştirdiği uygulamalı araştırması birçok çalışmaya ve uygulamaya ilham kaynağı olan değerli hocamın bizlere ve çocuklara katkısı çok büyük.

Son olarak araştırma sürecine katılımları ile tezin ortaya çıkmasına imkân veren sevgili kuruluş yöneticilerine, çalışanlarına ve çok değerli kız çocuklarına gönülden teşekkür etmek isterim.

Kız çocukları için hayata geçirilen hizmetlerin çocuk yararına ve çocuklarla birlikte planlanması dileğiyle...

Pınar Akkuş

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. BSRM İlk Adım İstasyonuna Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Kuruluşa İlk Geliş Nedeni

Tablo 2. BSRM İlk Adım İstasyonuna Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Kuruluşa Geliş Nedenleri

Tablo 3. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Maruz Kaldıkları İstismar Biçimleri

Tablo 4. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Maruz Kaldığı Cinsel İstismarın Türü

Tablo 5. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Yaşadığı Aile İçi Cinsel İstismarın Kim Tarafından Gerçekleştirildiği

Tablo 6. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Yaşadığı Aile Dışı Cinsel İstismarın Kim Tarafından Gerçekleştirildiği

Tablo 7. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Yaş Durumu

Tablo 8. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Yaş Dağılımı

Tablo 9. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Doğdukları Yere Göre Dağılımı

Tablo 10. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Nüfusa Kayıtlı Oldukları Yere Göre Dağılımı

Tablo 11. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 12. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Kabul Tarihlerinin Mevsimlere Göre Dağılımı

Tablo 13. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Ayrılış Tarihlerinin Mevsimlere Göre Dağılımı

Tablo 14. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Kalış Süresi

Tablo 15. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Geldikleri Kanal

Tablo 16. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Gittikleri Yer

Tablo 17. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Maruz Kaldığı Cinsel İstismarın Türüne Göre Kuruluştan Ayrıldıktan Sonra Gittiği Yerin Dağılımı

Tablo 18. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Yaş Dağılımı

Tablo 19. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 20. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Daha Önce Kaldığı Kuruluş Sayısı

Tablo 21. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Maruz Kaldıkları Cinsel İstismarın Türü

Tablo 22. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Maruz Kaldıkları Aile İçi Cinsel İstismarın Kim Tarafından Gerçekleştirildiği

Tablo 23. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Maruz Kaldıkları Aile Dışı Cinsel İstismarın Kim Tarafından Gerçekleştirildiği

Tablo 24. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kuruluşa İlk Geldiklerinde Kuruluş Tanıtımının Yapılma Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 25. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kuruluş Tanıtımının Kim/Kimler Tarafından Yapıldığına İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 26. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kuruluşa İlk Geldiklerinde Kuruluştan Alınacak Hizmetin Anlatılma Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 27. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM'nin Bulunduğu Semtten Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 28. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kaldıkları Odanın Rahatlığından Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 29. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kaldıkları Odanın Temizliğinden Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 30. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kaldıkları Odanın Isısından Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 31. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Yemekhanenin/Mutfağın Temizlik ve Düzeninden Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 32. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kaldıkları Odadaki Kişi Sayısına İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 33. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kişisel Eşyaları İçin Verilen Dolabın Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 34. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Yemekhanede/Mutfakta Çıkan Yemeklerden Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 35. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Özel Günlerde Çıkarılan Yemeklerin Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 36. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının İhtiyaç Halinde Yiyeceğe Ulaşabilme İmkânının Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 37. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Ara Öğünlerin Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 38. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının İstedikleri Zaman Banyo Kullanımının Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 39. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Banyoda Sıcak Suya Ulaşma Olanağının Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 40. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Çamaşırlarını İstedikleri Zaman Yıkayıp Kurutabilme İmkânının Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 41. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM Tarafından Sağlanan Giyim Eşyalarının Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 42. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Harçlık Miktarının Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 43. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM’de Bilgisayar (İnternet) Kullanma İmkânının Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 44. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Telefonda Konuşurken Yalnız Kalabilme Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 45. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Ziyaretçisi İle Yalnız Görüşebilme Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 46. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM’de Kalırken En Çok İhtiyaç Duyduğu İlk Şey

Tablo 47. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM’de Kalırken En Çok İhtiyaç Duyduğu İkinci Şey

Tablo 48. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM’de Kalırken En Çok İhtiyaç Duyduğu Üçüncü Şey

Tablo 49. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Okul/Kurs İle İlgili İhtiyaçlarının Karşılanma Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 50. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Ödev Yaparken Yardım Edilme Sıklığına İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 51. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Okul/Kurs İle İlgili Sorun Yaşandığında Alınan Desteğin Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 52. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Okula/Kursa Devam Durumunun ve Notlarının Takip Sıklığına İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 53. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Ders Çalıştığı Odanın Sessizliğinden Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 54. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM Kütüphanesinin Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 55. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Mesleki Eğitime Erişimin Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 56. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Sağlık İle İlgili Sordukları Sorulara Verilen Cevapların Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 57. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Sağlık Konusunda Verilen Eğitimlerin Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 58. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Dışarıdan Gelebilecek Tehlikelere Karşı Kendini Güvende Hissetme Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 59. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kuruluşta Kaldığı Süre İçerisinde Acil Durum (Yangın, Deprem vb.) Tatbikatına/Eğitime Katılma Durumu

Tablo 60. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kuruluşa Giriş Çıkışların Kontrol Altına Alınma Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 61. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Dışarı Çıkmak İçin İzin Alma Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 62. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kuruluşa Giriş-Çıkış Saatlerinden Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 63. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kurallara Uygun Davranmayanlara Verilen Cezalara İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 64. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Örnek Davranış Sergileyenlere Ödül Verilme Sıklığına İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 65. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kuruluş Dışında Düzenlenen Faaliyetlerden Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 66. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kuruluş Dışında Düzenlenen Faaliyetlerin Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 67. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının El İşi Odasında Yapılan Derslerin/Faaliyetlerin Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 68. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kuruluştaki Spor Yapabilme İmkânının Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 69. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Çocuk Temsilcisi Seçimine Katılma Durumu

Tablo 70. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Çocuk Temsilcisinin Çalışmalarından Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 71. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kaldıkları Odanın İstekleri Dışında Değiştirilmesinden Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 72. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kaldıkları Odayı İstedikleri Gibi Düzenleyebilme Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 73. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM'deki Faaliyetlerin Planlanma Aşamasında Fikirlerinin Sorulma Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 74. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kendileri İle İlgili Alınan Kararlarda Fikirlerinin Sorulma Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 75. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Yemek Listesi Oluşturulurken Fikirlerinin Sorulma Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 76. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kuruluştaki Yapılacak Bir Değişiklikte Fikirlerinin Sorulma Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 77. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM'deki Dilek-Şikâyet Kutusunu Kullanma Durumu

Tablo 78. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM'deki Dilek-Şikâyet Kutusunu Kullanmanın Çözümüne Katkı Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 79. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Yemek Servisi Yapan Personelin Yaklaşımından Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 80. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Sağlık Personelinin Yaklaşımından Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 81. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Güvenlik Görevlilerinin Yaklaşımından Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 82. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Şikâyet ve İsteklerinin Dikkate Alınma Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 83. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Duygularının Personel Tarafından Anlaşılma Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 84. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Korkularını Yenmesinde Personelin Desteğine İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 85. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Hayata Hazırlanmaları Konusunda Personelin Desteğine İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 86. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Meslek Elemanlarının Kendilerine Bir Gün İçinde Ayırdığı Sürenin Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 87. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Konuşma İhtiyacı Hissettiğinde Personele Ulaşma İmkânının Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 88. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Personele Duyduğu Güvene İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 89. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM’de En Güvendiği Kişiye İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 90. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM’de Kalan Diğer Kız Çocukları İle İlişkisine Yönelik Değerlendirmesi

Tablo 91. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kuruluşun En Sevdikleri Yönlerine İlişkin Değerlendirmeleri

Tablo 92. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kız Çocuklarının Kuruluşun En Sevmedikleri Yönlerine İlişkin Değerlendirmeleri

Tablo 93. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kaldıkları BSRM’den Ayrıldıktan Sonra Gitmek İstedikleri Yere İlişkin Değerlendirmesi

Tablo 94. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kaldıkları BSRM’den Ayrıldıktan Sonra Gitmek İstedikleri Yeri Tercih Nedenleri

Tablo 95. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarında Aile İçi Cinsel İstismara Uğrayanların Kim Tarafından İstismar Edildiği

Tablo 96. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarında Aile Dışı Cinsel İstismara Uğrayanların Kim Tarafından İstismar Edildiği

Tablo 97. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarına Verilmiş Tedbir Kararları

Tablo 98. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarının Sahip Oldukları Öz Kardeşlerinin Sayısı

Tablo 99. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarının Sahip Oldukları Üvey Kardeşlerinin Sayısı

Tablo 100. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarının Ceza Alma Nedenleri

Tablo 101. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarının Sağlık Durumu

Tablo 102. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarının Tedavi Durumu

Tablo 103. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarının Sergilediği Kendisine Zarar Verme Davranışları

KISALTMALAR LİSTESİ

ASPB: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

BM: Birleşmiş Milletler

BSRM: Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi

CAPTA: Child Abuse Prevention and Treatment Act (Çocuk İstismarını Önleme ve Tedavi Yasası)

CMK: Ceza Muhakemesi Kanunu

ÇİM: Çocuk İzlem Merkezi

ÇHS: Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

ÇKK: Çocuk Koruma Kanunu

ECPAT: End Child Prostitution, Child Pornography and the Trafficking of Children for Sexual Purposes (Çocuk Fuhşuna, Pornografisine ve Cinsel Amaçlı Çocuk Ticaretine Son)

ILO: International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)

KBRM: Koruma Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi

KHK: Kanun Hükmünde Kararname

NCANDS: National Child Abuse and Neglect Data System (Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Bilgi Sistemi)

NCVS: National Crime Victimization Survey (Ulusal Suç Mağduriyeti Anketi)

NSPCC: National Society for the Prevention of Cruelty to Children (Ulusal Çocuklara Yönelik Zalimliği Önleme Derneği)

SHÇEK: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

SHR: Supplementary Homicide Reports (FBI'nin Standard Suç Raporlarına Ek Cinayet Raporları)

TCK: Türk Ceza Kanunu

TUİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TMK: Türk Medeni Kanunu

UNICEF: the United Nations Children's Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)

WHO: Dünya Sağlık Örgütü

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
İÇİNDEKİLER.....	xiv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Problemi.....	2
1.2. Kuramsal Çerçeve.....	3
2. GENEL BİLGİLER.....	10
2.1. Çocuğun Cinsel İstismarı.....	10
2.2. Çocuk Cinsel İstismarına Yönelik Sosyal Hizmetin Hukuki ve Kurumsal Yapısı.....	27
2.2.1. Uluslararası Hukuki Çerçeve.....	27
2.2.2. Yurt Dışındaki Kurumsal Yapılanmaya İlişkin Örnekler.....	31
2.2.3. Türkiye’de Çocuk Cinsel İstismarına Yönelik Sosyal Hizmetin Hukuki ve Kurumsal Yapısı.....	40
2.2.3.1. 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının İlgili Mevzuatı ve Çocuk Koruma Kanunu Çerçevesinde Çocuğun Korunması.....	42
2.2.3.1.1. Cinsel İstismar Mağduru Kız Çocuklarının Korunma Altına Alındığı Kuruluşlar.....	43
2.2.3.1.2. Koruyucu ve Önleyici Hizmetler.....	47
2.2.3.1.3. Korunma İhtiyacı Olan Çocukların Tespit ve İncelemesi.....	48
2.2.3.1.4. Çocuk Hakkında Hazırlanacak Sosyal İnceleme Raporu.....	49
2.2.3.1.5. Acil Korunma Kararı.....	50
2.2.3.1.6. Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler.....	50
2.2.3.1.7. Korunma Kararının Uygulanması.....	54
2.2.3.1.8. Korunma Kararının Uzatılması, Değiştirilmesi ve Kaldırılması.....	55
2.2.3.1.9. Hakkında Korunma Kararı Verilmiş Çocuklara/Gençlere Yönelik Hizmetler.....	55
2.2.3.1.10. Kamu Kurum ve Kuruluşları İle Koordineli Çalışma.....	57
2.2.3.1.11. Çocuk Koruma Sisteminde Kolluğun Görevleri.....	58
2.2.3.1.12. Çocuk Koruma Sisteminde Çalışan Personelin Niteliği.....	58
2.2.3.2. Medeni Kanun.....	59

2.2.3.3. Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanununda Çocuğun Cinsel İstismarı.....	61
2.2.3.3.1. Yaş Kriterine Dayalı Ayrım	61
2.2.3.3.2. Çocuğun Cinsel İstismarı Suçunda Cezayı Arttıran Nitelikli Unsurlar	62
2.2.3.3.3. Aile Düzenine Karşı İşlenen Suçlar	63
2.2.3.3.4. Hamileliğin Sonlandırılması.....	64
2.2.3.3.5. Beden Muayenesi ve Genital Muayene.....	65
2.2.3.3.6. Bildirim Yükümlülüğü.....	66
2.2.3.3.7. Çocuğun Cinsel İstismar Suçlarına Karşı Korunması	68
2.2.3.4. Yerel Yönetimler İle İlgili Mevzuatta Çocukların Cinsel İstismarı İle İlgili Olabilecek Düzenlemeler	72
3. GEREÇ VE YÖNTEM	73
3.1. Araştırma Alanının Seçimi.....	73
3.2. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Saha Araştırması Sürecinde Karşılaşılan Güçlükler	73
3.3. Örneklem Tekniği ve Örnek Seçimi	78
3.4. Veri Toplama Teknikleri	79
3.4.1. Nicel Araştırma	81
3.4.1.1. Kız Çocuklarına Ait Dosyaların, Kurumsal İstatistiklerin Taranması ve Analizi.....	81
3.4.1.2. Kuruluş Memnuniyet Anketinin Hazırlanması, Uygulanması ve Analizi.....	83
3.4.2. Nitel Araştırma	85
3.4.2.1. Kız Çocukları İle Gerçekleştirilen Odak Grup Görüşmelerinin Hazırlık Süreci.....	85
3.4.2.2. Kız Çocukları İle Odak Grup Görüşmelerinin Gerçekleştirilmesi	90
3.4.2.3. Kuruluş Personeli İle Yapılan Odak Grup Görüşmelerinin Hazırlık Süreci.....	92
3.4.2.4. Kuruluş Personeli İle Odak Grup Görüşmelerinin Gerçekleştirilmesi ...	93
3.4.2.5. Gerçekleştirilen Odak Grup Görüşmelerinin Değerlendirilmesi ve Analizi	93
4. BULGULAR	96
4.1. Kız Çocuklarına İlişkin Bulgular.....	96
4.1.1. Nicel Bulgular	96
4.1.1.1. Cinsel İstismar Nedeni İle BSRM İlk Adım İstasyonuna Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarına İlişkin Bilgiler	96
4.1.1.2. Kuruluş Memnuniyet Anketine İlişkin Değerlendirmeler	105
4.1.1.2.1. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarına İlişkin Genel Bilgiler	106

4.1.1.2.2. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM ve BSRM’de Verilen Hizmetin Tanıtımına İlişkin Değerlendirmeleri	109
4.1.1.2.3. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM’nin Fiziksel Şartlarına İlişkin Değerlendirmeleri.....	110
4.1.1.2.4. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının İhtiyaçlarının Karşılmasına İlişkin Değerlendirmeleri	113
4.1.1.2.5. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM’de Kaldıkları Süre İçerisinde Eğitimlerine Verilen Desteğe İlişkin Değerlendirmeleri.....	121
4.1.1.2.6. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM’de Verilen Sağlık Hizmetlerine İlişkin Değerlendirmeleri	124
4.1.1.2.7. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM’nin Güvenliğine İlişkin Değerlendirmeleri.....	125
4.1.1.3.8. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM Kurallarına İlişkin Değerlendirmeleri	126
4.1.1.2.9. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM İçinde ve Dışında Düzenlenen Sosyal Kültürel Faaliyetlere İlişkin Değerlendirmeleri.....	128
4.1.1.2.10. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM’ye Aidiyet Duygusuna ve BSRM İşleyişine Katılma Durumlarına İlişkin Değerlendirmeleri.....	130
4.1.1.2.11. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM Yönetiminin ve Personelinin Yaklaşımına İlişkin Değerlendirmeleri.....	135
4.1.1.2.12. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM’de Kalan Diğer Kız Çocukları İle İlişkisine Yönelik Değerlendirmesi	140
4.1.1.2.13. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kaldıkları BSRM’de Sevdikleri ve Sevmedikleri Yönlere İlişkin Değerlendirmeleri.....	140
4.1.1.2.14. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kaldıkları BSRM’den Ayrıldıktan Sonra Gitmek İstedikleri Yere İlişkin Değerlendirmeleri.....	143
4.1.2. Nitel Bulgular	145
4.1.2.1. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarının Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	145
4.1.2.2. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarının Kendileri ve Arkadaşlık İlişkilerine İlişkin Bulgular	147
4.1.2.3. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarının Aile Algılarına İlişkin Bulgular.....	156
4.1.2.4. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarının BSRM Bakımı İle İlgili Düşüncelerine İlişkin Bulgular	161
4.2. Odak Grup Görüşmesine Katılan Personele İlişkin Bulgular	198
5. TARTIŞMA	217

6. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	278
ÖZET	289
ABSTRACT	290
KAYNAKLAR.....	291
EKLER.....	
Ek 1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’ndan Alınan İzin Yazıları	
Ek 2. Kız Çocukları İle Gerçekleştirilen Odak Grup Görüşme Formu	
Ek 3. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarına İlişkin Tablo	
Ek 4. Kız Çocukları İle Gerçekleştirilen Odak Grup Görüşmelerinde Öne Çıkan Konu ve Temalara İlişkin Tablo.....	
Ek 5. Kız Çocukları İle Gerçekleştirilen Kuruluş Memnuniyet Anketi	
Ek 6. BSRM Personeli İle Gerçekleştirilen Odak Grup Görüşme Formu	
ÖZGEÇMİŞ	

1. GİRİŞ

Kız çocuklarının cinsel istismarına neden olan risk faktörlerinin yaygınlığı ve bu istismarın çocuklar üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda kız çocuklarına sunulacak kurumsal hizmetin niteliğinin ve bu hizmetin alt yapısını oluşturan hukuki düzenlemelerin hayati önemde olduğu görülmektedir. Araştırmamız kapsamında gerçekleştirilen veri ve literatür taraması Türkiye’de 2008-2012 yılları arasında cinsel istismar nedeni ile açılan davaların ve kurumsal destek alan kız çocuklarının sayısındaki artışa dikkat çekmektedir. Bu artışın, geçmişte siyah sayı olarak adlandırılan cinsel istismar olgularının toplumdaki bilinç düzeyinin yükselmesi sonucu gün yüzüne çıkması şeklinde yorumlanması gerektiğine işaret ederek cinsel istismara maruz kalmış çocukların sorunlarının tespitinin sosyal problemler alanının önemli bir parçasını oluşturduğu belirtilmelidir (Topçu, 2009: 27). *Sokullu Akıncı* (2008: 46), cinsel saldırı suçlarının artışını, istatistiklere geçecek nitelikteki başvuruların artmış olmasından kaynaklanabileceğini ifade etmektedir. Bunun yanı sıra cinsel suç mağdurlarına sağlanan hizmetlerdeki gelişmenin ve bu tür mağdurlara karşı tutumların daha anlayışlı ve hoşgörülü olmasının başvuruların sayısının artışına neden olduğu vurgulanmaktadır (Sokullu-Akıncı, 2008: 47). Türkiye’de cinsel suç mağdurlarına yaklaşımın değişmekte olduğu görülmekle birlikte henüz mağduru ikinci kez mağdurlaştıran yaklaşımların sürdüğü de bilinmektedir. *Sokullu Akıncı* (2008: 44-45), mağdurun faili suça tahrik etmesi düşüncesi ve erkeklerin gerçekleştirdikleri cinsel suçlardan sorumlu tutulmaması yaklaşımını özellikle örnek vermektedir.

Çocukluk yaşamında cinsel ve fiziksel istismara maruz kalmış kadınların yetişkin yaşamına uyumunu araştıran çalışmaya göre çocukluk/gençlik döneminde maruz kalınan cinsel istismarın, fiziksel istismara kıyasla ruhsal sağlığı ve yetişkinin yaşamındaki uyumunu, şu andaki hayattan memnun olma ve geleceğe yönelik umutlarına dair bakışını daha şiddetli bir şekilde etkilediğini ortaya koyan bulgular mevcuttur (Odabaş, 2006). Söz konusu bulgular, araştırmanın konusu olan ergenlik dönemindeki 12-18 yaş kız çocuklarının yetişkin yaşamlarında birçok problem ile baş etmek zorunda kaldıkları ve istismara uğramayan bireylere oranla risk faktörlerine daha açık oldukları tespitini destekler niteliktedir.

Kız çocuklarının birçok toplumda ağırlıklı olarak ev içinde ve kendilerini tanıyan kişiler tarafından cinsel istismara uğradıkları bilinmekle birlikte okullarda ve diğer eğitim kurumlarında akranları ve öğretmenleri tarafından, çalışmaları durumunda işyerlerinde ve hizmet aldıkları kurumsal yapılarda, toplum içerisinde de cinsel istismara uğradıkları görülmektedir (Pinheiro, 2006: 7).

Cinsel anlamda sömürü ve istismara maruz kalan çocukların -özellikle de kız çocukların- sosyal problemlere/risklere açık ve kolay incinebilir olabilecekleri tespitinden (Küntay & Erginsoy, 2005) hareketle bu çocukların karşı karşıya kaldıkları risklerin analiz edilip önlenmesine yönelik her türlü anlama, açıklama, koruma ve önleme çabası yüksek derecede önem taşımaktadır.

Araştırmamız, üniversite ile sosyal hizmet uygulama alanı arasındaki bağa işaret ederek üniversite bünyesinde elde edilecek bilimsel verilerin mesleki alanda uygulanabilirliğine ve mağdur tarafların bakış açılarının bilimsel araştırmalardaki görünürlüğünün önemine vurgu yapmayı hedeflemektedir.

“Cinsel İstismar Mağduru Kız Çocuklar: Sosyolojik ve Viktimolojik Bir İnceleme” başlıklı tez çalışmasının İstanbul İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü’ne bağlı Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezlerinde (BSRM) uygulanabilme talebi, İstanbul Üniversitesi’nin 04.02.2011 tarih ve 159 sayılı yazısı ile Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Genel Müdürlüğü’ne iletilmiş ve SHÇEK¹ Gençlik Hizmetleri Daire Başkanlığı’nın olumlu görüşü çerçevesinde araştırmanın uygulanabilmesine dair onay 28.02.2011 tarihinde alınmıştır. Onayın kısa bir süre içerisinde alınabilmesi yapılacak çalışmanın kurum tarafından gerekliliğine de işaret etmektedir.

1.1. Araştırmanın Problemi

Bu tez çalışmasının birincil amacı, yaşamında cinsel istismara maruz kalmış çocuklarının sorunlarına kulak vermek; onları risklere karşı korurken uygulanan yöntemleri çocuk merkezli bakış açısından anlamaya çalışmak, cinsel istismar mağduru kız çocuklarının

---

¹ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK), 03.06.2011 tarihinde çıkarılan 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile kapatılmış, yerini Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) almıştır.

güçlendirilmesine, sosyalleştirilerek topluma yeniden kazandırılmalarına ve çocuk koruma sisteminin geliştirilmesine katkı sağlamaktır. Çocukların bakış açısından toplumsal yapıların (aile, toplum, sosyal hizmet vb.) değişim-dönüşümünün ortaya konması ve problem alanındaki sorunların çözümüne dair sosyal hizmetler açısından uygulayıcılara yol gösterebilecek somut öneriler üretilmesi çabası ön planda tutulmaktadır.

Bu araştırma, genelde sosyal bilimlerin özelde ise sosyolojinin kökeninde yer alan görünmeyeni görünür ve sosyal yaşamı anlaşılır kılma arzusunun ancak uygulamalı bir sosyal araştırma ile mümkün olabileceği ve uygulamalı sosyal araştırmanın da sosyal politika üretenler ve uygulayanlar için yararlı olacağı görüşünden hareketle gerçekleştirilmiştir (Lee, 1993: 19). Çocuklara yönelik daha etkin hizmetlerin ancak çocukların deneyimlerinin derinlikli bir şekilde anlaşılmasına yardımcı olabilecek nitelikli araştırmalar ile mümkün olabileceği düşünülmektedir (Haskins, 2007: Foreword). Bu bağlamda, araştırma kapsamında cinsel istismar nedeni ile korunma altına alınan kız çocuklarının kaldıkları kuruluşların yapısı çözümlenmeye çalışılacaktır.

1.2. Kuramsal Çerçeve

Çalışma, feminist bir perspektif eşliğinde kurgulanmıştır. Cinsiyet ilişkilerinin her alanda etkili olduğunu ve geleneksel araştırma yöntemlerinin ataerkil bir temele dayandığını savunan bu bakış açısı, araştırmanın hem araştıran hem de araştırılan kişiler için özgürleştirici, cinsiyetçi önyargılardan arındırılmış ve hiyerarşik olmayan ilişkilerin gözetilmesine olanak sağlayan teknikler kullanılarak tasarlanması gerektiği üzerinde durmuştur (Punch, 2005: 134-135). Bu görüşe dayanarak araştırmanın amacının yalnızca neden-sonuç ilişkilerinin açıklanması olamayacağını ileri sürerek araştırmada sosyal hayatın, gündelik ilişki ve deneyimlerin anlamını derinlemesine kavranması ve açıklanmasına elverişli niteliksel teknikleri tercih ederek araştırılan için “bilen özneler” kavramını kullanmaktadır (Kümbetoğlu, 2008; Mies, 1995). Bu bağlamda araştırma esnasındaki ilişkinin hem araştıran hem de araştırılan özneler açısından dönüştürücü bir karşılıklı öğrenme süreci olduğu ilkeleri çalışmanın arka planının ayrılmaz öğeleri olarak tanımlanabilir.

Mies (1995: 49), kadın çalışmalarının yüz yüze olduğu en önemli problemin hemen hemen tüm disiplinlerde ve bilimsel arayışlarda ortaya konan teorik çalışmalarda egemen olan erkek

önyargısı ve erkek merkezilik olduğuna vurgulayarak niceliksel araştırma yöntemlerinin kadınların sorunlarını anlamada yetersiz kaldığı ve kadın araştırmalarında kadın hareketinin politik hedefleri ile uyumlu bir metodoloji geliştirmenin gerekliliği üzerinde durmaktadır. *Mies*'in (1995: 52) deneyimlerinden süzerek aktardığına göre ataerkil bakışın sıkı bir şekilde savunusunu yaptığı değerden arınmışlık ve tarafsızlık ilkesi yerine, araştırmacının araştırma konusu kişiler ile yan yana durmasını ve kısmi “özdeşleşmesini” gerektiren bilinçli tarafsızlık ilkesi feminist araştırmalar için temel oluşturmaktadır. Araştırma sürecindeki bu hiyerarşinin kırılması gerekliliğinin yanı sıra *Mies* (1995: 53), daha gerçekçi teorilere ulaşabilmek için araştırma ve uygulamanın bir aradalığına vurgu yapmaktadır. Araştırmacının “tarafsızlık” yaftasından kesinlikle kurtulması gerektiğini ifade eden *Harding* (1995: 42), bu “tarafli” gibi görünen unsur çözümlemelere katmanın aslında araştırmanın tarafsızlığını artıracığını söyler.

Feminist perspektif ile sıkça paslaşan etnografik araştırmaların/etnografyanın kurumsallaşması da yukarıda değinilen araştırma sürecindeki araştırmacı ile araştırma kapsamında görüşülen kişi (ben ve ‘öteki’) arasındaki ilişkinin sorunsallaştırılmasına neden olmuştur (Altuntek, 2009). “Yerlinin bakış açısını kavramak” üzerine inşa edilen etnografik yaklaşım “öteki”ni anlamının veya açıklamanın ancak “içeriden bakış” ile mümkün olabileceğini, bu nedenle de alana “dalarak” (Altuntek, 2009: 11) etnografik katılım gerçekleştirmenin ve bu anlamda saha notlarını yerli anlamları yakalamayı ve muhafaza etmeyi sağlayacak şekilde yazmanın önemine dikkat çekmektedir (Emerson, 2008; Geertz, 2007). Bu nedenle etnografik yöntem, araştırmacının kendisini sahadaki “gerçekleri anlayan bir ‘otorite’ figürü” olarak görmekten ziyade kendi yaşantısı ile araştırmaya katılanların yaşantıları arasındaki etkileşime anlam kazandıran biri olarak konumlandırmasını gerekli kılar (Glesne, 2013). Etnografik yazın, sahadan çıkarılan bilginin teoriye varmadaki kilit önemine sıkça vurgu yapmaktadır. Bu nedenle pek çok kaynak, etnografyanın temel veri toplama tekniği katılımlı gözlemi gerçekleştirecek araştırmacının saha ile ilişkiye geçmenin hassasiyetleri üzerinde uzun süre düşünmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Punch, 2005: 179; Glesne, 2013; Emerson, 2008: 28; Neuman, 2010: 562-569; Mayring, 2011: 61). Saha araştırmasının, soruna yakın olan bir araştırmacı tarafından ancak taraflarla uyuma sağlayabildiği, sahaya girişin büyük rahatsızlık yaratmayacağı ortamlarda gerçekleştirilebileceği hatırlatılmaktadır (Glesne, 2013: 125; Neuman, 2010: 567; Mayring, 2011: 62).

Punch (2005: 153-156), etnografik yaklaşımın temel özelliğinin “davranışın kültürel ve simgesel yönlerini ve bağlamını anlamak” olarak tanımlar ve bu temel özellikle bağlantılı altı tane daha özellik sıralar. Bu özellikler 1) Bir grup insan incelenirken bu insanların davranışlarının anlaşılabilmesi için öncelikle paylaşılan kültürel anlamların (olay, eylem ve bağlamlar üzerinden ortaya çıkan anlamların) açığa çıkarılması; 2) Araştırmacının bu olay, eylem ve bağlamların taşıdığı anlamlara karşı duyarlı olması; 3) Araştırmacının doğal ortamın bir parçası haline gelmesi; 4) Etnografyanın önceden yapılandırılmış, katı bir yapı yerine araştırma süreci içerisinde evrilebilen, esnek bir yapıya sahip olması; 5) Saha çalışması temelinde çok farklı teknikleri kullanan eklektik bir araştırma tarzına sahip olması; 6) Ayrıntılara ve derinliğe ulaşmak için veri toplama işinin uzun bir süreye yayılmasıdır. *Güvenç* (1991), katılarak gözlemin saha araştırmalarının temel stratejisi olduğunu çünkü insanın bilgi türleri (değersel, tutumsal ve davranışsal) ve çeşitli veri toplama teknikleri arasındaki dengeyi sağladığını ve araştırmacının geçerli değerlendirmeler yapma şansını artırdığını ifade etmektedir. Saha araştırmasında, amaca uygun olarak niteliksel (derinlemesine görüşme vb.) ve gereğinde niceliksel (anket, nüfus bilgileri vb.) veri toplama tekniklerinin kullanabileceğini, ama bu tekniklerin sınırlılıklarının katılarak gözlem ile aşılabileceğini vurgular (*Güvenç*, 1991).

Buradan hareketle cinsel istismar mağduru kız çocukları üzerine gerçekleştirilen bu araştırmada sahadan elde edilecek bulgular ışığında teoriye varmanın önemi üzerinden hareket edilmektedir. Araştırmanın, sahada araştırmayı yapan ve araştırma kapsamında görüşülen kişiler arasında deneyimlerin paylaşımı üzerinden, çift taraflı bir etkileşim üzerinden kurgulanmasına özen gösterilmiştir. Sahayı anlamaya çalışarak buradan bilimsel bilgiye varmanın, aktörler arasındaki ilişkilerin ve bu aktörlerin genel ile ilişkisinin bizi kurama götüreceği, eleştirel ve dönüştürücü bilginin buradan çıkarılabileceği düşüncesi² araştırmanın tüm bu faktörlere yanıt veren feminist-etnografik bir teorik çerçevede kurgulanmasını gerekli kılmıştır. Kız çocuklarının cinsel istismar mağduru olmasının temelinde ataerkil toplum yapısının yatıyor olması da bu eğilimleri destekler niteliktedir. Feminist eleştirinin sosyolojik bir olgunun kavranma, eleştirilme ve değiştirme gereğini de

² Alandan/sahadan kurama varmak ile ilgili düşüncelerimi Sosyoloji Mezunları Derneği tarafından 8 Ocak – 12 Mart 2011 tarihleri arasında düzenlenmiş olan **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri Katılım Belgesi Programı** kapsamında Yrd. Doç. Dr. Yıldırım Şentürk ve Yrd. Doç. Dr. Gamze Toksoy tarafından verilen derslere borçluyum.

içeren kapsamlı bir eleştirel hareket olması da bunu kaçınılmaz kılmıştır (Parla, 2004: 25-26). Küreselleşme–yerelleşme söylemlerinin, kadın hareketlerinin, göçmenlik olgusunun, yeni milliyetçilik akımlarının, dinin yükselişinin “ben” ve “öteki” tanımlarının yeniden kurulmasını talep eden, son derece güçlü toplumsal, siyasal oluşumlar olduğunu vurgulayan Altuntek, (2009: 202) bu nedenle dünyadan tecrit olmuş bir yerel topluluğu imleyen “öteki” kavramının, artık egemen kültür karşısındaki kadını, homoseksüeli, evsizleri, yoksulları, etnik aidiyetleri vb. imleyerek, kültür içi ve kültürler arası çatışan ve kesişen (ırk, toplumsal cinsiyet, etnik gruplar, azınlıklar vb.) yapıların analizinde sıklıkla karşımıza çıktığını belirtmektedir. Bu durum da “ben” ve “öteki” arasındaki diyalektik bağı yeniden kuran, daha düşünümsel perspektifin gerekliliğini ortaya koymaktadır (Altuntek, 2009: 202).

Mağdurlar üzerine yapılan araştırmalarda elde edilen bulgular üzerine son yıllarda Amerika’da (Gilligan, 1977; Tong, 1984; Pitch, 1985; Lind M. C., 1989; Lind M. C., 2006) başlayıp Avrupa’da da etkisini gösteren yeni viktimolojik yaklaşımlarda aile içi şiddet ve cinsel taciz konularının ön plana çıktığı görülmektedir (Wambach, 1981; Smaus, 1997) (Smaus, 1998; Löscher & Smaus, 1999; Mischau, 1997; Sellach, 1983). Almanya’da özellikle eleştirel kriminolojide, İngilizce literatürde bunun karşılığı olan radikal kriminoloji içinde de feminist yaklaşım, bir perspektif geliştirerek önemli yer edinmiştir³ (Sack, 1993). Özellikle kadının gerek hukuki metinlerde gerekse kriminolojik çalışmalarda nasıl ele alındığının analizleri feminist çalışmalar içerisinde yerini bulmuştur. Batı’da feminist akımın kriminoloji üzerindeki etkilerini 1960’lar ile 1980’lerin ilk yarısını kapsayan dönem ile 1980’lerin ortalarından günümüze olmak üzere dönemselleştirmek mümkündür (Dolu, 2012). Türkiye’de ise bilimsel araştırma yöntemi olarak kullanılan feminist yaklaşımın (Mies, 1995; Harding, 1995; Stanley & Wise, 1995) kriminolojik alanda kendini hissettirme konusunda henüz çok sınırlı kaldığı görülmektedir.

Küntay (2010), kadınların/kız çocuklarının bedenleri üzerinde hak iddia ederek onları sömürmekten hiç çekinmeyen toplumsal içeriğin erkek egemen olduğunu, erkek egemen kodlarla örülmüş bu iktidar ilişkisinde çocuğun haklarının hiçe sayıldığını ve çocuğun hakkın sahibi değil, hakkın konusu olarak görüldüğünü ifade etmekte; eşitsiz güç ilişkisinin hâkim

³ Almanya’da eleştirel kriminolojinin önemli tartışmalarının yer aldığı *Neue Kriminalpolitik* dergisinin 1998 yılı özel sayısında eleştirel kriminolojinin cinsiyet sorunsalını ele aldığı ve feminist yaklaşımın çeşitli boyutlarıyla ele alındığı görülmektedir.

olduğu toplumumuzda kadınların/kız çocuklarının değersizleştirildiğini ve onlara ancak ikincil bir konum atfedildiğini vurgulamaktadır. Bedenin en uç noktada nesneleştirildiği ve erkeğin onun üzerinde denetim kurduğu cinsel istismarın en göze çarpan sonuçlarından birinin çocukların kendilerini yaralama/kesme davranışı olduğunu da aktarmaktadır (Küntay, 2010: 28-31). Küntay (2010: 30), bu davranışın çoğunlukla 14-18 yaş ergen gruplarında gözlemlendiğini belirtmektedir. Bu bağlamda kız çocuklarının/kadınların ikincilleştirilmesini önlemenin ancak kültürel değerlerde ve ahlak anlayışında yaratılacak farklılık ile sağlanabileceği açıkça görülmektedir. Bu tespitten hareketle cinsel istismar mağdurlarının korunma altına alındığı merkezlerin söz konusu ataerkil bakıştan arındırılması ve cinsiyet ayrımcılığı yapmayan bir ahlaksal yaklaşım ile yapılandırılması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Tarımeri (2008), 03.07.2005 tarihinde kabul edilen ve çocuğun yalnızca itildiği⁴ suç ile ilgili değil, aynı zamanda çocuğun karşı karşıya kaldığı her tür ihmal ve istismar sürecini ele aldığını ifade eden 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nu (ÇKK) eleştirel bakış açısı ile değerlendirmiştir. Tarımeri (2008: 215-218), “Çocuk Koruma(ma) Kanunu” isimli çalışmasında 15 Temmuz 2005–31 Ekim 2008 tarihleri arasında basında çocuğa yönelik gazete haberlerini taramış ve kız çocuklarına yönelik⁵ cinsel saldırganlığın başlı başına bir olgu olduğu tespitinde bulunmuştur. Sorunun derinliği ve can yakıcılığı dikkate alınarak kanundaki yetersizliklerin iyi analiz edilmesi ve saldırıya uğrayan mağdurlara yönelik neler yapıldığı, onlara nasıl yaklaşıldığı ve ne yapılması gerektiği üzerinde önemle durulması gerekmektedir (Tarımeri, 2008). Konunun ciddiyetini gözler önüne sermek açısından Tarımeri’nin (2008: 218) arşiv taramasında ortaya çıkan 18 aylık bir kız bebeğe dahi cinsel saldırıda bulunulduğunu belirten gazete haberi oldukça dikkat çekicidir. Ensest ile ilgili A.B.D’de gerçekleştirilen araştırma bulgularını aktaran Polat (2007b), Great Ormond Street araştırmasında cinsel istismarın başladığı her yaş grubundaki (3-5, 6-8, 9-11, 12-14) çocuk yüzdesinin yaklaşık aynı, %22 dolayında olduğunu; araştırma kapsamındaki çocukların yarısından fazlasının ise cinsel istismara 12 yaşında uğradığını saptamaktadır.

⁴ ÇKK kapsamında çocuğun “işlemiş bulunduğu suç” denmektedir ancak bu ifadenin çocuğu suç işleyen olarak damgalayabileceği düşünülmüştür. Çocuğun suç işlemesinin değil ancak çocuğun suça itilebileceği düşüncesi benimsendiğinden burada literatürde geçen “suça itilen çocuk” kavramı tercih edilmiştir.

⁵ Tarımeri, erkek çocuklara yönelik saldırganlıklar ve istismar ile ilgili haberlere rastlanmadığını ancak haberlerin yayınlanmamış olmasının bu tarz bir olgunun var olmadığı anlamına gelmediğini; konunun dokunulmaz bir konu olarak görülmek istenmesi nedeni ile basına yansımamış olabileceğini tespitine eklemektedir.

Cinsel istismar suçlarının genellikle eşitsiz bir güç ilişkisi bağlamında gerçekleştiği, bu nedenle mağdurun sessiz kalmasını sağladığı görülmektedir (Lee, 1993: 45). *Sokullu Akıncı* (2008: 42), insanları alçaltıcı, onurlarını kırıcı cinsel saldırı suçunun geleneksel cinsel rollerdeki arızanın ne olduğuna ilişkin en tiksindirici örnek olduğunu ifade eder. Mağdurlar arasında en çok acı çekenler olarak tanımladığı cinsel suç mağdurlarının diğer suçlara oranla daha yüksek oranda siyah sayı olarak kaldığını, mağduriyeti gizlemenin de temel üç nedeni olduğunu belirtmektedir:

- Travmanın etkilerinden bir an önce kurtulmaya çalışmak istemektedirler çünkü poliste ve mahkemede olayın defalarca tartışılması travmanın sürekli gündemde kalmasına neden olacaktır.
- Gelenek, görenekler ile topluma yerleşmiş kültürel ön yargılar nedeni ile genelde cinsel saldırı mağdurlarına katı, faillerine ise hoşgörülü davranılması; toplumdaki mağdur rıza göstermedikçe cinsel saldırı suçunun işlenemeyeceğine ya da mağdurların davranışları ile bu suçu tahrik ettiklerine dair inanç.
- Mağdurun yaşadığı utanma duygusu, resmi makamların duyarsızlığı yani polis ve savcının mağdura anlayış göstermemesi ve savunma avukatının etik olmayan taktikleri (Sokullu-Akıncı, 2008: 43-46).

Sokullu Akıncı'nın tespitlerine özellikle aile içi cinsel istismar (ensest) mağduru kız çocuklarının failin çoğunlukla baba (eve temel gelir getirici kişi) olması nedeni ile suçun açığa çıkmaması durumunu da eklemek gerekmektedir. Ekonomik sıkıntılardan kaynaklı çaresizlik nedeniyle çoğu zaman aile içinde yalnızlaşma ve kimseden destek görememe faktörlerinin istismarın gizli kalmasına neden olduğu görülmektedir (Küntay, 2010). Görüldüğü üzere cinsel istismara maruz kalan kız çocuklarının mağduriyetlerini açıklamalarının önünde çok fazla engel vardır ve devlet tarafından korunma altına alınan kız çocuklarının onları defalarca travmatize eden sistemler⁶ (aile, toplumsal çevre, polis, Adli Tıp Kurumu, mahkeme) ile karşılaştıklarını tahmin etmek hiç de güç değildir. Bu nedenle kız çocuklarının korunma süreçlerinde onları tekrar travmatize etmeden, yargılamadan, rehabilite

---

⁶ Türkiye’de 2008-2009 yılları arasında “Çocuk Koruma Mekanizmalarının İl Düzeyinde Modellenmesi (Önce Çocuklar) Projesi” çerçevesinde Türkiye Barolar Birliği ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) işbirliğinde çocuklara yönelik hukuki yardım sisteminin güçlendirilmesi amacıyla bir dizi çalışma yürütülmüş, bu proje kapsamında üniversiteler bünyesinde çok disiplinli eğitim, araştırma, tanı, tedavi ve izlem yapabilecek Uygulama ve Araştırma Merkezleri’nin kurulması amaçlanmıştır. Bu amaçla 22-23 Mayıs 2010 tarihinde Marmara Üniversitesi Çocuk Koruma Uygulama ve Araştırma Merkezi, UNICEF ve Türkiye Barolar Birliği tarafından Hastane Temelli Çocuk Koruma Birimleri İstanbul İli İşbirliği toplantısı gerçekleştirilmiştir. Bu tarz çalışmaların istismar mağduru çocuğu tekrar tekrar travmatize eden ve mağdurlaştıran yaklaşımın değişmesine yönelik oldukça önemli bir çaba olduğu düşünülmektedir.

edici çalışmalar eşliğinde ve en önemlisi onların fikirlerini alarak, düşüncelerine saygı göstererek yaklaşmak gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda uluslararası literatürde de cinsel istismar mağduru kız çocukları üzerine gerçekleştirilen araştırmalarda kurum bakımının zorlukları üzerinde durulmaktadır (Coy, 2009; DePanfilis & Salus, 2003; Friedberg, 2000; Green, 2000; Harper& Scott, 2005; Whittier, 2009).

Kurumsal bakım ile ilgili standartlar, kız çocuklarının korunma altına alındığı kuruluşların hak temelli ve çocuk merkezli bir bakış açısı kurgulanması gerektiğine işaret etmektedir (Council of Europe, 2005; Ulusal Danışma Ekibi, 2008). Çocuk merkezli bakış açısı çocukla ilgili verilen kararlarda öncelikli olarak çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarını merkeze koyarak hareket etme anlamına gelmektedir (Toros v.d., 2013). Çocuk Hakları Sözleşmesinin 12. Maddesi de çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etmesine olanak tanıyan çocukların katılım hakkına vurgu yapmaktadır. Kurumsal bakım/korunma altındaki çocukların kaldıkları kuruluşlarda kendilerine ilişkin kararlara katılma, haklarından ve kuruluş kurallarından yaşlarına uygun bir şekilde haberdar edilme hakkı vurgulanmaktadır (Council of Europe, 2013). Çocuk merkezli bakış açısı bağlamında, cinsel istismar nedeni ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na (ASPB) bağlı kuruluşlarda korunma altına alınan kız çocuklarının, kaldıkları kuruluşların gündelik yaşamında söz sahibi olabilmesine yönelik uygulamaların hayata geçirilmesi oldukça kilit bir noktada durmaktadır.

2. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde çocuğun cinsel istismarına ilişkin genel bilgiler, bu konudaki ulusal ve uluslararası mevzuat ve mevzuatla bağlantılı uygulamalar ele alınmaktadır.

2.1. Çocuğun Cinsel İstismarı

Çocuklara yönelik cinsel şiddeti sorunsallaştırma ve kabullenme konusunda tüm dünyada çekinceli davranılmış olduğunu söylemek mümkündür. Çocuk cinsel istismarı yeni bir olgu olmamasına rağmen kamu bilincinin ancak 1970’lerin sonunda oluşmaya başladığı görülmektedir (Finkelhor, 1979: 1; Search, 1993: 33-38).

19. yüzyıl başlarında Freud, tedavi ettiği kadın hastalarında karşılaştığı obsesyonel nevroz ve histerik belirtilerin nedeninin çocukluk dönemi cinsel istismarının bastırılması olduğunu ileri sürerek konuya dikkat çekmiş ancak aldığı tepkiler sonrasında çocukluk dönemi cinsel istismarının kadın hastalarının çocukluk dönemi fantezisi ve hayal ürünü olduğu “baştan çıkarma” teorisini ortaya atmıştır (Page, 2004: 104; Devlin, 2005: 616). 19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde (1880’ler) Fransız hekim Ambroise Tardieu, çocukların cinsel istismarına dikkat çekmeye çalışmış ancak başarılı olamamıştır (Conte, 1994: 224).

Freud’un geliştirdiği klasik psikanaliz yöntemi çocuk cinsel istismarının gün yüzüne çıkması ile ilgili süreci olumsuz etkilemiş (İlkkaracan v.d., 1996: 117) ancak teorinin güçlü etkisine rağmen 20. yüzyılın sonuna doğru çocuk cinsel istismarı ile ilgili suskunluk sona ermiştir (Andrew, 2005: 1866).

1962’de Henry Kempe’nin “dövülmüş bebek sendromu” ile çocuğa yönelik fiziksel istismarı tanımlaması, zaman içerisinde çocuğa yönelik cinsel istismarın gündeme gelmesinde büyük katkı sağlamıştır (Search, 1993: 33). Çocuk koruma lobisinin ve kadın hareketinin çabalarının bir sosyal sorun olan çocuk cinsel istismarını birbiri ile çok yakından ilgisi olan fiziksel istismar ve tecavüzden ayırarak ele alınmasında büyük etkisi olduğu belirtilmektedir (Finkelhor, 1979: 2; Angelides, 2004: 141).

Çocuğun cinsel istismarı ile ilgili literatürdeki tanımların istismarcı ile mağdur arasındaki yaş farkı, çocukluk yaşı olarak belirlenen sınır veya cinsel istismarın türüne göre farklılık gösterdiği görülmektedir (Pereda v.d., 2009: 332). Tanımlardaki farklılıklara rağmen çocuk cinsel istismarı olgusunun çocuğun yetişkin tarafından cinsel amaçlı kullanımı üzerinde odaklandığı görülmektedir (Hampton v.d., 1993: 59).

Finkelhor (1994: 33), çocuk cinsel istismarının kapsamına yönelik tartışmaların sürdüğünü ancak genel anlamda resmi ve bilimsel tanımların iki temel unsuru içerdiğini ifade etmektedir: Çocuğun katıldığı cinsel aktivite (temas içeren veya temas içermeyen) ve suiistimal koşulları (yaş, olgunluk düzeyi, bakımını sağlama vb. durumlardan kaynaklanan çocuğun üzerindeki otoritesini kötüye kullanma, çocuğu şiddet veya kandırma yolu ile aktiviteye dâhil etme).

Kempe (1978: 382), çocuk cinsel istismarını gelişimsel anlamda olgunlaşmamış, bağımlı çocuk ve gençlerin, tam olarak kavrayamadıkları, bilinçli olarak onay veremeyecekleri veya aile rollerine ilişkin sosyal tabulara ters düşen cinsel aktivitelere katılımı olarak tanımlamakta, cinsel istismarın pedofili, tecavüz ve ensestin her biçimini içerdiğini ifade etmektedir.

Ulusal Çocuklara Yönelik Zalimliği Önleme Derneği (National Society for the Prevention of Cruelty to Children/NSPCC) çocuk cinsel istismarını ne olup bittiğinin bilincinde olup olmadığına bakılmaksızın çocuğun/gencin zorlanarak veya baştan çıkarılarak cinsel aktiviteye katılımının sağlanması şeklinde tanımlamış, katılım sağlama yolunun mutlaka yüksek düzeyde şiddet içermesi gerekmediğini belirtmiştir (NSPCC, 2013).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) (1999: 15), çocuk cinsel istismarını, çocuğun üzerindeki sorumluluk, güven ve güç ilişkisini kullanan yetişkin veya başka bir çocuk tarafından cinsel amaçlı kullanımı şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanımda çocuğun gelişimsel özellik veya yaşı itibarı ile çocuk üzerinde güç ilişkisi kurabilecek başka bir çocuk tarafından da istismar edilebileceği belirtilmektedir. Bazı uzmanlar ise birbiri ile yaşıt çocukların birbirlerinin genital organlarına bakmalarının ve dokunmalarının ilişki olmadıkça normal kabul edilmesi gerektiğini belirtmekte, çocuklar arasındaki cinsel oyunlar ile cinsel istismarın birbirinden ayrılması gerektiğine işaret etmektedir (Kara v.d., 2004: 143).

Çocuğun cinsel istismarının toplumsal tabuları, yasaları ihlal ettiği ve gelişimsel olarak henüz hazır olmayan çocuğun kendisine yöneltilen bu eylemi tam olarak kavrayamayacağı, bu nedenle de eyleme onay vermesinin mümkün olmadığı vurgulanmaktadır (WHO, 1999: 15).

Cinsel dokunma, oral-genital seks, interfemoral ilişki, seksüel penetrasyon, çocuk pornografisi, çocuk fuhşu gibi genital veya fiziksel temas içeren istismar biçimlerinin yanı sıra temas içermeyen cinsel içerikli konuşma, teşhir, röntgencilik gibi eylemler de çocuğun cinsel istismarı tanımının içinde yer almaktadır (Polat, 2007b: 95-98).

Kız çocuklarının erken cinsel ilişki ve hamilelik ile karşı karşıya kalmasına neden olan, aileleri tarafından zorlama, kandırma, ikna vb. yollarla erken yaşta evlendirilmeleri de çocuğun cinsel istismarı olarak tanımlanabileceği belirtilmektedir (Yücel, 2007: 178).

ECPAT International (Çocuk Fuhşuna, Pornografisine ve Cinsel Amaçlı Çocuk Ticaretine Son⁷) (2007: 17-18) isimli uluslararası örgüt ise çocuk cinsel istismarı ile çocukların ticari cinsel sömürüsü kavramlarının ayrı olarak ele alınması gerektiğine işaret etmektedir. Ticari cinsel sömürüde cinsel istismarda olduğu gibi çocuğun yalnızca cinsel bir nesne değil aynı zamanda bir meta haline de geldiği, bu durumun farklı bir mücadele biçimi gerektirdiği ifade edilmektedir.

Çocukların cinsel istismarı konusu küresel bir sorun olmakla birlikte, ülkeler tarafından bu konuda toplanan verinin metodolojik farklılıklar içermesi nedeni ile sorunun küresel düzeyde sıklığına ilişkin sağlıklı bir veriye ulaşılamamaktadır (Stoltenborgh v.d., 2011: 90). Sorunun çocuk koruma sistemi ve polis tarafından tutulan istatistikler üzerinden anlaşılmaya çalışıldığı görülmekte ancak istismar mağduru çocukların çok büyük bir kesiminin çocuk koruma sistemi tarafından bilinmediği tahmin edilmektedir (Harper & Scott, 2005: 6; Finkelhor, 1994: 32; Fallon v.d., 2010: 70; Stein & Nofziger, 2008; Smith v.d., 2013: 5). Ancak farklı kültürel ve ekonomik durumlara sahip ülkelerde çocuk cinsel istismarı yaygın bir sorun olarak kabul edilmektedir. Cinsel istismarın yaygınlığı, resmi istatistiklerin yanı sıra cinsel istismar riski altındaki gruplar ile geçmişe yönelik gerçekleştirilen görüşmeler ile de açıklanmaya çalışılmaktadır. *Palusci* (2011: 16), bu tarz görüşmelerin resmi istatistiklere göre daha fazla vakaya ulaşma olanağı sağladığını belirtmekte ancak risk altındaki gruplar ile yapılan bu görüşmelerin cinsel istismarın yaygınlığını olduğundan fazla gösterebileceği uyarısını

⁷ End Child Prostitution, Child Pornography and the Trafficking of Children for Sexual Purposes.

yapmaktadır. Çocukların cinsel istismarı ile ilgili verilerin gerçeğin çok küçük bir kısmını yansıttığı eleştirilerine literatürde sık rastlanmakla birlikte bu konudaki istatistik ve araştırmaların sorunun boyutlarını anlamaya, çözüme yönelik politika geliştirmeye yardımcı olduğu görülmektedir (Finkelhor& Jones, 2006: 710).

Çeşitli Avrupa ülkelerinde ve Kanada'da kadınların % 10 ila 20 arasında değişen bir oranla çocukluk çağında cinsel istismara maruz kaldığı, El Salvador ve ABD'de, Asya'da (Çin, Yeni Zelanda ve Singapur) benzer oranların bulunduğu, Avustralya, Kosta Rika, Dominik Cumhuriyeti, Yeni Zelanda, Güney Afrika ve ABD'dekine benzer şekilde İngiltere, İsrail, İsviçre ve Türkiye'ye de de oldukça yüksek oranların söz konusu olduğu belirtilmektedir (Pereda v.d., 2009: 336).

Çocuk İstismarı ve İhmali Ulusal Merkezi (National Center on Child Abuse and Neglect) 1980'den itibaren raporlanan çocuk cinsel istismarı vakalarında %322 artış tespit etmiştir (Sorensen & Snow, 1991: 3).

Filkenhor ve Jones (2006: 685), 1990-2004 yılları arasını kapsayan ve Amerika'da toplanan 4 veri kaynağı⁸ üzerinden gerçekleştirdiği çalışmasında ise çocukların cinsel istismarının 1990'ların başından itibaren % 49'luk bir gerileme olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuca şüpheli yaklaşmakla birlikte ülkedeki ekonomik iyileşmenin, çocuk koruma alanında çalışan profesyonellerin artışının, sosyal norm ve pratiklerde yaşanan değişimlerin ve psikofarmakolojideki gelişmelerin bu gerilemede etkisi olabileceğini ileri sürmüşlerdir (Finkelhor & Jones, 2006: 698-707). Amerika ile benzer şekilde İngiltere'de de çocuk cinsel istismarı vakalarının son yıllarda azalma gösterdiğine ilişkin veriler elde edilmiştir (Harker v.d., 2013: 4). Gerilemeye işaret eden verilere rağmen, 1990'ların sonlarına doğru Amerika'da raporlanan cinsel istismar vakalarının sayısı konunun önemini sürdürdüğünü göstermektedir (Friedman v.d., 2011: 1481). Amerika'daki 2011 verilerine göre ihmal ve istismara uğramış çocukların % 9,1'inin cinsel istismar mağduru olduğu görülmektedir (Children's Bureau, 2012: 21). İngiltere'de 2012 verilerine göre ihmal ve istismara uğradığını bildiren çocukların % 11,3'ünün cinsel istismar mağduru olduğu raporlanmıştır. Yine İngiltere'de 2011-2012 yıllarını kapsayan dönemde telefon yardım hattına 5,360 cinsel

---

⁸ Veri kaynakları şu şekildedir: National Child Abuse and Neglect Data System/NCANDS, National Crime Victimization Survey/NCVS, Minnesota Student Survey, Supplementary Homicide Reports/SHR.

istismar bildirimi geldiği, aynı yıllar arasında polis tarafından çocuklara karşı işlenen cinsel suç sayısının 21,493 olarak kaydedildiği görülmektedir (Harker v.d., 2013: 20-32).

Güney Afrika'nın ise dünyada en çok çocuk tecavüzü ile karşılaşılan yer olduğu, 2008-2011 arasında çocuk tecavüzü oranında % 40 artış görüldüğü, vakaların % 88'inin bildirilmediği halde günde 60 cinsel istismar vakası ile karşılaşıldığı belirtilmektedir (ECPAT, 2013: 11).

Dünya'nın pek çok ülkesinde gerçekleştirilmiş uluslararası çalışmalar kadınların yaklaşık %20,0'sinin çocukluk çağında cinsel istismara maruz kaldığını tahmin etmektedir (WHO, 2012).

Türkiye'de cinsel istismarın sıklığına ilişkin sistematik bir şekilde tutulmuş istatistik veriye ulaşmanın oldukça güç olduğu görülmektedir (Çeçen, 2007: 3). Bazı kurumsal istatistiklerden ve sınırlı sayıdaki alan çalışmasından ulaşılan verilerin konunun genelini betimleme konusunda yetersiz kaldığı görülmektedir.

Sandalcı (2004: 95), 2000-2002 yılları arasında SHÇEK'e bağlı kuruluşlarda cinsel istismar nedeni ile korunma altına alınan çocuklar üzerine gerçekleştirdiği tarama çalışmasında söz konusu yıllar arasında cinsel istismar mağduru 90 kız çocuğunun dosyasına ulaşmıştır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Fahişeliği ve Pornografisine İlişkin İhtiyari Protokolü İlk Ülke Raporu'nda SHÇEK'ten alınan verilere göre enstest, ailenin fiziksel ve duygusal istismarı ile aile dışı cinsel istismar sonucu koruma altına alınan çocukların, koruma altına alınan tüm çocuklar içerisindeki oranı 2001 yılında %7 olarak belirtilmişken, bu oran kayıtlara 2002 yılında %12 olarak geçmiştir. *Adalet Bakanlığı'nın* 2008-2012 yılları arası suç istatistiklerine göre 2012 yılına kadar çocuğun cinsel istismarı suçunun sürekli arttığı görülmektedir (T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2012: 66). Türkiye'de 2002-2012 yılları arasında çocuğun cinsel istismarı ile ilgili 17,589 suç işlendiği, en yüksek suç işlenme oranının Marmara Bölgesi'nde (%29,1) olduğu, bu bölgeyi %16,7'lik oran ile İç Anadolu Bölgesinin takip ettiği görülmektedir. İller bazında ise %15 oranı ile İstanbul ilk sırada iken bunu % 6,1 oranı ile Ankara takip etmektedir (T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2012: 65).

ASPB'nin 2013 verilerine göre cinsel istismar nedeni ile korunma altına alınan kız çocuğu sayısı 2011 yılında 125, 2012 yılında ise 146 olarak belirlenmiştir (ASPB Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2013: 2). Ancak, Adalet Bakanlığı verilerine bakıldığında çocuğun cinsel

istismarına yönelik 2011 yılında 16.828, 2012 yılında ise 17.589 suç davası bulunduğu görülmektedir (T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2012: 66).

Türkiye’de üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen çalışma, öğrencilerin % 20,9’unun çocukluk dönemlerinde çeşitli cinsel istismar türleri ile karşılaştıklarına değinmektedir (Görak v.d., 1999: 422).

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün (2009: 67) ülke genelinde kadına yönelik şiddeti anlamaya yönelik yaptığı araştırma kapsamında görüşme gerçekleştirilen kadınların % 7,0’sinin 15 yaşından önce cinsel istismara maruz kaldığı bulunmuştur. Çocuktan ve aileden kaynaklanan risk faktörlerinin çocuğun cinsel istismara uğrama ve yeniden cinsel istismarın mağduru olma tehlikesini artırdığı belirtilmektedir (Fergusson v.d., 1997).

Çocuğun yaşının, birisine borçlu olma durumunun, alkol ve uyuşturucu bağımlılığının cinsel anlamda mağduriyet riski ile ilişkili olduğu ifade edilmektedir (Chan, 2011: 226).

Ebeveynde psikiyatrik bozukluk (Walsh v.d., 2002: 19) veya organik herhangi bir rahatsızlığın olması, alkol ya da madde kullanımı olması, anne babanın ayrı yaşaması, aile içi şiddetin varlığı, kapalı bir aile yapısı, annenin para karşılığı seks yapıyor olması çocuğun aile içi cinsel istismar riskini artıran faktörler olarak açıklanmaktadır (Yağmur v.d., 2008: 78). Bunlara ek olarak ailenin sosyo-demografik durumu ile ilişkili faktörlerin (ebeveynlerin yaşı, eğitim seviyesi, ekonomik durumu) ve çocuk-aile ilişkisi ile ilgili faktörlerin de (ailede üvey ebeveyn olması, ev ortamının ve ebeveyn desteğinin yetersizliği, annenin aşırı koruyucu olması ya da çocuğa yeterli bakım verememesi gibi) riski artırıcı etkenler olarak tanımlandığı görülmektedir (Fergusson v.d., 1997: 797-798). Ülkelerindeki silahlı çatışma ve savaştan kaçan, beraberinde ailesi olamayan çocukların da cinsel açıdan sömürülme riskinin oldukça yüksek olduğu belirtilmektedir (Polat, 2007b: 218).

Mental retarde kız çocuklarının aile içinde istismar edilme riskinin yüksek olduğu da belirtilmektedir (Saygılı & Gönenli, 2008: 33). Bu çocukların olayları anlama ve yorumlamada eksiklik yaşamaları, cinsel dürtülerini kontrol edememeleri, cinsel eğitimleriyle ilgili özel bir ilgiye ihtiyaç duymaları ve çoğu zaman buna ulaşamamaları onları cinsel istismara daha açık hale getirmektedir (Yıldırım Doğru, 2006: 87). Araştırmalar, engeli olan çocukların olmayan çocuklara; engeli olan kız çocuklarının, engeli olan erkek çocuklara

oranla cinsel istismara uğrama riskinin daha fazla olduğunu göstermektedir (McEachern, 2012: 387; Kvam, 2004: 248; Sobsey v.d., 1997: 716; Sullivan & Knutson, 2000: 1258-1265). Engellilik ve cinsel istismar ile ilgili çalışmaların genellikle zihinsel ve gelişimsel engellilik üzerine odaklandığı diğer engellilik türlerinin (sağırılık dâhil tüm işitme bozuklukları, dil ve konuşma dil bozuklukları, körlük dâhil görme bozuklukları, ciddi duygusal rahatsızlıklar, ortopedik bozukluklar, otizm, travmatik beyin yaralanmaları, öğrenme güçlüğü ve sakatlığa/hastalığa bağlı özel eğitim ve hizmetlere ihtiyaç duyanlar) görmezden gelindiği ifade edilmektedir (McEachern, 2012: 387). Ancak, hangi tür olursa olsun engelliliğin çocuğu cinsel istismara karşı daha savunmasız kıldığı, engeli nedeni ile yaşadığı istismarı ifade etmekte güçlük çeken çocukların resmi makamlara bildiriminin oldukça düşük seviyede kaldığı görülmektedir (Kvam, 2000: 1083; Sebal, 2008: 379).

1985-1989 yılları arasında terapi gören 630 cinsel istismar mağduru çocuk üzerinden gerçekleştirilen çalışma, çocukların % 97,0'sinin bir aile üyesi tarafından istismar edildiğine dikkati çekmektedir (Sorensen & Snow, 1991: 6). 1997-1998 yılları arasında tıbbi değerlendirme için çocuk cinsel istismarı kliniğine gelen 149 kadın 15 erkek üzerinden gerçekleştirilen araştırmada çocukluk çağında cinsel istismara maruz kalmış bu kişilerin % 80,0'inin istismarcısı ile aynı evde yaşamak durumunda kaldığı, cinsel istismarı fiziksel istismarın da izlediği ve istismarcının çocuk ile birlikte yetişkin partnerine de şiddet uyguladığı bulunmuştur (Kellogg & Menard, 2003: 1372). Başka bir çalışmada kız çocuklarının aile üyeleri tarafından istismar edilme durumunun erkeklere göre 2,5 kat daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Gold v.d., 1998: 1010).

Literatürde enest tanımının ülkeden ülkeye farklılık gösterdiği, bazı toplumlarda enestin oluşabilmesi için kişiler arasında kan bağı şartı arandığı bazı toplumlarda ise tanımın kan bağı olmayan kişileri de kapsayacak şekilde genişletildiği belirtilmektedir (Sezgin, 1993: 30). Basit ve evrensel bir tanımla yapılamasa da enest yasağının tüm kültürlerde var olduğu görülmektedir (Meigs & Barlow, 2002: 38).

Bu bağlamda Amerikan Sağlık, Eğitim ve Koruma Dairesi enesti, “aile içinde anne baba figürüne, gücüne ve otoritesine sahip kişilerin çocuğu cinsel anlamda istismar etmesi” şeklinde tanımlamıştır (Bozbeyoğlu v.d., 2009: 14). Bu yaklaşıma göre çocuğun anne ve babasının dışında üvey ebeveyn, amca, dayı, tanıdık gibi güvendiği bir kişi tarafından cinsel içerikli davranışlara maruz kalması da enest olarak değerlendirilmekte, kilit konunun kan

bağı değil erişkinin çocuk üzerindeki anne-baba hâkimiyeti, gücü ve çocuğun erişkine olan bağımlılığı olduğu ifade edilmektedir (Sezgin, 1998: 11-12). *Finkelhor* (1979), encest ve cinsel anlamda mağduriyet kavramlarının yan yana kullanımında yaş faktörünün dikkate alınması gerektiğini belirtmektedir. *Finkelhor*'a (1979: 82) göre benzer yaştaki kardeşler ve kuzenler arasındaki cinsel ilişki encest tanımına girmekte, ancak bu ilişkide cinsel mağduriyet söz konusu olmamaktadır. *Finkelhor* (1979: 88-92), erkek kardeşlerin kız kardeşleri ile zor kullanarak cinsellik yaşamalarına oldukça sık rastlandığına, birçoğunun yaşının kız kardeşlerden büyük olduğuna ve bu durumun baba-kız encestinin yaygınlığı ile birleşerek aile içini kız çocukları açısından oldukça tehlikeli kıldığına da değinmektedir. Bazı bilim insanları ise yaşın tek başına bu konunun değerlendirilmesinde iyi bir gösterge olmadığını, yakın yaştaki kardeşin de cinsel istismar mağduriyetine neden olabileceğini belirtmektedir (Krienert & Walsh, 2011: 358). Bunun yanı sıra kardeşler arasında yaşanan cinsel ilişkide daha küçük olanların cinsel oyun ile sömürü arasındaki çizgiyi ayırt edemedikleri, yaşadıklarının önemini ilerleyen dönemlerde fark ettiklerinde travmatik etkiler ile karşı karşıya kaldıkları belirtilmektedir (Ballantine, 2012: 60). Diğer encest türlerine oranla daha az rastlansa da anne-kız encestinin günümüzde daha sık raporlanmaya başladığı ifade edilmektedir (Polat, 2006: 69).

Uzmanlar, kız çocuklarının yoğun olarak encestin sonucu olan gebelik ve doğum aşamalarında kendilerine ulaştıklarını ifade etmişlerdir (Bozbeyoğlu v.d., 2009: 63; Işıқтаç, 1995: 96). Encestin saklanması veya cezalandırılması için işlenen cinayetler ve intiharların encestin ortaya çıkmasında önemli faktörler olduğu belirtilmektedir (Bozbeyoğlu v.d., 2009: 63). Bu durum encest vakalarının genellikle gizli kaldığı, çok azının resmi kurumlara yansıdığı ve encest ile ilgili verilerin buz dağının yalnızca çok küçük bir parçasını oluşturduğu savını destekler niteliktedir (Polat, 2006: 101). Encest mağduru çocuk, yaşı itibari ile yaşadığı olayı tam olarak anlayamadığı, kendini suçlu hissettiği, ailenin parçalanmasından korktuğu, istismarcı tarafından baskı ve şiddete maruz kaldığı için sessiz kalabilmekte, olayı anlattığında ise aile imajının zedelenmemesini çocuğun yararından daha üstün tutan toplumsal/kültürel değerler nedeniyle kendisine inanılmama durumu ile karşı karşıya kalabilmektedir (Bozbeyoğlu v.d., 2010: 14-25; Şahin & Taşar, 2012: 162). Encest görülen ailelerde annelerin ağırlıklı olarak boyun eğen bir kişilik yapısına sahip olması, ekonomik ve sosyal nedenler ile olayı görmezden gelmesi de encest mağduru kız çocuğun durumunu zorlaştıran etkenler arasında sıralanmaktadır (Yiğit, 2008: 96).

Kız çocukları aile içinde cinsel istismara uğramalarının yanı sıra aileleri tarafından zorla evlendirilmektedir. Dünyada 82 milyon kız çocuğunun 18 yaşına gelmeden 10-17 yaş aralığında evlendirildiği tahmin edilmektedir (Pinheiro, 2006: 58). Çocuk yaşta evliliklerin en sık görüldüğü bölgelerden Nepal’de kız çocuklarının % 7’sinin 10 yaşında, Nepal ile birlikte Etiyopya’nın Amhara bölgesinde kız çocuklarının % 40’ının 15 yaşında evlendirildiği belirtilmektedir (Pinheiro, 2006: 58). WHO’nun istatistiklerine göre her yıl 15-19 yaş arası yaklaşık 16 milyon kız çocuğu doğum yapmaktadır (TUİK, 2013a). Dünyada ergen doğurganlık hızı en yüksek olan bölgenin Orta Afrika, en düşük olan bölgenin Batı Avrupa olduğu görülmektedir (The United Nations Department of Economic and Social Affairs, 2012).

Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) (2012) verileri incelendiğinde 16-19 yaş aralığındaki 129.130 kız çocuğu/genç kadınına karşılık 14.207 erkek çocuğu/gencin evli olduğu ve kız çocuklarının kendilerinden yaşça büyük erkekler ile evlendirilmiş oldukları görülmektedir. Çocuk yaşta evlendirmelerin Türkiye’nin Doğu’sunda, kırsal bölgelerde (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2009: 65) ve Roman topluluklarında yaygın olduğu, bazı uç örneklerde “evlilik”⁹ yaşının 12’ye kadar düşebildiği belirtilmektedir (UNICEF, 2011: 106).

İstatistikler, Türkiye’de küçük yaşta evliliklerin erken doğum ile sonuçlandığını göstermektedir. 2012 yılı doğum istatistiklerine göre 15-19 yaş arasındaki 91.114 kız çocuğunun/genç kadının anne olduğu, doğumların çoğunun (n= 82.032, % 90,0) evlilik içerisinde gerçekleştiği görülmektedir (TUİK, 2013a,b). Birleşmiş Milletler (BM) tarafından 2010-2015 dönemi için orta doğurganlık varsayımı ile hesaplanan nüfus projeksiyonlarına göre Türkiye’de 15-19 yaş arasındaki doğurganlık hızı binde 30,9 olarak belirlenmiş, ergen doğurganlık hızının Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde ve İç Anadolu Bölgesindeki bazı illerde en yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir (The United Nations Department of Economic and Social Affairs, 2012; TUİK, 2013a).

Bulut (1985: 59), 15-19 yaş arasında evlendirilmiş kız çocukları ile yetişkinleri karşılaştırdığı araştırmasında ergenlik dönemindeki evliliklerin yalnızca % 18,4’ünün kız çocuklarının kendi kararları ile gerçekleştiğini, akraba evliliğinin bu yaş grubunda yoğun olduğunu, evlilik

⁹ Burada sözü edilen resmi olmayan, yasal anlamda bağlayıcı hakları beraberinde getirmeyen, çok büyük oranda dini tören ile gerçekleştirilen evliliklerdir.

kararlarının aileler tarafından verildiğini, ailelerin ağırlıklı olarak geniş aile özelliği gösterdiği ve sosyo-ekonomik düzeyinin düşük olduğunu belirtmektedir. İktisadi gerekçelerin yanı sıra aile içi cinsel saldırı, evlilik dışı gebelik ve geleneksel anlayışa bağlı olarak kocaya itaatin erken yaşta tesis edilmesi gerektiği düşüncesinin kız çocukların evlendirilmelerinin nedenleri arasında sayıldığı görülmektedir (Çakmak, 2009: 23).

ECPAT International'a (2007: 4) göre çocuk fuhuşu, çocuk pornografisi, cinsel amaçlı çocuk ticareti, cinsellik amaçlı turizm gibi çocukların zorla evlendirilmeleri de ticari cinsel sömürüsü içinde tanımlanmaktadır. Çocuğun bir yetişkin tarafından çocuğa ya da üçüncü kişilere yönelik ayni ya da nakdi karşılık sağlayacak şekilde cinsel anlamda istismar edilmesi ticari cinsel sömürü kavramı ile açıklanmaktadır (ECPAT, 2007: 4).

Türkiye’de çocuk evliliklerinin (zorla evlendirme) bir ticari cinsel sömürü biçimi olarak değerlendirilmesinde direnç gözlemlense de çoğu zaman para faktörünün oynadığı rol (başlık parası, kız çocuğun ailesine yapılan para dışındaki yardım vb. formlar) bu kapsam içerisinde değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu konudaki genel eğilim, çocuk yaşta evlendirmelerin ve başlık parasının kültürel değerler üzerinden tanımlanması ve durumun geleneksel anlayış içerisinde meşrulaştırılması şeklinde kendini göstermektedir. *İlkkaracan* (2011: 140), başlık parası geleneğinin kadınların evlilik için aileleri tarafından satılmaları şeklinde görülmesi gerektiğini ifade etmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da 19 ilde yaşayan 14-75 yaş arası 599 kadın ile gerçekleştirilen çalışma kapsamında görüşülen kadınların %78,9’u başlık parası ile ilgili geleneğe karşı olduklarını, %61,2’si ise kocalarının kendileri ile evlenmek için bu geleneği yerine getirmek zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir (İlkkaracan, 2011: 137). Çocuk evliliklerinin düşük ekonomik düzeyde yer alan ailelerde sıklıkla karşılaşıldığına dikkat çeken araştırma, kız çocuklarının ekonomik nedenler ile bir meta gibi alınıp satıldığı ve bu şekilde evlendirilmenin kız çocuğunun gelin olarak gittiği ailede hiçbir zaman söz hakkı bulunmamasına, cinsel sömürü, baskı ve şiddete maruz kalmasına neden olduğu belirtilmektedir (Özcebe & Biçer, 2013: 89). Bu veriler çocuk evliliklerinin açıklanmasında bölgesel gerçeklik yaklaşımının sorgulanması gerektiğini göstermektedir.

Kız çocuklarının ticari cinsel sömürüsü en temel ve birbiriyle ilişkili olacak biçimde çocuk fuhuşu, çocuk pornografisi, cinsellik amaçlı çocuk ticareti ve cinsellik amaçlı turizm aracılığı ile gerçekleşmektedir (ECPAT, 2007: 4). *Uluslararası Çalışma Örgütü*’nün (ILO) 2000 yılı

tahminleri küresel düzeyde 1,8 milyon kız çocuğunun ticari cinsel sömürünün mağduru olduğunu gösterirken, BM Çocuklara Yardım Fonu'nun (UNICEF) 2006 yılına ait tahminleri bu sayının 2 milyon olduğunu ifade etmektedir (ILO, 2013). Günümüzde çocukların ticari cinsel sömürüsünün küreselleştiği görülmektedir (Küntay & Erginsoy, 2001: 96). Küreselleşmenin beraberinde getirdiği ekonomik eşitsizlikler sonucu daha iyi bir yaşam umudu ile ülkelerinden göç edenlerin artışı çocukların cinsel amaçlı ticaretin konusu olmalarına neden olmaktadır (Buz, 2008: 75).

Evden kaçma, ebeveyn bakımından yoksun olma, sokakta yaşama deneyimi, yoksulluk ve kurumsal bakım altında olma durumunun çocuk ve gençlerin ticari cinsel sömürü mağduru olmaları ile bağlantılı olduğu belirtilmektedir (Cusick, 2002: 237). Kız çocuklarının ev içi kölelik ya da zorunlu çalıştırılma gibi çok net bir şekilde olmasa da ticari cinsel sömürüye maruz kalabildikleri bilinmektedir (ECPAT, 2007: 4). Bunun yanı sıra çocukların sokakta çalıştırılmalarının ticari cinsel sömürünün mağduru olma riskini artırdığına değinilmektedir (ILO, 2013).

Küntay ve Erginsoy'un (2005: 93-106), İstanbul'da ticari cinsel sömürü mağdurları üzerine gerçekleştirdiği araştırmada çocukların ailelerinin ağırlıklı olarak başka illerden göç etmek durumunda kaldığı, parçalanmış aile özellikleri gösterdiği, ebeveynlerin eğitim durumlarının düşük olduğu ve ekonomik sıkıntılar ile baş etmek durumunda kaldığı belirlenmiştir. Araştırmada bu aile yapısının kızların eğitimden uzaklaşmasına ve çalışma yaşamına yönelmesine neden olduğu, ebeveyn desteğinden yoksun çocuğun ticari cinsel sömürü mağduru haline gelebildiği, çocuğun bu şekilde kazandığı görece yüksek miktarın sorgulanmadığı ve çocuğun ticari cinsel sömürüsünün aile tarafından görmezden gelindiğine değinilmektedir (Küntay & Erginsoy, 2005: 102). Aileleri veya yakınları tarafından maddi kazanç sağlamak için ticari cinsel sömürüye itilen kız çocuklarının varlığı da bilinmektedir (Akdoğan, 2005: 6).

Çalışmalar, çocukluk ve gençlik çağı cinsel istismarı mağdurlarının takip eden cinsel istismarlara açık olduğunu belirtmekte, çocukluk çağı cinsel istismarı ile riskli cinsel davranışlara girme ve ticari cinsel anlamda sömürülme arasında bir bağa işaret etmektedir (Lalor & McElvaney, 2010: 163-172).

AIDS hastalığının çocukların ticari cinsel sömürsünün hem nedeni hem de sonucu olduğu, çocukların HIV enfeksiyonu taşımadıklarına dair varsayımın çocukların cinsel ilişki için daha fazla talep edilmeleri sonucunu beraberinde getirdiği ifade edilmektedir (Küntay & Çokar, tarih yok: 46).

Cinsel amaçlı insan ticareti hemen hemen tüm ülkelerde görülmekle birlikte en çok mağdurun Asya’da tespit edildiği, Sovyetler Birliği’nin dağılması ile Doğu Bloğu ülkelerinin en geniş yeni kaynak olduğu, Orta ve Doğu Avrupa’nın, Latin Amerika ve Karayipler’in, Afrika’nın bu ülkeleri takip ettiği belirtilmektedir (Miko & Park, 2003: 2). Dünyada her yıl 1, 2 milyon çocuğun yurt içinde ve uluslararası anlamda çocuk ticaretinin konusu olduğu, uluslararası kurbanlarının çoğunun cinsel istismar mağduru olduğu tahmin edilmektedir (Europol, 2005: 5). Türkiye’de çocukların cinsellik amacı ile ticaretinin Uzak Asya, Afrika ve Avrupa ülkelerine oranla henüz başlangıç aşamasında olduğu, cinsellik amaçlı çocuk ticareti için kaynak ülke olmadığı ancak coğrafi özellikleri nedeni ile özellikle Asya ve Orta Doğu ülkeleri için Avrupa’ya transit geçiş yapılabilecek ülke özelliği gösterdiği belirtilmektedir (Akyüz, 2012: 533) (Yabaş, 2008: 66). Çeşitli şehirlerden ve komşu ülkelere cinsel sömürü amacıyla getirilen çocukların İstanbul’dan başka yerlere gönderildiği, bu nedenle yurt içi ve uluslararası çocuk ticaretinde İstanbul’un kritik öneme sahip olduğu belirtilmektedir (ECPAT & Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği, 2006: 72). Çocuk ticareti ile ilgili bu kritik konuma karşılık Türkiye’nin, çocuklara ve gençlere yönelik seks ticaretinin durdurulmasına ilişkin çalışmalarda sınırlı tedbir alan¹⁰ ülkeler arasında yer aldığı, önemli çaba gösteren ülkelerin İngiltere, Tayvan, Romanya ve Danimarka olarak sıralandığı görülmektedir (ECPAT, Türkiye Çocuklara Yönelik Ticari Cinsel Sömürüyle Mücadele Ağı, 2011).

Kız çocukların maruz kaldığı bir diğer ticari cinsel sömürü biçimi cinsellik amaçlı turizmdir. Bu istismar biçiminde “bir yerden başka bir yere giden ve orada küçüklerle cinsel eylemlerde bulunan bir yetişkinin gerçekleştirdiği çocuklara yönelik ticari cinsel sömürü” (ECPAT, 2007: 13) söz konusudur. Dünyada turizm sektörünün önem kazanması ile birlikte yaygınlaşmaya başlayan bu sömürü biçiminin en yaygın olarak Güney Doğu Asya’da görüldüğü ifade edilmektedir (Johnson, 2011: 56). Çocukların ticari cinsel sömürsünü İstanbul ve Diyarbakır bağlamında ele alan araştırma, Türkiye’nin cinsellik amaçlı turizm bağlamında turist alan bir ülke sayılamayacağını ancak bu amaçla Türkiye’den Uzak Doğu ülkeleri başta olmak üzere

¹⁰ Raporda ülkelerin çocuk ticareti ile savaşıma çabaları 4 kategori üzerinden tanımlanmaktadır: 1)Yavaş ilerleyenler, 2)Sınırlı tedbir alanlar, 3) İlerleme gösterenler, 4) Önemli çaba gösterenler.

başka ülkelere giden kişiler olduğunu ileri sürmektedir (ECPAT & Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği, 2006: 27). Aynı araştırma kapsamında Diyarbakır'ın turistik bölgelerinde başka illerden ve ülke dışından gelen kişilerce çocukların cinsel istismara uğradığına ilişkin anlatılara yer verilmektedir (ECPAT & Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği, 2006: 74-75).

Küreselleşmenin çocuklar açısından bir diğer yakıcı sonucu ise çocuk pornografisidir. Küreselleşme etkisi ile gelişen teknoloji çocuk pornografisi ürünlerinin az maliyetle ve kolay bir şekilde çoğaltıp, dağıtılmasına neden olmaktadır (Küntay & Erginsoy, 2001: 91). *Polat* (2007a: 67), çocuk pornografisi içerikli sitelerin çoğunun ABD merkezli olduğunu, Rusya merkezli sitelerin ise sayılarında büyük artış olduğunu belirtmektedir. Ciddi gelirler getiren bu sitelerin ve kullanıcıların sayısının her geçen gün arttığı, bu artışın çocukların daha fazla sömürülmelerine neden olduğu bilinmektedir (Polat, 2007b: 216). *Küntay ve Erginsoy* (2001: 91-95), Türkiye'de 1960'larda kartpostalların üzerine basılan pornografik çocuk fotoğraflarının yerini 2000'li yıllarda internetteki çocuk pornografisi sitelerine bıraktığına değinmektedir. Çalışma, bu sitelere kolayca erişebilen çocukların da mağdur olduğuna dikkat çekmekte, henüz hazır olmadığı bir dönemde bu sitelerdeki görüntülerin izleyen çocuklar üzerinde olumsuz etkiler bırakacağı ifade edilmektedir (Küntay & Erginsoy, 2001: 91).

Bunun yanı sıra teknolojinin (Cep telefonu ve bilgisayar kamerası kullanarak Facebook, Twitter, Tumblr, Flickr, YouTube vb. sosyal ağlara erişerek) çocuklar ve gençler arasında cinsel amaçlı konuşma için kullanımı olarak adlandırılan "seksting"¹¹in akranlar arasında cinsel istismara neden olabileceği ile ilgili görüşler ortaya atılmaktadır (Phippen, 2012: 17). "Sexting", çocuklar/gençler arasında cep telefonu ve internet yoluyla "cinsel anlamda müstehcen (çıplak ya da neredeyse çıplak) görüntülerin oluşturulduğu, paylaşıldığı ve iletildiği" (Harker v.d., 2013: 35) bir aktivite olarak tanımlanmaktadır. "Seksting" aktivitesinin kız çocukların üzerinde akranları tarafından cinsel şiddete/istismara uğrama riskini artırdığını gösteren kesin kanıtlar bulunmamakla birlikte çocuk ve gençlerin oldukça erken yaşta cinsel içerikli konuşma ve görüntüye maruz kalmalarının okul ortamındaki cinsel şiddet ve cinsel istismar olaylarına etki edebileceği düşünülmektedir (Phippen, 2012: 17). Cinsel istismar öyküsü olan kız çocuklarının çevrimiçi aktiviteler üzerinden istismar edilme riskinin yüksekliğine dikkat çekilmektedir (Quayle v.d., 2012: 8).

¹¹ Sexting, sex (seks) ve texting (mesajlaşma) kelimelerinden türetilmiş olup pornografik amaçlı kullanımdan ziyade çocuklar/gençler arasında bir tür iletişim kurma biçimi olarak işlev görmektedir. Ancak cinsel içerikli mesajlaşmalara çocukların bazı "uygun" olmayan görüntülerinin eşlik ettiği durumların söz konusu olduğu da belirtilmelidir.

Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması kapsamında görüşme gerçekleştirilen çocuklar, kendilerine ait bir cinsel istismar öyküsü paylaşmamakla birlikte % 10’u başka bir çocuğun cinsel istismarına tanıklık ettiğini belirtmiştir (SHÇEK ve UNICEF Türkiye, 2010: 18). Raporda bu tanıklığın daha çok okul ortamında bir çocuğun başka bir çocuğa cinsel istismar uyguladığı haliyle kendini gösterdiği belirtilmektedir (SHÇEK ve UNICEF Türkiye, 2010: 30-31). Bu bağlamda cinsel istismar mağduru çocukların bu konuyu birine açmakta çekinebilecekleri, yaşadığı istismar olayını bir başka çocuk yaşıyormuş gibi aktarabilecekleri de göz önünde bulundurulmalıdır (Ovayolu v.d., 2007: 17).

Kız çocuklarının erkek akranları tarafından cinsel anlamda şiddete uğramalarının küresel bir problem olduğu belirtilmektedir (Krug v.d., 2002: 155). 12-17 yaş arasında 4.023 çocuk ile gerçekleştirilmiş telefon anketine dayanan çalışmada 326 çocuğun (% 8’den fazla) cinsel istismara maruz kaldığı, cinsel istismar mağdurlarının %44,4’ünün bir arkadaşı tarafından istismar edildiği belirtilmektedir (Stein & Nofziger, 2008: 165). 1400 öğrencinin otobiyografisine dayanan niteliksel çalışmada, çocukların en az % 20,0 oranında akranları tarafından cinsel istismara uğradığı belirlenmiştir (Ambert, 1994: 126). 12-18 yaş grubunda suça sürüklenen çocuklar üzerinde gerçekleştirilen araştırmada çocukların mala karşı işlenen suçların ardından en çok cinsel suça itildiği (%39,8), cinsel suça itilen çocuğun yaşı ne olursa olsun mağdur çocuğun 12-15 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir (Şengül v.d., 2012: 285).

Topçu (2009: 125), kurumsal yapılarda (resmi ve özel çocuk yuvaları, çocuk evleri, yetiştirme yurtları, kreş ve gündüz bakım evleri, çocuk ve gençlik merkezleri) kalan çocukların (engeli olsun veya olmasın) cinsel istismara uğrama riskinin daha yüksek olduğundan bahsetmektedir. *Topçu*’ya (2009: 127) göre cinsel istismar kurum çalışanlarının bilgi ve deneyim eksikliğinden kaynaklanabileceği gibi daha büyük yaştaki çocukların daha küçüklere uyguladıkları zorbalıktan da kaynaklanabilmektedir. Yatılı ve gündüzlü bakım veren kuruluşlar üzerine gerçekleştirilen araştırmalar kuruluşlardaki cinsel istismarın azımsanmayacak bir oranda akranlar tarafından gerçekleştirildiğine dikkat çekmektedir (Barter v.d., 2004: 12).

Engelinden ötürü özel eğitim ve rehabilitasyon ihtiyacı duyan çocukların ise eğitim ve rehabilitasyon amacı ile kaldıkları kurumsal yapılarda cinsel istismara maruz kalma riskinin daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Conroy, 2012: 813). Türkiye’de zihinsel engeli olan kız

çocukları üzerine gerçekleştirilmiş çalışma çocukların kaldıkları kuruluşlarda yeterli cinsel eğitim almadıklarına, cinsel istismar ile karşılaştıklarında nasıl davranacaklarına ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıklarına ve bu durumun engellerinden ötürü bakıcılarına bağımlı olan bu çocukları cinsel istismara daha açık duruma getirdiğine işaret etmektedir (Sürücü, 2009: 132-137). Çocukların yalnızca sosyal hizmet aldıkları yatılı kuruluşlarda (yurt, yuva vb.) değil, eğitimlerine devam ettikleri yatılı okullarda, vakit geçirdikleri ya da gönüllü çalıştıkları merkezlerde, hatta dini yapılarda cinsel istismar riski ile karşı karşıya oldukları belirtilmektedir (Gallagher, 2000: 801). İngiltere’de gerçekleştirilen araştırma çocukların öğretmenleri ve kendilerine gönüllü eğitim veren kişiler tarafından cinsel anlamda istismar edilme tehlikesi ile karşı karşıya olduğunu göstermektedir (Gallagher, 2000: 802).

Afrika’da çocuk cinsel istismarı üzerine gerçekleştirilen araştırmalar öğretmenler tarafından iyi not ve sınıf geçme karşılığı öğrencilerin cinsel anlamda istismar edildiğini göstermektedir (Krug v.d., 2002: 155-156).

Çocukların yaşamlarının her alanında gerek yetişkinler gerekse akranları tarafından maruz kalabilecekleri cinsel istismar, çocuğun travmatik cinsellik yaşamasına, ihanete uğramışlık hissine kapılmasına, güçsüzlük duymasına, stigmatize (damgalanma) olmasına bu nedenle kendisini yalnız ve suçlu hissetmesine neden olmaktadır (Finkelhor & Browne, 1985; Bahar v.d., 2009: 59; Ünal, 2008: 13; Selvi v.d., 2011: 85-86). Madde kullanımı ile ilgili ayakta tedavi gören kadınlar üzerine gerçekleştirilmiş araştırmada çocukluk çağı cinsel istismarına maruz kalan kadınların % 81’i yaşamış oldukları cinsel istismarı hatırladıklarını (% 69 tümüyle hatırlayanlar, % 12 bazı parçalarını hatırlayanlar, % 19 tümüyle unutanlar) belirtmiştir (Loftus v.d., 1994: 79). Çok büyük bir oranda tümüyle hatırlanan bu travmatik deneyimin çocukluk ve yetişkinlik döneminde kişiye yıkıcı hasarlar verdiği görülmektedir. Cinsel istismarın çocukluk çağını kapsayan kısa dönem etkileri olabileceği gibi yetişkinliğine uzanan uzun dönem etkileri de bulunmaktadır (Conte, 1993: 68).

Cinsel istismar mağduru çocukların diğer çocuklara göre depresyon, borderline kişilik bozukluğu, somatizasyon bozukluğu, madde kullanımı, travma sonrası stres bozukluğu, dissosiyatif kimlik bozukluğu (çoğul kişilik), yeme bozukluğu, intihar girişimi, erken hamilelik, cinsel yönden riskli davranışlar nedeni ile HIV pozitif olma, suça sürüklenme vb. risklere daha açık olduğu ileri sürülmektedir (Friedman v.d., 2011: 1481; Arriola, 2005: 726; Gökten, 2011: 107). Travma sonrası stres bozukluğunun alkol ve madde kullanımına neden

olduğu ve bunun da yeniden cinsel istismar mağduru olma riskini artırdığı belirtilmektedir (Ullman v.d., 2009: 378). Cinsel istismara fiziksel istismarın eşlik etmesinin ve mağdurun yakın ilişki içerisinde olduğu biri tarafından istismar edilmesinin mağdurların ruhsal sağlıklarına yönelik olumsuz etkilerin şiddetini arttırdığı belirtilmektedir (Banyard & Williams, 1996: 861-864; Soylu v.d., 2012: 295). Çocuk ve ergen psikiyatristi kliniğine yönlendirilen çocukların ruhsal durum değerlendirmeleri üzerinden gerçekleştirilen araştırmalarda, çocuklarda en sık görülen ruhsal bozuklukların travma sonrası stres bozukluğu ve depresif bozukluklar olduğu belirtilmektedir (Soylu v.d., 2012: 296; İmren v.d., 2013; Sözen, 2011: 37; Gökçen & Dursun, 2012: 240; Bilginer v.d., 2013: 60; Yıldırım v.d., 2011: 63). *Kaleağası ve arkadaşları* (2009: 80), çocuklarda görülen tedaviye dirençli baş ağrılarında cinsel istismar olasılığının mutlaka sorgulanması gerektiğini belirtmektedir. *İmren ve arkadaşları* (2013: 14) değerlendirmesi yapılan çocukların % 14'ünün istismar sonrasında intihar girişiminde bulunduğunu, ruhsal bozukluk saptanmayan 19 olgunun 14'ünün erkek arkadaşı ile cinsel birliktelik yaşamış olduğuna değinmektedir.

Evden kaçan çocuklar üzerine gerçekleştirilen araştırmada evinde yaşıyorken cinsel istismara (veya fiziksel istismara) uğrayan çocukların intihara daha eğilimli olduğu bulunmuştur (Molnar v.d., 1998: 219).

İntihar girişiminin yanı sıra cinsel istismar mağduru kız çocuklarının kendine zarar verme davranışı gösterdiği görülmektedir. Kendine zarar verme yeme bozuklukları (anorexia, bulimia) üzerinden olabileceği gibi kendini kesme, yakma, üzerinde sigara söndürme vb. şekillerde de olabilmektedir. *Küntay* (2010: 30), cinsel istismar mağduru kız çocuklarının yaşadıkları travma sonrasında duydukları şiddeti asıl hedef olması gereken istismarcıya yönlendirme beceri ve gücüne sahip olmadıklarını, bu nedenle öfkeyi kendi bedenlerine yönelterek dışa vurabildiklerini ifade etmektedir. Erkeğin kız çocuğunun bedeninin üzerinde hak iddia ederek onu nesneleştirilmesi kız çocuğunun öfkesini bedenine yöneltmesine neden olmaktadır (Küntay, 2010: 28).

Yaşadıkları cinsel istismar sonrasında oldukça kırılgan hale gelen kız çocuklarının birden fazla partner ile, korumasız bir şekilde cinsel açıdan risk taşıyan davranışlar sergiledikleri, hamilelik yaşadıkları, cinsel yol ile bulaşan hastalıklar ile baş etmek durumunda kaldıkları görülmektedir (Fergusson v.d., 1997: 800). Agresif ve anti sosyal davranış sergileyen kız çocukları üzerine gerçekleştirilen çalışma, bu davranışları sergileyen kız çocuklarının ağırlıklı

olarak cinsel ve fiziksel anlamda istismar edilmiş olduklarına dikkat çekmektedir (Odgers & Moretti, 2002: 108). Cinsel istismar (ve/veya fiziksel istismar) sonucu yaşanan hamileliğin doğum sonrası depresyona girme riskini artırdığı belirlenmiştir (Gilson & Lancaster, 2008: 875). Çocukluk çağında cinsel istismara uğramış kız çocuklarının anne olduklarında kendi çocuklarına fiziksel şiddet uygulama riskinin olduğu da belirtilmektedir (Mapp, 2006). Bunun yanı sıra çocukluğunda cinsel istismara uğrayan mağdurun yetişkin yaşamında cinsel şiddet görme riskinin arttığına işaret edilmektedir (Chan, 2011: 226; Fanslow v.d., 2007: 942; Messman-Moore & Brown, 2004: 1032). Yeni Zelandalı kadınlar üzerine gerçekleştirilmiş çalışma, çocukluğunda cinsel istismara maruz kalmış kadınların kalmamış kadınlara göre yaşamları boyunca partnerleri olmayan kişiler tarafından üç buçuk kez daha fazla cinsel ve fiziksel şiddete maruz kaldıklarını ileri sürmektedir (Fanslow v.d., 2007: 942). Malezyalı öğrenciler arasında cinsel istismarın yaygınlığını anlamaya çalışan çalışmada ise cinsel istismar vakalarının % 59,5'inin tekrarlandığını, vakaların % 33,3'ünün birden fazla kişi tarafından istismar edildiğini ve tekrarlayan cinsel istismar vakalarının tümünün kız çocukları olduğuna işaret etmektedir (Singh v.d., 1996: 489). Aynı çalışma istismarcıların % 71.4'inin tanıdıklar (14.2%'i erkek kardeşler, 24.5%'i akrabalar ve 24.5%'i aile dostu) olduğunu belirtmektedir. Çocukluk çağı cinsel istismarına maruz kalmış kadınlar ile gerçekleştirilmiş klinik çalışma, aile içinde cinsel istismara uğrayan kız çocuklarının aile dışından kişiler tarafından tekrar mağdurlaştırılma riskine dikkat çekmektedir (Gold v.d., 1996: 332).

Kız çocuklarının hem çocukluk hem de yetişkinlik döneminde sağlığını olumsuz yönde etkileyen cinsel istismarın bir diğer sonucu da namus cinayetleridir. Namus cinayeti, “geleneğin dayattığı davranış kalıplarını aştığından şüphelenilen, özellikle evlilik öncesinde bir erkekle ilişki kuran ya da evlilik dışı ilişkilerinde şüphelenilen bir kadının öldürülmesi” olarak tanımlanmaktadır (İlkkaracan, 2011: 145). Kız çocuklarının ailesinin onaylamadığı bir kişi ile duygusal/cinsel ilişkiye girmesi, evlilik öncesi hamile kalması/bebek doğurması, kız çocuğunun ticari cinsel sömürü mağduru olması namus cinayetlerinin nedenleri arasında sayılmaktadır (Tezcan, 2003: 18). Kız çocuklarının ailesinin istediği kişi ile evlenmeyi reddetmesi (dolayısı ile babaya itaat etmemesi), davranışları ile ailesini utandıracak bir şeyler yapma potansiyelinin olması da namus cinayetlerine kurban gitmesine neden olabilmektedir (Akkoç, 2006: 125). Namus cinayetlerinin aile içindeki cinsel ilişkiyi ört bas etmek amacı ile işlendiği de bilinmektedir.

Yukarıda aktarılmaya çalışıldığı üzere kız çocuklarının cinsel istismara uğramalarına neden olan risk faktörlerinin yaygınlığı ve söz konusu mağduriyetin kız çocukları üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda sunulacak kurumsal hizmetin niteliğinin ve bu hizmetin alt yapısını oluşturacak hukuki düzenlemelerin hayati önemde olduğu görülmektedir.

2.2. Çocuk Cinsel İstismarına Yönelik Sosyal Hizmetin Hukuki ve Kurumsal Yapısı

Bu bölümde, çocuğun cinsel istismarını konu alan uluslararası metinler, ulusal düzeyde yürürlükte olan mevzuat, yurt içi ve yurt dışındaki uygulamalar ele alınmaya çalışılacaktır.

2.2.1. Uluslararası Hukuki Çerçeve

Uluslararası sözleşmelerde çocuğun cinsel istismarının ayrı olarak ele alınmasının BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 1989 yılında kabulü ile gerçekleştiği görülmektedir. Bunun öncesinde yayınlanan metinlerde çocuğun haklarının genel bir çerçevede ifade edildiği, cinsel istismar kavramına ayrı yer verilmediği görülmektedir. Çocukların cinsel istismarına vurgu yapan metinlerin sayısının 2000'li yıllarda artış sergilediği görülmektedir.

1948 yılında BM Genel Kurulu tarafından ilan edilen ve Türkiye tarafından da 1949 yılında onaylanan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde çocukların özel bakım ve yardım görme hakları olduğu ifade edilmektedir [Madde 25(2)]. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne dayandırılarak hazırlanan, 1966 yılında imzaya açılan ve 1976 yılında yürürlüğe giren Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme her çocuğun, hiçbir ayırım gözetilmeksizin, “reşit olmayan kişi statüsünün gerektirdiği koruma tedbirlerinden” faydalanma hakkına vurgu yapmaktadır (Madde 24).¹²

Dünya çocuklarının anayasası olarak bilinen BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS) 1989 yılında BM Genel Kurulu tarafından kabul edilerek dünya ülkelerinin onayına açılmıştır (Topuzoğlu, 2004: 15).¹³ Bu tarihten önce kabul edildikleri devletler açısından hukuki bağlayıcılıkları olmasa da Cenevre'de 1924 yılında yayımlanan Cenevre Çocuk Hakları

¹² Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, Türkiye tarafından 2000 yılında “beyanlar ve çekince ile” onaylanmış ve 2003 yılında yürürlüğe girmiştir.

¹³ Türkiye Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni imzaya açılmasının hemen ardından, 1990 yılında imzalamıştır. Ancak, sözleşmenin bazı maddelerine çekince koyularak 1994 yılında onaylanmış ve Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

Bildirgesi ile 1959 yılında BM Genel Kurulunda kabul edilen BM Çocuk Hakları Bildirgesi, söz konusu önemli Sözleşmenin dayanakları olmuştur (Topuzoğlu, 2004: 17). Daha erken yaşta reşit olma durumu hariç her insanın 18 yaşına kadar çocuk sayıldığını savunan ve “çocuğun yararı” temel ilkesine göre yapılandırılan sözleşmede çocuğun cinsel istismarı ayrı olarak ele alınmıştır (ÇHS, Madde 1 ve Madde 3). Sözleşmenin 32., 34. ve 35. maddelerinde çocuğun her türlü cinsel sömürü ve suiistimale (cinsel faaliyet, fuhuş, pornografi) karşı devlet tarafından korunması ve devletin bu konuda her türlü önlemi alması gerektiği vurgulanmaktadır. Sözleşmenin 19. maddesinde çocukların anne-babalarının, yasal vasi/vasilerinin veya bakımlarını üstlenen kişilerin yanındayken de uğrayabilecekleri cinsel istismara karşı korunmalarından devletler sorumlu tutulmuş, bu konuda “yasal, idari, toplumsal, eğitsel” tüm önlemlerin alınması gerektiği vurgulanmıştır. Çocukların korunma süreçlerinin, bedensel ve ruhsal tedavilerinin belirli aralıklar ile Taraf Devletler tarafından gözden geçirilmesi gerektiği de ifade edilmiştir (Madde 25). Sözleşmenin 39. maddesi devletlere, istismara uğrayan çocuğun toplumla bütünleşebilmesinin koşullarını sağlama görevini yüklemektedir. Bu maddede toplumla bütünleştirmenin çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanarak çocuğa sağlanacak hizmetlerin sahip olması gereken standart özetlenmektedir.

ÇHS’nin etkisini güçlendirmek amacı ile bazı konularda ek protokoller yapılmış ve taraf devletlerin imzasına açılmıştır. 2000 tarihinde New York’ta imzalanan Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokol, çocukların ticari cinsel sömürünün mağduru olmaması için bu alandaki her türlü faaliyetin Taraf Devletler tarafından yasaklanacağını ifade etmektedir (Madde 1-3).¹⁴ Özellikle “kız çocuklarının cinsel açıdan istismar edilenler arasında orantısız ölçüde temsil edildiklerini” vurgulayan bu protokolde, cinsel istismarın mağduru olan çocukların hak ve çıkarlarının korunması, onların hukuki süreçte desteklenmesi ve örselenmemesi için ulusal yasalara uygun önlemlerin alınacağı konusu ayrı bir maddede dile getirilmiştir (Madde 8). Protokol, çocuk mağdurlar ile çalışan kişilerin özellikle hukuk ve psikoloji alanında olmak üzere uygun eğitimleri alabilmeleri için önlemlerin alınması yükümlülüğünü de getirmektedir (Topuzoğlu, 2004: 21).

¹⁴ Türkiye, Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokolü 2002 yılında onaylamıştır.

Çocuğun cinsel amaçlı ticaretini önlemek amacı ile imzalanan bir diğer metin ise Palermo’da 2000 yılında imzalanan Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesi’ne Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol’dür.¹⁵ Metinde sömürü amacıyla bir çocuğun zorla çalıştırılması, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması insan ticareti olarak tanımlanmaktadır. Çocuğa yönelik bu eylemin “kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla” gerçekleşmesi gerekmediği ifade edilmektedir [Madde 3 (b)]. Dolayısı ile çocuğun belli yöntemler uygulanarak rıza gösterir duruma gelmesi suçun oluşmasını engellememektedir (Ayrıl, 2010: 51). Bu protokolde, 18 yaşının altındaki herkesin “çocuk” kabul edileceği belirtilmektedir [Madde 3 (d)].

Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesi 1999 yılında Cenevre’de kabul edilmiştir.¹⁶ 18 yaşın altındaki herkesi “çocuk” olarak kabul eden bu sözleşmede çocuğun fahişelikte, pornografik yayınların üretiminde veya pornografik gösterilerde kullanılması, bunlar için tedariki ya da sunumu”, “kötü şartlardaki çocuk işçiliği” kapsamında değerlendirilmiştir [Madde 2 ve Madde 3 (b)]. Sözleşme, çocuk işçiliği sorununun ancak yoksulluğun azaltılması ve eğitimin artırılması ile çözülebileceğini vurgulayarak, özellikle kız çocuklarının özel durumuna dikkati çekmektedir (Madde 7). *Bakırcı* (2007: 10) ise, bu sözleşmede çocuk pornografisi ve fahişeliğinin çocuk işçiliği kapsamında değerlendirilmesini eleştirmekte, çocukların her ne şekilde olursa olsun cinsel amaçlı kullanımının onları “işçi” değil ancak mağdur veya tanık yapabileceğini savunmaktadır. Net bir şekilde suç olarak tanımlanması gereken çocukların cinsel sömürüsünün işçilik tanımı altında değerlendirilmesinin bu kanunsuz eylemi meşrulaştırma tehlikesi taşıdığı konusunda uyarıda bulunmaktadır (*Bakırcı*, 2007: 10).

Çocukların haklarının geliştirilmesi ve çocukların kendileri ile ilgili yasal süreçlerde söz sahibi olabilmelerini garanti altına almak amacı ile Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin

¹⁵ Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’ne Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol, Türkiye tarafından 2003 tarihinde onaylanmıştır.

¹⁶ Türkiye Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesi’ni 2001 yılında onaylamıştır.

Avrupa Sözleşmesi 2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir.¹⁷ Sözleşme, çocukların kendilerini ilgilendiren dava süreçlerinde söz sahibi olabilmelerini sağlaması açısından önem taşımaktadır. Bu sözleşmede “yeterli idrake sahip olduğu iç hukuk tarafından kabul edilen” çocuğun kendisini ilgilendiren davalar ile ilgili tüm bilgileri alabilmesi ve dava hakkında görüşünü belirtebilmesi için uygulanacak tedbirler güvence altına alınmaktadır (Madde 3).

Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi 2007 yılında imzaya açılarak 2010 yılında yürürlüğe girmiştir.¹⁸ Çocukların her türlü cinsel sömürüsü ve istismarı ile mücadele konusunda en güncel gelişmelerden biri olan bu sözleşme önleyici, koruyucu hizmetler, ceza hukuku, mağdurlara yardım için müdahale programları, bu alandaki verilerin kaydedilmesi/saklanması üzerine odaklanan kapsamlı bir içeriğe sahiptir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin çocuklar ve istismarcılar tarafından artan kullanımına paralel çocuk cinsel istismarının hem ulusal hem de uluslararası düzeyde endişe verici oranlarda arttığına dikkat çekilerek, sözleşmenin bu alanda uluslararası bir belgeye duyulan ihtiyaç üzerine hazırlandığı belirtilmektedir.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kötüye kullanımına karşı bir diğer önemli metin Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi Budapeşte’de imzaya açılmıştır (Council of Europe, 2001).¹⁹ ÇHS ve Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesi’ne atıfta bulunan sözleşmenin 9. maddesi çocuk pornografisine ayrılmıştır. Bu maddede dağıtım amacı ile çocuk pornografisi üretmek, çocuk pornografisi sunmak ya da çocuk pornografisine erişim sağlamak, çocuk pornografisini dağıtmak ya da yaymak, kendisi veya bir başkası için çocuk pornografisini temin etmek, çocuk pornografisine sahip olmak eylemlerini suç olarak tanımlanmıştır. Cinsel anlamda müstehcen bir eyleme reşit olmayan, reşit görünmeyen ve reşit olmayan biri gibi temsil edilen kişilerin katılımını içeren görsel malzeme çocuk pornografisi olarak tanımlanmaktadır. Bu sözleşmede 18 yaş altındaki herkes çocuk olarak tanımlanmakta ve Tarafların alt yaş sınırı belirlediği durumlarda bu yaştan 16’dan az olamayacağı belirtilmektedir (Madde 9).

¹⁷ Türkiye, Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi’ni 2001 yılında onaylamıştır.

¹⁸ Türkiye, Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi’ni 2011 yılında onaylamıştır.

¹⁹ Türkiye, Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi’ni 2010 yılında imzalamıştır. Ancak, Türkiye’nin *Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi Ülke Raporu’nda* (2012) sözleşmenin maddelerinin tamamının henüz uygulamaya geçirilemediği belirtilmektedir.

ÇHS'nin tüm dünya devletlerinin onayına açılmasının ardından 1996 yılında İsveç'te Çocukların Ticari Cinsel İstismarına Karşı 1. Dünya Kongresi gerçekleştirilmiştir. Bu kongrenin ardından yukarıda sözü edilen ve hukuki bağlayıcılıkları olan sözleşmelerin yanı sıra çocuğun cinsel istismarını konu alan çok sayıda Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin ve Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Tavsiye Kararları ve Kararları ile Uluslararası Deklarasyonlar yayınlanmıştır.

Yurt dışındaki örnekler incelendiğinde çocuklara yönelik cinsel suçların yetişkinlere yönelik olanlardan ayrı olarak değerlendirildiği ve faillere belli oranlarda ağırlaştırılmış cezaların verildiği görülmektedir. Bu örneklerde faillere verilen cezaların artırımında temel olarak cinsel istismara uğrayan çocukların yaşının belirleyici rol oynadığı görülmektedir. Yaş faktörünün yanı sıra suçun işleniş biçiminin (birden fazla kişi ile silah kullanarak, nitelikli yaralama eşliğinde vb.), mağdurun içerisinde bulunduğu durumun (güven ilişkisinin/benzeri ilişkinin kötüye kullanımı, mağdurun beden/ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda olması, mağdurun zor durumundan yararlanılması) ve suçun sonuçlarının da (ölüme, hamileliğe, benden/ruh sağlığının bozulmasına neden olunması, pornografik yayın üretilmesi) cezanın artırımında rol oynadığı görülmektedir (Özkara v.d., 2011: 16). Çocuğun cinsel istismarına ilişkin yasal durumun Anglosakson ülkelerle ve Avusturya, İsviçre, Lichtenstein, Almanya gibi kıta Avrupası ülkeleriyle karşılaştırdığı çalışma, ABD ve İngiltere'de çocuğa yönelik cinsel suçlara verilen cezaların Avrupa ülkelerine göre daha ağır olduğunu ve bu bağlamda Türkiye'de çocuklara yönelik cinsel suçlara ilişkin cezaların ABD ve İngiltere ile benzerlik gösterdiği tespitinde bulunmaktadır (Özkara v.d., 2011: 19).

2.2.2. Yurt Dışındaki Kurumsal Yapılanmaya İlişkin Örnekler

Evrensel olarak kabul görmüş ÇHS'nin ilkeleri temelinde cinsel suçun mağduru konumundaki çocuklara yönelik koruma/bakım hizmetinin niteliği, kalitesi, sınırları, hedefleri, çocuklara etkileri üzerine düşünmenin önem kazandığı görülmektedir. Çok sayıda çocuğun hizmet aldığı yurt tarzı büyük ölçekli kurumsal yapıların sakıncalarına dikkat çeken eleştirel yaklaşım, bu yapılarda bireysel bakım ve dikkat eksikliği nedeni ile çocukların gelişiminin engellendiğini, çocukların ihmal ve istismara uğrama, sağlık sorunları ve toplumdan izole olma tehlikesi ile karşı karşıya olduklarını ifade etmektedir (EveryChild, 2011: 4). Tüm eleştirilere rağmen çocukların yaşamlarını aileleriyle birlikte sürdürmelerinin mümkün olmadığı durumlarda kurumsal hizmetlere başvurma zorunluluğu ortadadır. Bu bağlamdaki güncel tartışmaların

ise kurumsal hizmetlerin hak temelli yaklaşım ekseninde, çocukların ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde küçük birimlere ayrılarak verilmesi üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir (EveryChild, 2011: 5). Yurt dışı örneklerle bakıldığında cinsel istismar mağduru çocukların genel anlamda diğer istismar mağdurları ile birlikte koruma/bakım hizmeti aldığı ancak bazı özel durumlar için (ticari cinsel sömürü, can güvenliğinin tehlikede olması, çocuk anneler) cinsel istismar üzerine özelleşmiş hizmetlere başvurulduğu belirlenmiştir.

Batılı ülkelere bakıldığında çocuk hakları ve çocuk refahı konularının sosyal-politik alanda oldukça yakın bir tarihe kadar gündeme alınmadığı görülmektedir. İngiltere’de cinsel istismara uğrayan çocuğa yönelik hizmetlerin ortaya çıkışı çocuklara ve ailelerine yardım amacı ile 1985 yılında Hull’da Childwatch isimli yardım derneğinin ve 1986’da Childline’in (Çocuk Hattı) kuruluşu ile başlamaktadır (Search, 1993: 7-10). Çocuklara yönelik cinsel istismar konusunun ele alınmaya başladığı bu dönemde çok kısa bir süre içerisinde İngiltere’de yaklaşık 100 çocuğun cinsel istismar nedeni ile ailelerinden alınıp devlet görevlilerince sığınma evlerine yerleştirildiği Cleveland Olayları²⁰ bir dönüm noktası özelliği taşımaktadır. Search (1993: 7-10), bu dönemde sığınma evlerinin sürekli artan çocuk sayısı karşısında ne yapacağını bilememesinin yanı sıra kızgın anne-babaların arkasında yer alan basın da etkisi ile Cleveland olaylarının İngiltere’de çocuğa yönelik cinsel istismar tartışmalarının odağı olduğunu aktarmaktadır. Bu olaylar, İngiltere’de çocuk koruma sisteminde görev alanları çocukların ailelerinden ayrılmalari sonucu karşı karşıya kalabilecekleri yıkıcı sonuçlar üzerine düşünmeye itmiştir. İngiltere’de feminist ve çocuk merkezli yaklaşımın savunucuları istismarcı olmayan aileler ve özellikle annelerin çocuklarını cinsel istismardan koruma potansiyeline dikkati çekmiştir (Boushel & Noakes, 1988: 151). Corby (2004: 250), Cleveland olaylarının etkisi ile yasada cinsel istismar vakalarında (istismarcı aileler dışındaki) aileler ile çalışmanın önemine değinildiğine ve bu tarihten sonra çok sayıda istismarcı olmayan aileye süpervizyon ve terapi hizmeti sağlanmaya başladığına işaret etmektedir. Bu olayların ardından İngiltere’de Çocuk Yasası 1989 yılında kabul edilmiştir. İrlanda’da da İngiltere’deki sürece benzer bir şekilde çocuk istismarı ile ilgili yaşanan skandalların yarattığı ahlaki paniğin ardından çocuk koruma ve çocuk refahı alanında

²⁰Search’ün aktarımına göre Cleveland olayları, Middlesborough Genel Hastanesi’nde görev yapan pediatrist Dr. Marietta Higgs’in 1986’da Dr. Geoffrey Waytt ve Dr. Hobbs tarafından çocuklardaki cinsel istismar bulgularını teşhis etme konusunda verilen iki günlük eğitime katılması ve ardından ilk altı ay içerisinde muayene ettiği 102 vakadan 78’inde cinsel istismar bulgularına rastlaması ile başlamıştır. Söz konusu 78 vaka, kardeşleri ile birlikte güvenlik emirleri uyarınca ailelerinden alınıp sığınma evlerine teslim edilmiştir. Bu olay basının da etkisi ile kamuoyunda oldukça büyük yankı uyandırmıştır.

kamusal ve politik bir odaklanma yaşanmış ve 1991 yılında uygulamaya konan Çocuk Yasası'nın ardından çocuklara yönelik hizmetler gündeme taşınmıştır (Skehill v.d., 1999: 146).

İngiliz çocuk koruma sisteminde, çocuk ister cinsel istismar nedeniyle kurum bakımı altına alınsın, isterse aile içinde bakımı devam etsin aile ve çocuğun birlikte ele alındığı, çocuk refahı alanında çalışan tüm kurumların çocuğun cinsel istismarı konusunda birbirini bilgilendirdiği ve birbiri ile koordineli çalışma yürüttüğü bir sistemden söz edilmektedir (Corby, 2004: 244). Bu alanda “gönüllü” kişi ve kuruluşların, yerel otoritenin oldukça etkin olduğu, çocuk cinsel istismarı alanında bakımevi, denetim hizmetleri gibi pek çok işin sivil toplum aracılığı ile gerçekleştirildiği, devletin destekleyici ve denetleyici bir rol oynadığı görülmektedir (Stevens & Cox, 2008: 1327; SHÇEK İç Denetim Birimi Başkanlığı, 2011: 20-23). Barnardo's, NSPCC, Child Hope, NCH Action for Children gibi yerel yönetimler (belediyeler) ile sözleşme imzalayarak çocuk refahı alanında hizmet veren sivil toplum kuruluşlarının cinsel istismara uğrayan çocuklar ile ilgili çalışma yürüttüğü (telefon hattı, danışmanlık, bakım, eğitim, önleme çalışmaları vb.) görülmektedir.

İngiltere'de cinsel istismar mağduru çocuklara yönelik özelleşmiş hizmetler bulunmaktadır. Mahkeme tarafından karar verilmesi halinde, çok yüksek risk altındaki çocukların yerleştirildiği Güvenli Bakım Sağlanan Çocuk Evleri bu hizmetlerden birisidir. Güvenli Bakım Sağlanan Çocuk Evleri'ne ağırlıklı olarak cinsel istismar mağduru çocukların gönderildiği, kız çocuklarının bu evlere gönderilme oranının erkek çocuklara göre çok daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Harper & Scott, 2005: 70). 13-18 yaş grubuna yönelik hizmet veren bu evlerde çocuklar güvenlik nedeni ile kilit altında tutularak kuruluştan ayrılmaları engellenmektedir (Harper & Scott, 2005: 75; SHÇEK İç Denetim Birimi Başkanlığı, 2011: 12). Cinsel istismar mağduru çocukların kilit altına alınması çocukların kuruluştan kaçarak madde kullanımına ve cinsel istismara açık hale gelmelerinin önüne geçme amacını taşımaktadır (Harper & Scott, 2005). Ancak, koruyucu tüm özelliklerine rağmen çocukların Güvenli Bakım Sağlanan Çocuk Evleri'nde kapalı tutulmaları eleştirilmekte, çocukların bu evlere gönderilmeden önce yararlanabilecekleri alternatif hizmetlerin yokluğunun bu tarz bir uygulamaya neden olduğu ve alternatif hizmetlere daha fazla kaynak ayrılması gerektiği vurgulanmaktadır (Harper & Scott, 2005: 70).

İngiltere'de son yıllarda çocukların ticari-cinsel anlamda sömürüsünün artış göstermesi karşısında çocukların fuhuştan korunmaları konusunun ayrı olarak ele alındığı görülmektedir

(UK Department of Health, 2000). Yerel Yönetim Sosyal Hizmetler Kanunu'na (1970) dayandırılarak oluşturulmuş Çocukların Fuhuştan Korunmasına İlişkin kılavuz (Safeguarding Children Involved in Prostitution Guidance) polis, sağlık, sosyal hizmet, eğitim ve konu ile ilgili olabilecek tüm kurumlar ve profesyoneller arası çalışma yaklaşımını vurgulamaktadır (Cusick, 2002: 231). Bu kılavuzda cinsel istismar mağduru çocuklara yönelik özelleşmiş bakım hizmeti verilmesi gerektiği belirtilmiş ve sivil toplum kuruluşlarının sorumluluğuna dikkat çekilmiştir (UK Department of Health, 2000: 41). Yatılı bakım sağlayan bu özelleşmiş birimlerin bir kısmı yalnızca mağdurlara veya yalnızca faillere, bir kısmı ise her iki kesime yönelik çalışma yürütmektedir; bazı özelleşmiş birimler hem kız hem de erkek çocuklara birlikte hizmet verebilmektedir (Harper & Scott, 2005: 74). Bu özelleşmiş birimler, Güvenli Bakım Sağlanan Çocuk Evleri'nden farklı olarak esnek bir yapılanmayı benimsemiştir. Kız çocuklarının sosyal kültürel faaliyetlere katılımının da sağlandığı bu birimlerden hizmet alanların dosyalarının kapatılmadığı, ihtiyaç duydukları halde bu birimlere tekrar gelebildikleri belirtilmektedir (Harper & Scott, 2005: 91-92). İngiltere'de cinsel istismar, ticari-cinsel sömürü, çocuk hamilelikleri vb. şekilde kırılğan hale gelen çocuklar ve gençlere yönelik özelleşmiş hizmetlerin yetersiz kaldığına ilişkin değerlendirmelere rastlanmıştır. Özelleşmiş hizmet veren bu kuruluşların maddi sıkıntılar yaşadığı, özelleşmiş hizmet veren kuruluşlara sahip olmayan ve yüksek risk taşıyan bölgelerde ise bu tarz hizmetlerin sunumu için kaynak ayrılması gerektiği ifade edilmektedir (Harper & Scott, 2005: 93). İngiltere'de Bakım Standartları Yasası'na (2000) göre cinsel istismar mağduru çocukların yararlandıkları kuruluşlarda, çocuklara hizmet veren -özel veya resmi- tüm kuruluşlarda olduğu gibi "Çocuk Evleri İçin Ulusal Minimum Standartlar"a uyulması yasal bir zorunluluktur ve bu standartlara uyulup uyulmadığı ile ilgili olarak Ulusal Bakım Standartları Komisyonu tarafından denetlenmektedir (UK Department of Health, 2002a: vii).

Amerika'da ise sosyal refah alanındaki diğer konularda olduğu gibi çocuk refahı konusunun da yirminci yüzyılın başlarında devlet tarafından ele alınmaya başladığı, öncesinde sivil toplumun etkin olduğu belirtilmektedir (Myers, 2008: 452). Çocuklara karşı kötü muameleyi önlemek amacıyla 1875 yılında New York'ta kurulan derneğin (NSPCC) öncesinde çocuklara yönelik yönelik bir kuruluşun faaliyet göstermediği, devlet destekli çocuk koruma hizmetlerinin ülke çapında yaygınlaşmasının 1970'lerin sonuna rastladığı görülmektedir (Myers, 2008: 454). 1970'lerin başlarında tabu olan çocukların cinsel istismarı konusunun 1970'lerin sonlarına gelindiğinde gün yüzüne çıkmaya başladığı, çocuk cinsel istismarının profesyoneller tarafından raporlanmasını zorunlu kılan yasaların bu konuda büyük rol

oynadığı görülmektedir (Myers, 2008: 460-461). Çocuk İstismarını Önleme ve Tedavi Yasası'nda (CAPTA) 1988 yılında yapılan değişiklik ile ülke çapında çocuk refahı alanında çalışan kurumlar²¹ ve cinsel istismar mağduru çocuğa yönelik müdahale planını oluşturmak ve izlemek için çalışan farklı disiplinler arasında ortak çalışma prensibi benimsenmiştir (Faller, 1993: 63). Bu bağlamda ülke çapında cinsel istismara uğrayan çocukların ve ailelerinin başvurabilecekleri; kişilerin kolluk, savcılık, ruh sağlığı ve tıbbi yardım, çocuk koruma ve savunuculuk hizmetlerine ulaşmalarını sağlayan çok sayıda çocuk savunuculuk merkezleri, çocuk değerlendirme merkezleri (Children's Advocacy Center, The Children's Assessment Center) hizmet vermektedir.²²

Amerika'daki çocuk koruma sisteminde cinsel istismarın yarattığı etkileri en aza indirmek amacını taşıyan terapötik müdahalenin ön planda olduğu görülmektedir (Whittier, 2009: 93). Çocuğun yanı sıra ailesi ve suçun faili ile de çalışma yürütülen çok yönlü bir yaklaşım benimsenmekte, bu bağlamda birey, grup, aile ve çiftler (anne-kız, baba-kız vb.) ile tek veya birden çok terapist eşliğinde terapiler gerçekleştirilmektedir (U.S. Department of Health and Human Services, 2013). İstismarcı olmayan aileler ile çalışmalara ağırlık verildiği, anne-çocuk arasındaki ilişkinin özel olarak ele alındığı, mümkün olduğunca çocuk ve aile arasındaki ilişkinin düzeltilerek çocuğun aile yanında desteklenmeye çalışıldığı bir sistemden söz etmek mümkündür (U.S. Department of Health and Human Services, 2013). Amerika'da çocuklara yönelik pek çok farklı tarzda kurumsal hizmet bulunmakla birlikte ailesiyle birlikte kalması mümkün olmayan cinsel istismar mağduru çocukların ağırlıklı olarak yatılı grup evlerinden hizmet aldıkları görülmektedir (Barth, 2002: 3).

Amerika ve Kanada'da ticari cinsel sömürü mağduru çocukların faydalanabilecekleri hizmetlerin ayrı olarak ele alındığı görülmektedir. Belirlenen yaş aralıklarındaki kız ve erkek çocukların ayrı ve karma olarak hizmet alabilecekleri, 6 ila 24 yatak kapasitesine sahip evler/merkezler kısa dönem ve uzun dönem için bakım, müdahale, eğitim ve terapi hizmeti sağlamaktadır.²³

²¹ Söz konusu kurumlar için Bkz. <http://www.acf.hhs.gov/programs/cb/focus-areas/child-abuse-neglect>

²² Örnekler için Bkz. <http://www.nationalchildrensalliance.org/>, <http://www.ptsd.va.gov/public/pages/child-sexual-abuse.asp>.

²³ Söz konusu hizmetler için Bkz. <http://traffickinginpersonssymposium.files.wordpress.com/2012/03/list-of-us-homes-for-trafficking-victims-may-2012-31.pdf>

Avrupa’da ise çocuk koruma sisteminin ülkeden ülkeye farklılık gösterdiği ancak uygulamada ortak sorunlar ile karşılaşıldığı ve bu sorunları çözmek için ülkelerin Avrupa Birliği kriterleri çerçevesinde ortak standartları benimsediği görülmektedir (Schweppe, 2002). Avrupa ülkeleri de çocuk hakları konusunda imzaladıkları sözleşme ve protokoller eşliğinde oluşturdukları çocuk koruma sisteminde Amerika ve İngiltere ile benzer şekilde çocukların yaşamlarını mümkün olduğunca aileleri ile birlikte sürdürmelerini hedeflemektedir. Sistemde çocukların ailelerinden ayrılmasını engellemek veya çocuğun aileden ayrılması halinde tekrar birleşme için aileleri destekleme teması ön plana çıkmaktadır (Avrupa Konseyi, 2009: 23; Council of Europe, 2005). Ancak, cinsel istismarın aile içinde gerçekleşmesi durumunda (International Rescue Committee, 2012: 37&100) veya çocukların aile bakımında olmasının menfaatlerine uygun olmadığı durumlarda son çare olarak ve mümkün olan en kısa süre için alternatif bakım yerlerine (kurumsal bakımevi) yönlendirilebilirler (Avrupa Konseyi, 2009: 24) Bu bağlamda Avrupa ülkelerinin kurum bakımı altındaki çocukların sayısını azaltmayı hedeflediği ve çocukların büyük ölçekli yapılarda koruma altına alındığı model yerine, küçük ölçekli ev tipi yapıların yaygınlaştırılması konusu üzerine çalıştığı görülmektedir (Riba, 2010: 4). Kurumsal bakım ile ilgili standartlar konusunda BM Genel Kurulunda 2009 yılında benimsenmiş Çocukların Alternatif Bakımı için Yönlendirici İlkeleri takip edilmektedir (United Nations The Human Rights Council, 2009).

İngiltere ve Amerika ile benzer şekilde Avrupa ülkelerinde de sosyal hizmetlerin bölgesel ve yerel yönetimler üzerinden özelleştirilerek sağlanması durumunun olağan hale geldiği ve sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerinin devlet kurumlarının önüne geçtiğinden söz etmek mümkündür (Avrupa Konseyi, 2009: 15). Bu bağlamda belirlenmiş standartlar çerçevesinde çocukların cinsel istismarı konusunda devlet ile ortak çalışma yürüten pek çok sivil toplum örgütünün ve bu örgütleri birleştiren uluslararası ağların varlığından söz edilebilir. Avrupa’da çocukların cinsel istismarı ve ticari cinsel istismarı konusunda çalışma yapmak amacı ile 1997 yılında uygulanmaya başlanan DAPHNE Programı (European Commission, 2011: 4) sivil toplum örgütlerini, Avrupa Parlamentosu üyelerini, Avrupa Komisyonu personelini, kolluk kuvvetleri temsilcilerini ve çocuk koruma alanında çalışan profesyonelleri buluşturan oldukça önemli bir şemsiye örgüttür (European Commission, 2013). Avrupa Komisyonu tarafından finanse edilen Eurochild da çocuk cinsel istismarı alanında çalışma yürüten sivil toplum örgütlerini birleştiren bir diğer önemli ağıdır. Bu ağ aynı zamanda alternatif bakım/koruma altındaki çocukların şartlarının iyileştirilmesi için Avrupa çapında araştırmaların gerçekleştirilmesini sağlamaktadır (Eurochild, 2010: 67). Bir diğer önemli ağ ise çocukların

cinsel istismarı, özellikle cinsel amaçlı çocuk ticareti, çocukların ticari cinsel sömürüsü, çocuk pornografisi alanında çalışmalar yürüten Risk Altındaki Çocuklar İçin Uzman Grubu İşbirliği'dir (The Expert Group for Cooperation on Children at Risk).²⁴

İngiltere ve Amerika'dan farklı olarak Türk, Kürt, Arap, Asya kökenli vb. İslami²⁵ kültür çevresinden/etnik azınlıklardan gelen göçmen kız çocukların yoğun olduğu Avrupa ülkelerinde zorla evlendirilme ve namus cinayetleri konularının ön plana çıktığı görülmektedir.²⁶ “İslami kültür çevresinden/etnik azınlıklardan” gelen kız çocuklarının yaşadıkları zorla evlendirilme sorununun Avrupa’da çocuğa yönelik cinsel şiddet konusunu mercek altına alma noktasında itici güç olduğu görülmektedir. Avrupa’da 2000’li yıllara kadar bazı ülkelerde aile içi şiddetten kaçan kız çocukları için sığınma evlerinin olmadığı, olan ülkelerde ise bürokratik engeller nedeni ile başvuru oranının çok düşük olduğu, bu nedenle özellikle zorla evlendirme ve namus cinayetlerinden kaçan göçmen kız çocuklarının daha dezavantajlı durumda oldukları raporlanmıştır (Daphne-Programm der Europäischen Kommission & Papatya Turkish-Deutscher Frauenverein e.V. Daphne, 2001: 11). Kız çocuklarının zorla evlendirilmelerini ve namus cinayetlerine kurban gitmelerini engellemek için AB’nin DAPHNE Programı aracılığı ile göçmen kız çocuklarına hizmet verebilecek sivil toplum örgütlerinin bir ağ oluşturması sağlanmıştır (Daphne-Programm der Europäischen Kommission & Papatya Turkish-Deutscher Frauenverein e.V. Daphne, 2001: 13). Bu bağlamda Avrupa’da, cinsel sömürünün özel bir biçimi olan zorla evlendirmeden ve ataerkil kültürel değerlere sahip ailelerin neden olduğu namus cinayetlerinden kaçan kız çocuklarına yönelik gizli sığınma evleri oluşturulmuştur.

Almanya’daki çocuk koruma sisteminin Avrupa’daki sistemin gelişiminde öncü rol oynadığı görülmektedir (AGJ, 2006: 1). Bu bağlamda ülkeler arasında farklılaşan kanunlar ve hayata geçirilen farklı çocuk koruma sistemlerinden kaynaklanan karmaşıklığı aşmak, Avrupa’daki sistemi anlamayı kolaylaştırmak amacı ile Almanya’da cinsel istismar mağduru kız çocuklarına yönelik hizmet veren kuruluşları ele almanın yararlı olacağı düşünülmektedir. Eyaletlerden oluşan Almanya’da yerel otonomi esasına dayalı olarak her eyalet çocuk ve

²⁴ Risk Altındaki Çocuklar İçin Uzman Grubu İşbirliği için Bkz. <http://www.childcentre.info/12502/>

²⁵ İslam, din olarak değil yaşam tarzı ve geleneği yansıtmak üzere kullanılmaktadır.

²⁶ Çocuk refahı alanında çalışan uzmanlar özellikle zorla evlendirilme ve aile içi cinsel şiddetin yalnızca İslami kültür çevresine ve bazı etnik azınlıklara mal edilmemesi gerektiğini sık sık vurgulamakta, bu anlamda damgalayıcı bir yaklaşım sergilemekten çekindiklerini ifade etmektedirler. Zorla evlendirmenin kültürel geleneklere bağlı bir uygulama olmakla birlikte çok çeşitli dini, etnik, sınıfsal gruplarda da rastlanabileceği belirtilmektedir. Bkz. Daphne-Programm der Europäischen Kommission & Papatya Turkish-Deutscher Frauenverein e.V. Daphne 2001: Avrupa Çalışma Ağının Berlin Konferansı, s. 3.

gençlere yönelik hizmetleri kendisi organize etmektedir. Ancak tüm eyaletler Çocuk ve Gençlik Yardım Yasası'nı (Bundesarbeitsgemeinschaft Kinder- und Jugendschutz) izlemektedir.²⁷ Eyaletler üstü planlama bu yasalara ve çocuk-genç alanında görevli Bakanlıklara bağlı yapılmaktadır. Dolayısı ile uygulamada Avrupa Birliği ülkeleri arasında olduğu gibi ülke içerisindeki eyaletler arasında da benzerlikler ağırlıktadır. Bu bağlamda Almanya'da çocukların cinsel istismarı konusunda çalışma yürüten çok sayıda kuruluşun yer aldığı Berlin üzerinden bir değerlendirme gerçekleştirilecektir.²⁸

Berlin'de cinsel istismar mağduru kız çocukları için yapılandırılmış hizmetler temel olarak kuruma yerleştirilmeden verilen hizmetler ve kurumsal bakım olarak ikiye ayrılmaktadır. Kuruma yerleştirmeden verilen hizmetlerin başında çocuk ve istismarcı için bireysel danışmanlık gelmektedir. Berlin'de cinsel şiddete uğrayan kız çocuklarına yönelik telefon ile, yüz yüze, internet üzerinden, kimlik bilgilerini vermeksizin ve polise bildirimde bulunmaksızın sunulan danışmanlık hizmetleri verilmektedir. Danışmanlık hizmetinin yanı sıra ailelere yönelik terapi hizmeti, özellikle annelere yönelik oluşturulan kendi kendine yardım ve paylaşım grupları, sosyal-pedagojik ve gerektiği durumlarda ise ekonomik destek sağlanmaktadır.

Almanya'da cinsel istismar mağduru kız çocuklarının, Çocuklara ve Gençlere Yardım Yasası²⁹ kapsamında kendi istekleri ile (polise herhangi bir bildirimde bulunmaksızın da) bu konuda hizmet veren kuruluşlara başvurup yerleşebildikleri görülmektedir. Bu kuruluşlar konu ile ilgili uzmanlaşmış sivil toplum kuruluşlarıdır ve belediyeye bağlı Gençlik Dairesi büroları ile koordineli çalışma yürütmektedirler. Kız çocukları ihtiyaçları doğrultusunda acil yardım/kriz merkezleri, geçici ve uzun süreli koruma evleri, terapi destekli grup evleri, anne-bebek evler³⁰ şeklinde adlandırılan hizmetlerden yararlanabilmektedir. Kuruluş kuralları kız çocuklarının ihtiyaçları ve kuruluşların hedefleri doğrultusunda belirlenmektedir. Töre nedeni ile ailesinden kaçan kız çocuklarını koruma amacı ile hizmet veren kuruluşlarda gizlilik prensibi ön plana çıkmakta, kız çocukları bu kuruluşlarda kaldıkları süre içerisinde dışarı

²⁷ Sosyal Yasa'nın (SGB/Sozialgesetzbuch) sekizinci kitabına (SGB VIII) da eklenmiş bulunan Çocuk ve Gençlik Yardım Yasası (KJHG olarak da bilinir/ Kinder- und Jugendhilfegesetz). Bilgi için Bkz. <http://www.bag-jugendschutz.de/tur.html>

²⁸ Almanya'daki yapılanmaya dair izlenimler Araştırmacının 1-15 Temmuz 2012 tarihinde Almanya-Berlin ziyaretinde cinsel istismar mağduru kız çocukları ile çalışma yürüten uzmanlar ile gerçekleştirdiği görüşmelere dayanmaktadır. Söz konusu ziyaret Koç Üniversitesi Kadın Araştırmaları Merkezi tarafından doktora tez çalışmasına yönelik Araştırmacıya sağlanan destek çerçevesinde finanse edilmiştir.

²⁹ SGB VIII "Çocuk ve Gençlik Yardımı" başlığı altında yer alan 42., 34. ve istisnai durumlarda 41. madde.

³⁰ Bebeği olan kız çocuklarının ebeler eşliğinde bakım altına alındıkları evler.

çıkamamakta ve kuruluşa misafir kabul edememektedir. Çoğunlukla erkek arkadaşı ile ilişkisinden ötürü aile ile yaşadığı problemler nedeni ile evden uzaklaşanlar ve can güvenliği tehlikesi olmayanlar için yapılandırılmış kısa dönemli kuruluşlarda aileye dönme veya kurum bakımında kalma kararının verildiği, danışman desteğinin ağır bastığı bir yapı göze çarpmaktadır. Bu tip kuruluşlarda kuruluşa giriş-çıkış saatleri, dışarıdan arkadaş gelebilmesi, günlük yaşamı planlama vd. konularda koyulan kurallarda daha esnek bir yaklaşım gözlemlenmektedir. Terapi amaçlı hizmet veren yatılı kuruluşlarda da kuralların esnek tutulduğu ancak terapiye katılım konusunda oldukça titiz davranıldığı görülmektedir. Hamile veya çocuğu olanların kaldıkları anne-bebek evlerinde kurallar, anne-bebek ilişkisini destekleyecek şekilde düzenlenmektedir. Kız çocuklarının küçük gruplar (en fazla 9 kişi) halinde kaldıkları bu kuruluşların yanı sıra bağımsız olarak yaşadıkları evlerde desteklendikleri (eğitmen destekli bireysel ikamet) bir hizmet de bulunmaktadır. Bu hizmet kapsamında Gençlik Dairesi'nin desteği ile 15-18 yaş grubundaki kız çocukları için bir ev kiralanmakta ve kız çocukları günün belli saatlerinde kendilerine refakat eden danışmanlar eşliğinde yaşamlarını sürdürmektedirler. Bu bağlamda Berlin'de cinsel istismar mağduru kız çocuklarına yönelik çocuk merkezli yaklaşım temelinde düşük kapasiteli ve çok sayıda kuruluşun çocukların ihtiyaçlarına göre yapılandırıldığı, kuruluşlar arasında sıkı ve işlevsel ağlar kurulmuş olduğu görülmektedir. Kız çocukları ile çalışma yürüten profesyoneller zoraki evlendirme, namus cinayetleri, cinsel istismar vb. konularda çalışma grupları olarak toplantılar düzenlemektedir. Bu toplantılar kuruluşlar arasındaki iletişimin güçlenmesine katkı sunmaktadır.

İngiltere, Amerika ve Avrupa ülkelerindeki çocuk koruma sisteminde cinsel istismar mağduru kız çocuklarına yönelik sunulan özelleşmiş hizmetlerde ve cinsel istismar mağduru çocukların diğer istismar mağduru çocuklar ile beraber aldıkları koruma/bakım hizmetlerinde çocuk merkezli, hak temelli, bütüncül bir yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. Bu yaklaşım, küresel düzeyde çocukların cinsel istismarı konusunu ele alan UNİCEF, Save The Children, ECPAT, Terres des Hommes vb. uluslararası örgütler ve ağlar tarafından da benimsenmektedir (Wulczyn v.d., 2010). Bu örgüt ve ağların tüm ülkelerde diğer çocuklar için olduğu gibi cinsel istismar mağduru kız çocukları için de kurum/kuruluşlar arası çalışma ve multi disiplinler yaklaşımı hayata geçirebilmek için çalışmalar yürüttüğü görülmektedir (Save the Children's Child Protection Initiative, 2009: 13).

2.2.3. Türkiye’de Çocuk Cinsel İstismarına Yönelik Sosyal Hizmetin Hukuki ve Kurumsal Yapısı

Çocuğa yönelik cinsel istismarın dünyada ve Türkiye’de çok yakın bir tarihte ele alınmaya başladığı gerçeğinden hareketle bu bölümde genel anlamda korunma ihtiyacı olan çocuklar ile ilgili düzenlemeler ele alınacak, bu düzenlemelerde çocuğun cinsel istismarı sorununa özel olarak değinen maddeler ve konu başlıkları ön plana çıkarılmaya çalışılacaktır. Bu bağlamda korunma ihtiyacı olan çocukları ilgilendiren mevzuat [Anayasa, 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, Türk Medeni Kanunu’nun (TMK), ÇKK, Türk Ceza Kanunu (TCK), Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) vd.] ile bu alanda çalışma yürüten kurumsal yapı birlikte ele alınacaktır.

Türkiye’de sosyal hizmet ihtiyacı bulunan kişilere yönelik ilk kurumsallaşma 1917’de kurulan Himaye-i Etfal Cemiyeti’dir. Aile, din, vakıflar, gönüllü kuruluşlar gibi geleneksel sosyal dayanışma yöntemlerini benimseyen cemiyet aynı zamanda devlet desteği de almıştır (Duyan, 2010: viii-ix). 1921 yılında padişah iradesi ile, 1937 yılında da Bakanlar Kurulu Kararı ile kamu yararına çalışan dernek statüsü kazanmıştır (ASPB, 2013a). Türkiye’de sosyal hizmet alanındaki kurumsallaşmanın dernek yapılanmasından bir devlet organizasyonuna evrilmesi ise kurumun 1981 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesinde tanımlanması ve 1983 yılında yürürlüğe giren 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile olmuştur (Akyüz, 2012: 434). SHÇEK, 1989 yılında Başbakanlığa bağlanmıştır. 2828 sayılı kanunun 1985 yılından başlayarak günümüze kadar birçok maddesinin yenilendiği ve bazı maddelerin de kanuna eklendiği görülmektedir. En son düzenleme 2011 yılında yürürlüğe giren 633, 662 ve 666 sayılı KHK’ler ile yapılmıştır. 2011 Haziran ayında çıkarılan 633 sayılı kararname ile SHÇEK kapatılmış, yerine ASPB kurulmuş, 2828 sayılı kanunun adı Sosyal Hizmetler Kanunu olarak değiştirilmiştir. ASPB, bu tarihten itibaren Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Şehit Yakınları ve Gaziler Dairesi Başkanlığı olarak tanımlanan hizmet birimleri aracılığı ile sosyal hizmet vermeye başlamıştır. Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı da bu yapılanma çerçevesinde kapatılmış, SHÇEK merkez teşkilatı tasfiye edilmiş, taşra teşkilatının da İl Özel İdarelerine bağlanacağı ilan edilmiştir. Bu KHK’de ASPB teşkilatlanmasının 21.12.2012 tarihine kadar tamamlanacağı belirtilmiştir. İl Özel İdarelerine bağlanma prosedürünün 1 yıl içerisinde tamamlanacağını öngören KHK, daha sonra devir ile

ilgili bu süreyi üç yıla çıkarmıştır. Bu bağlamda ASPB'nin yeni yapılanmasını henüz tamamlayamadığı görülmektedir. 2828 sayılı kanunun sivil toplum kuruluşlarının ve sosyal hizmet alanında çalışanların fikrinin alınmadan bir gecede çıkarılan KHK ile değiştirilmesi kamuoyunda tepkilere yol açmıştır. Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı'nın kapatılması da kadın hakları açısından bir kayıp olarak değerlendirilerek kadın örgütlerinin tepkisini toplamıştır. Bunun yanı sıra Bakanlığın ismi de bir dizi tartışmaya neden olmuştur. Bakanlığın isminde aile vurgusunun yapılması kadını aile dışında birey olarak ele almayan resmi görüşün bir göstergesi olarak özellikle kadın hareketi tarafından eleştirilmiştir. Sosyal politika alanında çalışma yürütenler ise sosyal politikanın bu şekilde yalnızca sosyal hizmet ile sınırlandırıldığını, bunun sosyal politika açısından dar bir bakış açısı olduğunu belirtmişlerdir.

1989 yılından itibaren Başbakanlığa bağlı olarak hizmet veren SHÇEK'in sosyal hizmet görevini Bakanlıklar ile koordineli yürütmeye çalıştığı bir yapının söz konusu olduğu görülmektedir. Ancak, bir kurumun Bakanlıkları koordine ederek iş yapmaya çalışması karşılaşılan bazı sorunların çözümünde yetki sorununu ve muhatap bulma güçlüğünü beraberinde getirmiştir. Korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunması, amacıyla hazırlanan 5395 sayılı ÇKK'nın 2005 yılında yürürlüğe girmesine paralel olarak bir ÇKK Merkezi Koordinasyonu oluşturulmuştur. Bu koordinasyonu oluşturan kurumların ASPB, Adalet Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Türkiye İş Kurumu olmasına karar verilmiştir (ASPB, 2013b). 2012 yılına kadar Adalet Bakanlığı'nın yürüttüğü Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumların koordinasyonu ve bu koordinasyonun sekreteryaya hizmetlerini yürütme görevi ASPB'ye verilmiştir (633 Sayılı ASPB'nin Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK, 2011: Madde 8; ÇKK'ya Göre Verilen Koruyucu Ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik, 2012: Madde 19).

2009 yılı Devlet Denetleme Kurulu Raporunda 1983 öncesinde sosyal hizmetler alanında yaşanan dağınıklık ve kopukluğun 2828 sayılı kanunun yayımlanması ile bir derece giderildiği ancak bu dağınıklık ve kopukluğun sosyal hizmetlerin uygulama alanında egemen olmaya başladığı ifade edilmiştir (Devlet Denetleme Kurulu, 2009: 16). 2005 yılında yayımlanan ÇKK kapsamında korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik verilecek koruyucu önleyici tedbirler ile ilgili görevlerin bakanlıklar arasında dağıtılması da çok başlılık olarak değerlendirilmiş, başarısızlığa uğramış bir düzenlemeden ders çıkarılmaması durumu

eleştirilmiştir (Akyüz, 2012: 463). Sosyal hizmetlerin bütününde dağınık kurumsal ve finansal yapılanma ve kurumlar arasında koordinasyon ve işbirliği eksikliği olduğu saptamasına kurum tarafından yapılan iç değerlendirmelerde de rastlanmaktadır (SHÇEK Genel Müdürlüğü, 2009: 169).

2.2.3.1. 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının İlgili Mevzuatı ve Çocuk Koruma Kanunu Çerçevesinde Çocuğun Korunması

Türkiye’de korunmaya, bakıma veya yardıma ihtiyacı olan aile, çocuk, engelli, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri sunacak teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları ile faaliyet ve gelirlerine ait ilk düzenlemeler 2828 sayılı *Sosyal Hizmetler Kanunu* (1983) ile yapılmıştır. 2828 sayılı kanun halen yürürlükte olmakla birlikte Türkiye’de sosyal hizmet alanındaki yeniden yapılanma sürecinde sosyal hizmetleri sunacak teşkilatın görev, yetki ve sorumlulukları 2011 yılında yayımlanan 633 sayılı KHK’ye göre işletilmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de, cinsel istismara uğrayan kız çocuklarının korunma, bakım ve desteklenme süreçlerinden ASPB sorumlu tutulmuştur.

2828 sayılı kanun kapsamında yapılan “korunmaya muhtaç çocuk” tanımının içerisinde “beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olan, ana ve/veya babasız, ana ve/veya babası belli olmayan, ana ve/veya babası tarafından terk edilen” çocukların yanı sıra “ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başboşluğa sürüklenen” çocuk da alınmıştır. Bu şekilde yalnızca anne ve/veya babası olmayanlar dışında ailesi tarafından ihmal ve istismara uğrayan, fuhşa sürüklenen çocuklar da “korunmaya muhtaç çocuk” kapsamında ele alınmıştır. Bu ifadede çocuğun cinsel istismarının ticari cinsel sömürü (fuhuş) ile sınırlı bir şekilde ele alındığı, çocuğun aile içinde ya da yakın çevresinde yaşadığı cinsel istismardan bahsedilmediği görülmektedir. ÇKK’da ise “korunma ihtiyacı olan çocuk” kavramı kullanılmış, bu kategorideki çocuk “bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk” olarak tanımlanmıştır. Her iki kanun metninde de bir nedenle korunma ihtiyacı oluşmuş, riskli davranışlara ve suça sürüklenmiş çocuklardan bahsedildiği görülmektedir. Akyüz (2012: 454), ÇKK’daki “korunma ihtiyacı olan çocuk” kavramının 2828 sayılı kanun kapsamındaki “korunmaya muhtaç çocuk” kavramından daha geniş bir kapsama

sahip olduğu saptamasını yaparak 2828 sayılı kanundaki tanımın güncellenmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Çocuğun cinsel istismarının 2828 sayılı kanun metninde kapsamlı bir şekilde ifade edilmesi sosyal hizmet kuruluşlarının ele alındığı bölüme BSRM'nin eklenmesiyle olmuştur. 2007 yılında kanuna eklenen BSRM, “Duygusal, cinsel ve/veya fiziksel istismara uğramış çocukların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan travma ve/veya davranış bozukluklarını giderme amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanıncaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı” sosyal hizmet kuruluşu şeklinde tanımlanmıştır (Madde 3). 2828 sayılı kanunda yapılan bu değişikliğin ardından kuruluş işleyişini düzenlemek amacı ile 2009 yılında yönetmelik çıkarılmıştır (SHÇEK Genel Müdürlüğü KBRM Yönetmeliği, 2009). Bu yönetmelik 2828 sayılı kanunun yanı sıra ÇKK'ya dayanılarak hazırlanmıştır. 2009 yılında çıkarılan bu yönetmelikte yalnızca suça sürüklenen veya ceza infaz kurumundan salıverilen çocukların bakım, korunma ve rehabilitasyonu amacı ile oluşturulmuş Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri'nin (KBRM) işleyişine değinilmiştir. 2010 yılında gerçekleştirilen değişiklik ile “Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi” (BSRM) ifadesi eklenerek duygusal, cinsel ve/veya fiziksel istismara maruz kalmış çocukların bakım, korunma ve rehabilitasyonlarının sağlandığı merkezler de aynı yönetmelik kapsamında ele alınmıştır (KBRM Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 2010).

Yönetmeliğin 2010 yılında yayımlanmasına rağmen BSRM'lerin 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununa 2007 yılında konulan ek madde (Madde 3. Ek: 1/2/2007-5579/1 md.) ile hizmet sunmaya başladığı görülmektedir. Bugün Türkiye’de cinsel istismar mağduru kız çocuklarının koruma altına alındığı kuruluşlar BSRM olarak adlandırılmaktadır. BSRM'ler, Çocuk ve Gençlik Merkezleri, Çocuk ve Gençlik Merkezlerine Bağlı Gözlemevleri, KBRM'ler ile birlikte çocuk ve gençlere yönelik sürekli/kısa süreli rehabilitasyon kuruluşları olarak adlandırılmaktadır (SHÇEK Genel Müdürlüğü, 2009: 18.). Ancak, BSRM'lerden önce de çocukların cinsel istismarı üzerine odaklanmış -sınırlı da olsa- kuruluşlar olduğu, bu kuruluşların Çocuk ve Gençlik Merkezleri yapılanması altında hizmet verdiği bilinmektedir.

2.2.3.1.1. Cinsel İstismar Mağduru Kız Çocuklarının Korunma Altına Alındığı Kuruluşlar

Türkiye’de çocukların cinsel istismarı konusuna odaklanan ilk kuruluş, *Küntay* ve *Erginsoy*’un UNICEF’in katkılarıyla 1998 yılında ticari cinsel sömürü mağduru kız çocukları konusunda yaptıkları geniş kapsamlı çalışmanın bir sonucu olarak 2002 yılında İstanbul’da hayata geçirilmiştir. Ticari cinsel sömürü mağduru kız çocuklarının sorunlarını ele alan bu sosyolojik çalışmada, kız çocuklarının zor durumda kaldıklarında destek alabilecekleri sığınma merkezi hakkındaki görüşleri görünür kılınmıştır (Küntay & Erginsoy, 2005: 179-188). Bu çalışmadan ilham alınarak yapılandırılan ilk merkezin ardından İstanbul’da ikinci bir merkez daha hayata geçirilmiştir. İstanbul dışındaki kuruluşların aktif hale geldiği 2007 yılına kadar cinsel istismar mağduru kız çocuklara yönelik “uzmanlaşmış” hizmet verebilecek yalnızca bu 2 kuruluş bulunmaktadır.

Dolayısı ile mevzuatta 2007 yılından itibaren değişimlerin yaşanmasından önce 2002 yılından itibaren cinsel istismar mağduru kız çocuklarına yönelik kuruluşların Çocuk ve Gençlik Merkezi yapılanması altında İlk Adım İstasyonu/Ara İstasyon ve İkinci Adım İstasyonu adı altında faaliyette oldukları görülmektedir. 2007 yılı öncesinde benzer amaçlar ile faaliyet gösteren Çocuk ve Gençlik Merkezleri bu düzenleme ile BSRM statüsü kazanmıştır; ilk adım istasyonu/ara istasyon şeklinde tanımlanan kuruluşlar ise Çocuk Koruma İlk Müdahale Birimi olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Bu çok yakın tarihler çocuk cinsel istismarına yönelik kurumsal anlamdaki hizmetleri kabullenmenin zorluğunu gözler önüne sermektedir.

Türkiye’de çocuk koruma politikalarını SHÇEK bağlamında ele alan çalışma, KBRM ve BSRM adı altında 2 farklı kuruluşun yapılandırılmasını 5395 sayılı ÇKK’nın uygulanmasındaki aksaklıklara dayandırmaktadır (Salim, 2011: 102). *Salim* (2011: 102), ÇKK’da çocukların korunma ihtiyacı bulunan ve suça sürüklenen çocuk olarak ikiye ayrılarak tanımlandığını ve korunma ihtiyacı olan çocuklarla suça sürüklenen çocukların barınma ve bakım tedbiri sorumluluğunun Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na verildiğini hatırlatarak kanunun uygulanmaya başlaması ile birlikte bu 2 ayrı gruba bir arada hizmet verilmesinin sıkıntılara yol açtığını saptamıştır. Bunun yanı sıra 2000’li yılların başına kadar cinsel istismar mağduru çocukların büyük oranda ekonomik yetersizlikler ve aile parçalanması nedeni ile koruma altına alınmış çocuklar ile aynı ortamda bulunmasının yarattığı negatif etkilere de değinmektedir (Salim, 2011: 102). *Küntay* ve *Erginsoy* da (2005: 179) araştırmalarını gerçekleştirdikleri 1998 yılında cinsel sömürüye maruz kalmış çocukların başvurabileceği bir başvuru merkezinin olmadığını, geçmişleri nedeni ile güç koşullardaki çocuklar kapsamında değerlendirilen ticari cinsel sömürüye maruz kalmış çocuklara yönelik

SHÇEK kapsamındaki yetiştirme yurtlarına yerleştirildiklerini, bu durumun sıkıntılara yol açtığını ifade etmektedirler. Bu çalışmada, SHÇEK personelinin de ticari cinsel sömürü mağduru kız çocuklarının yetiştirme yurtlarında kalmasını doğru bulmadıklarını, bakıma ve korunmaya ihtiyaç duyan diğer kızları olumsuz etkileyebildiklerini, ticari cinsel sömürü mağdurlarının da yetiştirme yurtlarında kalmayı reddedebildiğini veya diğer kızları da kendisi ile birlikte kaçmaya ikna edebildiklerini aktarmışlardır (Küntay & Erginsoy, 2005: 180). Bunun yanı sıra istismar mağduru kız çocuklardan özellikle hamile veya çocuğu olanların kadın konukevlerine yönlendirildiği de bilinmektedir. Ancak, yetişkinler için tasarlanmış kadın konukevlerinin yapısının henüz reşit olmamış kız çocukların beklenti ve ihtiyaçlarını karşılayamadığı görülmüştür. BSRM'lerin yapılandırılması ile birlikte bu uygulamaların sonlandığı görülmektedir. Özellikle cinsel istismar mağduru kız çocuklarının yurt ve yuvalarda kalan diğer çocuklardan farklı kuruluşlarda koruma altına alınması ayrımcılık yapıldığı gerekçesi ile eleştirilmiştir. Ancak, alanda çalışanların ve alan araştırması yapan bilim insanlarının risk faktörlerini vurgulayan görüşleri ve pratik anlamda yaşanan idari sıkıntılar bu uygulamayı hayata geçirme noktasında itici güç olmuştur. Bu zorunlu ayrışmanın arka planında çocuklar arasında ayrımcılık yapma eğiliminden ziyade, kurumsal yapının çocukların farklı ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde çeşitlendirilmesi düşüncesinin yattığı belirtilmelidir. Bu yapılanmada yalnızca farklı ihtiyaçlara sahip çocukların ayrı ele alınması değil aynı zamanda personelin de farklı ihtiyaç grupları ile etkin çalışabilmesini mümkün kılacak nitelikte eğitim ve bilgi ile donatılması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bu tartışmalar çerçevesinde şekillendirilen BSRM'lerden hizmet alan kız çocuklarının duygusal, cinsel ve/veya fiziksel istismara uğramış olması, sosyal rehabilitasyona ihtiyaç duyduğunun tespit edilmesi ve mahkeme tarafından bu çocuklar hakkında bakım tedbiri/korunma kararı verilmiş olması gerekmektedir (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 2). Dolayısı ile mevzuata göre mahkeme kararı bulunmayan çocukların BSRM'lere yönlendirilmemesi, hakkında henüz mahkeme kararı olmayan çocuğun yine bu yönetmelik kapsamında geçen Çocuk Koruma İlk Müdahale Birimine yönlendirilmesi gerekmektedir. Çocuğun, hakkında mahkeme kararı alınıncaya ya da kendisine uygun hizmet modeli belirleninceye kadar kalabileceği bu birimlere girişi mahalli mülki amirin onayı ile de olabilmektedir. Burada çocuğun barınma ve temel ihtiyaçlarının karşılanması ve durumunun en geç 5 gün içerisinde mahkemeye bildirilerek hakkında acil koruma kararı alınması gerekmektedir. Uygulamada kuruma giriş yapmış çocuk ve ailesi ile yapılan görüşme sonucunda ailesine tesliminde herhangi bir sakınca görülmeyen çocuğun kurumdan çıkışı

gerçekleştirilmekte ve yapılan işlem hakkında İl Müdürlüğü'ne bilgi verilmektedir. Ancak ailesine bu şekilde döndürülen çocuğun takibine ilişkin herhangi bir sistem oluşturulmadığı görülmektedir. 2012/15 Çocuk Hizmetlerine İlişkin Genelgede çocukların bu merkezlerde en fazla 8 gün kalması gerektiği vurgulanmıştır. Bu sürenin ardından eğer mahkeme tarafından çocuk hakkında Bakım Tedbiri verilir ise koruma altına alınacakları BSRM'lerde barınma ve temel ihtiyaçların karşılanması ötesinde rehabilitasyona yönelik mesleki çalışmalardan, sosyal ve kültürel faaliyetlerden, kız çocuklarının güçlendirilmesine yönelik alternatif eğitim çalışmalarından faydalanmaları ve çocukların örgün veya mesleki eğitimlerini sürdürmeleri hedeflenmektedir. Bu genelgenin yayımlanmasından önce kuruluş işleyişinin benzer bir çerçevede yürütülmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu benzer çerçevede kuruluşların ilk adım (BSRM İlk Adım İstasyonu) ve İkinci Adım İstasyonu (BSRM) olarak sınıflandırıldığı, İlk Adım İstasyonlarından hizmet alan çocuklardan, uyum sürecini belli kriterler çerçevesinde tamamladığı belirlenenlerin eğitim, tedavi ve rehabilitasyon hizmet ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulmuş İkinci Adım İstasyonlarına nakil edildiği görülmektedir. Bu bağlamda yeni düzenleme ile çocukların başka bir kuruluşa nakil işleminin kuruluşa uyum sürecini tamamlayıp/tamamlamama kriteri çerçevesinde gerçekleştirilmediği, daha öncesinde uygulanan aşamalı bir değerlendirme sürecinin söz konusu olmadığı görülmektedir.

İşleyiş biçiminde değişiklikler olmakla birlikte BSRM'lerin ve BSRM'lerden hizmet alanların sayısının artış sergilediği görülmektedir. Kız çocuklarına yatılı hizmet veren BSRM'lerden hizmet alan kişi sayısının 2008 yılında 199, 2009 yılında ise 275 olduğu görülmektedir (SHÇEK Genel Müdürlüğü, 2010: 6). Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği 2010 yılına kadar 375 toplam kapasiteli 17 BSRM faaliyette iken, 2010-2012 yılları arasında yeni açılan BSRM'ler ile bu sayı 30 olmuş, kapasite de 712'ye ulaşmıştır. 2013 Ocak ayı istatistiklerine bakıldığında ise BSRM sayısının 34'e; kapasitenin ise 844'e çıktığı görülmektedir (ASPB, 2013c). Kurumsal istatistiklerden anlaşılabacağı üzere yeni bir hizmet modeli olmasına rağmen istismar mağduru çocukların korunma, bakım ve rehabilitasyonu üzerine çalışma yürüten merkezlerin sayısında önemli bir artış görülmektedir. Bu sayının artmasında özellikle cinsel istismar mağduru çocukların yurt ve yuvalarda kalmasının pratik anlamda yarattığı sıkıntıların etkilerinin yanı sıra Türkiye'de son yıllarda çocuğa yönelik her türlü ihmal ve istismarın gündemleştirilmesinin payı da hesaba katılmalıdır. Çocuklara yönelik cinsel istismar/şiddet konusunun gün yüzüne çıkmasında bir dönüm noktası olarak kadın hareketinin dünya çapındaki etkisini de hatırlatmak gerekir. Bunun yanı sıra Türkiye'nin Avrupa Birliği uyum

sürecinde çocukların cinsel istismarı ile ilgili sözleşmeleri onayladığı, bu yasal değişimlere bağlı olarak sosyal hizmet alanında bazı gelişmelerin yaşandığı görülmektedir.

İstismara uğrayan çocukların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan travma ve/veya davranış bozukluklarının rehabilitasyonu amacı ile yapılandırılan bu kuruluşlar ile çocuğa yönelik hizmetlerin çeşitlendirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bugün BSRM’lerde kalan kız çocukları göz önünde bulundurulduğunda kız çocukların kaba bir şekilde kategorilere ayrılabilirdi ancak bu genel kategoriler içerisinde de ihtiyaçların farklılaştığı görülmektedir. Dolayısı ile hayata geçirilen tek tip BSRM yapısında çeşitliliğe gidilmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. İstanbul ilinde yapılan görüşmelerde çocuklara sunulan rehabilitasyon hizmetinin etkinliğini arttırmak amacı ile BSRM’lerin yapılarının kızların ihtiyaçlarına göre de farklılaştırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu bağlamda 2013 itibari ile İstanbul’daki BSRM’lerin hamile çocuklar, madde bağımlılığı tedavisi tamamlanan cinsel sömürü mağduru kız çocuklar ve aile içi-dışı cinsel istismar grupları olmak üzere üç gruba ayrılarak ve 13-15 ve 16-18 yaş grupları göz önünde bulundurularak kurumlarda uzmanlaşmaya gidildiği görülmektedir.³¹ Mağdurların rehabilitasyon süreçlerindeki farklılaşmalar üzerinden gerçekleştirilen bu yapılanmadan BSRM’lerin cinsel istismara odaklanan kuruluşlar olarak görüldüğü, fiziksel ve psikolojik istismar mağdurlarına yönelik bir farklılaşma tanımlanmadığı görülmektedir.

2.2.3.1.2. Koruyucu ve Önleyici Hizmetler

Çocuklara yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetlerini yürütme ve koordine etme görevi 633 sayılı KHK ile (Madde 8) Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne verilmiştir. Bu hizmetlerin yürütülmesinde uygulamadan kaynaklı bazı aksaklıkların olduğu saptandığından 07.05.2012 tarihinde 2012/15 sayılı Çocuk Hizmetlerine İlişkin Genelge yayımlanmıştır. Bu genelgede suçun mağduru ya da suça sürüklenen; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan; ihmal ve istismar edilen korunma ihtiyacı olan çocukların durumu ayrı bir maddede ele alınarak, bu çocukların yaş, cinsiyet ve özel durumlarına uygun kuruluşlara yerleştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Madde 10). Bu çocuklar hakkında mahkeme kararı alıncaya ve/veya kendilerine uygun hizmet modeli belirleninceye kadar barınma ve temel

³¹ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün 11.12.2012 tarih ve 1641 sayılı Kurumların İhtisaslaştırılması konulu yazısı.

gereksinimlerini karşılamak üzere Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimine yönlendirilmeleri gerektiği belirtilmektedir.

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevlerine İlişkin Yönergede çocuk hizmetleri ile ilgili görev yapan Genel Müdürlüğe bağlı Koruyucu ve Önleyici Hizmetler Daire Başkanlığı, Aile Yanında Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı, Eğitim ve Toplumsal Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı, Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığı, Sosyal Rehabilitasyon Hizmetleri Daire Başkanlığı, Çocuk Hakları Daire Başkanlığı, Araştırma-Geliştirme ve Proje Daire Başkanlığı, Yönetim Hizmetleri Daire Başkanlığı tanımlanmıştır. Çocukların duygusal, cinsel ve ekonomik istismarını önlemek, şiddete karşı korunmasını sağlamak amacıyla yapılacak hizmetlerin düzenlenmesi, geliştirilmesi, etkinliğinin ve verimliliğinin artırılması ile ilgili planlamaları yapmak, çalışmalarını yürütme sorumluluğu Koruyucu ve Önleyici Hizmetler Daire Başkanlığının görevleri arasında ayrı bir maddede ele alınmıştır (Madde 36). Sosyal Rehabilitasyon Hizmetleri Daire Başkanlığının görevleri arasında suça sürüklenen/suç mağduru çocuklar, sokakta risk altında yaşayan ve/veya çalıştırılan ve maddenin kötüye kullanımı sonucu rehabilitasyona gereksinim duyan çocukların bakımı, korunması, tedavisi, aile ve topluma kazandırılması amacıyla çocuk ve gençlik merkezleri, çocuk izlem merkezleri (ÇİM), KBRM'ler, BSRM'ler gibi uygun kuruluşların açılmasını sağlamak, açılmış olanların çalışmalarını izlemek, değerlendirmek ve geliştirmek, hizmetin etkinliği ve verimliliğini artırmaya yönelik plan, program ve projeler hazırlamak, uygulanmasını sağlamak yer almaktadır (Madde 40).

633 sayılı KHK'nin Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün görevlerinin tanımlandığı 8. maddede çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunması ve sağlıklı gelişimi için gerekli önleyici ve telafi edici mekanizmaların uygulamaya koyulmasına özel bir vurgu yapılmıştır. Görüldüğü üzere KHK maddelerinde, 2828 sayılı kanun metninde ve Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevlerine İlişkin Yönergede yalnızca müdahaleye yönelik bir yaklaşımın söz konusu olmadığı, önleyici ve eğitici sosyal hizmet faaliyetlerine de yer verildiği görülmektedir. Kurum tarafından hazırlanan 2010-2014 Stratejik Planının çatısının sosyal hizmetlerde koruyucu ve önleyici çalışmaları artırmak olduğu ifade edilmiştir (SHÇEK Genel Müdürlüğü, 2009: 36).

2.2.3.1.3. Korunma İhtiyacı Olan Çocukların Tespit ve İncelemesi

Türkiye’de çocukların uğradıkları bir ihmal veya istismar durumunda, devlet birimlerinden herhangi bir yardım alabilmesi için öncelikle yasal mercilere bildirimde bulunulması gerekmektedir. Bu bildirim çocuk tarafından yapılabildiği gibi aile bireyleri ya da istismarı fark eden başka birileri tarafından da yapılabilmektedir. Korunmaya ihtiyacı olan çocukların tespit ve incelemesi ile bu çocuklar hakkında korunma kararı verilmesi 2828 sayılı kanunun 21. ve 22. maddeleri ile düzenlenmiştir. Bu maddelere göre korunma ihtiyacı olan çocukların tespitinde ve incelemelerinde mahalli mülki amirler, sağlık kuruluşları ve köy muhtarları ile genel kolluk kuvvetleri ve belediye zabıta memurları da görevli kılınmıştır. Korunma ihtiyacı olan çocuklar ile ilgili çıkan haberler takip edilerek başka herhangi bir ihbara gerek olmaksızın bu çocuklar hakkında gerekli işlemlerin yapılması gerektiği ilgili düzenlemeler ile ifade edilmiştir (2012/15 Çocuk Hizmetlerine İlişkin Genelge Çocuk Hizmetlerine İlişkin Genelge, Madde 17). ÇKK (2005), korunma ihtiyacı olan çocuğun ASPB’ye bildiriminde adli ve idarî mercileri, kolluk görevlilerini, sağlık ve eğitim kuruluşlarını, sivil toplum kuruluşlarını yükümlü kılmıştır (ÇKK, Madde 6). Sivil toplum kuruluşlarına da bildirim yükümlülüğü getirilmiş olması bu maddedeki en önemli yeniliklerden biri olarak değerlendirilmektedir (Pashı, 2010: 161). Bu nokta üzerinden çocuğun cinsel istismarının mutlaka adli sistem içerisinde ele alınması gerektiği, adli sisteme bildirimde bulunmamanın suç teşkil ettiği vurgulanmaktadır.

2.2.3.1.4. Çocuk Hakkında Hazırlanacak Sosyal İnceleme Raporu

ÇKK’nın (2005) Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararı Alınması ile ilgili 7. maddesinde “Tedbir kararı verilmeden önce çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılabilir.” denilmektedir. Acil korunma kararı alınmasını düzenleyen 9. maddede çocuk hakkında acil korunma kararı alınmasının ardından hakkında tedbir kararı verilip verilmeyeceğinin kararı noktasında sosyal inceleme yapılması zorunlu tutulmuştur. Tedbir kararlarında usul konusunu ele alan 13. maddede ise “Tedbir kararının verilmesinden önce yeterli idrak gücüne sahip olan çocuğun görüşü alınır, ilgililer dinlenebilir, çocuk hakkında sosyal inceleme raporu düzenlenmesi istenebilir.” denilmektedir. Sosyal İnceleme başlığı altında yer alan 35. maddede “mahkemeler, çocuk hâkimleri veya Cumhuriyet savcılarınca gerektiğinde çocuğun bireysel özelliklerini ve sosyal çevresini gösteren inceleme yaptırılır” denilmekte ancak bu incelemenin kapsamı “çocuğun, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin” değerlendirilmesi ile sınırlandırılmaktadır. Bu maddedeki ifade ile ÇKK’daki Sosyal İnceleme başlığının suça

sürüklenen çocukları kapsayacak şekilde kaleme alındığı görülmektedir. ÇKK'nın Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin (2006) “Sosyal inceleme talebi, yaptırılması ve değerlendirilmesi” başlıklı 20. maddesinde de sosyal inceleme yaptırılması zorunlu durumların suça sürüklenen çocuklar üzerinden tarif edildiği görülmektedir. İlgili maddelerde tedbir kararının hemen alınması gereken durumlarda sosyal incelemenin daha sonra yaptırılabilceği, sosyal inceleme yaptırılmaması halinde gerekçesinin kararda gösterilmesi gerektiği ifade edilerek raporun hazırlanması güvence altına alınmaya çalışılmıştır.

2.2.3.1.5. Acil Korunma Kararı

ÇKK'ya (2005) göre bildirim sonrasında çocuk kurum bakımına alınmaktadır (Madde 9). Bu amaçla ASPB'ye bağlı kurulmuş Çocuk Koruma ve İlk Müdahale Değerlendirme Birimi'nde çocuğun bakım ve temel ihtiyaçları karşılanmakta, öncelikli olarak çocuğun sağlığı ve adli süreci ile ilgili işlemler yapılmaktadır. Çocuk Koruma ve İlk Müdahale Değerlendirme Birimi'nin en geç 5 gün içerisinde mahkemeye başvurması gerekmektedir (2012/15 Çocuk Hizmetlerine İlişkin Genelge, Madde II). Hâkim tarafından, üç gün içinde talep hakkında karar verilmesi gerekmektedir (ÇKK, Madde 9). Çocuk hakkında en fazla 30 günlük Acil Korunma Kararı verilebilmektedir. Bu süreçte çocuğun durumuna uygun olan kuruluşlardan birine nakil edilmesi gerekmektedir. Acil korunma kararı süresi içinde çocuğun kaldığı kuruluş tarafından aile ikametgâhında sosyal inceleme yapılarak çocuğun ailesi ve yakın çevresi ile görüşülmektedir. Çocuğa ilişkin tüm değerlendirmeler hazırlanacak sosyal inceleme raporu ile aile hâkimliğine bildirilmektedir. Hâkim hazırlanan sosyal inceleme raporu doğrultusunda çocuk hakkında karar vermektedir. Çocuk hakkında bakım tedbiri isteyerek kuruluş bakımında kalmasını uygun görülebileceği gibi aile içinde çocuğa yönelik doğrudan bir istismar durumunun olmadığı ve ailenin çocuğu koruyabilecek yeterlilikte olduğunun belirlenmesi halinde koruyucu ve destekleyici tedbir kararı ile aileye teslimi de uygun görülebilmektedir. 2012/15 Çocuk Hizmetlerine İlişkin Genelge'de Çocuk Koruma ve İlk Müdahale Değerlendirme Birimleri'nde çocukla ilgili sosyal inceleme sürecinin başlatılması ve çocukla ilgili bireysel uygulama planı oluşturulması gerektiği ifade edilmektedir (Madde 20-e).

2.2.5.1.6. Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler

2828 sayılı Sosyal Hizmet Kanunu ve 5395 sayılı ÇKK kapsamında çocukların korunması ve desteklenmesi için mahkeme kararı ile verilen 5 tür Koruyucu ve Destekleyici tedbir tanımlanmıştır. Bu tedbirler Danışmanlık, Eğitim, Bakım, Sağlık ve Barınma tedbiridir. Mahkeme, Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre korunma ihtiyacı olan çocuk hakkında, koruyucu ve destekleyici tedbir kararının yanında velayet, vesayet, kayyum, nafaka ve kişisel ilişki kurulması konularında da karar vermeye yetkili kılınmıştır (ÇKK, Madde 7).

ÇKK Merkezi Koordinasyonu çerçevesinde yapılan görev dağılımında tedbirlerin yerine getirilmesi konusunda koordinasyon Adalet Bakanlığı'nda olmak üzere Danışmanlık ve Barınma Tedbiri, Milli Eğitim Bakanlığı, ASPB ile yerel yönetimler; Eğitim Tedbiri, Milli Eğitim Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı; Bakım Tedbiri, ASPB; Sağlık Tedbiri, Sağlık Bakanlığı sorumluluğuna verilmiştir. Tedbirlerin yerine getirilmesi sırasında ASPB'nin her türlü yardım ve destek talebinin ilgili tüm bakanlıklar tarafından geciktirilmeksizin karşılanması gerektiği de bu kanun kapsamında ifade edilmiştir (ÇKK, Madde 45).

Çocuklara yönelik verilen tedbirler 2828 sayılı kanunda “korunma kararı”, 5395 sayılı ÇKK'da “koruyucu ve destekleyici tedbirler”, TMK'da ise “koruma önlemleri” olarak adlandırılmıştır. Akyüz (2012: 463), aynı tedbirlerin çocuk koruma sistemini ilgilendiren kanun metinlerinde farklı isimler ile adlandırılmasının, uygulamada kavram kargaşasına ve karışıklıklara yol açtığını dile getirmektedir.

Danışmanlık tedbiri, “çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye yönelik tedbir” olarak tanımlanmıştır [ÇKK, Madde 5 (a)]. Bu çerçevede tanımlanmış tedbir, çocuğa ve ailesine verilecek eğitim ile kısıtlı olup, çocuğun korunma altına alındığı kuruluş tarafından hazırlanmış Bireysel Uygulama Planı'nın en geç 15 gün içinde hazırlanarak mahkemeye sunulması, planının uygulanıp uygulanmadığına dair takibin yapılması ve bu konuda mahkemeye bilgi verilmesi gerekmektedir. Bu tedbirde çocuğun tek başına ele alınmadığı, bütüncül bir yaklaşım ile çocuğun bakımından sorumlu kişilerin de tedbirin konusu edildiği görülmektedir.

Eğitim tedbiri, öncelikli olarak çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devam etmesini sağlamak, çocuğun çeşitli nedenlerle eğitimine devam edememesi durumunda

ise iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesini veya meslek sahibi bir ustanın yanına veya kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesini kapsamaktadır. Bu tedbirinin uygulanıp uygulanmadığının İl Milli Eğitim ve Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlükleri tarafından takip edilmesi gerekmektedir. BSRM’ler bünyesinde kalan kız çocuklarının eğitim tedbirlerinin kuruluşta çalışan meslek elemanları tarafından da takip edildiği, okullar ile koordineli çalışılmaya gayret edildiği görülmektedir.

Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesi durumlarını kapsamaktadır. ÇKK’ya Göre Verilen Koruyucu Ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmeliğin 14. maddesinde ihmal veya istismara uğrayan, psiko-sosyal sorunları nedeniyle uyum sorunu yaşayanlar ile olumsuz yaşam deneyimlerini devam ettirmeleri nedeniyle rehabilitasyona ihtiyacı olduğu tespit edilen çocukların, rehabilitasyonu sağlanıncaya kadar korunma ihtiyacı olan diğer çocuklarla aynı ortamda bakılmamaları gerektiği ifade edilmiştir. Bu çocukların bakımı ASPB bünyesindeki BSRM’lerde ve çocuğun suça karışma durumu olması halinde KBRM’lerde sağlanmaktadır. Bakım tedbir kararı verilmiş çocuklara diğer tedbir kararları da uygulanabilmektedir. Bu durumlarda çocuğun kuruluşa giriş tarihinden itibaren en geç on gün içerisinde çocuğun da görüşü alınarak bir bireysel uygulama planı hazırlanması ve bu planın yerine getirip getirilmediği ile ilgili raporların 3’er aylık periyotlar ile düzenlenerek mahkemeye sunulması gerekmektedir [2012/15 Çocuk Hizmetlerine İlişkin Genelge, Madde III-b]. Eğer çocuğun can güvenliği söz konusu ise ek güvenlik önlemlerinin alınabileceği ve bu çocuğun durumunun ayrıntılı değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Özellikle töre, namus nedeni ile ailesinden kaçan kız çocuklarının varlığı göz önünde bulundurulduğunda bu vurgunun hayati önem taşıdığı görülmektedir. 2012/15 Çocuk Hizmetlerine İlişkin Genelgede Bakım Tedbiri Kararlarının Uygulanması ve İzlenmesi başlığı altında “her çocuğun sosyal destek sistemine ihtiyaç duyacağı gerçeğinden hareketle çocuğa sosyal destek sağlayabilecek kişilerin (aile, akraba, arkadaş, komşu vb.) belirlenmesi ve çalışmaların yürütülmesi” gerektiği ifadesi yer almaktadır.

Bakım tedbir kararı olan çocuklar bu karar kaldırılmadan veya değiştirilmeden ailelerine teslim edilememektedir. Ancak, bakım tedbirleri sürerken kaldıkları kuruluş tarafından yapılacak değerlendirmede uygun görülmesi halinde aile yanına izinli olarak

gidebilmektedirler. Kuruluş bakımını reddeden ve kuruluştan sık sık izinsiz ayrılan veya 6 ay boyunca kendisine ulaşamayan çocuk hakkındaki bakım kararının kaldırılması için mahkemeye başvurulması gerekmektedir [2012/15 Çocuk Hizmetlerine İlişkin Genelge, Madde III-c]. Bakım tedbirinin kaldırılması veya değiştirilmesi ancak mahkeme kararı ile gerçekleştirilmektedir.

Sağlık tedbiri çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım, rehabilitasyonunun sağlanması ve bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılması amacı ile verilmektedir. ÇKK'ya Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmeliğin (2006) 16. maddesinde bu tedbirin nasıl uygulanacağına açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Bu yönetmeliğe göre ayakta veya yatılı bir şekilde uygulanan sağlık tedbirinin gidişatı hakkında bilgi en geç üçer aylık raporlar ile mahkemeye veya çocuk hâkimine verilir. Yönetmeliğin 9. maddesinde çocuğa yönelik tıbbi kontrol ve takibin teknik donanımı ve yetkili uzmanı olan sağlık kuruluşlarınca yapılacağı belirtilmiştir. Yönetmelikte sağlık tedbiri kapsamında alkol ve madde bağımlılığı olan çocukların tedavileri kapsamında verilen kararların uygulanmasında çocuğun rızasının aranmayacağı belirtilmiştir. Tedbirin uygulama sürecinde ise ilgili kurum uzmanı tarafından, çocuğa uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanılmasının etki ve sonuçları hakkında bilgi verileceği, çocuğun sorumluluk bilincinin gelişmesine yönelik öğütte bulunulacağı ve yol gösterileceği vurgulanmıştır (Madde 16; 13. Fıkra). Sağlık tedbirinin uygulanıp uygulanmadığının takibi için İl Sağlık Müdürlükleri görevlendirilmiştir [2012/15 Çocuk Hizmetlerine İlişkin Genelge, Madde III-d].

Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamak amacı ile verilen tedbirdir. Özellikle aile içi şiddet nedeni ile evini terk etmek durumunda kalan kişilerin çocukları için önem taşıyan bu tedbirin yerine getirilmesi sırasında ihtiyaç duyulan kolluk hizmetleri ile çocukların rehabilitasyonu, eğitimi vb. ihtiyaçların karşılanması için ASPB tarafından talep edilecek yardım ve desteğin geciktirilmeksizin yerine getirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Yardım ve destek taleplerinin Milli Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, ilgili diğer bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından yerine getirileceği belirtilmiştir (ÇKK, Madde 45). Kanunda yer alan bu madde ile tedbirin kapsamının yalnızca barınma ile sınırlı kalmadığı, eğitim, rehabilitasyon vb. destekler bağlamında genişletildiği görülmektedir.

2.2.3.1.7. Korunma Kararının Uygulanması

2828 sayılı kanunun 21. ve 22. maddelerine dayanarak kanunun çıktığı aynı yıl Korunmaya Muhtaç Çocukların Tesbiti, İnceleme, Korunma Kararlarının Alınması ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmelik (1983) yayımlanmıştır. Yönetmelikte korunmaya ihtiyacı olan çocukların kendilerine uygun bir kuruluşa veya koruyucu aile yanına yerleştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ancak, kuruluş tanımının yapıldığı maddede yalnızca yurt ve yuvalara değinilmiştir (Madde 6). Günümüzde istismar mağduru kız çocuklarının korunma kararlarının yoğun olarak BSRM’ler üzerinden hayata geçirildiği düşünüldüğünde bu yönetmeliğin güncellenmesi ve yönetmelik kapsamında ele alınan kuruluş tanımının kapsamına BSRM’lerin de eklenmesi gerektiği görülmektedir. Bunun yanı sıra hem 2828 sayılı kanunun 22. ve 23. maddelerinde hem de yönetmelikte kuruluşlara alternatif olarak koruyucu aile kurumuna yer verilmiştir. 2828 sayılı kanunda yer alan koruyucu aile kurumu, 1993 yılında yayımlanan bir yönetmelik ile düzenlenmiştir. Koruyucu aile kurumuna ilişkin son düzenleme ise 2012 yılında Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Koruyucu Aile Yönetmeliği ile gerçekleştirilmiştir. Yine 2012 yılında yayımlanan Çocuk Hizmetlerine İlişkin Genelgede de mevcut kapasitenin üzerinde hizmet veren kuruluşlardaki çocukların durumlarının ivedilikle değerlendirilerek alternatif hizmet modellerinden yararlandırılması gerektiği ifade edilmiştir (Madde 12). ÇKK kapsamında da tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi gerektiği belirtilmiştir (Madde 4).

Çocukların kurum bakımından ziyade kendi aileleri bunun mümkün olmaması durumunda ise koruyucu aile yanında desteklenmeleri ve bakılmaları gerektiğine işaret eden uluslararası alanda da kabul gören görüşün son dönemde ASPB ve Adalet Bakanlığı tarafından da benimsendiği görülmektedir (ASPB’nin Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK, Madde 2; 2012/15 Çocuk Hizmetlerine İlişkin Genelge, Madde I-2). 2012 yılında yayımlanan Koruyucu Aile Yönetmeliği’nde koruyucu aile belirlenirken dikkat edilecek hususlar arasında koruyucu aile olacak kişilerin çocuklara yönelik işlenen istismar suçlarından mahkûmiyetinin olmaması gerektiği belirtilmiştir. Yine aynı yönetmelikte çocuğun koruyucu aile tarafından istismar edildiğinin tespiti halinde çocuğun aileye izinli verilmeyeceği, geri alınacağı ve koruyucu aile statüsünün iptal edileceği maddelerde belirtilmiştir (Madde 8, 17, 20 ve 22). Bu maddelerin Koruyucu Aile Yönetmeliği’ne eklenmesi çocuğun istismarı sorununun görünürlüğü açısından oldukça önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

2.2.3.1.8. Korunma Kararının Uzatılması, Değiştirilmesi ve Kaldırılması

ÇKK'ya göre mahkeme, çocuğun gelişimini göz önünde bulundurarak koruyucu ve destekleyici tedbirin kaldırılmasına değiştirilmesine veya süresinin uzatılmasına karar verebilmektedir (Madde 7 ve 8). 2828 sayılı kanunda korunma kararının genel anlamda çocuk reşit olana kadar devam edeceği, ancak korunma kararına neden olan şartların ortadan kalkması ile daha önce de veya korunmasına neden olan hallerin devam etmesi halinde reşit olduktan sonra da devam edebileceği belirtilmiştir. Çocuğun reşit olmasının ardından korunma kararının süresinin uzatılması çocuğun eğitime devam etmesi, iş ve meslek sahibi olmaya çalışması ve tek başına yaşamını sürdüremeyecek durumda olması şartlarına bağlanmış, korunma kararının bu şartlar nedeni ile reşit olduktan sonra da devam etmesi için çocuğun onayı şart koşulmuştur. Bu bağlamda ortaöğretime devam edenler ile öğrenime devam etmeyip bir iş ve meslek sahibi olanların korunma kararının 20 yaşına kadar, yükseköğretime devam edenlerin ise 25 yaşına kadar uzatılabileceği 2828 sayılı kanunda belirtilmiştir. Yine 2828 sayılı kanuna 1988 yılında eklenen bir madde ile reşit olana kadar bakılan ve korunan çocukların kamu kurum ve kuruluşlarındaki kadrolarda ayrılacak kontenjandan yararlanabilecekleri ifade edilmektedir (Ek:25/02/1988-3413/1md.). Bedensel, zihinsel ve ruhsal engelleri nedeniyle sürekli bakıma ihtiyacı bulunan ve çalışamayacakların korunma kararının uzatılabileceği belirtilmiş, bu konuda herhangi bir yaş sınırlaması getirilmemiştir. Kanunda korunma kararı kalkan çocuklar ile kurum ilişkisinin sürdürüleceği ve bu kişilere destek olacağı da eklenmiştir (2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, Madde 24). Ancak, verilebilecek destekler açık olarak belirtilmemiş, yalnızca evlenen kız çocuklarına çeyiz ihtiyaçlarını karşılamak üzere evlenme yardımı yapılabileceği ayrı bir maddede ele alınmıştır (2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, Madde 32).

2.2.3.1.9. Hakkında Korunma Kararı Verilmiş Çocuklara/Gençlere Yönelik Hizmetler

2828 sayılı kanunun 25. maddesinde okul çağındaki çocukların eğitime ve okula devam etmeyenlerin meslek sahibi yapılmalarına yönelik işlemlere değinilmiştir. Kanunun 25. maddesine dayanarak koruma ve bakım altındaki çocukların iş ve meslek sahibi edinmeleri ile ilgili düzenlemeler için 1983 yılında Korunmaya Muhtaç Çocukların İş ve Meslek Sahibi Olabilmeleri İçin İşyerlerinde Çalıştırılma Esaslarına İlişkin Yönetmelik ve 2828 sayılı kanunun 1997 yılında değişikliğe uğramış 16. maddesine dayanarak hazırlanmış, Korunmaya ve Bakıma Alınmış Olup İşgörme Gücüne Sahip ve İstekli Olanların Bulundukları Sosyal

Hizmet Kuruluşlarının Uygun Görülen Hizmetlerinde Çalıştırılmalarına İlişkin Yönetmelik yürürlüğe girmiştir. Her iki yönetmelik de sosyal hizmet almış kişilerin bu alanda hizmet üretmesine imkân sağlaması nedeni ile oldukça önemlidir. Henüz reşit olmamış çocukların sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarında çalışabilmeleri TMK'nın 12. maddesinde, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 40. maddesinde belirtildiği üzere bir meslek veya sanat okulunu bitirmiş, 15 yaşını doldurmuş çocuklara mahkeme tarafından verilecek kazai rüşt kararı ile mümkün olabilmektedir.

Korunma süreci tamamlanan çocukların bir işe yerleştirilebilmesi için gerekli düzenlemeler ise 1995 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren Korunmaya Muhtaç Çocukların İşe Yerleştirilmesine İlişkin Tüzük ile düzenlenmiştir. Bu Tüzükle korunma süreçleri biten ancak sosyal hizmet kuruluşlarından, koruyucu aile kurumundan faydalanmış ya da ekonomik destek ile ailesine döndürülmüş çocukların işe yerleştirilmesi işlemleri ele alınmaktadır. Reşit olmadan korunma kararı kaldırılan çocuklar bu uygulamadan faydalanamamaktadır. Dolayısı ile istismara uğrayan kız çocuklarının reşit olduktan sonra da belirli kriterler çerçevesinde desteklenmesi gerektiği fikri kanuna bu şekilde yansımış bulunmaktadır. Çocukların işe yerleştirme işlemlerinin ASPB ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarının eşgüdüm halinde çalışmasına vurgu yapılmaktadır. Ancak, işe yerleştirme konusunda iş piyasasında rehberlik hizmeti verebilecek tek kamu kurumu olan İŞKUR'un tanınırlığının ve güvenilirliğinin oldukça düşük olduğu, kamu kurum ve kuruluşları ile etkili bir işbirliğinin sağlanamadığı görülmektedir (Devlet Denetleme Kurulu, 2009: 44; Akyüz, 2012: 441).

Koruma/tedbir kararlı iken yaş sınırlarını tamamlamaları nedeniyle sosyal hizmet kuruluşlarından ayrılan, bir iş ve meslek sahibi olamayan gençlerin sosyal ve ekonomik yönden desteklenmesi için de düzenleme yapılmıştır. Bu konuda 1986 yılında SHÇEK Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliği adı ile yürürlüğe giren, 2011 yılında yapılan bir değişiklik ile Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliği şeklinde adlandırılmış yönetmelik yürürlükte.

BSRM'lerde kalan kız çocuklarının yaşadıkları psikolojik/sosyal sorunlar nedeni ile bu kuruluşlarda kaldıkları süre içerisinde örgün öğrenim veya mesleki eğitim süreçlerinin kesintiye ve başarısızlığa uğrama durumunun oldukça yaygın olduğu göz önünde bulundurulduğunda bir iş ve meslek sahibi olamayan gençlere yönelik desteğin mevzuat çerçevesinde güvence altına alınmasının oldukça önemli olduğu görülmektedir. 2010 yılında yayımlanan Sosyal Yardım Sisteminin İstihdam İle Bağlantısının Kurulması ve

Etkinleştirilmesi isimli genelge ile kişilere yapılan ekonomik yardımların kişilerin en kısa sürede kendi imkânları ile geçinebilecekleri bir hale gelebilecekleri şekilde istihdam edilebilmeleri ile birlikte ele alınmasının gerekliliği dile getirilmiştir. Bu kapsamda görev yapan sosyal çalışmacıların/sosyal hizmet uzmanlarının “kişiyle çalışma” usulü çerçevesinde rehberlik faaliyetlerinde bulunması gerektiği de vurgulanmıştır. Sosyal hizmet kuruluşlarında korunma altına alınmış ancak herhangi bir iş ve meslek sahibi olmaları sağlanamamış çocuklar bağlamında da Türkiye’deki sosyal yardım sisteminde de sosyal yardımlar ile istihdam arasında bir bağ kurulmasına ihtiyaç duyulduğu görülmektedir (Devlet Denetleme Kurulu, 2009: 44). Bu konuda da yukarıda belirtildiği gibi mevzuattaki maddelerin hayata geçirilmesine olanak sağlayacak kurumlar arası iş birliğinin gerekliliği kendini göstermektedir. Sosyal yardımların sosyal güvenlik sisteminin boşluklarını dolduracak şekilde planlanıp geliştirilmesi ile ilgili çalışmalara ağırlık verilmesi gerektiği görülmektedir.

2.2.3.1.10. Kamu Kurum ve Kuruluşları İle Koordineli Çalışma

633 sayılı KHK’de ASPB’nin diğer Bakanlıklar ile gerçekleştireceği faaliyetleri koordine etme görevi verilmiştir (Madde 27). Cinsel istismara uğrayan kız çocukları ile ilgili hizmetlerde özellikle Adalet ve Sağlık Bakanlığı ile gerçekleştirilecek ortak çalışmaların önemi vakaların sistem tarafından tekrar istismar edilmelerini önlemek açısından hayati önem taşımaktadır.

ASPB’nin kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını düzenleyen 633 sayılı KHK’de aile bütünlüğünün korunmasının ve kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonun öne çıktığı görülmektedir (Birinci Bölüm). Bu bağlamda aile içi şiddet ve istismar, töre cinayetleri, intihar ve benzeri sorunları nedenleri ve sonuçları bakımından incelemek, araştırmak, bu sorunları çözmek, ailenin bütünlüğünü korumak, ailenin maddi refahını geliştirecek önleyici, destekleyici ve eğitici programlar hazırlamak ve uygulamak Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğünün görevleri arasında tanımlanmıştır (Madde 7). Toplumun ve ailenin gelişmesi için, koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici işlevleri yerine getirmekle yükümlü Toplum veya Aile Danışma Merkezleri’nin kurulması, 1997 yılında kanuna eklenen bir madde ile gündeme gelmiştir. Bunun yanı sıra ASPB dışındaki kurum, kuruluşların ve özel hukuk tüzelkişilerince kurulacak sosyal hizmet kuruluşlarının kurulmasının teşviki vurgulanmaktadır (2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, Madde 34). Bu vurgu noktası 2828 sayılı kanunda geçen sosyal

hizmetlere ilişkin faaliyetlerde sivil toplum kuruluşlarının, halkın gönüllü katkılarının sağlanması maddesi ile paralellik göstermektedir (Madde 4; Değişik: 1/7/2005-5378/27 md.). Bu maddede sosyal hizmet faaliyetlerinin devletin denetim ve gözetiminde yapılacağı da belirtilmektedir.

2.2.3.1.11. Çocuk Koruma Sisteminde Kolluğun Görevleri

ÇKK'da suçun mağduru olan veya suça sürüklenen çocuklara yönelik işlemlerin kolluğun çocuk birimi tarafından yürütüldüğü ifade edilmektedir (Madde 30 ve 31). Bu kanun kapsamında kolluğun çocuk birimi tarafından “yardıma, eğitime, işe, barınmaya ihtiyacı olan veya uyum güçlüğü çeken” çocuklara yönelik gerçekleştirdiği işlemler, çocuğun durumunu ilgililere (veli/vasi veya çocuğun bakımını üstlenen kimse, baro, ASPB, çocuk resmî bir kurumda kalıyorsa ayrıca kurum temsilcisi) haber vermek ve çocuğun güvenliğini sağlamakla sınırlandırılmıştır. Tüm işlemlerin “ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği” içerisinde yürütülmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır (Madde 30). Çocuğun yüksek yararı ilkesi gereğince çocuk için beklemenin sıkıntı yaratacağı durumlarda kolluğun çocuk biriminin çocuğun güvenliğini sağlamak için herhangi bir mahkeme kararını beklemeksizin onu en kısa sürede kurum bakım/korumasına teslim etmesi gerektiği ve çocuğu istismar ettiğinden şüphelenilen yakınlarına kolluk tarafından bilgi verilmemesi gerektiği ÇKK'nın 31. maddesinde ifade edilmiştir.

2.2.3.1.12. Çocuk Koruma Sisteminde Çalışan Personelin Niteliği

Sosyal hizmetlere ilişkin genel esaslara yer veren 2828 sayılı kanunun 4. maddesinde “Sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarında çalıştırılacak personelin seçim ve niteliklerinin tespitinde ve bunların hizmet içi eğitim programlarının düzenlenmesinde bu kurum ve kuruluşların hizmet özellikleri dikkate alınır.” şeklinde ifade edilmektedir. Personel statüsünü belirleyen 16. maddede ise kurumda hizmetin gereği veya daimi kadro ile yapılamayan/yapılması güçlük arz eden işler için sözleşme ile personel çalıştırılabileceği, bu personelin ise tercihen 40 yaşını doldurmuş kişiler arasından seçilebileceği bunun dışında sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarında çalışacak personelin 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu çerçevesinde istihdam edileceği belirtilmektedir. Yine 633 sayılı KHK ile de korunması gereken çocuklara en nitelikli hizmetin verilebilmesi için fiziki alt yapı ve nitelikli personel yetiştirilmesi ve istihdamı ile ilgili her türlü önlemin alınması gerektiğine işaret edilmektedir (Madde 8).

Bunun yanı sıra ASPB'ye bağlı personelin yetiştirilmesi, eğitilmesi ve bilgi düzeylerinin yükseltilmesi için hizmet içi eğitim programlarını planlama, geliştirme ve uygulama görevi Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığına verilmiştir (Madde 14/B (Ek: 11/10/2011-KHK-662/3 md.)). 2828 sayılı kanunda da sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarında çalıştırılacak personelin seçim ve niteliklerinin tespitinde ve bunların hizmet içi eğitim programlarının düzenlenmesinde bu kurum ve kuruluşların hizmet özelliklerinin dikkate alınacağı belirtilmiştir (Madde 4).

ÇKK'nın 32. maddesi ve ÇKK'nın Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 37. maddesinde Adalet Bakanlığı bünyesinde görev yapanların eğitimine değinilmiştir. Bu alanda çalışma yürüten sosyal çalışma görevlileri ve denetim görevlilerinin yanı sıra hâkim ve Cumhuriyet savcılarının gerek adaylık dönemlerinde gerekse çalıştıkları süre içerisinde çocuk hukuku, sosyal hizmet, çocuk gelişimi ve psikolojisi gibi konularda eğitim alması gerektiği vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra Adalet Bakanlığınca mahkemelere yapılacak atamalarda çocuk ve aile sorunları ile çocuk hukuku ve çocuk suçluluğunun önlenmesi alanlarında lisansüstü eğitim yapmış olanların tercih edileceği de belirtilmiştir (ÇKK, Madde 33). Çocuk ile ilgili çalışma yürütecek kolluk personelinin çocuk hukuku, çocuk suçluluğunun önlenmesi, çocuk gelişimi ve psikolojisi, sosyal hizmet gibi konularda bağlı bulundukları kurumlar tarafından eğitilmeleri gerektiğine de kanun kapsamında yer verilmiştir (ÇKK, Madde 31).

2.2.3.2. Medeni Kanun

TMK'ya (2001) göre bazı istisnalar hariç kişi ancak 18 yaşını doldurduktan sonra ergin olarak kabul edilir (Madde 11). Kişinin 18 yaşından önce ergin olmasını sağlayan nedenler arasında evlilik gelmektedir. 2001 yılında yürürlüğe giren Yeni Medeni Kanunda belirtildiği üzere her iki cins için de evlenmeye yasal olarak izin verilebilmesi için 17 yaşın doldurulması, olağanüstü durumlarda ise 16 yaşın doldurulması gerekmektedir (Madde 124). Evlilik kararı konusunda anne, baba veya yasal vasinin de dinlenebileceği ancak bu kişilerin izin vermemesi durumunda da evliliğin mahkeme kararı ile gerçekleştirilebileceği görülmektedir (Madde 124, 128). Buna karşın yasal temsilcinin evliliğin iptali için dava açabileceği de belirtilmiştir (Madde 124, 153). Kız çocuklarının evlilik yaşı oldukça tartışmalı bir konu olmakla birlikte ekonomik yetersizlikler, gelenekler, dini pratikler nedeni ile erken yaşta evlendirilmelerinin çocuk hakları, insan hakları ve kadın hakları üzerindeki olumsuz etkileri üzerinde duran ve

evlilik yaşının uluslararası sözleşmeler ile uyumlu bir şekilde 18 olarak tanımlanması gerektiğini ifade eden kanun teklifi ise halen Meclis Komisyonu'nda görüşülmektedir (TMK ve TCK'da Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi, 2012).

Çocukların aile içinde cinsel istismarını önlemek amacı ile de aşağıda belirtilen kişiler arasında evlenmeyi yasaklanmıştır:

“1. Üstsoy ile altsoy arasında; kardeşler arasında; amca, dayı, hala ve teyze ile yeğenleri arasında;

2. Kayın hısımlığı meydana getirmiş olan evlilik sona ermiş olsa bile, eşlerden biri ile diğerinin üstsoyu veya altsoyu arasında;

3. Evlât edinen ile evlâtlığın veya bunlardan biri ile diğerinin altsoyu ve eşi arasında” (TMK, Madde 124, 129).

TMK'da, ebeveynlerin belirli nedenlerle çocuğa karşı yükümlülüklerini yerine getirememesi, çocuğun aile içinde korunamaması ve gelişiminin tehlikeye düşmesi halinde çocukların kuruma veya başka bir aile yanına yerleştirilebileceği, anne ve babalarından velayetlerinin kaldırılabilmesi ve vesayet altına alınabilecekleri belirtilmektedir (Madde 346-351 ve Madde 404, 445). Aileyi ve çocukları ilgilendiren koruyucu, eğitici ve sosyal önlemlere Aile Mahkemesi karar vermektedir (4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun, 2003).

TMK'nın Kişiler Hukuku ve Aile Hukuku bölümlerinde (Birinci ve İkinci Kitap) genel hatları ile ele alınan bu konular 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, ÇKK ve TCK kapsamında ayrıntılandırılmıştır. Aile içerisindeki istismar ve şiddeti önlemeye yönelik ÇKK ve TMK kapsamında geçen tedbirlere ek olarak 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (2012) ile de bu konuya yönelik özel düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bu kanunda “ev içi şiddet” kavramının tanımında “cinsel şiddet” ifadesine yer verilmiş ve “şiddet mağduru” kavramı yalnızca şiddete maruz kalanları değil şiddete maruz kalma veya şiddetten etkilenme tehlikesi bulunanları da kapsayacak şekilde düzenlenmiştir (Madde 2). Bu kanun, şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin varlığı hâlinde herkesin bu durumu resmi makam veya mercilere ihbar edebilmesi; şiddet uygulayanın, aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan/katkıda bulunan kişi olması halinde mağdura tedbir nafakası ödenmesi ve şiddet uygulayanın müşterek konuttan veya bulunduğu yerden uzaklaştırılması maddeleri ile kadınların ev içi her türlü şiddetten korunmaları kadar

kız çocuklarının korunması noktasında da oldukça önemli bir yerde durmaktadır (Madde 5, 7).

2.2.3.3. Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanununda Çocuğun Cinsel İstismarı

Bu bölümde çocuğun cinsel istismarı ile doğrudan ya da dolaylı ilgili olabilecek maddelere değinilecektir. Mevzuat metinleri ile pratik arasındaki uyum, çatışma ve gerilim noktaları dile getirilmeye çalışılarak ceza hukukunun çocuğun cinsel istismarı ile ilgili olabilecek maddelerinin sosyal/toplumsal olan ile ilişkisi irdelenmeye çalışılacaktır.

2.2.3.3.1. Yaş Kriterine Dayalı Ayrım

TCK’da çocuğun cinsel dokunulmazlığına karşı işlenen suçlar, Madde 103 “Çocukların cinsel istismarı” ve Madde 104 “Reşit olmayanla cinsel ilişki” olmak üzere iki ayrı madde halinde düzenlenmiştir. 103. maddede “15 yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara ve diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış”ın cezalandırılacağı belirtilmiştir. 104. maddede ise “cebir, tehdit ve hile olmaksızın, 15 yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişinin şikâyet üzerine ceza alacağı” ifade edilmiştir.

Maddede, mağdur çocuğun fiilin “hukuki” açıdan ne anlama geldiğini anlayıp anlamadığı bir durumdan söz edilmektedir. Bu madde üzerine gerçekleştirilen tartışmalarda çocuğun “hukuki” anlam ve sonuçları algılama yeteneğinden bahsedilmesinin isabetli olmadığı, çocuğun ancak kendisine yönelen “cinsel davranışları” anlama ve bunların sonuçlarını algılama yeteneğinin bulunup bulunmadığının ele alınabileceği belirtilmektedir (Horozgil, 2011: 124). Bunun yanı sıra “iradeyi etkileyen başka bir neden” ifadesinin muğlak olduğu, çocuktan söz konusu fiilin “hukuki” anlam ve sonuçlarını değerlendirmesinin beklenmeyeceği gibi “rıza, cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen” diğer sebeplerden hukuken ne anlaşılması gerektiğini bilmesine gerek olmadığı ifade edilmektedir (Horozgil, 2011: 124).

Düzenlemeye göre 15 yaşını bitirmiş çocuklardan algılama yeteneği olmayanlar ve ilişkiye cebir, şiddet ve hile ile girenler 15 yaş altındaki çocuklar gibi değerlendirilmektedir. Reşit olmayanla cinsel ilişkiyi düzenleyen 104. maddenin uygulandığında ise bazı sıkıntılara dikkat

çekilmektedir. Yaşları birbirine çok yakın olsa dahi (15 ve 16 yaşları gibi) 15 yaş üstündeki çocuğun ceza alan konumunda olduğu belirtilmektedir (Soyaslan, 2010: 238). 15 yaş üstündeki çocukların kendi rızası ile cinsel ilişkiye girdiği durumlarda kendisi istememesine rağmen bir yakınının şikâyetinde bulunma hakkı olup olmadığı konusu da muğlak konular arasında değerlendirilmektedir (Yalçın Sancar, 2008: 15).

104. Maddedeki failin mağdurdan 5 yaş daha büyük olması halinde şikâyet koşulu aranmaksızın, cezasının iki kat artırılacağını ifade eden fıkra, yine uygulamadan kaynaklı sıkıntılar nedeni ile Anayasa Mahkemesinin 23/11/2005 tarih ve E: 2005/103, K: 2005/89 sayılı kararı ile iptal edilmiştir. Mağdur çocuğun yaşının bilinmemesi durumunda ise mahkeme kararı ile yaş tespiti yapılmaktadır (5271 Sayılı CMK, 2004.)

2.2.3.3.2. Çocuğun Cinsel İstismarı Suçunda Cezayı Arttıran Nitelikli Unsurlar

TCK'da çocuğun cinsel istismarını ele alan 103. Maddede çocuğa yönelik cinsel istismarın basit ve nitelikli halleri ele alınmıştır. Bu maddede çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi hakkında, 3 yıldan 8 yıla kadar hapis cezasına hükmolunacağı ancak cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, bu cezanın ağırlaştırılarak 8 yıldan 15 yıla kadar verilebileceği ifade edilmektedir. Cinsel istismarın 15 yaşını tamamlamamış ve 15 yaşını tamamlamış olmakla birlikte algılama yeteneği olmayan çocuklara karşı cebir ve şiddet kullanarak gerçekleştirilmesi de cezanın ağırlaştırılmasına neden olmaktadır (Soyaslan, 2010: 241). Bu cebir ve şiddet nedeni ile mağdurun yaralanması halinde ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümlerin uygulanacağı da belirtilmektedir.

TCK'da ensest ayrı bir maddede ele alınmamıştır ancak üstsoy, ikinci veya üçüncü derecede kan hısmı, üvey baba, evlat edinen tarafından gerçekleştirilen cinsel istismarın daha ağır şekilde cezalandırılacağı vurgulanmıştır. Üstsoy kavramının içerisine anne, baba, büyük baba, büyük annelerin girmesi ve üstsoy ilişkisinin nüfus kayıtları üzerinden belirlenmesi nedeni ile nüfusa kayıtlı olmayan fiili kan bağıının cezanın belirlenmesi noktasında göz ardı edilmesi eleştirilmektedir (Soyaslan, 2010: 241). Kayın hısımlığı³² tarafından çocuğa yönelik cinsel

³² Hısımlık konusu TMK'da Kişiler Hukukunu ele alan Birinci Kitapta aşağıdaki gibi tanımlanmıştır.

1. Kan hısımlığı

Madde 17- Kan hısımlığının derecesi, hısımları birbirine bağlayan doğum sayısı ile belli olur. Biri diğerinden gelen kişiler arasında üstsoy-altsoy hısımlığı; biri diğerinden gelmeyip de, ortak bir kökten gelen kişiler arasında yansoy hısımlığı vardır.

2. Kayın hısımlığı

istismar ağırlaştırıcı nedenler arasında yer almamaktadır (Savaşçı, 2012: 90). Cezayı ağırlaştırıcı nitelikli haller arasında cinsel istismarın üvey anne tarafından işlenmesi durumunun kanunda belirtilmemesi de eleştirilen konular arasındadır (Savaşçı, 2012: 90). Ayral (2010: 37), aile içi cinsel istismar olaylarında yetişkinlere yönelik bir düzenleme yapılmamasını ve 104. madde kapsamında 15 yaşını doldurmuş çocuklarda aile içi cinsel istismarın kovuşturulmasının şikâyet tabi kılınmasını eleştirmektedir. Aile içi cinsel ilişkilerin TCK’da ayrı bir suç olarak düzenlenmesi, suçun failinin ise TMK’da tanımlanan “evlenme engeli olan kişiler” olması gerektiği vurgulanmaktadır (Ayral, 2010: 37). Bunun yanı sıra vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, sağlık hizmeti veren veya çocuk üzerinde koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan kişiler ya da çocuk üzerinde bir nüfuzu bulunan kişiler tarafından gerçekleştirilen cinsel istismarda da ağırlaştırılmış cezalara başvurulacağı belirtilmiştir. Bu tür ilişkilerin çocuğa karşı işlenen cinsel istismar suçunda kolaylaştırıcı rolü olduğu, bu ilişkilerin sağladığı yakınlığın kullanılarak çocukların daha kolay biçimde istismar edilebilmesi nedeni ile bu hallerde verilecek cezaların artırılması gerektiği düşünülmektedir (Soyaslan, 2010: 241). Sosyal hizmet kuruluşlarında korunma altında bulunan kişilere karşı suç işleyen kamu görevlilerine verilecek cezanın artırılacağı 2828 sayılı kanunda da belirtilmiştir (Madde 27).

Cinsel istismarın, mağdurun cinsel istismar olayından kaynaklı hayatını kaybetmesi, bitkisel hayata girmesi veya mağdurun beden veya ruh sağlığının bozulmasına neden olması halinde de verilecek cezaların artırılacağı maddede ifade edilmiştir.

2.2.3.3.3. Aile Düzenine Karşı İşlenen Suçlar

TCK’nın (2004) Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar bölümünde çocuğun cinsel istismarını mağdur ve fail açısından ele alan 103. ve 104. Maddelere ek olarak Aile Düzenine Karşı Suçlar bölümündeki bazı maddeler de çocuğun cinsel istismarı ile ilişkilendirilebilir. Bu bölümde Kötü Muamele suçu ile ilgili düzenlenmiş maddelerde “aynı konutta birlikte yaşadığı kişilerden birine karşı kötü muamelede bulunan” ve “idaresi altında bulunan veya büyötmek, okutmak, bakmak, muhafaza etmek veya bir meslek veya sanat öğretmekle yükümlü olduğu kişi üzerinde, sahibi bulunduğu terbiye hakkından doğan disiplin yetkisini kötüye kullanan” kişilerin hapis cezası ile cezalandırılacağı ifade edilmektedir (Madde 232).

Madde 18- Eşlerden biri ile diğer eşin kan hısımları, aynı tür ve dereceden kayın hısımları olur. Kayın hısımlığı, kendisini meydana getiren evliliğin sona ermesiyle ortadan kalkmaz.

Bu suçun mağduru “aynı konutta yaşayan kişilerden biri” olduğu için değerlendirmede akrabalık ilişkisi aranmamaktadır (Akyüz, 2012: 521). *Soyaslan* (2010: 566), aynı konutta yaşama durumunun bir aile mensubu olma ile ilişkilendirilebileceğini, çocuğun korunması açısından buradaki aile kavramının eşler, kardeşler, anne babalar, evlat edinenler, evlatlıkları kapsayan dar anlamından çıkarılarak beraber yaşama temelinde geniş anlamı ile yorumlanması gerektiğini vurgulamaktadır. *Akyüz* (2012: 522), bu madde kapsamında görülen davalarda özellikle suçlunun çocuğun anne-babası olması durumunda sonucun herhangi bir ceza vermeksizin ya da cezayı erteleme yoluna gidilerek çocuğun ailesine döndürülmesi ile sonuçlandığına dikkat çekmektedir. Bu noktada hâkimlerin çocukları ihmal ve istismar eden kişilere ve anne babalara karşı koruyabilecek hükümleri ancak bu hükümlerin uygulanabileceği kurumsal yapının hayata geçirilmesi ile birlikte gerçekleştirebileceğini savunmaktadır (Akyüz, 2012: 522). Yine aile hukukundan kaynaklanan sorumlulukların yerine getirilmemesi ve çocukların ahlak, güvenlik ve sağlığının ağır şekilde tehlikeye sokulması durumlarının da hapis cezası ile cezalandırılacağı belirtilmektedir (TCK, Madde 233). TCK’da aynı bölüm altında ele alınan “Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması” başlıklı maddede evi terk eden çocuğu rızasıyla da olsa ailesini veya yetkili makamları durumdan haberdar etmeksizin yanında tutan kişinin hapis cezası ile cezalandırılacağı konusuna değinilmektedir [Madde 234-(3)]. TCK’da çocuklar, terk suçuna karşı korunmuş, yaşı veya hastalığı nedeni ile “kendini idare edemeyecek durumda olan ve bu nedenle koruma ve gözetim yükümlülüğü altında bulunan bir kimseyi kendi haline terk eden kişi”nin hapis ile cezalandırılacağı, kendi haline bırakılması nedeni ile kişinin hastalığa yakalanması, yaralanması veya ölmesi durumunda verilen cezanın ağırlaştırılacağı belirtilmiştir (Madde 97). Kendi haline terk etme fiilen yapılabileceği gibi evden kaçan bir çocuğu aramayarak kendi haline bırakma örneğinde olduğu gibi ihmal hareketiyle de yapılabilmektedir (Akyüz, 2012: 527). Bu maddelerin özellikle aile içindeki ihmal ve/veya şiddet nedeni ile evden kaçan ve/veya yakın çevreleri (komşu, okul çevresi vb.) tarafından gerçekleştirilebilecek cinsel istismara daha açık duruma gelen çocuklar açısından önem taşımaktadır.

2.2.3.3.4. Hamileliğin Sonlandırılması

TCK’ya göre on haftayı aşmamış hamilelikler kadının rızası ile sonlandırılabilir (Madde 99). Hamileliğin, kadının mağduru olduğu bir suç sonucu oluşması halinde bu süre yirmi haftayı aşmayacak şekilde uzatılmıştır. Bu durumda da kadının rızası ve hamileliğin uzman hekimler tarafından hastane ortamında sona erdirilmesi gerektiği belirtilmiştir (Madde 100). TCK’daki

maddelere paralel olarak Nüfus Planlaması Hakkında Kanun'da (1983) da hamileliğin sonlandırılması ile ilgili maddelere yer verilmiştir. Bu kanun kapsamında reşit olmayanların yaşadıkları hamileliklere değinilmiş, çocukların hamileliklerinin sonlandırılmasında çocuğun kendisinin onayına ek olarak, velisinin de onayının olması şartı konmuştur. Yine aynı maddede “vesayet altında bulunup da reşit veya mümeyyiz olmayan kişilerde reşit olmayan kişinin ve vasinin rızası ile birlikte sulh hâkiminin izninin” de gerekli olduğu belirtilmiştir. Nüfus Planlaması Hakkında Kanun'da hamileliği sonlandırılacak kişi eğer evli ise bu işlemde eşin de rızasının alınması gerektiği belirtilmiştir. Ancak, eğer durum hayatı veya hayati organlardan birini tehdit edecek boyutta acil ise ve izinleri almak beklemeyi gerektirecekse izin şart olmadığı belirtilmiştir (Madde 6). Hamileliğin sonlandırılması kararının kişinin kendisi dışındaki kişilerin izin ve rızalarına (veli, vasi, eş, mahkeme) bağlı olması, kişinin kendi doğurganlığı ve üreme kapasitesi üzerinde karar verme hakkını kısıtlayan bir uygulama olması yönüyle eleştirilmektedir (Sert, 2012: 92-93). Ergen hamileliklerinde toplumsal baskı ve aile korkusu nedeni ile çoğu zaman yasal süre olan 10 haftanın geçirildiği, hamileliğin sonlandırılması için veli izninin zorunlu tutulmasının ergen sağlığını tehdit eden bir düzenleme olduğu belirtilmektedir (Sert, 2012: 93). Bunun yanı sıra özellikle tecavüz sonucu hamile kalan insan ticareti mağdurlarının kurtarıldıkları anda çoğu zaman 20 haftalık yasal süreyi aşmış olmaları nedeniyle hamileliklerinin sonlandırılmak istenmemesi de yasal süreden kaynaklı sorunlar arasında belirtilmiştir (Sert, 2012: 97).

2.2.3.3.5. Beden Muayenesi ve Genital Muayene

Çocukların cinsel istismarı konusunda bireyleri tedavi amacı taşımayan, delil elde etmek için yapılan beden muayenesi ve genital muayene ile ilgili maddeler TCK'da ve CMK'da yer almaktadır. TCK'nın 287. maddesinde genital muayenenin yetkili hâkim ve savcı kararı olmaksızın yapılması halinde muayeneyi yapan kişinin hapis cezası ile cezalandırılacağı belirtilmiştir. Ancak, “bulaşıcı hastalıklar dolayısıyla kamu sağlığını korumak amacıyla kanun ve tüzüklerde öngörülen hükümlere uygun olarak yapılan muayeneler” bu cezanın kapsamı dışında tutulmuştur [Madde 287(2)]. Bu madde üzerine gerçekleştirilen tartışmalarda genital muayenenin yanı sıra özellikle çocukların cinsel istismarı vakalarında sıkça karşılaşılan bekâret muayenesini de ele almak gerektiği vurgulanmaktadır. Kişinin cinsel saldırıya/istismara uğrayıp uğramadığını anlamak ve failin kimliğini tespit etmek amacı ile yapılan genital muayene ile kişinin “kız” olup olmadığına odaklanan bekâret muayenesi kavramlarının birbirinden ayrı ele alınması gerektiği, tıbbi ve yasal bir faydası bulunmayan

bekâret muayenesinin her durumda suç oluşturması gerektiği dile getirilmektedir (Blank, 2012: 20-22). Bunun yanı sıra bu maddenin TCK’da 15-18 yaş arasında rızaya dayalı cinsel ilişkiye giren çocuk hakkında ailesi ya da okul tarafından yapılacak şikâyet üzerine hâkim veya savcı kararı ile bekâret muayenesine gönderilmesini meşrulaştırıldığı düşünölmektedir (Blank, 2012: 24).

CMK’nın 76. maddesinde delil elde etmek için mağdurun rızası ile mağdurun vücudu üzerinde dış veya iç beden muayenesi yapılabileceği veya vücudundan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabileceği belirtilmiştir. Ancak, mağdurun rızasının olmadığı durumlarda suçun aydınlatılması ile bireyin vücut bütönlüğünün ihlal edilmesi/ruh sağlığının bozulması arasında kalınmasını sağlayacak vakalarda yapılacak işlemler açıkça belirtilmemiştir (Sert, 2012: 77-79). Etik tartışmalara neden olan bu duruma karşın delil elde etmek için yapılacak işlemlerin kişinin “sağlığını tehlikeye düşürmemek ve cerrahî bir müdahalede bulunmamak koşuluyla” hâkim, mahkeme veya Cumhuriyet savcısı tarafından verilen karar ile gerçekteştirileceği ifade edilmiştir (CMK, Madde 76).

CMK’nın “Kadının muayenesi” konulu 77. maddesinde istekte bulunulması halinde ve “olanaklar elverdiğinde” muayenenin kadın hekim tarafından yapılacağı da belirtilmiştir.

2.2.3.3.6. Bildirim Yökömlölöğü

Suçun bildirimini konusu TCK’nın 278., 279. ve 280. maddelerinde ele alınmıştır. 278. maddede işlenmekte olan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen ya da geç bildiren kişinin hapis cezası ile cezalandırılacağı, mağdurun 15 yaşını bitirmemiş bir çocuk olması halinde ise bu cezanın artırılacağı ifade edilmiştir. CMK’nın 158. maddesinde bildirimin Cumhuriyet Başsavcılığına, kolluk makamlarına, valilik veya kaymakamlığa, yurt dışında ise Türkiye’nin elçilik ve konsolosluklarına yapılabileceği; suçun kamu kurumuyla ilgili olması halinde ise kurum ve kuruluş idaresine yapılmasının yeterli olacağı, Savcılığa bildirimin idare tarafından yapılabileceği ifade edilmiştir.

Kamu görevlisinin suçu bildirmemesi 279. maddede, sağlık mesleği mensuplarının suçu bildirmemesi durumu 280. maddede ayrı ayrı ele alınmıştır. Bu durumda kamuda çalışan sağlık personeli 279. madde kapsamında değerlendirilirken, özel sektörde çalışan sağlık personeli 280. madde kapsamında değerlendirilmektedir. Sert (2012: 60-61), suçun

bildiriminde yükümlülükler açısından her iki maddenin farklılıklar içerdiğine vurgu yapmaktadır. Bu farklılıklardan bazıları 279. maddede bildirim konusunun kamu adına kovuşturulan bir suç olması ile sınırlandırılması, şikâyeteye bağlı suçlarda bildirim yükümlülüğü getirilmemesi; 280. maddede ise herhangi bir ayırım yapılmaksızın her suçun bildirilmesi durumudur. Bunun yanı sıra 279. maddede verilen cezanın “altı aydan iki yıla kadar hapis cezası” olarak belirlendiği, 280. maddede ise cezanın “bir yıla kadar hapis cezası” olarak tanımlandığı görülmektedir. Kamu ve özel sektörde görev yapan sağlık çalışanlarının bildirim yükümlülüklerinin farklı kriterler çerçevesinde ele alındığı, çalışanların istihdam şekilleri ile bağlantılı olarak aynı suç ile ilgili farklı uygulamalara maruz kaldıkları görülmektedir.

280. maddede sağlık mesleği mensupları “tabip, diş tabibi, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren diğer kişiler” olarak tanımlanmış, dolayısı ile yalnızca hekim ile sınırlandırılmamıştır. Maddenin ruh sağlığı çalışanlarını da kapsadığı görülmektedir. Psikiyatrist ile hasta arasındaki gizlilik ilkesi bağlamında bu konuda da yasal ve etik sorumlulukların çatıştığı durumlardan söz edilebilir. Batılı ülkelerde gizlilik ilkesini tüm çıkarların üstünde tutan yaklaşımdan uzaklaşıldığı, gizlilik ilkesi konusunda yasal ve etik istisnaların gündeme gelmeye başladığı görülmektedir (Çayköylü, 2002: 250; Tarasoff v. Regents of University of California, 1976). Bu bağlamda çocuk cinsel istismarını ilgili makamlara bildiren ruh sağlığı çalışanının gizlilik ilkesine aykırı davranmadığını öne süren görüşlerin ağırlıkta olduğu söylenebilir (Çayköylü, 2002: 250). Bu yöndeki düşünceler adli bildirim sonrasında hastaların tedavi süreçlerinden çoğunlukla vazgeçtikleri çıkarımının önyargı barındırdığını; aksine bildirim sayesinde mahkeme tarafından verilen sağlık tedbiri kararı sayesinde düzenli tedavinin garanti altına alındığını savunmaktadır (Yolga Tahiroğlu v.d., 2008: 4). Cinsel istismarın sağlık personeli tarafından fark edilmesi halinde bu suçu bildirme yükümlülüğü çocuğa yönelik istismarın durdurulması ve suçu işleyen cezalandırılması açısından büyük önem taşımakla birlikte, bildirim sonrasında yasal sürecin işletilmeye başlaması ile birlikte yaşanabileceklerden çekinen kişilerin sağlık hizmeti almaktan kaçınmalarına ve bu nedenle istismarın devamına da neden olabilmektedir. Bildirim yükümlülüğünün sonuçlarının çocuk yararına olabilmesi için cinsel istismar mağdurlarına yönelik işleyen tüm sistemin (kolluk, adliye, sosyal hizmet, sağlık) düzenlenmesi gerekmektedir. Ruh sağlığı çalışanlarının yasal işlem başlatırken sağlık ve sosyal alanda karşılaştıkları güçlükleri bildirmeleri ve bu konularda önerilerde bulunmaları sistemin çocuklar yararına iyileşmesine katkı sağlayacaktır (Yolga Tahiroğlu v.d., 2008: 9). *Çetin*

(2004: 31), birçok cinsel istismar olgusunun klinisyenin tanıyı koymak için yeterli bilgiye sahip olmaması ve problemin boyutlarını anlayamaması ya da tanıyı koymada isteksiz davranması nedeni ile atlandığını ifade etmektedir. Bu noktada sağlık personelinin bildirim yükümlülüğünün yanı sıra cinsel istismar tanısını koyabilmesini sağlayacak hizmet içi eğitiminin önemi ortaya çıkmaktadır.

2.2.3.3.7. Çocuğun Cinsel İstismar Suçlarına Karşı Korunması

TCK'da çocuğun cinsel istismarını önlemeye ilişkin bazı maddeler yer almaktadır. Bu maddelerin çocuğun ticari anlamda cinsel sömürsünü engelleme konusu üzerine odaklandığı görülmektedir. TCK'nın Müstehcenlik başlıklı 226. maddesinde bir çocuğa “müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünleri veren ya da bunların içeriğini gösteren, okuyan, okutan veya dinleten” bu ürünleri “satışa arz eden, satan veya kiraya veren”, “bedelsiz olarak veren veya dağıtan”, “reklamını yapan”, “yayınlayan veya yayınlanmasına aracılık eden kişi”lerin cezalandırılacağı ifade edilmektedir. Aynı maddede “müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünlerin üretiminde çocukları kullanan kişi”ler ile “bu ürünleri ülkeye sokan, çoğaltan, satışa arz eden, satan, nakleden, depolayan, ihraç eden, bulunduran ya da başkalarının kullanımına sunan kişi”ler ve çocuklar kullanılarak üretilen müstehcen yayınların “basın ve yayın yolu ile yayınlayan veya yayınlanmasına aracılık eden ya da çocukların görmesini, dinlemesini veya okumasını sağlayan kişi”lerin daha ağır cezalara çarptırıldığı görülmektedir (Madde 226; 2., 3. ve 5. Fıkralar). İçerisinde çocukların kullanıldığı müstehcen ürünler ile ilgili verilen cezaların bu şekilde artırılması çocuk pornografisinin önüne geçme amacı taşımaktadır. Ancak, çocukların ticari cinsel sömürü, insan ticareti ve pornografinin konusu olduğu suçların TCK'ya dâhil edilmesini olumlu bir gelişme olarak değerlendiren *Polat* (2007a: 178), bu konularla ilgili yaptırımların daha etkili ve ağır olması gerektiğini düşünmektedir. Bunun yanı sıra toplumun konu ile ilgili bilgilendirilmesi, kamu kuruluşlarının yanı sıra akademisyenlerin, sivil toplum örgütlerinin, konuyla ilgili tüm tarafların çözüm sürecine katılması ve bu konuların kamuda konuşulabilir olması, hizmet verenler başta olmak üzere hiç kimsenin bu konuyu konuşmaktan rahatsızlık duymaması gerektiğini savunmaktadır (*Polat*, 2007a: 179). Türkiye’de çocukların ticari cinsel sömürsüne dair durum tespiti yapan rapor, Türkiye’nin çocuk pornografisini bulundurmaya bile suç sayarak Çocuk Hakları Sözleşmesine Ek Çocuk Satışı, Pornografisi ve Fahişeliği İhtiyari Protokolü’nden daha yüksek bir standart benimsediğini belirtmektedir (ECPAT & Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği, 2006: 58).

Söz konusu protokolde çocuk pornografisi “çocuğun gerçekte veya taklit suretiyle bariz cinsel faaliyetlerde bulunur şekilde herhangi bir yolla teşhir edilmesi veya çocuğun cinsel uzuvlarının, ağırlıklı olarak cinsel amaç güden bir şekilde gösterilmesi” şeklinde tanımlanmaktadır [Madde 2(c)]. Türkiye’nin de imzaladığı Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokolü kapsamındaki bu tanım üzerinden yapılan değerlendirme, çocuk pornografisi ile ilgili bu düzenlemenin çocukların pornografik gösterilerde kullanılması ve yetişkinliklerin de çocuk çağrışımı yapacak şekilde kullanılmasını yaptırma bağlayacak şekilde düzenlenmesi gerektiğini dile getirmektedir (Akyüz, 2012: 530).

TCK’da yapılmış düzenlemelere ek olarak bazı kanun metinlerinde (1117 Sayı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu, 1927) çocukların basılı veya görsel medyadaki gösterimini ya da çocukların sağlığına/cinsel gelişimine olumsuz etkide bulunacağı tespit edilen yayınların sunumunu kısıtlayan maddeler de bulunmaktadır. 5187 Sayılı Basın Kanunu’nda (2004) cinsel saldırı, cinayet ve intihara özendirici nitelikteki yayınlar ile cinsel istismar mağduru çocukların kimliklerini açıklayacak ya da tanınmalarına yol açacak yayınların cezalandırılacağı belirtilmiştir (Madde 20, 21). İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun’da da (2007) içeriği çocukların cinsel istismarı, müstehcenlik ve fuhuş suçlarını oluşturacak yayınların erişiminin mahkeme kanalı ile engelleneceği belirtilmektedir. Kanunda, internet ortamındaki yayınların denetlenmesini içerisinde ASPB’nin da olduğu kamu ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içerisinde çalışacak bir İnternet Kurulu ile yapılacağı ifade edilmiştir (Madde 8, 10).

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği Ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokol’de çocuk fuhuşu, “bir çocuğun ücret veya başka herhangi bir şey karşılığında cinsel faaliyetlerde kullanılması” şeklinde tanımlanmaktadır [Madde 2 (b)]. Bu konu, TCK’da çocuğun cinsel istismarı suçunu düzenleyen 103. madde kapsamına alınmamış, 227. maddesinde ayrı bir suç olarak düzenlenmiştir (Akyüz, 2012: 528). Bu maddeye göre “Çocuğu fuhşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran, bu maksatla tedarik eden veya barındıran ya da çocuğun fuhşuna aracılık eden kişi, dört yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.” Bu suçun işlenmesi için yapılan hazırlıklar tamamlanmış suç gibi cezalandırılmaktadır ve cinsel istismarı ele alan maddeye benzer

şekilde bu suçların “eş, üstsoy, kayın üstsoy, kardeş, evlat edinen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan diğer kişiler tarafından ya da kamu görevi veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle işlenmesi halinde” ya da fiilin zor kullanarak işlenmesi halinde verilecek cezanın arttırılacağı belirtilmiştir. Söz konusu maddede çocuğu fuhşa teşvik eden ve çocuğun fuhşuna aracılık eden kişilerin yanı sıra talebi oluşturan müşterilerin sorumluluğundan bahsedilmemesi eleştirilmekte, bu şekilde çocukların fuhuştan tam olarak korunamayacağı düşünülmektedir (Akyüz, 2012: 528).

Fuhuş yaptırmak amaçlı kişileri ülkeye sokma, ülke dışına çıkarma, tedarik etme, kaçırma, bir yerden başka bir yere götürme, barındırma fiilleri ile ilgili cezai yaptırımlar TCK’da ayrı bir maddede düzenlenmektedir. TCK’nın “İnsan ticareti” başlıklı 80. maddesinde bu fiilleri “Zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, fuhuş yaptırmak veya esarete tâbi kılmak ya da vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle” gerçekleştiren kişiler mağdurun rızası olsa bile suçlu sayılmaktadırlar. Mağdurun 18 yaşını doldurmamış olması halinde “tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etme” durumlarından hiçbirine başvurulmasa da kişilerin cezalandırılacağı belirtilmektedir.

TCK'da siyasal, felsefi, ırki veya dini saiklerle toplumun bir kesimine karşı bir plan doğrultusunda sistemli olarak yapılan ve insanlığa karşı suç oluşturan fiiller arasında çocukların cinsel istismarı da yer almaktadır (Madde 77). Kanunun İşkence ve Eziyet başlıklı 94. maddesinde kamu görevlisinin çocuğa “insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışları” sergilemesi ve “fiilin cinsel yönden taciz şeklinde gerçekleşmesi” halinde cezasının arttırılacağı ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra hürriyete kaşı işlenen suçlar kapsamında yer alan kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun çocuğa karşı ve cinsel amaçla işlenmesi halinde yine verilecek cezaların arttırılacağı belirtilmiştir (Madde 109).

1995 ila 2000 yılları arasında Türkiye’de işlenen öldürme suçlarını ele alan araştırma, namus saikiyle işlenmiş suçların tüm öldürme suçlarının % 8,0’ini oluşturduğu sonucuna varmıştır (Çakır v.d., 2004: 31). Araştırmada, bu oranın namus kavramının toplumsal açıdan önemine

işaret ettiği ve 2005 yılında kanunda yapılan değişiklik öncesinde hukukta da bu uygulamaya müsaade edilen bir yaklaşımın söz konusu olduğu ifade edilmektedir (Çakır v.d., 2004: 32). TCK'nın 82. maddesinde 2005 yılında yapılan bir ekleme ile kasten öldürmenin kan gütmeye ve töre saikiyle işlenmesi halinde cezanın arttırılarak ağırlaştırılmış müebbet hapis olarak tanımlanacağı ifade edilmiştir. Bu gelişme aileleri tarafından zorla evlendirilmeye karşı çıkan, yaşıtı ile cinsel birliktelik yaşayan, her ne şekilde olursa olsun cinsel istismarın mağduru olan kız çocuklarının namus, töre gibi nedenler ile öldürülmelerinin önüne geçme amacını taşımaktadır. TCK'da 2005 yılında birçok maddede gerçekleştirilen değişiklik ile kişilerin cinsel suçların cezalarından çekinmelerini sağlamaya yönelik artırımlar yapıldığı görülmektedir. 2013 yılı itibarı ile de TCK'nın çocukların cinsel istismarı ile ilgili maddelerinde değişiklik yapılmasına yönelik tekliflerin Meclis Komisyonu'nda görüşülmekte olduğu belirtilmelidir. Son dönem yasama yıllarına ait bu teklifler, çocuklar ile ilgili TCK'daki yaşa dayalı ayırımın kaldırılıp 18 yaş altındaki her bireyin çocuk olarak değerlendirilmesi ve diğer kanunlarda da 18 yaş kriterinin benimsenerek kanunlar arasında uyum sağlanmasını (TMK ve TCK'da Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi, 2012); kanunun 102., 103., 104. ve 105. maddelerinde sayılan cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı, reşit olmayanla cinsel ilişki ve cinsel taciz suçlarına ilişkin cezaların artırılmasını ve söz konusu cezaların zamanaşımı dışında tutulmasını [TMK'da Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi, 2011(a)(b)(c)] öngörmektedir.

Ceza infaz kurumlarında kalan çocukların diğer hükümlüler tarafından cinsel istismarını önlemek amacı ile çocuklara karşı cinsel istismarda bulunan veya bu suça kalkışan kişiler onbir günden yirmi güne kadar hücreye koyma cezası ile cezalandırılmaktadır. Hükümlünün eylemlerinin nitelik ve ağırlığına bağlı olarak belirlenen bu cezada iki kategori bulunmaktadır. Bazı eylemler bir günden on güne kadar hücreye koyma cezası ile cezalandırılırken daha ağır olarak tanımlanabilecek eylemler onbir günden yirmi güne kadar hücreye koyma cezası ile cezalandırılmaktadır. Eğer çocuğun cinsel istismarını gerçekleştiren kişi bir çocuk hükümlü ise çocuklar için verilebilecek en ağır disiplin cezası olan “kapalı ceza infaz kurumuna iade” cezası ile cezalandırılır. (5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, 2004).

2559 Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nda (1934) “çocuklar, kız ve kadınlar ile genç erkeklere sözle veya herhangi bir şekilde sarkıntılık edenlerin, kötü alışkanlıklara ve her türlü ahlaksızlığa yönelten ve teşvik edenlerin” herhangi bir şikâyet olmasa dahi engellenmesi ve

konunun şikâyet edilmesi halinde de bu kişilerin adliyeye teslim edilmesi, polisin görevleri arasında tanımlanmıştır (Madde 11, Değişik: 16/6/1985-3233/3 md.). Bu kanunda, eğlence, oyun, içki vb. amaçlı, açılması izne bağlı yerlerde 18 yaşından küçüklerin çalıştırılmayacağı; “bar, pavyon, gazino, meyhane gibi içkili yerler ile kiraathane ve oyun oynatılan benzeri yerlere yanlarında veli ve vasileri olsa bile 18 yaşını doldurmamış küçüklerin” girişinin yasaklandığı ifade edilmektedir (Madde 11). Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği’nde de (2001) “çocuğun cinsel faaliyet için kandırılması veya zorlanmasını, fuhuş veya pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini önleyici çalışmalar yapmak” polisin görevleri arasında yer almaktadır (Madde 14).

2.2.3.4. Yerel Yönetimler İle İlgili Mevzuatta Çocukların Cinsel İstismarı İle İlgili Olabilecek Düzenlemeler

Belediyenin görev ve sorumlulukları 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda (2005) düzenlenmektedir. Bu kanun kapsamında büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000’in üzerindeki belediyelerin, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorunda olduğu ifade edilmektedir (Madde 14). Büyükşehir belediyeleri dışındaki diğer belediyelerin de mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabileceği belirtilmektedir. İl sınırları içinde çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının arsa temini, binalarının yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin hizmetleri gerçekleştirmekle İl Özel İdareleri görevli ve yetkili kılınmıştır (5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 2005).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Cinsel istismar nedeni ile ASPB bünyesinde korunma altına alınan kız çocuklarının ve bu Bakanlık bünyesindeki kuruluşlarda çalışanların gözünden verilen hizmetin değerlendirilmesi; bu değerlendirmeler eşliğinde var olan koruma sistemine yönelik iyileştirici öneriler getirilmesi amacı ile planlanan araştırmanın gereç ve yöntemi aşağıdaki başlıklar altında verilmiştir.

3.1. Araştırma Alanının Seçimi

Bu araştırma, İstanbul ilinde ASPB'ye bağlı BSRM'lerde gerçekleştirilmiştir. Araştırma alanının seçiminde 2008 sonrasında ASPB'deki yeni yapılanmanın bir sonucu, cinsel istismar nedeni ile korunma altına alınan kız çocuklarının ağırlıklı olarak BSRM'lere yönlendirilmesi belirleyici olmuştur. Türkiye'de yakın dönemde hayata geçirilmeye başlanan bu kuruluşların hizmet kalitesini artırmanın önemi de araştırma alanının seçiminde büyük rol oynamıştır. Araştırmacının kolay ulaşabileceği bir bölge olması nedeni ile İstanbul ilindeki kuruluşlar tercih edilmiştir.

Tez çalışmasının yapılabilmesi için İstanbul Üniversitesi'nin 04.02.2011 tarih ve 159 sayılı yazısı, SHÇEK Genel Müdürlüğü'ne iletilmiş ve SHÇEK Gençlik Hizmetleri Daire Başkanlığı'nın olumlu görüşü çerçevesinde araştırmanın uygulanabilmesine dair onay 28.02.2011 tarihinde alınmıştır.³³ 23.12.2011 tarih ve 741 sayılı yazı ile araştırma izni 2012 yılı boyunca uzatılmıştır.³⁴

3.2. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Saha Araştırması Sürecinde Karşılaşılan Güçlükler

Saha araştırması cinsel istismar nedeni ile BSRM'lerde kalmakta olan kız çocuklarını ele almakta, herhangi bir nedenle kuruluştan kalmayan kız çocuklarını kapsamamaktadır. BSRM'de kalmakta iken kuruluşu izinsiz terk eden veya kuruluş bakımını tercih etmeyen kız çocuklarının varlığı bilinmekle beraber bu kişilere ulaşmak onların dosyalarındaki kişisel iletişim bilgilerini kullanmayı gerektirdiğinden bu yöntem araştırmacı tarafından tercih

³³ 633 sayılı KHK'nin ardından SHÇEK, ASPB; Gençlik Hizmetleri Daire Başkanlığı ise Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı olarak adlandırılmaya başlanmıştır.

³⁴ ASPB'nin İzin Yazısı için Bkz. Ek 1.

edilmemiştir. Özellikle BSRM’yi izinsiz olarak terk eden ve geri dönmeyen kız çocuklarının kurum bakımı hakkındaki görüşlerinin çok önemli olduğu düşünülmektedir. Ancak bu kişileri ele alan bir çalışmanın etik tartışmaların etrafıca gerçekleştirileceği ve daha farklı yöntemler kullanılarak geliştirilebilecek ayrı bir çalışmanın konusu olduğu düşünülmektedir. Bu konuda kuruluğu izinsiz terk pratiğini deneyimlemiş ve halen BSRM’de kalmakta olan kız çocuklarının deneyimleri ile yetinilmiştir. Bunun yanı sıra çalışmada cinsiyet ölçütüne yer verilmiş, bu nedenle istismar süreçleri farklı özellikler gösteren erkek çocukları da araştırmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

ASPB tarafından araştırmacıya verilen izin, araştırmayı sürdürme konusunda garantör rolü oynamamaktadır. Çünkü izin metninde söz konusu araştırmanın kurumların gönüllü katkısı ile mümkün olduğu, kurumun izni uygulamama seçeneği olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle araştırmanın yürütülebilmesi için kurumların yöneticilerinin ve çalışanlarının ikna edilmesi gerekmiştir.

Araştırmacının duyarlı, sabırlı, arkadaş canlısı ve kimseye zarar vermeyen niteliklere sahip olması araştırma yapacağı sahaya uyum sağlaması (Glesne, 2013: 194), sahada bir “tehdit” olarak algılanmaması onun araştırma sürecine katkıda bulunmaktadır. Araştırma yapılacak ortamlara erişimi denetleme otoritesi bulunan “kapıcılar” (Neuman, 2010: 555) veya “muhafızlar” (Punch, 2005: 177) ile müzakere süreçlerinin karşılıklı güven ilişkisine bağlı olduğu vurgulanmaktadır. Bu bağlamda saha araştırmasına başlanmadan önce tüm kuruluşlar telefon ile aranmış, araştırmacı kendisini tanıtmış ve araştırma süreci hakkında yüz yüze konuşarak bilgi vermek üzere her kurumdan randevu almıştır. Saha araştırmasının başlangıcında araştırmaya destek verme konusunda 1 BSRM çekinceli davranmış, 1 BSRM de kız çocuklara ait dosyaların taranmasını istemediğini belirtmiş ve araştırma sürecine destek konusunda olumsuz tavır geliştirmiştir. Bu nedenle öncelikli olarak saha araştırmasına olumlu tavır geliştiren BSRM’lerden başlanmıştır. Bu sırada çekinceli davranan ve olumsuz tavır geliştiren BSRM’lerin yöneticileri zaman zaman telefon ile aranarak araştırma hakkında ek bilgiler iletilmiş ve araştırmaya katkı konusu daha sonra değerlendirilmek üzere ertelenmiştir. Bu iki BSRM ile araştırmacı arasında güven ilişkisi zaman içerisinde kurulmuş ve saha araştırması bu şekilde tamamlanabilmiştir.

Araştırma yapılacak ortamlara erişimi denetleme otoritesini elinde bulunduranların yanı sıra kız çocuklarının da araştırmacıyı kabullenmeleri ve araştırmaya katılımlarını sağlamak için de

ayrı bir süreç işletilmiştir. Araştırmacının kuruluş idaresi tarafından onaylanması, kız çocuklarının araştırma sürecine katılımını hızlandırmıştır. Araştırmacının kız çocukları ile görüşmelere başlamadan önce defalarca kuruluşu ziyaret etmesi, kendisini kız çocuklarına tanıtmaları, araştırmacının topladığı verilerin gizliliğine önem verdiğinin ve çalışmanın kendilerine zarar getirmediğinin anlaşılmasının³⁵ sağlanması sahaya erişim ile ilgili sınırlılıkların aşılması sürecinin bileşenlerini oluşturmaktadır. Aynı zamanda araştırmacının kendilerine doğrudan bir yarar getireceğine inanmaları da bu süreci hızlandırmıştır. Bunun yanı sıra araştırmacının belirli dönemlerde kuruluşlara tekrar tekrar gitmesi katılımcılar ile uyumlu ilişkiler geliştirebilmesine katkıda bulunmuştur. Araştırmacının araştırdığı konudan izole, kendi kendine yeten ve statik bir varlık olmadığını vurgulayan nitel araştırmacılar, araştırmacının karmaşık ağların bir parçası olduğu ve bu ağlardan bağımsız hareket edemeyeceği uyarısında bulunurlar (Kitzinger, 1994: 117). Araştırmacının ASPB bünyesindeki kuruluşlarda çalışma deneyiminden kaynaklı kurum kültürüne tanidik olma hali araştırmacının yürütülmesinde kolaylık sağlamıştır.³⁶ Araştırmacının bu arka planı, çoğu araştırmacı için bezdirici olabilecek sahaya erişim safhasını tamamlayabilmesine büyük katkı sunmuştur.

Glesne (2013: 204), araştırmacıların katılımcılara göre daha güçlü bir konumda olduğunu ileri sürmüş ve araştırmacının bu güç dengesizliğini giderebilmek için karşılıklılık yöntemini kullandığını belirtmiştir. Bu yöntem, katılımcılar ile gerçekleştirilen görüşmelerin onlar için anlamlı olmasını, bazı görüşmelerin tekrarlanmasını yani araştırmacının saha için zaman ve emek harcamasını gerektir ve bu durum katılımcıların güçlenmesine katkı sunar.

Araştırmacı da gerçekleştirilen görüşmelerin katılımcıların güçlenmesine katkı sunacak şekilde yapılandırılmasına özen göstermiştir. Araştırma örnekleminin seçiminde belirlenen ölçütlere uymadığı için görüşmelere alınamayan kız çocuklarından bazılarının oldukça meraklı ve ısrarcı olduğu görülmüş, bu tarz durumlarda kişiler ile Memnuniyet Anketi yapılmış ancak bu anketler değerlendirmeye katılmamıştır. Daha önce Memnuniyet Anketine katılmış kız çocuklarından gelen tekrar görüşme talepleri kuruluş idaresinin/sosyal servisinin

³⁵ Araştırmacı, kız çocuklarının araştırmacı ile paylaşılan bilgilerin kuruluş yönetimine söylenip söylenmediğini kontrol etmek amacı ile test edildiğini fark etmiştir. Araştırmacı ile görüşen kız çocuğu kuruluş hakkında kritik olduğunu düşündüğü bir bilgiyi paylaşmakta, daha sonra bu verinin kuruluş idaresine iletilip iletilmediğini anlamak için araştırmacının kuruluşu bir sonraki gelişini beklemektedir. Birkaç tekrarlanan bu süreç sonrasında grup görüşmesine katılıp katılmayacakları sorulan kız çocuklarının tümü görüşmeye katılmayı kabul etmişlerdir.

³⁶ Araştırmacı, 2005-2011 yılları arasında ASPB'ye (mülga SHÇEK) bağlı çocuk ve gençlik merkezi, kadın sığınmaevi, huzurevi yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezinde Sosyolog unvanı ile görev yapmıştır.

de bilgisi dâhilinde karşılanmıştır. Odak grup çalışmaları kapsamında kullanılan ikram ve küçük armağanlar yalnızca gruba katılanlar değil kuruluştaki kalan toplam kız çocuğu sayısı temel alınarak hazırlanmıştır. Araştırmacı, odak grup çalışması sonrasında gruba katılamayan kız çocuklarından gelen talep doğrultusunda gündelik sohbetlerin yapıldığı bir zaman dilimi geçirerek kuruluştan ayrılmıştır.

Cinsel istismar mağduru kız çocukları ile yapılan görüşmelerde duyarlı konularda araştırma yapmanın bilinci ile etik ilkeler çerçevesinde hareket etmenin ve bu duyarlı konuların analizinde damgalayıcı olmayan bir üslup belirlemenin zorunluluğu ortadadır (Appleton, 2010; Coles & Mudaly, 2009; Harden v.d., 2000; Sieber & Stanley, 1988). Bu nedenle çalışma boyunca duyarlı konularda araştırma yapmanın kısıtlılıkları göz önünde bulundurularak hareket edilmiştir (Küntay & Erginsoy, 2005: 73). Araştırmanın odağında cinsel istismara uğrayan kız çocuklarının korunma süreçleri ile ilgili aldıkları hizmetin değerlendirilmesi konusu olduğundan çalışma kapsamında gerçekleştirilmiş odak grup ve anket görüşmelerinde çocukların cinsel istismar geçmişlerine kesinlikle değinilmemiş, odak grup görüşmesi ve anket formu çocukların kaldıkları kuruluştaki değerlendirmeleri çerçevesinde kurgulanmıştır. SHÇEK ve UNICEF tarafından 2010 yılında gerçekleştirilmiş Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması’nda da çocuklarla yapılan grup çalışmalarında cinsel istismar öyküsünü anlatan bir çocuğa rastlanmadığı kaydedilmiş ve cinsel istismar konusunun çocuk dostu ortamlarda, uzman kişilerce, özel tekniklerle çalışılması gerektiği uyarısı yapılmıştır (SHÇEK & UNICEF, 2010: 35). Bu veriler eşliğinde araştırma sürecinin çocukların yaşamış oldukları cinsel travmayı derinleştirecek bir nitelik sergilememesi, aksine kuruluş ve kız çocuklarının yararına kullanılabilecek olumlu bir çalışma olarak algılanması için cinsel istismar ile ilgili konuların konuşulmasından gerek grup gerekse bireysel görüşmelerde özellikle kaçınılmıştır. Kız çocuklarının cinsel istismar sürecine değinecek çalışmaların oldukça geniş bir ekiple ve uzun süre çalışmayı gerektirdiği düşünülmektedir.

BSRM’lerde cinsel istismarın yanı sıra fiziksel, duygusal/psikolojik istismar ve ihmale uğramış kız çocukları da kaldığından araştırma kapsamında dâhil edilmiş kız çocuklarının mahremiyetlerini korumak amacı ile odak gruba ve memnuniyet anketine katılan kız çocuklarının araştırmacı tarafından rasgele belirlendiği açıklaması yapılmıştır. Verilerin sunumunda araştırma yapılan kuruluşun ve araştırma sürecine dâhil olan katılımcıların kimliğinin açıklanmasına neden olabilecek hiçbir veriye yer verilmemiştir.

ASPB'den alınan resmi izin, görüşmelerin hiçbir şekilde kayıt cihazı kullanılmadan yapılmasına onay vermiştir. Kayıt cihazının kullanılamaması bazı sınırlılıklara neden olmuş, görüşmelerin raportör tarafından el yazısı ile kaydı sırasında konuşma hızına³⁷ yetişmemekten kaynaklı bazı ifadeler tam olarak kaydedilememiştir.

Araştırmanın nicel veri kaynaklarından biri de kuruluşlarda kız çocuklarına ait tutulan kişisel dosyalardır. Her bir kız çocuğuna ait tek dosya bulunmaktadır. Her bir dosya bir kütük numarası ile numaralandırılmıştır. Dolayısı ile birden fazla giriş yapan kız çocuklarının bilgileri tek bir dosyada toplanmaktadır. Kız çocuklarına ait kayıtların zaman içerisinde birçok farklı kişi tarafından herhangi bir standardizasyon çalışması yapılmadan tutulması, her farklı kişinin kız çocuğuna ilişkin bilgiyi kendi yorumu çerçevesinde ele alması kuruluş tarafından tutulan excell tablosunun güvenilirliği konusunun araştırmacı tarafından sorgulanmasına neden olmuştur. Bunun yanı sıra tutulan kayıtlardaki çoğu sütundaki bilgilerin girilmemiş olduğu belirlenmiştir. Meslek elemanlarının iş yoğunluğu nedeni ile istatistik/veri toplama süreçleri ile ilgilenemediği, bu işlerin zaman zaman kuruluştaki çalışan destek personele devredildiği görülmüştür. Kurum tarafından tutulan kayıtlarda araştırma kapsamında ele alınan cinsel istismar nedeni ile kabulü yapılan kız çocuklarına ait kız çocuklarının kim/kimler tarafından istismar edildiği bilgisine de yer verilmemiştir.³⁸ Tüm bu nedenlerle araştırmacı kurumsal istatistiklerin sınırlılıklarını aşmak üzere kendi veri setini oluşturmuş ve her bir dosyayı kontrol ederek verilerin eksiksiz bir şekilde girişinin yapılmasına çalışmıştır.

Araştırmacı, Ekim 2011-Aralık 2012 tarihleri arasında gerçekleştirilen saha araştırması safhasında teknik bazı güçlükler ile de karşılaşmıştır. Araştırma kapsamında ele alınan kuruluşların İstanbul'un çok farklı semtlerinde yer alması, saha çalışmasının ancak mesai saatleri içerisinde ve kuruluş çalışanlarının/kuruluştaki kalanların gönüllü katılımı ile gerçekleştirilmesi, araştırmacının tam zamanlı bir işte çalışmasından ötürü saha çalışması için haftanın ancak 1 gününü kullanabilmesi veri toplama sürecinin oldukça ağır ilerlemesine neden olmuştur. Bunun yanı sıra kuruluşların günlük yaşam akışında karşılaşılan bazı durumlar (kız çocukları arasında yaşanan tartışmalar, gün içerisinde aniden kuruluştaki yapılan

³⁷ Konuşmaların hızlandığı ve katılımcıların birbiri üzerine konuştuğu durumlarda araştırmacı, raportörün konuşulanlara yetişemediğini hatırlatmış, ancak grup dinamiğini bozmamak adına bu uyarısı çok sık yapmamıştır.

³⁸ Cinsel istismarı gerçekleştirenlere ait veriler kız çocuklarının korunma süreçlerinin başlaması için açılan savcılık soruşturmasının tutanaklarından elde edilmiş bulunmakla beraber, kesinleşmiş kararlara dayanmamaktadır.

etkinlikler, kız çocukların farklı nedenlerle yaşadıkları sorunları çözmek için kuruluştaki meslek elemanları ile konuşmaya odaklanmaları ya da böyle zamanlarda arkadaşlarının yanlarında olmayı tercih etmeleri vb.) araştırmacının kız çocukları ile görüşme yapmasını güçleştiren etkenler olmuştur. Aynı şekilde gün içinde yaşanan bir problemin çözümüne odaklanan çalışanlar için de gerçekleştirilen odak grupların organizasyonunu oldukça güçleştirmiştir. 24 saat esasına uygun çalışılan bu kuruluşlarda çalışanların nöbet/mesai saatlerinin birbirine uymaması ya da çalışanların kız çocuklarının işlemleri ile ilgili kuruluş dışında görevlendirilmeleri, bu görevlendirmelerin işin niteliği ile ilgili olarak önceden planlanamıyor oluşu da grubun toplanmasını güçleştiren faktörler arasında sayılabilir.

3.3. Örneklem Tekniği ve Örnek Seçimi

Araştırma evrenini cinsel istismar nedeni ile ASPB bünyesinde bakım/korunma altında bulunan kız çocukları ve bu alanda çalışan kuruluş personeli oluşturmaktadır. Erkek çocuklara yönelik cinsel istismar olgusunun dinamiklerinin kız çocuklarındakinden farklı olması, konunun farklı bir araştırma kapsamında ele alınmasını gerektirmektedir.

Araştırma örneklemine oluşturan kız çocuklarına ve kuruluş personeline İstanbul ilinde ASPB bünyesinde faaliyet yürüten 4 BSRM ile 1 BSRM İlk Adım İstasyonu üzerinden ulaşılmıştır.³⁹ Bu tercih yapılırken, son dönemde ASPB bünyesindeki kurumsal değişiklikler göz önünde bulundurulmuş ve araştırma örneğine cinsel istismar mağduru kız çocukların yoğun olarak yönlendirildiği BSRM’lerden ulaşılmıştır.

BSRM’ler “duygusal, cinsel ve/veya fiziksel istismara uğramış çocukların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan travma ve/veya davranış bozukluklarını gidermek amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanıncaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü, 7-18 yaş kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşları” olarak tanımlanmaktadır (KBRM ve BSRM Yönetmeliği, Madde 4). Bu kuruluşlarda rehabilitasyona yönelik mesleki çalışmalara, sosyal ve kültürel faaliyetlere, kız çocukların güçlendirilmesine yönelik alternatif eğitim çalışmalarına ağırlık verilmektedir. BSRM İlk Adım İstasyonu ise Polis, Jandarma, Baro Çocuk Hakları

³⁹ Gizlilik ilkesi gereğince kurumların açık ismi yazılmamıştır.

Komisyonu veya Sivil Toplum Kuruluşları tarafından yönlendirilen veya kendi isteği ile başvuruda bulunan çocukların Valilik, İl Müdürlüğü veya Savcılık talimatı doğrultusunda kabulünün yapıldığı ve öncelikli olarak durum tespitine ve hukuki işlemlere yönelik çalışmaların yürütüldüğü merkezdir.

Saha araştırması olarak kurgulanmış tez çalışmasında cinsel istismar nedeni ile kurum bakımında olma, yaş ve cinsiyet ölçütlerinin temel alındığı amaçsal (amaca yönelik ya da yargıya dayalı) örnekleme yöntemi kullanılmıştır. *Neuman* (2010: 321-322), rastlantısal olmayan bir örneklem tekniği olan bu yöntemin araştırmacının ulaşılması güç, özelleşmiş bir nüfusun üyelerini seçmek ve/veya derinlemesine bir inceleme için belirli örnek olay türlerini belirlemek istediğinde kullanıldığını vurgular. Saha araştırmalarında kullanılan bu örnekleme yöntemi ile araştırmanın amacına uygun olarak araştırma evreninin farklı karakteristikleri içinde barındıran bir kesitine ulaşılmaya çalışılmıştır (Neuman, 2010: 322; Kümbetoğlu: 99, 2008: 99). Mevzuatta 7-18 yaş aralığı belirtilmesine rağmen BSRM’lerde birkaç istisna dışında 12 yaşından küçük kız çocuklarının korunma altına alınmadığı görülmektedir. Bu bağlamda araştırmanın örnekleme 12-18 yaş arası kız çocuklar ile sınırlandırılmıştır.

Ekim 2011-Aralık 2012 tarihleri arasında, kurum arşivinde yapılan tarama çalışmasında kız çocuklarına ait 1779 dosya tam sayım yöntemi ile incelenmiş, bu dosyaların 585’inin cinsel istismar nedeni ile kurum bakımına alınan kız çocuklarına ait olduğu görülmüştür. Yine bu tarihler arasında gerçekleştirilmiş odak grup toplantılarında (pilot uygulamalar hariç) 29, yüz yüze anket görüşmesinde 100 kız çocuğuna ulaşılmıştır. Personel ile gerçekleştirilen odak grup görüşmeleri kapsamında 12 kişi (meslek elemanı ve temizlik/bakım personeli) ile görüşülmüştür.

3.4. Veri Toplama Teknikleri

Verinin toplam kalitesini artırmak ve ilgilenilen olgunun koşullarının daha bütünlüklü bir profilinin çıkarılabilmesi amacı ile “çoklu teknik kullanımı” tercih edilmiş, niteliksel ve niceliksel veri toplama teknikleri birlikte kullanılmıştır. Araştırma kapsamında kullanılmış veri toplama araç/yöntemleri şu şekildedir:

- Çocuk Kabul Dosyaları ve Kurumsal İstatistiklerin Taranması–Niceliksel Veri

- Kız Çocuklarına Kuruluş Memnuniyet Anketinin Uygulanması–Niceliksel Veri
- Kız Çocukları ve Personel İle Odak Grup Görüşmelerinin Gerçekleştirilmesi–Niteliksel Veri

Nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin bir aradalığını savunan görüş, nitel yöntemlerin nicel yöntemlerin ulaşamayacağı karmaşık davranışlar, tutumlar ve etkileşimlere ulaşabileceğini vurgular (Pope & Mays, 1995: 45). Bu görüşten hareketle odak grup görüşmelerinin anketleri tamamlayıcı bir unsur olarak kullanılabileceğini ileri sürülmektedir. Odak grup görüşmeleri anket formlarının oluşturulmasında, soru kategorilerinin ve sorularda kullanılacak ifadelerin belirlenmesinde bir rehber işlevi görebileceği gibi, anketin değerlendirilme sürecinde ve anket sonuçlarının açıklanmasının ardından ortaya çıkan bulguları doğrulamak ve nicel analiz ile ulaşılan bulgulara daha derinlikli ilişkiler keşfetmek amacı ile de kullanılmaktadır (Wolff v.d., 1993: 120-121). *Wolff ve arkadaşları* (1993: 121), çoğu zaman odak grup görüşmelerinin ve anketlerin alanda aynı zamanda uygulandığını, anket verilerinin ve odak grup görüşmelerinin araştırmanın hedefine bağlı olarak birlikte veya birbirinden bağımsız olarak analiz edilebileceğini belirtmektedir.

Bu tez çalışmasında veri toplama ve analiz aşamaları birbirine paralel yürütülmüş aynı zamanda nitel ve nicel veri toplama teknikleri birbirini tamamlayacak şekilde alanda eş zamanlı uygulanmıştır. Saha çalışmasına başlanmadan önce literatür taranmış, ardından araştırma araçlarının (odak grup görüşmeleri ve Kuruluş Memnuniyet Anketi) içeriğini belirlemek için mevzuat ve kız çocuklarının dosyalarının içeriği incelenmiştir. Hem kız çocukları hem personel ile pilot odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiş, bu pilot uygulamaların ardından tekrar literatür taraması yapılmış ve odak görüşmelerinin içeriğine son hali verilmiştir. Odak grup görüşmelerinde dikkati çeken konular kız çocuklarına uygulanacak Kuruluş Memnuniyet Anketinin içeriğine katılmıştır. Pilot uygulamanın ardından anket görüşmelerine geçilmiştir. Bu şekilde kız çocukları ile gerçekleştirilen odak grup görüşmeleri sonucu elde edilen verinin analizi Kuruluş Memnuniyet Anketi ile desteklenmiştir.

Veriler kız çocukları ve çalışanlar ile gerçekleştirilen odak grup görüşmeleri, kız çocukları ile yapılan anket görüşmeleri ve kız çocuklarının dosyalarından elde edilen bilgilerin yanı sıra konu ile ilgili kaynak, kanun ve mevzuat incelenerek derlenmiştir. Ayrıca kuruluşların yöneticileri ve odak grup çalışmasına katılamayan personel ile yapılmış görüşmelerden ve

araştırma kapsamında gerçekleştirilmiş kuruluş ziyaretleri sırasındaki gözlemlerden elde edilen saha notları da metne işlenmiştir.

3.4.1. Nicel Araştırma

Kız çocuklarına ait kişisel dosyalar ve kurumsal istatistiklerin taranması ile kuruluştaki kalan kız çocuklarına Kuruluş Memnuniyet Anketi'nin uygulanması ile elde edilen niceliksel veriye dair bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

3.4.1.1. Kız Çocuklarına Ait Dosyaların, Kurumsal İstatistiklerin Taranması ve Analizi

Kuruluşa kabulü yapılan her kız çocuğuna ait bir dosya bulunmaktadır. Dosyaların içerikleri konusunda fikir sahibi olabilmek için kuruluşa ziyaretler düzenlenmiş ve rasgele çekilen dosyaların içerik analizleri yapılmıştır. Ön çalışma niteliğindeki bu dosya taramaları sonrasında BSRM'lerde ve BSRM İlk Adım İstasyonunda tutulan dosyalar arasında yapısal fark belirlenmiştir.

BSRM İlk Adım İstasyonunda tutulan dosyalar üzerinden çok sayıda kız çocuğunun kuruluşa giriş yaptığı, kısa bir süre kuruluştaki kaldığı, kaldığı bu kısa süre içerisinde rehabilitasyona yönelik herhangi bir çalışma yapılamadığı, genellikle kız çocukları ve ailelerine yönelik acil sorunların çözümlenmeye çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu dosyalar içerisinde yalnızca kız çocuğu hakkındaki resmi yazışmalara ve Savcılık tarafından tutulan ifade tutanaklarına rastlanmış, çoğu dosyada kız çocuğu hakkında yazılmış bir Sosyal İnceleme Raporuna rastlanamamıştır.

BSRM'lerde ise kız çocuklarının kalış sürelerinin uzadığı ve sirkülasyonun azaldığı görülmüştür. Bu dosyaların içeriğinde genel olarak çocuğun kendisine, ailesine, okul/iş yaşantısına, alışkanlık ve deneyimlerine değinen ilk görüşme formu; çocuğun durumunu çevresel faktörler ile birlikte ayrıntılı olarak ele alan sosyal inceleme raporu; çocuk hakkında sosyal inceleme yapılamadığı durumlarda hazırlanan durum tespit raporu ve çocuk ile yapılan her görüşme sonrasında tutulan görüşme raporları/tutanaklar, sağlık durumunu bildirir belgeler ve kız çocuğunun rehabilitasyon sürecine ilişkin doldurulmuş formlar bulunduğu görülmüştür. Ancak dosyalama konusunda BSRM'ler arasında da bir standart olmadığı, her kuruluşun kendi dosyalama sistemini oluşturduğu görülmüştür. Dosyalardaki verilerin

bilgisayar ortamında sistematik bir şekilde tutulmaması da dosya tarama aşamasını zorlaştırmıştır.

Kız çocuklarının BSRM İlk Adım İstasyonundan diğer BSRM'lere yerleştirildikleri ve bazı nedenler ile BSRM'ler arasında da yer değiştirdikleri görülmüştür. Bu nedenle verilerin tekrara düşmemesi ve analizin güvenilirliğinin zedelenmemesi için BSRM İlk Adım İstasyonu ve diğer BSRM'lerde analiz için kullanılacak 2 ayrı veri seti oluşturulmuştur.

BSRM İlk Adım İstasyonunda kalan kız çocuklarının dosyaları tam sayım yöntemi ile taranmıştır. Taramanın yapılacağı tarih aralığı olarak da 2008-2012 belirlenmiştir. 2008 yılı söz konusu ilk adım istasyonunun BSRM statüsünde çalışmaya başladığı tarihtir ve 2012 yılı ise Bakanlık tarafından araştırmacıya saha araştırma izninin verildiği tarihtir.

BSRM İlk Adım İstasyonu bünyesinde 2008-2012 yıllarını kapsayan 1779 dosyaya ulaşılmış, bu dosyalardan 585'inin cinsel istismar nedeni ile kabulü yapılan kız çocuklarına ait olduğu saptanmıştır. Bu dosya kayıtlarından kız çocuklarına ait demografik verilere, eğitim bilgilerine, kuruluşa geliş tarihlerine, maruz kaldıkları istismarın türüne, cinsel istismarın kim tarafından gerçekleştirildiğine, kız çocuklarının kuruluştan ayrılış tarihine ve kuruluştan ayrıldıktan sonra gittiği yer bilgilerine ulaşılmıştır. BSRM İlk Adım İstasyonu üzerinden ulaşılan veriler SPSS yardımı ile analiz edilmiştir. Mutlak ve yüzde değerleri gösteren frekans tabloları eşliğinde tanımlayıcı istatistiklere ulaşılmıştır. Böylelikle BSRM İlk Adım İstasyonuna gelen başvurularda cinsel istismar nedeni ile gelme oranı yıllara göre tespit edilebilmiş, İstanbul ilinde cinsel istismar nedeni ile korunma altına alınmış kız çocuklarının profili hakkında bilgiye ulaşılmaya çalışılmıştır.

BSRM'lerde kalan kız çocuklarının dosyaları ise araştırma kapsamında gerçekleştirilecek odak grupların belirlenmesine ve odak grup toplantılarının ardından elde edilen verilerin analizine yardımcı olma amacı ile daha ayrıntılı taranmıştır. Bu dosyalardan BSRM İlk Adım İstasyonunda yer alan dosyalardan ulaşılan bilgilere ek olarak kız çocuklarının rehabilitasyon süreçlerine, sağlık durumlarına, aileleri ve kendileri ile ilgili daha ayrıntılı verilere ulaşılmıştır. BSRM'ler için toplanan verilerin belirlenmesinde, U.S. Department of Health and Human Services tarafından düzenlenmiş Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Bilgi Sistemi (NCANDS: National Child Abuse and Neglect Data System) tarafından kullanılan veri setinden

faydalanılmıştır (National Data Archive on Child Abuse and Neglect , 2011). Bu veri seti esas alınarak gerçekleştirilmiş ayrıntılı taramada hem kız çocuklarının hem kendilerine bakmakla sorumlu kişilerin (ailelerinin) durumları ile ilgili bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Kız çocuklarının ailelerine ilişkin ulaşılmaya çalışılan bilgiler şu şekildedir: Kız çocuklarının kardeş sayısı (öz ve üvey), çocuğa bakmakla yükümlü kişi/kişilerin (ailenin) birliktelik durumu (evlilik, tek ebeveynlik, parçalanmış aile, öz-üvey durumu, sağ-ölü olma durumu vb.), kız çocuğunun ailesinin sosyo-ekonomik düzeyi, yaşadıkları kent/ilçe, çocuğa bakmakla yükümlü kişi/lerde alkol ve madde kullanım durumu, zekâ geriliği, ruhsal bozukluk, görme/işitme engeli, fiziksel engel olup olmadığı. Kız çocuklarına ilişkin ulaşılmaya çalışılan bilgiler ise şu şekildedir: Kız çocuğunun evden kaçma davranışı, alkol ve madde kullanımı, zihinsel geriliği, görme/işitme engeli, öğrenme güçlüğü, fiziksel engeli, kendine zarar verme davranışı, çalışma yaşamı, gebeliği, çocuğu, suça itilme durumu olup olmadığı ve BSRM’de kaldığı süre içerisinde katıldığı mesleki kurs/eğitim durumu, ailesi ile görüşüp görüşmediği, sosyal kültürel faaliyetlere katılıp katılmadığı, ceza alıp almadığı, aldığı cezanın nedeni, sağlık durumu (Teşhis konmuş rahatsızlığı) ve tedavisi için neler yapıldığı, kuruluşu izinsiz terk edip etmediği, kız çocuğunun korunma sürecinde kaç kez kuruluş değiştirdiği. Bunun yanı sıra kız çocuklarının demografik verilerine, uğramış oldukları cinsel istismarın kim tarafından gerçekleştirildiğine ve korunma süreçlerinde mahkemece başvurulanan tedbir kararlarına ilişkin verilere de ulaşılmaya çalışılmıştır.

Bu veriler de SPSS yardımı ile analiz edilmiş, çocukların kurumdaki korunma süreciyle ilgili değerlendirmeleri anlamlandırma ve bu süreçte yaşanan aksaklıkları saptamak amacıyla değerlendirmeye alınmıştır.

3.4.1.2. Kuruluş Memnuniyet Anketinin Hazırlanması, Uygulanması ve Analizi

Tez kapsamında cinsel istismar mağduru kız çocuklarının korunma altına alındıkları kuruluşları değerlendirmek amacı ile hazırlanmış “Kuruluş Memnuniyet Anketi” uygulanmıştır. Kuruluş Memnuniyet Anket formu likert tipi ölçek yardımı ile oluşturulan sorulardan ve bu sorulara ek açık uçlu sorulardan oluşturulmuştur. Sorular memnuniyet, yeterlilik, sıklık ve azlık-çokluk ölçmek üzere kurgulanmıştır. Anket formu temel olarak memnuniyet ve yeterlilik ile ilgili verilere ulaşmayı amaçlamıştır. Anket formunda yer alan azlık-çokluk ve sıklık ölçen sorular da memnuniyet ile ilgili verilere ulaşmayı sağladığından

bu veriler toplu bir şekilde memnuniyet ile ilgili veriler olarak adlandırılacaktır. Kız çocukları ile gerçekleştirilen Kuruluş Memnuniyet Anketi Ek 5.'te verilmiştir.

Anketin hazırlık aşamasında sorular, 08.11.2010 tarihinde değişikliğe uğrayan “KBRM ile BSRM Yönetmeliği”nde geçen amaç, kapsam, dayanak ve tanımlar üzerinden oluşturulmuştur. Bu şekilde mevzuat ile uygulanan pratik arasındaki farkın değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Odak grup görüşmelerinin tamamlanmasının ardından bu görüşmelerde kız çocukları tarafından ifade edilmiş ve anketin taslağında yer almayan konular ve odak grup görüşme sorularının kapsamını oluşturmaya yardımcı olan kurum bakımı ile ilgili minimum standartları ölçmeye yarayan sorular da anket formuna eklenmiştir. Anketin pilot uygulamasının yapılmasının ardından forma son şekli verilmiştir. Revize edilmiş form, ASPB Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı'na iletilmiştir.

Ankette yöneltilen sorular ile kuruluş ve hizmetin tanıtımı, kuruluşun fiziksel şartları, kuruluştaki verilen sağlık hizmetleri, kuruluşun güvenliği, kız çocuklarının kişisel ihtiyaçları, kız çocuklarının eğitimleri, sosyal kültürel faaliyetler/dinlenme için ayrılan vakit, kuruma aidiyet ve çocuğun katılımı, kuruluş yönetiminin ve meslek elemanlarının yaklaşımı konusunda kız çocuklarının değerlendirmeleri ele alınmıştır.

Kuruluş Memnuniyet Anketi, odak grup görüşmesine katılan ve odak grup görüşmesine katılmamış ancak korunma altındaki kız çocuklarına uygulanmıştır. Örneklem büyüklüğünün % 5 hata payı, % 95 güven düzeyi ile 2008-2012 yılları arasında cinsel istismar nedeni ile BSRM'lere yönlendirilmiş toplam 267 kız çocuğu üzerinden hesaplanması sonucu 158 olması önerilmiştir (Raosoft, 2013). Ancak araştırmanın tamamlanması için araştırmacıya verilen resmi izin süresinin kısıtlılığı ve kuruluşların gündelik yaşam akışından kaynaklanan engeller (kuruluş ortamında olağan üstü durumlar yaşandığında kız çocuklarının görüşme yapma motivasyonlarının düşük olması, bazı kız çocuklarının tam gün okulda, bazılarının ise işte olmaları nedeni ile hafta içi görüşme imkânının bulunmaması, ani gelişen etkinlik programlarına katılım vb.) nedeni ile araştırmacının her kuruluş ziyaretinde anket görüşmesi gerçekleştirememiş olması göz önünde bulundurularak anketin, cinsel istismar nedeni ile korunma altına alınmış 100 kız çocuğuna uygulanması hedeflenmiş ve bu hedefe ulaşılmıştır.

Anketin sonuçları SPSS 18 programı yardımı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde BSRM'lerde cinsel istismar nedeni ile kalan 100 kız çocuğunun Kuruluş Memnuniyet

Anketi'ne verdikleri cevaplar bilgisayara aktarılmıştır. Veriler analize tabi tutulmuş, ankete katılan toplam kız çocuğu sayısı esas alınarak her bir soru için betimleyici istatistikler olan mutlak ve yüzde değerleri gösteren frekans tabloları hazırlanmıştır.

3.4.2. Nitel Araştırma

Kuruluştaki kalan kız çocukları ve bu kuruluşlarda çalışan personel ile gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinden elde edilen niteliksel veriye dair bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

3.4.2.1. Kız Çocukları İle Gerçekleştirilen Odak Grup Görüşmelerinin Hazırlık Süreci

Odak grup, az sayıda katılımcının bir moderatörün rehberliğinde belirli bir konu üzerine gayri resmi bir biçimde fikirlerini açıklamalarına olanak sağlayan niteliksel araştırma yöntemi olarak tanımlanmaktadır (Goldenkoff, 2004: 340). Odak grupları, değerlendirme stratejilerinin bir bileşeni olarak tanımlayan *Krueger ve Casey* (2010: 378) bu yöntemin düzey belirleyici ve geliştirici değerlendirmeler yapmak için oldukça avantajlı bir yöntem olduğunu, program ve politikaların tasarım aşamasında da bilgi almak için kullanılabileceğini belirtir. Günümüzde odak grup görüşmeleri sosyal hizmet alanındaki ihtiyaçların ve kullanım alanlarının tanımlanması konusunda yaygın olarak kullanılmaktadır (Engel & Scutt, 2013).

Krueger ve Casey (2001), iyi bir odak grup görüşmesinin bazı özellikleri taşıması gerektiğini belirtir. Bu özellikler dikkatlice seçilmiş katılımcılar, etkileşime olanak veren rahat bir ortam, usta bir moderatör tarafından yönetim, sistematik analiz ve raporlama şeklinde sıralanmaktadır. Birbirine yakın özellikler taşıyan katılımcılardan oluşan grupta, moderatörün fikirlerini açıklamaları için katılımcıları cesaretlendirmesi, katılımcıların kendilerini tehdit altında hissetmemelerini sağlayacak bir ortam oluşturulması grup dinamiğini açığa çıkarmada kilit önem taşımaktadır (Goldenkoff, 2004: 341). Odak grup görüşmelerinin ayırt edici özelliği katılımcılar arasındaki etkileşimi araştırma verilerinin bir parçası olarak kullanmasıdır (Kitzinger, 1994: 104). Grup etkileşimi yalnızca katılımcılar arasındaki anlaşma ve grup normları ile deneyimlerin birbirine eklenmesi anlamına gelmemekte aynı zamanda gruptaki katılımcılar arasındaki görüş farklılıkları da bu etkileşim açısından büyük önem taşımaktadır (Kitzinger, 1994: 113). Bazı durumlarda odak grup görüşmelerinin katılımcıların tutumlarını daha koyu hale getirerek “kutuplaşma etkisi”ne neden olabileceği uyarısında bulunmaktadır (Morgan, 1996). Bunun yanı sıra grubu yöneten araştırmacının, grup

üyelerinin kendilerini açık, serbest biçimde ifade etmelerini bilmeden kısıtlayabileceği uyarısı da yapılmaktadır. Bu bağlamda araştırmacı odak grup görüşmesi sırasında, görüşmeye katılanları yönlendirmeden; tüm üyelerin serbest, açık tartışma yürütebilmesini kolaylaştıracak (tek bir kişinin toplantıya hâkim olmasını engelleyecek) şekilde hareket etmeye çalışmıştır. Grup dinamiğinin oluşabilmesi ve tartışmanın sağlıklı yürütülebilmesi açısından kardeşler, çok yakın arkadaş olanlar, aralarında yakın dönemde tartışma yaşamış olanlar ve grubu domine etme tehlikesi olan kız çocukları odak grup görüşme sürecine dâhil edilmemiştir (Hollander, 2004: 620). Bunun yanı sıra odak grup görüşmesinde konuşulan benzer konu başlıklarını içeren Kuruluş Memnuniyet Anketi uygulanmış kız çocukları da bu sürecin dışında bırakılmıştır.

Odak grup görüşmeleri birbiri içine geçmiş yedi aşama içinde kurgulanmıştır. Bu aşamalar amacın belirlenmesi, araştırma ve odak görüşme sorularının geliştirilmesi, yer ve teknoloji planlanması, bütün sürecin pilot denemesinin yapılması, katılımcıların belirlenmesi, çalışmanın gerçekleştirilmesi, verinin düzenlenmesi ve analizi şeklinde açıklanabilir (Yıldırım & Şimşek, 2008).

Odak grup görüşmeleri, araştırma kapsamında derinlikli bilgi edinmek, çocukların duygu ve düşüncelerine sohbet tarzı doğal bir tartışma ortamı içerisinde ulaşmak ve kendileri, arkadaşları, aileleri ve kurumdan beklentilerinin korunma süreçlerine destekleyici veya negatif etkilerini ortaya çıkarmak amacı ile gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmesi sorularının sohbet tarzına uygun, katılımcıların kullandığı ve tanışık olduğu sözcük dağarcığı kullanılarak, katılımcılar tarafından kolay anlaşılabilir, olabildiğince kısa ve açık uçlu hazırlanmasına dikkat edilmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2008: 153).

Araştırma kapsamında görüşme gerçekleştirilen her bir grubun dinamiğinin farklı olduğu ve her bir grupta katılımcıların etkisi ile konuşulacak konuların farklılaşabileceği de akılda tutularak ana konudan sapma tehlikesinin önüne geçmek ve verinin kalitesini arttırmak amacı ile odak grup görüşme klavuzu hazırlanmıştır (Morgan, 1996: 142-143). Her bir odak görüşmesi 3 ana bölüm üzerinden yürütülmüştür. Odak grup görüşme klavuzu Ek 2’de verilmiştir. Bu bölümler seçilirken kız çocuklarının korunma süreçlerine etki edebilecek faktörler göz önünde bulundurulmuştur. Bölümlerin hangi sırada görüşüleceğine grup dinamiği göz önünde bulundurularak karar verilmiştir. Grup dinamizmini artırmak ve çalışmayı çocuklar açısından eğlenceli kılmak açısından bazı aktivitelere başvurulmuştur.

Soruların aktivite odaklı tasarlanmalarının grup içerisinde konuşma konusunda rahat hissetmeyen ya da düşünmek için ek zamana ihtiyaç duyan kişiler açısından faydalı olduğu öne sürülmektedir (Colucci, 2007: 1424). Bu yöntem özellikle çocuklar ve gençler ile yapılan odak grup görüşmelerinde hassas konuların ele alınışında kolaylık sağlamak ve dağılan dikkatlerin yeniden toplanmasına yardımcı olmak amacıyla kullanılmaktadır (Colucci, 2007: 1424). Söz konusu aktiviteler Psikolojik Danışman Neylan Özdemir'in katkıları ile hazırlanmıştır. Odak grup görüşmesinde ele alınmış bölümler şu şekildedir:

Kız çocuklarının kendisi ve arkadaşlık ilişkileri: Bu bölümde kız çocuklarının kendilerini kısaca tanıtmaları istenmiş ve çocukluk kavramı, yakın arkadaşları ve erkek arkadaşları üzerine konuşmalar gerçekleştirilmiştir.

Kız çocuklarının aileleri hakkındaki düşünceleri: Korunma sürecinde olan kız çocukları ile oldukça hassas oldukları bir konu olan aile üzerine direkt konuşmak yerine kız çocuklarının ailelerini hayatlarında nereye koymak istediklerini anlamaya yönelik bir aktivite yaptırılmıştır. Bu aktivitede çerçeve içerisinde bir kız çocuğu resmi ve çocukların üzerine yazı yazabilecekleri etiketler kullanılmıştır. Kız çocuklarına görseldeki çerçevenin kız çocuğunun sınırı olduğu, bu çerçevenin içindekilerin kız çocuğuna ulaşabileceği, dışındakilerin ise kesinlikle ulaşamayacağı anlatılmıştır. Kız çocuklarına ellerindeki etiketlere önce aileleri kimlerden oluşuyor ise yazmaları istenmiştir. Ardından bu etiketi çerçevenin içine veya dışına, çerçeve içerisindeki kız figüründen uzağa ya da yakına koyabilecekleri söylenmiştir. Kız çocukların üzerlerinde kendi aileleri yazılı etiketleri yapıştırılmalarının ardından, ailelerine kaç puan yakınlıkta olmak istedikleri sorusu 1'in en yakın; 10'un en uzak olduğu belirtilerek yöneltilmiştir. Ardından aynı aktivite kız çocuklarına yeni etiketler verilmesi ve bu sefer etiketlerin üzerine ailelerinde olmasını istedikleri kişileri yazmaları istenerek tekrarlanmıştır. Bu aktivite çerçevesinde konuşmak isteyen kız çocukları ile aileleri üzerine konuşulmuştur.

Kız çocuklarının kurumdan ve gelecekte beklentileri: Bu bölümde çocukların kuruluşun en sevdikleri ve sevmedikleri yanları, kuruluştaki kendilerini en yakın hissettikleri/güvendikleri kişiler, ihtiyaçlarının yeterince karşılanıp karşılanmadığı, kurumdan ayrılınca nereye kimin yanına gitmek istedikleri, gelecekle ilgili endişelendikleri şeyler, gelecek ile ilgili planları ve kendilerini nerede hayal ettikleri üzerine konuşmalar gerçekleştirilmiştir.

Bu bölümde kız çocuklarının kurum bakımı ile ilgili fikirlerini açıklamalarını kolaylaştıracak bir etkinlik gerçekleştirilmiştir. Karton üstüne bir bina resmi (bu binanın şu anda kaldıkları kuruluş olduğu belirtilmiştir) çizilmiş ve bina resmi ortadan bir çizgi ile ikiye ayrılmıştır. İlk bölüme kurumda var olan şeyler, ikinci bölüme ise kurumda olmasını istedikleri şeyler kız çocuklarına sorularak yazılmıştır. Kız çocukları tarafından ifade edilmeyen konular tek tek gündeme getirilerek üzerinde konuşulmuştur. Bu bağlamda görüşmenin üçüncü bölümünde ele alınmış konular şu şekildedir: Kurum ve hizmetin tanıtımı, fiziksel şartlar, sağlık hizmetleri, güvenlik, kişisel ihtiyaçlar, eğitim, sosyal kültürel faaliyetler/dinlenme için ayrılan vakit, kuruma aidiyet ve çocuğun katılımı, kuruluş yönetiminin ve meslek elemanlarının yaklaşımı. Bu başlıkların belirlenmesinde kurum bakımı ile ilgili yurt dışı örnekler incelenmiş ve farklı ülkelerin kurum bakımı ile ilgili belirlemiş olduğu minimum standartlar örnek alınmıştır (UK Department of Health, 2002b; Llywodraeth Cynulliad Cymru Welsh Assembly Government, 2002; Inter-Agency Working Group on Children's Participation/IAWGCP, 2007) (Save the Children, DEPSOS RI & UNICEF, 2007; Government of Western Australia Department for Child Protection, 2011; Reconstruct Research Service, 2010; Wakefield Metropolitan District Council, tarih yok).

Odak grup görüşmesi gerçekleştirilecek kuruluşlar öncesinde mutlaka birkaç kez ziyaret edilmiştir. Bu ziyaretler sırasında kuruluş çalışanları ve kız çocukları ile tanışılmış, araştırmanın amacı anlatılmış, kuruluştaki çalışanlar ve kız çocuklarının araştırmaya gönüllü katılımları sağlanmaya çalışılmıştır. Kuruluşun araştırmaya katılmaya gönüllülük göstermesinin ardından odak grup görüşmesinin tarihi kuruluş yönetiminin yönlendirmesi ile belirlenmiştir. Odak grup görüşme sürecini test edebilmek için 1 pilot görüşme gerçekleştirilmiştir. Yapılan pilot görüşme sonrasında soruların işlediği görülmüş ve diğer görüşmeler planlanmıştır.

Hollander (2004: 631), odak grup görüşmelerinde kişilerin birbirinden bağımsız olmadığını ve her bir katılımcının söylediklerinin verinin toplandığı sosyal bağlamdan ayrı düşünülemeyeceğini belirtmektedir. Odak grup görüşmelerinin birbirine yabancı olanlar arasından seçilenler ile yapılması gerektiğine vurgu yapan görüşe karşıt olarak birbirini tanıyanlar ve arkadaşlar arasında yapılan odak grupların popüleritesinin arttığı görülmektedir (Hollander, 2004: 612). *Hollander'a* (2004: 603) göre böyle durumlarda odak grup görüşmeleri birden fazla sosyal bağlam tarafından şekillendirilir. Bunlar: Örgütsel, statüsel (özellikle toplumsal cinsiyet), konuşmaya ilişkin ve ilişkisel bağlamlardır. Birbiri ile çok

yakından ilişkili olan örgütsel ve ilişkisel bağlam, grup tartışması sonlandıktan sonra birbirini tanıyan insanlar arasındaki ilişkinin devam edeceğine dikkati çeker. Katılımcılar konuşmalarına bu durumu göz önünde bulundurarak devam ederler. Bu durum damgalanmaya neden olabilecek durumların açığa çıkması açısından da önem taşır (Hollander, 2004: 615) ve araştırmacı grup tartışması sürecinin uzun dönemli etkilerini de hesaba katarak hareket etmelidir. Konuşmaya ilişkin bağlamda görüşme esnasında konuşmanın bir kişi tarafından domine edilip edilmediği ya da katılımcıların konuşmaları esnasındaki duraklamaları, konuşma tonları önem kazanmaktadır. Statüsel bağlam ise gruptaki katılımcıların benzer statü, etnik köken, toplumsal cinsiyet, cinsel kimlik, yaş, sosyal sınıfa ait olduklarında kendilerini daha rahat ifade edebileceklerine işaret etmektedir. Dolayısı ile örgütsel, ilişkisel ve statüsel bağlam konuşmaya ilişkin bağlamı etkilemektedir.

Odak grup çalışmasına katılabilecek kız çocukları amaçsal örnekleme yöntemi ile yaş (12-18) ve uğradıkları istismarın türü (cinsel istismar) kıstasları temel alınarak kuruluş çalışanlarının yardımı ile belirlenmiştir. Odak grup görüşmelerini etkileyen sosyal bağlamlar dikkate alınarak, gruplar birbiri ile yakın yaşlardaki kız çocuklarından oluşturulmuş, bu şekilde grup sürecinde kız çocukları arasında yaşa dayalı hiyerarşiden kaynaklanabilecek fikirlerini rahat açıklayamama, büyük yaştaki katılımcıların görüşmeyi domine etmesi vb. durumların önüne geçilmesine çalışılmıştır.

Yaş aralıklarının belirlenmesinde kız çocuklarının gelişim özelliklerinin yanı sıra TCK'da yer alan "Cinsel Dokunulmazlığa Karşı İşlenen Suçlar" bölümünün altında yer alan çocuklar ile ilgili maddeler göz önünde bulundurulmuştur. TCK'da çocuğun cinsel dokunulmazlığına karşı işlenen suçlar, Madde 103 "Çocukların cinsel istismarı" ve Madde 104 "Reşit olmayanla cinsel ilişki" olmak üzere iki ayrı madde halinde düzenlenmiştir. 103. Maddede "15 yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış"ın cezalandırılacağı; 104. Maddede ise "cebir, tehdit ve hile olmaksızın, 15 yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişinin şikâyet üzerine ceza alacağı" belirtilmiştir. 15 yaş kriteri ve çocuğun "fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğinin gelişip gelişmediği"nin tespiti üzerinden gerçekleştirilen bu değerlendirme odak grupların oluşturulmasında belirleyici olmuştur. Bu çerçevede odak gruplar 12-15 ve 16-18 yaşlar arasında olmak üzere oluşturulmuştur. Odak grupların oluşturulması sürecinde kuruluşlarda kalan kız çocuklarının çoğunlukla 15 ve üzerinde yaşlarda olduğu görülmüştür. Kuruluşlarda

kalan 12, 13 ve 14 yaş kız çocuklarının bir grup oluşturabilecek sayıda olmamasının yanı sıra, bu yaşlarda mental retardasyona (zihinsel gerilik) diğer yaşlara oranla daha fazla rastlanması nedeni ile kuruluşlarda 12-15 yaş arası kız çocuklarına ulaşmak oldukça güç olmuştur. Bu nedenle 1'i test olmak üzere gerçekleştirilen toplam 6 odak grubun 2'si 12-15 yaş arası; 4'ü 16-18⁴⁰ yaş kız çocuklardan oluşturulmuştur. Odak grup görüşmelerine, grup dinamiğini sağlayabilmek açısından zihinsel gerilik tanısı olan kız çocuklarının dâhil edilmemesine özen gösterilmiştir. Ancak yeterli sayının sağlanamaması nedeni ile grubun oluşturulmasının mümkün olmadığı iki görüşmede kuruluştaki çalışan meslek elemanı tarafından gruba ayak uydurabileceği belirtilen “hafif zihinsel gerilik” tanısı olan 1 kız çocuğunun katılımı sağlanmıştır.

3.4.2.2. Kız Çocukları İle Odak Grup Görüşmelerinin Gerçekleştirilmesi

Kız çocuklarının güveninin kazanılmasına yönelik hem odak grup görüşmesinin planlanması aşamasında (görüşmeden birkaç gün önce katılımcının onayı için gerçekleştirilen bireysel görüşmede) hem de görüşmenin başında araştırmanın nedenleri ayrıntılı bir şekilde anlatılmış; emniyet gücü, yasal merci veya medya ile ilişkili olunmadığı hakkında bilgi verilmiş ve çalışmanın kız çocuklarına yönelik sunulan koruma hizmetinin iyileştirilmesine yönelik yarar sağlamak amacı ile yürütüldüğü belirtilmiştir. Katılımcıların isimlerinin ve diğer kimlik bilgilerinin gizli tutulacağı ve hiçbir şekilde açıklanmayacağı, kullanılmasını istemediği bilgilerin belirtmesi halinde hiçbir şekilde sunumunun yapılmayacağı garantisi de verilmiştir. Araştırma kapsamında toplanan verilerin herhangi bir yerde yayınlanmadan önce araştırma sürecine katılanlar ile paylaşılacağı iletilmiştir. Bunun yanı sıra katılımcılara görüşme süreci içinde istenildiği anda onaylarını geri çekebilecekleri ve grup çalışmasından ayrılacakları de hatırlatılmıştır. Bu etik ilkeler çerçevesinde odak grup çalışmasına katılım için onay veren kız çocukları görüşmenin ne zaman gerçekleştirileceği konusunda bilgilendirilmişlerdir. Katılmak istemediğini belirten kız çocukları görüşmeye dâhil edilmemiştir. Odak grup görüşmelerinin tarih ve saatinin kız çocuklarının vakitlerini dışarıda geçirebilecekleri izin günleri, kuruluş içinde veya dışında gerçekleştirilen başka bir faaliyet vb. ile çakışmamasına dikkat edilmiştir.

⁴⁰ Pilot uygulama 16-18 yaş grubuna dâhil kız çocukları ile gerçekleştirilmiştir.

Odak grup görüşmeleri ASPB’den alınmış araştırma izni kapsamında görüntü ve ses kaydı olmaksızın gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle odak grup görüşmelerinde konuşulanlar bir raportör tarafından not alınmıştır.

Odak grup görüşmesinin yapılacağı mekân kız çocukların, araştırmacının ve raportörün bir masa etrafında oturabilecekleri şekilde düzenlenmiş, masa üzerine araştırmacı ve raportörün de dâhil olmak üzere herkesin isimlerinin yazdığı isimlikler konmuştur. Raportör, kız çocuklarını oturdukları yere göre numaralandırmış, not alırken isimler yerine bu numaraları kullanmıştır. Masa üzerinde aperatif yiyecekler ve içecekler hazır bulundurulmuş, odak grup görüşmesi öncesi ve sırasında kız çocukların bu ikramdan almaları sağlanmıştır. Kız çocuklarının kendilerini rahat hissetmelerini sağlamak amacı ile odak grup öncesi günlük konular üzerine kısa sohbetler gerçekleştirilmiştir.

Odak grup görüşmesini bitirirken kız çocuklarına katıldıkları için teşekkür edilmiş ve kendileri için hazırlanmış hediyeler (anı defterleri) verilmiştir.⁴¹ Anı defterlerinin birbirinden farklı olmasına özen gösterilmiştir. Odak grup görüşmelerinin kuruluş içerisinde yapılması nedeni ile herhangi bir ayrımcılık hissi uyandırmamak adına gruba katılamayan kız çocuklarına da aynı ikram ve hediyelerin sunulması sağlanmıştır. Odak grup görüşmeleri yaklaşık 90 dk. sürmüş, grup dinamiği göz önünde bulundurularak görüşmede 1 ara verilmiştir.

Kız çocuklarının görüşmenin ilk dakikalarında gergin olabildikleri ancak tanışma ve kendi yaşantılarından bahsettikleri kısımların ardından gelen kuruluşun değerlendirildiği bölümde oldukça katılımcı oldukları görülmüştür. Örneğin bazı odak grup görüşmelerinde kız çocukları toplantının daha uzun sürmesini istediklerini, görüşme esnasında kullanılan renkli kalem ve kâğıtların kendilerine çok iyi geldiğini belirtmişlerdir. Bu istek üzerine görüşme tamamlandıktan sonra kız çocukları ile ek bir süre geçirilmiş, bu süre içerisinde çalışma yapılan ortam birlikte temizlenmiştir. Tüm odak grup görüşmelerinde kız çocuklarının toplantı ortamının temizlenmesinde yardımcı oldukları belirtilmelidir. Bazı kız çocukları masaların üzerine konan kendi isimlerinin yazılı olduğu kartları hatıra olarak almışlar, araştırmacı ve raportörden bu kartların üzerine bir şeyler yazmalarını istemişlerdir. Bu esnada kendileri de bir şeyler yazarak araştırmacı ve raportöre hediye etmişlerdir. Görüşme sonrasındaki

---

⁴¹ Kız çocukları ile için hazırlanmış bu hediyelerin sağlanmasında katkısını esirgemeyen Prof. Dr. Esin Küntay’a katkıları için teşekkür etmek isterim.

aksiyonlarından odak grup görüşmelerinin kız çocukları tarafından eğlenceli bulunduğu anlaşılmıştır. Kız çocuklarının kendileri için özel olarak hazırlık yapılmasını (renkli peçete, bardaklar, ikramlar, isimlerinin yazılmış olduğu kartlar, renkli kalem ve materyaller vb.) önemsedikleri, bu nedenle grup sürecinin aksamadan tamamlanması için oldukça yardımcı oldukları fark edilmiştir. Küçük yaş grubu ile gerçekleştirilen bir odak grup görüşmesinde kız çocuklarının kendilerini ifade ederken zorlandıkları; 16-18 yaş grubu ile gerçekleştirilen başka bir odak grup görüşmesinde ise bir personelin kız çocukları “denetleyici” tavrı nedeni ile baskı altında hissetmiş ve kendilerini açıkça ifade edememiş oldukları gözlemlenmiştir. Odak grup görüşmesi ile ilgili arka plana ait bu tarz ayrıntılara grup görüşmesinin geçtiği sosyal bağlamı betimlemek amacı ile analiz sırasında yer verilmiştir.

3.4.2.3. Kuruluş Personeli İle Yapılan Odak Grup Görüşmelerinin Hazırlık Süreci

Kuruluş personeli ile yapılan odak grup görüşmelerinden önce bir pilot uygulama yapılmıştır. Personel ile gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde ise astlık-üstlük ilişkisinden kaynaklanabilecek olumsuz durumları engelleyebilmek için gruplar aynı statüdeki çalışanlardan oluşturulmuş, kuruluştaki yönetici pozisyonunda olan kişi grup görüşmesine dâhil edilmemiştir (Hollander, 2004: 615-619). BSRM’lerde çalışanların profili göz önünde bulundurularak meslek elemanları ve destek personeli ile olmak üzere iki ayrı odak grup görüşmesi yapılmıştır. Bu şekilde destek personelinin kendilerini daha rahat bir şekilde ifade etmesinin koşulları yaratılmaya çalışılmıştır. Kuruluşlarda destek personeli olarak idari personel, mutfak personeli, güvenlik, şoför, teknik personel, bilgisayar işletmeni, nöbet elemanı statüsünde çalışan personel de bulunmakla birlikte araştırma kapsamında kız çocuklarının meslek elemanlarından sonra en fazla vakit geçirdikleri bakım personeli ile odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Grup görüşmesinde katılımcıların kendilerini rahat ifade edebilmelerini sağlamak için söz konusu personel arasında kuruluş idaresi tarafından koordinasyondan sorumlu, şef vb. şekillerde görevlendirilmiş kişilere yer verilmemiştir. Pilot uygulamanın ardından görüşme formuna son hali verilmiştir.

Her bir odak görüşmesi 3 ana bölüm üzerinden yürütülmüştür. Odak grup görüşme kılavuzu Ek 6’da verilmiştir. Birinci bölümde kuruluş personelinin kendisini tanıtmaları istenmiş, bu kapsamda kişiler yaş, eğitim bilgileri ile kuruluştaki görevleri, bu kuruluştaki çalışma süreleri ve daha önceki iş deneyimlerinden söz etmişlerdir. İkinci bölümde kuruluştaki kalan kız çocukları ile çalışırken karşılaşılan sorunlar üzerine konuşulmuştur. Bu bölümde koruma

altındaki çocuklarla yaşanan sorunlar, mevzuatın yarattığı güçlükler, kurumdaki uygulamayla ilgili karşılaşılan sorunlar ve kurumdaki fiziksel yapıyla-çevresiyle ilgili karşılaşılan sorunlar ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise personelin iş yükü, ihtiyaçları ve maddi doyum/manevi doyumları üzerine konuşulmuş, sistemin nasıl olması gerektiği ile görüş ve önerilerine yer verilmiştir.

3.4.2.4. Kuruluş Personeli İle Odak Grup Görüşmelerinin Gerçekleştirilmesi

Kuruluş personeli ile yapılan odak grup görüşmeleri de kız çocukları ile yapılanlar gibi ASPB'den alınmış araştırma izni kapsamında görüntü ve ses kaydı olmaksızın gerçekleştirilmiş ve konuşulanlar bir raportör tarafından not alınmıştır. İşleyiş açısından kız çocukları ile yapılan odak grup görüşmelerindeki prosedür uygulanmıştır. Kız çocukları ile yapılan görüşmelerden farklı olarak personelin kuruluşun günlük rutininden birkaç saatliğine uzaklaşarak kendisini daha rahat edebilmesine katkıda bulunabilmek ve görüşmelerin günlük işleyişle ilgili sorunlar nedeniyle kız çocukları ve kuruluştaki diğer personel tarafından sık sık bölünmesine engel olabilmek amacıyla bu görüşmelerin kuruluş dışında bir mekânda yapılması önerilmiştir. Kuruluş yöneticileri ve katılımcı personel bu öneriye sıcak bakmış ancak yalnızca meslek elemanları ile görüşme, kuruluş dışında bir mekânda (kafede) gerçekleştirilebilmiştir. Meslek elemanlarından farklı bir sistemle görev yapan temizlik/bakım personelinin çalışma ve nöbet değişim saatleri bu uygulamaya olanak vermemiştir.

3.4.2.5. Gerçekleştirilen Odak Grup Görüşmelerinin Değerlendirilmesi ve Analizi

Odak grup görüşmelerinin analizinde *Krueger ve Casey* (2001) tarafından önerilen sistematik analiz sürecine bağlı kalınmıştır. Bu süreç, araştırmacının odak grupları gerçekleştirmesinin hemen ardından süreç hakkında not tutması ile başlamaktadır (Krueger ve Casey, 2001: 36&22). Nitel veri analizinin veri toplama aşamasında başladığını ileri süren yaklaşım, veriye alışma safhası olarak adlandırılan bu aşamada görüşme esnasında elde edilen verilerin araştırma safhasında tutulan gözlem notları ile birlikte tekrar tekrar okunmasını önerir ve bu aşamada ana temaların ortaya çıkmaya başladığına işaret eder (Rabiee, 2004: 657). Odak grup görüşmelerinin grup içerisindeki etkileşim sayesinde, kişilerin yalnızca söylemleri üzerinden keşfetmeyi değil, karmaşık davranış ve motivasyonların derinine inmeyi sağlayan bir bakış açısına sahip olduğu görülmektedir (Morgan, 1996: 139). Bu nedenle odak grup görüşmelerinde kız çocuklarının ve çalışanların ifadelerinin yanı sıra görüşme esnasındaki

tutum ve davranışları ile kuruluş ortamında gerçekleştirilen gözlemler de değerlendirmeye katılmıştır. Kuruluş ortamında gerçekleştirilen gözlemler verinin çapraz kontrolünü yapmak açısından saha notlarına dökülmüştür. Yine kız çocuklarının dosyalarındaki bilgiler ve kuruluş çalışanları ile yapılan görüşmeler ile verilerin kontrolü sağlanmaya çalışılmıştır.

Odak grup görüşmelerini sistematik bir şekilde analiz edebilmek için öncelikle görüşmeler sırasında raportör tarafından tutulan notlar düzenlenerek metne aktarılmış, görüşme metinleri alanda tutulan notlar ile birlikte okunarak kodlanmıştır. Metinlerin kodlamasının ardından birbiri ile ilişkili kavramlardan kategorilere, bu kategorilerden de ana ve bu ana temanın altında yer alacak alt temalara ulaşılmaya çalışılmıştır. Kategorileştirme ve temalara ulaşma safhasında görüşme için önceden hazırlanmış kavramsal çerçeve ve sorulardan yararlanılmış, kız çocuklarının ifadelerinin kodlanması sonucu ortaya çıkan yeni kategoriler de analize eklenmiştir (Kuş, 2012: 178).

Kümbetoğlu (2008: 99), odak grupların analizinde bireylerin değil, grupların inceleme birimi olduğunun unutulmamasının altını çizer ve grubun üzerine anlaştığı veya anlaşılamadığı alanların belirlenmesinin önemine değinir. Odak grupların etkilendiği sosyal bağlamlar (Örgütsel, statüsel, konuşmaya ilişkin ve ilişkisel bağlam) odak grupların analizi aşamasında kuruluşun işleyişi ve yapısı hakkında konuşan katılımcıların kendilerini “tehdit” altında hissettikleri için fikirlerini açık bir şekilde ortaya koyamadığı durumların anlaşılmasında yardımcı olmuştur.

Bu nedenle ön çalışma niteliğinde öncelikle her grup kendi içinde analiz edilerek grup görüşmeleri betimsel bir tarzda kaleme alınmıştır. Bu betimsel çalışmada kız çocuklarının ve personelin Goffman tarafından “kapsayıcı kurum” olarak adlandırılan kurumsal yapıların temel karakteristiklerine değinmiş oldukları görülmüştür. *Goffman* (1961), *Asylums* isimli etnografik çalışması ile akıl hastaneleri üzerinden manastırlar, hapishaneler, yatılı okullar gibi diğer kurumsal yapıların genel karakteristiğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle Goffman’ın çalışması, BSRM’lerin kurumsal yapısının anlaşılabilmesi için bir rehber niteliği taşımıştır. *Goffman* (1961: 4&5), modern yaşamda inşa edilen kurumsal yapıların bazı temel özellikleri olduğundan bahseder. Bazı yapılar herkes için açık olarak tanımlanabilecek iken bazı yapılar içerisi ve dışarısı arasındaki sosyal etkileşimin kesin hatlar (yüksek duvarlar, dikenli tel, kilitli kapılar, orman veya akarsu vb.) ile ayrıldığı bir özellik gösterirler. Bu tip yapılarda kalanların ihtiyaçları modern yaşamın gerekliliklerine (uyumak, vakit geçirmek ve çalışmak için farklı

mekânlar) ters bir şekilde tek yerde (içeride) ve tek bir otorite altında karşılanır (Goffman, 1961: 5-6). *Goffman*'a (1961: 4-5) göre “tam kurum” veya “kapsayıcı kurum”lar⁴² olarak adlandırılabilen bu yapılar beş kaba grup altında isimlendirilebilirler: Birincisi yardıma ihtiyacı olan kişiler (körler, yaşlılar, kimsesizler, yoksullar vb.) için kurulmuş olanlar, ikincisi bir yandan yardıma ihtiyacı olanlar bir yandan da toplum için tehlike oluşturanlar (verem sanatoryumları, akıl hastaneleri, cüzam hastaneleri) için kurulanlar, üçüncüsü toplumu tehlikelerden korumak için kurulmuş olanlar (cezaevleri, savaş ve konsantrasyon kampları), dördüncüsü bir meslek ile ilgili faaliyetleri yerine getirmek için kurulanlar (askeri barakalar, gemiler, yatılı okullar, çalışma kampları), beşincisi ise dini nedenler ile kurulanlar (manastırlar vb.). Bu bağlamda BSRM’lerin, *Goffman*’ın “kapsayıcı kurum”larının tüm karakteristik özelliklerini taşımadığı ve *Goffman*’ın da bu çalışmada Weber’in ideal tip yönteminden hareketle kurumsal yapılar üzerine katı, değişmez tanımlar getirmek yerine, bu konuda bir çerçeve çizdiği de hatırlatılmalıdır (*Goffman*, 1961: 5).

Bu betimsel çalışmanın ardından, kız çocukları ile gerçekleştirilen görüşmeler için yaş grupları (12-15 ve 16-18), personel ile gerçekleştirilenler için çalıştığı statü (meslek elemanı ve temizlik/bakım personeli) dikkate alınarak kategorizasyona gidilmiş ve bu gruplar arasında karşılaştırmalar yapılarak sürecin son aşaması olan raporlaştırmaya geçilmiştir (*Krueger*, 2001: 36, 22). Kız çocuklarının kendisi ve arkadaşlık ilişkileri ile ilgili düşüncelerinin tüm gruplarda benzerlik gösterdiği görülmüş, bu nedenle gruplar arası karşılaştırma, kız çocuklarının kurumdan ve gelecekte beklentilerini ve kız çocuklarının aileleri hakkındaki düşüncelerini ele alan görüşmeler üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Raporlaştırma aşamasında uzun alıntılara yer vermeden, her bir önemli konu ve temanın kısa alıntılar ile altı çizilmeye çalışılmış; ön rapor, bulguların doğrulanması amacı ile raportör ile paylaşılmış, revize edilerek rapora son hali verilmiştir (*Krueger & Casey*, 2001: 36, 22). Bu şekilde katılımcıların görüşlerinin, fikirlerinin bir haritasının çıkarılmasına; süreçler ve ilişkilerin birbiri ile bağının kurulmasına çalışılmıştır.

---

⁴² Kavramın Türkçe çevirisi için Bkz. Balamir, B. R. ve Gelgeç Bakacak, A. (2009) Modernitenin Sosyal Kontrol Söyleminin Değişen Görünümleri, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi içinde, Cilt 26, Sayı 1, s. 33-48.

4. BULGULAR

Araştırma kapsamında kız çocukları ve kuruluş personeli ile ilgili toplanan nitel ve nicel verilere aşağıda yer verilmektedir.

4.1. Kız Çocuklarına İlişkin Bulgular

Araştırmada kız çocuklarına ilişkin bulgular nicel ve nitel bulgular olmak üzere iki bölüm şeklinde ele alınmıştır.

4.1.1. Nicel Bulgular

2008-2012 yılları arasında İstanbul ilindeki BSRM İlk Adım İstasyonuna Kabulü Yapılmış 1799 kız çocuğuna ait kişisel dosya ve kurumsal istatistikleri taranmış, 585 kız çocuğunun cinsel istismar nedeni ile BSRM İlk Adım İstasyonuna kabulü yapıldığı görülmüştür. Cinsel istismar nedeni ile BSRM İlk Adım İstasyonuna kabulü yapılmış kız çocuklarına ilişkin niceliksel verilere aşağıda yer verilmiştir.

4.1.1.1. Cinsel İstismar Nedeni İle BSRM İlk Adım İstasyonuna Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarına İlişkin Bilgiler

2008-2012 yılları arasında BSRM İlk Adım İstasyonuna Kabulü Yapılmış kız çocuklarının kuruluşa ilk geliş nedeninin % 32,5’lik bir oranla cinsel istismar olduğu görülmektedir. (Tablo 1) Bunu % 20,7’lik oranla fiziksel istismar, % 19,1’lik oranla evden kaçma nedenleri izlemektedir. (Tablo 1) BSRM İlk Adım İstasyonuna kabulü yapılmış bazı kız çocuklarının birden fazla neden ile kuruluşa geldiği de belirlenmiştir. (Tablo 2)

Tablo 1. BSRM İlk Adım İstasyonuna Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Kuruluşa İlk Geliş Nedeni

Geliş Nedeni	Sayı	%	Geçerli %	Birikimli %
Cinsel İstismar	585	32,5	32,5	32,5
Fiziksel İstismar	372	20,7	20,7	53,2
Evden Kaçma	344	19,1	19,1	72,3
Refakatsiz Sığınmacı-Mülteci Çocuk	154	8,6	8,6	80,9
Aile İhmali	138	7,7	7,7	88,5
Başka Bir Kuruluştan İzinsiz Terk	92	5,1	5,1	93,7
Psikolojik/Duygusal İstismar	55	3,1	3,1	96,7
Misafir	22	1,2	1,2	97,9
Suç Sürüklenen Çocuk	14	,8	,8	98,7
Sokakta Yasama Deneyimi Olan Çocuk	11	,6	,6	99,3
Madde Kullanımı	8	,4	,4	99,8
Zorla Alıkonulma	2	,1	,1	99,9
Bilgi Yok	2	,1	,1	100,0
Toplam	1799	100,0	100,0	

Tablo 2. BSRM İlk Adım İstasyonuna Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Kuruluşa Geliş Nedenleri

Geliş Nedenleri	Cevaplar	
	Cevap Sayısı	%
Aile İhmali	166	7,8%
Başka Bir Kuruluştan İzinsiz Terk	93	4,4%
Cinsel İstismar	585	27,4%
Evden Kaçma	463	21,7%
Fiziksel İstismar	475	22,3%
Madde Kullanımı	37	1,7%
Misafir	22	1,0%
Psikolojik/Duygusal İstismar	89	4,2%
Refakatsiz Sığınmacı-Mülteci Çocuk	157	7,4%
Sokakta Yasama Deneyimi Olan Çocuk	19	,9%
Suç Sürüklenen Çocuk	21	1,0%
Zorla Alıkonulma	3	,1%
Bilgi Yok	2	,1%
Toplam Cevap Sayısı	2132	100,0%
N= 1779		

2008-2012 yılları arasında İstanbul ilindeki BSRM İlk Adım İstasyonuna cinsel istismar nedeni ile kabulü yapılmış kız çocuklarının kuruluşa geliş nedenleri incelendiğinde kız çocuklarının cinsel istismarın dışında başka istismar biçimlerine de maruz kaldıkları belirlenmiştir. Cinsel istismar ile birlikte en çok rastlanılan kuruluşa geliş nedenlerinin başında evden kaçma (% 11,4) ve fiziksel istismar (% 11,3) gelmektedir. (Tablo 3)

Tablo 3. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Maruz Kaldıkları İstismar Biçimleri

Geliş Nedenleri	Cevaplar	
	Cevap Sayısı	%
Aile İhmali	23	2,7%
Başka Bir Kuruluştan İzinsiz Terk	1	,1%
Cinsel İstismar	585	69,0%
Evden Kaçma	97	11,4%
Fiziksel İstismar	96	11,3%
Madde Kullanımı	14	1,7%
Psikolojik/Duygusal İstismar	15	1,8%
Refakatsiz Sığınmacı-Mülteci Çocuk	3	,4%
Sokakta Yaşama Deneyimi Olan Çocuk	8	,9%
Suçta Sürüklenen Çocuk	5	,6%
Zorla Alıkonulma	1	,1%
Toplam Cevap Sayısı	848	100,0%
N= 585		

Ağırlıklı olarak aile dışından kişiler tarafından cinsel istismara uğramış kız çocuklarının (% 66,2) BSRM İlk Adım İstasyonundan hizmet aldığı görülmektedir. (Tablo 4)

Tablo 4. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Maruz Kaldığı Cinsel İstismarın Türü

Cinsel İstismarın Türü	Sayı	%	Geçerli %	Birikimli %
Aile Dışı	387	66,2	66,2	66,2
Aile İçi	140	23,9	23,9	90,1
Bilinmiyor	34	5,8	5,8	95,9
Her İkisi de	24	4,1	4,1	100,0
Toplam	585	100,0	100,0	

Kız çocuklarının aile içinde ve/veya aile dışında birden fazla kişi tarafından istismar edilebildiği durumlar göz önünde bulundurarak gerçekleştirilen analizde BSRM İlk Adım İstasyonundan hizmet almış kız çocuklarının aile içinde en çok öz baba (%33,7) ve öz erkek kardeş/kardeşler (%13,1) tarafından; aile dışından ise en çok (% 56,9) partneri tarafından cinsel istismara uğradığı belirlenmiştir. (Tablo 5, Tablo 6)

Tablo 5. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Yaşadığı Aile İçi Cinsel İstismarın Kim Tarafından Gerçekleştirildiği

Aile İçi Cinsel İstismarı Gerçekleştirenler	Cevaplar	
	Cevap Sayısı	%
Diğer Akraba	4	2,3%
Kuzen	16	9,1%
Enişte	13	7,4%
Amca	7	4,0%
Dayı	2	1,1%
Dede	1	,6%
Üvey Baba-Erkek Kardeş/Kardeşler	15	8,6%
Öz Erkek Kardeş/Kardeşler	23	13,1%
Öz Baba	59	33,7%
Bilinmiyor	35	20,0%
Toplam Cevap Sayısı	175	100,0%
N= 164		

Tablo 6. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Yaşadığı Aile Dışı Cinsel İstismarın Kim Tarafından Gerçekleştirildiği

Aile Dışı Cinsel İstismarı Gerçekleştirenler	Cevaplar	
	Cevap Sayısı	%
Hiç Tanımadığı Biri/Birileri	30	6,7%
Partner ⁴³	257	56,9%
Ticari Cinsel Sömürü	36	8,0%
Yakın Çevreden Tanıdığı Biri/Birileri	35	7,7%
Yeni Tanıştığı Biri/Birileri	36	8,0%
Yetkili Kişiler (Lider, Öğretmen, Sağlık Görevlisi, Kamu Görevlisi, İşveren vd.)	6	1,3%
Zorla Evlendirme	48	10,6%
Bilinmiyor	4	,9%
Toplam Cevap Sayısı	452	100,0%
N= 411		

BSRM İlk Adım İstasyonuna cinsel istismar nedeni ile kabulü yapılmış kız çocuklarının çoğunluğunun 16-18 yaş grubunda olduğu görülmektedir. (Tablo 7, Tablo 8) Kız çocuklarının yaş ortalaması ise 15,83 (Min. 11, Max. 26, SS 1,592) olarak belirlenmiştir.

⁴³ Araştırmacı, 18 yaşından küçük kız çocuklarına cinsel davranış sergileyen erkeklerin asla “partner” olarak tanımlanmaması gerektiğini; bunun tek istisnasının akranlar arasındaki cinsel ilişki olduğunu düşünmektedir. Ancak, tez çalışması kapsamında taranmış dosyaların çok büyük bir kısmında kız çocuklarına cinsel davranış sergileyen kişilerin yaş bilgisinin yer almaması ve olayın bir ilişki çerçevesinde (erkek arkadaş, sevgili, dini nikâhlı eş vb. adlar ile) tanımlanması bu tip bir kategorizasyonun kullanılmasını zorunlu kılmıştır.

Tablo 7. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Yaş Durumu

Kabul Tarihindeki Yaşı	Sayı	%	Geçerli %	Birikimli %
11	3	,5	,5	,5
12	11	1,9	1,9	2,4
13	34	5,8	5,8	8,2
14	77	13,2	13,2	21,4
15	95	16,2	16,2	37,6
16	134	22,9	22,9	60,5
17	161	27,5	27,5	88,0
18	69	11,8	11,8	99,8
26 ⁴⁴	1	,2	,2	100,0
Toplam	585	100,0	100,0	

Tablo 8. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Yaş Dağılımı

Kabul Tarihindeki Yaşı	Sayı	%	Geçerli %	Birikimli %
12 Yaşından Küçük	3	,5	,5	,5
12-15 Yaş	217	37,1	37,1	37,6
16-18 Yaş	364	62,2	62,2	99,8
18 Yaşından Büyük	1	,2	,2	100,0
Toplam	585	100,0	100,0	

Türkiye'nin, AB bölgesel sınıflandırması olan NUTS kriterlerine göre 12 bölge üzerinden tanımlanarak istatistik birimlere ayrıldığı Düzey: İBBS 1⁴⁵ üzerinden yapılan analizde BSRM İlk Adım İstasyonuna kabulü yapılmış kız çocuklarının doğum yerinin en fazla İstanbul (% 39,7), nüfusa kayıtlı olduğu yerin ise Batı Karadeniz (% 19,7) çıktığı belirlenmiştir. (Tablo 9, Tablo 10)

⁴⁴ 2012 yılı içerisinde BSRM İlk Adım İstasyonuna 26 yaşında 1 kişinin kabul edildiği görülmektedir. Bu kişinin dosya incelemesi sonucunda sığınmacı-mülteci statüsü işlemleri için kuruluşa kabulünün yapıldığı aynı zamanda aile dışı cinsel istismara maruz kaldığı ve kuruluştaki 5 gün kaldıktan sonra kendisine uygun başka bir kuruluşa naklinin yapıldığı anlaşılmıştır.

⁴⁵ Avrupa Birliği (AB) ile karşılaştırılabilir veriler üretilmesi amacıyla AB bölgesel sınıflandırması olan NUTS kriterlerine göre tanımlama yapılmıştır.

Bu sınıflama, 28/08/2002 tarih ve 2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile uygulanmaya başlanmıştır. Bkz. <http://tuikapp.tuik.gov.tr/DIESS/SiniflamaSurumDetayAction.do?surumId=164>

Tablo 9. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Doğdukları Yere Göre Dağılımı

Doğum Yeri (Bölge)	Sayı	%	Geçerli %	Birikimli %
İstanbul	232	39,7	39,7	39,7
Güneydoğu Anadolu	71	12,1	12,1	51,8
Batı Karadeniz	60	10,3	10,3	62,1
Ortadoğu Anadolu	44	7,5	7,5	69,6
Kuzeydoğu Anadolu	34	5,8	5,8	75,4
Akdeniz	32	5,5	5,5	80,9
Doğu Karadeniz	27	4,6	4,6	85,5
Orta Anadolu	21	3,6	3,6	89,1
Doğu Marmara	18	3,1	3,1	92,1
Yabancı Uyruklu	14	2,4	2,4	94,5
Ege	12	2,1	2,1	96,6
Batı Marmara	10	1,7	1,7	98,3
Batı Anadolu	10	1,7	1,7	100,0
Toplam	585	100,0	100,0	

Tablo 10. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Nüfusa Kayıtlı Oldukları Yere Göre Dağılımı

Nüfusa Kayıtlı Olduğu Yer (Bölge)	Sayı	%	Geçerli %	Birikimli %
Batı Karadeniz	115	19,7	19,7	19,7
Güneydoğu Anadolu	96	16,4	16,4	36,1
Ortadoğu Anadolu	67	11,5	11,5	47,5
Kuzeydoğu Anadolu	62	10,6	10,6	58,1
Doğu Karadeniz	58	9,9	9,9	68,0
Orta Anadolu	46	7,9	7,9	75,9
İstanbul	40	6,8	6,8	82,7
Akdeniz	26	4,4	4,4	87,2
Doğu Marmara	22	3,8	3,8	90,9
Batı Marmara	18	3,1	3,1	94,0
Batı Anadolu	12	2,1	2,1	96,1
Ege	10	1,7	1,7	97,8
Asya, Kafkaslar, Ortadoğu	10	1,7	1,7	99,5
Balkanlar	2	,3	,3	99,8
Diğer Yabancı Uyruklu	1	,2	,2	100,0
Toplam	585	100,0	100,0	

BSRM İlk Adım İstasyonuna kabulü yapılmış kız çocuklarının % 20,5'inin eğitime (örgün eğitim veya açık öğretim) devam ettiği, % 13,3'ünün bir örgün eğitim kurumundan mezun olduktan sonra bir üst kademeye devam etmediği, % 61,3'ünün ise bir örgün eğitim kurumunu terk etmiş olduğu belirlenmiştir. Herhangi bir eğitim kurumuna gitmemiş kız çocuklarının oranı ise % 3,9'dur. (Tablo 11)

Tablo 11. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	Sayı	%	Geçerli %	Birikimli %
İlköğretim Terk	298	50,9	50,9	50,9
İlköğretim Mezun	76	13,0	13,0	63,9
Lise Devam	62	10,6	10,6	74,5
Lise Terk	61	10,4	10,4	85,0
İlköğretim Devam	47	8,0	8,0	93,0
Yok	21	3,6	3,6	96,6
Açık öğretim Lisesi	8	1,4	1,4	97,9
Bilinmiyor	5	,9	,9	98,8
Açık İlköğretim	3	,5	,5	99,3
Lise Mezun	2	,3	,3	99,7
Okur Yazar	2	,3	,3	100,0
Toplam	585	100,0	100,0	

Cinsel istismara maruz kalmış kız çocuklarının BSRM İlk Adım İstasyonuna kabulünün yapıldığı ve BSRM İlk Adım İstasyonundan ayrıldığı tarihlerin mevsimlere göre dağılımı yapılmış, kabul ve ayrılış tarihlerinin mevsimlere göre dağılımı arasındaki ilişkinin istatistiksel açıdan önemsiz olduğu bulunmuştur. ($p>0.05$) (Tablo 12, Tablo 13)

Tablo 12. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Kabul Tarihlerinin Mevsimlere Göre Dağılımı

Kabul Tarihi (Mevsim)	Sayı	%	Geçerli %	Birikimli %
İlkbahar	156	26,7	26,7	26,7
Kış	146	25,0	25,0	51,7
Sonbahar	142	24,3	24,3	76,0
Yaz	140	23,9	24,0	100,0
Toplam	584	99,8	100,0	
Bilinmiyor	1	,2		
Toplam	585	100,0		

Tablo 13. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Ayrılış Tarihlerinin Mevsimlere Göre Dağılımı

Ayrılış Tarihi (Mevsim)	Sayı	%	Geçerli %	Birikimli %
İlkbahar	157	26,8	26,9	26,9
Sonbahar	149	25,5	25,5	52,4
Yaz	143	24,4	24,5	76,9
Kış	135	23,1	23,1	100,0
Toplam	584	99,8	100,0	
Bilinmiyor	1	,2		
Toplam	585	100,0		

BSRM İlk Adım İstasyonuna cinsel istismar nedeni ile kabulü yapılmış kız çocuklarının % 43,2'sinin bu istasyonda kalış süresinin mevzuatta yasal süre olarak belirtilen 8 günü aşmadığı ettiği belirlenmiştir. (Tablo 14) İlk Adım İstasyonunda 1 yıldan fazla kalan kız çocuklarının oranının % 6,2 olduğu görülmektedir. (Tablo 14)

Tablo 14. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Kalış Süresi

Kuruluştaki Kaldığı Süre	Sayı	%	Geçerli %	Birikimli %
0-8 Gün	252	43,1	43,2	43,2
9-14 Gün	69	11,8	11,8	55,1
15-21 Gün	43	7,4	7,4	62,4
22-30 Gün	26	4,4	4,5	66,9
31-60 Gün	58	9,9	9,9	76,8
61-120 Gün	44	7,5	7,5	84,4
121-180 Gün	21	3,6	3,6	88,0
181-365 Gün	34	5,8	5,8	93,8
366 Gün ve Daha Fazla	36	6,2	6,2	100,0
Toplam	583	99,7	100,0	
Bilinmiyor	2	,3		
Toplam	585	100,0		

Kız çocuklarının % 97,3'ü kolluk (İl ve İlçe Emniyet Müdürlüğü, Çocuk Şube Müdürlüğü/Çocuk Büro Amirliği, Jandarma Komutanlığı, Jandarma Çocuk Merkezi), % 2,7'si ise ASPB'ye bağlı İl Müdürlüğü veya bir kuruluş tarafından BSRM İlk Adım İstasyonuna getirilmiştir. (Tablo 15) BSRM İlk Adım İstasyonuna cinsel istismar nedeni ile

kabulü yapılmış kız çocuklarının % 45,6'sının başka bir kuruluşa yerleştirildiği görülmektedir. (Tablo 16, Tablo 17)

Tablo 15. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Geldikleri Kanal

Geldiği Kanal	Sayı	%	Geçerli %	Birikimli %
Kolluk	568	97,1	97,3	97,3
ASPB İl Müdürlüğü/Bağlı Kuruluş	16	2,7	2,7	100,0
Toplam	584	99,8	100,0	
Bilinmiyor	1	,2		
Toplam	585	100,0		

Tablo 16. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Gittikleri Yer

Kuruluştan Ayrıldıktan Sonra Gittiği Yer	Sayı	%	Geçerli %	Birikimli %
Başka Bir Kuruluşa Nakil	267	45,6	45,6	45,6
Ailesine Döndü	166	28,4	28,4	74,0
Kuruluşu İzinsiz Terk	64	10,9	10,9	85,0
Aile Yanında İzinli (Aileye Dönüş)	47	8,0	8,0	93,0
Reşit Olması Nedeni İle Kaydı Kapatılmış	35	6,0	6,0	99,0
Kolluğa Teslim	6	1,0	1,0	100,0
Toplam	585	100,0	100,0	

Tablo 17. BSRM İlk Adım İstasyonuna Cinsel İstismar Nedeni İle Kabulü Yapılmış Kız Çocuklarının Maruz Kaldığı Cinsel İstismarın Türüne Göre Kuruluştan Ayrıldıktan Sonra Gittiği Yerin Dağılımı

Kuruluştan Ayrıldıktan Sonra Gittiği Yer	Cinsel İstismarın Türü				Toplam
	Aile Dışı	Aile İçi	Bilinmiyor	Her İkisi de	
Ailesine Döndü	126	29	8	3	166
Aile Yanında İzinli (Aileye Dönüş Değerlendirmesi İçin)	36	7	0	4	47
Başka Bir Kuruluşa Nakil	158	86	8	15	267
Kolluğa Teslim	3	2	1	0	6
Kuruluşu İzinsiz Terk	42	11	9	2	64
Reşit Olması Nedeni İle Kaydı Kapatılmış	22	5	8	0	35
Toplam	387	140	34	24	585

4.1.1.2. Kuruluş Memnuniyet Anketine İlişkin Değerlendirmeler

Cinsel istismar nedeni ile kurum bakımına alınarak BSRM’lerde kalan 100 kız çocuğuna açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşan Kuruluş Memnuniyet Anketi’nin uygulanması ile elde edilen verilere aşağıda yer verilmiştir. Bu bölümde kız çocuklarının yaş ve eğitim durumu, uğramış oldukları cinsel istismarın kim tarafından gerçekleştirildiği, cinsel istismar dışında uğradıkları istismar biçimleri, daha önce kalmış oldukları kuruluş sayısı ile BSRM’nin fiziksel şartlarından, kişisel ihtiyaçlarının karşılanmasından, eğitim, sağlık ve güvenlik hizmetinden, kuruluş kurallarından, sosyal-kültürel faaliyetlerden, BSRM yönetiminin ve personelinin yaklaşımından memnun olma durumu incelenmiştir. Bunun yanı sıra BSRM’nin en sevdikleri ve sevmedikleri yönleri, BSRM işleyişine katılım süreçleri ve BSRM’den ayrıldıktan sonra gitmek istedikleri yeri anlamaya çalışan sorulara yer verilmiştir.

4.1.1.2.1. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarına İlişkin Genel Bilgiler

Memnuniyet anketi uygulanmış kız çocuklarının çoğunluğunun 16-18 yaş grubu aralığında (% 62,0) olduğu görülmektedir. (Tablo 18) Bu durum BSRM İlk Adım İstasyonuna cinsel istismar nedeni ile kabulü yapılmış kız çocuklarının yaş dağılımı ile paralellik göstermektedir. (Tablo 8)

Tablo 18. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Yaş Dağılımı

Yaş	Sayı	%	Geçerli %	Birikimli %
13	6	6,0	6,0	6,0
14	9	9,0	9,0	15,0
15	20	20,0	20,0	35,0
16	18	18,0	18,0	53,0
17	35	35,0	35,0	88,0
18	9	9,0	9,0	97,0
19	3	3,0	3,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Memnuniyet anketi uygulanmış kız çocuklarının %52,0’sinin eğitimine devam ettiği, %39,0’unun okulu terk etmiş olduğu görülmektedir. Eğitime devam eden kız çocuklarının % 30,0’unun açık öğretime, %22’sinin ise örgün eğitime devam ettiği görülmektedir. (Tablo 19)

Tablo 19. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	Sayı	%	Geçerli %	Birikimli %
Yok	3	3,0	3,0	3,0
İlköğretim Devam	7	7,0	7,0	10,0
İlköğretim Mezun	6	6,0	6,0	16,0
İlköğretim Terk	26	26,0	26,0	42,0
Lise Devam	13	13,0	13,0	55,0
Lise Terk	13	13,0	13,0	68,0
Açık ilköğretim	5	5,0	5,0	73,0
Açık Öğretim Lisesi	25	25,0	25,0	98,0
Özel Eğitim	2	2,0	2,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Memnuniyet anketi uygulanmış kız çocuklarının % 61,0'inin kalmakta olduğu BSRM'den önce yalnızca bir kuruluştaki kaldığı bulunmuştur. Kız çocuklarının % 30,0'unun iki ve daha fazla sayıda kuruluş değiştirdiği görülmüştür. (Tablo 20)

Tablo 20. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Daha Önce Kaldığı Kuruluş Sayısı

Daha Önce Kaç Kuruluşta Kaldınız?	Sayı	%	Geçerli %	Birikimli %
1	61	61,0	61,0	61,0
2	21	21,0	21,0	82,0
3	7	7,0	7,0	89,0
4	1	1,0	1,0	90,0
5	1	1,0	1,0	91,0
Başka bir kuruluştaki kalmamış	9	9,0	9,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Memnuniyet anketi uygulanmış kız çocuklarının % 54,0'ünün aile dışından, % 37,0'sinin aile içinden, % 9,0'unun ise hem aile içi hem de aile dışından kişiler tarafından cinsel istismara uğradığı bulunmuştur. (Tablo 21)

Tablo 21. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Maruz Kaldıkları Cinsel İstismarın Türü

Cinsel İstismarın Türü	Sayı	%	Geçerli %	Birikimli %
Aile İçi	37	37,0	37,0	37,0
Aile Dışı	54	54,0	54,0	91,0
Her İkisi de	9	9,0	9,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Kız çocuklarının hem aile içinden hem aile dışından kişiler tarafından ve birden fazla kişi tarafından da istismar edildiği durumlar göz önünde bulundurularak yapılan analizde aile içinden istismarı gerçekleştirenlerin arasında öz babanın (% 33,3), aile dışından istismarı gerçekleştirenlerin arasında partnerin (%46,3) en yüksek orana sahip olduğu bulunmuştur. (Tablo 22, Tablo 23)

Tablo 22. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Maruz Kaldıkları Aile İçi Cinsel İstismarın Kim Tarafından Gerçekleştirildiği

Aile İçi Cinsel İstismarı Gerçekleştiren Kişi	Cevaplar	
	Cevap Sayısı	%
Öz Baba	17	33,3%
Üvey Baba	6	11,8%
Ebeveynin Evli Olmadığı Partneri	2	3,9%
Erkek Kardeş/Kardeşler (Öz)	13	25,5%
Amca	5	9,8%
Dede	1	2,0%
Diğer Akraba	6	11,8%
Erkek Kardeş/Kardeşler (Üvey)	1	2,0%
Toplam Cevap Sayısı	51	100,0%
N= 46		

Tablo 23. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Maruz Kaldıkları Aile Dışı Cinsel İstismarın Kim Tarafından Gerçekleştirildiği

Aile Dışı Cinsel İstismarı Gerçekleştiren Kişi	Cevaplar	
	Cevap Sayısı	%
Partner	31	46,3%
Yakın Çevreden Tanıdığı Biri/Birileri	13	19,4%
Yeni Tanıştığı Biri/Birileri	5	7,5%
Hiç Tanımadığı Biri/Birileri	5	7,5%
Yetkili Kişiler (Lider, Öğretmen, Sağlık Görevlisi, Kamu Görevlisi, vd.)	2	3,0%
Ticari Cinsel Sömürü	5	7,5%
Zorla Evlendirme	5	7,5%
Bilinmiyor	1	1,5%
Toplam Cevap Sayısı	67	100,0%
N= 63		

4.1.1.2.2. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM ve BSRM’de Verilen Hizmetin Tanıtımına İlişkin Değerlendirmeleri

Memnuniyet anketine katılan kız çocuklarının %78,0’i BSRM’ye ilk geldiklerinde kuruluşun kendilerine tanıtıldığını, % 71,0’i ise kuruluştan alacakları hizmetin kendilerine anlatıldığını ifade etmiştir. (Tablo 24, Tablo 26) Bir kız çocuğuna yönelik kuruluş tanıtımının birden fazla kişi (meslek grubu) tarafından yapılabildiği durumları göz önünde bulundurarak gerçekleştirilen analizde kuruluşun ağırlıklı olarak meslek elemanları tarafından (% 46,7) tanıtıldığı görülmektedir. Meslek elemanlarını temizlik/bakım elemanları (% 21,9) izlemektedir. (Tablo 25)

Tablo 24. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kuruluşa İlk Geldiklerinde Kuruluş Tanıtımının Yapılma Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

İlk Geldiğinizde Kuruluş (Bina, Çalışanlar, Kuruluş Kuralları) Size Tanıtıldı mı?	Sayı	%	Birikimli %
Evet	78	78,0	78,0
Hayır /Hatırlamıyorum	9	9,0	87,0
Tam Olarak Anlatılmadı	13	13,0	100,0
Toplam	100	100,0	

Tablo 25. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kuruluş Tanıtımının Kim/Kimler Tarafından Yapıldığına İlişkin Değerlendirmesi

Kuruluşu Tanıtanlar	Cevaplar	
	Cevap Sayısı	%
Kuruluş Müdürü	7	5,1%
Meslek Elemanları (Sosyolog, Psikolog, Sosyal Hizmet Uzmanı, Öğretmen vb.)	64	46,7%
Temizlik/Bakım Elemanları	30	21,9%
Kuruluştaki Kalan Diğer Kızlar	26	19,0%
İdari Personel (Büro Elemanı, Nöbet Elemanı)	7	5,1%
Çocuk Temsilcisi	2	1,5%
Güvenlik Görevlisi	1	,7%
Toplam Cevap Sayısı	137	100,0%
N= 91		

Tablo 26. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kuruluşa İlk Geldiklerinde Kurulustan Alınacak Hizmetin Anlatılma Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

İlk Geldiğinizde Kurulustan Nasıl Bir Hizmet Alacağınız Size Anlatıldı mı?	Sayı	%	Birikimli %
Evet	71	71,0	71,0
Hayır/ Hatırlamıyorum	29	29,0	100,0
Toplam	100	100,0	

4.1.1.2.3. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM'nin Fiziksel Şartlarına İlişkin Değerlendirmeleri

Kız çocuklarının kuruluşun fiziksel şartları ile ilgili genel anlamda memnuniyet belirten yanıtlar verdiği görülmektedir. (Tablo 27, Tablo 28, Tablo 29, Tablo 30, Tablo 31)

Tablo 27. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM'nin Bulunduğu Semtten Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Kuruluşun Bulunduğu Semtten...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Memnunum	20	20,0	20,0
Memnunum	38	38,0	58,0
Ne Memnunum Ne de Değilim	8	8,0	66,0
Pek Memnun Değilim	11	11,0	77,0
Hiç Memnun Değilim	18	18,0	95,0
Cevap Yok	5	5,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,67, S.S. 1,425)			

Tablo 28. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kaldıkları Odanın Rahatlığından Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Kaldığım Odanın Rahatlığından...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Memnunum	31	31,0	31,0
Memnunum	36	36,0	67,0
Ne Memnunum Ne de Değilim	10	10,0	77,0
Pek Memnun Değilim	9	9,0	86,0
Hiç Memnun Değilim	14	14,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,39, S.S. 1,377)			

Tablo 29. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kaldıkları Odanın Temizliğinden Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Kaldığım Odanın Temizliğinden...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Memnunum	31	31,0	31,0
Memnunum	35	35,0	66,0
Ne Memnunum Ne de Değilim	12	12,0	78,0
Pek Memnun Değilim	6	6,0	84,0
Hiç Memnun Değilim	16	16,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,41, S.S. 1,401)			

Tablo 30. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kaldıkları Odanın Isısından Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Kaldığım Odanın Isısı...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Yeterli	21	21,0	21,0
Yeterli	45	45,0	66,0
Ne Yeterli Ne de Değil	1	1,0	67,0
Pek Yeterli Değil	12	12,0	79,0
Hiç Yeterli Değil	20	20,0	99,0
Cevap Yok	1	1,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,65, S.S. 1,459)			

Tablo 31. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Yemekhanenin/Mutfağın Temizlik ve Düzeninden Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Yemekhanenin Temizliğinden ve Düzeninden...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Memnunum	49	49,0	49,0
Memnunum	39	39,0	88,0
Ne Memnunum Ne de Değilim	6	6,0	94,0
Pek Memnun Değilim	3	3,0	97,0
Hiç Memnun Değilim	1	1,0	98,0
Cevap Yok	2	2,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 1,65, S.S. ,814)			

Fiziksel şartlardan genel anlamda bir memnuniyet söz konusu olmasına rağmen kaldıkları odadaki kişi sayısını fazla veya çok fazla olarak değerlendirenlerin oranının (% 48,0) olduğu görülmektedir. (Tablo 32)

Tablo 32. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kaldıkları Odadaki Kişi Sayısına İlişkin Değerlendirmesi

Odada Kalan Kişi Sayısı...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Fazla	23	23,0	23,0
Fazla	25	25,0	48,0
Ne Fazla Ne de Değil	42	42,0	90,0
Az	4	4,0	94,0
Çok Az	4	4,0	98,0
Cevap Yok	2	2,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,40, S.S. 1,023)			

BSRM’de kendilerine eşyaları için verilen dolabın büyüklüğünü yeterli olarak değerlendiren kız çocuklarının (%54,0) oranının yüksekliğine rağmen, dolap büyüklüğünü ne yeterli ne de değil veya yetersiz olarak değerlendirenlerin oranı (% 46,0) dikkate değer bulunmuştur. (Tablo 33)

Tablo 33. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kişisel Eşyaları İçin Verilen Dolabın Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Eşyalarım İçin Verilen Dolabın Büyüklüğü ...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Yeterli	13	13,0	13,0
Yeterli	40	40,0	53,0
Ne Yeterli Ne de Değil	10	10,0	63,0
Pek Yeterli Değil	15	15,0	78,0
Hiç Yeterli Değil	21	21,0	99,0
Cevap Yok	1	1,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,91, S.S. 1,393)			

4.1.1.2.4. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının İhtiyaçlarının Karşılmasına İlişkin Değerlendirmeleri

Kız çocuklarının en temel ihtiyaçlarından olan beslenme ile ilgili bazı sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Kuruluş Memnuniyet Anketinde yemeklerden memnun olmadığını belirtenlerin oranının (% 47,0) dikkate değer olduğu düşünülmektedir. (Tablo 34)

Tablo 34. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Yemekhanede/Mutfakta Çıkan Yemeklerden Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Yemekhanede/Mutfakta Çıkan Yemeklerden...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Memnunum	26	26,0	26,0
Memnunum	17	17,0	43,0
Ne Memnunum Ne de Değilim	10	10,0	53,0
Pek Memnun Değilim	22	22,0	75,0
Hiç Memnun Değilim	25	25,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 3,03, S.S. 1,566)			

Memnuniyet anketine katılan kız çocuklarının % 60,0'ı özel günlerde çıkan yemeklerin yeterli olduğunu belirtmiş ancak ihtiyaç duyduğu her zaman yiyeceğe ulaşabildiğini ifade edenlerin oranı % 24,0'te kalmıştır. (Tablo 35, Tablo 36) Ara öğünleri “Ne Yeterli Ne de Değil” veya yetersiz” olarak değerlendirenlerin toplam oranının % 43,0 olması dikkat çekmektedir. (Tablo 37)

Tablo 35. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Özel Günlerde Çıkarılan Yemeklerin Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Özel Günlerde Çıkarılan Yemekler...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Yeterli	26	26,0	26,0
Yeterli	34	34,0	60,0
Ne Yeterli Ne de Değil	6	6,0	66,0
Pek Yeterli Değil	3	3,0	69,0
Hiç Yeterli Değil	8	8,0	77,0
Cevap Yok	23	23,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,13, S.S. 1,229)			

Tablo 36. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının İhtiyaç Halinde Yiyeceğe Ulaşabilme İmkânının Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

İhtiyaç Hissedildiğinde Yiyeceğe Ulaşabilme İmkânı...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Yeterli	9	9,0	9,0
Yeterli	15	15,0	24,0
Ne Yeterli Ne de Değil	6	6,0	30,0
Pek Yeterli Değil	13	13,0	43,0
Hiç Yeterli Değil	55	55,0	98,0
Cevap Yok	2	2,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 3,92, S.S. 1,441)			

Tablo 37. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Ara Öğünlerin Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Ana Öğünler Dışında Verilen Ara Öğünler...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Yeterli	16	16,0	16,0
Yeterli	39	39,0	55,0
Ne Yeterli Ne de Değil	9	9,0	64,0
Pek Yeterli Değil	14	14,0	78,0
Hiç Yeterli Değil	20	20,0	98,0
Cevap Yok	2	2,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,83, S.S. 1,414)			

Kuruluş Memnuniyet Anketi uygulanan kız çocukları BSRM'deki banyoyu istedikleri zaman kullanabildiklerini (% 88,0) ve banyoda sıcak suya ulaşma olanağının oldukça yeterli olduğunu (% 71,0) ifade etmişlerdir. (Tablo 38, Tablo 39)

Tablo 38. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının İstedikleri Zaman Banyo Kullanımının Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

İstedikğim Zaman Banyoyu Kullanabilme Olanığı...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Yeterli	53	53,0	53,0
Yeterli	35	35,0	88,0
Ne Yeterli Ne de Değil	3	3,0	91,0
Pek Yeterli Değil	6	6,0	97,0
Hiç Yeterli Değil	2	2,0	99,0
Cevap Yok	1	1,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 1,68, S.S. ,946)			

Tablo 39. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Banyoda Sıcak Suya Ulaşma Olanığının Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Banyoda Sıcak Suya Ulaşma Olanığı	Sayı	%	Birikimli %
Çok Yeterli	35	35,0	35,0
Yeterli	36	36,0	71,0
Ne Yeterli Ne de Değil	9	9,0	80,0
Pek Yeterli Değil	9	9,0	89,0
Hiç Yeterli Değil	10	10,0	99,0
Cevap Yok	1	1,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,22, S.S. 1,298)			

Kız çocukları ağırlıklı olarak (% 54,0) çamaşırlarını istedikleri zaman yıkayıp kurutabilme imkânının kendilerine yeterli geldiğini ifade etmişlerdir. (Tablo 54) Çamaşırlarını istediği zaman yıkayıp kurutabilme imkânını “Ne Yeterli Ne de Değil” veya yetersiz olarak değerlendirenlerin toplam oranı (% 45, 0) dikkat çekmektedir. (Tablo 40)

Tablo 40. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Çamaşırlarını İstedikleri Zaman Yıkayıp Kurutabilme İmkânının Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Çamaşırlarını İstedğim Zaman Yıkayabilme/Kurutabilme İmkânı...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Yeterli	11	11,0	11,0
Yeterli	43	43,0	54,0
Ne Yeterli Ne de Değil	5	5,0	59,0
Pek Yeterli Değil	21	21,0	80,0
Hiç Yeterli Değil	19	19,0	99,0
Cevap Yok	1	1,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,94, S.S. 1,369)			

Kuruluş tarafından verilen giyim eşyalarının ve harçlığın yeterliliğine ilişkin sorularda kız çocuklarının yetersizliğe işaret eden yanıtlar verdikleri görülmektedir. (Tablo 41, Tablo 42)

Tablo 41. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM Tarafından Sağlanan Giyim Eşyalarının Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Giyim Eşyaları...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Yeterli	14	14,0	14,0
Yeterli	27	27,0	41,0
Ne Yeterli Ne de Değil	7	7,0	48,0
Pek Yeterli Değil	13	13,0	61,0
Hiç Yeterli Değil	35	35,0	96,0
Cevap Yok	4	4,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 3,29, S.S. 1,549)			

Tablo 42. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Harçlık Miktarının Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Verilen Harçlık Miktarı...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Yeterli	1	1,0	1,0
Yeterli	12	12,0	13,0
Ne Yeterli Ne de Değil	6	6,0	19,0
Pek Yeterli Değil	9	9,0	28,0
Hiç Yeterli Değil	44	44,0	72,0
Cevap Yok	28	28,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 4,15, S.S. 1,218)			

Kız çocuklarının BSRM'deki bilgisayar (internet) kullanımına ilişkin durumu yetersizlik bildiren ifadeler ile tanımladıkları görülmektedir. (Tablo 43)

Tablo 43. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM'de Bilgisayar (İnternet) Kullanma İmkânının Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Kuruluştaki Bilgisayar (İnternet) Kullanma İmkânı...	Sayı	%	Birikimli %
Yeterli	6	6,0	6,0
Ne Yeterli Ne de Değil	6	6,0	12,0
Pek Yeterli Değil	8	8,0	20,0
Hiç Yeterli Değil	66	66,0	86,0
Cevap Yok	14	14,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 4,56, S.S. ,902)			

BSRM'de telefonda konuşurken yalnız kalamadığını ifade eden % 68'lik bir oran belirlenmiştir. (Tablo 44) BSRM'ye gelen ziyaretçisi ile görüşmesini baş başa (yanında personel olmadan) gerçekleştirebildiğini söyleyenlerin oranı (% 36,0), gerçekleştiremediğini söyleyenlerin oranından (% 16,0) daha yüksek bulunmuştur. (Tablo 45)

Tablo 44. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Telefonda Konuşurken Yalnız Kalabilme Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Telefonda Konuşurken Yalnız Kalabiliyorum.	Sayı	%	Birikimli %
Çok Sık	4	4,0	4,0
Sık	6	6,0	10,0
Ne Sık Ne de Değil	2	2,0	12,0
Bazen (Pek Sık Değil)	10	10,0	22,0
Hiçbir Zaman	68	68,0	90,0
Cevap Yok	10	10,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 4,47, S.S. 1,114)			

Tablo 45. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Ziyaretçisi İle Yalnız Görüşebilme Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Ziyaretçim Geldiğinde Yalnız Görüşebiliyorum.	Sayı	%	Birikimli %
Çok Sık	30	30,0	30,0
Sık	6	6,0	36,0
Ne Sık Ne de Değil	1	1,0	37,0
Bazen (Pek Sık Değil)	4	4,0	41,0
Hiçbir Zaman	11	11,0	52,0
Cevap Yok	48	48,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,23, S.S. 1,676)			

Kız çocuklarına BSRM’de kalırken en çok ihtiyaç duydukları üç şey sorulmuştur. Cep telefonu kullanabilmek, ailesinin yanında olması, dışarıda izinli geçirdiği sürenin artırılması ve kıyafet/iç çamaşırı ihtiyacının öne çıktığı görülmektedir. (Tablo 46, Tablo 47, Tablo 48)

Tablo 46. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM’de Kalırken En Çok İhtiyaç Duyduğu İlk Şey

1. Önemli İhtiyaç	Sayı	%	Geçerli %	Birikimli %
Cep telefonu	23	23,0	23,2	23,2
Ailem	10	10,0	10,1	33,3
Kişisel temizlik/bakım ürünleri (Hijyenik ped, şampuan, sabun vb.)	6	6,0	6,1	39,4
Annem	6	6,0	6,1	45,5
İnternet	4	4,0	4,0	49,5
Para	4	4,0	4,0	53,5
Sigara	4	4,0	4,0	57,6
Dışarıda izinli geçirilecek daha fazla süre	3	3,0	3,0	60,6
Arkadaşlarım	3	3,0	3,0	63,6
Erkek arkadaşım	3	3,0	3,0	66,7
Kıyafet	2	2,0	2,0	68,7
Kardeşim	2	2,0	2,0	70,7
Babam	2	2,0	2,0	72,7
Sıkıntılarımı anlayabilmeleri	2	2,0	2,0	74,7
El sanatları ile ilgilenmek	2	2,0	2,0	76,8
Danışmanım	2	2,0	2,0	78,8
Diğer İhtiyaçlar	21	21,0	21,0	100,0
Toplam	99	99,0	100,0	
Cevapsız	1	1,0		
Toplam	100	100,0		

Diğer ihtiyaçlar; birer kişi tarafından söylediklerinin dinlenmesi/ilgi, sevgi, sevdiği insanlar, aile ortamı, babaannesi, anne şefkati, yalnız kalabileceği bir ortam, tek veya 2 kişilik oda, daha güzel yemek, bebeğini daha fazla görmek, evcil hayvan besleyebilmek, güvenlik görevlisi, bir işte çalışmak, psikolog, müzik dinlemek (mp3 çalar), uyurken yanında olan oyuncağı, telefon görüşmelerinin artırılması, banyo yapmak, iç çamaşırı, kuruluş müdürünün gece de kuruluştaki olması, kuruluşun içinde spor salonu olması şeklinde ifade edilmiştir.

Tablo 47. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM’de Kalırken En Çok İhtiyaç Duyduğu İkinci Şey

2. Önemli İhtiyaç	Sayı	%	Geçerli %	Birikimli %
Dışarıda izinli geçirilecek daha fazla süre	16	16,0	16,7	16,7
Cep telefonu	14	14,0	14,6	31,3
İnternet	10	10,0	10,4	41,7
Kıyafet	8	8,0	8,3	50,0
Yalnız kalabileceğim bir ortam	5	5,0	5,2	55,2
Ailem	4	4,0	4,2	59,4
Para	4	4,0	4,2	63,5
İç çamaşırı	3	3,0	3,1	66,7
Bebeğimi daha fazla görmek	3	3,0	3,1	69,8
Müzik dinlemek (Mp3 Çalar)	3	3,0	3,1	72,9
Arkadaşlarım	2	2,0	2,1	75,0
Sigara	2	2,0	2,1	77,1
Kardeşim	2	2,0	2,1	79,2
Evcil hayvan besleyebilmek	2	2,0	2,1	81,3
Söylediklerimin dinlenmesi/ilgi	2	2,0	2,1	83,3
Sevgi	2	2,0	2,1	85,4
Eşim/sevdiğim adam	2	2,0	2,1	87,5
Diğer ihtiyaçlar	12	12,0	12,0	100,0
Toplam	96	96,0	100,0	
Cevapsız	4	4,0		
Toplam	100	100,0		

Diğer ihtiyaçlar; birer kişi tarafından kişisel temizlik/bakım ürünleri (hijyenik ped, şampuan, sabun vb.), gündüz istediği saatte uyuyabilmek, odaların ev gibi düzenlenmesi, kaldığı odadan memnun olmadığı için odanın değiştirilmesi, fotoğrafları, sağlık personeli, annesi, annesinin mezarını ziyaret etmek, özgürlüğü, temizlik yapmak, herkesin yatak örtüsünün farklı desende olması, eğitime devam etmek şeklinde ifade edilmiştir.

Tablo 48. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM’de Kalırken En Çok İhtiyaç Duyduğu Üçüncü Şey

3. Önemli İhtiyaç	Sayı	%	Geçerli %	Birikimli %
Cep Telefonu	15	15,0	16,0	16,0
Kıyafet	14	14,0	14,9	30,9
Dışarıda izinli geçirilecek daha fazla süre	12	12,0	12,8	43,6
Para	8	8,0	8,5	52,1
İnternet	7	7,0	7,4	59,6
Kişisel temizlik/bakım ürünleri (Hijyenik ped, şampuan, sabun vb.)	5	5,0	5,3	64,9
Yalnız kalabileceğim bir ortam	4	4,0	4,3	69,1
Kardeşim	4	4,0	4,3	73,4
Arkadaşlarım	2	2,0	2,1	75,5
Erkek arkadaşım	2	2,0	2,1	77,7
Reşit olduktan sonra da yurttan kalabilmek	2	2,0	2,1	79,8
Diğer ihtiyaçlar	19	1,0	1,1	100,0
Toplam	94	94,0	100,0	
Cevapsız	6	6,0		
Toplam	100	100,0		

Diğer ihtiyaçlar; birer kişi tarafından personelin kendileriyle ilgili iyi şeyler düşünmesi, gündüz istediği saatte uyuyabilmek, tek veya 2 kişilik oda, sigara, daha büyük sigara odası, kendi odasında televizyon olması, bir işte çalışmak, istediği gibi giyinmek, sıkıntılarının anlaşılması, bakım personeli, çocuk büro polisleri, Eşi/Sevdiği adam, ailesi, annesi, kitap okumak, danışmanı, dışarıdaki faaliyetlere danışmanı veya müdür ile baş başa gitmek, anı defteri, tanıdığı birinin gelip BSRM’de kalabilmesi şeklinde ifade edilmiştir.

4.1.1.2.5. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM’de Kaldıkları Süre İçerisinde Eğitimlerine Verilen Desteğe İlişkin Değerlendirmeleri

Kız çocuklarına eğitim ile ilgili sorulan sorularda “Cevap Yok” yanıtının ağırlığı dikkati çekmektedir. “Cevap Yok” yanıtını vermeyen kız çocuklarının önemli bir kısmının eğitim ile ilgili sorularda olumlu görüş bildirdiği belirlenmiştir. (Tablo 49, Tablo 50, Tablo 51, Tablo 52)

Tablo 49. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Okul/Kurs İle İlgili İhtiyaçlarının Karşılama Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Okul/Kurs İle İlgili İhtiyaçlarının Karşılama Durumu...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Yeterli	16	16,0	16,0
Yeterli	22	22,0	38,0
Ne Yeterli Ne de Değil	6	6,0	44,0
Pek Yeterli Değil	2	2,0	46,0
Hiç Yeterli Değil	5	5,0	51,0
Cevap Yok	49	49,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,18, S.S. 1,212)			

Tablo 50. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Ödev Yaparken Yardım Edilme Sıklığına İlişkin Değerlendirmesi

Ödevlerimi Yaparken Sorun Yaşarsam Bana Yardım Ederler.	Sayı	%	Birikimli %
Çok Sık	19	19,0	19,0
Sık	19	19,0	38,0
Ne Sık Ne de Değil	10	10,0	48,0
Bazen (Pek Sık Değil)	1	1,0	49,0
Hiçbir Zaman	3	3,0	52,0
Cevap Yok	48	48,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,04, S.S. 1,084)			

Tablo 51. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Okul/Kurs İle İlgili Sorun Yaşandığında Alınan Desteğin Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Okul/Kurs İle İlgili Sorun Yaşandığında Alınan Destek...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Yeterli	20	20,0	20,0
Yeterli	22	22,0	42,0
Ne Yeterli Ne de Değil	3	3,0	45,0
Pek Yeterli Değil	5	5,0	50,0
Hiç Yeterli Değil	3	3,0	53,0
Cevap Yok	47	47,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,04, S.S. 1,160)			

Tablo 52. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Okula/Kursa Devam Durumunun ve Notlarının Takip Sıklığına İlişkin Değerlendirmesi

Okula/Kursa Devam Durumum ve Notlarım Takip Edilir.	Sayı	%	Birikimli %
Çok Sık	26	26,0	26,0
Sık	11	11,0	37,0
Ne Sık Ne de Değil	6	6,0	43,0
Bazen (Pek Sık Değil)	2	2,0	45,0
Hiçbir Zaman	1	1,0	46,0
Cevap Yok	54	54,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 1,72, S.S. 1,004)			

Tablo 53. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Ders Çalıştığı Odanın Sessizliğinden Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Ders Çalıştığım Odanın Sessizliğinden...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Memnunum	14	14,0	14,0
Memnunum	20	20,0	34,0
Ne Memnunum Ne de Değilim	2	2,0	36,0
Pek Memnun Değilim	11	11,0	47,0
Hiç Memnun Değilim	13	13,0	60,0
Cevap Yok	40	40,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,82, S.S. 1,524)			

Tablo 54. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM Kütüphanesinin Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Bana Yardımcı Olacak Ders Kitapları ve Kütüphane...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Yeterli	10	10,0	10,0
Yeterli	33	33,0	43,0
Ne Yeterli Ne de Değil	7	7,0	50,0
Pek Yeterli Değil	16	16,0	66,0
Hiç Yeterli Değil	6	6,0	72,0
Cevap Yok	28	28,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,65, S.S. 1,212)			

Tablo 55. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Mesleki Eğitime Erişimin Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Meslek Edinmemi Sağlayacak Eğitimler...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Yeterli	20	20,0	20,0
Yeterli	32	32,0	52,0
Ne Yeterli Ne de Değil	2	2,0	54,0
Pek Yeterli Değil	7	7,0	61,0
Hiç Yeterli Değil	8	8,0	69,0
Cevap Yok	31	31,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,29, S.S. 1,307)			

4.1.1.2.6. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM’de Verilen Sağlık Hizmetlerine İlişkin Değerlendirmeleri

BSRM’de kaldıkları süre içerisinde sağlıkları ile ilgili sordukları sorulara verilen yanıtları ne yeterli ne de değil veya yetersiz olarak değerlendirenlerin (% 41,0) ve sağlık konusunda verilen eğitimleri ne yeterli ne de değil veya yetersiz olarak değerlendirenlerin (% 34,0) oranı göze çarpmaktadır. (Tablo 56, Tablo 57)

Tablo 56. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Sağlık İle İlgili Sordukları Sorulara Verilen Cevapların Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Sağlığım İle İlgili Sorduğum Sorulara Verilen Cevaplar...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Yeterli	15	15,0	15,0
Yeterli	32	32,0	47,0
Ne Yeterli Ne de Değil	9	9,0	56,0
Pek Yeterli Değil	22	22,0	78,0
Hiç Yeterli Değil	10	10,0	88,0
Cevap Yok	12	12,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,77, S.S. 1,311)			

Tablo 57. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Sağlık Konusunda Verilen Eğitimlerin Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Sağlık Konusunda (Bulaşıcı Hastalıklar, Sigara/Alkol Bırakma vb.) Verilen Eğitimler...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Yeterli	19	19,0	19,0
Yeterli	32	32,0	51,0
Ne Yeterli Ne de Değil	6	6,0	57,0
Pek Yeterli Değil	8	8,0	65,0
Hiç Yeterli Değil	20	20,0	85,0
Cevap Yok	15	15,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,74, S.S. 1,505)			

4.1.1.2.7. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM'nin Güvenliğine İlişkin Değerlendirmeleri

Memnuniyet Anketi'ne katılan kız çocuklarının % 46,0'sı BSRM'de kaldığı süre içerisinde kendisini dışarıdan gelecek tehlikelere karşı güvende hissettiğini ifade etmektedir. (Tablo 58) Kız çocuklarının % 21,0'inin kendisini dışarıdan gelecek tehlikelere karşı güvende hissetmediğini belirtmesi, % 22,0'sinin ise duyduğu güveni "Ne Fazla Ne de Değil" seçeneği ile ifade etmesi dikkat çekicidir. (Tablo 58) Kız çocuklarının % 80,0'inin BSRM'de kaldığı süre içerisinde herhangi bir acil durum tatbikatına/eğitimine katılmamış olduğu görülmektedir. (Tablo 59)

Tablo 58. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Dışarıdan Gelebilecek Tehlikelere Karşı Kendini Güvende Hissetme Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Dışarıdan Gelebilecek Tehlikelere Karşı Kendimi Güvende Hissediyorum.	Sayı	%	Birikimli %
Çok Fazla	33	33,0	33,0
Fazla	13	13,0	46,0
Ne Fazla Ne de Değil	22	22,0	68,0
Az	4	4,0	72,0
Çok Az	4	4,0	76,0
Hiç	17	17,0	93,0
Cevap Yok	7	7,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,83, S.S. 1,851)			

Tablo 59. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kuruluşta Kaldığı Süre İçerisinde Acil Durum (Yangın, Deprem vb.) Tatbikatına/Eğitimine Katılma Durumu

Kuruluşta Kaldığınız Süre İçerisinde Hiç Acil Durum Tatbikatına/Eğitimine Katıldınız mı?	Sayı	%	Birikimli %
Evet	20	20,0	20,0
Hayır	80	80,0	100,0
Toplam	100	100,0	

4.1.1.3.8. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM Kurallarına İlişkin Değerlendirmeleri

Memnuniyet Anketi'ne katılan kız çocuklarının % 52,0'sinin kuruluşa giriş çıkışların kontrolünün fazla olduğunu, % 55,0'i dışarı çıkmak izin almanın zor olduğunu, % 60'ının ise kuruluşa giriş-çıkış saatleri konusunda konan kurallardan memnun olmadıklarını ifade ettikleri görülmektedir. (Tablo 60, Tablo 61, Tablo 62)

Tablo 60. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kuruluşa Giriş Çıkışların Kontrol Altına Alınma Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Kuruluşa Giriş Çıkışların Kontrol Altına Alınması...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Fazla	30	30,0	30,0
Fazla	22	22,0	52,0
Ne Fazla Ne de Değil	38	38,0	90,0
Az	5	5,0	95,0
Cevap Yok	5	5,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 4, Ort. 2,19, S.S. ,949)			

Tablo 61. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Dışarı Çıkmak İçin İzin Alma Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Dışarı Çıkmak İçin İzin Almak Zordur.	Sayı	%	Birikimli %
Çok Sık	43	43,0	43,0
Sık	12	12,0	55,0
Ne Sık Ne de Değil	11	11,0	66,0
Bazen (Pek Sık Değil)	12	12,0	78,0
Hiçbir Zaman	16	16,0	94,0
Cevap Yok	6	6,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,43, S.S. 1,569)			

Tablo 62. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kuruluşa Giriş-Çıkış Saatlerinden Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Kuruluşa Giriş-Çıkış Saatlerinden...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Memnunum	6	6,0	6,0
Memnunum	19	19,0	25,0
Ne Memnunum Ne de Değilim	6	6,0	31,0
Pek Memnun Değilim	23	23,0	54,0
Hiç Memnun Değilim	37	37,0	91,0
Cevap Yok	9	9,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 3,73, S.S. 1,359)			

Kuruluş Memnuniyet Anketi'ne katılan kız çocuklarının % 40,0'ı kurallara uygun davranmayanlara verilen cezaları “Fazla” ve “Çok Fazla” olarak değerlendirirken; örnek davranış sergileyenlere “Fazla” ve “Çok Fazla” ödül verildiğini belirtenlerin oranı %26,0'da kalmıştır. (Tablo 63, Tablo 64)

Tablo 63. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kurallara Uygun Davranmayanlara Verilen Cezalara İlişkin Değerlendirmesi

Kurallara Uygun Davranmayanlara Verilen Cezalar...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Fazla	31	31,0	31,0
Fazla	9	9,0	40,0
Ne Fazla Ne de Değil	34	34,0	74,0
Az	10	10,0	84,0
Çok Az	7	7,0	91,0
Hiç	1	1,0	92,0
Cevap Yok	8	8,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 6, Ort. 2,52, S.S. 1,322)			

Tablo 64. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Örnek Davranış Sergileyenlere Ödül Verilme Sıklığına İlişkin Değerlendirmesi

Örnek Davranış Sergileyenlere Ödül Verilir	Sayı	%	Birikimli %
Çok Sık	16	16,0	16,0
Sık	10	10,0	26,0
Ne Sık Ne de Değil	18	18,0	44,0
Bazen (Pek Sık Değil)	16	16,0	60,0
Hiçbir Zaman	16	16,0	76,0
Cevap Yok	24	24,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 3,08, S.S. 1,431)			

4.1.1.2.9. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM İçinde ve Dışında Düzenlenen Sosyal Kültürel Faaliyetlere İlişkin Değerlendirmeleri

Kız çocuklarının kuruluş dışında düzenlenen faaliyetlerden memnuniyet oranının oldukça yüksek olduğu (% 76,0) ancak bu faaliyetleri yeterli bulma oranının daha düşük olduğu (%46,0) görülmektedir. (Tablo 65, Tablo 66)

Tablo 65. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kuruluş Dışında Düzenlenen Faaliyetlerden Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Kuruluş Dışında Düzenlenen Faaliyetlerden (Sinema, Tiyatro, Piknik, Gezi vb.) ...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Memnunum	41	41,0	41,0
Memnunum	35	35,0	76,0
Ne Memnunum Ne de Değilim	2	2,0	78,0
Pek Memnun Değilim	4	4,0	82,0
Hiç Memnun Değilim	3	3,0	85,0
Cevap Yok	15	15,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 1,74, S.S. ,978)			

Tablo 66. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kuruluş Dışında Düzenlenen Faaliyetlerin Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Kuruluş Dışında Düzenlenen Faaliyetler (Sinema, Tiyatro, Piknik, Gezi vb.) ...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Yeterli	9	9,0	9,0
Yeterli	37	37,0	46,0
Ne Yeterli Ne de Değil	8	8,0	54,0
Pek Yeterli Değil	25	25,0	79,0
Hiç Yeterli Değil	12	12,0	91,0
Cevap Yok	9	9,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,93, S.S. 1,272)			

Kız çocuklarının % 63,0'ünün kuruluş içerisindeki el işi odasındaki dersleri/faaliyetleri, %55'inin ise kuruluştaki spor yapma imkânını yeterli olarak değerlendirdikleri görülmektedir. (Tablo 67, Tablo 68)

Tablo 67. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının El İşi Odasında Yapılan Derslerin/Faaliyetlerin Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

El İşi Odasında Yapılan Dersler/Faaliyetler...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Yeterli	32	32,0	32,0
Yeterli	31	31,0	63,0
Ne Yeterli Ne de Değil	3	3,0	66,0
Pek Yeterli Değil	4	4,0	70,0
Hiç Yeterli Değil	7	7,0	77,0
Cevap Yok	23	23,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,00, S.S. 1,225)			

Tablo 68. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kuruluşta Spor Yapabilme İmkânının Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Kuruluşta Spor Yapabilme İmkânı...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Yeterli	14	14,0	14,0
Yeterli	41	41,0	55,0
Ne Yeterli Ne de Değil	5	5,0	60,0
Pek Yeterli Değil	7	7,0	67,0
Hiç Yeterli Değil	23	23,0	90,0
Cevap Yok	10	10,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,82, S.S. 1,473)			

4.1.1.2.10. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM'ye Aidiyet Duygusuna ve BSRM İşleyişine Katılma Durumlarına İlişkin Değerlendirmeleri

Kız çocuklarının BSRM'deki çocuk temsilcisi seçimine katılma oranının % 27,0 olduğu, böyle bir seçimden haberdar olmayanların oranının % 32,0 olduğu görülmektedir. (Tablo 69) Çocuk temsilcisinin çalışmalarından memnuniyet oranının % 27,0'de kaldığı görülmektedir. (Tablo 70)

Tablo 69. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Çocuk Temsilcisi Seçimine Katılma Durumu

Kuruluştaki Kaldığınız Süre İçerisinde Çocuk Temsilcisi Seçildi mi?	Sayı	%
Evet	27	27,0
Hayır	11	11,0
Ben Geldiğimde Vardı	30	30,0
Bilmiyorum/Hatırlamıyorum	32	32,0
Toplam	100	100,0

Tablo 70. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Çocuk Temsilcisinin Çalışmalarından Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Çocuk Temsilcisinin Çalışmalarından...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Memnunum	13	13,0	13,0
Memnunum	14	14,0	27,0
Ne Memnunum Ne de Değilim	8	8,0	35,0
Pek Memnun Değilim	2	2,0	37,0
Hiç Memnun Değilim	9	9,0	46,0
Cevap Yok	54	54,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,57, S.S. 1,455)			

Memnuniyet Anketi'ne katılan kız çocuklarının % 54,0'ü kaldıkları odanın istekleri dışında hiç değiştirilmediğini ifade etmiştir. (Tablo 71) Kaldıkları oda istekleri dışında değiştirilmiş olan ve bu durumdan memnuniyet duymayan % 26,0'lık bir kesim olduğu göze çarpmaktadır. (Tablo 71) Kız çocuklarının % 63,0'ü kaldıkları odayı istedikleri gibi düzenleyebildiklerini ifade etmiştir. (Tablo 72)

Tablo 71. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kaldıkları Odanın İstekleri Dışında Değiştirilmesinden Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Kaldığım Odanın İsteğim Dışında Değiştirilmesinden...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Memnunum	3	3,0	3,0
Memnunum	14	14,0	17,0
Ne Memnunum Ne de Değilim	3	3,0	20,0
Pek Memnun Değilim	12	12,0	32,0
Hiç Memnun Değilim	14	14,0	46,0
Cevap Yok (Odam İsteğim Dışında Değiştirilmedi)	54	54,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 3,43, S.S. 1,377)			

Tablo 72. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kaldıkları Odayı İstedikleri Gibi Düzenleyebilme Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Kaldığım Odayı İstedığım Gibi Düzenleyebiliyorum.	Sayı	%	Birikimli %
Çok Sık	50	50,0	50,0
Sık	13	13,0	63,0
Ne Sık Ne de Değil	8	8,0	71,0
Bazen (Pek Sık Değil)	12	12,0	83,0
Hiçbir Zaman	11	11,0	94,0
Cevap Yok	6	6,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,16, S.S. 1,476)			

Kız çocuklarının %38,0'i BSRM'deki sosyal kültürel faaliyetlerin planlama aşamasında fikirlerinin hiç alınmadığını, % 27,0'si bu konudaki fikirlerinin pek sık sorulmadığını ifade etmiştir. BSRM'deki sosyal kültürel faaliyetlerin planlanma aşamasında fikirlerinin sıkça sorulduğunu ifade eden kesimin yalnızca % 19,0'luk bir orana sahip olması dikkat çekicidir. (Tablo 73)

Tablo 73. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM’deki Faaliyetlerin Planlanma Aşamasında Fikirlerinin Sorulma Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Faaliyetler Planlanırken Benim de Fikrim Sorulur.	Sayı	%	Birikimli %
Çok Sık	10	10,0	10,0
Sık	9	9,0	19,0
Ne Sık Ne de Değil	6	6,0	25,0
Bazen (Pek Sık Değil)	21	21,0	46,0
Hiçbir Zaman	38	38,0	84,0
Cevap Yok	16	16,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 3,81, S.S. 1,418)			

Kız çocuklarının ancak % 48,0’ının kendileri ile ilgili alınan kararlarda fikirlerinin “Çok Sık” ve “Sık” olarak alındığını ifade ettiği görülmektedir. (Tablo 74)

Tablo 74. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kendileri İle İlgili Alınan Kararlarda Fikirlerinin Sorulma Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Benimle İlgili Alınan Kararlarda Fikirlerimi Dikkate Alırlar.	Sayı	%	Birikimli %
Çok Sık	32	32,0	32,0
Sık	16	16,0	48,0
Ne Sık Ne de Değil	11	11,0	59,0
Bazen (Pek Sık Değil)	20	20,0	79,0
Hiçbir Zaman	9	9,0	88,0
Cevap Yok	12	12,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,52, S.S. 1,438)			

Kuruluş Memnuniyet Anketi’ne katılan kız çocuklarının % 68,0’i yemek listesi oluşturulurken fikirlerinin hiç sorulmadığını, % 15,0’i fikrinin bazen sorulduğunu ifade etmiştir. (Tablo 75) Kuruluşta yapılacak bir değişiklikte (yeni alınacak bir eşya, dekorasyon vb.) fikrinin sorulduğunu ifade edenlerin oranı da % 15,0’de kalmaktadır. (Tablo 76)

Tablo 75. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Yemek Listesi Oluşturulurken Fikirlerinin Sorulma Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Yemek Listesi Oluşturulurken Benim de Fikrim Sorulur.	Sayı	%	Birikimli %
Çok Sık	5	5,0	5,0
Sık	4	4,0	9,0
Ne Sık Ne de Değil	5	5,0	14,0
Bazen (Pek Sık Değil)	15	15,0	29,0
Hiçbir Zaman	68	68,0	97,0
Cevap Yok	3	3,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 4,41, S.S. 1,106)			

Tablo 76. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kuruluşta Yapılacak Bir Değişiklikte Fikirlerinin Sorulma Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Kuruluşta Yapılacak Bir Değişiklikte (Yeni Alınacak Bir Eşya, Dekorasyon vb.) Fikrim Sorulur.	Sayı	%	Birikimli %
Çok Sık	1	1,0	1,0
Sık	11	11,0	12,0
Ne Sık Ne de Değil	3	3,0	15,0
Bazen (Pek Sık Değil)	12	12,0	27,0
Hiçbir Zaman	51	51,0	78,0
Cevap Yok	22	22,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 4,29, S.S. 1,141)			

Kuruluş Memnuniyet Anketi uygulaması kız çocuklarının dilek-şikâyet kutusunu kullananların oranı (% 12,0) ve dilek-şikâyet kutusunu kullanmanın sorunlarının çözümüne katkıda bulunduğunu düşünenlerin oranının oldukça düşük olduğu görülmektedir. (Tablo 77, Tablo 78)

Tablo 77. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM'deki Dilek-Şikâyet Kutusunu Kullanma Durumu

Kuruluştaki Dilek-Şikâyet Kutusunu Hiç Kullandınız mı?	Sayı	%	Birikimli %
Evet	12	12,0	12,0
Hayır	81	81,0	93,0
Cevap Yok/Görmedim	7	7,0	100,0
Toplam	100	100,0	

Tablo 78. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM’deki Dilek- Şikâyet Kutusunu Kullanmanın Çözümüne Katkı Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Dilek-Şikâyet Kutusunu Kullanmak Sorununuzu Çözmeye Yardımcı Oldu mu?	Sayı	%	Birikimli %
Evet	4	4,0	33,3
Hayır	8	8,0	100,0
Toplam	12	12,0	
Kullanmadım	88	88,0	
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 1,67, S.S. ,492)			

4.1.1.2.11. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM Yönetiminin ve Personelinin Yaklaşımına İlişkin Değerlendirmeleri

Kız çocuklarının yemek servisi yapan personelin, sağlık personelinin ve güvenlik görevlilerinin yaklaşımından oldukça memnun olduğu göze çarpmaktadır. (Tablo 79, Tablo 80, Tablo 81)

Tablo 79. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Yemek Servisi Yapan Personelin Yaklaşımından Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Yemek Servisi Yapan Personelin Yaklaşımından...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Memnunum	65	65,0	65,0
Memnunum	26	26,0	91,0
Ne Memnunum Ne de Değilim	5	5,0	96,0
Pek Memnun Değilim	2	2,0	98,0
Hiç Memnun Değilim	1	1,0	99,0
Cevap Yok	1	1,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 1,46, S.S. ,773)			

Tablo 80. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Sağlık Personelinin Yaklaşımından Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Sağlık Personelinin Yaklaşımından...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Memnunum	44	44,0	44,0
Memnunum	31	31,0	75,0
Ne Memnunum Ne de Değilim	9	9,0	84,0
Pek Memnun Değilim	8	8,0	92,0
Hiç Memnun Değilim	2	2,0	94,0
Cevap Yok	6	6,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 1,86, S.S. 1,043)			

Güvenlik görevlilerinin yaklaşımında memnuniyet durumuna ilişkin soruya “Cevap Yok” yanıtını veren kız çocuklarının kaldıkları BSRM’de güvenlik görevlisinin görev yapmadığı belirlenmiştir. Güvenlik görevlilerinden memnuniyet oranının % 87,1 oldukça yüksek olduğu görülmektedir. (Tablo 81)

Tablo 81. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Güvenlik Görevlilerinin Yaklaşımından Memnuniyet Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Güvenlik Görevlilerinin Yaklaşımından...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Memnunum	17	17,0	54,8
Memnunum	10	10,0	87,1
Ne Memnunum Ne de Değilim	2	2,0	93,5
Pek Memnun Değilim	2	2,0	100,0
Toplam	31	31,0	
Cevap Yok	69	69,0	
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 1,65, S.S. ,877)			

Kız çocuklarının şikâyet ve isteklerinin dikkate alınma durumuna, duygularının personel tarafından anlaşılma durumuna ve korkularını yenme konusunda personelin kendilerine destek olması durumuna ilişkin değerlendirmelerinde olumlu düşünenlerin oranının % 50,0’nin altında kaldığı görülmektedir. (Tablo 82, Tablo 83 ve Tablo 84) Hayata hazırlanmaları konusunda personelin desteğini değerlendiren kız çocuklarının % 56,0’sı bu desteği oldukça sık aldıklarını ifade ederken, kız çocuklarının % 14,0’ü hayata hazırlanma konusunda hiçbir zaman destek alamadıklarını ifade etmiştir. (Tablo 85)

Tablo 82. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Şikâyet ve İsteklerinin Dikkate Alınma Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Şikâyetim ve Bir İsteğim Olduğunda Beni Dikkate Alan Birileri Olur.	Sayı	%	Birikimli %
Çok Sık	27	27,0	27,0
Sık	20	20,0	47,0
Ne Sık Ne de Değil	15	15,0	62,0
Bazen (Pek Sık Değil)	28	28,0	90,0
Hiçbir Zaman	6	6,0	96,0
Cevap Yok	4	4,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,65, S.S. 1,330)			

Tablo 83. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Duygularının Personel Tarafından Anlaşılma Durumuna İlişkin Değerlendirmesi

Duygularımı Anlayabildiklerini Düşünüyorum.	Sayı	%	Birikimli %
Çok Sık	14	14,0	14,0
Sık	10	10,0	24,0
Ne Sık Ne de Değil	11	11,0	35,0
Bazen (Pek Sık Değil)	19	19,0	54,0
Hiçbir Zaman	38	38,0	92,0
Cevap Yok	8	8,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 3,62, S.S. 1,489)			

Tablo 84. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Korkularını Yenmesinde Personelin Desteğine İlişkin Değerlendirmesi

Korkularımı Yenmeme Yardımcı Olurlar.	Sayı	%	Birikimli %
Çok Sık	23	23,0	23,0
Sık	15	15,0	38,0
Ne Sık Ne de Değil	10	10,0	48,0
Bazen (Pek Sık Değil)	20	20,0	68,0
Hiçbir Zaman	21	21,0	89,0
Cevap Yok	11	11,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 3,01, S.S. 1,548)			

Tablo 85. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Hayata Hazırlanmaları Konusunda Personelin Desteğine İlişkin Değerlendirmesi

Beni Hayata Hazırlama Konusunda İlgili Davrandıklarını Düşünüyorum.	Sayı	%	Birikimli %
Çok Sık	36	36,0	36,0
Sık	20	20,0	56,0
Ne Sık Ne de Değil	9	9,0	65,0
Bazen (Pek Sık Değil)	16	16,0	81,0
Hiçbir Zaman	14	14,0	95,0
Cevap Yok	5	5,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,49, S.S. 1,501)			

Kız çocuklarının % 44,0'ü BSRM'de çalışan meslek elemanlarının kendilerine bir gün içinde ayırdıkları sürenin yeterli geldiğini ifade etmiştir. Kız çocuklarının % 47,0'sinin ise bu sürenin yeterli gelmediğini ifade etmeleri dikkat çekicidir. (Tablo 86) Kız çocuklarının % 60,0'ının konuşma ihtiyacı hissettiklerinde personele ulaşma imkânını yeterli bulduğu, % 40,0'ının ise yetersiz bulduğu görülmektedir. (Tablo 87) BSRM personeline güvenme eğilimi gösteren kız çocuklarının oranının % 46,0, BSRM personeline güvenini “Ne Fazla Ne de Değil”, “Az”, “Çok Az” ve “Hiç” olarak değerlendirenlerin toplam oranının % 48,0 olmasının dikkate değer olduğu düşünülmektedir. (Tablo 88)

Tablo 86. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Meslek Elemanlarının Kendilerine Bir Gün İçinde Ayırdığı Sürenin Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Meslek Elemanlarının (Var İse Danışmanın) Bir Gün İçinde Bana Ayırdığı Süre	Sayı	%	Birikimli %
Çok Yeterli	10	10,0	10,0
Yeterli	34	34,0	44,0
Ne Yeterli Ne de Değil	7	7,0	51,0
Pek Yeterli Değil	24	24,0	75,0
Hiç Yeterli Değil	23	23,0	98,0
Cevap Yok	2	2,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 3,16, S.S. 1,390)			

Tablo 87. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Konuşma İhtiyacı Hissettiğinde Personele Ulaşma İmkânının Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmesi

Konuşma İhtiyacı Hissettiğimde Birilerine Ulaşma İmkânı...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Yeterli	27	27,0	27,0
Yeterli	33	33,0	60,0
Ne Yeterli Ne de Değil	8	8,0	68,0
Pek Yeterli Değil	18	18,0	86,0
Hiç Yeterli Değil	12	12,0	98,0
Cevap Yok	2	2,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,54, S.S. 1,386)			

Tablo 88. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Personele Duyduğu Güvene İlişkin Değerlendirmesi

Kuruluştaki Çalışanlara Güveniyorum.	Sayı	%	Birikimli %
Çok Fazla	34	34,0	34,0
Fazla	12	12,0	46,0
Ne Fazla Ne de Değil	30	30,0	76,0
Az	7	7,0	83,0
Çok Az	3	3,0	86,0
Hiç	8	8,0	94,0
Cevap Yok	6	6,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,54, S.S. 1,536)			

Tablo 89. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM’de En Güvendiği Kişiye İlişkin Değerlendirmesi

Kuruluştaki En Güvendiğiniz Kişi Kimdir?	Sayı	%	Birikimli %
Meslek elemanları ⁴⁶ (Psikolog, Sosyolog, Sosyal Hizmet Uzmanı, Öğretmen vb.)	32	32,0	32,0
Danışmanım	23	23,0	55,0
Kuruluş Müdürü	15	15,0	70,0
Hiç Kimse	14	14,0	84,0
Bakım Personeli	12	12,0	96,0
İdari Personel (Büro Elemanı, Nöbet Elemanı)	2	2,0	98,0
Mutfak Personeli	1	1,0	99,0
Gönüllü	1	1,0	100,0
Toplam	100	100,0	

4.1.1.2.12. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM’de Kalan Diğer Kız Çocukları İle İlişkisine Yönelik Değerlendirmesi

Tablo 90. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının BSRM’de Kalan Diğer Kız Çocukları İle İlişkisine Yönelik Değerlendirmesi

Kuruluştaki Kalan Diğer Kızlar İle İlişkimden...	Sayı	%	Birikimli %
Çok Memnunum	15	15,0	15,0
Memnunum	30	30,0	45,0
Ne Memnunum Ne de Değilim	25	25,0	70,0
Pek Memnun Değilim	14	14,0	84,0
Hiç Memnun Değilim	13	13,0	97,0
Cevap Yok	3	3,0	100,0
Toplam	100	100,0	
(Min. 1, Max. 5, Ort. 2,79, S.S. 1,258)			

4.1.1.2.13. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kaldıkları BSRM’de Sevdikleri ve Sevmedikleri Yönleri İlişkin Değerlendirmeleri

BSRM’nin en sevilen ve seilmeyen yönlerinin anlaşılmasına yönelik sorulmuş açık uçlu sorunun analizinde kız çocuklarının kuruluştaki birden fazla şeyi sevebilecekleri ya da

⁴⁶ Bazı kuruluşlarda tek meslek elemanı olması, kız çocuklarının Sosyal Servis tarafından gerçekleştirilmesi gereken işlerin tek kişi tarafından yürütülmesine ve kişiye özel “danışmanlık” uygulamasının hayata geçirilememesine neden olmaktadır. Bu nedenle analiz, danışman ve meslek elemanı kategorileri birbirinden ayrılarak gerçekleştirilmiştir.

sevmeyebilecekleri göz önünde bulundurulmuş ve kız çocuklarının özgün ifadelerine yer verilmiştir. Kuruluşun en sevilen yönleri ile ilgili soruya 19 kız çocuğu, kuruluşun en sevilmeyen yönleri ile ilgili soruya 9 kız çocuğu yanıt vermek istememiştir. (Tablo 91, Tablo 92)

Tablo 91. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kuruluşun En Sevdikleri Yönlerine İlişkin Değerlendirmeleri

En Sevilen Yönler	Cevaplar	
	Cevap Sayısı	%
Sosyal kültürel faaliyetler	17	15,3%
Sigara içmemize izin verilmesi	4	3,6%
Bahçeye çıkabilmek	2	1,8%
Burada anlaşılabildiğim arkadaşlarımın olması	6	5,4%
Televizyon izleyebilmek	2	1,8%
Mahkeme işlerimin takip edilmesi	1	,9%
Çocuğumu görebilmek (Aynı kampüsteki yurttaki kalıyor)	2	1,8%
Bahçesinin büyük olması	6	5,4%
Destek olunması (Meslek edindirme, iş bulma, psikolojik yardım konusunda)	6	5,4%
Bizimle konuşulması/ilgilenilmesi	26	23,4%
Burada kalan sayısının diğer BSRM lere göre daha az olması	1	,9%
Odaların güzel olması	3	2,7%
Yemekleri	5	4,5%
Manzarası	4	3,6%
Kuruluşun balkonu olması	3	2,7%
Kıyafetlerimize karışılmaması	1	,9%
Aile ortamı gibi olması	6	5,4%
İhtiyaçlarımızın/isteklerimizin karşılanması	5	4,5%
Kuruluştaki serbest zamanlar/izin günleri	3	2,7%
Dışarı izinli çıkabilmek	2	1,8%
Ortak alanların dekorasyonu	1	,9%
Burada güvende olmak	2	1,8%
Kuruluştaki kardeşim ile birlikte kalmak	1	,9%
Kitap okuma saati	1	,9%
Yatış-kalkış saatlerinin esnetilebilmesi	1	,9%
Toplam Cevap Sayısı	111	100,0%
N= 81		

Tablo 92. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kız Çocuklarının Kuruluşun En Sevmedikleri Yönlerine İlişkin Değerlendirmeleri

En Sevilmeyen Yönler	Cevaplar	
	Cevap Sayısı	%
Kurallar/cezalar	29	24,8%
Danışmanım ile istediğim zaman konuşamamak	3	2,6%
Kızların kendi arasındaki kavgalar	15	12,8%
Bize çocuk gibi davranılması (Sürekli kontrol edilmek)	2	1,7%
Beni dinlememeleri/yanlış anlamaları (Personel ve kızlar)	3	2,6%
Canımın sıkılması	7	6,0%
İstedığımız zaman dışarı çıkamamak	13	11,1%
Ayrımcılık yapılması	3	2,6%
Buzdolabından hiç bir şey alamamak	1	,9%
Kuruluşun bina şeklinde olması (tek katlı ev tipi olsa daha iyi)	1	,9%
Aileme ile görüşememek/onların yanına dönememek	2	1,7%
Aile ortamından uzak oluşu	1	,9%
Semtin rahat olmaması (baskı, rahatsız edilme)	2	1,7%
Hep birlikte dışarıda bir etkinliğe katılmak (Yurttan geldiğimiz anlaşılıyor)	1	,9%
Erkek arkadaşım ile görüşememek	1	,9%
Güvenlik görevlisi olmaması	1	,9%
Çalışanlar ile anlaşamamak	3	2,6%
Kitap okuma saati	1	,9%
Haksızlık (Kurunun yanında yaşın yanması)	5	4,3%
Sigara içme hakkımızın az olması	4	3,4%
Kuruluştaki kalan kızlar tarafından dışlanmak	1	,9%
Bazı kızların diğerleri üzerinde iktidar kurması	1	,9%
Yemekleri	2	1,7%
Odaların küçük olması	1	,9%
Sorunlarımızın çözülmemesi	1	,9%
Haftasonları faaliyet olmaması	1	,9%
Bize güvenmemeleri/ön yargılı yaklaşımları	2	1,7%
Kuruluştaki kalan kızların sürekli değişmesi	1	,9%
Cep telefonu kullanamamak	1	,9%
Banyo ve tuvaletlerin kapısının kilitlenmemesi	1	,9%
Bizimle tam olarak ilgilenilmemesi	1	,9%
Saygı gösterilmemesi	1	,9%
Paramızı personelin idare etmesi	1	,9%
Çalışanların müdahaleci tavırları	2	1,7%
Çocuk temsilcisinin kendisini diğer kızlardan üstün görmesi	1	,9%
Kurslara katılımın zorunlu olması	1	,9%
Toplam Cevap Sayısı	117	100,0%
N=91		

4.1.1.2.14. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kaldıkları BSRM'den Ayrıldıktan Sonra Gitmek İstedikleri Yere İlişkin Değerlendirmeleri

Kız çocuklarının kaldıkları BSRM'den ayrıldıktan sonra gitmek istedikleri yeri ve bunun nedenleri anlamaya yönelik sorulmuş açık uçlu sorunun analizinde kız çocuklarının özgün ifadelerine yer verilmiştir. (Tablo 93, Tablo 94)

Tablo 93. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kaldıkları BSRM'den Ayrıldıktan Sonra Gitmek İstedikleri Yere İlişkin Değerlendirmesi

Bu Kuruluştan Ayrıldıktan Sonra Nereye Gitmek İstersiniz?	Sayı	%	Birikimli %
Ailemin yanına	31	31,0	31,0
Sevdiğim insan ile evlenmek/birlikte yaşamak	13	13,0	44,0
Kız arkadaşı/arkadaşları ile ayrı eve çıkmak	12	12,0	56,0
Kendi başıma eve çıkmak	12	12,0	68,0
Kardeşim/kardeşlerimin yanına	7	7,0	75,0
Akrabalarımın yanına	6	6,0	81,0
Annemin yanına	4	4,0	85,0
Gençlik Evine	3	3,0	88,0
Geçmişimi yaşadığım şehre	2	2,0	90,0
Babamın yanına	2	2,0	92,0
Üniversiteye	2	2,0	94,0
Çocuğum ile bir evde yaşamak	1	1,0	95,0
Koruyucu ailemin yanına	1	1,0	96,0
Kadın Sığınma Evine	1	1,0	97,0
Hiç kimsenin olmadığı bir adaya	1	1,0	98,0
Cevap Yok	1	1,0	99,0
Cevaplamak İstemedi	1	1,0	100,0
Toplam	100	100,0	

Tablo 94. Kuruluş Memnuniyet Anketi Uygulanmış Kız Çocuklarının Kaldıkları BSRM'den Ayrıldıktan Sonra Gitmek İstedikleri Yeri Tercih Nedenleri

Hangi neden/nedenlerden dolayı .... gitmek istersiniz?	Sayı	%	Birikimli %
Başka kimsem/gidecek yerim yok.	12	12,0	12,0
Kendi ayaklarımın üzerinde durmak istiyorum.	11	11,0	23,0
Ailenin yerine bir şey koyamazsın.	11	11,0	34,0
Güvendiğim için.	10	10,0	44,0
Ailem ile görüşmüyorum/onların yanına gidemem.	8	8,0	52,0
Sevdiğim için.	8	8,0	60,0
Cevap vermek istemedi.	7	7,0	67,0
Çok özlediğim için.	5	5,0	72,0
Çocuğum ile birlikte bir hayat kurmak için.	3	3,0	75,0
Bildiğim, tanıdığım yer olduğu için.	3	3,0	78,0
Ailem ile bir sorunum olmadığı için.	2	2,0	80,0
Bana ihtiyaçları olduğu için.	2	2,0	82,0
Bana sahip çıkacaklarını bildiğim için.	2	2,0	84,0
Hiç kimseye güvenim kalmadığı için.	2	2,0	86,0
Kendi kendime ne yapacağımı bilemediğim için	2	2,0	88,0
Kimse bana karışmasın diye (Eşimden başka tabii)	1	1,0	89,0
Kimseyle anlaşmazlık yaşamak istemediğim için.	1	1,0	90,0
Bana ne kadar değer verdiklerini anladığım için.	1	1,0	91,0
Hayatımı bir düzene sokabilmek için.	1	1,0	92,0
Geleceği düşünmek istemiyorum.	1	1,0	93,0
Aile ortamı kurmak için.	1	1,0	94,0
Babam ile sorunum olduğu için.	1	1,0	95,0
Yaşadığım sorun nedeniyle ailemle ilk kez yakınlaştım. Bunu biraz daha sürdürmek istediğim için.	1	1,0	96,0
Burada kalmak istemediğim için.	1	1,0	97,0
Reşit olduğum için.	1	1,0	98,0
Eğitime devam etmek için.	1	1,0	99,0
Bilmiyorum.	1	1,0	100,0
Toplam	100	100,0	

4.1.2. Nitel Bulgular

Araştırma kapsamında kız çocukları ve kuruluş personeli ile gerçekleştirilen odak grup görüşmeleri sonucu elde edilen niteliksel verilere aşağıda yer verilmiştir. Araştırmacının kuruluş ziyaretleri sırasındaki gözlemlerine dayanan saha notları ve odak grup görüşmesine katılan kız çocuklarının dosyalarının (NCANDS esas alınarak) ayrıntılı incelenmesi sonucu ulaşılan veriler de metin içerisine işlenmiştir.

4.1.2.1. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarının Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular⁴⁷

Odak grup görüşmelerine katılan kız çocuklarının ($n = 29$) % 44,8'inin 12-15; % 55,2'sinin 16-18 yaş grubunda olduğu, yaş ortalamasının ise 15,6897 (SS 1,51430) olduğu görülmektedir. Kız çocuklarının % 58,6'sının ($n = 17$) eğitimine (örgün eğitim veya açık öğretim) devam ettiği, % 6,9'unun ($n = 2$) bir örgün eğitim kurumundan mezun olup eğitime devam etmediği, % 31,0'inin ($n = 9$) ise bir örgün eğitim kurumunu terk etmiş olduğu belirlenmiştir. Odak grup görüşmesinde herhangi bir eğitim kurumuna gitmemiş bir kız çocuğuna (% 3,4) rastlanmıştır. Odak grup görüşmelerine katılan kız çocuklarının ($n = 29$) en az 3 gün, en fazla 1033 gün olmak üzere kuruluştaki kaldığı ortalama gün sayısı 221,1379 (SS 269,79737) olarak belirlenmiştir. BSRM İlk Adım İstasyonunda görüşme gerçekleştirilmiş kız çocuklarının kuruluştaki kaldığı ortalama gün sayısının (kuruluştaki kalınan ortalama gün sayısı: 12,4000; $n = 5$; SS 9,44987) BSRM'lerde kalanlara göre daha az olduğu (kuruluştaki kalınan ortalama gün sayısı: 264,6250; $n = 24$; SS 277,76559) görülmektedir.

Odak grup görüşmesine katılan kız çocukları ile ilgili diğer bilgilere kız çocuklarının kuruluştaki dosyalarından ulaşılmıştır. Dosyaların incelenmesi sonucu kız çocuklarının cinsel istismar dışında başka istismar biçimlerine de maruz kaldıkları belirlenmiştir. Bir kişinin birden fazla istismara maruz kalabileceği göz önünde bulundurularak gerçekleştirilen analizde kız çocuklarının maruz kaldığı cinsel istismara fiziksel istismarın (% 35,1), aile ihmalinin (% 18,9), psikolojik/duygusal istismarın (% 8,1), evden kaçmanın (% 8,1), ailenin ekonomik yetersizliğinin (% 5,4) eşlik ettiği görülmüştür. % 24,3 oranında cinsel istismar dışında bir istismar veya ihmalin raporlanmadığı görülmüştür.

⁴⁷ Odak grup görüşmesine katılan kız çocuklarının sosyo-demografik verilerine ve maruz kalmış oldukları cinsel istismar türüne ilişkin ayrıntılı tablo, **Ek. 3**'de verilmiştir.

Kız çocuklarının % 37,9 ile aile içinden ($n=11$), % 41,4 ile aile dışından ($n=12$), % 20,7 ile de hem aile içinden hem de dışından ($n=6$) cinsel istismara maruz kaldığı belirlenmiştir. Bazı kız çocuklarının aile içinden ve/veya aile dışından birden fazla kişi tarafından istismara uğradığı görülmüştür. Aile içi cinsel istismara maruz kalan kız çocuklarından ($n=17$) 2'sinin; aile dışından cinsel istismara maruz kalan kız çocuklarından ($n=18$) 4'ünün birden fazla kişi tarafından cinsel istismara uğradığı görülmüştür. Kız çocuklarının birden fazla kişi tarafından da cinsel istismara uğradığı göz önünde bulundurularak hazırlanmış tablolara aşağıda yer verilmiştir. (Tablo 95, Tablo 96)

Tablo 95. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarında Aile İçi Cinsel İstismara Uğrayanların Kim Tarafından İstismar Edildiği

Aile İçi Cinsel İstismarı Gerçekleştirenler	Cevaplar	
	Cevap Sayısı	%
Öz Baba	7	36,8%
Üvey Baba	2	10,5%
Erkek Kardeş/Kardeşler	5	26,3%
Amca	2	10,5%
Dede	1	5,3%
Diğer Akraba	1	5,3%
Enişte	1	5,3%
Toplam Cevap Sayısı	19	100,0%
N=17		

Tablo 96. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarında Aile Dışı Cinsel İstismara Uğrayanların Kim Tarafından İstismar Edildiği

Aile Dışı Cinsel İstismarı Gerçekleştirenler	Cevaplar	
	Sayı	%
Partner	7	31,8%
Yakın Çevreden Tanındığı Biri/Birileri	5	22,7%
Yeni Tanıştığı Biri/Birileri	1	4,5%
Hiç Tanımadığı Biri/Birileri	4	18,2%
Ticari Cinsel Sömürü	4	18,2%
Zorla Evlendirme	1	4,5%
Toplam Cevap Sayısı	22	100,0%
N=18		

Odak grup görüşmesine katılan 6 kız çocuğunun (% 20,7) alkol, 3 kız çocuğunun ise (% 10,3) uçuşu-uyuşturucu madde kullandığı, madde kullanımı bulunan 2 kız çocuğunun (% 6,9) aynı zamanda alkol kullanımı olduğu belirlenmiştir. Kız çocuklarının % 31,0'nin ($n=9$) alkol, % 24,1'inin ($n=7$) ise madde kullanıp kullanmadığına ilişkin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bazı kız çocuklarının alkol ve uçuşu-uyuşturucu madde kullanıp kullanmadığı ile ilgili net bilgiye sahip olunamamasının kız çocukları ile gerçekleştirilen görüşme ve çalışmaların boyutları hakkında fikir verdiği düşünülmektedir. Odak grup görüşmesine katılan iki kız çocuğunun (% 6,9) zihinsel gerilik durumunun resmi makamlarca “hafif mental retardasyon” tanısı şeklinde raporlandığı tespit edilmekle birlikte, kuruluş psikologları tarafından altı kız çocuğunun (% 20,7) öğrenme güçlüğü problemi olduğu belirtilmiştir. Odak grup çalışmasına katılan kız çocuklarının 12'sinin (% 41,4) çalışma geçmişi olduğu, bu kız çocuklarının kuruluşa gelmeden önce konfeksiyon ve temizlik işçisi, kuaför, tezgahtar, garson olarak çalışmış oldukları belirlenmiştir. Odak grup görüşmesine katılan kız çocuklarının hiçbirinde ($n= 29$) suça itilme durumuna rastlanmamıştır. Odak grup görüşmesine katılan kız çocuklarının hiçbirinde ($n =29$) fiziksel engele, görme ve işitme engeline rastlanmamıştır. Bu durum, fiziksel engele sahip kız çocuklarının söz konusu hizmete ulaşamadığı konusunu düşündürmüştür. Odak grup görüşmesine katılan kız çocuklarının altısının (% 20,7) Acil Koruma Kararı ile kuruluşa kaldığı ve haklarında henüz tedbir kararı alınmadığı belirlenmiştir. BSRM'lerde kalan kız çocukları hakkında birden fazla tedbir kararı verilmektedir. Tedbir kararı/kararları olan 23 kız çocuğuna verilen tedbirlere ilişkin tablo aşağıda yer almaktadır. (Tablo 97)

Tablo 97. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarına Verilmiş Tedbir Kararları

Tedbir Türü	Cevaplar	
	Cevap Sayısı	%
Bakım Tedbiri	22	40,0%
Eğitim Tedbiri	13	23,6%
Sağlık Tedbiri	18	32,7%
Danışmanlık Tedbiri	2	3,6%
Toplam Cevap Sayısı	55	100,0%
N= 23		

4.1.2.2. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarının Kendileri ve Arkadaşlık İlişkilerine İlişkin Bulgular

“Kendimi küçük hissediyorum ama ruhum artık çocukluğu bırak, büyüdün diyor.”

(18 yaş, partneri tarafından cinsel istismar)

Kız çocukları ile gerçekleştirilen görüşmelerde ana tema, BSRM’lerin işleyişi hakkındaki değerlendirmeler olarak belirlenmiştir. Kız çocuklarının kendileri, arkadaşlık ve aile ilişkileri hakkındaki görüşlerinin korunma süreçlerine etkisi olabileceği düşünülmüş ve görüşmelerde bu konular üzerinde de durulmuştur. Kız çocuklarının görüşmeler sırasında “çocukluk” kavramı ve “gelecekte beklenenler” teması üzerine kullandıkları ifadelerinin, kendilerini görme biçimlerine dair ipuçlarını taşıdığı düşünülmektedir. Özellikle kız çocuklarının kendilerini çocuk hissetme veya hissetmeme üzerinden yaptıkları açıklamaların, yaşamış oldukları travmatik deneyime işaret ettiği düşünülmektedir. Bu anlamda kız çocukları arasında çocukluğun yok olduğu/kaybolduğu bir anlayışın hâkimiyetinden söz edilebilir. Kız çocuklarının aynı zamanda aile içinde yaşamış oldukları fiziksel ve psikolojik şiddete de işaret ettikleri görülmektedir. Aileye ilişkin duyguların henüz kuruluş bakımına yeni giriş yapmış ve ilk adım istasyonunda kalan kız çocuklarında daha yoğunlaştığı, çocukluğun kayboluşunu aile ile bağlantılandırıdıkları görülmüştür.

Odak Grup 1:

“Katılımcı 1: İki annem, iki babam var. Öz babamın hangisi olduğunu bilmiyorum. Kapıda kaldım. İstemiyorlarsa yurda versinler. Çocuk gibi kaldım. Ailem bozdu psikolojimi. Çocuğun yapmak istemediklerini yaptırmayacaksın. İnsan göz yumar mı çocuğunun dışarıda kalmasına.

Katılımcı 2: Çocuk gibi hiç hissetmedim. Babam yoktu, amcamı babam sanıyordum. Babam gelince bu kim dedim. Birey olurken korkuyorum. Annem babam hiç oturup konuşmadılar. Dinlemediler. Her gün kavga, benim hayatım korku dolu. Bir gün evde gülmedik.

Katılımcı 3: Aslında çocuğuz. Ergenlik çağındayız. Mantıklı düşünemiyoruz. Duygu ile hareket ediyoruz. Çocuk mantığını kullanamaz. Çocuk kendini güvende hissetmeli. Aile sağlamalı bunu. Hayallerini ön plana çıkartmalı ve herkes saygı göstermeli.

Katılımcı 5: Çocukluğum çok kötü geçti. Aile içinde saygı gösterilmeli. Başka odada kavga etmeli. Çocuğun sorumluluğunu almalı. Babam annemi öldürürcesine dövdü. Halen evliler. Babam defol git diyor annem halen çocuk doğuruyor. Babam beni 7-8 yaşındayken kemerle dövdü. Bizde sevgi olmaz. (Evlilik konusuna geçiyor birden) Görücü usulü ile olur dediler. Yabancıya vermiyorlar. Maddi duruma ve mesleğe bakıyorlar. Sevgi yok işte...”

BSRM’lerde ise kız çocuklarının çocuk olma halini daha çok şımarabilme ve hata yapma hakkı, mantıklı düşünememe/hareket edememe, mutlu olmak üzerinden açıkladıkları ve yaşadıklarının kendilerini olgunlaştırdığı noktasına vurgu yaptıkları görülmektedir. Postman’ın çocukluk fikrinin oldukça hızlı bir şekilde yitip gittiği gözlemi üzerine kurulu teorisi, çocukluk ile yetişkinliğin algılanması arasındaki ayırıcı çizginin aşıldığını ileri

sürmektedir (Postman, 1995). Çocukluğun biyolojik değil toplumsal bir kurgu olduğuna işaret eden *Postman* (1995: 7), çocukların çocuk olarak kalabilmeleri için yetişkin dünyasına ait olan şeylerden korunmaları gerektiğine işaret eder. *Postman*'ın (1995: 110) iletişim teknolojileri üzerinden yaptığı tespit televizyon, internet vd. kitle iletişim araçlarının yetişkinler kadar çocuklar tarafından da takip edildiğine, bu nedenle “ayıp” ve “giz”in ortadan kalkmasını sağlayan açığa çıkarma ve her şeyi gösterme/görme sürecinin tetiklendiğine işaret etmektedir. Günümüzde çocukların yetişkin yaşamına ait olan deneyimleri iletişim araçları üzerinden izlemelerinin yanı sıra, çocukların sokakta ya da atölyelerde çalışmak durumunda kalmalarının, cinsel istismarının, ticari-cinsel anlamda sömürülmelerinin, uçucu/uyuşturucu madde ve alkol tüketimine başlamalarının, suça itilmelerinin Türkiye’de çocuklar üzerine tanımlanan sosyal problemler alanını oluşturduğu görülmektedir. *Postman*'ın işaret ettiği bağlamdan hareketle çocukları yetişkin yaşamından korumanın onların çocukluklarını yaşamalarına imkân tanımının çocuk hakları açısından kritik bir öneme sahip olduğu görülmektedir. Bu durum kız çocuklarının ifadelerinde de kendisini göstermektedir:

Odak Grup 2:

“Katılımcı 1: Eğlenip şımarıldığımızda çocuk gibi davranıyoruz, ben çocuk gibi oluyorum. Çok çok mutlu olduğumda çok şımarıyorum.

Katılımcı 2: Çocuk saftır bir şey bilmez. Buradaki hiç kimseyi çocuk gibi görmüyorum. Diğer insanların yaşamlarına göre yaşamda kalma mücadelemiz var. Onların anne babaları var. Bizim yaşadıklarımızı yaşamazlar.

Katılımcı 3: Çocuk yaptığı hatanın farkında olmayandır. Hata yapa yapa olgunlaşıyoruz. Çok mutlu olduğumuzda çocuk gibi davranıyoruz. Çocuk yaşta şiddet, taciz, tecavüze uğramak büyüten ve yıpratıcı şeyler. Bu çabuk olgunlaştırıyor.

Katılımcı 4: Ben hiç çocuk olmadım, o yüzden bilmiyorum. (konuyu açmak istemediğini belirten şekilde susuyor)

Katılımcı 5: Çocuk çocuktur işte oyun oynayan. İnsanı yaşadıkları olgunlaştırıyor.

Katılımcı 6: Çocuk insanların yaşadıklarına göre değişiyor. Anlayabildiğin yaşa kadar çocuğuz. Yaşadıklarımız çocukluğumuza ket vuruyor.”

Modern dünyada iletişim teknolojilerinin gündelik yaşam içerisindeki yaygınlığının ve bunun çocuklar üzerindeki etkinliğinin kaçınılmaz olarak bazı deneyimlere çocukların erişimini kolaylaştırdığı görülmektedir. Aşağıdaki pasajda yer alan katılımcıların düşüncelerinin yaşa bağlı çocuk tanımına eleştirel bir yaklaşımı yansıttığı görülmektedir.

Odak Grup 4:

“Katılımcı 1: Çocuk kafası diye bişey yok. Onlar bizden daha güzel düşünebiliyor. Hiç çocuk gibi olmadım. Hep sorumluluk aldım.

Katılımcı 2: Çocuk benim (gülüyor). Yok şaka! Çocuk olarak görmüyorum çünkü yanlış bi şeyim olmadı. Çocuk şımarır. 6-7 bilemedin 9 yaşında olur.

Katılımcı 3: Panoya asılı çocuk kalbi diye bişey vardı. Onu çok sevdim. Çocuk televizyonda

aç çocukları izliyor, sonra da bu aç çocuklar yesin diye televizyonun arkasına ekmek kırıntıları döküyo. Televizyon bozuluyor, açıp bakıyolarki içi ekmek kırıntıları ile dolu. Aldığı darbeler olgunlaştırıyor. Çocuk da değiliz, olgun da değiliz, ergeniz işte.

Katılımcı 4: (Çocuk) Şımarıktır, laf söz dinlemez. Çocukluğumu yaşamadım. O yüzden çocuk görmüyorum kendimi. Olgun bir insan gibi konuşmak istiyor insan ama onların çocuk gibi yaklaştıkları oluyor. Sevmek çocukça bir şey değil mesela, aşk ve acı. Beni bu konuda anlamıyorlar. 15-16 yaşında insan çocuk olacak diye bir şey yok. Hele bu çağdaki çocuklar 20 yaşındaki gibi konuşabilir. Sevmek, kendini bilen bir insan için çok güzel bir şey bence. Bunları anlamakta zorlanıyorlar, çünkü yaşa bakıyorlar. Bu büyük sıkıntı, hiç iyi değil.

Katılımcı 5: Regl olunca genç kızsın işte.

Katılımcı 6: 7 yaşından beri yurtlarda olduğum için çocukluğumu yaşamadım. Babam derdi ki nerde olursan hep benim için çocuksun. Annemi 6 yaşında kaybettim. O acıyı atlatmak için büyümek istedim.”

Yaşadıklarından ötürü olgunlaştıklarını ifade eden kız çocukları zaman zaman “çocuk” olarak tanımlanmaktan duydukları sıkıntıları dile getirmişlerdir. Aşağıdaki odak grup görüşmesinde ise benzer bir yaklaşımla çocukluğun kendi kararlarını verememe ile özdeşleştirildiği ve daha çok olumsuz yanına vurgu yapıldığı görülmektedir:

Odak Grup 3:

“Katılımcı 1: Hiçbir zaman çocuk olmak istemedim. (Çocuk) Şımarık olan, kendi kararını veremeyendir. Ben tek başıma yaşayıp kendi kararımı vereyim isterim.

Katılımcı 2: Davranışları iyi olmayan, kötü yollara giden, kendi kararlarını veremeyen çocuktur.

Katılımcı 3: Bazen çok çocuk hissedebiliyorum. Sürekli değişim halindeyiz.

Katılımcı 4: Kendimi küçük hissediyorum ama ruhum artık çocukluğu bırak, büyüdün diyor.

Katılımcı 5: (Çocukluk) Kararlarımızı kendimizin verememesi. Doğru karar da veremiyoruz kendimiz çocuk olduğumuz için. Olgun olana kadar çocuzuk. Tavırları davranışlarıyla 17 yaşındaki de olgun olabilir. Bu ruhla ilgili bi şey. Sanki ben çocuk değilim. Ben bin düşünüp bir yapıyorum.”

Kız çocukları tarafından işaret edilen bir diğer önemli konu ise çocuklar arasındaki cinsiyet ayrımcılığıdır. Aşağıdaki odak grup görüşmesinde kız çocuklarının toplumsal cinsiyete bağlı olarak aile ve toplum içerisindeki dezavantajlı konumlarını dile getirdikleri görülmektedir:

Odak Grup 5:

“Katılımcı 1: (Çocuklukla ilgili) Bir fikrim yok. Bana ve kardeşime çocuk diyorlar. Yaşım küçük olduğu için.

Katılımcı 2: Hayatın döngüsü var. Doğmak, büyümek, gelişmek... Çocukluk en önemli bölüm. Hayatın gerisi ona göre gidecek. Acılar biraz daha çabuk olgunlaştırır deniyor. Ben pek çocukluğumu yaşamadım. Erkek ve küçük olduğu için annem kardeşime her şeyi yapıyor. Erkekler daha çok seviyor.

Katılımcı 3: Fikrim yok. Çocuk kalpliyim. (Çocuk) Annesine babasına düşkün olana denir herhalde. Baba erkeğe düşkün olduğu için çalışmazsa bile parası oluyor. Baba erkek çocuğa veriyor.

Katılımcı 4: Fikrim yok. Zaten çocuğum. 14 yaşındayım. Ara sıra olgun sanıyorum. Annem bana hep bağırır kızardı. Onun yanında çocuk hissetmedim. Babamın yanında çocuk

hissediyorum. Babamı çok seviyorum.

Katılımcı 5: Anne, babanın küçük örneğidir (çocuk). Çok masumdur. Çocuk hissetmiyorum. Evcilik de oynadım, saklambaç da. Tam yaşındayım.

Katılımcı 6: Çocukluğumu yaşamadım. Yaşadıklarım olgunlaştırdı. Çocuk, çok tuhaf geliyor. Dönüp arkama gülüyorum. Kardeşime bile nasıl davranacağımı bilmiyorum. Hep erkeklerle yaşadım (Daha önce arkadaşlarını daha çok erkeklerden seçtiğini ifade etmişti). Erkek, bir yaştan sonra ayakları üstünde durabilir. Ama kız hemen batağa düşüyor. Erkek aç kalmaz. Biz kalırız. Adamlar kötü niyetli olabilir.”

Odak grup 1 görüşmesinde kız çocuklarının gelecek ile ilgili beklentilerinin konuşulduğu bölümde “hayallerin yitimi” ve “hayale inanmama” temalarının ön plana çıktığı görülmüştür. Kız çocukları kuruluştan ayrıldıktan sonraki süreçte kendilerini özgür hissettikleri kişiler ile birlikte olmak istediklerini belirtmişlerdir. Ancak ister ailesine dönmek istediğini, ister sevgilisi ile bir yaşam kurmak istediğini belirtsin katılımcıların tümünün ifadelerinde hayal kırıklığının olması dikkate değer bulunmuştur:

Odak Grup 1:

“**Katılımcı 3:** Ailemin yanına gitmek istiyorum. Ailemle olmak istiyorum. Ailem de beni istiyor. Evlilik istemiyorum. İş hayatında önüm açık. Acil tıp teknisyenliği veya kuaförde çalışabilirim. Babamın yanında özgürüm. Umudunu yitirme ya işte... Ama insan fabrika ayarlarına dönemiyor, eski hayallerine dönemiyor.

Katılımcı 5: Sevdiğim insanın yanına gitmek isterim. Önce yurttan kalıp okulumu bitirmek sonra da sevdiğimle evlenmek. Sevdiğim insanın yanında özgürüm bir tek. Ama hayaller de bulut oldu. Bunlar nasıl olacak hiç bilmiyorum.

Katılımcı 2: Yurda gidicem. Okumak istiyorum. Hayalim şimdilik yok. Ailem de yok artık. Hiçbir yerde özgür değilim.

Katılımcı 1: Hiç kimseye güvenim yok. Hayale de inanmıyorum.”

BSRM’lerde gerçekleştirilen görüşmelerde ise kız çocuklarının geleceğe yönelik planlar yaptıkları görülmüştür. Bu kuruluşlarda kızların hayal kurma konusunda daha ılımlı olduğu ve kendilerine rasyonel hedefler belirledikleri görülmüştür. Aşağıda geleceğe yönelik planların daha ayrıntılı ele aldığı, 12-15 yaş grubu ile gerçekleştirilmiş odak grup görüşmesinden bir parçaya yer verilmiştir. Bu görüşmede kız çocuklarının planlarının arasında evlilik olduğu da görülmektedir.

Odak Grup 4:

“**Katılımcı 3:** Bi gücümüz olsa da kötü günleri unutsak. Kendimi evimde hayal ediyorum. Yanımda eşim, kardeşim ve çocuğum. Hem kariyer yaparım hem çocuk. Polis zaten olamam. Y. gibi avukat (kuruluştan daha önce kalmış bir kız çocuğunu kastediyor) veya doktor olmak istiyorum. Hayat kurtarmak. Ama biri yakınına kaybederse o acı haberi veremezsin.

Katılımcı 4: Bir evin içinde aşk dolu bir evin içinde olmak istiyorum. Çocuk bakıcılığı yapmak istiyorum ama özel rahatsızlığım var yapamam. Bahçıvan olmak istiyorum. Okuma yazmayı öğrenip evlenicem. Annemi, kardeşimi alırım yanıma. Baş edebilirim endişelerle.

Asıl kendi başına hazırlanıyorsun hayata, seçenek senin, senin hayatın.

Katılımcı 6: Elime uygun bir kurs, bir iş bulmak istiyorum. Kasiyer olmak istiyorum. Korkutan bi şey yok. Buradan çıkınca babamın yanına gidicem. Ev tutucam. Kendi hayatıma bakıcam.

Katılımcı 1: Herkesten daha zor bir hayat bekliyor beni. Dosdoğru birini bulmam lazım. Beni ve çocuğumu olduğu gibi kabul edecek birini istiyorum. Yepyeni bir hayat istiyorum. Kaybedemeyeceğim birini bulmak istiyorum. Bebeğimden ayrı olmaktan korkuyorum. Kuaför kursuna gidip meslek sahibi olmak istiyorum. Bebeğimi 4 yaşında alıcam. Birçok sorunu (bebeğini kastediyor) bitmiş olacak o zaman.

Katılımcı 2: Bir ev almak isterim. Kardeşlerimi yanıma alayım. Annem babam olsun. Sevdiğim olsun. Avukat olmak istiyorum.

Katılımcı 5: Büyük bir villada sevdiğimle olmak isterim. Okumayı sevmiyorum.”

Kız çocuklarının bu ifadeleri kuruluştaki kaldıkları süre içerisinde olduğu kadar reşit olduktan sonra da desteklenmeleri gerektiğini düşündürmüştür.

Her iki yaş grubundan kız çocukları için arkadaşlık kavramının paylaşım, güven, birbirine destek olma anlamına geldiği görülmektedir. Bazı durumlarda arkadaşlığın ailenin de önüne geçtiğine ilişkin ifadeler kullanmışlardır. Kuruluş ziyaretlerinde kız çocukları arasında gruplaşmalar olduğu, bazı grupların diğerlerinin üzerinde (özellikle büyük yaş gruplarının küçükler üzerinde) gücü olabildiği, tartışabildikleri, birbirlerinin eşyalarını izinsiz alabildikleri veya birbirleri ile ilgili gizli olabilecek bilgileri (kurulustan kaçma planı, yeni bir erkek arkadaş vb.) personel ile paylaşabildikleri de gözlemlenmiştir. Bu tarz durumlarda personelin kız çocukları arasındaki sorunların çözümünde kilit rol oynadığı da görülmüştür. Kuruluş içerisindeki arkadaşlıklar kadar kız çocuklarının kuruluş dışından kuracakları arkadaşlıkların da önemli olduğu düşünülmektedir.

“Odak Grup 1, Katılımcı 2: En güvendiğim arkadaşım, hastanedeyken annem babam bile gelmedi, o geldi. Doktorlar izin vermediği halde yanımda kaldı. Buraya gelirken polisler izin vermeyecekti ama geldi. Benim için arkadaş bu.

Odak Grup 2, Katılımcı 6: Her şey. Gerçek dost her şeydir. Fikir soracağın, ağlayıp güleceğin. Eski yurdumda bir dostum vardı. Buraya gelince görüşemedik, koptuk.

Odak Grup 3, Katılımcı 2: İyi anımda kötü anımda yanımda olsun. Sahip çıksın. A. diye okuldan yakın arkadaşım var. İlerde birlikte ev tutmayı bile düşünüyorum.

Odak Grup 4, Katılımcı 6: Yedi yaşımdan beri yurtlardayım. Yurtlarda neler olduğunu çok iyi bilirim. C. benim kan kardeşimdi. Onun için bileğimi bile kestim. Kaybettim onu, çok özlüyorum. Arkadaşım gözümün önünde bıçaklandı. Sevgilisi onu bıçakladı. O kızın acısı, bağırması hep gözümün önünde.

Odak Grup 4, Katılımcı 1: Ailenle tartıştığında yanında biri olsun istiyorsun. Yol gösterecek biri. Fesat olmayacak.

Odak Grup 5, Katılımcı 2: Ağladığımda arayıp soracak ilk aklıma gelen kişi olmalı. Sırrını rahatça anlatabileceğin kişi. Gece yatarken bazen hayat çok boş ve umutsuz geliyor. Ben bir hata yaptım. Susmak yerine fazla isyan ettim galiba. (başına gelen istismar olayını deşifre etmesi olayını kastettiği düşünülüyor.) Sevdiklerimi ve arkadaşlarımı kaybettim. Hayatın artık sanki anlamı kalmadı.”

Kız çocuklarının erkek arkadaşlar ile kurdukları ilişkinin onların yaşamlarını şekillendirdiği görülmektedir. BSRM’lerde kalan kız çocuklarının bir kısmının erkek arkadaşı ile yaşadığı ilişki nedeniyle ailesi ile çatışmaya girdiği ve bazı nedenlerden (namus, töre, toplumsal değerler, damgalanma vb.) evden ayrılmak zorunda kaldıkları bilinmektedir. Erkek arkadaşlar, kız çocukları ile yaşıt olabileceği gibi yetişkin de olabilmektedir ve söz konusu ilişki cinselliği de içermektedir. Dolayısı ile kız çocuklarının yaşamış oldukları cinsellik yaşıtlar arasında “aşk” ilişkisi olarak tanımlanan bir boyutta yer alabileceği gibi, yetişkin veya yetişkinler tarafından sömürüldüğü, sömürünün sokakta çalışma ve ticari cinsel bir boyut kazandığı, bu sömürüye ailenin de katılabildiği (zorla evlendirme, para karşılığı kız çocuğunun yetişkin ile birlikte olmasına izin veren sessiz sözleşmeler veya dini nikâh vb.) formlara da bürünebilmektedir. Erkek arkadaşı ile yaşadığı ilişki nedeniyle yaşadığı aile çatışmaları sonucu kuruluşa kabulü yapılan kız çocukları için ilişki olarak tanımladıkları deneyimin kendileri için oldukça önemli olduğu görülmüştür. Kuruluş ziyaretleri sırasında personel ile gerçekleştirilen görüşmelerde kız çocuklarının aileleri tarafından yeterince desteklenmedikleri, bu nedenle aileden kaçış için kendilerini birlikte daha özgür hissettikleri erkek arkadaşlarına yöneldikleri, evliliği bir kurtuluş olarak görebildikleri konusuna değinilmiştir. Reşit olduktan sonra evlilik planlarını gerçekleştiren bazı kız çocuklarının daha sonra evlilik içi sıkıntılar ve boşanma konuları ile kendilerine danışmaya gelebildiklerini de eklemişlerdir. Aşağıda gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde erkek arkadaşı tarafından cinsel istismar nedeni ile kuruluşa kabulü yapılan kız çocuklarının ifadeleri ayrı olarak ele alınmıştır:

Odak Grup 3:

“Katılımcı 4: Ailemde bulamadığımı onda buldum. Çok kıskanıyor. Açık olmamı istemiyor.

Katılımcı 5: Rabbim kalbimdekini verdi. İnsan gibi insan. Bana sahip çıksın, ben ona gözü kapalı güveniyorum desin.

Katılımcı 1: F. (Erkek arkadaşını kastediyor) Çok kıskanç. Kızlardan bile kıskanıyor. Kıskansın ama çok değil. Kural koymayacak. Arkadaşlarımla görüşücem. Güvenecek.”

Odak Grup 2:

“Katılımcı 5: (Erkek arkadaşım) Bana çok moral veriyor.

Katılımcı 3: Aslında erkek arkadaşım yok. Beni koruyacak erkek gibi erkek istiyorum. Zaman geçsin diye arkadaş oluyorum. Ama hepsi benden korkuyor.”

Odak Grup 4:

“Katılımcı 4: Aradığımı buldum. Bana inanıyor. 4 yıldır beraberiz. Çok efendi, bilgili, kendini bilen biri. Aşk konusunda çok şanslıyım.

Katılımcı 2: Görüşemiyoruz, konuşamıyoruz. Evdeyken çok iyi davranıyordu. Hırsızlığı yok. Kalbi temiz. Allah’tan dileğim konuşabilmemiz. (Kız çocuğu ailesinin de bilgisi dâhilinde partneri ile birlikte yaşamakta. Kız çocuğunun dosya bilgilerinde ailenin söz konusu kişiden para aldığı belirtilmekte. Bu sömürü biçiminin kız çocuğu için ilişki anlamına geldiği anlaşılmaktadır.)

Katılımcı 1: Sevgilim vardı. Gözümün önünde ona kelepçe takıldı. Eşyalarım atıldı. Arıyorum telefonu kapalı. Artık yeni sayfa açmak istiyorum. Açmalıyım.”

Erkek arkadaşı ile ilişkisinden memnuniyet ile bahseden kız çocuklarının yanı sıra odak grup 2’de Katılımcı 3’ün hayal kırıklığı içeren ifadeleri de dikkati çekmektedir. Bu durum erkek arkadaşlar ile kurulan ilişkilerde kız çocuklarının ne kadar kırılgan olabileceğine işaret etmektedir. Erkek arkadaşı ile ilişkisi hakkında olumlu görüş bildiren kız çocuklarının ise erkek arkadaşlar tarafından kısıkanılma ve kısıtlanma (giyim-kuşam, davranışlar konusunda) temasını vurgulamaları ilişki içerisindeki edilgen konumlarına işaret etmektedir. Erkek arkadaş dışındaki kişiler tarafından istismara uğramış kız çocuklarında da benzer ifadelere rastlanmıştır:

Odak Grup 2:

“Katılımcı 6: Erkek arkadaşım askerde. 6 aydır beraberiz. Ama çok uzun zamandır beraber gibiyiz. Yanında çok mutluyum. Beni çok iyi anlıyor destekliyor. Yol gösteriyor. Yanlışlarımı söylüyor.

Katılımcı 2: Erkek arkadaş değiştiriyor. Ben çocuk gibiydim. Salya sümük ağlardım. Benden daha büyük bir yıldır beraberiz. Beni değiştiriyor. Mutlu ediyor. Destekliyor. Her şey diyebilirim.

Katılımcı 1: Güveniyorum. Ama bu zamanda da herkese güvenilmez. Ama ben güveniyorum.”

“Odak Grup 4, Katılımcı 6: Sevdiğim var. Yazlıkta tanıştım. Telefonla görüşüyorum. Beklediğim her şeyi verdi. Öncelikle sevgisini verdi.

Odak Grup 1, Katılımcı 5: Ben güveniyorum. O da bana güveniyor. Dürüst. Aldatma gibi bir durum da olmadı. Ellerimi tutarken bile titriyor.”

Odak grup görüşmeleri sırasında farklı gruplardaki iki katılımcının erkek arkadaşının akrabası olduğunu paylaşması kız çocuklarının kurdukları ilişkilerin karmaşıklığına işaret etmektedir. Bu iki katılımcının güvenmeme temasına vurgu yaptıkları görülmüştür.

“Odak Grup 1, Katılımcı 1: Her konuda güvenmeyeceksin. Kız arkadaşla erkek arkadaş arasında şeytan olurmuş. 1,5 senedir beraberiz. Sonradan öğrendim akrabam olduğunu. Çok sinirli. Bardak gibi, kırıldı mı düzelmıyor. Sinirli olunca ben konuşmuyorum. Ben sinirli olunca da o konuşmuyor.

Odak Grup 4, Katılımcı 3: Şimdiki aşklara inanmıyorum. Birçok kişiyle oyalanabiliyorlar.

Face ve twitterden binde bir bulabiliyoruz. Halamın oğlu bana âşıkmiş bunu bana dedi. Aile şartlarından dolayı olmadı. Ben onu kardeşim arkadaşım gibi görüyordum. Ama açıklayınca ben de bi şeyler hissetmeye başladım. Ama akraba olduğu için kendimi engelliyordum. Zoru gördüğünde kolaya kaçtı. Bu zoruma gitti. Abim vurdu bana, o da kaçtı. Başkası yazmış mesajları benim yerime dedi. Her kız burada yeni bir sayfa açmak istiyor zaten. Bir gücümüz olsa kötü günlerimizi unutsak. Elinde bir sihirli değnek olacak, unutacaksın.”

12-15 yaş grubu ile gerçekleştirilmiş odak görüşmelerden birinde de katılımcıların ağırlıklı olarak erkekler konusunda olumsuz düşünme eğiliminde oldukları görülmüştür. Bu grupta iki katılımcı, erkek arkadaşının olmadığını belirterek konudaki hayallerini paylaşmış ancak diğerleri net bir şekilde olumsuz fikir beyan etmiş ve konu üzerine konuşmaya çok da istekli davranmamıştır.

Odak Grup 5:

“Katılımcı 3: Zayıf yakışıklı, saçları dimdik, emo⁴⁸ tiplerden olsun. Okusun.

Katılımcı 6: Okuması falan önemli değil. Bana karışmasın. Ben ona saygılıyım o da bana saygı duysun. Beni çöle bıraksınlar ama yalnız.

Katılımcı 7: Allah korusun (diyor, erkeklerden hoşlanmadığını belirtir şekilde yüzünü buruşturuyor.)

Katılımcı 5: Erkeklerden nefret ediyorum. 19 yaş altı bir erkekle flört bile etmem.

Katılımcı 2: Olgun düşünemiyorlar. Face’de popüler olma derdindeler. “Feym”⁴⁹ olmak istiyorlar. Bunlar çok rahatsız edici. Destek olmayı bilmeli. Çok iyi tanımalı.

Katılımcı 1: Erkekler konusunda bir şey düşünmüyorum.”

Tüm odak grup görüşmelerinde erkek arkadaşı olmadığını belirten diğer kız çocuklarının ise ideal erkek arkadaş tipini güvenilir, dürüst, dost, mutluluk ve huzur veren, paylaşımcı, kendisine sahip çıkan, koruyucu kelimeleri ile tanımlama eğiliminde oldukları görülmüştür. İstisnalar olsa da bir erkeğe güvenmek ve erkek tarafından korunmak fikrinin yaygın olmasının, personel tarafından da ifade edildiği üzere bu fikrin aileden kaçış planlarının tamamlayıcı unsuru haline gelebilmesinin kız çocuklarını risklere açık bir pozisyona sokabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda ailesi ile problem yaşayan kız çocuklarının kuruluştaki kaldıkları süre içerisinde toplumsal cinsiyet, kendine güven, kendi kendine yetebilme gibi konularda desteklenmelerinin önemi kendini göstermektedir. Ailesi tarafından desteklenmeyen, ailesinden can güvenliği nedeni ile kaçmak durumunda kalan veya aile ile ilişkisini kendisi kesmek isteyen kız çocukları açısından sistemin koruyucu önleyici

⁴⁸ “Emotional” yani duygusal kelimesinin kısaltılmışı olan “Emo”, gençler arasında saç tipi, kıyafet, makyaj, konuşma ve yaşam stili ile farklılaşan bir alt kültür grubunu ifade etmektedir.

⁴⁹ Facebook’da fame olmak, sosyal medyada tanınmış, ünlü olmak anlamına gelmektedir. Ün, sosyal ağ üzerinden ne kadar arkadaşınız olduğuna bağlı olmakla birlikte, bu durum büyük çoğunlukla sosyal ağ üzerinden paylaşılan fotoğraflar üzerinden gerçekleşmektedir. Forum sitelerinde ününü artırmak için “ilginç” (kendisini komik duruma düşürme tehlikesi de bulunan) fotoğrafları çokça paylaşanlar hakkında “Fame olmaya çalışmak” deyiminin olumsuz anlamda kullanıldığına da tanık olunmuştur.

mekanizmalarının hayata geçirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

4.1.2.3. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarının Aile Algılarına İlişkin Bulgular

“Bir evin içinde, aşk dolu bir evin içinde olmak istiyorum”

(15 yaş, ticari cinsel sömürü mağduru)

Kız çocuklarının % 58,6'sının ($n=17$) ailelerinin İstanbul'da, % 41,4'ünün ($n=12$) ise İstanbul dışındaki kentlerde yaşadığı belirlenmiştir. Kız çocuklarının aile profili incelendiğinde ağırlıklı olarak (% 48,3) anne ve babası ile birlikte çekirdek aile olarak yaşadıkları görülmektedir ($n=14$). Kız çocuklarının 4'ünün (%13,8) resmi birliktelik, 1'inin (% 3,4) fiili birliktelik çerçevesinde üvey ebeveyne sahip olduğu, dördünün (% 13,8) tek ebeveynli olduğu ve sorumluluklarının anneye ait olduğu, 2'sinin ise (% 6,9) akrabasının yanında kaldığı tespit edilmiş, 4 kız çocuğunun (%13,8) aile yapısına ilişkin bilgiye ulaşamamıştır. Aile yapısı ile ilgili bilgilere ulaşılan kız çocuklarının ($n=25$) yalnızca dördünün üvey kardeşe sahip olduğu görülmüştür. Kız çocuklarının kardeş sayılarına ilişkin tablolara aşağıda yer verilmiştir (Tablo 98, Tablo 99).

Tablo 98. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarının Sahip Oldukları Öz Kardeşlerinin Sayısı

Kardeş Sayısı (Öz)	Frekans	%	Geçerli %	Birikimli %
1,00	4	13,8	16,0	16,0
2,00	4	13,8	16,0	32,0
3,00	6	20,7	24,0	56,0
4,00	1	3,4	4,0	60,0
5,00	3	10,3	12,0	72,0
6,00	2	6,9	8,0	80,0
7,00	1	3,4	4,0	84,0
8,00	1	3,4	4,0	88,0
Yok	3	10,3	12,0	100,0
Toplam	25	86,2	100,0	
Bilinmiyor	4	13,8		
Toplam	29	100,0		

Tablo 99. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarının Sahip Oldukları Üvey Kardeşlerinin Sayısı

Kardeş Sayısı (Üvey)	Frekans	%	Geçerli %	Birikimli %
1,00	1	3,4	4,0	4,0
2,00	3	10,3	12,0	16,0
3,00	1	3,4	4,0	20,0
Yok	20	69,0	80,0	100,0
Toplam	25	86,2	100,0	
Bilinmiyor	4	13,8		
Toplam	29	100,0		

Ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerine bakıldığında kız çocuklarından 7'sinin (% 24,0) ailesinin sabit geliri olmadığı, 3'ünün (% 10,3) asgari ücretten az, 8'inin ise (% 27,6) asgari ücret-1500 TL. aralığında bir gelire sahip olduğu görülmüştür. Kız çocuklarının 7'sinin (% 24,1) ailesinin gelir durumuna ilişkin bilgiye ulaşılamamış olmakla birlikte aylık geliri 1500 TL.'den fazla olan % 13,7'lik bir oran ($n=4$) söz konusu olduğu görülmektedir. Bu oran kız çocuklarının ailelerinin ekonomik anlamda güç şartlar altında yaşamak durumunda olduklarını göstermektedir. Kız çocuklarının dosyalarındaki bilgilerin taranması ve meslek elemanları ile bu konuda görüşmeler gerçekleştirilmesi yolu ile ailelerde alkol ve madde kullanımı, zihinsel, fiziksel ve ruhsal engele sahip kişiler olup olmadığı bilgilerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Odak grup görüşmelerine katılmış kız çocuklarına bakmakla yükümlü kişilerde % 27,6 oranında ($n=8$) alkol kullanımı % 6,9 oranında ise ($n=2$) madde kullanımı belirlenmiştir. Ancak gerek dosyalarındaki raporlardan gerekse meslek elemanları ile görüşmelerden kız çocuklarının ailelerinin % 44,8'inin ($n=13$) alkol kullanımına ilişkin, % 34,5'inin ($n=10$) madde kullanımına ilişkin bilgiye ulaşılamamıştır. 7 kız çocuğunun (% 24,1) ailesinde zihinsel, 12 kız çocuğunun ailesinde (% 41,4) ruhsal engel, 4 kız çocuğunun ailesinde (% 13,8) ise fiziksel engel belirlenmiştir. Ancak yine kız çocuklarının ailelerinde % 44,8 oranında ($n=13$) zihinsel engel, % 34,5 oranında ($n=10$) ruhsal engel ve % 20,7 oranında ($n=6$) fiziksel engele sahip kişiler olup olmadığı ile ilgili bilgiye ulaşılamamıştır. Bu durum kız çocuklarının istismar süreçlerinde etkili olabileceği ve onları riskli konuma sürükleyebileceği düşünülen konularda aileleri ile ilgili daha fazla bilgiye sahip olunması gerektiğine işaret etmektedir. Odak grup görüşmesine katılan 5 kız çocuğuna (% 17,2) ilişkin bilgi edinilememiş olmakla birlikte, 11 kız çocuğunun (% 37,9) kuruluşa gelmeden önce evden kaçma davranışında bulunduğu belirlenmiştir. Dolayısı ile kız çocuklarının aileleri ile ilişkilerinin birçok problemi içerisinde

barındırdığı, çocuk ve aile arasındaki ilişkinin özel olarak ele alınması gerektiği görülmektedir.

Bu bağlamda odak grup görüşmelerinde aile konusunun ele alındığı bölümün diğer bölümlere oranla daha zorlu geçtiği belirtilmelidir. Bunun nedeni kız çocuklarının yaşamış oldukları cinsel istismarın ardından en çok ihtiyaç duydukları anda bekledikleri desteği ailelerinden alamamış olmaları ile açıklanabilir. Bu faktör önceden hesaplanmış ve aile konusunun bir aktivite üzerinden ele alınmasına karar verilmiştir. Kız çocuklarını ifade eden bir görsel ve üzerine yazabilecekleri yapışkanlı kartlar yardımı ile gerçekleştirilen aktivitenin ilk adımında kız çocuklarına ailelerinde kimler olduğu ve ailelerine ne kadar yakınlıkta olmak istedikleri, ikinci adımında ise ailesinde kimlerin olmasını ve tanımladığı yeni ailenin kendisine ne kadar yakınlıkta olmasını istediği sorulmuştur. Bu şekilde kız çocukların konuya katıldığı, aktivite dışında da aileleri ile bilgileri paylaştıkları görülmüştür.

3 katılımcının aile içi cinsel istismara uğramış olduğu bilinen odak grup görüşmesi 1’de kız çocuklarının aileleri tarafından istenmeme, aileye güven kaybı ve aile ile iletişimi reddetme temalarını öne çıkardıkları görülmüştür. Kız çocuklarının bazılarının, annelerinin aile içerisindeki güçsüz pozisyonuna vurgu yapmaları mensubu oldukları ailelerin ataerkil yapısı hakkında fikir vermektedir. Kız çocuklarının her şeye rağmen aileleri ile görüşmeyi istedikleri ancak bu girişimlerinin başarısızlıkla sonuçlandığı anlaşılmaktadır. Cinsel istismar vakalarında çok rastlanan ailenin kız çocuğuna inanmaması ve destek sunmaması durumunun kız çocuklarını oldukça kırılğan hale getirdiği görülmektedir.

Odak Grup 1:

“Katılımcı 5: Hiç sormamışlar beni. Görüşmedim. Devlete sığındım. Devlet elimi bırakırsa cesedime ulaşırlar. Benden büyük olan ablama güveniyorum, çok değil ama. Annem sorumluluğunu alıp çocuklarına sahip çıksın. Abim annemin gözü önünde kolumu kırdı ama annem sadece ağladı. Babam bana biraz sahip çıksın isterdim.

Katılımcı 3: Ben konuşmak istedim. Babamla, ablamla, akrabalarım. Numaramı verdim. Ama aramadılar. Benim can tehlikem var. Ama yine de en çok babama güveniyorum. Sinirlidir ama mantıklı düşünüyor. Beni böyle kabul ediyor. Zor günlerde yanımda oldu. Ben annem olsun istemezdim. Beni beşikte bırakıp gitti. İstemem o yüzden.

Katılımcı 2: Ben bir kez görüştüm. Bir daha görüşmek istemem. Abim bana tecavüz etti. Beni suçladılar. DNA testi yaptım dedim babam yanlış çıkar dedi. Annem “Sen ne yaptın?” dedi. Hiç kimseye güvenmiyorum. Annem biraz konuşsun isterdim. Dost arkadaş olsun isterdim. Oğullarını seviyorlar. Arkadaşlarım anne babaları ile konuşunca ben oturup ağlardım. Derdimi bile polisler anlattım.

Katılımcı 1: Görüşmek istedim. Annemi duyayım istedim. Annem beni suçladı, küfretti. Artık görüşmek istemiyorum. Kimseye güvenmiyorum. Öz amcam annemle evlendi. Allah’tan başka kimseye güvenmiyorum. Annem bana biraz sahip çıksaydı keşke. Babam da

sahip çıksın isterdim.”

Bu grupta kız çocuklarının aileleri ile ilişkilerini anlayabilmek amacı ile gerçekleştirilen etkinlikte, ailen sana ne kadar yakın olsun istersin? sorusu hakkında görüş bildiren 4 katılımcıdan 3'ünün 10 puan (en uzak), birinin (Katılımcı 3) ise 5 puan (orta) verdiği görülmüştür. Kız çocuklarına ailelerinin kimlerden oluşmasını istedikleri sorulduğunda ise şu andaki aile üyelerinden hiçbirine yer vermedikleri, yeni ailelerinin içerisine erkek arkadaş, arkadaş, çocuk ve evcil hayvanlarını yerleştirdikleri görülmüştür.

4 katılımcının aile içi cinsel istismara maruz kalmış olduğu odak grup 2'de de aile konusu konuşulurken kız çocuklarının oldukça zorlandıkları, aktiviteyi anlamakta güçlük çektikleri gözlemlenmiştir. Ancak odak grup 1'dekine benzeyen bir şekilde ailelerini kendilerinden uzak konumlandıkları, yeni aile tanımlarında kendilerine cinsel istismarı gerçekleştiren üyeyi dışarıda bıraktıkları, ailelerinin bu haliyle kendilerine en yakında (1 puan) olmasını istediklerini ifade etmişlerdir. Erkek arkadaşı ile yaşadığı ilişki sonrasında ailesi ile ilişkileri bozulan katılımcı 5 ise her şekilde ailesinin kendisinden en uzakta (10 puan) olmasını istediğini vurgulamıştır. Katılımcı 5, yeni aile tanımı içinde yalnızca eski erkek arkadaşına yer vermiş ve kendisine çok yakın olmasını istediğini (1 puan) belirtmiştir. Bu görüşmedeki tüm katılımcıların aile ile anlaşılmadıklarını ve baskı gördüklerini ifade etmelerine rağmen aileyi yarattıkları yeni haliyle yakınlarında hissetmek istiyor oluşları bu kavramın kız çocukları için önemine işaret etmektedir.

Odak Grup 2:

“Katılımcı 2: Üvey annem beni kıskanırdı. Okula gider gelir derse kapanırdım. Hiç kimseyle konuşmazdım. Bende aile sevgisi yok. Anlaşabildiğim hiçbir konu yok. Ailem (duraksıyor)...eski kafa diyim sana. Kuzenlerim ve babaannemle anlaşırdım.

Katılımcı 6: Annemle anlaşırdım. Abimle hiç anlaşılamazdım. Ama annem de dışarı çıkarmıyordu. Abim erkek arkadaş konusunda anlayışlıydı ama diğer konularda hiç anlaşılamazdık. Yengem beni çok kıskanırdı. Çok bozuyordu arayı.

Katılımcı 5: Ben adam olsam anlaşıcağız. Babama çok ters gidiyorum. Mesajlarımı gösteriyorum. Arkadaş gibi konuşuyoruz. Ben sert çıktığımda babam alttan alıyor. Annemle de öyle. Babamla çok mesaj çektiğim için anlaşılamıyoruz. Ben abartıyorum.

Katılımcı 4: Babamla her konuda anlaşıyorum. Diğerleriyle de hiçbir konuda anlaşılamıyorum.

Katılımcı 1: 8 yaşıma kadar babam ve amcam beni büyüttü. Annem ve üvey babamla Türkiye'de yaşadım. Annemle babamı hiçbir arada göremedim. Annemle dışarı çıkma konusunda anlaşılamazdık, bırakmazdı.

Katılımcı 3: Hiçbir konuda anlaşılamazdık. Hele dışarı çıkma konusunda hiç anlaşılamazdık. Ben de kaçır kapıda inadına gözünün önünde oynardım.”

Erkek arkadaş ile yaşadığı ilişkiden kaynaklı aile ilişkileri bozulmuş 3 katılımcının

(katılımcılardan ikisi evli olduklarını ifade etmişlerdir) yer aldığı odak grup 2’de ise kız çocuklarının yine aile ile anlaşmazlık yaşadıkları ve ailelerinin kendilerine baskı yaptığını vurguladıkları görülmüştür. Bu grupta gerçekleştirilen etkinlikte katılımcıların ailelerini bir bütün olarak değil, parçalayarak ele aldıkları fark edilmiştir. Etkinlikte her bir aile bireyine ayrı puan verdikleri ve kendilerine baskı yaptıklarını düşündükleri kişileri kendilerinden uzak tutmaya çalıştıkları (10 puan) görülmüştür. Bu grupta yeni kurulacak aile fikrinde arkadaş ve erkek arkadaşına yer verilmesinin yanı sıra kardeşlerin ön plana çıktığı görülmüş ve kardeşleri ile yakın olmayı istedikleri (1 puan) görülmüştür.

Odak Grup 3:

“Katılımcı 5: Ailemden hiç kimseyle anlaşıyorum. Kızımızın kararına saygı duyuyoruz desinler isterdim. Güvensinler. Hiç görüşmedim ve istemiyorum da. Soğudum. Ailen hep arkada sanıyorsun. Ama bakıyorsun ki hiç olmamışlar. Annem, anneden çok arkadaşım gibi olsaydı. Bana inanan ve güvenen, benden dinlemeyi tercih eden biri olsaydı.

Katılımcı 1: Çok aşırı sıkıyorlar. Hiç dışarı çıkartmamaları canımı sıkıyordu. Şimdi aile iznine gidiyorum arada, telefonla görüşüyorum, o kadar.

Katılımcı 4: Ailemde çok baskı var. İstedigime evermiyorlar. Ben de görüşmedim ve istemiyorum, soğudum. Kararıma saygı göstermediler. Baskı kurdular. Anneme anlatıyordum iyiydi de babam daha anlayışlı olsaydı keşke.

Katılımcı 3: Görüşmek istemiyorum. Biri hakkımda ters bir şey derse, ailem kızım bunu asla yapmaz desin isterdim. Güvenmedikleri için güvenimi yitirdim ben de. Annem babam için ölürdü. Annem benimle ilgili konularda söz sahibi ve güçlü olsaydı. İkisi de anlayışsız. En azından biri anlayışlı olsaydı. Erkek arkadaşımı eve getirmek isterdim mesela.

Katılımcı 2: Çok kural koymaları canımı sıkıyor. Babama hiç sıkıntımı anlatamıyordum. Sıkıntı ve derdimi anlatmak isterdim.”

12-15 yaş grubu ile gerçekleştirilmiş iki odak grup görüşmesinden birinde (odak grup 4) kız çocukları aileleri ile aralarına mesafe koymayı tercih ettikleri, diğerinde ise (odak grup 5) aile ile yakın olma isteğini dile getirdikleri göze çarpmıştır. Odak grup 4’te tüm katılımcılar yeni ailelerinin içerisine erkek arkadaşlarını, arkadaşlarını ve doğmuş veya doğacak bebeklerini koydukları görülmüştür. Odak grup 5’te ise oluşturacakları ailelere erkek arkadaşlarını ve arkadaşlarını alanların yanı sıra 3 katılımcının şu anda varolan ailelerini olduğu gibi aldıkları görülmüştür.

Kız çocuklarının aileleri ile ilişkilerinin bir çok faktöre bağlı olduğu (kız çocuğunun kişilik özellikleri, yaşı, psikolojik durumu, aile içinden cinsel istismara maruz kalıp kalmadığı, ailenin çocuğa yaklaşımı vb.) ve bu ilişki hakkındaki düşüncelerinin anlık değişikliklere uğrayabileceği bilinmekle birlikte odak grup görüşmeleri sırasında kendisini gösteren eğilimlerin kız çocuklarının ihtiyaç duydukları hizmetlerin gündeme alınması ve

planlanmasında yol gösterici olabileceği düşünülmektedir. Özellikle yaş grubu fark etmeksizin kız çocuklarının aile desteğine ihtiyaç duyduklarını belirtmeleri kaldıkları kuruluşlarda bu konunun daha ayrıntılı bir şekilde ele alınmasını gerektiğini göstermektedir. Kız çocuklarının toplum tarafından dışlanmalarına neden olan cinsel istismara maruz kalmaları ve bu nedenle aileleri tarafından da dışlanmaları, ailelerinden uzak olma eğiliminde bulunmalarını oldukça anlaşılır kılmaktadır. Ancak rehabilitasyon sürecinde kız çocuklarının gelmiş oldukları sosyal bağlamdan bağımsız düşünölemeyecekleri ve ailelerinin bu kapsamda rehabilitasyon sürecine aktif katılım sağlaması gerektiği ortadadır. Kız çocuklarının aile içerisinde istismara uğradıkları durumlar da dahil olmak üzere ailelere yönelik çalışmalar, grup çalışmaları, bilinçlenme toplantıları, terapi seanslarının gerekliliği kendisini göstermektedir. Özellikle aile içi cinsel istismar olayını yaşamış annelerin sorunlarının destek gruplarında ele alınmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Kız çocuklarının aile dışından istismara maruz kaldıkları durumlarda yaşadıkları ortamdan ayrılmadan (eğer yaşadığı ortam kız çocuğunu istismara açık hale getirmiyorsa) aile ile birlikte kuruluş bakımına alınmadan desteklenebilecekleri bir hizmetin organizasyonu ve bu konuda politika geliştirilmesinin zorunlu olduğu görölmektedir.

4.1.2.4. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarının BSRM Bakımı İle İlgili Düşüncelerine İlişkin Bulgular

Kız çocukları ile gerçekleştirilmiş odak grup görüşmelerinin analizi sonucunda 5 odak grup görüşmesinde konuşulanların kız çocuklarının temel ihtiyaçlarının (güvenlik, yemek, sağlık, kişisel ihtiyaçlar), sosyal-psikolojik ihtiyaçlarının (rehabilitasyon, sosyalleşme ve iletişim ihtiyacı, geleceğe hazır olma) karşılanması ile ilgili konular üzerine odaklandığı ve kız çocuklarının bazı temaları/kavramları (Anne⁵⁰, sevgili, bebek, koku) ön plana çıkarttıkları görölmüştür. Görüşmelerin bazılarında diğer gruplar tarafından gündeme getirilmiş konuların üzerinde hiç durulmaması (eğitim, kuruma aidiyet, vd.) önemli bulunmuş ve bu konulara değinilmeme nedenlerine ilişkin görüşlere de yer verilmiştir.⁵¹

Görüşmelerde sosyal-psikolojik ihtiyaçlara ilişkin sıkıntıların temel ihtiyaçlara ilişkin sıkıntılardan daha fazla dile getirildiği görölmüştür. Sosyal-psikolojik ihtiyaçlar ile ilgili

⁵⁰ Buradaki “anne”, kuruluştaki çalışan bakım personeline verilen isme karşılık gelmektedir. Kuruluşların resmi yazışmalarında da bu personel “bakıcı anne” olarak adlandırılmaktadır.

⁵¹ Odak grup görüşmelerinde öne çıkan konu ve temalara ilişkin tablo **Ek 4.**’te verilmiştir.

sıkıntıların temel olarak kuruluşun mekânsal özelliklerinden ve kuruluşun işleyişini belirleyen kurallardan kaynaklandığı görülmüştür. Her kuruluşta işleyişi kontrol altına alabilmek adına kız çocuklarının uymasının beklendiği bir kurallar listesi bulunmaktadır. Listedeki maddeler kuruluştan kuruluşta değişiklik göstermekle birlikte temel olarak kız çocuklarının yatış-kalkış, sigara içme, yemek yeme, ara öğün, aileleri ile gerçekleştirecek telefon görüşmelerinin saatlerinin düzenlenmesini, kuruluş dışında kullanılacak izinlerin süresini ve şeklini, giyim ve davranış şekillerine ilişkin ilkeleri, kuruluşta temizlik ile ilgili sorumluluklarını (odasını temiz tutma, ortak kullanım alanlarının temizliğinde görev alma), yapılması yasak davranışları (kuruluşta kesici-delici alet bulundurmama, kız çocuklarına ve kuruluşta ait eşyalara zarar vermeme, sözel-fiziksel şiddet uygulamama, cep telefonu kullanmama) içermektedir. Kuruluşlardaki genel eğilim, kuruluşta kabulün yapıldığı ilk günlerde söz konusu kuralların yazılı olduğu bir sözleşmenin kız çocuklarına imzalatılması yönündedir.

Goffman (1961: 7), “kapsayıcı kurum”ların en temel özelliğinin, bu yapılarda kalanları dışarıdaki dünyadan izole etmek olduğunu belirtir. Yaşamın aynı mekân içerisinde (içeride) ve diğerleri ile birlikte (herkesin aynı olacak şekilde), planlı-programlı ve kurallar çerçevesinde geçmesi kişilerin hem fiziksel, hem de sosyal ve manevi anlamda izolasyonuna neden olmaktadır. Tüm ihtiyaçların bürokratik otorite tarafından karşılandığı bu yapılarda göze çarpan en temel ayrım ise nüfusun büyük bir kesimini oluşturan sakinler (bu yapılarda kalanlar) ile azınlıkta olan ancak gücü elinde bulunduran çalışanlar (personel) arasındaki ayrımdır. *Goffman* (1961), sakinlerin kültürü ve personelin kültürü arasındaki ayrımın temel belirleyici olduğunu, “içerideki” yaşamın kişilerin sivil yaşamlarını sona erdirdiğini ve ona kurumsal bir karaktersitik kazandırdığını, bunun da personel-sakin arasındaki ilişki üzerinden şekillendiğini ifade etmektedir. *Goffman* (1961: 21) bu durumu kimlik donanımının kaybı (loss of identity equipment) ifadesi ile tanımlar ve bu tarz kuruluşlara girişte sakinlerin tüm özel eşyalarına el konmasının, tüm ihtiyaçların bir kanaldan karşılanmasının da bunun bir parçası olduğunu ifade eder. Kurumları, kişisel kimliklerin kaybolduğu, insanların değişmeye zorlandığı mekânlar (forcing houses) olarak tanımlayan *Goffman* (1961: 12-34), özel görüşmelerde gizliliğe-mahremiyete özen gösterilmemesini (konuşulanların dinlenmesi), personele belli bir hitap şekli olmasını, kurallara uyumun en önemli şeyler olmasını bu kimliksizleştirme faaliyetinin önemli bileşenleri olarak görür.

Odak grup görüşmelerindeki ifadelerde *Goffman*’ın işaret ettiği konulara referans veren bazı ifadelere rastlanmıştır. BSRM İlk Adım İstasyonu ile diğer BSRM’ler arasındaki yapısal

farkın kız çocukların ifadelerine yansıdığı da görülmektedir. Temel olarak BSRM İlk Adım İstasyonu statüsünde hizmet veren kuruluştaki mekânın yetersizliğinin, kapatılma ve kaçma kavramlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Odak grup görüşmesi, bu kuruluştaki diğer odak grup görüşmelerinden farklı olarak kız çocuklarının kaldığı katın dışında (önceden hiç görmedikleri bir mekânda) bir toplantı odasında gerçekleştirilmiştir. Kız çocuklarının kaldığı katta uygun bir görüşme odasının olmaması, katta kalan diğer kişiler tarafından görüşmenin sık sık kesilebileceği olasılığına karşılık bina içinde başka bir katta yer alan toplantı odası tercih edilmiştir. Kız çocukları güvenlik nedeni ile toplantı odasına bir personel eşliğinde getirilmiş, görüşme sonlandıktan sonra kız çocuklarının kaldıkları kata çıkmalarını sağlamak için araştırmacı tarafından kendilerine haber verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Dolayısı ile kız çocuklarının mekân içerisindeki kontrolü araştırmacıya bu konuda bir ön fikir vermiştir. Bu kuruluştaki kız çocuklarının kaldığı diğer kuruluştan daha farklı olarak kalış süresinin daha kısa olduğu, kız çocuklarının kuruluş dışına tek başlarına çıkamadıkları, yalnızca acil ihtiyaçlara cevap verebilecek çalışmaların (Sağlık hizmeti, hukuki destek, resmi yazışmalar vb.) yapıldığı ve sosyal kültürel faaliyetlerin oldukça sınırlı şekilde gerçekleştirildiği görülmüştür. Bu faktörlerin kız çocuklarının kuruluşa aidiyet duygusunun oluşmasının önünde engel teşkil ettiği, bu nedenle de birçok konuyu açıklıkla ifade etmelerinde önemli rol oynadığı düşünülmektedir. Bu odak grup görüşmesinde egemen olan kapatılma temasını Katılımcı 3'ün değerlendirmelerinin en iyi şekilde özetlediği düşünülmektedir:

Odak Grup 1:

“Katılımcı 3: Hiç gezdirmiyorlar. O yüzden kaçıyor herkes. Az yerimiz var, sayımız çok. Gündüz odamda olmak istiyorum ama salona git diyorlar. Dinlenmeye hakkımız yok. Sabah erkenden kalkmak zorundasın, asker gibi. (somurtuyor) İstediğin zaman uyuyamazsın. Sosyal etkinlik yok. Örneğin ben bu kata ilk kez indim. Bizden önceki kızlar camdan iç çamaşırı atmışlar. 4 numaralı odayı yakmışlar. Bir kız hayatını kaybetmiş. Biz de mi öyle yapalım? Sokakta çok kız var, sokaktaki kızları toplamıyorlar bizi alıyorlar. Siz kendinizi bir hafta dört duvar arasında bıraksanız kafayı yersiniz. Ben asıl tehlikeyi içerde görüyorum. Psikolojim bozuk, dört duvar arasına tikanınca deliriyorum. Pencereye yaklaştırmıyorlar. Cama çıkınca güvenlik yukarıyı arıyor. Demirlere yapışıyoruz. Dışarıda daha iyiydim. Her kapı açıldığında biz bakıyoruz, kim gelecek diye. Cezaevi bile daha rahattır. Oranın bahçesi var. Kızları bir defa top sahasına çıkarmışlar. Onda da biz yoktuk. (Tüh be der gibi elini sallıyor) Gezi düzenlense ve sivil polisle gitsek! (önerisinin çok iyi olduğunu anlatan bir jest yapıyor.) Bizimle birlikte bir şeyler yapsınlar. Kapıyı üstümüze kilitliyorlar. Arabesk-rep dinlemek istiyoruz ama izin vermiyorlar. Son ses müzik dinlemek istiyoruz. Genciz ya... (güler)”

Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi kuruluşun fiziksel özellikleri ve kuruluş kuralları, mekâna sıkışma, kapatılma ve baskı hissini uyandırmaktadır. Katılımcı 3 dışındaki diğer katılımcıların da görüşmenin farklı bölümlerinde, farklı konular ile ilgili kuruluş için hapishane/cezaevi

benzetmesi yaptığı görülmüştür. Kuruluşun mekânsal özelliklerinin kız çocukların dinlenmelerine, yalnız kalmalarına izin vermeyecek kadar dar ve kız çocuklarının sayısının çok olduğu gözlemlenmiştir. Odak grup 1'in gerçekleştirildiği kuruluştaki söz konusu binaya bir yangın sonucu harap olan binalarından geçici olarak taşındığı ancak üzerinden 3 yıl geçmesine rağmen yanan binanın bürokratik engellere takılarak bir türlü tamir edilemediği öğrenilmiştir. Dolayısıyla bu binanın içerisinde kendilerine ayrılan katı ne personel ne de kız çocuklar benimsemiş görünmektedirler. Binanın yapısının yaptıkları işe ve çalışma yürüttükleri kız çocuklara uygun olmadığını ifade etmişlerdir. Personelin de kuruluşu tanımlarken “Bahçesi yok, taştan bir bina, kapalı bir kutu gibi, karanlık” ifadelerini kullandıkları görülmüştür. Ancak mekânsal özelliklerin yanı sıra kuruluş işleyişinde kız çocuklara uymaları için (ve çoğu kez onların güvenliği ön planda tutularak) konan kuralların onların sıkışmasına, bunaltmasına ve baskı altında hissetmesine neden olduğu görülmektedir. Özellikle bu kuruluştaki dış dünya ile iletişimi temsil eden kapının sürekli kapalı tutulmasının kız çocuklarının kaçış planlarını tetiklediği, kuruluştan kaçışın, hem kız çocuklarının konuşmalarında hem de uygulamada yaygın olduğu gerek odak grup görüşmesi sırasında gerekse sahada yapılan gözlemler üzerinden anlaşılmaktadır. Kuruluş içerisinde gerçekleştirilmeye çalışılan sosyal faaliyetlerin belli bir periyotta tekrarlamaması sosyal-psikolojik ihtiyaçların karşılanmasına yönelik yapılan çalışmaların etkisini azaltmakta, kuruluşun gündelik yaşamına ilişkin kültür, kız çocuklarının gözünden bir salonda travmaları ile baş başa kaldıkları, hiçbir şey yapılmayan bir kapatılma hali ile açıklanmaktadır.

Diğer BSRM'lerde ise kız çocuklarının eğitimlerine devam ettikleri ve belirlenen saatlerde dışarıda kendi başlarına vakit geçirmelerine izin verildiği görülmektedir. Ancak bu durumda da kız çocuklarının dışarıda geçirilecek süreyi kısa olarak nitelendirdikleri görülmektedir. Bu durum, diğer BSRM'lerdeki kız çocuklarının da kapatılma ana temasını vurgulamalarını, kapatılma temasının ise kuruluştan kaçışı beraberinde getirdiği görülmektedir. Odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiş 29 kız çocuğundan 16'sının kuruluştan kaçma davranışı sergilediği belirlenmiştir. Kuruluştan kaçma davranışının ardından tutulan “izinsiz terk tutanaklarından” bu kız çocuklarından 6'sının (% 20,7) 1 kez, 5'inin (% 17,2) 2 kez, 2'sinin (% 6,9) 3 kez ve birer kız çocuğunun da 4, 5 ve 10 kez kuruluştan kaçma davranışında bulunduğu görülmüştür.

Kapatılma temasını vurgulamalarının bir nedeni de iletişim ihtiyaçlarının yeterince karşılanmıyor olduğunu düşünmelerinden ileri gelmektedir. Kız çocukların hissettikleri

kapatılma halinin çok alışık oldukları iletişim araçlarının erişimine (internet, cep telefonu, sosyal ağlar vb.) engel olunması ile daha dayanılmaz bir hal aldığı anlaşılmaktadır. Ailelerinden uzaklaşmak durumunda kalan kız çocukları bu yeni geldikleri ortamda, özellikle ilk etapta “dışarıdaki” arkadaşları ile konuşma ihtiyacı hissetmekte, bu ihtiyaçları karşılanmadığında ise kendilerini yalnız hissetme eğilimine girmektedirler. Odak grup 1’deki Katılımcı 5, bu ihtiyacının önemini anlatmak için “Arkadaşımın bir kez sesini duysam da canımı alsalar.” ifadesini kullanmıştır. Kuruluş dışına belirlenen saatlerde çıkmak ve cep telefonlarını, sosyal ağları (facebook, twitter vb.) istedikleri zaman kullanamamak tüm gruplarda en çok eleştiri alan konular olmuştur. Kız çocukları arasında bu taleplere katılmayan veya karşı çıkan bir yaklaşıma rastlanmamıştır. Gerçekleştirilen odak grup görüşmesinde kız çocuklarının iletişim ihtiyaçlarının 3 alt kategoriye ayrıldığı görülmüştür: Tanıdığı kişiler ile, personel ile ve kuruluş idaresi ile iletişim. Aşağıda ilk önce kız çocuklarının tanıdıkları kişiler ile iletişimleri hakkındaki düşünlerine ardından kuruluş personeli ve yönetimine ilişkin düşüncelerine yer verilmiştir. Bu konular ile ilgili düşüncelere kapatılma üst temasının eşlik etmeye devam ettiği görülmektedir.

Odak Grup 5:

“**Katılımcı 1:** Çok az saat veriyorlar. 9’dan 3’e kadar gezme olsaydı. Hafta içi 3, hafta sonu 4 saat veriyorlar. Zaten soğukta çıkamıyorum., üşüyorum. Hava güzel olduğunda bu saat yetmiyor. İnternet olsaydı, elimizde cep telefonu olsaydı çok iyi olurdu. Annemi aramak, köyü aramak için. Kardeşimin fotoğrafına (telefonu) bakabilirdim. Aile iznine gitmek istiyorum, ben annemsiz yapamam. Benim burada canım her şeye sıkılıyor. Mezarlığa gittik örneğin geçenlerde. Bir benim mezarlığıma gitmedik. Dedemin mezarını göremedim. Çok canım sıkıldı.”

Aşağıdaki pasajda kız çocuklarının aile ve arkadaşları ile görüşme imkânlarının kısıtlılığından, bu imkân karşılandığı zaman ise gizliliğe önem verilmeyen yaklaşımdan yakındıkları görülmektedir.

Odak Grup 4:

“**Katılımcı 6:** Babamın gelememesi ve kızlarla tartışıyorum bazen bu çok canımı sıkıyor. Babamı özliyorum. Görmek istiyorum. Telefon olmadığı için arayamıyorum. Danışmanım görüşmemi istemiyor.

Katılımcı 2: (düşünceli)... telefona ulaşma şartları zor, telefon görüşmeleri artırılmalı.

Katılımcı 1: Aileyle gizli bir şey yok ki zaten burada. Onların yanında da konuşabiliriz. Telefonda konuşurken ablalar oluyor yanımızda. Dışarı izinlerimiz bitti. Hafta sonu buradayız. Kös kös oturuyoruz. Bir saat alıp sahile götürseler. Benimle ilgilenilmesini seviyorum.

Katılımcı 3: Erkek arkadaşınla buluşacaksın. Arıyorsun. O sırada yanına biri takılıyor kuyruk

gibi. Bunu hiç sevmiyorum. Sadece 1. dereceden kişiler gelebiliyor buraya. Görüşme odası var orada görüşüyoruz.”

Aynı grupta yer alan Katılımcı 4, bu durumu deneyimlemiş oldukları cinsel istismar olayı ile açıklama yoluna gitmektedir. Bu açıklama, personel üzerinde egemen olması olası “namus” kavramı üzerinden koruma yaklaşımına işaret etmektedir. Araştırma sürecinde gerçekleştirilmiş kuruluş ziyaretlerinde özellikle kuruluşlarda bakım personeli olarak çalışan personelde (ve hiç de azımsanmayacak bir ölçüde meslek elemanlarında) kendi kültürel arka planlarına ait ataerkil değerleri kız çocuklarını koruma adına harekete geçirdikleri gözlemlenmiştir. Gündelik yaşam akışı içerisinde karşılaşılan olaylarda bazı kız çocuklarının erkek arkadaşları ile ilgili paylaşımlarının ve onlarla görüşme talebinin kendilerini anlayış olarak zorladığına işaret ettikleri diyaloglara rastlanmıştır. Kız çocuklarını kendi ifadeleri ile “dışarıdaki tehlikelerden” (erkeklerden) korumak istemeleri anlaşılır olmakla birlikte bunu yaparken kız çocukları damgalayıcı ifadelerden kaçınmaları gerektiği de göz önünde bulundurulmalıdır. Aşağıdaki pasajda Katılımcı 4’ün bekâreti işaret eden ifadeleri, kız çocuklarının bu damgalanma sürecinden etkilendiklerine işaret olarak okunabilir.

“Odak Grup 4, Katılımcı 4: Benim ailem burada değil, ben de yurdu sevmeyen bir insanım. Canım sıkıldığında arkadaşlarımla konuşuyorum. Sevgilimi en çok seviyorum. Dışarı çıktığımda iki saat yetmiyor. Yurtta kalan kızlar var, onlar nasıl desem kız-oğlan-kız, daha fazla kalıyorlar dışarıda. Belki de biz sorunluyuz diye böyle ama orada da sorunlu kız vardır mutlaka. Burada mıntıkadan ayrılmak yok, 10 dakkada bir kendimizi göstermek için geri geliyoruz. Geziler daha fazla olsun, İstiklal’e, denize gidelim. Telefonu şu an 18 yaşındakiler ve çalışanlar dışarıda kullanabiliyor. Akşam olunca teslim ediyorlar. Burada evinde değilsin, rahat değilsin, kurumda olduğunu unutmamalısın tabi. Çok kavga edenler X’e (başka bir kuruluşu kastediyor) gönderiliyor.”

İletişim ihtiyaçları karşılanırken personel tarafından gizliliğe önem verilmemesinin ve yine ”koruma” amacı ile takibin bazı katılımcılar tarafından içselleştirildiği görülmüş, hatta bu durum aşağıdaki pasajda ifadeleri yer alan Katılımcı 3’ün sosyal ağlara erişim sağladıkları kişisel şifrelerin personelde durması ve personelin istediği saatlerde iletişim kanallarının kullanılması önerisini berberinde getirmiştir.

Odak Grup 3:

“Katılımcı 5: Telefonlarımızın kullanılmasına izin verselerdi çok iyi olurdu. Burada izin verilmiyor.

Katılımcı 1: (telefonu kastediyor) Benim zamanımda Z.’de de (ilk adım istasyonunu kastediyor) yasaktı. Burada aile ile telefonlarımız dinleniyor. Facebooklarımız gözleniyor. Özelimiz yok. Ara sıra bahçeye çıkıyoruz o sırada kullansak telefonları. Her odada internet

olsa belli saatlerde kullansak.

Katılımcı 2: Sadece aile ile telefonda konuşabiliyoruz. Konuştuklarımızı takip ediyorlar. Laptoplarımız olsa kendimize ait. Bana göre izinler çok az. Kızlar arasında bir şey olduğu zaman izin saatleri kısıtlanıyor. Kızların kavga etmesi ve bunun yüzünden izinlerimizin kısıtlanması, kurunun yanında yaşın da yanması canımı sıkıyor. Önceden bilgisayar vardı örneğin kızlar yüzünden kapatıldı. Yazın gezilecek yerler daha çok, yazın daha fazla gezme olmalı. Dışarı izinleri, cep telefonu ve bilgisayar konusundaki isteklerimizi yerine getirsinler.

Katılımcı 3: Ben bir arkadaşım ile görüşüyorum. Özel olarak ona izin veriyorlar. En büyük sorun telefonların bizde olmaması. İnternetin özel şifresi olsun. Onlar istediklerinde kullanalım bari.”

Yukarıdaki pasajın geçtiği odak grup görüşmesi 3’ün yapıldığı kuruluştaki o günün sorumlu personeli tarafından kız çocuklarının sürekli denetim altına alınmaya çalışıldığı fark edilmiştir. Kız çocuklarının konuşma sırasındaki oldukça kısa-pozitif ifadeleri kullanıyor ve bir şey söyledikten sonra birbirleri ile göz temasında bulunuyor olmaları bu denetlenme durumunun yansıması olarak değerlendirilmiştir. Bu görüşmede özellikle ilk dakikalarda kız çocuklarının oldukça gergin olduğu gözlenmiş, ancak konular ilerledikçe (özellikle sona doğru) rahatladıkları fark edilmiştir. Görüşmenin ortasında ve sonuna doğru bu kontrol, sorumlu personel tarafından kapının açılarak görüşmenin nasıl gittiğinin, ne zaman sonlanacağını sorulması ile de kendini göstermiştir. Üzerlerinde hissettikleri “izlenme” baskısına rağmen kuruluştaki kısıtlanmalar (internet, cep telefonu kullanımı, izinler), özel yaşamlarının ihlali ile ilgili konulardaki şikâyetlerini dile getirmeleri söz konusu konuların kız çocukları için önemine işaret etmektedir.

Aşağıdaki pasajda geçen konuşmalarda da bir katılımcı, iletişim ihtiyaçlarına yönelik şikâyeti valiye yapmak istediğini dile getirmektedir. Kurum bakımındaki kişiler için kuruluştaki aksaklıkları valiye şikâyet etmek oldukça yaygın bir davranıştır. Özellikle çocukların İstanbul ilinde en yetkili kişi olarak tanıdıkları bu kişiye “Vali Baba” şeklinde hitap ettikleri ve valinin cep telefonu numarasını bildikleri de bilinmektedir.⁵² Kuruluşlarda yaşayanların kültürü olarak tanımlanabilecek bu öge, kuruluş içerisinde personel ve sakinler arasındaki güç ilişkisini tersine çevirme stratejilerinden biri olarak okunabilir.

Odak Grup 2:

“Katılımcı 5: Hafta sonu izni 5 saat, biraz daha uzasın. Asosyaliz resmen. Yol var zaten. İstanbul’da bir yerden bir yere gitmek bir olay. En azından izin sabah 10 akşam 5 olsun. Telefon olmadığı için kimse ile konuşamıyoruz. Vali gelse de anlatsak sorunları. Ben aile iznine gitmiycem diyorum. Ama ailede sorun yok git diyorlar.

⁵² Araştırmacı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’ndaki çalışma geçmişinden hareketle valiye şikâyet etme davranışının yalnız kız çocuklarında değil, yaşlılarda, sokakta yaşayan/çalışan çocuklarda, kadınlarda da sıkça rastlandığına tanık olmuştur.

Katılımcı 1: Gündüz uyuduğunda kaldırıyorlar. Filmlerden çok sıkıldık. Okula gitmediğim için sürekli buradayım. Haftada bir izin veriliyor. 2 olması için görüşülüyor ama daha netleşmedi. Çok sıkılıyorum. Ben zaten Türkiye’deki hiç bir şeyi sevmiyorum. Filmlerde ne güzel yaşamlar var, bu filmler yapıldığına göre demek ki öyle güzel yaşamlar var, kimse kafasından uydurmuyor. Buranın sevdiğim yanı yok. Kimlik sorunu nedeniyle (yabancı uyruklu) okul ve hastane sorunu yaşıyorum. Ama her şeye rağmen burada işlerimi bitirmeyi öğrendim.

Katılımcı 3: Salı aileler Cuma biz arayabiliyoruz. Arama günü dışında arayamıyoruz. Çok üzülüyorum. Günde birkaç saat alalım telefonlarımızı. Kuruluştaki telefon ve internet kullanmak yok. Dışarı çıktığımızda telefonlarımızı alıp geldiğimizde geri veriyoruz. Ablaların yanında telefonla konuşabiliyoruz. Cuma akşamları kuyruk oluyor. Ailelerimizle konuşamayabiliyoruz. Annemle Kürtçe konuşuyorum bundan rahatsız oluyorlar. Ama ne yapabilirim.”

Kız çocuklarının cep telefonlarını kullanamıyor olmaları, telefonda aileleri ile yalnız ve istedikleri zaman görüşemiyor olmalarının çoğu zaman hayal kırıklığına yol açtığı gözlemlenmiştir. Bu önemli konunun yanı sıra bir odak grup görüşmesi sırasında bazı kız çocuklarının odalarını ailelerine ve arkadaşlarına gösterme istekleri göze çarpmıştır. Çok kısa ifadeler ile dile getirilmiş olsa da “dışarıdakiler”in “içeri” girip kendilerine ait olan bir şeyi göstermelerine yönelik bu isteğin, kız çocuklarının “kapsayıcı kurumlar”ın izole edici etkisine karşı bir duruşu temsil ettiği düşünülmektedir.

Odak Grup 3:

“Katılımcı 2: Buraya anne-baba ve kan bağı olanlar gelebiliyor. Aile iznine gidebiliyoruz.

Katılımcı 3: Yukarı çıkamıyorlar. Ailem odama girsin. Dışarıdan arkadaşlarımız ziyaretimize gelsin, biz onlara gidebilelim.

Katılımcı 1: Aileler odaları görmek istiyor ama gösteremiyoruz. Aile ile aşağıda özel görüşebiliyoruz ve dışarı çıkabiliyoruz.”

Cep telefonu, internet vb. kullanımına izin verilmeyen bu kuruluştaki kız çocukları tanıdıkları kişiler ile iletişim kurma ihtiyaçlarını karşılayamadıklarını dile getirdikleri gibi kuruluş personeli ve yönetimi ile yaşadıkları iletişimsizliği de dile getirmişlerdir.

Kız çocukları ile kuruluşa geldikleri ilk günden itibaren iletişim kurma biçiminin önemli olduğu düşünülmektedir. Kız çocuklarının ifadelerinden personel tarafından kuruluş işleyişinin anlatılması ve binanın tanıtılmasının adaptasyon sürecinde oldukça yardımcı olduğu anlaşılmaktadır. Kuruluş ziyaretlerinde her BSRM’nin bir oryantasyon kitapçığı ve kurallar listesi olduğu, yeni gelen kız çocuklarına bu iki materyalin verildiği gözlemlenmiştir. Bu materyallerin kız çocukları için bir rehber özelliği taşıdığı görülmekle beraber yeterli gelmediği, materyal eşliğinde personel tarafından yapılacak sözlü bir aktarımın mutlaka

gerekli olduğu anlaşılmaktadır. BSRM’lerde bu sözlü aktarımın yapılamaya çalışıldığı gözlemlenmiş olmakla birlikte, kız çocuklarının bazı ifadeleri bu sunumun daha özenli bir şekilde yapılması gerektiği konusuna işaret etmektedir. Kız çocukları ile personel arasındaki iletişimin oldukça sınırlı olduğunun gözlemlendiği odak grup 1’in gerçekleştirildiği ilk adım istasyonunda ise kız çocuklarının birbirinden öğrenme pratiğinin hayata geçirildiği görülmüştür. Diğer BSRM’lerde daha karma bir yapı (hem personelden hem kız çocuklarından öğrenme) söz konusu olduğu görülmüştür. Her iki durumda da kız çocuklarının ifadelerinden genel anlamda adaptasyon sürecinin birçok zorluğu içinde barındırdığı anlaşılabilmektedir.

Kız çocuklarının ifadelerinden ve kuruluş ziyaretlerindeki gözlemlerden bazı kuruluşlarda kuruluşa ilk giriş yapıldığında bazılarında ise her dışarı çıkış sonrası içeri girildiğinde gerçekleştirilen üst ve çanta araması yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu uygulamanın BSRM’lerde kalan kız çocukları tarafından kanıksandığı ilk adım istasyonu statüsündeki kuruluştaki kalan kız çocukları açısından travmatize edici bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu kuruluştaki gerçekleştirilen odak grup görüşmesinde Katılımcı 3’ün “Cezaevinde bile insanı bu kadar aramazlar, her yerimizi aradılar. Anneler özel bölgelerimize, bikini bölgesine dokunuyorlar.” şeklindeki ifadesi oldukça çarpıcı bulunmuştur. Gruptaki diğer kız çocukları bu konuyu odak grup görüşmesi tamamlandıktan sonra gerçekleştirilen serbest sohbette dile getirmeyi tercih etmişlerdir. İfadelerinin Katılımcı 3’ün ifadelerini tamamlayıcı nitelikte olduğu belirtilmelidir. Aşağıda kız çocuklarının bakış açısından BSRM’lerdeki adaptasyon sürecinin ele alındığı pasajlara yer verilmiştir.

Odak Grup 2:

“Katılımcı 5: Kuruluşu S. diye bir arkadaşım gezdirdi. O anlattı.

Katılımcı 6: Kimse bana da kural anlatmadı. Kızlardan öğrendim.

Katılımcı 2: Bana N. abla (meslek elemanını kastediyor) anlattı. Banyo yaptırdılar. Bit ilacı sürdüler. Sonra X ablayla (müdürü kastediyor) tanıştım. Burada yabancılik çekmedim. Ama Z.’den (ilk adım istasyonunu kastediyor) den korkmuştum.

Katılımcı 4: M. abla (destek personelinin kastediyor) anlattı bana.

Katılımcı 1: Bazı kızlar sahiplendi beni. Arkadaşlar yardımcı oldular. N. abla (aynı meslek elemanını kastediyor) yardımcı oldu. Zaten ben gittiğim yere uyum sağladım.

Katılımcı 3: Z.’de (ilk adım istasyonunu kastediyor) 5 gün kaldım. Buraya gelince çok ağladım. Herkes çok soğuktu. Kimse bişey anlatmadı. Psikolojim bozuktu zaten, ilaç içiyordum, sürekli uyuyordum. Her şeyi sorarak öğrendim. Her şeyi öğrendikten sonra elime bir kağıt verdiler. İmzaladım. Kurallarımı. İlk geldiğimde üstümü aramışlardı, çok tuhafıma gitmişti ama şimdi normal geliyor.”

Odak Grup 3:

“Katılımcı 2: İlk geldiğimde çok ağladım. Yemek bile yemedim. Anneler, her şeyi anlattılar, teselli ettiler. S.... hoca (el sanatları öğretmenini kastediyor) bakkal işleri B....’nin (kız çocuğunu kastediyor) dedi. Benimle konuşması çok iyi geldi.

Katılımcı 3: Bana (kuruluşu) bir arkadaşım tanıttı. İlk geldiğimde çok ağladım. Camdan bahçede oynayanlara baktım. Herkesin arkadaşı vardı. Çok güzel oynuyorlardı. Hiç öyle arkadaşlarım olmayacak sandım. Çok korktum.

Katılımcı 4: Her yeri, arkadaşları, kuralları anneler söylediler. İlk başta zorlandım. Ama alıştım. Gitmek istemiyorum.

Katılımcı 1: Üstümü arayıp yukarı çıkardılar. İki arkadaşım beni alıp salona götürdü. Kaynaştık hemen.

Katılımcı 5: H..... anne getirdi. Ben ağlıyordum. Z.’den (ilk adım istasyonunu kastediyor) den giderken ilk ağlayanım. B..... abla sarıldı. Teselli etti. Yatağımı, arkadaşlarımı tanıttılar.”

Odak Grup 4:

“Katılımcı 6: Z.’den (ilk adım istasyonunu kastediyor) geldim. Oradan A... abla getirdi. Burada E.... abla kaydımı aldı. O beni tanıştırdı herkesle. B.... vardı yanımda. C.... vardı (diğer kız çocuklarını kastediyor) Z.’den (ilk adım istasyonunu kastediyor) tanıyordum. Onlar geldi yanıma. Burada kızlar beni sevmiyordu ilk başta. Kendime zarar veriyordum. 3-4 ay sonra zarar vermemeye başladım. Arkadaşlarım beni sevmeye başladı. 15-16 gün sonra dışarı çıkabilirsin, 10 dakika bahçeye çıkabilirsin dediler.

Katılımcı 5: B.’den (başka bir BSRM’yi kastediyor) geldim. Orda arkadaşlarımla tartıştım. K... abi hoş geldin dedi. Ben psikologum danışmanın ben olacağım dedi. Sorunun olursa bana gelebilirsin dedi.

Katılımcı 4: Çok acı buraya geldim. A.’da (kaldığı bir şehir) 11 yaşında bir kızın başına gelemeyecek şeyler yaşadım. A.’ya geldik kardeşimi arabadan attılar. Beni yurda götürdüler. Ordan K.’ya (kaldığı bir şehir) oradan da buraya geldim. Çok zordu.

Katılımcı 3: B. arkadaşım yardımcı oldu. Kuralları o anlattı. Zaten kızlar ilk geldiklerinde sus puslar. 1-2 ay sonra çiçek gibi açılıyorlar.

Katılımcı 2: Y. abla ve Z. abla (personeli kastediyor) hep yanımda oldular. Her şeyi onlar anlattı.

Katılımcı 1: Arkadaşım ve danışmanım anlattı. Herkes gelip sordu. Kuralları sıkıcı geldi başta. Şu an alıştım.”

Odak Grup 5:

“Katılımcı 1: İlk geldiğimde çok kötü oldum. P. abla, S., C abla (abla ile kuruluştta yaşça büyük kızları kastediyor) yanımdaydı. Mutlu oldum onlar geldiğinde. İlk S. ile ben aynı odada tectik, birbirimizin sıkıntılarını paylaştık. Şimdi de aynı.

Katılımcı 5: 6 hafta Z.’de (ilk adım istasyonunu kastediyor) kaldım. Çok sıkıldım. Burası çok çok iyi. Anneler buralar için kötü şeyler söylüyorlardı. Ben hep ağlıyordum. Burada çok yabancılık çekmedim.

Katılımcı 4: Aileden gelmek çok koydu bana. Yeğenimi görmeden geldim çok kötü oldum.

Katılımcı 3: 3 ay Z. de (ilk adım istasyonunu kastediyor) kaldım. Çok çekingen değildim. Ailem X.’de (Z.’ye yakın bir semt) o yüzden buraya gelmek iyi oldu.

Katılımcı 2: Z. de (ilk adım istasyonunu kastediyor) bir ay kaldım. Annem beni çok aramış. Basına çıkmış. Hep yalnız olacaktım gibi hissettim. Bir şey olsa kimsenin umurunda olmayacak sanki.

Katılımcı 6: hiç bir şey umurumda değil. Köpek gibi işkence etseler de önemli değil. Yeter ki okutsunlar. Eski kurumdakiler sanki daha anne sıcaklığı gibiydiler. Orda daha rahattım.”

Dış ortam ile iletişimleri kısıtlanan kız çocuklarının kuruluş personeli ile iletişimi talep ettiği ancak kuruluş personelinin bu talebe ağırlıklı olarak karşılık veremediği anlaşılmaktadır. Bu durumun özellikle BSRM İlk Adım İstasyonunda daha can alıcı bir sorun olduğu anlaşılmaktadır.

Odak Grup 1:

“Katılımcı 5: Çok tersliyorlar. Hemen tutanak tutuyorlar. Arkadaşımla konuşurken tutanak yedim. Onu uyutmuyorum diye. Bir de tehdit var seni X’e (başka bir kuruluşu kastediyor) göndeririz diye.

Katılımcı 1: Aslında çok iyiler ama göstermiyorlar. Bizimle birlikte bir şeyler yapsınlar, hem onlar sıkılmasın hem biz. Çok bağıryorlar.

Katılımcı 2: B.... Abla (personeli kastediyor) dün bizimle film izledi çok hoşuma gitti. C.... abla iyiydi ama o da gitti. B.... ve G.... ablaya güveniyorum.

Katılımcı 3: Arkadaşlar oturup konuşuyoruz. Anneler grubu dağıtıyor. Tartıştığımızı sanıyorlar. İçimiz dökmek istiyoruz. Ama dinlemiyorlar, özelimizi dinlemiyorlar. Lafı yarıda bırakıyorlar.”

BSRM İlk Adım İstasyonunda kız çocuklarının kuruluş idaresi ile görüşmek istediği durumlarda personelin aracılık ettiği ancak bu aracılığın kız çocuklarının anlaşılma ve sesini duyurma taleplerini karşılayamadığı anlaşılmaktadır. Kız çocukları, kendileri ile ilgili işletilen süreçlerde şeffaf olunmadığına dikkati çekerek, kuruluş yönetimine ulaşmanın kendileri için zorluğunu vurgulamışlardır. Bu konudaki ifadeler aynı zamanda kuruluş işleyişinde ve kendileri ile ilgili verilen kararlarda kız çocuklarının katılımının hayata geçirilemediğini göstermektedir. Aşağıdaki ifadelerde kız çocuklarının anlaşılma ihtiyaçlarını, otorite figürü olan “Müdür”e ulaşamadıklarını ve ulaşmak için kendine zarar vermeyi bile bir yol olarak kullanabileceklerini ifade ettikleri görülmektedir:

Odak Grup 1:

“Katılımcı 3: Hiç kimseyle görüşemiyoruz. Kiminle ne konuşacağımızı söylüyoruz. Müdür bizim adımıza konuşuyor. Kiminle ne konuşulduğunu bilmiyoruz. Kimseyle konuşulamadığı için herkes kaçıyor. Müdürü hiç görmedik. Anne aşağıyı arıyor meşgul diyorlar. Müsait olmuyor, konuşturmuyorlar.

Katılımcı 1: Kendimi başkalarına zarar verince iyi hissediyorum. Kolumdakileri ben ve abim yaptık. Kolumdan tutarak getirip götürüyorlar. Mahkûm gibi. Ben kendimi çok düşmüş aşağılık hissediyorum. Olay zaten benim içimde kalmış. Ölüyorum. Ellerimi parçalıyorum. Deli oluyorum. Müdürle konuşamıyoruz. Bi kere müdüre gittim. Adımı aldı. Hadi kızım işim var. Ben seni çağırırım dedi ama çağırmadı. Verilen sözler tutulmalı.”

Diğer BSRM’lerde de kız çocuklarının personel ile iletişim talebinin yoğun olduğu, bu talebin karşılanmadığı durumlarda kendilerini yalnız ve desteksiz hissettikleri anlaşılmaktadır. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen kuruluş ziyaretlerinde de kız çocuklarının sosyal servis ile görüşme taleplerinin oldukça yoğun olduğu, görüşme yapılmadığı durumlarda yüksek sesle protesto etme, kendine zarar verme vb. yollara başvurulduğu görülmüştür. BSRM İlk Adım İstasyonundan farklı olarak diğer BSRM’lerde ağırlıklı olarak her kız çocuğuna bir danışman atandığı görülmektedir. Kuruluştaki personel sayısına ve kalan kızların yoğunluğuna bağlı olarak bu sayının değiştiği görülmektedir. Danışmanın sorumlu olduğu kız çocuğu sayısı ortalama 4-5 olabiliyor iken kuruluştaki çalışan tek meslek elemanı olması halinde bu sayının 20’ye kadar çıktığı görülmüştür. Tek meslek elemanı ile çalışma yürüten kuruluşlarda danışmanlık kavramının kız çocukları arasında kullanılmadığı gözlemlenmiştir. Kuruluştaki birden fazla meslek elemanının olduğu, bir grup için bir danışman tanımlandığı durumlarda ise kız çocukları arasında danışmanını başkaları ile paylaşmama durumuna, örneğin “O benim danışmanım, sen git kendi danışmanınla konuş. Benim danışmanıma ancak ben sarılırım vb.” ifadelerine de rastlanmıştır. Bu sisteme dayalı çalışma yürüten kuruluşlarda kız çocuklarının en güvendikleri kişinin genellikle danışmanları olduğu görülmektedir. 12-15 yaş aralığındaki kız çocukların ifadelerinden danışmanları ile iletişim kurma ve onlara güvenme konusunda daha istekli oldukları anlaşılmaktadır. Özellikle dışarıda bağlantı kurdukları birileri olmadığı durumlarda danışmanların daha büyük önem kazandığı görülmektedir. 12-15 yaş grubundaki kız çocukları ile gerçekleştirilen Odak Grup 4 ve Odak Grup 5’ten konu ile ilgili alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

Odak Grup 4:

“Katılımcı 1: Danışmanıma güveniyorum. Benim her şeyim net ve belli olduğu için zaman yetiyor.

Katılımcı 6: C... ahlaya (danışmanını kastediyor) güveniyorum. Bir olay oldu C.... ahl çok destek oldu. Değişik değişik psikologlar var. Konuşup rahatlıyorum. C ahl benimle ilgili her şeyi dosya ile gönderdi psikoloğa.

Katılımcı 5: A ahlıye (danışmanını kastediyor) güveniyorum. Dün onuştum A hocayla derdimi anlattım. Ama zaman yetmiyor. Hep ilaç veriyorlar. İşe yaramıyor. Doğduğumdan beri yurtlardayım. Ben hep olumsuz düşünüyorum. Öyle de oluyor.

Katılımcı 2: Herkese güveniyorum ama yeni gelenlerle her şeyi paylaşmam, eskilerle yani beni tanıyanlarla paylaşırım.

Katılımcı 3: Hiç kimseye güvenmiyorum. Paylaşacam. İsyanımı ortaya koyacam. (Doğum günümü) arkadaşlarımla buz pateninde kutlamak istedim. Ama izin vermediler. Ben de çok sinirlendim. Sosyal servisteki herkese çok kızgınım. Perşembe günü kötüydüm. Danışmanıma baktım yerinde yoktu. Kendi danışmanımla her şeyi konuştuğum için başkasıyla konuşamıyorum. Dışarıda kimse olmadığı için buradayız ya.

Katılımcı 4: Burada güvensizlik olmaz. Onlar eğiticiler, her şeyimizi düzeltiyorlar.

Güvenmezsen burada duramazsın zaten. Psikologlar değişmesin. Danışmanım yeni ve çok yoğun, ismimi biliyor ama yaşadıklarımı bilmiyor henüz.

Katılımcı 3: ...A abiye (danışmanını kastediyor) cinsellikle ilgili her şeyi anlatamam. Antepliyim erkeklerden çekiniyoruz.”

Kız çocuklarının görüşme taleplerinin veya diğer isteklerinin danışman tarafından yerine getirilmemesinin ise bazı gerilimlere yol açtığı anlaşılmaktadır. 12-15 yaş grubundaki kız çocuklarının danışmanları ile görüşmek için oldukça ısrarcı olabilecekleri, bu talepleri karşılanmadığında kuruluştan uzaklaşabilecekleri ya da içlerine kapanabilecekleri anlaşılmaktadır. Kız çocuklarının özellikle kendilerine yasak koymayan, kendilerine içten davranan personel ile paylaşım gerçekleştirmeyi tercih ettiği ifadelerinden anlaşılmaktadır:

Odak Grup 5:

“**Katılımcı 3:** Danışmanımla konuşuyorum. L. abla (danışmanını kastediyor) yasak koymadığı için daha rahatım.

Katılımcı 2: M. ablaya (danışmanını kastediyor) anlatmayı seviyorum. Daha içten davranıyor. Diğerlerine söylesem kızacaklar gibi geliyor.

Katılımcı 4: Danışmanımla konuşmak istedim. Sonra dediler. Bunaldım. Stres oldum. Ben de kaçtım. S. de (Katılımcı 7’yi kastediyor) benimle geldi. Evime gittik, yemek yedik.

Katılımcı 7: Kızlarla konuşuyorum, onlara içimi döküyorum. Danışman bana süre ayırmıyor, ben kendime süre ayırtıyorum (gülüyor) Buradaki kızların da çalışanların da insanlıklarını, iyiliklerini seviyorum. Bir abla var bana biraz sert ama onu da sevicez artık napalım. (muzipçe) Bende ayrımcılık olmaz, bende ayrımcılık olsa annelere yapardım ayrımcılığı.”

Özellikle odak grup görüşmesi 5’te kız çocuklarının yalnızca sosyal-psikolojik ihtiyaçlar üzerine odaklandıkları, temel ihtiyaçlar kategorisi altında değerlendirilen güvenlik, yemek, sağlık vb. konulara hiç değinmedikleri görülmüştür. Konuyu açma ve derinleştirme konusunda kız çocuklarının tutukluk yaşadığı, kısa ifadeler üzerinden kendilerini ifade etmeyi tercih ettikleri görülmüş, bu durumun yaşla ve grup çalışmasına alışkın olmamakla açıklanabileceği düşünülmüştür.

16-18 yaş grubundaki kızlar ile gerçekleştirilen bir odak grup görüşmelerinde ise personel ve kız çocukları arasındaki kültürel ayrıma (hiyerarşik yapı) vurgu yapan ifadelere rastlanmıştır. Kız çocuklarının kuruluş personelinin eğitim ve meslek sahibi olma nedeni ile kendilerinden hiyerarşik olarak daha üstte konumlandıkları, ancak piramidin en tepesine kuruluş idaresini (müdür) koydukları görülmektedir. Müdürü asıl otorite olarak gören kız çocukları, personelin kendi arasındaki sürekli bilgi paylaşımını eleştirmekte, bilgilerinin gizliliğinin olmadığını, mahremiyetlerine saygı gösterilmediğini ifade etmediler. Bu ifadelerden personel arasındaki bilgi paylaşımının kız çocukları tarafından fark edilmesi durumunun, kız çocuklarının

kuruluşa olan güven duygusunu zedelediği sonucuna varılabilir. Güven kavramının kız çocukları açısından kritik önem taşıdığı anlaşılmaktadır:

Odak Grup 2:

“Katılımcı 3: Çok sıkıldım. Güven yok. Kütüphaneye girince bile yanında görevli, bize hiç güvenmiyorlar, tedirginler. L. abla çok değerli benim için. Çok soru soruluyor, ahret sorusu gibi. Eğitilmişler, meslekleri var ama bizi anlamıyorlar. Her şey X ablaya (müdürü kastediyor) soruluyor. X abla yok, yine de ona soracaz diyorlar. Sen varsın sen söyle dimi? Psikoloğa ve psikiyatriste hiç bir şey anlatmıyorum. Danışmanım konuyu kısa kesiyor, ben istemesem görüşme yapmaz. Bana karşı davranışı iyi ama... Bir de danışmanımla konuşurken hep birileri gelip, kesiyor. Gerçi burada özgüvenim oldu. Minibüse hiç yalnız binmemiştim mesela. Evde yaşamadıklarımı burada yaşadım ama yine de bizi anlamadıklarını düşünüyorum.

Katılımcı 2: Anlattıklarımız hemen yayılıyor. X ablaya (müdürü kastediyor) güveniyorum. Hastanede gittiğimiz psikologlar hep değişiyor. Bir kişiye anlatmak istiyorum. Çok çabam var. Bilmediklerimi burada öğrendim, yeteneklerimizi ortaya çıkarıyor burası. Görmediğim yerleri gördüm, kendimi tanıdım, sevgiyi burada öğrendim. Derslerimde ilerliyorum ama nedense beni fark etmiyorlar.

Katılımcı 5: Güvendiğim dağlara kar yağdı. Buraya gelirken ayaklarım geri geri gidiyor. (Konuyu açmak istemiyor. Yaşadıklarını tekrar hatırlıyormuş gibi gizemli bir yüz ifadesi takınıyor.)

Katılımcı 1: X ablaya (müdürü kastediyor) güveniyorum. X ablayla sorun çözülüyor. Ablalarla (meslek elemanlarını kastediyor) görüşmeyi gün içinde bir sorunun olduğunda yapabilirsin. Çok özelini anlatamazsın, pek güvenmiyorum. En yakın arkadaşlarıma anlatıyorum. Ama benimle ilgilendiklerini gördüğümde burayı daha çok seviyorum. Eksiklerimizi ellerinden geldiğince yapıyorlar.

Katılımcı 6: Kimseye güvenmiyorum. Rehabilitasyon iyileştirme demek ama çok üstümüze geliyorlar. Bize güvenmiyorlar.

Katılımcı 4: Gereksiz yere bağırıp çağırma oluyor. Bizi dinlemeden konuşup duruyorlar. En sevmediğim şey de danışmanımla konuşurken diğer ablaların müdahale etmesi. Bunu söyledik ama hâlâ bir çözüm bulunamadı.”

Personel denetiminin çok fazla hissedildiği Odak Grup 3’te ise kız çocuklarının personel ile ilgili oldukça pozitif ifadelerle (annelerimiz çok iyi, herkes sıcakkanlı ve samimi, güven var, her şeye yardımcı oluyorlar, çok ilgileniyorlar, görüşme yapıyorlar, görüşümüzü soruyorlar psikolojik destek olarak yardımcı oluyorlar vb.) yer verdikleri görülmüştür. Kız çocukları bu görüşmede özellikle kuruluştaki tek meslek elemanı ile konuşmanın kendilerine çok iyi geldiğini ifade etmişlerdir. Kuruluştaki meslek elemanı ile konuşmanın kız çocukları açısından çok rahatlatıcı olduğu ziyaretler sırasında gözlemlenmekle birlikte bu ziyaretler sırasında meslek elemanının sık sık personel yetersizliği nedeni ile kız çocuklarına yeterli vakit ayıramadığını, işlerin başından aşkın olduğunu belirttiği ve kendisini çoğu zaman sıkışmış hissettiğini ifade ettiği görülmüştür. Bu durum, diğer BSRM’lerdeki kız çocukları

için de geçerli olan kız çocukları için ayrılan zaman ve bu zamanın kalitesi konusunun önemine işaret etmektedir.

Kuruluştaki personel ile kız çocukları arasındaki ilişkinin anlaşılması açısından kız çocukları tarafından neredeyse her odak grup görüşmesinde öne çıkan “ceza” kavramının ayrı ele alınmasının gerektiği düşünülmektedir. *Goffman* (1961: 48-52), “kapsayıcı kurumlar”da özellikle kurallara uyum aşamasının (standardize olmanın) onur kırıcılığına değinir ve kurallara uyanların belli ayrıcalık ve ödüllere ulaşabildiğini, uymayanların ise cezalandırıldığını bu şekilde bir itaat sağlama yoluna gidildiğini vurgular. Bu bağlamda imtiyazlı olabilmek için uysallık göstermek kişilerin hayal kırıklığına uğramasına yol açmaktadır. BSRM İlk Adım İstasyonu statüsünde çalışan kuruluştaki kuralların oldukça kesin ve kısıtlayıcı bir çerçevede tanımlanması nedeni ile ayrı bir ödül-ceza sisteminin oluşmadığı görülmektedir. Personel ve kız çocukları arasındaki ilişkinin diğer BSRM’lere göre çok daha az oluşu, kız çocuklarının kendileri için ayrılmış katta genellikle bakım personeli eşliğinde tüm günlerini geçiriyor olmaları ve yalnızca önemli ve acil görüşmeler için meslek elemanlarının ofisine gidiyor olmaları bu durumun nedenleri arasında sıralanabilir. Bu bağlamda söz konusu kuruluşun toplamda bir “cezaevi” kavramı ile örtüştürüldüğü kız çocuklarının ifadelerinden anlaşılmıştır. Kuruluş içerisinde kız çocukları ve personel arasında daha fazla iletişim imkânı bulunan BSRM’lerde ise ödül-ceza sisteminin oldukça yerleşikleştiği görülmektedir. Kurallara uygun davranmayanlara verilen cezaların ağırlıklı olarak dışarıdaki izinlerin ve sosyal kültürel faaliyetlere katılımın kısıtlanması üzerinden tanımlandığı belirlenmiştir. Kız çocuklarının ifadelerinden de kısıtlayıcı bazı kuralların yanı sıra ödül-ceza sisteminin kuruluşlarda oldukça yerleşikleştiği anlaşılmaktadır. Odak grup görüşmesine katılan kız çocuklarının 19’unun (% 65,5) kuruluştaki kaldığı süre içerisinde ceza almış olduğu belirlenmiştir. İlk adım istasyonunda kalan 5 kız çocuğunun kuruluştaki ödül-ceza sistemi olmadığı için herhangi bir ceza almadığı görülmüştür. 2 kız çocuğunun almış olduğu cezanın nedeni tespit edilememekle birlikte bazı kız çocuklarının birden fazla kez ceza almış olduğu durumlar göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmiş analizde kız çocuklarının ceza alma nedenlerine aşağıdaki tabloda yer verilmiştir. (Tablo 100)

Tablo 100. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarının Ceza Alma Nedenleri

Ceza Nedenleri	Cevaplar	
	Cevap Sayısı	%
Kuruluşu İzinsiz Terk	10	50,0%
Şiddet Davranışı Sergileme	3	15,0%
Kuruluşa Geç Gelme	1	5,0%
Kuruluş Dışında Uygunsuz Davranışlar Sergileme (Tanımadığı Erkekler ile Vakit Geçirme vb.)	2	10,0%
İntihar Girişimi	1	5,0%
Kuruluştaki Cep Telefonu Kullanma	3	15,0%
Toplam Cevap Sayısı	20	100,0%
N= 17		

Kız çocukları özellikle cezaların kendileri için ağır oluşu ve bir kişinin gerçekleştirdiği hatalı davranış nedeni ile (özellikle kuruluşu izinsiz terk durumunda) alınan önlemlerden herkesin etkilenmesi konuları üzerinde durmuşlardır. Kuruluş hakkında negatif ifadelerden özellikle kaçınıldığı hissedilen odak grup 3 kapsamında gerçekleştirilen görüşmede de kız çocukları hep bir ağızdan “biri birşey yapınca herkes ceza alsın” ifadesini kullanmışlar ancak konuyu açmamayı tercih etmişlerdir.

Odak grup 2’de ise kız çocukları aldıkları cezalardan nasıl olumsuz etkilendikleri ve bazı durumlarda ceza konusunda ayrımcılık yapıldığı tespitinde bulunmuşlardır. Tüm odak grup görüşmelerinde “ceza” kavramının ön plana çıkmış olması “ödül”den yok denecek kadar az bahsedilmesi dikkate değer bulunmuştur. Ödül olarak bazı sosyal etkinliklere katılımın şansının verilmesi ise zaten kuruluştaki kalan diğer kız çocuklarının da faydalandıkları bir unsurun kız çocukları tarafından özel bir ödül olarak algılanmadığını düşündürmektedir.

Odak Grup 2:

“Katılımcı 4: Adaletsiz yere ceza verme var. Birinin yaptığı bir hata yüzünden herkes kısıtlanıyor. Bir kişinin cezasını herkes çekiyor, adaletli değil. Cezalıyken aile izni yok. Zaten odalar kilitli, panjurlar açılmıyor, gece gibi algılıyoruz. Hapishane gibi. Tüm ojelerimiz parfümlerimiz, törpülerimiz alındı. Tırnak makası bile yok. Boy aynaları kaldırıldı. Cam olan hiçbir şey yok. kızlar kendilerini kesiyor diye tüm eşyalarımız alındı.

Katılımcı 1: Önceden çoktu ceza, 2 ay dışarı çıkmama cezası mesela. Resmen yürümeyi unutuyorduk. Bir ceza tipi var: Okuldan kaçan bir arkadaşımıza okuldan uzaklaştırılma verildi kurumdan. Okul verirken bu cezayı, burada bizim ablalar verdi. Çok saçma.

Katılımcı 3: Kurallar ağır. Ceza çok. Kızlar arasında ayrımcılık oluyor. Eski kızlar buradaki ablaların gözünde hep çok iyi ama yeni kızlar hep çok ceza alır. (Ödül verilip verilmediği sorulur.)

Katılımcı 6: Sosyal etkinlik cezası olmayanlar gezilere gidiyor.”

Bir diğer görüşmede kuruluştan izinsiz ayrılanların ceza olarak diğer odalardan dezavantajlı bir konuma sahip ayrı bir odaya alındığı ifade edilmektedir. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen kuruluş ziyaretlerinde kız çocuklarının genellikle kalmış oldukları odayı süsleme eğilimde oldukları, özellikle dolapların üzeri ve duvarlara sevdikleri ünlülerin resimlerini yapıştırdıkları, duvarları renklendirmek için bazı süsler (yılbaşı kutlamasından kaldığı düşünülüyor) kullandıkları, komodinlerinin üzerlerine kendi işledikleri örtüleri serdikleri gözlemlenmiştir. Ancak kuruluştan kaçan kızlar için ayrılan odada kişisel herhangi bir ize rastlanmamıştır. Oda temiz görünmesine rağmen odanın içerisinde yer alan banyodaki tesisat probleminden kaynaklı içeride ağır bir kokunun egemen olduğu görülmüştür. Kuruluştan on kez kaçma davranışında bulunduğu tespit edilmiş Katılımcı 4’ün ifadeleri konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Katılımcı 4’ün ifadelerinden kuruluştan izinsiz ayrılmanın ve geri dönüşün onun için bir rutin haline geldiği, kaldığı odanın dezavantajlarına rağmen kuruluş yapısının avantajlarından bahsetme eğilimde olduğu görülmektedir. Bu konuda kuruluş yönetiminin değişmiş olmasının payına da değinmiştir. Bu değinme, kuruluş kurallarında yöneticinin kişisel yaklaşımının şekillendiriciliğine ilişkin önemli bir veri olarak kaydedilmiştir.

Odak Grup 4:

“**Katılımcı 4:** 6 numaralı oda kaçak ve yeni gelenlerin kaldığı yerler. Gözaltı süresi geçince 4 kişilik odalara geçiliyor. Ben 6 numaralı odadayım, kaçaklar geldiğinde bu odaya geliyor. Sabit kalan kızlara oda değişikliği konusunda fikirlerini soruyorlar ama ben sürekli gelip gittiğim için her geldiğimde bu odada kalıyorum. Öyle istediğinde çıkamazsın. Bayramda hani şeker verirler ya işte bayramda bazen fazla saat veriyorlar, çok seviniyoruz. Ama eskiye göre burası daha güzelleşti. Eskiden mutfak nöbeti vardı şimdi yok. Eskiden dizde etek giymek zorunluydu. Şimdi yeni müdür karışmıyor. Dizden 4 parmak yukarı giyinebiliriz. Pijama ve atletle aşağı inmek yasak. Değişik saç renleri ve hızma da yasak. Ödül alanlara ya da hamilelere de ne yemek istedikleri sorulur.”

12-15 yaş grubu ile gerçekleştirilen diğer odak grup görüşmesinde de kız çocuklarının tümünün aldıkları cezayı çok bulmalarına rağmen bazı kız çocuklarının bu cezaların iyilikleri düşünüldüğü için verildiğine inanmaları yönünde bir yaklaşım sergiledikleri görülmüştür:

Odak Grup 5:

“**Katılımcı 5:** İzinsiz karşıya gittim. Korkudan gelemedim. Kızlarlar diye. 1 hafta ceza aldım. 1 hafta düşünmemi sağladı.

Katılımcı 6: Benim kaçacak bir durumum yok. Her şeyden haberleri var. Ne yapacaksam söylüyorum. Bana çok emekleri oldu. Kendi kendimi cezalandırırım. İçime kapanıyorum. Bir

gün iyi oluyorum. Bir gün yemeden içmeden kesiliyorum. Ama cezada haksızlık oluyor. Mesela diyelim ben okuldan bir gün kaçıyorum bir ay ceza alıyorum, başkaları bir ay kaçıyor o da aynı. Kaldığım diğer kurum çok serbestti, kural yoktu. O nedenle çok olay oluyor, yine kendileri zarar görüyor. Ama burası çok disiplinli.

Katılımcı 3: (Ceza alınca) önce çok kızdım. ...sonra cezayı iyiliğim için diye düşündüm. Ama yine de çok ceza veriyorlar. Benimle ilgili değil ama arkadaşlarıma çok ceza veriliyor. Benim de canım sıkılıyor. Cezalar daha az olsun.

Katılımcı 1: Okuldan kaçıp feyse (facebook'u kastediyor) girdik. 2 hafta dışarı çıkmama cezası aldık. Çok.

Katılımcı 2: Ceza eğitimi engelliyor.”

Kız çocukları tarafından ön plana çıkarılan konulardan biri de kuruluşların bulunduğu semtten memnun olunmaması ve toplum tarafından damgalayıcı davranışlarda bulunulması idi. Özellikle iki kuruluştaki damgalanma pratiğinin kuruluşun bulunduğu semtten memnuniyetsizlik ile ilişkilendirildiği görülmüştür. Bu iki kuruluşun kendi semtlerinde bulunmasına tepki gösteren toplumsal bir çevre ile baş etmek durumunda kaldıklarına gerçekleştirilen ziyaretler esnasında tanık olunmuştur. Araştırmacının da kuruluştaki bulunduğu bir gün BSRM'lerden biri mahalle sakinleri tarafından taş atılarak saldırıya uğramış, başka bir gün ise mahalle sakinlerinden biri kuruluşun sosyal servisine gelerek kız çocuklarının kendi çocuklarının terbiyelerini bozduğunu, onları mahallede istemediklerini belirtmiştir. Olayın, kuruluştaki kalan kız çocuklarının yaşamış oldukları cinsel istismar olayını yakın çevrede gittikleri okuldaki arkadaşları veya mahallede oturan yaşlıları ile paylaşmış olmaları, bu bilginin mahallenin sakinlerine ulaşması sonucu ortaya çıktığı düşünülmüştür. Kuruluşa taş ile saldırı olayı daha önce de gerçekleşmiş olmakla birlikte yaşanan bu son olay ertesinde belli bir süre kız çocuklarının personel tarafından okula götürüldüğü gözlemlenmiştir. Belli bir zaman geçtikten sonra da kuruluş daha güvenli olduğu düşünülen başka bir semte taşınmıştır. Odak grup görüşmesi, taş ile saldırı olayının yaşandığı kuruluştaki gerçekleştirilmiştir. Diğer kuruluştaki ise bu tarz bir olay ile karşılaşılmamış olsa da kız çocuklarının ifadelerinin semt sakinleri tarafından istenmeme duygusunu yansıttığı görülmektedir. Kız çocuklarının ifadelerinde yer alan “yurt kızı” kavramının bu damgalanma pratiğini açıkça yansıttığı görülmektedir:

Odak Grup 3:

“**Katılımcı 1:** Şort, straplez giymek istiyoruz. Yaşlı adamlar bile bakıp ayıplıyorlar bizi.

Katılımcı 2: Bazı kızlar açık onlara bişey demiyorlar (kendi kızları). Ama bizi ayıplıyorlar.

Katılımcı 3: Yurt kızı olduğumuz için ayıplıyorlar.

Katılımcı 5: Boş bir alan, çok güzel bir yer. Ama mahalle ortamı kötü. Başka bir kuruma taşınalım. Burası hem merkeze uzak hem mahalle ortamı çarşafli, kapalı. Önce burayı okul sandılar, sonra yurt olduğunu fark ettiler. Yurt kızı olduğumuz için dışlıyorlar.”

Odak Grup 2:

“**Katılımcı 1:** Küçük bir yer. Bişey olunca herkes duyuyor. Çevreden çok dedikodu oluyor. Burada istenmiyoruz. Mahallenin kadınları bizi parmakla gösteriyorlar, hep çok tuhaf bakıyorlar. Yurdun nasıl bir şey olduğunu bilmediklerinden hep bu bakış. Yazın bolero giyme zorunluluğu var. Çorapsız etek giyemiyoruz. Yazın yokuşu çıkamıyoruz. Çok zor. İnsanlar dışarıda fesat değil. Z.’de (yabancı uyruklu kız çocuğu kendi doğduğu ülkeyi kastediyor) sütyenle dolaşsan kimse bakmaz. Gece birileri çıkacak diye korkmazsın.

Katılımcı 6: Serbest giyinemiyoruz. Şort giyince mahallenin kadınları bakıyor.

Katılımcı 4: Buradaki mahallede giydiğimiz kıyafetler eleştiriliyor, sorun oluyor. Rahatsızız. Burada dışarı çıkıyorum, koca koca insanlar arkamdan laf atıyor, yiyecek gibi bakıyor. Tek çıkmaya korkuyorum.”

Hep birlikte kuruluş dışında gerçekleştirilen etkinliklere üzerinde amblem olan resmi araç ile gitme pratiğinin ise bazı kız çocukları tarafından damgalayıcı olarak yorumlandığı görülmüştür. Az sayıda katılımcı tarafından ifade edilmiş olsa da kız çocuklarının toplumun bakışı ve toplumdan dışlanmış hissetme duygusuna ilişkin yalın ifadelerinin oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Araştırmacı, gerçekleştirdiği kuruluş ziyaretlerinde bazı kız çocuklarının danışmanı ile baş başa veya 2-3 kişilik küçük gruplar halinde bir yerlere gitme talebinde bulunduklarına şahit olunmuştur. Odak grup görüşmesi ile birlikte ele alındığında kız çocuklarının bu taleplerinin “dışarıdakiler” tarafından damgalanmanın önüne geçebilecek pratik önlemlerden biri olarak tanımlanabileceği düşünülmüştür.

Odak Grup 2:

“**Katılımcı 1:** Kurumun adının yazıldığı arabaya dışarıdan insanlar kötü bakıyor. Kendimi kötü hissediyorum.

Katılımcı 3: O yazı (aracının üzerindeki yazıyı kastediyor) çıkartılmalı. Hem önde hem arkada var. Hangisini saklayacağımı şaşıyorum. O yazı çıkartılsın.”

Kız çocuklarının kuruluş kuralları ve kuruluşun bulunduğu semt ile ilgili sıkıntılarına ek olarak kuruluş binalarının fiziksel özelliklerine ilişkin değerlendirmelerde de bulundukları görülmüştür. Bu değerlendirmeler yaşanan teknik sıkıntılara (ısınma ve tesisat problemleri), temizlik sorununa ilişkin olabileceği gibi mekânın özel hayatın gizliliğine izin vermeyen yapılanması ile ilgili olabilmektedir. Odaların küçüklüğü, dolapların sayısının ve büyüklüğünün yetersizliği fiziksel mekâna ait sıkıntılar olarak değerlendirilebilir. Dolapların kilitlerinin olmayışı ya da kilitlerin kolayca açılıyor olmaları, odaların kız çocuklarının olmadığı zamanlarda değiştirilmesi vb. uygulamalar pratik anlamda kolaylık sağlasa da kız çocuklarının mahremiyetlerini ve katılım haklarını gözetmeyen bir yaklaşımın yansımaları olarak okunabilir. Aşağıdaki grup görüşmesinde Katılımcı 6, odaların değiştirilme şekinden çok rahatsız olmadığını belirterek, yeni biri geldiğinde odaların pratik bir şekilde organize

edilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Odak grup 2'nin gerçekleştirildiği kuruluşun fiziksel özellikler ve temizlik açısından oldukça iyi tanımlanabilecek bir yapıda olduğu gözlemlenmiştir. Ancak burada sürekli kalanlar tarafından mekânın “çürümüş” ve tam temizliği göstermeyen gibi sıfatlar üzerinden tanımlanması kız çocuklarının “içeride” fazla vakit geçirmelerinden kaynaklı olabileceği düşünülmüştür.

Odak Grup 2:

“Katılımcı 1: Dolaplar karıştırılıyor. Kilitli dolap istiyoruz. Bazen sabah kalkıyoruz dolaplarımız alt üst olmuş. Eşyalar çalınıyor.

Katılımcı 2: Özel eşyalarımızı sosyal serviste özel kutulara bırakıyoruz. Haberimiz olmadan dolaplar ve odalar değişiyor. Bu hoş değil.

Katılımcı 6: Odada 4 kişi kalıyoruz. Memnunum. İki tane kilitli dolap, 3 monteli dolap var. Yeni biri gelince yetmiyor. Herkes buradayken oda ve dolap değiştirilemez. Çünkü okulda oluyoruz, izinde oluyoruz. Herkesin keyfi beklenecek olsa...

Katılımcı 3: Çatı katı soğuk biraz ama seviyorum. Giyinme odası var, memnunum. Eşyalarımız çok, dolaplar yetmiyor. Bir de tesisat problemi var, yukarı kata sıcak su çıkmıyor. (kuruluşun üst katında kalanlar bu konuyu onaylamışlardır.) Salon da geldiğimden beri hep aynı, değişse biraz. Çekyatlar çok ağır kokuyor, oturmak bile istemiyorum. Halılara ayağımı bile basmak istemiyorum. Bazı kızlar çok pis kullanıyor. Parkeler gıcır gıcır olsa, daha açık renk olsa, şöyle bi güzel silsek, temizliği gösterse. Evimdeki gibi...

Katılımcı 4: Binanın baştan sona değiştirilmesi gerek, bina bana çürümüş gibi geliyor.”

Başka bir odak grup görüşmesinde de yine dolapların mahremiyeti konusu gündemi getirilmiş, odaların kişiselleştirilmesi, kuruluştaki yapılacak değişikliklere dâhil olma, en azından kendi yaşam alanları ile ilgili konularda söz sahibi olma isteklerine değinilmiştir.

Odak Grup 4:

“Katılımcı 4: Samimi arkadaşları aynı odaya vermiyorlar. Odada kalan arkadaşım temizlemiyö, benim de içimden gelmiyor. Odaya sık girmiyoruz, temiz tutuyoruz, artımızı alıyoruz.⁵³ Odada bir koku var, lağım gibi, sorunlu. Aslında odalar şekil olarak dışarıdan güzel ama içinin değişmesini isterdim. Renkli olmasını isterdim. Şu an mahkeme boyaları gibi. Renkleri bize sorsalar. Yeni koltuklarımız olsa, salon koltukları. Bir de üst katlar ısınmıyor, oda büyük. Dolaplar sabit ama cıvataları çıkaranlar var. Ha bir de sevgilinin resmini koyamıyorsun ama ben koyuyorum maalesef. (?)

Katılımcı 3: Odalar iki kişilik olsun. Tüm dolaplarda anahtar olsun ve komodinin olsun. Kaçak kızların bile dolabı kilitli olsun. Toplantıda dolapları ve yatakları yerinden oynatmışsınız yerine koyun dediler.

Katılımcı 1: Yeni gelenler 4, eskiler 2 kişilik odada olsun. Dolaplar yeterli. Bazen eşyalarımız kayboluyor. Dolaplar sağlam olsun. Çekince hemen patlıyor. Günlükler okunabiliyor. Ayda bir geziye gitsek fotoğraflar çekip odamıza assak. Odalarımızı süslesek daha güzel olur. Komodinlerimiz, kalemliklerimiz olsa, koysak. Sadece yatak var dolap var, ev gibi değil.

Katılımcı 6: Bazı arkadaşlar dağınık oluyor toplamak zor.

⁵³ Bu kuruluştaki kız çocuklarının odalarını temizleyip temizlemediklerinin düzenli olarak kontrol edilmekte, temizleyenlere “+”, temizlemeyenlere ise “-“ işareti verilmektedir.

Katılımcı 5: Ben de memnun değilim, bazı insanlar temiz değil. Çok kız var, temizlik sorunu var.

Katılımcı 2: Benim odamdaki kişi de hamile olduğu için güzel temizlemiyor.”

Diğer odak grup görüşmelerinde de paralel ifadelere rastlanmıştır. Başka bir odak grup görüşmesinde kız çocukları odada giyinme kabini olmasını istediklerini ifade etmişlerdir. Bu istek üzerinden düşünüldüğünde de mahremiyet temasına tekrar vurgu yapıldığı görülmektedir.

Kız çocuklarının sosyal-psikolojik ihtiyaçlarının yanı sıra temel ihtiyaçlara yönelik konuları da gündeme getirdikleri görülmektedir. Temel ihtiyaçlar kategorisi altında güvenlik, yemek, sağlık, kişisel ihtiyaçlar konuları ayrı ayrı ele alınmıştır.

12-15 yaş grubu ile gerçekleştirilen görüşmelerde kız çocuklarının güvenlik konusunu dile getirmeleri görülmüştür. 16-18 yaş grubu ile gerçekleştirilen görüşmelerde can güvenliği tehlikesi üzerinde durdukları görülmüştür. Odak Grup 1 kapsamında gerçekleştirilmiş görüşmede kız çocukları kuruluşun bulunduğu semti güvenli olarak görmediklerini, gece hayatına dair tehlikeli bir ortam içerisinde kendilerini güvende hissetmediklerini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra töre nedeni ile ailelerinden kaçmak zorunda olan kız çocuklarının ailelerinin bu kuruluşa ulaşabiliyor olmaları da kendilerini güvende hissetmemelerine neden olan en önemli faktör olarak gösterilebilir. Bir katılımcı kuruluş personelinin neredeyse tamamının kadın oluşuna işaret etmiş ve bu noktadan hareketle güvende hissetmeme halini açıklamıştır. Güvenlik konusunun kuruluşun “içinde” ve “dışında” olmak üzere iki alt birime ayrıldığı görülmektedir. Bir odak grup görüşmesinde kız çocukları, kuruluş dışında da personelin kendilerini koruyup kollayabileceklerini ifade etmiştir. Bu durum, kız çocuklarının dışarıdaki aktivitelerinin personel tarafından denetlenmesinin bir yönüyle kısıtlayıcı, diğer yönüyle güvende hissettirici özelliğini gözler önüne sermektedir. Buna karşılık, odak grup görüşmesi 2’de Katılımcı 6, “dışarıda” güvenlik açısından yalnız olduklarına işaret eden ifadeler kullanmıştır.

Odak Grup 1:

“**Katılımcı 5:** En kötü işler burada. Kulüpler, uyuşturucu hep burada. Güvenli değilim. Dün ailem yüzünden hastaneye gidemedim, geri yukarı çıkardılar. Ailem arabanın etrafında dolandı. Ben polise yerimi gizlemelerini söyledim. Ama yurt ailemi aradı.

Katılımcı 2: Ailem her yerde beni arıyor. Polis yerini kimseye söyleme biz de gizliyoruz dedi. Babam Allah bilir sen nerdesin dedi.

Katılımcı 1: Aile buraya görüşmeye gelsin.

Katılımcı 3: Aşiret var bir de...”

Odak Grup 2:

“Katılımcı 3: Kendimi burada güvende hissetmiyorum. Biraz özele kaçıyor. (Konuyu açmak istemiyor.)

Katılımcı 6: Bugüne kadar bir sorun olmadı ama olsa herkes bayan nasıl koruyabilirler ki.

Katılımcı 5: Burada koruyorlar ama dışarıda herkesin başına bir adam dikemezler ki.”

Odak Grup 3:

“Katılımcı 3: Kesinlikle güvendeyim. Riskli bir durum olunca personel sayısı arttırılıyor. Kendimi dışarıda bile güvende hissediyorum. Çünkü bir şey olursa burası beni bulur.” (Diğer kız çocukları bu ifadeyi onaylayan kısa kelimeler kullanırlar.)

Odak grup görüşmelerinden hareketle kız çocuklarının en temel ihtiyaçları olan yemek, sağlık ve kişisel ihtiyaçların karşılanmasında bazı yetersizlikler ile karşı karşıya kaldığı sonucuna varılmıştır. Yemeklerin doyurucu olmaması, çeşitlerin fazla olmaması, ihtiyaç duyulduğunda yiyeceğe ulaşılamaması, kız çocuklarının yemeği beğenmediği zaman personel tarafından tepki gösterilmesi en çok dile getirilen konular arasında yer almaktadır. Kuruluşlarda yemeklerin belli saatlerde, topluca yendiği gözlemlenmiştir. Bu durumun yemek organizasyonu açısından gerekli olduğu düşünülmekle birlikte kız çocuklarının ihtiyaç duyduklarında yemeğe ulaşabilecekleri bir sistemin de gerekli olduğu düşünülmektedir. Bir grup dışındaki diğer gruplarda kız çocuklarının yemek konusunda birbirine çok paralel ifadeler kullandığı görülmüştür. Bunun yanı sıra kız çocuklarının yemeklerin damak tatlarına uygun olmadığına ve yemeğin kalitesine ilişkin eleştirilerine yönelik kuruluşların bir çözüm üzerinde düşünmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Odak Grup 4:

“Katılımcı 2: Çorba sup sulu geliyor. Yemek sanki çiğ, kaynamamış geliyor. Aynı yemek gele gele tiksindik. Özel şeyler arada sırada. Ekmek çalıp kuru ekmek yiyoruz.

Katılımcı 4: Meyve gelmiyor. Yemediğimiz, sevmediğimiz tatlar geliyor. Özel günlerde kendimiz de yemek yapıyoruz, dışarıdan da geliyor. Burada kurallara, saatlere uymazsan aç kalırsın (gülüyor) kişiden kişiye değişir, iyi anlaştığın anneler verir bazen.

Katılımcı 1: Çok kişiye yapıldığı için taze tuzu kalmıyor, kurumumuzda olsa daha iyi. Haftada bir meyve geliyor. Ara öğünleri biz yapsak çok güzel olur. Hemşire kendi istediğini yazıyor. Bize sorsalar daha iyi olur. Aç kaldığım gün çok oluyor. Yuvarlak ekmek (paketli, tek ekmekleri kastediyor) var. Normal ekmek yemeyi çok özledim. Kan vermişim yedi tüp, halsizdim. Ekmek istedim ama vermediler.

Katılımcı 3: Tavuk ve balıktan tiksinti geldi. Kermesler dışında biz hiç bir şey yapmıyoruz.

Katılımcı 6: 2 gün önce açtım, anneden ekmek istedim ama vermedi. Geçen yıl başı cips, çekirdek bir de pasta gelmişti.

Katılımcı 5: Evet o yılbaşında pirzola gelmesi gerekirken hindi gelmişti. (gülüyor)”

Yukarıdaki pasajda Katılımcı 1'in yemek konusundaki önerileri üzerine düşünmenin faydalı olabileceği düşünülmektedir. Katılımcı 1'in ifadeleri yemeğin kuruluştaki yapılması, yemek konusunda kız çocuklarının fikrinin sorulması, (ekmek üzerinden verdiği örnek ile) yemek sunumunun evdekine benzer bir şekilde gerçekleştirilmesinin önemine işaret ediyor.

Bu sıkıntıların yanı sıra bir kuruluştaki yemek listesi hazırlanırken kız çocuklarının fikrinin alınması, kız çocuklarının yemek konusundaki özel isteklerinin yerine getirilmesinin ise beğeni ile karşılandığı ve memnuniyeti arttırdığı görülmüştür. Bu kuruluştaki gerçekleştirilen her ziyarette kızlar için özel bir şeyler hazırlandığı, doğum günlerinin pasta eşliğinde kutlandığı, isteyen kız çocuklarının mutfak personeline yardım ettiği görülmüştür. Bu duruma diğer kuruluştaki da rastlanmakla birlikte bu kuruluştaki yemek konusundaki aktivitelerin daha yoğun gerçekleştiği, kuruluş kültürünün bir parçası haline geldiği, bu nedenle kız çocukları tarafından ayrıca belirtildiği düşünülmektedir.

Odak Grup 3:

“Katılımcı 2: Yemekler çok güzel, aşçılarımız var. Pasta isteriz yaparlar mesela.

Katılımcı 3: Günde beş öğün var. (Ara öğünleri de sayıyor) Acıkma şansımız olmuyor.

Katılımcı 1: Liste hazırlanırken X abla (müdürü kastediyor) ne yersiniz diye soruyor. İstediklerimizde hamburger yapılıyor.

Katılımcı 5: Bugün hep beraber sarma sardık mesela. Ara öğünler de var.”

Kız çocuklarının yemek konusundaki genel memnuniyetsizliğine karşılık kendilerine yemek servisi yapan görevlilerin yaklaşımından oldukça memnun oldukları gözlemlenmiştir. Bu durum Kuruluş Memnuniyet Anketinin sonuçlarında da kendisini göstermiştir. Kız çocuklarının % 91'inin mutfak personeline memnuniyet durumunu “Çok Memnunum” (% 65,0) ve “Memnunum” (% 26,0) şeklinde ifade etmeleri bu veriyi destekler niteliktedir. Bunun yanı sıra mutfak personelinin kız çocuklarını tek tek isimlerini söyleyerek yemeğe çağırması, yemek konusundaki isteklerini olanaklar çerçevesinde karşılamaya çalışmaları ve yemeklerini bitirip bitirmemeleri ile yakından ilgilenmelerinin kız çocuklarının memnuniyetini arttırdığı gözlemlenmiştir.

Odak grup görüşmelerinde kız çocuklarının sağlık konusunda umursanma veya umursanmama üzerine odaklanan ifadeleri sağlıklarını ilgilendiren konularda ilginin aynı zamanda psikolojik destek anlamına da geldiğini düşündürmüştür. Bu ifadelere her iki yaş grubunda da rastlanmıştır. Kız çocuklarının psikolojik ve psikiyatrik rahatsızlıklarının bulunduğu ve kendilerine zarar verecek davranışlar sergileyebildikleri görülmüştür. 17 kız

çocuğunun (%58,6) hastane tarafından raporlanmış rahatsızlığı bulunduğu, 19 kız çocuğuna (%65,5) bir tedavi planı uygulandığı belirlenmiştir. 2 kız çocuğuna hastane tarafından tanı konmamasına rağmen kuruluştaki Sosyal Servis ve Sağlık Servisi tarafından önerilen tedavi planının uygulandığı görülmüştür. Aşağıdaki tablolarda odak grup görüşmesine katılmış kız çocuklarının rahatsızlıklarına ve kendilerine uygulanan tedavilere yer verilmiştir. Söz konusu analizde kız çocuklarının birden fazla sağlık problemi olabileceği ve birden fazla tedavi yönteminin uygulanabileceği durumlar göz önünde bulundurulmuştur (Tablo 101, Tablo 102).

Tablo 101. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarının Sağlık Durumu

Kız Çocuklarına Konulmuş Tanılar	Cevaplar	
	Cevap Sayısı	%
Depresyon	10	28,6%
Travma Sonrası Stress Bozukluğu	2	5,7%
Mental Retardasyon	1	2,9%
Bipolar Bozukluk	6	17,1%
Anksiyete Bozukluğu	2	5,7%
Davranım Bozukluğu	7	20,0%
Diğer (Kronik hastalıklar, HIV pozitif/Aids, Hepatit vb.)	3	8,6%
Uyum Bozukluğu	3	8,6%
Dikkat Eksikliği	1	2,9%
Toplam Cevap Sayısı	35	100,0%
N= 17		

Tablo 102. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarının Tedavi Durumu

Kız Çocuklarına Uygulanan Tedavi Yöntemleri	Cevaplar	
	Cevap Sayısı	%
İlaçsız Gözlem	2	8,7%
Psikolojik Destek	3	13,0%
Ayakta Tedavi (İlaçlı)	15	65,2%
Yatarak Tedavi	3	13,0%
Toplam Cevap Sayısı	23	100,0%
N= 19		

Bu tablolar kız çocuklarının kuruluşlarda kaldıkları süre içerisinde ruh sağlıkları başta olmak üzere baş etmek durumda oldukları zorlukları gözler önüne sermektedir. Odak grup görüşmesine katılmış 13 kız çocuğunun (% 44,8) kendisine zarar verme davranışı sergilediği belirlenmiştir. Bir kız çocuğunun birden fazla kendisine zarar verme davranışı sergileyebildiği durumlar da göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmiş analiz aşağıdaki tabloda yer

almaktadır (Tablo 103).

Tablo 103. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarının Sergilediği Kendisine Zarar Verme Davranışları

Davranışlar	Cevaplar	
	Cevap Sayısı	%
Kendini Kesme	9	42,9%
İntihar Girişimi (Hap, şampuan vb. içerek, ası)	9	42,9%
Seçkisiz Cinsel İlişkiye Girme	1	4,8%
Diğer (Saçlarını yolma, ellerini ısırma, duvara yumruk atma vb.)	2	9,5%
Toplam Cevap Sayısı	21	100,0%
N= 13		

Sağlık ile ilgili ihtiyaçların karşılanması konusunda BSRM’ler ile BSRM İlk Adım İstasyonu arasında önemli bir fark gözlemlenmiştir. Kız çocuklarının BSRM’lere yönlendirilmeden önce kaldıkları merkezde sağlık hizmetlerinin kritik bir önem taşıdığı anlaşılmıştır. Özellikle yeni doğum yapmış olanlar ve yaşadığı cinsel istismar nedeni ile bazı fizyolojik sorunlar (ağrı, enfeksiyon vb.) ile baş etmek durumunda kalanların acil veya periyodik sağlık müdahalesine, bunun yanı sıra tüm kız çocuklarının psikolojik desteğe ihtiyaç duydukları görülmüştür. BSRM İlk Adım İstasyonunda gerçekleştirilmiş odak grup görüşmesi sırasında kız çocukları kuruluştaki sağlık hizmetlerinin yetersizliğinden, kuruluştaki fiziksel ortamın psikolojik sağlıklarını ters yönde etkilediğinden, kuruluştaki hemşirelerin kendilerini umursamadıklarını düşündüklerinden bahsetmiştir. Bu ifadeler, yaşadıkları cinsel istismar deneyimi nedeniyle travmatize olmuş kız çocuklarının kuruluş ortamındaki şartlar nedeni ile ikincil bir travmatizasyona maruz kaldıklarını düşündürmüştür.

Odak Grup 1:

“Katılımcı 2: (Katılımcı 4’ü kastederek) Hastaydı, enfeksiyon kapmıştı. Doktora götürmediler. Benim de gözüm uzağı görmüyor, gözlük lazım ama gidemiyorum.

Katılımcı 1: Çok ağrım var. İdrar esnasında bile kıvraniyorum. Ama götürmüyorlar. Hemşireler bir şey yapmıyor, umurlarında değil, birine zarar versem ne olacak. 3 haftadır adet görmüyorum. Midem bulanıyor. Test için doktora gidemiyorum. Psikolojim bozuk. Başkalarına zarar verebilirim. İyileşmişim. Burada daha çok bozuldu.

Katılımcı 4: Hava almak imkânsız, astım hastaları 4 numaralı odada kalıyorlar ve camı kapalı. Benim sürekli midem bulanıyor. Başım dönüyor ama doktora gidemiyorum. Hamilelik riskim ve vajinal enfeksiyonum var. (Katılımcı, görüşmenin farklı bölümlerinde bu şikâyetini bir kez daha dile getirdi. Grubun sonlarına doğru ağrısından ötürür katılımı güçlük çektiği gözlemlendi. İsterse gruptan ayrılabilceği söylendi ancak ısrarla devam etmek istedi. Ancak durumunun kötüleşmesi üzerine hemşirenin yanına gitmesi için ikna edildi ve görüşmenin son dakikalarında gruptan ayrılmak durumunda kaldı.)

Katılımcı 3: Benim psikiyatriye gitmem gerek ama gidemiyorum. Astım hastalarını krize girdikten sonra götürdüler. Neyse ki ben ilk yardım kursu aldım, kızların kriz anlarına müdahale ediyorum ama burada kimse bi şey yapmıyor.”

Bu kuruluştaki odak grup görüşmesinin tamamlanmasının hemen ardından Katılımcı 1 (kaçma eğilimi ile) hemşirenin yanına gideceğini söyleyerek direkt odadan dışarı çıkmıştır. Araştırmacı kendisine eşlik etmek istediğini söylemiş ve başka bir katta bulunan hemşire odasına kadar birlikte gitmişlerdir. Araştırmacı, kız çocuğunun grup görüşmesinde hem kendisi hem de diğer katılımcılar tarafından dile getirilen kaçma eylemini gerçekleştirebileceğini ancak bunu tercih etmediğini görmüştür. Görüşme sırasındaki sağlık hizmetlerinin yetersizliğini vurgulayan kız çocuğunun bu toplantıyı kaçmak için değil, hemşire ile ekstra görüşme fırsatı yakalamak için kullandığı görülmüştür. Görüşme sonrasında karşılaşılan bu durumun, kuruluştaki sağlık hizmetlerinin kilit önemine işaret ettiği düşünülmektedir.

BSRM’lerde kalan kız çocuklarının sağlık ile ilgili sıkıntılarının umursanmamasına ilişkin ifadelerin yanı sıra devlet tarafından bazı giderlerin karşılanmamasına da vurgu yaptıkları görülmüştür. Özellikle yabancı uyruklu katılımcının kimlik sorunu nedeni ile yaşadığı sıkıntıların ortadan kaldırılmasına yönelik önlemlerin (geçici kimlik çıkarma, sığınmacı-mülteci statüsüne başvuru vb.) daha hızlı alınması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Aşağıdaki pasajda ifadeleri yer alan Katılımcı 1’in görüşmenin başka bir bölümünde “En büyük korkum kimliğimin olmayışı. Kimliğim olmadığı için hedef belirleyemiyorum.” ifadeleri yabancı uyruklular açısından kimliğin sağlık ile ilgili olduğu kadar yaşama dair planlar açısından da önemine işaret etmektedir. Gerçekleştirilen kuruluş ziyaretlerinde bu katılımcının kuruluşu birçok kez izinsiz terk ettiği, kuruluştaki diğer kızların yardımı ile facebook üzerinden nerede olduğunun tespit edildiği ve kendisine ulaşmaya, geri dönmeye ikna edilmeye çalışıldığı görülmüştür.

Odak Grup 2:

“**Katılımcı 4:** Hemşire var... adet düzensizliğim var, 4 aydır adet görmüyorum bir kez doktora gittik. İlaç kullanmam gerek devlet karşılamıyor o yüzden olmadı.

Katılımcı 2: Hastayken hemşire abla ne dersin de hep üşütmüşsün diyor. Ciddiye almıyorlar.

Katılımcı 3: Dişlerime tel taktırmak gerek ama devlet karşılamıyor diye olmadı.

Katılımcı 6: Hemşire abla seminer veriyor.

Katılımcı 2: Evet, tuvalet kullanımıyla ilgili seminer vermişlerdi, bence faydalı.

Katılımcı 1: Kimliğim olmadığı için sağlık ile ilgili bir şey olduğunda başkasının üzerinden ilaç alıyorum. Bu konuda çok da telaşlandıklarını düşünmüyorum. Sonra, her şeyde üşütmüşsündür...”

Bazı kız çocuklarının sağlık ile ilgili sıkıntılarını personelden ilgi talebi çerçevesinde dile getirebildikleri gerçekleştirilen kuruluş ziyaretleri sırasında gözlemlenmiştir. Personel sayısı olarak şanslı olarak nitelendirilebilecek bazı kuruluşlarda personel arasındaki işbölümünün net sınırlar çerçevesinde yapılabildiği görülmüştür. Bu durumlarda kız çocukları sorunları çerçevesinde (danışmanlık, eğitim, sağlık vb.) ilgili personele yönlendirilmektedir. Odak grup 4'ün gerçekleştirildiği kuruluş bu tarz bir çalışma prensibi belirlemiştir. Her çalışanın mesleki sınırlarını gözeterek kız çocuklara yaklaştığı bu kuruluşta kız çocuklarının “nazi”nın bazı çalışanlara daha fazla geçtiği, bazılarının ise daha keskin bir tavırla kız çocukları ile arasına mesafe koyduğu görülmüştür. Bu durumun bazı sıkıntılar yaratabileceği aşağıdaki pasajda Katılımcı 1 ve Katılımcı 4'ün ifadelerinden çıkarılmaktadır. Katılımcı 1, kuruluş içerisinde öğretmen statüsündeki bir personelden sağlık durumu ile ilgili destek istediğini, soruna ilgi gösterilmeyince de uğradığı hayal kırıklığını ifade etmektedir. Katılımcı 4 ise psikiyatriye yönlendirme ve ilaç tedavisini eleştirmektedir. Bu ifadeler sağlık ihtiyaçları üzerinden kız çocuklarının personel ile daha fazla iletişim talebini görünür kılmaktadır.

Odak Grup 4:

“Katılımcı 3: Kurumda 3 tane hemşire var. Hemşireyim diye dolanıyorlar ortada. Hiç ilgilenmiyorlar. Ayağımı yaraladım oturmuş televizyon izliyorlar.

Katılımcı 4: Benim ciddi bir rahatsızlığım var ve onunla çok ilgileniyorlar. Ama her sorunda hemen psikiyatriye gönderiyorlar. Öyle olmamalı bence bu çözüm değil. İlaç işe yaramıyor. Bir de dişlerimi temizletmek istiyorum ama olmaz diyorlar.

Katılımcı 1: Daha çok kontrole gitmek gerek. Benim hamileliğim bitti ama diğer hamileler için söylüyorum... bir de dişim ağrıyordu. D. abla (meslek elemanını kastediyor) hiç ilgilenmedi. Ben senin hemşiren değilim dedi. Çok zoruma gitti.

Katılımcı 6: Dün çok karnım ağrıyordu. İlaç içemiyorum ameliyat olucam diye. İlaç verildi iyileştim.

Katılımcı 5: Hamile olanlar var burada. Burada doğuracak diye korkuyorum. Psikolojim bozuluyor.

Katılımcı 4: Bitlerle ilgili bir eğitim verdiler. İlaç yazdılar. Grup toplantılarının içinde göstererek eğitim veriyorlar.”

Bu odak grup görüşmesinde hamileliği olan kız çocuklarının sorunlarının öne çıktığı görülmektedir. Odak grup görüşmesine katılan kız çocuklarından altısının (% 20,7) hamilelik yaşadığı, dördünün ise (% 13,8) doğum gerçekleştirerek bir çocuğa sahip olduğu belirlenmiştir. Bu durum, kız çocuklarından ikisinin kürtaj deneyimini yaşadığını göstermektedir. Meslek elemanları ile gerçekleştirilen görüşmelerde hamileliğin sonlandırılması sürecinde sağlık ve adalet sistemi ile bazı problemler yaşadıklarını belirtmişlerdir. Hamileliğine son vermek isteyen kız çocuğunun hastane işlemleri için mahkeme kararı gerekmektedir. Hâkimin bazı durumlarda kız çocuğu ve kuruluş personelinin

bildirimini yeterli bulmaması, ailesinin de onayını istemesi problemlerin başında gelmektedir. Kız çocuğunun hamilelik durumunun can güvenliği nedeni ile ailesiyle paylaşamadığı ve aile onayının alınamadığı durumlarda kararın çıkmasındaki güçlükler hem meslek elemanlarının hem de kız çocuğunun zor bir süreç geçirmesine neden olmaktadır.

Odak grup 3'ün yapıldığı kuruluştaki ise araştırma kapsamında gerçekleştirilmiş ziyaretler sırasında sağlık personelinin kuruluştaki kız çocuklarının hastane kontrollerini periyodik olarak yaptırdığı gözlemlenmiştir. Odak grup görüşmesinde de kız çocuklarının sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet üzerine yoğunlaştıkları, kuruluş içerisindeki uygulama ile kız çocuklarının ifadelerinin birbiri ile örtüştüğü görülmüştür. Ancak odak grup görüşmesinin yapılacağı gün kuruluştaki yaşanan bir olay bazı kız çocuklarının sağlık ihtiyaçlarının karşılanması konusunda aynı fikirde olmadığını düşündürmüştür. Görüşmenin başlamasından yaklaşık yarım saat önce bir kız çocuğu rahatsızlanmış, bunun üzerine hemen ambulans çağırılmıştır. Bu sırada başka bir kız çocuğunun kendisi hasta olduğunda hiçbir şey yapılmadığını sinirlenerek ifade ettiği görülmüştür. Yaşanan bu gerginliğin geçmesini beklemek için odak grup görüşmesi bir saat ertelenerek gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmesinde kız çocuklarının sağlık konusunu konuşurken çok kısa bir zaman önce gerçekleşmiş bu olaya değinmemeleri, araştırmacının yukarıda da birkaç kez ifade edilmiş olan görevli personelin kız çocukları üzerindeki denetleyici etkisi üzerine bir kez daha düşünmesine neden olmuştur. Bu konu hakkında verilen örneklerin az önce yaşanan olay üzerine bozulabilecek kuruluş imajını düzeltme amacı ile verildiği düşünülmüştür.

Odak Grup 3:

“Katılımcı 2: Hemşiremiz var. İhlamur yapıyorlar. Hastalandığımızda ilgileniyorlar.

Katılımcı 3: İki gün önce arkadaşımızın ateşi çıktı. Ambulans geldi. Anneler sabaha kadar başında kaldı. Aşılarımız da olacak.

Katılımcı 5: Kurumda bu ara bir grip salgını var. Yemeklerimiz, meyvelerimiz ona göre düzenlendi. Bence arkadaşlar çabalarlarsa eğitim (sağlık ile ilgili) faydalı olur.

Katılımcı 4: Hemşire anne çok üstümüze düşüyor. İlaçlar istemesek bile zorla veriliyor, ihtiyaçlarımız karşılanıyor.

Katılımcı 1: Sigara ile ilgili eğitim de olacak. Ben asla bırakamam.”

Kuruluş ziyaretleri sırasında BSRM statüsündeki her kuruluşun kız çocuklarına yönelik sağlık seminerleri düzenlediği gözlemlenmiştir. Hijyen, sağlıklı yaşam, egzersiz, beslenme, cinsel sağlık, ergenlik vb. ile ilgili konuların hemşireler tarafından verilebileceği gibi zaman zaman kuruluştaki öğretmen ve psikologların da grup organize ettikleri görülmüştür. BSRM’lerde kalan kız çocuklarının da bu eğitimlere görüşmeler sırasında değindikleri görülmüştür. Odak

grup 5'te hastanede yatılı tedavi gören kız çocuklarının hastane ortamında karşılaştıkları sorunlara değinilmiştir. Kız çocuklarının refakatçi veya ziyaretçi olarak hastanede yatan arkadaşlarına destek oldukları ancak çevreden gelen meraklı sorular karşısında canlarının sıkıldığı anlaşılmaktadır. Aşağıdaki örnek kuruluşlardaki sağlık hizmetinin çok boyutlu yapısına dikkat çekmekte, kız çocuklarının yatılı tedavi gördükleri zamanlarda da kuruluş tarafından desteklenmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır.

Odak Grup 5:

“Katılımcı 6: S. (kuruluştaki kalan arkadaşını kastediyor) Çok kötüydü hep ağlıyordu. Hastanede yanında oldum. Defter tutuyoruz. Hep yanında olamadığım için. Ben olmayınca deftere yazıyor. (Hastanede) Yurttan geldiğimizi biliyorlar. Hayatımızı öğrenmek istiyorlar. Ama kimseye hayatımızı anlatmak zorunda değiliz. Benim için yurttaki kalıp kalmadığımı bilip bilmemeleri hiç önemli değil, ölmüş kalmış umurumda değil. Çok yorgunum. Doktora bile anlatmam özelimi. Benim için herkes yabancı.

Katılımcı 4: 5 gün 5 gece hastanede yattım E (kuruluştaki kalan arkadaşını kastediyor) hep yanımdaydı. Dostumdur. Neden yurttaki kaldığımı sordular. Kimseye derdimi anlatmak zorunda değilim dedim.”

Kız çocuklarının kişisel ihtiyaçlarına yönelik tanımlamalarında da sağlık ile bağlantılı olarak hijyen ve eşyaların kişisel kullanımı konuları gelmektedir. Kız çocuklarının yanlarına çok az eşya alarak, bazı durumlarda da hiçbir eşya alamadan kuruluşa geldikleri göz önünde bulundurulduğunda kuruluştan verilecek giyim eşyaları ve kişisel bakım ürünlerinin hayati önem taşıdığı görülmektedir. Kuruluş tarafından verilecek giyim eşyaları ve çamaşırların yeni olması, bakım ürünlerinin kullanımının kişisel kalması istekleri dikkati çekmektedir. Kuruluştaki bazı teknik aksaklıkların kız çocuklarının mahremiyetini ihlal ettiği de kız çocuklarının ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Odak Grup 1:

“Katılımcı 5: (Çamaşırlarımı) Elde kendim yıkıyorum. Karışmasın diye. İç çamaşırı ihtiyacı var.

Katılımcı 4: Geldiğim günden beri başkalarının giysilerini giymemek için hep aynı şeyleri giyiniyorum.

Katılımcı 1: Kullanılmış eski iç çamaşırları veriyorlar. Elbiseler de kullanılmış. Tüy dökücü istiyoruz. Bir tüpü iki kişi kullanıyor.

Katılımcı 2: (Kıyafetleri) İki kişi kullanıyoruz. Gelirken hiç bir şey getirmedi. Sepet var. Karışık bırakıyoruz. Görevliler götürüyor. Yeterli ped veriliyor ama açık terlik giyilsin ayaklar kokuyor.

Katılımcı 3: 3 tane lif var. Tüm yurt aynı lifi kullanıyor. Duşun perdesi yok. Klozet var sifonu çalışmıyor. (Tüm katılımcılar bu ifadeyi başları ile onaylamışlardır)”

Kız çocuklarının kıyafet ve temizlik-bakım ürünlerinin kullanımının kişiselleştirilmesi

gerekliliğinin yanı sıra çamaşırların yıkanması sırasında eşyalarının başkalarının eşyaları ile karıştırılmaması gerektiğine de değinmişlerdir. Kız çocukları sanayi tipi makinelerde birkaç kız çocuğunun eşyasının aynı anda yıkanmasından rahatsızlık duyduklarını belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra kıyafetlerin toplu bir şekilde karşılanmasının yarattığı sıkıntılar (bedeninin olmaması, zevke uymaması vb.) üzerinde durmaları, “dışarıdaki” alış veriş merkezi, çarşı, pazar vb. yerlere giderek herkesin kendi zevkine göre alış veriş yapma talebinin kız çocukları açısından önemli olduğunu düşündürmüştür. Aşağıdaki pasajda yer alan ifadelerden eşyaların toplu bir şekilde, poşet içerisinde, kendilerine uymayan bedenlerde gelmesinin kız çocuklarında yarattığı hayal kırıklığı anlaşılabilmektedir:

Odak Grup 4:

“Katılımcı 4: (Çamaşırları kastediyor) 3-4 kişinin bir arada yıkanıyor. Günümüz var, kendimiz yıkayıp kurutuyoruz. Çok kıyafeti olanlar için sorun değil ama az kıyafetin varsa sıkıntı yaşanabilir. Az kıyafeti olanlar adına da konuşalım, kimsenin hakkını yemeyelim (gülüyor) Eskiden pazara gidip kıyafetlerimizi kendimiz alabiliyorduk, o zaman çok memnunduk. Ama bu bayram dışarıdan geldi, bedenleri olmadı. Valinin geleceğini duyduk, biz de bu kıyafetleri giyip karşısına çıkacaktık ama o gün gelmedi. (ne yapalım der gibi bir jest yapıyor.)

Katılımcı 3: 24 saat sıcak su var. Sanayi makinesi var kocaman. Küçük çamaşır makinesi ve ütü olsun.

Katılımcı 1: (Çamaşırları kastediyor) Her kesin ayrı yıkanmalı. Herkesin haftada bir çamaşır günü var. Eşyasız geldim ben buraya. Eşya veriliyor, verilmiyor değil ama büyük oluyor, bizim istemediğimiz şekilde oluyor. Yılda bir al ama istediğini al. AVM’ye gidip yapalım alış veriş. Kıyafetlerimizi seçelim. Bedenimize uygun kıyafet giyinelim. Kıyafetler toplu poşet içinde geliyor. Herkese uymuyor.”

Odak grup 3’ün gerçekleştirildiği kuruluştaki ise bir sıra gözetilerek her kesin çamaşırının ayrı yıkanması, ihtiyaç duyulduğunda sıra ile ilgili kuralın esnetilmesinin kız çocuklarının memnuniyetini arttırdığı görülmüştür. Yine bu görüşme sırasında kız çocukları kendilerine kuruluş tarafından verilen (çoğu zaman gönüllüler tarafından karşılanan) alış veriş çekleri ile belirlenmiş mağazalardan alış-veriş yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu bağlamda kuruluşların kendilerine bağış yapmak isteyen gönüllüleri kıyafet bağışı yerine alışveriş çeki tarzı bağışlara yönlendirmeleri gerektiği, bu uygulamanın kız çocukların motivasyonlarını artırıcı olduğu sonucuna varılabilir.

Odak Grup 3:

“Katılımcı 1: Burada 24 saat sıcak suyumuz var. Anneler (makineyi) çalıştırıyor. Bitince biz alıyoruz. Herkesin ayrı yıkanıyor.

Katılımcı 5: Her odanın çamaşır günü var. O gün ve sıraya göre yıkanıyor.

Katılımcı 3: Ama çalışanlara özel açılabilir. Bir önlük için bile makine çalıştırılıyor.

Katılımcı 2: Bağışlar geliyor, kıyafet ihtiyacı için. Gerçi bağışlar son zamanlarda kesildi.

Belli bir mağaza belirleniyor. Gidip istediğimiz kıyafeti alabiliyoruz, daha iyi oluyor böyle olunca.”

Kız çocuklarının ifade ettiği ihtiyaçların arasında paranın önemli bir yerde durduğu görülmektedir. Kuruluşlarda kalan kız çocuklarına harçlık verilmektedir, bu harçlık kız çocukların yaşına, okula veya mesleki bir kursa gidip gitmemesine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Harçlık olarak verilen paranın miktarının yetmemesinin, bazı kuruluşlarda paranın personel (Sosyal Servis) tarafından idare edilmesinin sıkıntı yarattığı anlaşılmaktadır. Farklı odak grup görüşmelerinde, paranın idaresini elinde bulundurma talebine ilişkin ortak ifadelerle rastlanmıştır.

Odak Grup 2:

“Katılımcı 4: Para bizde değil. Kasada kalıyor. İç çamaşırı ve kişisel bakım ile ilgili şeylerde sınır var, ekstra isteyemiyorsun.

Katılımcı 6: Yılda iki kez ablalarla alışverişe gidebiliyoruz, bazen alınacak şeyleri katalogdan da seçebiliyoruz.

Katılımcı 2: Şu fiyata bir etek bir tişört alabilirsin diyorlar.

Katılımcı 5: Kendi paramı alıp arkadaşşıma hediye almak için yarım saat yalvardım. 10 lira hediye için fazla dediler. Ne alayım kalem, silgi mi?

Katılımcı 6: Para yol parasına gidiyor. İstedğim bir şey alamıyorum. Defter falan veriliyor. Ben çocuk gelişimi okuyorum. Çok malzeme gerekiyor. Malzemelerin hepsini alamıyorum.”

Odak Grup 3:

“Katılımcı 3: Okula gidenlere 150 lira veriliyor, aylık stajımla birlikte 450 lira alıyorum. Ama nasıl harcayacağımı bilemiyorum. Onun için sürekli aşağıdan istiyorum. Tüm param kıyafete gidiyor. Harçlığımız yazın (okul kapandığı için) 50 lira, çok az yetmiyor.

Katılımcı 5: Harçlıklarımız var. Yetişmeyince ek para veriyorlar. Abur-cubura gidiyor paramız.

Katılımcı 2: 160 TL. yaz için yetmiyor. Okul, kıyafet, gezme, bi şeyler yiyip içmek için yetersiz. (Kız çocuğu aynı zamanda özel eğitime devam etmektedir. Bu nedenle harçlığı yazın da 160 TL.dir.)”

Odak Grup 5:

“Katılımcı 1: Parayı istediğimiz kadar vermiyorlar. Benim paramı bana sormadan başka bir kıza vermişler borç olarak. ‘Tamam abla, öyle olsun’ dedim ama keşke sorsalardı. Zaten ben dayanamayıp herkese borç veriyorum.”

Odak Grup 4:

“Katılımcı 5: Para çok az geliyor hiç bir şey alamıyorum. Ayda bir 50 TL. alıyoruz. Sigara içiyoruz, yetmiyor. Tatile giderken 50 TL. veriliyor. Alışveriş yapamıyoruz. Lunaparkta araçlara biz para veriyoruz. Onlar ödesin biz ödemeyelim.

Katılımcı 3: Sürekli oturmak canımı sıkıyor. Paramız kısıtlı. Para olmazsa hayat yok. Çayımı alıp bahçeye çıkıp Ceceli (müzisyenin ismi) dinliyorum ben de...”

BSRM’lerde kalan kız çocukları için oldukça önemli olabileceği düşünülen eğitim konusuna

odak grup 1, 4 ve 5'te değinilmediği görülmüştür. Odak grup 1'in gerçekleştirildiği kuruluşun ilk adım istasyonu olmasından kaynaklı kız çocuklarının eğitim ihtiyaçlarının karşılanamadığı gözlemlenmiştir. Kız çocuklarının daha çok acil ihtiyaçlarının karşılandığı ve geçici süre kalabileceği yer olarak tanımlanan bu kuruluştaki, dışarı çıkış izninin olmaması nedeni ile kız çocuklarının eğitimi ile ilgili ilerleme kaydedilememektedir. Kız çocuklarının kendileri için daha hayati sorunları (temel ve psiko-sosyal ihtiyaçların karşılanması) aşamadıkları için eğitim sorununu henüz gündeme alamadıkları, odak grup 4 ve 5'teki 12-15 yaş grubu kız çocuklarının durumu ile odak grup 1'in gerçekleştirildiği ilk adım istasyonu statüsündeki kuruluştaki durumun paralellik gösterdiği fark edilmiştir. BSRM'lere gerçekleştirilen ziyaretlerinde kız çocuklarının okuldan kaçma, ders konusunda başarısızlık, okuldaki arkadaşları ile anlaşamama, okulu bırakmak isteme vb. problemleri sosyal servis ile sürekli paylaştıkları görülmüştür. Personel ise ciddi travma ve psikolojik sıkıntılar ile başa çıkmaya çalışan kız çocuklarını eğitime yönlendirmenin güçlüklerinden bahsetmişlerdir. Eğitime devam etmeyen kız çocuklarının mesleki eğitim ve kuruluş dışındaki kurslara yönlendirilmeye çalışıldığı görülmektedir. İki kız çocuğunun (% 6,9) okuma-yazma kursuna, yedisinin ise (% 24,1) mesleki eğitime (kuaförlük, bilgisayar, tiyatro, aşçılık, takı tasarımı) yönlendirildiği belirlenmiştir. Kız çocukları genel anlamda eğitim konusunda desteklendiklerini düşünmekle birlikte, ifadelerin okulda yaşanan sıkıntılar üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Aşağıdaki ifadeler BSRM'lerdeki kız çocuklarına yönelik eğitim desteğinin güçlendirilmesi, bu konuda daha ayrıntılı çalışmalar yapılması gerektiğini düşündürmektedir.

Odak Grup 2:

“Katılımcı 5: Okulda hiç anlamadığım bir kız vardı. Burada ablalara söyledim. Okulu aradılar. 3 gündür kız bana çok iyi davranıyor. Burası kurslar açısından da bana faydalı oldu.

Katılımcı 3: İki kız dövdüm okulda. Okuldan atacaklardı. Burada iki hafta ceza aldım. X abla (müdürü kastediyor) gidip okulla konuştu, atmadılar.

Katılımcı 2: Okulla ilgili sorun olunca ablalar okulu arıyorlar. Okulda sorun olursa rehberlik burayı arıyor. Burası izin verirse buraya geliyorum. Buradaki ablalar ders konusunda yardımcı oluyorlar. Bir gönüllü ablamız vardı. “Sağlık sorunları var o yüzden gelmiyor” diyor. Ama en azından telefon ile söyleyebilirdi. Okul için arkadaşlarımızla grup çalışmalarına katılabilelim. Yurtta kaldığımızı gizliyoruz ve yalanlar birbirini izliyor.”

Odak Grup 3:

“Katılımcı 5: Okumam için o kadar çok üstüme düştüler ama ben istemedim. Okula 11 yaşında başlamıştım zaten, çok alay ettiler. Tam alışmıştım okuldan aldı ailem. Onun şokundan çıkamadım...(susuyor) ama buraya yakın okullar var. Ders çalışma odaları olmalı.

Katılımcı 2: Okul servisimle gidiyorum. Ben kurumda kaldığım için dalga geçiyorlar. Zoruma gidiyor. Hocam sana inanmıyorum diyor. Bu yüzden tartışıyoruz. Bana inanmadığı için ondan uzaklaşıp, nefret ediyorum.

Katılımcı 3: A, B, C abla (personeli kastediyor), X abla (müdürü kastediyor) derslerde yardımcı oluyorlar. Ders çalışacağım zaman müzik açılınca dağılıyorum. Karşıdaki okulum çok iyiydi. Arkadaş ortamım çok iyi. Arkadaşlarım destek oluyorlar. Geçen hafta dershaneye gidemedim, çok tepki gösterdim. C abla (meslek elemanını kastediyor) konuştu benimle. C abla sınavı kazanacağıma beni inandırdı. Ne olursa olsun seninleyiz cümlesi çok güzel.

Katılımcı 1: Örgün mü açık öğretim mi diye sordular. Ben açık öğretim dedim. Özel ders olsun matematik için hafta sonu. Matematiği anlamak zor.”

Odak grup görüşmelerinde kuruluşa aidiyet ve kuruluş işleyişine kız çocuklarının katılımı konusunun ise oldukça zayıf bir şekilde geçtiği görülmüştür. BSRM İlk Adım İstasyonu statüsündeki kuruluşa ve 12-15 yaş grubu ile gerçekleştirilen görüşmelerde söz konusu konulara hiç değinilmediği görülmüştür. Odak grup 1’deki görüşme boyunca kız çocukları tarafından dile getirilmiş olan kuruluş personeli ve idaresi ile yaşanan iletişim kopukluğunun kuruluşa aidiyet temasına değinmeme nedeni olarak açıklanabileceği düşünülmüştür. 16-18 yaş grubu ile gerçekleştirilen görüşmelerde ise katılımın kuruluştaki fiziksel ortamın düzenlenmesi konusu ile sınırlı kaldığı, fikirlerinin alınması durumunun kız çocuklara iyi hissettirdiği anlaşılmaktadır. Gerçekleştirilen kuruluş ziyaretlerinde meslek elemanlarının kız çocuklarına hayatları ile ilgili kararlarda da fikirlerini sordukları gözlemlenmiş olmakla birlikte bu duruma odak grup görüşmelerinde değinilmediği görülmektedir. Odak grup görüşmelerinde ve kuruluş ziyaretlerinde çocuk temsilcisinin konumuna ilişkin oldukça zayıf işaretlere ve ifadelere rastlanması ise çocuk temsilciliği sisteminin gerektiği gibi işlemediği konusunu düşündürmektedir.

Odak Grup 2:

“**Katılımcı 1:** Onlar uygun görüyorlarsa bizim kararımızı dinlemiyorlar. Duvarlara bi şey asmak yasak.

Katılımcı 6: Ben dolabın iç kısmına bi şeyler asıyorum. Çocuk temsilcisi temizlik saatini ve yapılması gerekenleri hatırlatıyor anne gibi. Kızların istediklerini belirliyoruz.

Katılımcı 3: Bizim dolaplar değişmişti. Hangi renk istersiniz diye sordular bizim dediğimiz renge boyadılar.”

Odak Grup 3:

“**Katılımcı 3:** Taşınacağız buradan. O yüzden pek değişiklik yapılmıyor. Ama bahçeye çardak yapılacağı zaman internetten açtılar biz seçtik.

Katılımcı 1: Tül perdeleri biz seçtik. Fikrimiz soruluyor, önemseniyoruz, mutlu oluyoruz. Yalnız hissetmiyoruz.

Katılımcı 4: Evet... odanı da istediğin gibi yapabilirsin.”

Odak grup görüşmelerindeki ifadelerden ve kuruluş ziyaretleri sırasındaki gözlem ve

görüşmelerden bazı kavramların kız çocukları için ayrı bir önem taşıdığı ve bu kavramların hem kız çocuklarının kendi arasında hem de personel ve kız çocukları arasında gerilim ve ittifak alanları olarak kendisini gösterdiğine tanık olunmuştur. Bu bağlamda kız çocuklarının konuşmalarında her fırsatta üzerinde durdukları ve yukarıda bahsedilmiş olan “kapatılma” ve “ceza” kavramlarına ek olarak “anne”, “bebek”, “sevgili”, “koku” kelimelerinin kendileri için ifade ettikleri anlamlara değinmenin gerekli olduğu düşünülmüştür.

Kız çocuklarının kaldıkları kuruluşlarda çalışan personele (özellikle bakım personeli başta olmak üzere ve bazı kuruluşlarda kuruluş müdürü ve meslek elemanlarını da kapsayacak şekilde) “anne” şeklinde hitap ettikleri görülmüştür. Gerçekleştirilen tüm odak grup görüşmelerinde personele anne demek üzerine küçük de olsa bir tartışma yürütülmesi bu kavramın tüm kız çocukları için kritik önemine dikkati çekmiştir. Odak grup görüşmelerinde ifade edilen görüşlere bakarak bu hitap şeklinin bazı kız çocuklarını rahatsız ettiği, bazı kız çocuklarının “anne” dememek için personele bazı lakaplar takma, yaşa bağlı olarak abla demeyi tercih etme vb. stratejiler geliştirdikleri görülmüştür. Bazı kız çocukları ise kendileri için fark etmediğini herkese “anne” dediklerini belirtmişlerdir. Kuruluş ziyaretlerinde personel ve kız çocuklarının ilişkilerinin gözlemlenmesi sonucu bu hitap şeklinin bazı kız çocukları açısından personeli sınıflandırıcı bir işlev ile kullanıldığı görülmüştür. Bu bağlamda kız çocukları anne dedikleri personelin kendileri için daha özel ve ayrıcalıklı olduğunu ifade etmektedirler. Anne demeyi kesmek ise personelin gözden düşmesi, o kız çocuğu için ayrıcalıklı konumunu kaybetmiş olması, dolayısı ile personelin cezalandırılması anlamına gelmektedir. Bu davranış kalıbı, personelden kız çocuklarına doğru uygulanan ödül-ceza sisteminin kız çocukları tarafından ters çevrilmesi şeklinde okunabilir. Kuruluş ziyaretleri sırasında personel, anne demenin zorunlu olmadığını ancak bu şekilde hitabın sosyal hizmet kültüründe var olduğunu, daha çok kimsesiz çocukların kaldıkları yurt ve yuvalardaki bu uygulamanın BSRM statüsündeki kuruluşlarda da kendini gösterdiğini belirtmişlerdir. Personelin de, kendilerine anne şeklinde hitap edilmesi konusunda kız çocukları ile paralel bir şekilde farklı görüşlere sahip olduklarını da belirtmek gerekmektedir. Genel anlamda kız çocuklarının birbirlerinden etkilendikleri ve bu hitap şeklini onaylamadıklarında dahi kullandıkları, grup normlarını yerine getirme eğiliminde oldukları görülmüştür. Aşağıda odak grup görüşmelerinde bu konuyu ele alan ifadelere yer verilmiştir.

Odak Grup 1:

“Katılımcı 3: (Anne demek) kötü. Ben bu zamana kadar kimseye anne demedim. Ve demek de istemiyorum. Bazen anne, bazen abla diyoruz. Bazen isim bile takıyoruz. Bir abla var,

eskiden polislik yapmış ona narkotik diyoruz mesela.

Katılımcı 1: Ben herkese anne diyorum. Fark etmiyor.

Katılımcı 5: Anneme de hiç içten anne demedim. Zaten öyle bir duygu yok ben de. Şimdi niye diyeyim?

Katılımcı 2: Benim için fark etmiyor yaşlılara anne, gençlere abla diyorum.”

Odak Grup 2:

“Katılımcı 3: Anne demek iğrenç, bilerek hanım diyorum. Saçma değil ama... içimden gelmiyor anne demek.

Katılımcı 6: Ben anne denmesini saçma bulmuyorum.

Katılımcı 2: Ama herkese de anne denmiyor.”

Odak Grup 3:

“Katılımcı 4: Bütün personele, herkese anne diyorum. Annem uzakta olduğu için herhalde.

Katılımcı 3: Kimseye anne diyemedim. Çok mantıksız anne bir tanedir. Kimseye o kadar yakın hissetmiyorum. Anneme ihanet.

Katılımcı 1: Ben anne demek istiyorum.

Katılımcı 5: İstedliğimize deriz yani...”

Odak Grup 4:

“Katılımcı 1: Bakıcı annelere “anne” diyoruz.

Katılımcı 6: Annem öldükten sonra kimseye anne demiycem diyordum. Ama buradakileri sevdim. Anne diyorum.

Katılımcı 4: Sevdiğim kişilere anne diyorum. Ağız alışkanlığı oluyor.”

Odak Grup 5:

“Katılımcı 5: Anne diyeceksin dediler. Saçma garip geldi. Demeyecektim. Ama herkes deyince ben de dedim.

Katılımcı 4: Ben de çevreden alışıp anne dedim.

Katılımcı 3: Ben çok alıştım. Çok iyi hissettiriyor.

Katılımcı 6: Anne kelimesi çok iyi hissettiriyor. Annelerin bana yakın oluşu, bana “annem” demeleri çok güzel.

Katılımcı 1: Anne diyorum. Z. de (ilk adım istasyonunu kastediyor) 8 gün kaldım, anne demeye alıştım.

Katılımcı 7: Kızlar anne diyordu. Onların annesi sandım. Hiç kimseye anne demek zorunda değilim. Ama bir anda dedim. Artık diyorum.

Katılımcı 2: Hissettiğime anne diyorum.”

Kapatılma, ceza ve anne kavramlarının aksine “sevgili” ve “bebek” üzerine düşüncelere her kuruluştaki odaklanılmadığı görülmüştür. Sevgili konusuna değinilen odak grup 1’de bazı kız çocukları kuruluştaki kaldıkları süre içerisinde ailelerinin yerine sevgilileri ile iletişim kurmak istediklerini belirtmiş, bazı kız çocukları ise kuruluşun güvenliği nedeni ile bu duruma sıcak yaklaşmamıştır. Bu odak grup görüşmesinde 3 katılımcı sevgilisinin kuruluşa gelmesini istediğini belirtirken iki katılımcı bu konuda olumsuz fikir bildirmiştir. Sevgili üzerine geçen konuşma, kısa da olsa bu konunun kız çocukları arasında bir çatışma konusu olduğunu düşündürmüştür.

Odak Grup 1:

“Katılımcı 5: Ailemin izi kalmasın diye hiçbir şey getirmedi. Üstümdekileri de sevgilim aldı. Buraya aileler gelmesin.

Katılımcı 3: Aileler gelmesin diyosun ama iyi de o zaman kızlar sevgililerini getirir.

Katılımcı 2: Aileler de, sevgililer de gelmesin.

Katılımcı 1: Gelsin niye gelmesin ki.

Katılımcı 3: Sevgilimin beni bu durumda görmesini istemem. Beni hep iyi hatırlamasını isterim.”

Odak grup görüşmesi 2’de Katılımcı 2’nin “Burada geri kafalılık yok. Sevgilini söyleyebiliyorsun. Evde olsa keserler.” ifadesinin de önemli olduğu düşünülmektedir. Tüm kuruluş ziyaretlerinde personel ile kız çocuklarının bu konu üzerine konuştukları, paylaştıkları ancak aynı zamanda konunun kız çocukları ve personel arasında çatışma konusu olduğuna tanık olunmuştur. Araştırmacının saha notlarından alıntılanmış aşağıdaki pasajın söz konusu gerilimin personel tarafını yansıttığı düşünülmektedir:

“Kız çocukları ile ilgili konuların başında sevgili sorunu geliyor. (Meslek elemanları kız çocukların sevgililerini “sorun” olarak gördüklerini gösteren kelimeler ve jestler kullanıyorlar) Konuşmalardan buradaki çocukların cinselliklerini yaşadıkları ve sevgiliden bir ihtiyaç olarak bahsettikleri anlaşılıyor. Çalışanların ise bu duruma tepkili oldukları ‘artık bu kadarı da fazla, bunu da karşılayamayız’ sözlerinden çıkarılabiliyor. Kızlar ile çalışanlar arasındaki en büyük gerilimin konusu olan sevgililerin genellikle marjinal tipler olduklarından söz ediyorlar. Hatta kızlardan birinden sevgilisinin nüfus cüzdanı fotokopisini istemişler, bana da gösteriyorlar. 19 yaşında bir genç, ‘normal’ görüldüğünü söylüyorum. Bu resimden bir şey anlaşılmadığını, çocuğu gördüklerini üzerinde çok bol bir pantolon ve kafasında penye, kafaya tam oturan kukuletası uzayan bir şapka giydiğini, çok kötü görüldüğünü söylüyorlar. (Sevgilisi olan) başka bir kızın ise ikinci adım istasyonuna teslim edildikten yarım saat sonra kurumdan kaçtığı haberini aldıklarını söylüyorlar, çalışanlar bu duruma sinirleniyorlar ve üzülüyorlar. Emeklerinin boşa gittiğini ifade ediyorlar.”

Odak grup 1 görüşmesinde iki kız çocuğu bebek sahibi olduklarını paylaşmışlardır. Kız çocuklarından biri bebeğini görmek istemediğini, diğeri ise bebeği ile ilgili sorumluluklarını yerine getirmek istediğini belirtmiştir:

Odak Grup 1:

“Katılımcı 3: Ben doğum yaptım. Bebeğim yuvada. 1 gün benimle kaldı. Yuvadan sonra hiç göremedim. Yuvaya gidip nüfus cüzdanı çıkartılacak dendi ama gidemedim. Sütüm geldi örneğin, arkadaşlarım bana süt anne diyor, sütümden onlara veriyorum arkadaşlar yüzlerine sürüyor (espri yapıyor).

Katılımcı 2: Benim de bebeğim yuvada ama görmek istemiyorum.”

“Bebek” kavramının ön plana çıkmış olması çocuk annelerin ihtiyaçlarının diğer kız çocuklarından farklılaştığına işaret etmesi açısından önemli bulunmuştur. Bu durum, bebeğini

görmek isteyen kız çocuğu için bebeğinin bakımı ile ilgili eğitim-danışmanlık; bebeğini görmek istemeyen kız çocuğu için ise psikolojik destek mekanizmalarının ön plana çıkarılması gerektiğini düşündürmüştür. Hamile kız çocuklarının kaldığı bir diğer BSRM’de ise yemeklerin organizasyonunda hamilelerin hesaba katıldığı ifade edilmiş, hamilelerin daha fazla kontrole gitmesi gerektiğine değinilmiştir. Aynı zamanda hamilelik deneyimi yaşamamış kız çocuklarının hamile olanlardan rahatsızlık duyduklarını belirten ifadelere de rastlanmıştır.

Odak grup 2’nin gerçekleştirildiği kuruluştaki ise “koku” temasının ön plana çıktığı görülmüştür. Odak 1’in gerçekleştirildiği kuruluştaki da temizlik yaparken çok fazla çamaşır suyu kullanıldığı ve bu kokunun rahatsız edici olduğuna değinilmiştir. Ancak odak grup 2’te deneyimlerini paylaşan iki katılımcının konuyu kısa ama çarpıcı örnekler ile açıklamaları dikkate değer bulunmuştur:

Odak Grup 2:

“Katılımcı 6: Her odanın haftada iki kez çamaşır yıkama günü var. Kötü kokuyor. Evdeki gibi kokmuyor. Ben burada yıkatmak istemiyorum. Ama mecbur yıkatıyorum. Sevdiğim kıyafeti kendim yıkıyorum. İlk gün bir koku vardı. Kötü değil yeni yer kokusu. Şimdi yeni gelen kızlarda o kokuyu duyuyorum bazen. (Katılımcı 6, kuruluşun faaliyete geçtiği tarihten itibaren bu kuruluştaki kalmaktadır. Kuruluştaki “yeni” kokusunu bu nedenle tanımaktadır.)

Katılımcı 3: Ev kokusu gibisi yok!

Katılımcı 4: Yurtta kalanların bir kokusu oluyor, üstüne siniyor insanın. Bir yere gitmişim, yurdu topluca gezmeye getirmişler. Dışarıda aldım kokularını...”

Kuruluşlarda 18 yaşına gelen bazı kız çocuklarının reşit olur olmaz evlendikleri bilinmektedir. Ancak bu evliliğin kuruluş tarafından organize edildiği, hatta kuruluştaki kına gibi evlilik törenlerinin gerçekleştirildiği bir dâhil olma biçimine çok nadir rastlanıldığı öğrenilmiştir. Gerçekleştirilen saha ziyaretleri sırasında karşılaşılan bu nadir rastlanabilecek törene ilişkin olaylar, tipik bir örnek olması açısından saha notundan alıntı yapılarak aşağıda aktarılmıştır:

“... Kahve içerken konuşulan bir diğer konu ise burada kalmakta olan bir kızın evlilik töreni. Birkaç ay içinde 18 yaşına gelecek kız, evlenmeye karar vermiş. Burada çalışan meslek elemanları da evleneceği kişi ile önceden tanışmışlar, çocuğun çok parlak olmamakla birlikte yine de diğerlerine göre efendi biri olduğuna karar vermişler. Konuşmalarından anladığım kadarı ile bu evliliği hepsi onaylıyor, hatta bu konuda oldukça heyecanlılar. Meslek elemanlarından birine burada evlilik olayının sık yaşanıp yaşanmadığını soruyorum. O da çok nadir olduğunu, en son 3 yıl önce bir tören yaptıklarını söylüyorlar. Konuşmalar bohça hazırlama, gelinlik, diğer kızlar için abiye kıyafet, iç çamaşır vb. ihtiyaçların temini üzerine odaklanıyor. Hatta çalışanlardan biri önce kendi gelinliğini vermeyi düşündüğünü ama sonra bir sponsor bulduklarını, abiye kıyafet–gelinlik satan bir mağazanın sezon sonu gelinlik ve kıyafetlerini kendilerine bağışlamak istediklerini anlatıyorlar. Gelinliğin altına giyilecek

ayakkabı ise satın alınmış. Mağaza ile ayakkabıyı ücretsiz vermesi konusunda görüşülmüş ama zaten oldukça yüksek bir indirim uygulandığından ücretsiz verilmemiş. Ayakkabının değiştirilmesi gerekiyor ancak fişi gerekiyor, fişin kimde olduğunu hatırlamaya çalışıyorlar. (İşler biraz dağınık ilerliyormuş gibi görünüyor.)

Konuşmalardan bu tarz ihtiyaçların karşılanmasının biraz da şans meselesi olduğu, sponsorluk vb. ilişkilerin çok da profesyonelce yürütülmediği anlaşıyor. Hatta kuruluştaki çalışanların kız çocukların bazı özel ihtiyaçlarını kendi bütçelerinden karşıladıkları anlaşıyor. Örneğin bohça hazırlama konusunda bir çalışan evden havlular getireceğini, bir diğeri pazardan süslü bir pijama takımı alacağını söylüyor. Bu iki çalışanın konuya daha duyarlı ve istekli yaklaştığını gözlemliyorum. Kına ile ilgili tüm detayların ise şu anda nöbet iznini kullanan bakım personeli tarafından karşılandığını söylüyorlar. Daha isteksiz görünen iki çalışan ise bu ilgiyi biraz da abartılı buluyorlar. Burada çalışanların ritüellerin nasıl yapılacağına ilişkin oldukça bilgili oldukları göze çarpıyordu. Geleneksel kalıplar ve her ayrıntı ince ince düşünülüyordu. Sonra kınanın nerede yapılacağı üzerine kısa bir konuşma geçiyor. Burada mı, ev tipi başka bir kuruluştaki mı? ‘Burada yapılmasın, burası çok iğrenç’ diye tepki veriyor birisi. Bu binayı gerçekten hiç sevmediklerini anlıyorum bir kez daha. Kınanın ev tipi bir kuruluştaki yapılmasına karar veriyorlar...”

Odak grup görüşmesine katılmış kız çocuklarının % 58,6’sının ($n = 17$) kalmış olduğu BSRM’ye gelmeden önce yalnızca bir kuruluştaki (BSRM İlk Adım İstasyonu) kaldığı, % 24,1’inin ($n=7$) ise hiç kuruluş değiştirmedikleri görülmektedir. Birden fazla kuruluştan hizmet alan % 17,2’lik ($n=5$) bir oran belirlenmiştir. Bu oranlar kız çocuklarının kaldıkları kuruluşların mümkün olduğunca az değiştirildiğine işaret etmektedir. Bu yaklaşımın kız çocuklarının rehabilitasyon süreçleri için oldukça olumlu olduğu düşünülmektedir. Kız çocukları kuruluş değiştirdiklerinde hem farklı personel (yetişkin figürlerini) ile karşılaşmakta hem de ilişkilerinde onları destekleyen aile, okul arkadaşları, öğretmenler gibi çok önemli mekanizmalardan uzak düşmektedirler (Coy, 2009: 260). Daha az sayıda yer değişikliğinin kişinin duygusal anlamda kendisini güvende hissetmesine katkı sağladığı bilinmektedir (Coy, 2009: 264). Kız çocukları ancak kaldıkları mekân konusunda bir istikrar sağlandığında kendilerini güvende hissedebilmektedir (Coy, 2009: 264).

4.2. Odak Grup Görüşmesine Katılan Personele İlişkin Bulgular

**“Bu kuruluşlarda yalnızca barınma sorununu çözebiliyoruz.
Biz, sosyal hizmet otelleri gibiyiz.”**
(Sosyal Çalışmacı/Sosyal Hizmet Uzmanı)

“Posası çıkmış meyveye dönüyoruz. Burada tam anlamıyla tükeniyoruz.” (Bakım Personeli)

Personel ve kurumsal hizmetten yararlanan “sakinler” arasındaki farklılaşmayı “kapsayıcı kurumlar”ın temel karakteristiği olarak gören *Goffman* (1961: 113), bu kurumsal yapıların aslında çok sayıda özelleşmiş pozisyonu içerisinde barındırdığına işaret eder. Personel ve sakinlerin kültürel özelliklerinden ötürü birbirlerinden temel olarak farklılaştığını, bunun yanı sıra personelin de kendi içinde kategorilere ayrıldığını belirtir. *Goffman* (1961: 114), bu kategorilerin personelin kurum içerisindeki konumlanışına göre çeşitlendirilebileceğini eklemekle beraber rol farklılaşması üzerinden giderek iki temel kategori üzerinde durur: Alt statüde çalışan ve daha üst statüde çalışan personel. Alt statüde çalışan personelin rolünü, sakinler tarafından üst statüdekine yönelebilecek nefretin yönünü değiştirmek şeklinde tanımlar ve bu durumun üst statüde çalışanları daha hoşgörülü bir pozisyona taşıdığına dikkati çeker (*Goffman*, 1961: 114). *Goffman*’a (1961: 114) göre daha üst statüdeki personelin hoşgörülü olmasında bir sakınca yoktur çünkü kurallar zaten daha alt statüdekiler tarafından uygulanır ve bu nedenle gösterilen hoşgörü genel disipline zarar vermez. *Goffman*’ın bu kategorizasyonunu BSRM’lerde çalışan personel üzerine uygulayacak olursak ilk akla gelen ayrım (meslek elemanları ve destek personel⁵⁴ arasındaki) üzerinde dikkatlice düşünülmesi gerektiği ortaya çıkacaktır. Çünkü, BSRM’ler özelinde ve Bakanlığa bağlı diğer kuruluşlarda çalışan personele bakıldığında daha iyi eğitilmiş, meslek sahibi, daha yüksek maaş alması beklenen meslek elemanları ile görece daha düşük eğitime ve maaş gelirin sahip bakım personeli arasındaki mesafenin oldukça yaklaşmış olduğu görülmektedir. Her ne kadar kuruluş işleyişinde meslek elemanları, bakım personelinin amiri olarak tanımlansa da bu iki farklı kültürün yaklaşmasına neden olan iki temel faktörden söz edilebilir. Birincisi ayrım gözetilmeksizin Bakanlık bünyesinde çalışan hem meslek elemanlarının hem de destek personelin ağırlıklı olarak düşük ücrete ve kısa süreli sözleşmelere dayanan istihdam modeli içerisinde değerlendirilmeleri, ikincisi ise bakım personelinin kız çocukları ile temasından kaynaklı yaptıkları işin “nitelikli” olarak tanımlanması gerekliliğidir (Akkuş, 2010: 55). Destek personeli, yalnızca amiri konumundaki meslek elemanının direktiflerini yerine getirmemekte, gerektiğinde inisiyatif alabilmektedir. Özellikle meslek elemanı sayısının az olduğu kuruluşlarda, destek personelinin kız çocukları üzerinde daha fazla söz sahibi olduğu görülmektedir. Dolayısı ile bu bağlamda kuruluşlarda meslek elemanı ve destek personeli arasında rollerin yaklaştığından söz edilebilir. Bu yaklaşmanın bir diğer nedeni ise yaptıkları iş ve aldıkları sorumluluk nedeni ile oldukça “nitelikli” olması gereken meslek

⁵⁴ Destek personel tanımının içerisine bakım personeli, idari personel, mutfak personeli, güvenlik, şoför, teknik personel, bilgisayar işletmeni, nöbet elemanı (çoğu zaman yurt yönetim memuru unvanı ile istihdam edilirler) girmektedir.

elemanlarının hizmet içi eğitimin yetersizliği, süpervizyon yoksunluğu, ağır çalışma koşulları, tükenmişlik sendromu, motivasyon eksikliği gibi nedenler ile mesleki gelişimlerini ikinci plana atmak durumunda kalmalarından kaynaklanmaktadır. Söz konusu etkilere maruz kalan meslek elemanlarının zaman içerisinde bürokratik işlemleri yetiştirmeye odaklanan aktörler haline geldikleri, bazı durumlarda mesleki duyarlılıklarını yitirdikleri gözlemlenmiştir. Sosyal, kültürel ve ekonomik olarak farklı arka planlara sahip olduğu düşünülen bu iki grubu aynı kategori içerisinde tanımlamak içerisinde bazı güçlükleri barındırsa da uygulamadaki bu yakınlaşmanın yadsınmaması gerektiği düşünülmektedir. Bu noktada kuruluş yönetiminde yer alan kişilerin (müdürlerin) de, diğer personelin etkilendiği çalışma şartlarından yalıtılmadığını, benzer sorunlar ile baş etmek durumunda kaldıklarını hatırlatmak gerekir. Ancak müdürlerin, istihdam biçimi açısından daha güvenceli olarak tanımlanabilecek konumları (memuriyet statüsüne sahip olmaları) ve kuruluştaki hem personel, hem de sakinler için uygulanacak kuralları belirleme konusunda otorite olarak tanımlanışları onları diğerlerinden ayırıyor olmakla birlikte yakınlaştıkları noktalar üzerinden gitmenin Bakanlığın yapısal özelliğini anlamak açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Kız çocuklarının kuruluş içi çatışmalarının yoğun olarak sosyal servis üzerinden gerçekleşmesi, sosyal servisin kuralları koyan ve uygulayan birim olarak görünmesinden ileri gelmektedir. Kuruluş müdürü ve meslek elemanları⁵⁵ belirli aralıklarla kuruluş işleyişini değerlendirmek, kız çocuklarının ve personelin sorunlarına ilişkin çözüm önerileri geliştirmek amacı ile Koordinasyon ve Değerlendirme Kurulu toplantıları yapmaktadır. Bu toplantılardaki gündemin belirlenmesinde ve sorunlara çözüm önerileri getirilmesi noktasında meslek elemanları aktif rol oynamakla birlikte söz konusu öneriler kuruluş müdürünün onayı ile hayata geçirilmektedir. Koordinasyon ve Değerlendirme Kurulu Toplantıları raporlanarak İl Müdürlüğüne iletilmekte, böylelikle kuruluş işleyişinden daha üst yönetimin haberdar olması sağlanmaktadır. Bu noktada kuruluş müdürlerinin söz konusu kuralları koyarken İl Müdürlüğü ve Bakanlıkta görev yapan daha üst düzeydeki yöneticilerin ve işleyişi yönlendiren kanunların bağlayıcılığı altında hareket etme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Çoğu zaman kuruluş müdürlerinin, meslek elemanları ve destek personel tarafından kendilerine iletilen uygulamadan kaynaklı sıkıntılar konusunda hem fikir oldukları ve bu sıkıntıları daha üst statüdeki yöneticilere ilettikleri bilinmektedir. Sistemi değiştirme güçleri bulunmayan kuruluş müdürleri ve personel, mesleki ve kişisel yaklaşım farklılıklarını ortaya

⁵⁵ Kuruluştaki meslek elemanı sayısının yetersiz olduğu durumlarda bu toplantılara kuruluştaki kız çocukları ile birebir çalışan destek personelinin de katılım sağladığı bilinmektedir.

koyarak uygulamada geliştirmeye çalıştıkları bazı stratejiler ile sistemi daha yaşanır hale getirmeye çalışmaktadır. Ancak çoğu zaman hem kuruluş müdürlerinin hem de meslek elemanı ve destek personelinin sistem içerisinde sıkışmış hissettiklerine dair ifadeler kullandıkları görülmüştür.

Kuruluş içerisindeki bu 3 grup (kuruluş müdürleri, meslek elemanları, destek personeli) arasındaki kültürel farklılıkları ve en önemlisi aralarındaki ast-üst ilişkisini yok saymayarak Goffman'ın çizdiği çerçevede kuruluş içerisinde çalışanların tümünün alt statüde çalışan grubuna dâhil edilebileceği, İl Müdürlüğü ve Bakanlık vb. bünyesinde organizasyondan sorumlu kişilerin ise daha üst statü mensubu olarak tanımlanabileceği düşünülmektedir. Kız çocukları ile gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde ve kuruluş ziyaretleri sırasındaki gözlemlerde kız çocuklarının kuruluş idaresi ve personel ile çatışma konularını İl Müdürü, Vali veya Bakan gibi yetki sahibi gördükleri diğer kişilere anlatma yolunu seçerek çözüm arama eğilimi de bu savı destekler niteliktedir. Bunun yanı sıra kuruluş içerisindeki personelin üst yönetimdeki kişilerin kendilerini ani bir şekilde ziyaret etmeleri sırasında özellikle kuruluştaki temizlik ve düzen (kız çocuklarının sorun çıkarmaması da dâhil olmak üzere) konusunda çok titiz davrandıkları gözlemlenmiştir. Böyle anlarda “dışarıdan” kendilerine gelebilecek olumsuz bir eleştiriye uğramama adına her şeyin “düzgün” görünmesine çalışılması dikkati çekmektedir. Kuruluş personelinin üst yönetimin kendilerinde yarattığı baskının kuruluş içerisinde kız çocuklarına yönelik uygulamalarına yön verdiği görülmektedir:

“Psikolog 3: (Kız çocuklarının odalarının düzenlenmesini kastediyor) Bırakın yapmayalım diyorum. Dağınık ve pis kalsın, önemli değil. Sonra yapar. Bu bir süreç. Daha sonra kendisi bir şeylerini düzenleme ihtiyacı hissedecek. Bu konuda sabırlı olmak gerek. Ama biri gelir korkusuyla anneler her şeyi yapıyor. İl Müdürü, Vali ya da başka biri gelir diye...”

Bu örnekler eşliğinde kuruluş içindeki yönetici ve personel ile daha üst statüdeki yöneticiler grubu arasındaki farklılaşmanın Goffman'ın çizdiği çerçeveye daha iyi oturduğu düşünülmekle birlikte kuruluş içindeki yönetici, meslek elemanı ve destek personeli arasındaki yaklaşım farklılıklarına da değinilmeye çalışılacaktır.

BSRM'lerde kuruluş içerisindeki ilişkilerin dinamiğinin karmaşık olduğu, statünün yalnızca mesleki konum üzerinden belirlenmediği, aynı zamanda personel arasındaki yaş ve eğitim farklılıklarının yapıyı daha da karmaşıktırdığı görülmüştür. Daha fazla deneyime ve yaşa sahip destek personelinin daha genç ve deneyimsiz olanlar üzerindeki hiyerarşik etkisi daha

gözle görünür olmakla birlikte mesleki statüler arasında daha gizil hiyerarşik ilişkilerin varlığından da söz edilebilir. Kuruluş yöneticisinden daha yüksek eğitim durumuna (yüksek lisans, doktora vb.) sahip meslek elemanının kuruluştaki rol oynaması, yaşı ve deneyimi daha fazla olan destek personelin kuruluşa yeni başlayan meslek elemanları üzerindeki yönlendirici etkisi bu duruma örnek olarak verilebilir. Bu yapıya, personelin her bir kız çocuğu ile kurduğu ilişkinin dinamiği de eklendiğinde olayın daha da karmaşılaştığı görülecektir. Çünkü kız çocukları pasif bir şekilde kuruluşlarda kalmamakta aynı zamanda ellerindeki araçlarla (itiraz etme, protesto etme, pasif direnme, kendine ve çevresine zarar verme vb.) buradaki ilişkileri de şekillendirmeye çalışmaktadırlar. Kuruluştaki kalan sakinler her ne kadar yapıya karşı duruşlarını sergileme eğiliminde olsalar da *Goffman* (1961: 74), “kapsayıcı kurumlar”da sakinlerin personel tarafından sürekli izlendiği ve kayıt altına alındığı, dolayısı ile sakinlerin çalışanların nesnesi haline geldiği bir süreçten söz eder. “Kapsayıcı kurumlar”da birebir insan ile çalışma söz konusu olduğu için kurum personelinin yaptığı işler, kaçınılmaz olarak bir fabrikada çalışan personelin yaptığı işten nitelik olarak farklılaşacaktır. Dolayısı ile *Goffman*, nesnenin insan olduğu durumlarda çalışmanın zorluklarına dikkati çeker. Bu zorluk, sakinlerin insan olmalarından kaynaklı haklarının korunması gerekliliği ile sakinleri başlarına gelebilecek tehlikelerden “korumak” için bazı hakların feda edilmesi arasındaki gerilimde yatmaktadır. Bu gerilimin personel tarafından sık sık dile getirildiği görülmüştür.

Meslek elemanlarının, kız çocuklarının da yoğun olarak şikâyet ettikleri cep telefonu, internet gibi iletişim kanallarını kullanma ve kız çocuklarının dışarıda izinli geçirdikleri zaman konusunda yaşanan sıkıntılar üzerinde durdukları görülmüştür. Konu üzerinde sorunu ortaya koyan ancak üzerine bir çözüm getiremeyen bir yaklaşımdan söz edilebilir. Bu durumun sistem içerisinde sıkışmış olma haline referans verdiği düşünülmektedir.

“Öğretmen 1: Cep telefonu yasağı. Bu kuraldan rahatsızsınız ama serbest de bırakamıyorsunuz.

Psikolog: İzin verince cepten feyse (Facebook’u kastediyor) girip 3000 kişi ile görüşüyorlar. Ya da eş ve sevgiliyi kurum kapısından gönderemiyoruz. Aile diyor ki çocuğu benden aldınız. Ama çocuk kurumdaki o adamı arıyor deyince Savcı ile karşı karşıya kalıyorsunuz. Sosyal hizmet yurtlarının genelinde çocuklar kalmak istemiyor. Yeri geliyor iki ay çocuğu dışarı çıkarmıyoruz. Sonra çocuk bunalıma giriyor. Kalmak istemiyorsa illa kalsın demeye hakkımız var mı?

Öğretmen 2: Dışarıdaki izin süresini belirlerken onlara yetecek zamanı ayarlamaya çalışıyoruz ama onlar yetmediğini söylüyor. İnsan ne yapacağını şaşıyor.”

Meslek elemanlarının kuruluş kurallarına daha eleştirel bakabildikleri ancak destek personelinin bu kuralları çocuğu koruma işlevi nedeni ile daha fazla sahiplenebildikleri görülmektedir. Bu noktada personelin sosyo-ekonomik ve kültürel arka planının belirleyiciliğinden söz edilebilir. Söz konusu yaklaşıma meslek elemanları arasında da rastlanmakla birlikte “namus” kavramı üzerinden korumanın bakım personeli için belirleyici olduğu görülmektedir. Bunda kız çocukları ile meslek elemanlarından daha fazla ve birebir vakit geçirmelerinin, kuruluştan kaçmalarının engellenmesi konusunda daha çok sorumluluk yüklenmelerinin de etkili olduğu düşünülmektedir.

“Bakım Personeli 3: Kurallar olmazsa başa çıkamayız. Çok dikkatli sınırlar konulmalı. Çocuk köpek sevmeye gidip oradan kaçınca siz neredeydiniz sorusu bizi mahvediyor. Köpek sevgisinin içinde kaçma duygusu yatıyor. Hep tetikteyiz. Bir kuralı her gün ısrarla tekrar tekrar söyleyip yaptıracaksın. 4 yıldır yatak yapmayı ve tuvalet kullanmayı öğretmeye çalışıyoruz.

Bakım Personeli 1: Ben ısrarcı olmalarından rahatsızım. Aslında sigara istiyor ama bana kalem istiyorum diyor. Aslında onu almak değil amaç ama ısrarla onu istiyor. Sosyal servis zaten bize sorarak kural koyuyor. Çocuğun güvende olması önemli.”

Bakım Personeli 4: Bir kız en geç 8’e (Saat 20:00’ı kastediyor) kadar gelmeli. Evde de öyle değil miyiz? Burada yapılanlar onları korumak için. Kendilerini camdan attıkları için pencerelerin kulplarını bile çıkardık, mecbursunuz bir yerde. Çok yalan konuşuyorlar. Beni K. abla gönderdi (personeli kastediyor) köpeği sevecem diyor ama K. öyle bir şey dememiş. İnanmak ve güvenmek zorundasın bir yerde. Yalan beni çok rahatsız ediyor. Burada en kötüsünü gördüğüm için evde kendi çocuğuma da korumacı yaklaşıyorum. Allah korusun (tahtaya vuruyor).

Bakım Personeli 5: Soğukkanlı olmak lazım. Burada çalışınca kızımı kuzenlerinden, çevreden sakınıyorum, kuşkulaniyorum, geriliyorum. Öykülerden etkileniyorum, elimde değil.”

Bakım personeli kız çocuklarına kendi çocuğuna yaklaştığı gibi yaklaşmakla beraber, kuruluştaki gördüğü vakalardan hareketle kendi çocuğuna daha sınırlayıcı bir yaklaşım geliştirebilmektedir. Bakım personeli her ne kadar kız çocuklarına oldukça ilgili ve yakın davransa ve kız çocukları ile aralarında sıcak bir ilişki gözlemlense de sahip oldukları sosyal ve kültürel arka plan, kız çocuklarının yaşamış oldukları cinsel istismardan ötürü ötekileştirici bir yaklaşım ile karşı karşıya kalma tehlikesine işaret etmektedir. Bu noktada bakım personelinin hizmet içi eğitimler ile çocuk hakları ve toplumsal cinsiyet konularında eğitilmesinin gerekliliği kilit bir noktada durmaktadır.

Bakım personelinin kendisine anne diyen kız çocuklarına evdeki kız çocuğuna gösterdiği yaklaşımı yansıtmaları anlaşılır bir durumdur. Özellikle hizmet içi eğitim programları ile desteklenmeyen personelin, kendisine verilen “bakıcı anne” unvanının içini evinde yerine getirdiği, kendi annesinden gördüğü veya yakın çevresinde gözlemlediği anne rolü ile doldurmaya çalıştığı görülmektedir. Bunun birinci nedeni sosyal hizmet kuruluşlarında “bakıcı anne” kavramının ortaya çıkış nedenlerinde aranmalıdır. “Bakıcı anne” kavramı sosyal hizmet kuruluşlarında anne, baba ve/veya vasisi olmayan çocuklar için aile yaklaşımı modeli temel alınarak oluşturulmuş yurt ve yuvalarda kullanılmaya başlanmıştır. BSRM'lere yönelik yeni bir yaklaşım belirlenmemesi üzerine daha önce yuva ve yurtlarda çalışmış personel ve yöneticilerin bu hitap tarzını tamamen farklı amaçlar için kurulmuş BSRM'lere taşımış oldukları görülmektedir. Bu şekilde çok farklı amaçlar çerçevesinde faaliyete geçmeye başlayan BSRM'lerden hizmet alan anne, baba ve/veya vasisi bulunan kız çocuklarına yönelik aynı yaklaşımın devam ettirildiği görülmektedir. Hizmet içi eğitiminin yarattığı boşluk nedeni ile işe yeni başlayan personelin kaçınılmaz olarak kendisinden daha kıdemli personelden görerek öğrenme sürecine girmesi, “anne” rolünün bir şekilde personel tarafından benimsenerek kız çocukları ile ilgili ciddi bir yükün üstesinden gelinmesi bu durumun kuruluş işleyişinde yerleşik hale gelmesine neden olmaktadır. Tüm işlevselliğine rağmen hem meslek elemanları hem bakım personeli arasında anne denmemesi yönünde bir eğilimden söz edilebilmektedir. Bu konuda kız çocuklarındaki duruma benzer bir şekilde meslek elemanları ve bakım personeli için de alışkanlığın söz konusu olduğu belirtilmelidir. Ancak personel arasında bu şekilde hitap edilmekten hoşlandığını belirtenlere ya da bunu davranışları ile belli edenlere kuruluş ziyaretleri sırasında sık rastlandığı da belirtilmelidir:

“Bakım Personeli 3: Buradaki anne deyiş bana keyif veriyor. Bendeki açıkları kapatıyor. Bana anne denmesi sorumluluk veriyor. Seviyorum bunu.”

Kız çocuklarının kuruluş personeline “anne” ve “baba” şeklinde seslenerek onlara çok büyük anlam yükleyen yaklaşımın sakıncalarına işaret eden görüş, bu konuda personel ve hizmetten faydalananlar arasında net bir sınır çizmenin hem hizmetten faydalananları kötü muameleden korumak hem de hizmetin profesyonel bir düzlemde kurgulanmasını sağlamak açısından önemli olduğunu ileri sürmektedir (Bademci, 2012: 7). Bu görüşe katılmakla birlikte kuruluşların gündelik yaşamının içine yerleşmiş bu uygulamadan –tüm zorluklarına rağmen- vazgeçilmesinin aynı zamanda personeli de koruyucu bir etkisinin olacağı düşünülmektedir. Bakım personelinin bu konuda çift taraflı bir etkileşimi hayata geçiren aktörler olarak

konumlandığı görülmektedir. “Anne” şeklinde hitap edilmenin yüklediği aşırı sorumluluk duygusu, kendi elinde olmayan nedenler ile kız çocuklarının bazı isteklerini yerine getirememesi veya kız çocukları kuruluştan kaçtığı zaman onu yeterince “koruyamama” durumları üzerinden personelin aşırı suçluluk duygusuna kapılmasına ve motivasyonunun düşmesine neden olmaktadır. Aynı durum meslek elemanları için de geçerli olmakla birlikte, bakım personelinin kız çocukları ile geçirdiği zamanın fazlalığı onu daha riskli bir konuma sokmaktadır.

Kendisine anne olarak seslenilen bakım personelinin kuruluştaki erkek personel çalışmasına olumlu yaklaştığı görülmüştür. Bu şekilde kız çocuklarında tespit ettikleri “otorite boşluğu”nun doldurulacağı düşünülmektedirler:

“Bakım Personeli 1: İradeli erkek olsun. Olması iyi. Normal hayatta erkeklerle yaşamayacaklar mı? Soyutlanmasınlar. Erkekten uzak kalmak daha da çekici kılıyor. Erkeklerle nasıl konuşacaklarını, davranacaklarını öğrensinler. Böyle bir erkek hocamız vardı, haftanın belli günleri ders vermek için geliyordu. Onu çok iyi dinliyorlardı ama sonra gelememeye başladı. Haftanın belli günü yine böyle biri gelip oturup kızlarla konuşsa ne hoş olur.”

Kuruluşlarda erkeklerin daha çok şoför ve teknik eleman kadrolarında görev yaptığı, çok az erkek meslek elemanının bulunduğu görülmektedir. Erkek meslek elemanlarının kız çocukları ile çalışırken kadın meslektaşları ile aynı konular üzerinde durdukları, özel olarak erkek olmalarından kaynaklı bir sıkıntıyı dile getirmediikleri görülmüştür. Kuruluş ziyaretlerinde ve gerçekleştirilen görüşmelerde de çok nadir olarak kız çocuklarının erkek meslek elemanı ile iletişim konusundaki sıkıntılara değindiği görülmüştür. Cinsellik konusundaki sıkıntılarını erkek personel ile paylaşımının güçlüğüne değinen kız çocukları olmakla birlikte, kadın personel de kız çocuklarının kendileri ile cinsellik konusundaki sıkıntıları paylaşmayı tercih etmediklerini aktarmışlardır. Bir erkek meslek elemanı ise bu konuda sıkıntı yaşamadığını, belli bir mesafeyi koruyarak kız çocuğuna yardımcı olmak istediğini hissettirdiği için kız çocuklarının bu konuyu kendisi ile paylaşabildiklerini ifade etmiştir. Dolayısı ile konunun hangi cinsiyete mensup meslek elemanı ile paylaşıldığı değil, konuya yaklaşımın belirleyici olabildiği düşünülmektedir. Kız çocukları ile gerçekleştirilen görüşmelerde de kız çocuklarının meslek elemanları ile erkek arkadaş gibi aileleri ile konuşamadıkları konuları paylaşmaktan mutluluk duydukları ancak paylaşımından sonra kendilerini kısıtlama eğilimine girilmesinden rahatsızlık duyduklarını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda kız çocukları için tabu olan ve travmalarının kökeninde yatan cinsellik konusunu bu alandaki uzman kişiler (tercihen

cinsel terapistler) ile konuşmaları gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Kuruluşlardaki yapısal sorunlar nedeni ile kız çocuklarının bu konuyu kısıtlanma korkusu ile kuruluş içerisindeki personel ile paylaşmamayı tercih etmeleri oldukça anlaşılır bir durumdur. Kuruluşlarda gizlilik ilkesinin uygulanmasındaki güçlükler ve bu konuda kuruluş dışından destek alınabilecek mekanizmaların olmaması çocukların rehabilitasyon süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Tüm bu tartışmalar eşliğinde gerçekleştirilmiş gözlemler, bazı özel durumlar hariç (kız çocuğunun erkek personelin görev yaptığı bir merkezde kalmak istemediğini bildirmesi gibi) kız çocukları için iyi model olabilecek erkek personelin kız çocuklarının erkekler hakkındaki olumsuz düşüncelerini olumluya çevirmelerine katkıda bulunabileceğini düşündürmüştür.

Kız çocukları ile gerçekleştirilmiş odak grup görüşmelerinde, rehabilitasyon süreçlerine olumsuz etki eden ve en çok eleştirilen konu olan kuruluş kurallarının, aslında meslek elemanları tarafından da eleştirildiği görülmektedir. Meslek elemanlarının sistemin işleyişinde var olan bu kuralların uygulayıcıları olma durumundan hoşnut olmadıkları anlaşılmaktadır. Kız çocukları ile gerçekleştirdikleri çalışmalardan geri bildirim alamamanın yarattığı rahatsızlığın da yüksek boyutta olduğu anlaşılmaktadır:

“Psikolog 1: Çocuk 17 yaşında geliyor. O yaşa kadar bir doğrusu var. Sen onları yıkıp yeni bir şeye zorluyorsun. Çocuk bize tepki veriyor. Bu da kısır bir döngü yaratıyor. Sosyal hizmetlerin genel yapısında var bu, geri bildirim alamıyoruz. Sürekli çabalıyorsun. Sanki nankörlük gibi oluyor. Motivasyonu kırıyor bu da.

Sosyal Çalışmacı/Sosyal Hizmet Uzmanı: Bu kuruluşlarda yalnızca barınma sorununu çözebiliyoruz. Sosyal rehabilitasyon eksik kalıyor. Biz sosyal hizmet otelleri gibiyiz.

Öğretmen 1: Çocuk geliyor. Çocukla ilgili rehabilitasyon programı yapıyorsun. Ama aileyle ilgili de bir program olmalı. Sorunun kökeni aile. Ailede çözüme başlamak gerekir. Ailedeki toplumsal yapı belli. Sen kuruluştaki çocuğa başka bir kültür veriyorsun. Ailedeyken dışarı çıkamıyor. Ama kurumda bu hakkı var. Bu ailede yok. Kurumlar arası iletişimde eksiklik var. Yapılanlar bu kurumla sınırlı kalıyor. Okul-aile kısmı eksik kalıyor. Tüm yük meslek elemanlarına kalıyor. Burada çocuğa hakların var diyoruz. Kuruluşa geldikten sonra ona değerli olduğunu hissettirme sürecinde bunu personele karşı kullandığı da oluyor. “İstedığimi yapmak zorundasınız” diyor. Çocuğa ilişkin program aile ve çocuğun geldiği çevreye uygun olsa daha olumlu olabilir. İşte böyle... Sonuçta çocuğu kazanamamak bizde motivasyon kaybı yaratıyor.”

Sistemin kuruluşundaki aksaklıklar ve BSRM’lerin yapısal özellikleri nedeni ile rehabilitasyon sürecinin bir kısır döngüye girdiği görülmektedir. Kız çocuklarının rehabilitasyon süreçlerinde kuruluştaki kültür ile kız çocuğunun ailesinden taşıdığı kültür

arasındaki uyumsuzluk üzerinde durulmaktadır. Meslek elemanları tarafından iki kültür arasındaki çatışmanın rehabilitasyon sürecini olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Odak grup içerisinde dile getirdikleri görüşlerinden kız çocuğunu sosyal çevresi ile birlikte ele alınmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Kuruluş ziyaretlerinde meslek elemanlarının kız çocuklarının aileleri ve devam ettikleri okul/kurs ile iletişim halinde olmaya çalıştığı ancak zaman sıkıntısı nedeni ile çok yönlü ve sistematik bir çalışmanın yürütülemediği, çoğu zaman görüşmelerin telefon ile sınırlı kaldığı gözlemlenmiştir.

“Sosyal Çalışmacı/Sosyal Hizmet Uzmanı: Yüzeysel kalınıyor. Derine inilmiyor. Aileye veriyorsun. Oradan kaçıyor. Çalışma yapıyorsun. Çocuk kaçıyor. Bu da moral bozuyor. Bir çeşit doldur boşalt. Çok fazla yapılması gereken iş var aslında, çocukla çalışma yapmanın yanı sıra çevresi ile de çalışılmalı. Ama raporlara, evrak işlerine zor yetiştiriyoruz. Mesaiden sonra kalmak da sorunu çözmiyor, ertesi gün yine geleceksin... İnsanın enerjisi tükeniyor.”

Kız çocuklarının rehabilitasyon süreçlerinin etkin yürütülememesinin önündeki en büyük engel olarak kuruluş kapasitesinin⁵⁶ aşılabilmesi ve personel eksikliği gösterilmektedir. Bu sorun hem meslek elemanları hem de bakım personeli tarafından öncelikli sorun olarak ortaya konmuştur. Meslek elemanı sayısı olarak daha şanslı olarak tanımlanabilecek kuruluşlarda her meslek elemanının ortalama 4-5 kız çocuğuna danışmanlık verdiği bir sistemin hayata geçirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu yaklaşımda danışmanların kız çocukları ile düzenli görüşme yapabilecekleri, sorunlarının çözümüne yönelik daha derinlikli çalışmalar hayata geçirebilecekleri, aile ve okul ilişkilerini yakından takip edebilecekleri bir pratik hedeflenmektedir. Söz konusu uygulamanın kız çocuğu sayısı biraz daha arttırılarak (bu sayı 8 ile 15 arasında değişiklik göstermektedir) bakım personeli açısından da uygulanmaya çalışıldığı görülmektedir. Burada da her bakım personelinin sorumlu olduğu grup ile daha yakından ilgilenebilmesi ve birlikte aktiviteler gerçekleştirebilmeleri hedeflenmektedir. Ancak kuruluşun yapısal özelliklerinin bu uygulamanın önünde engel oluşturduğu görülmektedir. Bazı kız çocukları ile ilgili ortaya çıkan ani sorunlar (hukuki sıkıntılar, sağlık sorunları vb.), kurumlar arası iletişim eksikliği nedeni ile bu sorunların çözümü için personelin olması gerekenden daha fazla zaman harcaması, bürokratik işlemlerin ve resmi yazışmaların çok fazla zaman alması gibi nedenler ile danışman görüşmelerinin aksadığı görülmüştür. Bir veya iki meslek elemanı ile çalışan kuruluşlarda ise kız çocukları ile görüşme gerçekleştirmenin insanüstü bir çabayı gerektirdiğine şahit olunmuştur.

⁵⁶ BSRM İlk Adım İstasyonunun kapasitesi 33 olarak belirlenmiş iken, diğer BSRM’lerde kuruluş kapasitesi 16-20 kişi arasında değişmektedir.

“Psikolog 3: Daha önceden iki kişi çalışıyorduk sosyal serviste. Daha sonra tek kişi kaldım. Y. Buradayken işleri paylaşabiliyorduk. Bir de mesela Doğu’dan göç eden kızlar, örneğin onlarla daha iyi anlaşıyordu. Kürtçe konuşmayı bildiği için kendilerini ona daha yakın hissediyorlardı. Ya da bazen kız çocuğu benimle konuşmak istemiyor, işte o zaman ikinci bir kişiye ihtiyaç oluyor. Bir kişi ile anlaşamasa da diğeri ile anlaşma şansı oluyordu. Şimdi çocuk benimle konuşmak istemiyorsa ne yapabilirim ki? (çaresiz)”

Yetersiz sayı ile çalışma yürüten sosyal servislerde, kız çocukları ile bireysel görüşmelerin çok kısa tutulduğu ve görüşmeler arasındaki sürenin oldukça uzun olduğu, yazılması gereken raporların geciktiği, aileye döndürülebilecek kız çocuklarının incelemeleri yapılamadığı için kuruluştaki kalmaya devam ettikleri ve kız çocuklarının durumdan rahatsızlıklarını bildiren eylemlerde bulundukları gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra kuruluşlarda yakın dönemde gerçekleştirilmeye çalışan yapısal değişim kapsamında⁵⁷ kuruluştaki kalan kız çocuğu profilinin değiştiği, bu geçiş aşamasında farklı arka planlara sahip kız çocuklarının birbirinden etkilenebildiği görülmektedir. Bu konuda meslek elemanlarının İl Müdürlüğü ve kuruluşlar arasındaki iletişimsizlikten de rahatsız oldukları görülmektedir. Kız çocuğunun sisteme girişinin ardından BSRM’lere nakil edilmesi, İl Müdürlüğü düzeyinde yapılan yazışmalar ile mümkün olmaktadır. BSRM İlk Adım İstasyonuna kabulü yapılan kız çocuğu hakkında İl Müdürlüğü’ne yazılan rapor, kız çocuğunun hangi kuruluşa uygun olduğunun belirlenmesinde etkindir. İl Müdürlüğü tarafından yazının incelenmesi sonucu kız çocuğu için hangi kuruluşun uygun olduğuna karar verilir ve kız çocuğunun nakli ilgili kuruluşa yapılır. Ancak kız çocuğunun profilinin kuruluşa “uygun” olmadığı bazı durumlar ile de karşılaşabilmektedir. Bu gibi durumlarda İl Müdürlüğü ve kuruluşlar arasında gerginlik yaşanabildiği gözlemlenmiştir. Kuruluşlar, kendilerine “uygun” olmadığını düşündükleri kız çocuklarının hali hazırda kuruluştaki kalmakta olan kız çocuklarının rehabilitasyon süreçlerini olumsuz etkileyebileceğini ifade ederken, İl Müdürlüğü de kendisine bildirilen kız çocuklarının BSRM İlk Adım İstasyonunda kalma süresini kısa tutmaya çalışarak bir an önce uzun dönem hizmet alacağı kuruluşa yerleştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Kuruluş personeli, okula devam eden kız çocukları ile madde kullanımı sorunu bulunan kız çocuklarının karşılaşmalarında birbirinden etkilenme ve öğrenmenin çok büyük oranda olumsuz yönde gerçekleştiğine dikkati çekmektedir. Geçiş aşamasındaki bu tarz karşılaşmalarda madde kullanımı, kuruluştan kaçma vb. istenmeyen durumların yükseldiği

⁵⁷ Her BSRM’nin belli bir alan üzerine ihtisaslaşmasını hedefleyen Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün 11.12.2012 tarih ve 1641 sayılı Kurumların İhtisaslaştırılması konulu yazısı ile gerçekleştirilmeye çalışılan değişim.

görülmekle birlikte yetersiz sayıda meslek elemanı bulunan sosyal servislerde bu durumlara anında müdahale edememe ciddi kayıplara neden olmaktadır. Özellikle madde kullanımı olan kız çocuklarının rehabilitasyonunun özel olarak ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Söz konusu madde kullanımı olduğunda kız çocuğunun onayı alınmaksızın mahkeme tarafından verilen sağlık tedbirinin kız çocuğunun iş birliği olmaksızın işlemediği konusuna da değinilmektedir. Meslek elemanları bu tarz durumlarda kız çocuklarının kliniklerden hizmet alması gerektiğine işaret etmekte ancak kliniklerdeki yatak sayısının yetersizliği nedeni ile çoğu zaman yatılı tedaviye ihtiyaç duyan kişilerin kuruluşlarda kalmaya devam ettiğini belirtmektedir. Bu konudaki donanım eksikliği kız çocukları için rehabilitasyon sürecini imkansız kıldığı gibi personelin motivasyonunu da kırmaktadır. Bu gerilimlerin, İl Müdürlüğü ve kuruluşlar arasında düzenli toplantı ve paylaşımlar ile iletişimin güçlendirilmesinin, kuruluşların birbirinin sorunlarına yönelik duyarlılık geliştirilmesinin önemine işaret ettiği düşünülmektedir.

Personelin ihtisaslaşmaya yönelik eğitim programlarına ihtiyacı sık sık dile getirdikleri görülmektedir. Madde kullanımı, cinsel eğitim, travma ile başa çıkma vb. konularda özel eğitimin yanı sıra söz konusu eğitimlerin kız çocuklarının yaş gruplarına göre de ele alınması gerektiği ortaya çıkmaktadır:

“Psikolog 1: Daha küçük yaş grubundaki kızlara nasıl davranılacağını bilemiyoruz, hep büyük kızlarla çalıştık. Cinsellik konusu küçük yaşta kızlara nasıl anlatılır ki? Bu konuda eğitime ihtiyaç var. Küçüklerin daha fazla yakınlık isteği oluyor. Daha çok sarılmak, öpmek istiyorlar. Büyük kızlar profesyonel mesafeyi anlayabiliyor ama küçükler zorlanıyor. Kendilerini istenmeyen çocuk gibi hissetmelerine yol açabiliyor bu durum. Diğer türlü de ayrımcılık olarak algılanıyor.”

BSRM’lerde meslek elemanı sayısı konusundaki yetersizlik, kız çocukları tarafından sosyal servisin daha erişilemez olarak algılanması, sosyal servis ile görüşebilmek için bakım personeli bariyerinin aşılması ve sosyal servis ile görüşemeyince panik ve huzursuzluk duygusunun hâkim olması sonuçlarını beraberinde getirmektedir. Kuruluşta çeşitli nedenler ile oluşan negatif atmosferin rehabilitasyon sürecinin oluşmasının önünde engel teşkil ettiği görülmektedir. Bunun yanı sıra meslek elemanı sayısının yetersizliğinden ötürü mesleki formasyonlarının çok üstünde sorumluluk almak zorunda kalan bakım personelinin bu rolü tüm zorluklarına rağmen kanıksadığı görülmektedir. Hatta kız çocuklarının sosyal servis ile görüşme talebinde bulunmasının bakım personeli açısından aşağıdaki diyalogda da kendisini gizil olarak hissettiren kırgınlık duygusuna yol açabileceği de görülmektedir.

“Bakım Personeli 3: Biz çocuk diyoruz ama yaşadıklarından dolayı çok uyanık, çok kurnazlar. Hiç beklemediğin şeyleri yapıyorlar. X (sosyal servisteki meslek elemanını kastediyor) bir tane (onu çok sevdiğini ifade ediyor). X haftada bir kez görüşebiliyor ve hepsi X ile görüşmek istiyor. X ile konuşmadıklarında çok geriliyorlar. Kimse onlarla ilgilenmiyor gibi davranıyorlar. Aşağı makam ya, masa ya daha ciddiye alıyorlar. Sabah 6.30’dan (kız çocuklarının kalktığı saat) sonra 09.00’a kadar (meslek elemanları ve idarenin kuruluşu geldiği saat), bir de 17.00’dan sonra çocuklar daha sıkıntılı oluyor. İdare ve sosyal servis olmayınca panik oluyorlar. Sanki sorunları olunca kimse onlarla ilgilenmeyecek gibi oluyorlar.

Bakım Personeli 1: X’in yanına inmek özel hissettiriyor ama kişisel temizliklerini yapmadan aşağı inmelerine izin vermiyorum. Şimdi bunlar çok itilmişler ya. X konuşup dinliyor ya önemli hissediyorlar. Çocuk sayısının azalması gerek. Ne kadar kız artarsa biz o kadar şişiyoruz. Kuralı herkes aynı şekilde uygulayacak. Ben esnek, o katı olursa olmuyor.”

Meslek elemanı sayısının yetersiz olduğu durumlarda kız çocuklarının ihtiyaçlarının en kısa sürede karşılanmasını gerekli kılan işin doğası gereği, mesleki formasyonu yeterli olmasa da herkesin her şeyi yapmak durumunda kalması, rollerin net tanımlanamaması, bunun yarattığı organizasyonluk sorunu rehabilitasyon sürecini olumsuz yönde etkileyen faktörlerin içerisinde sayılabilir. Meslek elemanı sayısı ile karşılaştırıldığında daha iyi gibi görünse de kuruluşlarda bakım personelinin sayısının da yetersiz geldiği görülmektedir. Bu durum destek personel arasında da rollerin tanımlanamaması sorununu işaret etmektedir. BSRM’lerde mesleki formasyonundan ötürü yalnızca temizlik işi ile ilgilenmesi gereken personelin zor durumda kaldığında bakım personeli gibi çalıştırılmasına pek çok BSRM’de rastlanmıştır.

“Bakım Personeli 4: Diğer kuruluşları görünce kuruluşumuz çiçek gibi diyorum. Kızlarımızla gözle bile anlaşabiliyoruz. Ama diğer kuruluşlarda bunu göremedim. İç içe aile ortamı gibi çalışıyoruz ama çok yoruluyoruz. Eve gidince hiçbir şey yapmak istemiyorum. Diğer yerlerde herkes kendi işini yapıyor. Bizde herkes her işi yapıyor. Sırası geldiğinde her şey oluyorsun. Kadın, temizlik personeli ama her şeyi yapıyor ama bu görünmüyor (takdir edilmemek canını sıkmış görünüyor).”

Kuruluş ziyaretleri sırasında da pek çok meslek elemanı uzmanı oldukları alanda çalışma yapamadıkları ve kuruluş tarafından potansiyellerinin kullanılamadığı konusunda eleştirilerini dile getirmişlerdir. Kendi alanında çalışma üretemiyor oluştun meslek elemanları açısından da tükenmişlik duygusuna neden olduğu söylenebilir.

“Psikolog 2: Personel ve her eleman kendi alanıyla ilgili çalışabilse daha uygun olur. Ben şu an sosyal hizmet uzmanı gibi çalışıyorum. Terapi yapmayı unuttum. Bilgi almaya ve arşivlemeye yönelik çalışıyorsun. Öğretmenlerimiz etüt dışında görevlerini yapamıyor. Ben sosyal inceleme raporu yazmak istemiyorum. Bir görüşme odam olsaydı, terapi

yapabilseydim. Kapı sürekli açılmasaydı, görüşmenin en kritik aşamasında içeri sürekli girilip çıkılmasaydı (sıkıldığını belirten bir yüz ifadesi ile).”

Bunun yanı sıra hem meslek elemanları, hem de bakım personeli tarafından en çok vurgulanan konu, rehabilitasyon sürecinin ancak kız çocukları ile birebir ilgilenildiğinde başarılı olabileceğidir. Odak grup görüşmelerinde kız çocuklarının danışmanlar ile daha fazla ve daha kaliteli zaman geçirme talebinde bulundukları görülmüştür. Aynı talebin personel tarafından da dile getirildiği görülmektedir. Özellikle personelin dışarıda kaliteli zaman geçirebilmesi için önündeki engellerden biri aktivitelerin finansal olarak kuruluş tarafından karşılanamamasından ileri gelmektedir.

“Psikolog 2: Rehabilitasyon sürecinde 3-4 çocuk olmalı. 4 çocuktan bir kişi sorumlu olur ve bu iş ancak böyle yapılır, bir düzene sokulur. 20 çocuğun hangi birine müdahale yapıp öğretebilirsin. Özel olarak çocukla ilgilenirsen çocuk öğrenir. Hediye almak istiyorsun. Hepsine alman gerekiyor. Sinemaya götürmek istiyorum ama diğerlerini götüremediğim için götüremiyorum. Bunları karşılayacak bütçe işleyiş içinde olmalı.”

Kuruluş dışında gerçekleştirilen sosyal kültürel faaliyetler genellikle sosyal servisin faaliyetin gerçekleştirileceği kurum/kuruluş ile iletişime geçmesi ve giriş bileti veya faydalanılan hizmetin bedelinin ödenmemesi şeklinde gerçekleştirilmektedir. Dolayısı ile kız çocukları dışarıdaki sosyal kültürel faaliyetlere toplu bir şekilde gitmekte ve herhangi bir bedel ödememektedir. Rehabilitasyon sürecinin bir parçası olması gereken kız çocuklarının dışarıdaki sosyal kültürel faaliyetlere katılım şeklinin içerisinde sıkıntılar barındırdığı anlaşılmaktadır. Dışarıdaki hizmetlerden ücretsiz faydalanyor oluşun kız çocukları toplumsallaşma sürecinin dışına ittiği düşünülmektedir. Kız çocuklarına verilen harçlıkların onların ancak temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek miktarda olması, sosyal-kültürel faaliyetleri kendi bütçelerinden karşılamalarına olanak tanımamaktadır. Kız çocukları ile gerçekleştirilmiş odak grup görüşmelerindeki ifadeler ve Kuruluş Memnuniyet Anketinden elde edilen sonuçlar, kız çocuklarına verilen harçlığın yetmediğini vurgular niteliktedir. Sosyal kültürel faaliyetlere katılım şekline ilişkin bir diğer sıkıntı ise katılımın 20-25 kişiyi bulan büyük gruplar ile gerçekleştirilmek durumunda olmasıdır. Personel kendisine verilen kız çocuklarını “koruma” sorumluluğunu yerine getirebilmek, onların kaçmalarını engelleyebilmek için bazı önlemler almak durumunda kalmaktadır. Bu da grubun, personel tarafından sürekli sayım yapılarak, tuvalete giderken eşlik edilerek “kontrol altında” tutulmaya çalışıldığı bir resim ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Dolayısı ile gerek faaliyetlerden ücretsiz yararlanılması gerekse büyük gruplar ile sıkı kontrol altında gidilmesi

olsun aslında gerçekleştirilmesi halinde rehabilitasyon sürecine katkı sağlayacağı düşünülen işlerin olumsuz yan etkilerine işaret etmektedir.

“Bakım Personeli 3: Dışarı çıktığımızda etrafın dikkatini çekmek için sürekli tuvaletler. Dışarı çıkmak onlarla ölüm. Bugün 26 çocuk var. Hepsinin sorumluluğu nöbetçide. 12 sayısını özledim. Yerlerde bile kız yatırıyoruz. Yemek sonrası film izleyip sohbet ettiğimiz anlarımız yok. Sayı arttıkça sorun artıyor. Özel ilgilenemiyoruz. 7-8 olsa alır kızlarımızı getirim. Her şey daha güzel olur.”

İçerisinde barındırdığı tüm sıkıntılara rağmen sosyal-kültürel faaliyete katılımın çocuklar açısından önemi yadsınamaz. Kuruluş dışında düzenli sosyal kültürel faaliyet gerçekleştirilmeye çalışılan BSRM’lerde kalan kız çocuklarından ($n = 24$) yalnızca 1’inin sosyal kültürel faaliyetlere katılmak istemediği, diğerlerinin katılım konusunda istekli davrandıkları belirtilmiştir. Memnuniyet anketi uygulanmış kız çocuklarının çoğunluğunun kuruluş dışında düzenlenen faaliyetlerden memnun olduğunu (% 76,0) belirtmiş olması da bu savı destekler niteliktedir. Bunun yanı sıra sistemin kurgulanışından kaynaklı sıkıntılar nedeni ile gerçekleştirilen uygulamalardan personelin de memnun olmadığı görülmektedir. Söz konusu katılım şeklinin eleştirel bir bakış ile ele alınmasının ve rehabilitasyon sürecine olumsuz etkileri üzerinde düşünülmesinin ilerlemeye yol açabileceği düşünülmektedir. Kız çocuklarının harçlıklarının sosyal-kültürel faaliyet ihtiyaçlarını da karşılayacak şekilde düzenlenmesinin yanı sıra personelin de kız çocukları ile birlikte gerçekleştirmek istedikleri aktiviteler veya almak istedikleri ödüller için ayrı bir bütçeye ihtiyaç duydukları görülmektedir. Düşük ücretler ile istihdam edilen personelin bu ihtiyaçları kendi bütçesinden karşılaması imkânsız görünmektedir.

Kız çocukları ile gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinden kuruluştan kuruluşa farklılık gösterse de BSRM’lerde ödül-ceza sisteminin oldukça yerleşik olduğu anlaşılmaktadır. Sistemin ödül ayağında bazı aksaklıklar yaşandığı ancak ceza ayağının daha aktif işletilebildiği ve bu sistemin, cezayı alanlar kadar cezayı uygulayanlar tarafından da rahatsızlık verici olarak tanımlandığı görülmektedir. Özellikle psikologlar, çocuklara ödül ve ceza vermek zorunda kalmalarının, kuruluş içerisinde çok kısıtlı imkanlar dahilinde gerçekleştirebildikleri terapi ve psikolojik destek çalışmalarını olumsuz etkilediğine değinmiştir.

“Psikolog 1: Ceza vermek kolay yol, bu iş bir yerde tıkanıyor, sistem işlemiyor. Kuruluşa yeni gelen kızlar için tamam da eskiler için çok işlevsizleşiyor. Ceza demek kısıtlamak demek. Zaten kısıtladığımız çocuklara daha ne ceza verilebilir ki? Ailesi ile iletişimini

kısıtlayamazsın, okula gitmesini engellememelisin. Kuruluşlarda en çok verilen ceza dışarı çıkma izinlerinin kaldırılması. O zaman da kız çocuklarının arkadaşları, ailesi, okulu ile olan ilişkileri sekteye uğrattılıyor. Tüm bunlar insan haklarına aykırı. Kuruluştaki psikologlar genellikle hem idari işlerle hem de terapi işi ile ilgilenmek durumunda kalıyor. Bu durum mesleki formasyonumuzu zedeliyor. Ödül-ceza veren psikolog kız çocuklarına karşı açık davranmıyor. Aramızda hep bir engel. Bu da çocuğa ulaşmamızı engelliyor.”

Bu ifadelerin kız çocuklarının kendilerine çok kural konduğuna yönelik eleştirileri ile örtüştüğü görülmektedir. Ancak kalan kız çocuğu sayısının 20 kişiyi aşabildiği kuruluşlarda kuralların ve kurallara uymayanlara verilen cezaların kuruluş işleyişini garanti altına almanın bir yolu olarak görüldüğü sonucuna varılmaktadır. Kuralların ihlali durumunda meslek elemanlarının bazı yazılar/raporlar kaleme alabildikleri görülmüştür. Bu yazı ve raporlar gerektiği durumlarda başvurulmak üzere kuruluş içerisindeki kız çocuğunun dosyasına konabileceği gibi İl Müdürlüğü’ne ve Emniyet Teşkilatı’na da bildirilebilmektedir. Kuruluştan izinsiz ayrılan kız çocuğu hakkında anında polise bildirim yapılması; kız çocuklarının kuruluşa geç gelmesi, kuruluşa kendisine, arkadaşlarına, kuruluş eşyalarına zarar vermesi durumunda tutanak tutulması; kız çocuğu ile gerçekleştirilen çalışmaların başarısız gittiği durumlarda yapılan işlemler/çalışmalar hakkında durum tespit raporu yazılması bu yazışmalara örnek olarak verilebilir. Bu şekilde personelin kız çocukları ile ilgili işlemler nedeni ile soruşturmaya uğrama durumlarına karşı kendilerini güvence altına aldıkları da görülmektedir.

Bu bağlamda *Goffman* (1961: 75) tehlikeli nesneler, araçlar ile çalışan personelin işini yaparken bu nesnelerden/işten zarar görebileceği gibi “kapsayıcı kurumlar”da çalışan personelin de bazı özel tehlikelere (sakinler tarafından saldırıya uğramak veya sakinlerden bulaşıcı hastalık kapmak gibi) maruz kalabileceğine işaret etmektedir. Gerçekleştirilmiş kuruluş ziyaretlerinde kız çocukları tarafından personele yöneltilebilecek fiziksel bir tehdidin yok denecek kadar az olduğu, tehlikenin ağırlıklı olarak personelin psikolojik anlamda hasara uğraması noktasında kendisini gösterdiği gözlemlenmiştir. Araştırma kapsamında gerçekleştirilmiş kuruluş ziyaretlerinde BSRM’de kız çocuklarından personele yönelmiş bir fiziksel saldırı olayına rastlanmamış, böyle bir olay dile getirilmemiştir.⁵⁸ Çok nadir olarak personelin kız çocuklarından kendilerine bit geçmesi olayı ile baş etmek durumunda kaldıklarına şahit olunmuştur. BSRM’lerde çalışan personelin bu tarz fiziksel etkilerden

⁵⁸ Her ne kadar kız çocuklarından personele yönelen fiziksel bir şiddete araştırma sürecinde rastlanılmamış olsa da araştırmacının saha araştırmasını tamamlamasının ardından kuruluş çalışanlarının, kız çocuklarının personele yönelik fiziksel şiddet içeren eylemlerinden söz etmiş oldukları da belirtilmelidir.

ziyade kız çocuklarının kuruluştan kaçma, kendine zarar verme vb. davranışlarından ötürü soruşturmaya uğrama ve kendileri hakkında şikâyetle bulunulması tehlikelerinden tedirgin oldukları, bu tarz olayları kendilerine karşı tehdit olarak algıladıkları gözlemlenmiştir. Özellikle kuruluştan izinsiz ayrılan kız çocukları için üst statüdeki yöneticiler tarafından kuruluşa verilen “kayıp kız çocuklarını bulun” talimatının kuruluştaki personelin mesleki sınırlarını aştığı, personeli yıprattığı ve mesleki formasyonlarına ters düşen işler yapmak zorunda kalmalarına neden olduğu görülmüştür. Kayıp olan kız çocuğunu koruma dürtüsü ile hareket ederek polisiye nitelikteki kayıp bulma işini kuruluş içerisinde yapmaya çalışan personelin çoğu kez başka kız çocuklarının Facebook, Twitter vb. sosyal ağlarını takip etme yoluna başvurdıkları, bu konuda kuruluştaki kalan bazı kız çocuklarının da kendileri ile iş birliğine girdiği görülmektedir. Kız çocuklarını “dışarıda” başlarına gelebilecek tehlikelerden korumaya çalışmak için herkesin elinden geleni yapmaya çalışması oldukça anlaşılır olmakla birlikte kuruluş içindeki personele görevi olmayan bir işin kuruluş dışındaki üst yönetim tarafından yaptırılmaya çalışılması ve bunun sonucu görünür hale gelmeye başlayan rol karmaşasının kuruluşun iç dinamiğine zarar verdiği görülmektedir. Mahremiyetin ihlaline neden olabilecek bu tarz uygulamalar, kız çocuğunun bulunması gibi yadsınamayacak önemde sonuçları beraberinde getirebileceği gibi kuruluştaki güven ilişkisinin yüksek derecede zedelenmesine de yol açacaktır. Kız çocukları ile gerçekleştirilmiş görüşmelerde personele güven konusundaki ifadelerinde bu örüntünün kendisini açıkça gösterdiği düşünülmektedir. Bakım personelinin kendilerini tehlikede hissetmelerine neden olabilecek bazı durumları aşağıdaki gibi aktardıkları görülmüştür:

“Bakım Personeli 3: Hepimizi en çok geren şey güvenlik meselesi. Çocuk kendini atar mı diye sürekli tedirginiz. Nöbette anne tek başına hangi birini kontrol edecek? Bugün karakoldan geldim. Polis çok zor kuruluşunuz diyor. Parmaklık lazım, kamera lazım diyor.

Bakım Personeli 2: Ekstradan bir sigara vermezsen o çocuk sana iftira atabilir. Saçındaki tokayla, ilacın yan keskin tarafıyla bile bileklerini kesebiliyorlar. Camdan atlamaları beni çok tedirgin ediyor. Birini göremeyince korkuyorum. Sürekli tetikteyiz. Çok büyük sorumluluk.

Bakım Personeli 5: Çocuk markette kolumdaydı. Birden kaçtı. Ben de ardından koştum. X’i (meslek elemanını kastediyor) aradım. Baktım dolmuşa biniyor (kız çocuğunu kastediyor), bağırdım. Polis geçiyordu. Allahtan yakaladılar.”

Personelin kendisini tehdit altında hissettiği bir diğer önemli nokta ise kız çocukları ile ilgili sürekli olumsuz olaylara tanıklık etmek ve bu nedenle psikolojik anlamda olumsuz etkilenmektir. Personel kendisini işin kendilerinde yaratacağı olumsuz etkilerden koruyabilmek adına kız çocukları ile arasına mesafe koyma temelinde bazı stratejilere

başvurmak durumunda kalmaktadır. Personelin, sakinler ile kurduğu sempatik ilişkinin sakinlerine değinen *Goffman* (1961: 81-82), ilişkinin çok dikkatli belirlenmesi gerektiğini, aksi takdirde personelin tükenerek kendisini sakinlerden tam olarak geri çektiği bir sürecin içine girilebileceğine işaret eder. BSRM’lerde görev tanımının muğlaklığı, personelin (ister meslek, isterse destek personeli olsun) iş tanımının içinde yer almasa da kız çocukları ile ilgili birçok konu ile ilgilenmek durumunda kalmaları, organizasyon eksikliğinin iş akışına eşlik etmesi tükenmiş hissetme eğilimini beslemektedir. Bakım personeli ve meslek elemanlarının tükenmişlik sendromuna sürüklenme durumlarını açıkça ifade ettikleri görülmektedir:

“Bakım Personeli 3: Posası çıkmış meyveye dönüyoruz. Burada tam anlamıyla tükeniyoruz. Bir kızımız için dönüşümlü olarak kuruluştaki yattık kalktık. Kendi kızım yok. Kızlar bu açığımı kapatıyor. Yoğun ve gönüllü çalışıyorsunuz ama paranızı zamanında alamıyorsunuz. Çocuğa hiç bir sıkıntımızı aktarmıyoruz. Sanki hayatımızda her şey güllük gülistanlık. Tamam (kız çocuklarına) bir şeyler öğretmek olumlu ama çok tükeniyoruz. Bizim de psikoloğa ihtiyacımız var. Başladığımda altı ay ağladım. Hep rüyamdaydılar. Şimdi biraz daha mantıklı olmak gerektiğini düşünüyorum. Bize psikolojik yardım şart. Bir de takdir edildiğimizi bilsek bitti, başka beklentimiz yok. Herkes gücünün üstünde çalışıyor. İzin bile alamıyoruz. Bir teşekkür ile bizi zirveye taşırlar. İdarenin (kuruluş müdürünü kastediyor) takdiri yeterli, dışarısı bizi ilgilendirmiyor.

Bakım Personeli 1: Abiden tecavüze uğraması mahvediyor. Çok etkileniyorsun. Çok detaya inmemek gerekiyor. Fazla dinlememek gerek.

Öğretmen 1: Belli süre çalışınca her hikâye tükenme yaratıyor. Örneğin burada bir intihar girişimi oldu. 3 ay boyunca en ufak bir seste bile koridora fırladım. Fark etmeden senden bir şeyler alıp götürüyor. 6-7 yıl en fazla çalışılmalı. Ben 1 yıl önceki gibi değilim. Şuan sadece danışmanı olduğum kızlarla ilgileniyorum. Artık hepsiyle ilgilenemiyorum. Tükendim.

Psikolog 1: Eskiden raporları çok detaylı yazardım. Ama artık tüm detayları, polis ifadelerini yazmıyorum. Tüm detayları görmek istemiyorum. Ben psikoloğum ama burada benim de psikoloğa ihtiyacım var.

Öğretmen 2: Rüyalarımıza vakalar geliyor. Çocuk kaçınca aileye bildiriyorsun. Aile de seni suçluyor. O rüyalarına giriyor. Çok zor.”

Personelin karşılaştığı tüm bu olumsuz olayların yanı sıra kız çocuklarının kuruluştan ayrıldıktan sonra kuruluşu zaman zaman ziyaret etmelerinin, kuruluş hakkında iyi düşüncelerini belirtmelerinin ve teşekkür etmelerinin kuruluş personelinin iyi hissettirdiği de

görülmüştür. Ancak bu tarz olayların her gün gerçekleşmediğini belirterek personelin genellikle olumsuz olaylar ile baş etmek zorunda kaldıkları da hatırlatılmalıdır. Söz konusu olumsuzluklardan bir diğeri ise personelin sosyal haklarını ilgilendirmektedir. Kuruluştaki benzer veya aynı işi yapan personelin farklı şekilde istihdam edildikleri görülmektedir. Örneğin bir psikolog memur, sözleşmeli işçi, 4B kadrosunda veya Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Vakfı'na bağlı çalışan olması nedeni ile maaş, çalışma saati, sosyal haklar konusunda diğer meslektaşından farklı koşullara sahip olmaktadır. Bunun yanı sıra meslek grupları arasında da farklılıklar görülmektedir. Eğitim durumu ve mesleki formasyon açısından eşitler arasındaki bu uygulamanın düşük ücret alan meslek grubunun motivasyonunu düşürdüğü görülmektedir. Bazı meslek gruplarının mesleki hiçbir yetkisi bulunmayan ve oldukça düşük ücret alan nöbet elemanı kadrosunda istihdam edilebildiği de görülmüştür. Personelin maddi anlamda yaşadığı memnuniyetsizlik iş ortamında oldukça belirleyici olmakla birlikte tükenmişlik duygusunun güçlenmesine de neden olmaktadır. Sistem tarafından psikolojik destek ve süpervizyon sağlanmaması, maddi imkânsızlıklar nedeni ile destekten yoksun kalmalarına neden olmaktadır. Bu durum sonuç olarak nitelikli personelin daha iyi bir iş bulduğunda kuruluştan ayrıldığı bir süreci beraberinde getirmektedir. BSRM'ler gibi hassas konularda çalışma yürüten kuruluşlarda biriktirilen deneyimin çok değerli olduğu bilinmekle birlikte, deneyim sahibi kişilerin sürekli kaybediliyor oluşu sistemi oldukça zor duruma sokmaktadır. Çalışma şartlarının iyileştirilmesi ve en önemlisi eşitlik ilkesi çerçevesinde düzenlenmesinin kilit önemi kendisini göstermektedir.

5. TARTIŞMA

Çocukların cinsel yönden istismarı üzerine gerçekleştirilmiş çalışmalar çocuk cinsel istismarı vakalarının yaygınlığına yönelik oldukça sınırlı bilgiye sahip olduğumuzu, vakaların çoğunun resmi makamlara bildirilmediğini ve sorunun gerçek boyutunu anlamada resmi istatistiklerin yetersiz kaldığını göstermektedir (Finkelhor,1979: 1; Search, 1993: 34; Fallon v.d., 2010: 70; Stein & Nofziger, 2008; Smith v.d., 2013: 5; Priebe & Svedin, 2008).

Türkiye’de Adalet Bakanlığı’nda çocuğun cinsel istismarına yönelik suç kapsamında görülen dava sayısı ile ASPB’ye bağlı kuruluşlardan yararlanan kız çocuklarının sayısı karşılaştırıldığında cinsel istismar mağduru çocukların kurumsal hizmetlerden yararlanma oranının düşüklüğü ortaya çıkmaktadır (ASPB Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2013: 2; Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2012: 66).

1996-2004 yılları arasında SHÇEK Genel Müdürlüğü’ne bağlı 109 yetiştirme yurdu üzerinden çocukların kuruluşa geliş nedenlerini anlamaya yönelik gerçekleştirilen araştırma, 2002 yılından sonra cinsel istismar nedeni ile kurum bakımına alınan çocukların sayısındaki artışa dikkat çekmektedir (Kesen v.d., 2012: 144).

2002-2003 yılları arasında İstanbul’da istismar mağduru kız çocuklarının korunma altına alındığı (cinsel istismar konusunda özelleşmiş hizmet veren) kuruluşa otuz bir kız çocuğu üzerine gerçekleştirilen araştırma, bu kız çocuklarının % 75,0’inin cinsel istismara maruz kaldığını, %38,0’inin para karşılığı cinsel ilişkide bulunduğunu, % 46,0’sının ise rastgele cinsel ilişkide bulunmuş olduğunu ifade etmektedir (Yücel, 2004: 330, 333).

SHÇEK 2010 yılı verileri İstanbul ilinde sosyal hizmet modellerinden birine ilk kez dâhil olan toplam 2228 çocuğun 113’ünün (yaklaşık % 5,1’i) cinsel istismar, ensest, ticari cinsel sömürü ve zorla evlendirme nedeni ile korunma altına alınmış kız çocukları olduğunu ve bu kız çocukların % 95,0’inin 12-18 yaş aralığında bulunduğunu göstermektedir (12-15 yaş % 26,0; 15-18 yaş % 69,0) (SHÇEK Korunmaya Muhtaç Çocuklar Birimi İstatistikleri, 2011).

ASPB tarafından 2013 yılında açıklanan sayılarda ülke çapında 2011 yılında 125, 2012 yılında ise 146 kız çocuğunun cinsel istismar nedeni ile korunma altına alındığı ifade edilmiştir (ASPB Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2013: 2).

Araştırmamız kapsamında yapılan tarama çalışmasında ise yalnızca İstanbul ilindeki BSRM İlk Adım İstasyonuna 2011 yılında 145, 2012 yılında ise 205 kız çocuğunun cinsel istismar nedeni ile kabulünün yapıldığı ortaya çıkmıştır.

Resmi istatistikler ve alan araştırması sonucu elde edilen veriler arasındaki bu uyumsuzluk kız çocuklarının cinsel istismarına yönelik sistematize bir şekilde tutulmuş veri setinin olmayışından kaynaklanmaktadır. Özellikle çocuk cinsel istismarına yönelik tutulan istatistiklerde cinsel istismarın kapsamına hangi eylemlerin gireceğinin belirlenmesi büyük önem taşımaktadır (Lee, 1993: 46). Verinin ulusal boyutta belli kriterler çerçevesinde toplanması, analiz edilmesi, raporlanması ve her yıl kamuoyu ile paylaşılması gerekmektedir (National Data Archive on Child Abuse and Neglect, 2011). Bakanlık tarafından cinsel istismar tanımının net olarak belirlenmemiş olması, cinsel istismar tanımına girecek eylemlerin personelin bakış açısına bırakılması, kuruluşlarda veri ile ilgilenen personelin niteliği, çocukların cinsel istismarına yönelik raporlanmış verilerin düzenli bir şekilde kamuoyu ile paylaşılmaması Bakanlık tarafından açıklanan verinin güvenilirliğinin sorgulanmasına neden olmaktadır.

Açıklanan resmi istatistikler ve alan araştırmamız sonucu elde edilen veriler arasında bir uyumsuzluk tespit edilse de ülke çapında cinsel istismara uğrayan kız çocuklarının ağırlıklı olarak İstanbul ilindeki kuruluşlarda korunmaya alındığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Araştırmamız 2008-2012 yılları arasında İstanbul ilinde BSRM İlk Adım İstasyonuna kabulü yapılmış kız çocuklarının % 32,5'inin kuruluşa ilk geliş nedeninin cinsel istismar olduğunu göstermektedir. Yine araştırmamızdan elde edilen sonuçlar eşliğinde İstanbul ilindeki BSRM İlk Adım İstasyonuna cinsel istismar nedeni ile kabulü yapılan kız çocuklarının sayısında dramatik bir artış olduğu belirlenmiştir. 2008 yılında 54 kız çocuğunun kabulü gerçekleşmiş iken bu sayı yıllar içerisinde düzenli artış sergileyerek 2012 yılında 205'e ulaşmıştır.

SHÇEK tarafından cinsel istismar mağdurlarının korunma altına alındığı “uzmanlaşmış” kuruluşların hizmete geçirilmesi 2002 yılından sonraya rastlamaktadır (ECPAT & Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği, 2006: 40). 2002-2007 yılları arasında ülke çapında cinsel istismar mağduru kız çocuklarına yönelik İstanbul ilinde yalnızca iki kuruluş hizmet vermekte iken bu

sayının 2013 yılında 39'a yükseldiği, BSRM'lerin 6'sının (% 15,3) İstanbul'da bulunduğu görülmektedir (ASPB, 2013d).⁵⁹

Türkiye'de yapılmış araştırmalar yurt dışındakiler ile uyumlu olarak kız çocuklarının cinsel istismara uğrama oranının erkek çocuklarına göre daha yüksek olduğunu ileri sürmektedir (Gökten, 2011: 107; Gökçen & Dursun, 2012: 240; Kurdoğlu v.d., 2010: 287; Irmak v.d., 2010: 20; Öztop & Özel Özcan, 2010: 274; Çöpür v.d., 2012: 13; Koç v.d., 2012: 122; Göker v.d., 2010: 19; Ceylan v.d., 2009: 132). *Sandalcı* (2004: 111), 2000-2002 yılları arasında SHÇEK'e bağlı kuruluşlarda cinsel istismar nedeni ile korunma altına alınan çocuklar üzerine gerçekleştirdiği tarama çalışmasında 90 kız çocuğunun dosyasına ulaşmış, cinsel istismar mağduru erkek çocuklarına ait kayıt bulunamadığını raporlamıştır. ASPB tarafından 2013 yılında açıklanan sayılarda 2011 yılında 88, 2012 yılında ise 59 erkek çocuğunun cinsel istismar nedeni ile korunma altına alındığı ifade edilmiştir (ASPB Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2013: 2). Bu durumun kız çocuklarının uğradıkları cinsel istismar karşısında destek mekanizmalarına daha fazla ulaşma gayreti, erkek çocuklarının ise kendileri için tabu olan bu konuyu daha az paylaşma eğilimi ile açıklanabileceği düşünülmektedir.

Araştırmamız kapsamında cinsel istismar, WHO'nun tanımı çerçevesinde çocuğun üzerindeki sorumluluk, güven ve güç ilişkisini kullanan yetişkin veya başka bir çocuk tarafından cinsel amaçlı kullanımı olarak alınmıştır. Cinsel istismar, öncelikli olarak aile içi ve aile dışı olmak üzere iki ana kategoriye ayrılmış, daha sonra bu ana kategoriler alt kategorilere bölünmüştür.

Aile dışı cinsel istismarda hiç tanımadığı, yakın çevreden tanıdığı ve yeni tanıştığı kişiler üzerinden bir kategorizasyona gidilmekle birlikte sorunun boyutlarını daha iyi anlayabilmek için partner ve yetkili kişiler tarafından gerçekleştirilen cinsel istismar istatistik tablolarında ayrı olarak verilmiştir. Kız çocuklarının dosyalarında belirtilen şekliyle "ilişki" içinde oldukları erkekler tarafından gerçekleştirilen cinsel istismar, dosya taraması sırasında karşılaşılan bazı güçlükler nedeni ile "partner" kategorisi altında tanımlanmıştır. Araştırmacı, 18 yaşından küçük kız çocuklarına cinsel davranış sergileyen erkeklerin asla "partner" olarak tanımlanmaması gerektiğini; bunun tek istisnasının akranlar arasındaki cinsel ilişki olduğunu düşünmektedir. Ancak, tez çalışması kapsamında taranmış dosyaların çok büyük bir kısmında kız çocuklarına cinsel davranış sergileyen kişilerin yaş bilgisinin yer almaması ve olayın bir

⁵⁹ İstanbul dışında 24 ilde BSRM bulunmaktadır.

ilişki çerçevesinde (erkek arkadaş, sevgili, dini nikâhlı eş vb. adlar ile) tanımlanması bu tip bir kategorizasyonun kullanılmasını zorunlu kılmıştır. Yaş bilgisi bulunan bazı dosyalardan bu kişilerin bazılarının kız çocuklarının yaşıtı olduğu, bazılarının ise kendilerinden yaşça çok büyük yetişkinlikler oldukları anlaşılmıştır. Kız çocuklarının dosyalarının tümünde partnerlerinin yaş bilgisine rastlanamamış olması nedeni ile yaşıtı ile cinsel ilişki ve bir yetişkin tarafından cinsel istismara uğrama arasında ayrıma gidilememiştir. Dosya taramalarında bazı kız çocuklarının erkek arkadaşları/nikâhsız eşleri (partnerleri) ile ilişkiyi “istediği/onayladığı”, bazı kız çocuklarının ise erkek arkadaşlar/nikâhsız eşler tarafından cinsel istismara/şiddete uğradığını belirttiği görülmüştür. TCK’nın 103. maddesine göre 15 yaşını tamamlamamış çocuklara sergilenen her türlü cinsel davranış cinsel istismar olarak değerlendirilmektedir. Ancak, araştırma kapsamında gerçekleştirilen dosya taramasında “partner”i tarafından cinsel istismar kategorisinde değerlendirilen bazı kız çocuklarının 12-15 yaş grubunda olduğu görülmüştür. TCK’nın 104. maddesine göre 15 yaşını tamamlamış, 18 yaşını tamamlamamış kız çocukları ile cinsel “ilişki”, şikâyet üzerine cezalandırılmaktadır. Ancak dosya taramalarında 15 yaşın üzerindeki bazı kız çocuklarının kendilerinin değil, ailelerinin şikâyetçi olduğu görülmüştür. Bu kız çocuklarının dosyalarında söz konusu “ilişki”yi sahiplendiklerini bildiren ifadelere rastlanmıştır. Ancak 18 yaş altındaki kız çocuklarının “rızası”nın oldukça tartışmalı olduğu ve kız çocuklarının yaşadıkları cinsel ilişkinin onları istismara açık hale getirmiş olduğu araştırma kapsamında göz önünde bulundurulmuştur. Bazı kız çocuklarının ailelerinin, söz konusu yetişkin erkeklerin ayni/nakdi bazı katkıları karşılığında kız çocukları ile yaşadıkları cinsel ilişkiyi bir birliktelik (dini nikâhlı evlilik) olarak değerlendirdiği de görülmüştür. Ailenin bazı gelirler nedeni ile göz yumduğu/kabullendiği bu tarz durumlar dosyalarda erkek arkadaş/nikâhsız eş (partner) tarafından cinsel istismar olarak yer alsa da, araştırmacı tarafından ticari cinsel sömürü kapsamında değerlendirilmiştir. Dolayısı ile araştırmacı, 18 yaşından küçük çocuklarının “partneri” ifadesinin hatalı olduğunu düşünmekle birlikte dosyalardan ulaşılan bilginin kısıtlılığı nedeni ile bu kategorizasyonu kullanmak durumunda kalmıştır.

Araştırmamız kapsamında zorla evlendirme, ticari cinsel sömürü kapsamında değerlendirilmekle (ECPAT, 2007: 15-16) birlikte sorunun boyutlarını daha ayrıntılı vermek amacı ile istatistik tablolarında ticari cinsel sömürü ve zorla evlendirme kategorileri ayrı olarak ele alınmıştır.

Aile içi cinsel istismar (ensest) tanımı kan bağı üzerinden değil, erişkinin çocuk üzerinde anne-baba hâkimiyeti, gücü ve çocuğun erişkine olan bağımlılığı üzerinden tanımlayan yaklaşım temelinde alınmıştır (Sezgin, 1998: 11-12). Araştırmamız kapsamında çocuğun anne ve babasının dışında üvey ebeveyn, amca, dayı, tanıdık gibi güvendiği bir kişi tarafından cinsel içerikli davranışlara maruz kalması aile içi cinsel istismar (ensest) kategorisinde değerlendirilmiştir.

Araştırmamızda ağırlıklı olarak aile dışından kişiler tarafından cinsel istismara uğramış kız çocuklarının (% 66,2) BSRM İlk Adım İstasyonundan hizmet aldığı belirlenmiştir.

Kesen ve arkadaşlarının (2012: 144) araştırmasında aile dışı cinsel istismar nedeni ile korunma altına alınan çocuk sayısı 1996'da 4, 2004'te 80 kişi; encest nedeni ile korunma altına alınan çocuk sayısı 1996'da 8, 2004'te 30 kişi olarak bulunmuştur.

Sandalcı'nın (2004: 101) araştırmasında elde ettiği verilerden en çok karşılaşılan cinsel istismarın % 61,1 ile aile dışı istismar olduğu belirlenmiştir. Karşılaşılan encest vakalarının oranı % 22,2, her iki cinsel istismar türüne birden maruz kalan kız çocuklarının oranı ise %16,7 bulunmuştur (Sandalcı, 2004: 101).

Göker ve arkadaşlarının (2010: 17) araştırmasında da istismarcıların çoğunluğunun (%82,3, n=51) aile dışından olduğu bulunmuştur.

Ülke genelinde kadına yönelik şiddeti anlamak üzerine gerçekleştirilmiş araştırmada 15 yaşından önce cinsel istismara maruz kalan kadınların istismarcılarının % 42,0'sinin tanımadıkları kişiler, % 30,0'unun ise erkek akrabalar olduğu bulunmuştur (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2010: 65).

Aile içinde kız çocuklarına yönelik cinsel istismar oranının oldukça yüksek olduğuna vurgu yapan literatüre (Sorensen & Snow, 1991: 6; Kellogg & Menard, 2003: 1372; Gold v.d., 1998: 1008, 1010) karşılık saha araştırmasına dayanan çalışmalarda aile dışından cinsel istismarın ağırlıklı çıkması aile içinde gerçekleşen cinsel istismarın gün yüzüne çıkmasındaki güçlüklerle işaret etmektedir (Yiğit, 2008: 97; Göker v.d., 2010: 15). Araştırmamızda da, aile dışından cinsel istismara uğrayanların oranı, aile içinden uğrayanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Bu durum aile içinde cinsel istismara uğrayan kız çocuklarının konuyu açıklama ve çocuk koruma mekanizmasına erişmede yaşadıkları güçlükleri düşündürmektedir

(Bozbeyoğlu v.d., 2009: 63; Işıktacı, 1995: 96; Polat, 2006: 101; Şahin & Taşar, 2012: 162; Yiğit, 2008: 96).

Buna karşılık araştırmamızın bulguları kız çocuklarının ağırlıklı olarak tanıdıkları kişiler tarafından istismar edildiğine vurgu yapan çalışmalar ile paralellik göstermektedir (Çöpür v.d., 2012: 47-49; Çelik v.d., 2006: 151).

Araştırmamızda hiç tanımadığı ve yeni tanıştığı kişiler tarafından cinsel istismara uğramış kız çocuklarının toplam oranı % 14,7, ticari cinsel sömürü mağduru kız çocuklarının oranı % 8,0 olarak belirlenmiştir. Kız çocuklarının aile dışından en çok (% 56,9) partneri tarafından cinsel istismara uğradığı, % 10,6 ile zorla evlendirilmeye maruz kaldığı belirlenmiştir. Kız çocuklarının yakın çevrelerinden tanıdıkları (% 7,7) ve üzerlerinde otoriteleri bulunan öğretmen, işveren, kamu görevlisi vd. kişiler tarafından da (% 1,3) cinsel istismara maruz kaldıkları görülmektedir.

Araştırmamız kapsamında elde edilen verilerden kız çocuklarının aile içinde en çok öz baba (% 33,7) tarafından cinsel istismara uğradığı belirlenmiştir. Öz erkek kardeş/kardeşlerin de % 13,1'lik bir oranla ikinci sırada yer aldığı görülmüştür. Bu bulgular kız çocuklarının aile içinde en çok öz babaları ve azımsanmayacak oranda öz erkek kardeş/kardeşleri tarafından cinsel anlamda istismar edildiğine dikkat çeken literatürü destekler niteliktedir (Sezgin, 1993: 66; Sezgin, 1998: 62).

Araştırmamızda BSRM İlk Adım İstasyonuna cinsel istismar nedeni ile kabulü yapılmış kız çocuklarının çoğunluğunun 16-18 yaş grubunda olduğu, yaş ortalamasının ise 15,83 (SS 1,592) olduğu belirlenmiştir. Araştırmalar cinsel istismar mağduru kız çocuklarının her yaştan olabileceğini göstermektedir (Polat, 2007b: 99). Araştırmamız kapsamındaki kız çocuklarının görece daha büyük yaş grubunda olması, daha küçük yaştakilerin destek mekanizmalarına ulaşmada dezavantajlı durumda olduğunu düşündürmektedir.

BSRM İlk Adım İstasyonuna kabulü yapılmış kız çocuklarının doğum yerinin en fazla İstanbul (% 39,7) olduğu, Güneydoğu Anadolu (% 12,1) ve Batı Karadeniz'in (%10,3) İstanbul'u takip ettiği, nüfusa kayıtlı yere göre ise Batı Karadeniz (% 19,7), Güneydoğu Anadolu (% 16,4), Ortadoğu Anadolu (%11,5) ve Kuzeydoğu Anadolu'nun (% 10,6) ön plana çıktığı belirlenmiştir.

Çocukların cinsel istismarı konusunda İstanbul ile Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yer alan illere dikkat çeken çalışmalara rastlanmıştır (Kurdoğlu v.d., 2010; T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2010: 65; ECPAT & Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği, 2006; ECPAT & Türkiye Çocuklara Yönelik Ticari Cinsel Sömürüyle Mücadele Ağı, 2011). Araştırmamızdan elde edilen bulgular, kız çocuklarının cinsel istismarı bağlamında Batı Karadeniz bölgesinin önemine işaret etmektedir. *Sezgin*'in (1993: 63), ensest üzerine gerçekleştirdiği çalışma kapsamında ele aldığı ensest vakalarında saldırganların % 46'sının Karadeniz bölgesinden geldiği belirlenmiştir.

Araştırmamızda BSRM İlk Adım İstasyonuna cinsel istismar nedeni ile kabulü yapılmış kız çocuklarının yalnızca %20,5'nin eğitimine devam ettiği belirlenmiştir.

Küntay ve Erginsoy (2005: 87), ticari cinsel sömürü mağduru kız çocukları üzerine gerçekleştirdikleri araştırmalarında görüşme gerçekleştirdikleri kız çocuklarının yalnızca % 30,0'unun ilkokul eğitimlerini tamamlayabildikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Bu bulgular cinsel (ve fiziksel) istismara maruz kalmış çocukların okul başarılarında düşüklük tespit eden çalışmaları destekler niteliktedir (Aktepe, 2009: 103).

Araştırmamızda 2008-2012 yılları arasında İstanbul ilindeki BSRM İlk Adım İstasyonuna cinsel istismar nedeni ile kabulü yapılmış kız çocuklarının % 11,4'ünün evden kaçma davranışı sergilediği, % 11,3'ünün ise fiziksel istismara da maruz kaldığı belirlenmiştir. Bu durum cinsel istismara maruz kalan çocukların diğer istismar biçimlerine de maruz kalma riskine işaret eden literatür ile paralellik göstermektedir (Lalor & McElvaney, 2010: 163-172).

Literatür taramasında Türkiye'de cinsel istismar mağdurlarına yönelik oluşturulmuş korunma sistemini mağdur tarafların bakış açısından ele alan ve pratik öneriler getiren çok az sayıda çalışmaya rastlanmıştır.⁶⁰ BSRM'lerdeki korunma/bakımın kız çocuklarının ve çalışanların bakış açısından ele alan derinlikli bir çalışmaya ise rastlanmamıştır (Nasıroğlu v.d., 2012).⁶¹ Araştırmamız kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerden ASPB bünyesinde Toplam Kalite Yönetimi uygulaması çerçevesinde cinsel istismar nedeni ile kuruluş bakımı ve korunması

⁶⁰ Türkiye'de çocuğun Cinsel İstismarı hakkındaki akademik çalışmalar cinsel istismarın tanımlanması, sınıflandırılması, istismar bulgularının değerlendirilmesi, cinsel istismar mağduru ile görüşme teknikleri, cinsel istismarın sonuçları, mağdur ve saldırgan profilleri gibi genel çerçeveyi çizen konular üzerine yoğunlaşmaktadır.

⁶¹ Nasıroğlu ve ark. tarafından Adana ilindeki BSRM üzerinden gerçekleştirilmiş çalışma, kız çocuklarının sosyodemografik, klinik ve izleme bulguları üzerine odaklanmıştır.

altındaki kız çocuklarına memnuniyeti ölçen anket⁶² uygulandığı ve bağımsız araştırma şirketlerine kurum bakımı üzerine değerlendirmeler içeren araştırmalar ısmarlandığı bilgisine ulaşılmış ancak söz konusu araştırmaların kamuoyu ile paylaşılmadığı görülmüştür.

Türkiye’de çocukların korunma altına alındıkları kuruluşlar ile ilgili çalışmalara yönelik en önemli gelişme ise “Ebeveyn Bakımından Yoksun Çocuklar İçin Minimum Standartların Uyarlanması” çalışmasıdır. Türkiye’de bir ilk olan çalışmanın amacı çocuklara bakım, koruma ve gözetim hizmeti sunan kurumların uymaları gereken minimum standartların belirlenmesidir. BM’nin UNICEF’in teknik desteği ile geliştirdiği “Ebeveyn Bakımından Yoksun Çocuklar İçin Kaliteli Bakım Standartları Rehberi’nden yararlanılarak hazırlanan çalışmada uluslararası alanda kabul gören 28 minimum standardın Türkiye koşullarına uyarlanması sağlanmıştır (Ulusal Danışma Ekibi, 2008: 19). Çalışma, ASPB, Adalet Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığında görev yapan yönetici, meslek elemanı ve destek personelinin katılımı ile 2005-2008 yılları arasında gerçekleştirilmiş çalıştaylar sonucu ortaya çıkarılmıştır.⁶³ ASPB bu standartların dayandırıldığı Minimum Standartlar İzleme ve Değerlendirme Programının uygulanması için bir yönerge yayınlamıştır. Minimum Standartlar İzleme ve Değerlendirme Programının Uygulanmasına Dair Yönergede BSRM’lerde söz konusu standartların uygulanması gereken kuruluşlar arasında yer almaktadır (Madde 4). Türkiye’ye uyarlanan bu standartların, BSRM’lerde ne ölçüde karşılandığı konusunda durum analizi yapan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Araştırmamızda BSRM’lerde cinsel istismar nedeni ile korunma altında olan 100 kız çocuğuna Kuruluş Memnuniyet Anketi uygulanarak kız çocuklarının BSRM’lerin işleyişine yönelik düşüncelerine ulaşılmaya çalışılmıştır. BSRM ve BSRM İlk Adım İstasyonunda kalan 29 kız çocuğuna yönelik odak grup görüşmeleri gerçekleştirilerek kız çocuklarının kuruluş hakkındaki düşünceleri üzerine daha derinlikli bilgi elde edilmeye çalışılmıştır. Analizde anket ve odak grup görüşmelerine ek olarak kuruluş ziyaretleri sırasında gerçekleştirilmiş gözlemlerden de yararlanılmıştır. Bunun yanı sıra odak grup görüşmelerinin analizine katkı

⁶² 2009 yılı sonunda SHÇEK Genel Müdürlük Merkez Teşkilatı ile pilot illerde toplam kalite uygulamaları çerçevesinde memnuniyet ölçme anketleri uygulanmaya başlamıştır. İstanbul’da toplam kalite yönetimi uygulamalarına 2010 yılsonu itibari ile başlanmış, bu kapsamda istismar mağduru kız çocukların kaldığı kuruluşlarda “Kuruluşlardan Hizmet Alan 12-18 Yaş Bireylerin Memnuniyetlerini Ölçme” anketleri 2011 Ocak ayından itibaren kuruluşlarda uygulanmaya başlamıştır. Anketler ile ilgili sonuçlar henüz yayınlanmamıştır.

⁶³ Bu çalışma, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile UNICEF arasındaki işbirliği ile geliştirilip, 2005-2008 yılları arasında AB desteği ile uygulanmakta olan “Türkiye’de Çocuklar İçin İyi Yönetişim, Koruma ve Adalet Projesi kapsamında gerçekleştirilmiştir.

sağlaması için bu görüşmelere katılan kız çocuklarının dosyaları daha ayrıntılı bir şekilde (NCANDS esas alınarak) taranmıştır.

BSRM'lerin işleyişine yönelik tartışma, kız çocuklarının düşünceleri ile BSRM'lerin işleyişini düzenleyen yönetmelikteki hedefler ve Ebeveyn Bakımından Yoksun Çocuklar İçin Minimum Standartların Uyarlanması çalışması kapsamında belirlenmiş standart ilkelerin karşılaştırılması yolu ile yapılmıştır.

BSRM'ye Adaptasyon Sürecine İlişkin Değerlendirmeler

Yönetmelikte çocukların merkeze kabulü ve uyumu ile ilgili çalışmaların yürütülmesinden Sosyal Servis sorumlu tutulmuştur. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 16)

Belirlenmiş Minimum Standartlara göre kuruluşa yeni kabul edilen çocuğa yönelik sistemli ve düzenli uygulanan bilgilendirme ve uyum programı olması, çocuğun ve ailesinin yasal hak ve yükümlülükleri, alacakları hizmet ve süreç hakkında ayrıntılı bir şekilde bilgilendirmesi gerekmektedir. (Standart 1.4. Hizmete Yönlendirme ve Kabul)

Memnuniyet anketine katılan kız çocukları BSRM'ye ilk geldiklerinde kuruluşun kendilerine tanıtıldığını (% 78,0) ve kuruluştan alacakları hizmetin kendilerine anlatıldığını (% 71,0) ifade etmiştir.

Odak grup görüşmesine katılan kız çocuklarının ifadelerinden personel tarafından kuruluş işleyişinin anlatılması ve binanın tanıtılmasının adaptasyon sürecinde oldukça yardımcı olduğu anlaşılmıştır. BSRM'lerde oryantasyon kitapçığı ve kurallar listesi eşliğinde kuruluşu tanıtmaya yönelik bir sözlü aktarım da yapılamaya çalışıldığı gözlemlenmiş ancak, kız çocuklarının odak grup görüşmeleri sırasındaki ifadelerinden bu sunumun daha özenli bir şekilde yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

BSRM İlk Adım İstasyonunda ise kız çocukları ile meslek elemanları arasındaki iletişimin oldukça sınırlı olduğu, kız çocuklarının kuruluş hakkındaki bilgileri ağırlıklı olarak birbirinden ve destek personelinden öğrendiği gözlemlenmiştir.

BSRM'nin Fiziksel Şartlarına İlişkin Değerlendirmeler

Yönetmelikte kız çocuklarının yatak odalarının, dinlenme ve çalışma odalarının, yemek yedikleri yemek salonu/mutfağın nasıl düzenlenmesi gerektiğine ilişkin maddeler yer

almaktadır. Yönetmeliğe göre yatak odaları ve dinlenme odaları ev ortamına uygun olacak şekilde döşenmeli ve az sayıda çocuk grubunun yararlanacağı şekilde düzenlenmelidir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 52) Yönetmelikte yemek salonu ve çalışma salonunun da yeterli sayıda masa ve sandalye ile düzenlenmesi ve temiz tutulması gerektiği belirtilmektedir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 54-55) Bunun yanı sıra yemek yapma konusunda beceri kazandırmak amacı ile danışman veya eğitsel görevli eşliğinde mutfağın çocuklar tarafından kullanılabileceği belirtilmiştir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 56) Kuruluşların fiziki yapısının çocuklara verilen hizmet çerçevesinde düzenlenmesi, bu düzenlemede engelli çocukların da dikkate alınması, kuruluş binasının ve bahçesinin çocukların sportif, sosyal kültürel faaliyetlerini gerçekleştirebilecekleri yeterlilikte bir arsa üzerine kurulması gerektiği belirtilmektedir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 5)

Belirlenmiş Minimum Standartlar da yönetmelik ile paralel konulara değinerek çocukların kaldıkları yerin onların temel gereksinimlerine uygun olması gerektiğine vurgu yapmıştır. Standartlarda mimari tasarım ve düzenlemelerde engelli çocukların da göz önünde bulundurulması, kuruluşların ev ortamına uygun ve çocukların “mahremiyet ve ait olma duygusunu” destekleyecek şekilde düzenlenmesi, kuruluştaki sosyal, sportif sanatsal etkinliklere uygun mekânların oluşturulması, odaların uygun büyüklükte olması, kuruluş kapasitesinin üzerinde çocuk yerleştirilmemesi ve fiziksel çevrenin temiz ve düzenli tutulması konularına değinilmiştir. (Standart 4. 2: Kalınan Yerin Koşulları)

Memnuniyet anketinin sonuçlarından kız çocuklarının kuruluşun fiziksel şartlarından genel anlamda memnun oldukları sonucuna varılmıştır. Memnuniyet anketi uygulanan kız çocukları ağırlıklı olarak kaldıkları odanın rahatlığından (% 67,0), temizliğinden (% 66,0) ve ısısından (% 66,0), yemekhanenin/mutfağın temizlik ve düzeninden (% 88,0) memnun olduklarını belirtmişlerdir.

Kuruluşun fiziksel şartlarından memnuniyet oranı yüksek bulunmakla birlikte odak grup görüşmelerinde kız çocukları kuruluştaki yaşanan bazı teknik sıkıntıları dile getirmiştir. Bu sıkıntılar ısınma (büyük odaların ve çatı katlarının yeterince ısınmaması, yalıtım problemi vb.), tesisat (banyoda sıcak suyun üst katlara çıkamaması, kanalizasyon ile ilgili sorunlar vb.) ve temizlik konusundaki problemleri kapsamaktadır. ASPB’nin 2010-2014 yıllarını kapsayan stratejik planında BSRM’ler hizmet alanların ihtiyacını karşılayacak altyapılar konusunda en zayıf kuruluşlar arasında değerlendirilmiştir (SHÇEK Genel Müdürlüğü, 2009: 184). Bunun

yanı sıra BSRM'lerin engelli çocuklar göz önünde bulundurularak yapılandırılmadığı, kuruluşların bahçelerinin olduğu ancak kaçma tehlikesi nedeni ile kız çocuklarının bu alanlardan istedikleri ölçüde yararlanamadıkları da belirlenmiştir. Kız çocuklarının BSRM'lerin temizliğine ilişkin sıkıntılarının ise kaldıkları yatak odalarının temizliğinin sıra ile kız çocukları tarafından yapılmasından kaynaklandığı görülmüştür. Odalarda temizlik konusunda yaşanan sıkıntının odada kalan kişi sayısının fazlalığından, bazı kız çocuklarının (kişisel alışkanlıklar, hamilelik vb. nedenlerle) temizlik ile ilgili sorumluluğu yerine getirmemesinden kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Fiziksel şartlardan genel anlamda bir memnuniyet söz konusu olmasına rağmen Kuruluş Memnuniyet Anketine katılan kız çocuklarından kaldıkları odadaki kişi sayısını “Fazla” ve “Çok Fazla” olarak değerlendirenlerin oranı (% 48,0) ve kendilerine verilen dolabın büyüklüğünü “Ne Yeterli Ne de Değil” ve yetersiz olarak değerlendirenlerin oranı (% 46,0) dikkate değer bulunmuştur. BSRM İlk Adım İstasyonunda ve bazı BSRM'lerde yatak odalarında tek kişilik yataklar yerine ranza oluşunun kuruluşların ev ortamından uzaklaşmasına neden olduğu anlaşılmıştır.

Belirlenmiş Minimum Standartlarda, kuruluşların mimari olarak mahremiyet esaslarına uygun düzenlemesi, olanaklar ölçüsünde tuvalet, banyo ve giyinme işleri ile ilgili mahremiyet önlemlerinin alınması, çocukların özel belge ve eşyalarını saklayabilecekleri ve kuruluşlarda çocukların güvenli bir şekilde yalnız kalabilecekleri alanların oluşturulması gerektiği belirtilmektedir. (Standart 2. 4: Çocukların Mahremiyetine Saygı)

Odak grup görüşmelerinde ifade edilmiş odaların küçüklüğü, dolapların sayısının azlığı, boyutunun yeterli gelmemesi ve dolaplardaki kilit sisteminin işlememesi, odalarda giyinme kabini olmaması konuları fiziksel mekâna ait sıkıntılar olarak öne çıkmıştır. Odak grup görüşmelerinde dolapların kilitlerinin olmayışı ya da kilitlerin kolayca açılıyor oluşu dolapların boyutunun yetersizliğinden daha önemli bir sorun olarak gündeme getirilmiştir. Dolapların kilitlerinin olmayışı ya da kilitlerin kolayca açılıyor olması, odaların kız çocuklarının olmadığı zamanlarda değiştirilmesi vb. uygulamalar kuruluş yönetimi açısından pratik anlamda kolaylık sağlasa da kız çocuklarının mahremiyetlerini ve katılım haklarını gözetmeyen bir yaklaşımın yansımaları olarak okunabilir.

BSRM İlk Adım İstasyonunda ise kuruluşun bahçesinin olmaması, kız çocuklarının kaldıkları katta sosyal-kültürel, sportif faaliyet yapabilecekleri herhangi bir alan bulunmaması, kız çocuklarının kaçma tehlikesine karşı bu kuruluşun bulunduğu binadaki sosyal-kültürel faaliyetlerin gerçekleştirildiği alanlardan yeterli ölçüde faydalanamıyor oluşları kız çocuklarının kuruluşu ciddi bir şekilde eleştirmelerine neden olmuştur. BSRM İlk Adım İstasyonunda kalan kız çocuklarının sayısının çok, kuruluşun fiziksel özelliklerinin ise kız çocukların dinlenmelerine, yalnız kalmalarına izin vermeyecek kadar sınırlı olması kuruluşun fiziksel özelliklerinin ve kuruluş kurallarının, mekâna sıkışma, kapatılma ve baskı hissi ile tanımlanmasını beraberinde getirmiştir.

Bu bağlamda gerek BSRM'ler, gerekse BSRM İlk Adım İstasyonundaki fiziki yapının kız çocuklarının mahremiyet, aidiyet ve kendi yaşam alanları ile ilgili konularda söz sahibi olma konularının önünde engel oluşturacak özelliklere sahip olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Yönetmelikte kuruluşun adresinin gizli tutulduğu ve tabela asılmadığı belirtilmektedir. Bundaki amaç, yerleştirilen çocukların geldikleri ortamdan ve toplumdan gelebilecek olumsuz etkilerden korunması ile açıklanmıştır. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 5) Aynı yönetmelikte Sosyal Servisin ve Kuruluş Müdürünün görevleri arasında kuruluşun çevreye ve topluma tanıtılmasını sağlamak için kamu/gönüllü kişi ve kurumlarla işbirliği yapılması sıralanmıştır. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 15, 18) Biri gizliliği bir diğeri ise çevre ve toplumla bütünleşmeyi işaret eden yönetmelikteki bu iki maddenin birbiri ile çeliştiği görülmektedir.

Belirlenmiş Minimum Standartlarda yönetmelik ile paralel şekilde kuruluşların yerel kaynaklara erişime imkân verebilecek bir yerde kurgulanması, kuruluşların çevre ile uyumlu bir etkileşim içinde olması, hizmetin niteliği ve etkileri hakkında çevrenin/toplumun kaygılarına karşı duyarlı olunması ve kuruluşların verdiği hizmetlerin kamuoyuna tanıtılması gerektiği üzerinde durulmuştur. (Standart 4.1: Yerleşim ve Çevre)

Anket çalışmasında kuruluşun bulunduğu semte yönelik memnuniyet belirten kız çocuklarının oranının % 58,0'de kaldığı görülmektedir. Kuruluşların bulunduğu semtten memnun olunmaması ve özellikle kuruluşun bulunduğu çevre tarafından kız çocuklarına yönelik damgalayıcı davranışlar sergilenmesi konuları odak grup görüşmelerinde ön plana çıkmıştır. Yönetmelikte vurgulanan gizliliğe rağmen semt sakinleri BSRM'lerde korunma altına alınan kız çocuklarının profili hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Bunda kız çocuklarının semtteki

okul ve kurslara gitmeleri, burada kurdukları arkadaşlık ilişkilerinde geçmişlerine ilişkin paylaşımda bulunmaları etkili olmaktadır. Kendi çocukları üzerinden BSRM’lerde cinsel istismar mağduru kız çocuklarının da bulunduğu ilişkin bilgiye ulaşan semt sakinleri, BSRM’leri kendi çocukları açısından bir risk faktörü olarak görmekte ve kuruluşu kendi çevrelerinde istememe eğilimi sergilemektedir. Kız çocuklarının kaldıkları semtte istenmemeleri, zaman zaman sözel ve fiziksel şiddete maruz kalmaları, özellikle dış görünüş ve kıyafetleri konusunda yargılanmaları toplum tarafından damgalandıklarına işaret etmektedir. Bazı kız çocukları BSRM’de kaldığını toplumda ilişki kurduğu kişiler ile paylaşırken bazı kız çocukları ise bu durumu gizleme eğilimi göstermektedir. Gizleme eğilimi sergileyen kız çocuklarının ilişkilerinde ya yalan söylemek ya da çevresi ile çok mesafeli bir tutum geliştirmek durumunda kaldığı gözlemlenmiştir. Kuruluşların gizlilik ve toplumla bütünleşme çelişkisinin kız çocuklarının yaşamlarına birebir yansıdığı görülmektedir. Kuruluşların ise yönetmelikte ve minimum standartlar çerçevesinde belirlenmiş çevre ve toplumla olumlu ilişki geliştirme, toplumu bilinçlendirme çalışmaları konusunda bir politika ve strateji geliştiremediği sonucu ortaya çıkmıştır.

Kız Çocuklarının İhtiyaçlarının Karşılanmasına İlişkin Değerlendirmeler

Yönetmelikte kuruluşlarda kalan çocukların temel gereksinimlerinin karşılanmasının yanı sıra fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasına da vurgu yapılmaktadır. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 2)

Belirlenmiş Minimum Standartlarda da personelin çocukların temel gereksinimlerini karşılamalarının ötesinde bir özen ve dikkat göstermesi gerektiği belirtilmektedir. (Standart 3.3: Görevlendirme)

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşme ve gözlemlerden kız çocuklarının hem temel ihtiyaçlarının hem de duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında bazı sıkıntılar yaşandığı görülmüştür. Aşağıda kız çocuklarının yemek, kişisel bakım, giyim, harçlık gibi temel ihtiyaçlarının yanı sıra iletişim ve rehabilitasyon ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin değerlendirmeler yer almaktadır.

Yönetmelikte kuruluşlardaki yemeklerin mevcut çocuk sayısına, çocukların özel durumlarına ve düzenlenecek sosyal etkinliklere uygun olacak miktar ve şekilde düzenleneceği belirtilmektedir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 47)

Belirlenmiş Minimum Standartlarda çocukların yaş ve gelişim özellikleri dikkate alınarak yeterli miktarda (gün boyunca düzenli aralıklarla), sağlıklı, besleyici gıda almalarının sağlanması, bunun için menülerin beslenme uzmanı kontrolünde hazırlanması, sağlık sorunları nedeniyle özel beslenme ihtiyacı olan çocukların ihtiyaçlarının karşılanması, yemeğin hazırlanmasında hijyen kurallarına uyulması, yemeğin personel ile birlikte yenerek bir sosyal faaliyet gibi görülmesi gerektiği belirtilmiştir. (Standart 2.1: Beslenme)

Memnuniyet anketinde kız çocuklarının çıkan yemeklerden % 47,0 oranında memnun olmadığı görülmüştür. Ara öğünleri “Ne Yeterli Ne de Değil” veya yetersiz olarak değerlendirenlerin toplam oranının % 43,0 olması da dikkat çekmektedir.

Odak grup görüşmelerinde yemeklerin doyurucu olmaması, damak tatlarına uymaması, çeşitlerin fazla olmaması, ihtiyaç duyulduğunda yiyeceğe ulaşamaması, kız çocuklarının yemeği beğenmediği zaman personel tarafından tepki görmesi en çok dile getirilen konular arasında yer almıştır.

BSRM’lerde yemeklerin minimum standartlarda belirtildiği gibi bir sosyal faaliyet gibi algılandığı ve düzenli aralıklarla, personel ile birlikte yendiği ancak yemek saatleri dışında yiyeceğe ulaşmada sıkıntı yaşandığı belirlenmiştir. Kuruluş Memnuniyet Anketi uygulanmış kız çocuklarının % 13,0’ünün ihtiyaç duyduğunda yiyeceğe ulaşma durumunu “Pek Yeterli Değil”, %55’inin ise “Hiç Yeterli Değil” ifadeleri ile tanımlamaları bu sonuca kanıt oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra odak grup görüşmelerinde kız çocuklarının evdeki gibi istediği zaman dolabı açıp istediğini alamama durumunu eleştirmesi, yemek sunumunun evdekine benzer bir şekilde gerçekleştirilmesini istemesi, kendi damak tatlarına uygun yemekler talep etmeleri aidiyet duygusu ile de ilişkili bulunmuştur. Yönetmelikte menülerin beslenme uzmanı kontrolünde hazırlanması gerektiği belirtilmesine rağmen kuruluşlarda beslenme uzmanı kadrosunda personelin görev yapmadığı belirlenmiştir. Bu durum hamilelik dönemindeki kız çocuklarının ve sağlık sorunları nedeniyle özel beslenme ihtiyacı olan çocuklarının ihtiyaçlarının karşılanmasında eksiklikler yaşanmasına neden olmaktadır.

Memnuniyet anketine katılan kız çocuklarının % 60,0’ı özel günlerde çıkan yemeklerin kendisine yeterli geldiğini belirtmiştir. Yönetmelik maddesine uygun olarak özel günlerde menünün daha geniş tutulması, kız çocuklarının da katılımı ile kuruluş mutfağında ek yiyecekler pişirilmesi kız çocuklarının memnuniyet oranını etkilemektedir.

Odak grup görüşmelerinden yemek listesi hazırlanırken kız çocuklarının fikrinin alınmasının, kız çocuklarının yemek konusundaki özel isteklerinin karşılanmasının, hamile kız çocuklarının ani isteklerine duyarlı davranılmasının, isteyen kız çocuklarının mutfakta yemek yapan personele eşlik etmesinin kız çocukları tarafından beğeni ile karşılandığı ve memnuniyeti arttırdığı sonucuna varılmıştır.

Yönetmelikte çocukların kullanacakları banyonun sağlık koşullarına uygun olarak düzenlenmesi ve sürekli temiz/düzenli tutulması gerektiği belirtilmektedir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 58)

Belirlenmiş Minimum Standartlarda çocukların istedikleri zaman banyo ve kişisel bakım yapabileceklerine (Standart 2.2: Sağlık), tuvalet, banyo ve giyinme işleri ile ilgili yerlerde mahremiyetlerinin korunması ve ihmal ve istismarlarının önlenmesi için önlemler alınması gerektiği vurgulanmıştır. (Standart 2.4: Çocukların Mahremiyetine Saygı, Standart 1.3. Çocuk Koruma Uygulaması) Bunların yanı sıra çocuğun öz bakımının onun saygınlığını zedelemeyecek şekilde yapılması gerektiği, çocukların öz saygı ve değerlerini geliştirecek şekilde davranılması gerektiğine yer verilmiştir. (Standart 2.6: İtibar ve Saygınlık)

Kuruluş Memnuniyet Anketi uygulanan kız çocuklarının banyo ihtiyaçlarının karşılanması konusunda memnuniyet belirten yanıtlar verdikleri belirlenmiştir. Kız çocukları BSRM'deki banyoyu istedikleri zaman kullanabildiklerini (% 88,0) ve banyoda sıcak suya ulaşma olanağının oldukça yeterli olduğunu (% 71,0) ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra odak grup görüşmelerinde BSRM'lerde giyinme kabininin olmaması durumunun kız çocukları tarafından eleştirildiği görülmüştür. Kuruluş ziyaretleri sırasında banyo kullanımı konusunda oldukça esnek davranıldığı gözlemlenmekle birlikte sorulara olumsuz yanıt veren kız çocuklarına nedenleri açıklamaları istenmiştir. Banyoyu istediği zaman kullanamama nedeni sorulduğunda gece geç saatlerde banyo yapılmasına izin verilmediği, özellikle Pazar akşamları okula ve işe giden kız çocuklarına öncelik verildiği bilgilerine ulaşılmıştır. Banyoda sıcak suya ulaşamama nedeni sorulduğunda tesisat ile ilgili sorun nedeniyle sıcak suyun üst katlara çıkamadığı bilgisi verilmiştir.

BSRM İlk Adım İstasyonunda gerçekleştirilmiş odak grup görüşmesinde ise kız çocukları banyoda çocukların mahremiyetleri ile ilgili önlemlerin tam anlamıyla alınmadığına dair bilgi vermişlerdir. Sonuç olarak kız çocuklarının kişisel temizlik ihtiyaçları ile ilgili imkânlardan

genel anlamda bir memnuniyet duyduğu ancak mahremiyetleri ile ilgili önlemlerin alınması konusunda yetersizlik yaşadıkları belirlenmiştir.

Yönetmelikte kuruluşlarda çocukların kendi çamaşırlarını yıkayabilecekleri, kurutabilecekleri ve ütüleyebilecekleri mekânlar oluşturulması gerektiği belirtilmektedir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 59)

Belirlenmiş Minimum Standartlarda çocukların giysilerinin sağlık kurallarına uygun olarak temizlenmesi gerektiği belirtilmektedir. (Standart 2.2: Sağlık)

Memnuniyet anketine katılan kız çocukları ağırlıklı olarak (% 54,0) çamaşırlarını istedikleri zaman yıkayıp kurutabilme imkânının kendilerine yeterli geldiğini ifade etmişlerdir. Çamaşırlarını istediği zaman yıkayıp kurutabilme imkânını “Ne Yeterli Ne de Değil” veya yetersiz olarak değerlendirenlerin toplam oranı ise (% 45, 0) dikkat çekmektedir. Bazı kuruluşlarda sanayi tipi çamaşır makinesi olması kız çocuklarının çamaşırlarının haftanın belirli günlerinde ve genel olarak aynı odada kaldığı arkadaşlarının eşyaları ile birlikte yıkanması uygulamasını beraberinde getirmektedir. Bu uygulamadan son derece rahatsız olan kız çocuklarının bu sorunu en çok sevdikleri kıyafetlerini ve iç çamaşırlarını elde yıkayarak çözmeye çalıştıkları görülmüştür. Ev tipi çamaşır makinesi kullanılan bir kuruluştaki ise bir sıra gözetilerek her kesin çamaşırının ayrı yıkanması, ihtiyaç duyulduğunda sıra ile ilgili kuralın esnetilmesinin kız çocuklarının memnuniyetini arttırdığı görülmüştür. Birden fazla kız çocuğunun eşyasının aynı makinede yıkandığı BSRM’lerde bu uygulamanın kız çocukları tarafından mahremiyetlerini, itibar ve saygınlıklarını zedeleyen bir eylem olarak algılandığı görülmektedir.

Yönetmelikte giyim eşyalarının kız çocuklarının ihtiyaçlarına göre farklı model, beden ve renklerde kuruluş müdürlüğünce alınacağı, bu giyim eşyalarının renginin ve biçiminin ise çocukların istekleri, yaşları, eğitim durumları, psiko-sosyal özellikleri ve merkezin çevre koşulları dikkate alınarak, çocuk temsilcisi ve merkez idaresince belirleneceği belirtilmektedir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 42)

Belirlenmiş Minimum Standartlarda çocukların giysilerinin mevsim koşullarına uygun olması (Standart 2.2: Sağlık), çocukların kendilerine özel giysi ve iç çamaşırlarının olması gerektiği belirtilmektedir. (Standart 2. 4: Çocukların Mahremiyetine Saygı) Çocukların günlük

yaşamlarında seçim/tercihler yapabilmelerinin önemli olduğu görüşü çerçevesinde giyim eşyalarını kendilerinin seçmelerinin bu seçim/tercih yapabilme imkânının geliştirilmesi açısından bir fırsat olarak değerlendirilebileceği vurgulanmaktadır. (Standart 2. 5: Seçim/Tercih Yapma) Kız çocuklarının ihtiyaç duyduğu kişisel temizlik ürünlerine mahremiyet içinde ve kolaylıkla erişebilmeleri ve personelin mensturasyon döneminin hassasiyetinin farkında olması gerektiği de standartlar içerisinde tanımlanmıştır. (Standart 2.2: Sağlık ve Standart 2. 4: Çocukların Mahremiyetine Saygı)

Odak grup görüşmelerine katılan kız çocukları yanlarına çok az eşya alarak, bazı durumlarda da hiç eşya alamadan kuruluşa geldiklerini belirtmişler kuruluştan verilecek giyim eşyaları ve kişisel bakım ürünlerinin kendileri için hayati önem taşıdığını ifade etmişlerdir. Memnuniyet anketine katılan kız çocuklarının % 55,0'inin kendilerine verilen eşyalarını “Ne Yeterli Ne de Değil” veya yetersiz ifadesi ile değerlendirdiği görülmüştür. Giyim eşyalarının temin yöntemi konusunda yönetmelik ve Belirlenmiş Minimum Standartlar arasında bir uyumsuzluk olduğu görülmektedir. Belirlenmiş Minimum Standartlar giyim eşyalarının kız çocuklarının tercih/seçimi ile temin edilmesi gerektiğini vurgularken, yönetmelik giyim eşyalarının seçimini otoriteye (kuruluş idaresi ve çocuk temsilcisi) bırakmaktadır. BSRM’lerde gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde kız çocukları giyim eşyalarının temin yönteminin (kıyafetlerin toplu bir şekilde kuruluş idaresi ya da gönüllü kişi ve kurumlar tarafından karşılanması) yarattığı sıkıntılar (bedenin olmaması, zevke uymaması vb.) üzerinde durmuşlar ve bu uygulamaların kendilerinde hayal kırıklığı yarattığını paylaşmışlardır. Bu yöneme karşı “dışarıdaki” alışveriş merkezi, çarşı, pazar vb. yerlere giderek herkesin kendi zevkine göre alışveriş yaptığı pratiğin ise memnuniyet ile karşılandığı görülmüştür.

BSRM İlk Adım İstasyonunda gerçekleştirilen odak grup görüşmesinde ise kuruluş dışına çıkamama kuralı nedeni ile kız çocuklarının giyim eşyalarının seçim yönteminden ziyade başkaları tarafından kullanılmış olmaları (özellikle iç çamaşırlarının) sorunu üzerinde durdukları görülmüştür. Giyim eşyaları ve temizlik-bakım ürünlerinin kullanımının kişiselleştirilmesi gerekliliği BSRM İlk Adım İstasyonunda ön plana çıkan sorunlar arasındadır.

Kız çocuklarının kendilerine verilen giyim eşyaları ve çamaşırların yeni olması, temizlik-bakım ürünlerinin kullanımının kişisel kalması yönündeki isteklerini ifade ederken kullandıkları dil, aksi yöndeki uygulamaların onların itibar ve saygınlıklarını zedeleyen

yaklaşımlara neden olduğuna işaret etmektedir. Bu konulardaki uygulamaların mahremiyet, seçim/tercih yapma ve sağlık konusunda Belirlenmiş Minimum Standartların oldukça uzağına düştüğü görülmektedir.

Yönetmelikte kız çocuklarının ihtiyaçları arasında yer alan harçlığın karşılanması konusunda bazı kurallara yer verilmiştir. Harçlıkların yetiştirme yurtlarında kalan çocuklara verilen harçlıkların 2/3'ü oranında hesaplandığı, yaş gruplarına, eğitim durumlarına ve ihtiyaçlarına⁶⁴ göre belirlendiği, çocuğun danışmanı tarafından günlük, haftalık veya aylık olarak imza karşılığında çocuğa verileceği belirtilmektedir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 41)

Ebeveyn Bakımından Yoksun Çocuklar İçin Minimum Standartların Türkiye'ye uyarlanması çalışmasında çocuklara verilen harçlıklarda kurumlar arası (ASPB, Adalet Bakanlığı vb.) farklılıkların giderilmesi ile ilgili öneriler dile getirilmiştir (Ulusal Danışma Ekibi, 2008: 70). Bu çalışmadaki önerinin aynı kurumsal yapıya bağlı kuruluşlar arası farklılıkları da kapsamı gerektiği düşünülmektedir.

Araştırmamız kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerden kuruluş tarafından verilen harçlığın kız çocuklarına yeterli gelmediği anlaşılmaktadır. Memnuniyet anketine katılan kız çocuklarının yalnızca %13,0'ünün kendilerine verilen harçlığı “Çok Yeterli” ve “Yeterli” olarak değerlendirmiş olmaları kız çocuklarının odak grup görüşmelerindeki ifadeleri ile paralellik göstermektedir. Kız çocuklarına verilen harçlıkların ancak temel ihtiyaçları karşılayabilecek miktarda olması, sosyal-kültürel faaliyetleri kendi bütçelerinden karşılamalarına olanak tanımamaktadır. Kuruluş personeli ile gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde, rehabilitasyon sürecinin bir parçası olarak tanımlanan kuruluş dışındaki sosyal kültürel faaliyetlere ücretsiz katılma durumunun kız çocuklarını toplumsallaşma sürecinin dışına ittiği tespiti yapılmıştır. Kuruluş personelinin zaman zaman kız çocuklarını dışarıdaki hizmetlerden kendi paraları ile yararlanmaları konusunda teşvik etme girişimlerinin ise kız çocuklarının yaşadığı maddi sıkıntılar nedeni ile başarısızlığa uğradığı görülmüştür. Bu bağlamda toplumsal hayatta “normal” karşılanmayan hizmetlerden ücretsiz faydalanma durumunun kuruluş tarafından bir yol olarak izlenmek durumunda kalınmasının ve kız çocukları tarafından da benimsenmesinin kız çocuklarının toplumdan yalıtılmalarına neden olan damgalanma sürecinin parçası olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

⁶⁴ Harçlık tutarlarının ihtiyacı göre belirlenmesi tam gün öğretim gören çocukların ve çalışan çocukların dışarıda yiyeceği yemeğin ücretinin harçlığa katılması ve tedavi, sosyal kültürel faaliyet, sağlık sorunu vb. nedenler ile il dışına çıkan çocukların masraflarının karşılanması gibi durumları içermektedir.

Harçlık olarak verilen paranın miktarının yetmemesinin yanı sıra bazı kuruluşlarda paranın personel (Sosyal Servis) tarafından idare edilmesinin sıkıntı yarattığı anlaşılmaktadır. Sosyal Servisin çoğu zaman kız çocuklarının acil ihtiyaçlarının karşılanmasında para konusunda sıkıntı yaşadığı gözlemlenmiştir. Kuruluşların bu maddi alt yapı problemi nedeni ile yönetmelikçe belirlenmiş harçlığı etkin bir şekilde kullanırmak amacı ile kız çocukları üzerinde kontrol mekanizması oluşturmak durumunda kaldığı, bu mekanizmanın da personel ile kız çocukları arasında gerilime neden olduğu belirlenmiştir.

BSRM İlk Adım İstasyonunda ise personelin kız çocukları ile ilgili acil olarak tanımlanmış işlemlere yoğunlaşması ve kız çocuklarının kalacakları sürenin BSRM’lerden daha kısa olarak tanımlanması harçlık ile ilgili işlemlerin gerçekleştirilememesine neden olmaktadır. Bu durum BSRM İlk Adım İstasyonunda kız çocuklarının her ihtiyacının otorite tarafından karşılanması sonucunu beraberinde getirmektedir. Otoritenin ihtiyaçları karşılama konusunda yaşadığı sıkıntılar ise kendilerine harçlık ödenmeyen kız çocuklarını daha fazla etkilemektedir. Bu tarz durumlarda kız çocuklarının ihtiyaçlarının otorite tarafından karşılanmasını beklemekten başka şansı kalmamaktadır. Bu durumun özellikle İlk Adım İstasyonunda yasal kalma süresi olarak belirlenmiş 8 günden fazla kalan kız çocuklarının gündelik yaşamında oldukça büyük sıkıntılara yol açtığı görülmüştür.

Yönetmelikte Sosyal Servisin görevleri arasında “ziyaretçisi gelmeyen ve izinli gitmeyen çocukların varsa ailesi, yoksa akrabaları ile ilişkiye geçilerek olumlu sosyal ilişkiler kurmalarını sağlama” işi tanımlanmıştır. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 16)

Belirlenmiş Minimum Standartlarda kuruluşlarda çocukların ziyaretçileriyle özel olarak görüşebildikleri ortamların yaratılması gerektiği ve personelin çocukların mahremiyete ilişkin istek ve duygularına karşı bilinçli ve duyarlı yaklaşması gerektiği belirtilmiştir. (Standart 2. 4: Çocukların Mahremiyetine Saygı)

Kuruluş Memnuniyet anketinde kız çocuklarına BSRM’de kalırken en çok ihtiyaç duydukları 3 şey sorulmuştur. Kız çocuklarının aileleri ve tanıdıkları kişiler ile iletişimlerini artıracak konulardaki (Cep telefonu kullanabilmek, ailesinin yanında olması, dışarıda izinli geçirdiği sürenin artırılması) ihtiyaçları ön plana çıkardıkları görülmüştür.

Odak grup görüşmelerinde kız çocuklarının özellikle tanıdıkları ile iletişim kurabilecekleri kanalların kullanımındaki kısıtlamaları kapatılma teması çerçevesinde değerlendirdikleri

görülmüştür. Kuruluş dışına yalnızca belirlenen saatlerde çıkmak ve cep telefonlarını, sosyal ağları (facebook, twitter vb.) istedikleri zaman kullanamamak tüm gruplarda en çok eleştiri alan konular olmuştur. Kız çocuklarının tanıdıkları kişiler ile iletişim imkânı karşılandığı zaman ise gizliliğe önem verilmeyen yaklaşımdan yakındıkları görülmüştür.

Memnuniyet anketine katılan kız çocuklarından BSRM’de telefonda konuşurken hiçbir zaman yalnız kalamadığını ifade eden % 68,0’lık bir oran belirlenmiştir. Kız çocukları telefonda konuşurken yalnız kalamadıklarını söylemelerine rağmen BSRM’ye gelen ziyaretçileri ile yalnız görüşebildiklerini ifade etmişlerdir. Kız çocuklarının BSRM’deki bilgisayar (internet) kullanımını oldukça yetersiz olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Bilgisayar (internet) kullanımını “Ne Yeterli Ne de Değil” ve yetersiz olarak değerlendirenlerin oranı %80,0 olarak belirlenmiştir. Kuruluş ziyaretleri sırasında gerçekleştirilen gözlem ve görüşmelerden kız çocuklarının internet kullanımının kısıtlanmasının en önemli nedeni “güvenlik” teması üzerinden açıklanmıştır. Kuruluş personeli kız çocuklarının kuruluştan izinsiz ayrılanlar ve erkek arkadaşları ile sosyal ağlar üzerinden iletişime geçmelerinin kuruluştan izinsiz terk olaylarını arttırdığını aktarmışlardır. Ancak, kız çocuklarının kuruluş içerisinde cep telefonlarını ve internet aracılığı ile sosyal ağları kullanamıyor olmalarının, bazı kuruluşlarda kız çocukların aktif olan sosyal ağlara ilişkin hesapların “güvenlik” nedeni ile personel tarafından kontrol ediliyor oluşunun, telefonda aileleri ile yalnız ve istedikleri zaman görüşemiyor olmalarının çoğu zaman hayal kırıklığına yol açtığı gözlemlenmiştir. Buna karşılık kız çocuklarının kuruluş dışına izinli çıktıkları saatlerde zamanlarının önemli bir bölümünü internet kafelerde geçirdikleri de bilinmektedir.

BSRM’lerde mevzuat ve Belirlenmiş Minimum Standartlara uygun olarak kız çocuklarının aileleri ile iletişimlerinin sağlanmaya çalışıldığı görülmüş ancak iletişim kanallarının kullanımında çocukların mahremiyet gereksinimlerinin yeterince karşılanamadığı, “güvenlik” nedeni ile kontrol durumunun ön plana çıktığı belirlenmiştir.

Tanıdıkları kişiler ile iletişim imkânlarının son derece sınırlı olduğu ve dışarıya izinli çıkma uygulamasının bulunmadığı BSRM İlk Adım İstasyonunda ise özellikle ailelerinden uzaklaşmak durumunda kalmış kız çocuklarının ilk etapta “dışarıdaki” arkadaşları ile konuşma ihtiyacı hissettiği, bu ihtiyaçları karşılanmadığında ise kendilerini yalnız hissetme eğilimine girdikleri görülmüştür. Yalnız hissetme eğilimi göstermelerinin bir nedeninin kız çocuklarının bazı ihtiyaçlarının otorite tarafından karşılanamadığı zamanlarda dışarıdan yardım isteme kanalının kesilmesi ile açıklanabileceği düşünülmektedir.

Yönetmelikte kuruluştaki kalan her çocuğun bireysel özellikleri ve ihtiyaçları ayrı ayrı değerlendirilerek “olumlu tutum ve davranış değişikliği yaratmaya, olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan örselenmeyi ve/veya davranış bozukluklarını gidermeye, aile ve sosyal çevre ile uyum sağlamasına yönelik” rehabilitasyon hizmetinden faydalanması gerektiği belirtilmektedir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 4, 5, 6) Rehabilitasyon sürecinin çocuğun bireysel özellikleri, ailesi, sosyal çevresi ve yaşadığı sorunun tespiti göz önünde bulundurularak planlanması gerektiği, bu süreçte çocuk hakkında düzenlenen Sosyal İnceleme Raporu’nun önemli bir noktada durduğuna işaret edilmektedir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 4)

Rehabilitasyon sürecinin Sosyal Serviste görev alan meslek elemanları ve danışman tarafından hayata geçirilmesi, çocuğun kuruluşa kabulünün ardından yedi gün içerisinde çocuğun görüşü de alınarak bireyselleştirilmiş rehabilitasyon programının hazırlanması, bu program dahilinde çocuğun kurs programlarına yönlendirilmesi, haftada bir kez düzenlenecek Vaka Tartışma ve Değerlendirme Toplantısı’nda bu planın değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 11, 16, 17, 32, 40) Kuruluştaki çocuklara yönelik bireyselleştirilmiş rehabilitasyon programlarının yanı sıra ve aileler ile yapılan çalışmalarda kullanılmak üzere psiko-sosyal programlar hazırlanması gerektiği de belirtilmiştir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 38)

Belirlenmiş Minimum Standartlarda özel gereksinimi olan çocuklara uzmanlaşmış iyileştirme hizmetleri sunulması, aile ile çocuğun ilişkilerini koruma, geliştirme, devamlılığını sağlama ve ailenin durumunun düzeltilmesi için aile ile birlikte çalışma yapmak gerektiği vurgulanmıştır. [Standart 1.7: İyileştirme (Rehabilitasyon), Bakım Süreci ve Sonrası]

Araştırma sürecinde gerçekleştirilen kuruluş ziyaretlerinden kuruluşlarda çalışan meslek elemanı sayısının görece yeterli olduğu durumlarda çocuklara yönelik bireyselleştirilmiş planların çocukların katılımı ile uygulanmaya ve çocuklar hakkında hazırlanan planların Vaka Tartışma ve Değerlendirme Toplantılarında değerlendirilmeye çalışıldığı gözlemlenmiştir. Ancak, Sosyal Serviste tek meslek elemanının görev aldığı BSRM’lerde disiplinler arası ekip çalışmasını gerektiren bu çalışmanın hayata geçirilemediği görülmüştür.

Odak grup görüşmeleri sırasında meslek elemanlarının ifadelerinden rehabilitasyon planlarının hayata geçirilmesinde kız çocuğunun mutlaka ailesi ve sosyal çevresi (okul,

arkadaşlar vb.) ile birlikte ele alınmasının zorunlu olduğu ancak zaman sıkıntısı nedeni ile çok yönlü çalışmaların gerçekleştirilemediği ve planların yalnızca çocuk üzerine odaklandığı anlaşılmıştır.

Yönetmelikte belirtilen kuruluş bakımı altındaki çocuğa yönelik kaldığı kuruluş sosyal servisi tarafından hazırlanacak rehabilitasyon uygulama planının BSRM İlk Adım İstasyonunda hayata geçirilemediği belirlenmiştir. Çoğu zaman kapasite üstü çalışan bu birimlerde yetersiz iş gücü nedeni ile çocuk hakkında uygulama planı oluşturulamadığı gibi çok az sayıda çocuk için sosyal inceleme sürecinin başlatılabildiği görülmüştür. Korunma ihtiyacı olan çocuğun bu birimde mahkeme kararı alınıncaya kadar en fazla 8 gün kalması ifadesi mevzuat metinlerinde yerini almıştır (2012/15 Çocuk Hizmetlerine İlişkin Genelge Çocuk Hizmetlerine İlişkin Genelge, Madde 20-c). Mevzuattaki bu madde, ilk adım istasyonunda çocuğa yönelik herhangi bir planın uygulanamayacağına işaret etmektedir. Ancak, çocukların bu birimlerde geçirdiği sürenin oldukça değişken olduğu görülmektedir. 2008-2012 yılları arasında BSRM İlk Adım İstasyonuna kabul edilen kız çocuklarına ilişkin verilerden mevzuata uygun bir şekilde bu kuruluşlarda en fazla 8 gün kalan kız çocuklarının oranının % 51,6 olduğu belirlenmiştir. İstanbul ilindeki görüşmelerden ve birim istatistiklerinden kendisine uygun başka bir kuruluşa yerleştirilmeyi aylarca bekleyenlere rastlanmıştır. 2008-2012 yılları arasında BSRM İlk Adım İstasyonuna kabul edilen kız çocuklarının % 24, 4'ünün bir aydan fazla bu kuruluşa kaldığı belirlenmiştir. Dolayısı ile BSRM İlk Adım İstasyonundan başka bir kuruluşa geçiş süresinin mevzuatta belirtilen süreye uyması veya bu kuruluşa kalan kız çocuklarına yönelik bireyselleştirilmiş programlar hazırlanması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Kuruluş ziyaretleri sırasında meslek elemanları ile gerçekleştirilen görüşmelerden BSRM İlk Adım İstasyonunda kalan kız çocuklarının çok azı hakkında sosyal inceleme raporu hazırlanabildiği, kız çocuklarının sosyal inceleme raporları olmaksızın BSRM'lere yönlendirildiği, ailesi, sosyal çevresi ve çocuğun süreçlerini analiz etmek açısından oldukça önemli bir yerde duran bu rapor olmaksızın yapılan nakillerin sıkıntılara yol açtığı anlaşılmıştır. Kız çocuklarının durumları ayrıntılı bir şekilde incelenmeksizin gerçekleştirilen nakillerin BSRM'lerde kalmakta olan kız çocukları için işletilen rehabilitasyon sürecini sekteye uğrattığı, BSRM'ye yeni gelen kız çocuğunun ise kalmakta olan profile uymadığı için dışlanmasına neden olabildiği gözlemlenmiştir.

Gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde meslek elemanlarının ve bakım personelinin BSRM’lerde hedeflenen rehabilitasyon süreci ile ilgili sıkıntılarla birlikte kendi çalışma koşullarının ağırlığı üzerinde durmaları dikkati çekmiştir. Personel, kuruluşlarda yalnızca kız çocuklarının barınma sorununu çözdüklerini ifade etmekte ve onlar için etkili bir rehabilitasyon sürecini işletemediklerini ifade etmektedir. Kuruluşun fiziksel yapısından kaynaklanan sorunlar, kurallar ile ilgili kız çocukları ile yaşanan çatışmalar, kurumlar ve kuruluşlar arası iletişimsizlik, personelin iş yükü, mesleki sınırların net belirlenmemiş olması, kuruluş kapasitesinin fazla oluşu, hizmet içi eğitim ve psikolojik destek/süpervizyon yokluğu, sosyal haklar konusundaki eksikliklerin personelin motivasyonunu dolayısı ile kız çocuklarının rehabilitasyon süreçlerini kötü yönde etkilediği görülmektedir. Kız çocuklarının rehabilitasyon sürecine yaşadıkları cinsel travma ile başa çıkmalarına yönelik programların hayata geçirilmesi konusu da dahil edilmelidir. Bu konu “BSRM’de Verilen Sağlık Hizmetlerine İlişkin Değerlendirmeler” başlığı altında ele alınacak olup bu konuda da yetersizlikler yaşandığı görülmüştür.

Sosyal hizmet alanında çalışanlar ile gerçekleştirilmiş başka bir alan çalışmasında da kuruluşlarda gerçekleştirilmesi hedeflenen rehabilitasyon süreci ile ilgili benzer sonuçların ortaya çıkması bu durumun yalnızca BSRM’lerde geçerli olmadığını göstermektedir. Sosyal hizmet kuruluşlarının yapısal özelliklerini sokakta çalıştırılan çocuklar ile ilgili hizmet veren merkezler üzerinden çözümleyen çalışmada mesleki sınırların ve işin net bir şekilde tanımlanmamasına, kırılgan çocuklar ile çalışmanın personelde yarattığı olumsuzluklara, tükenmişlik duygusuna, personelin ağır ve sosyal haklar açısından yetersiz çalışma şartlarına, psikolojik ve mesleki eğitim konusunda destekten yoksunluğa, sistemin servis kullanıcıların yararına işlemesinin önündeki yapısal problemlere, hem personelin hem de servisten faydalanan kişilerin marjinalleşme sürecine maruz kaldıklarına işaret edilmektedir (Bademci, 2012). *Bademci* (2012: 9), çalışmasında ele aldığı kuruluşların rehabilitasyon iddiası taşıdığını ancak uygulamada rehabilitasyon sürecinden oldukça uzakta kalındığına dikkati çekmektedir. Farklı zaman ve farklı kuruluşlar üzerinden gerçekleştirilmiş çalışmalarının sonuçların paralellik göstermesi Bakanlık bünyesinde rehabilitasyon iddiası taşıyan tüm kuruluşların yapısal olarak yeniden ele alınması gerektiği sonucunu beraberinde getirmektedir.

BSRM’de Verilen Sağlık Hizmetlerine İlişkin Değerlendirmeler

Yönetmelikte çocuklara bakım ve sağlık tedbirinin birlikte uygulanması halinde öncelikli olarak sağlık tedbirinin uygulanması gerektiği, sağlık tedbiri kapsamındaki tıbbi tedavinin

ardından bakım ve rehabilitasyon sürecine başlanabileceği belirtilmektedir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 32) Bunun yanı sıra kuruluştaki hastalanan çocuklara müdahale etmek amacı ile revir kurulması gerektiği, revirdeki işlemlerin doktor ve hemşire/sağlık memuru tarafından yürütülebileceği, sağlık giderlerinin Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümlerine göre karşılanacağı ifade edilmektedir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 23,24, 44, 57)

Belirlenmiş Minimum Standartlarda çocukların yaşadıkları sağlık sorunlarında sağlık hizmetlerine erişimlerinin en hızlı şekilde erişim sağlanmasının, personelin sağlık konusunda önlem alıcı ve eğitici faaliyetlere ağırlık vermesinin öneminin altı çizilmektedir. (Standart 2.2: Sağlık) Çocukların uygun olmayan dokunma ve kişisel sınırlar konusunda bilgilendirilmeleri gerektiği ifade edilmektedir. (Standart 2.4: Çocukların Mahremiyetine Saygı)

BSRM'lere gerçekleştirilen ziyaretlerde her kuruluştaki bir Sağlık Servisi bulunduğu, kız çocuklarının kuruluş içerisinde çözüm bulunamayan rahatsızlıklarında hastaneye sevk edildiği ve sağlık personelinin bu esnada kız çocuklarına refakat ettiği gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra meslek elemanları ve sağlık personeli tarafından hijyen, sağlıklı yaşam, egzersiz, beslenme, cinsel sağlık, ergenlik vb. konularda sağlık seminerleri düzenlendiği de görülmüştür.

Bu gözlemlere karşılık memnuniyet anketi uygulanmış kız çocuklarının % 41,0'inin BSRM'de kaldıkları süre içerisinde sağlıkları ile ilgili sordukları sorulara verilen yanıtları "Ne Yeterli Ne de Değil" veya yetersiz olarak değerlendirdiği ve % 34,0'ünün sağlık konusunda verilen eğitimleri "Ne Yeterli Ne de Değil" veya yetersiz olarak değerlendirdiği görülmüştür. Personel tarafından sağlık konusunda eğitim verildiği gözlemlenmiş olmakla birlikte kız çocuklarının azımsanmayacak bir oranda bu konudaki eğitimleri yetersiz olarak değerlendirmeleri söz konusu eğitimlerin sürekliliğinin sağlanıp sağlanmadığı üzerine düşünülmesine neden olmuştur. Bunun yanı sıra kuruluşlarla hafif mental retardasyon tanısı konmuş kız çocuklarının özel bir cinsel eğitime gereksinim duydukları da göz önünde bulundurulmalıdır (Conroy, 2012: 813; Sürücü, 2009: 132-137).

Odak grup görüşmesine katılan 29 kız çocuğundan 23'üne tedbir kararı verildiği, bu 23 kişiden 18'ine (% 78,3) sağlık tedbiri uygulandığı belirlenmiştir. Odak grup görüşmesine katılan kız çocuklarının % 74,4'ünün depresyon, davranım bozukluğu ve bipolar bozukluk

başta olmak üzere hastane tarafından raporlanmış rahatsızlığı bulunduğu, % 44,8'inin kendine zarar verme davranışı (Kendini kesme, intihar girişimi, seçkisiz cinsel ilişkiye girme, saçlarını yolma, ellerini ısırma, duvara yumruk atma vb.) sergilediği, % 65,5'ine en az bir tedavi yöntemi (Ayakta ilaçlı tedavi, yatarak tedavi, ilaçsız gözlem, psikolojik destek) uygulandığı belirlenmiştir.

Bu veriler, kuruluşlarda kalan kız çocuklarının yaşadıkları sağlık sorunlarına eğilme konusunda personelin oldukça hassas davranması gerektiğine işaret etmektedir. BSRM'lerde gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde sağlık sorunlarının kuruluş personeli ile iletişim fırsatı olarak algılandığı ancak kız çocuklarının ağırlıklı olarak sağlık ile ilgili sıkıntılarının personel tarafından önemslenmediği düşüncesini dile getirdikleri görülmüştür.

BSRM'lerde kalan kız çocukları ile gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde özellikle yataklı tedavi ihtiyacı olanların sağlık kuruluşlarındaki yatak sıkıntısı nedeni ile tedavilerinin aksadığı, ayakta tedavi görenlerin ise sağlık kuruluşuna her gittiklerinde farklı bir doktor tarafından görüldükleri için tedavinin amacına ulaşmasında sıkıntılar yaşandığı görülmüştür. Kliniklerdeki yatak sıkıntısı nedeni ile yatarak tedavi görmesi gereken kız çocuklarının tedavileri ertelenmekte veya kısa tutulmakta, bu durum mevzuatta belirtilen “önce tıbbi tedavi ardından bakım ve rehabilitasyon sürecine geçiş” ilkesinin uygulanmasını imkânsızlaştırmaktadır. Sağlık tedbiri uygulandığı süre içerisinde kurum bakımı/korunması altında olan çocuklarının tedavi süreçlerindeki aksama nedeniyle kaldıkları kuruluşlarda uyum sorunu yaşadıkları gözlemlenmiştir. Özellikle mahkeme tarafından kız çocuklarının onayı alınmaksızın uçucu/uyuşturucu madde kullanımı nedeni ile sağlık tedbiri verilen (ÇKK'ya Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik, Madde 16; 13. Fıkra) kız çocuklarının tedaviye direnç gösterdiği, uzun ve nitelikli bir ağılık hizmetini gerektiren bu sorunun çözümünde yataklı tedavinin eksik kaldığı gözlemlenmiştir. Klinikler ile sağlıklı bir iş birliği zemininin yakalanamamış olmasının kuruluş personeline zor anlar yaşattığı anlaşılmaktadır. Mevzuattaki Sağlık Tedbiri ile ilgili maddenin düzenleniş biçimini eleştiren yaklaşım, klinik, psikolojik, sosyal boyutu birlikte düşünülmesi gereken, tedaviyi alanın katılımına ve motivasyonuna birebir bağlı madde bağımlılığı sürecinin hem tedaviyi uygulayan hem de alan açısından oldukça kolay süreçlermiş gibi ortaya konduğunu ifade etmektedir (Tarımeri, 2007: 26-28).

Sağlık tedbirinin uygulanması kapsamında kurumlar arasında yaşanan başka koordinasyon sorunları ile de karşılaşmıştır. Araştırmamız kapsamında gerçekleştirilen kuruluş ziyaretlerinde sağlık tedbirinin uygulanması konusunda sorumlu tutulmuş Sağlık Bakanlığının (ÇKK'ya Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik, Madde 16; 15. Fıkra) bu tedbirin takibi ve Mahkemeye sunulacak raporların yazımı işini, ASPB'den talep ettiği, bu durumun kurumlar arası çatışma yarattığı bazı durumlar ile karşılaşmıştır. Bu tarz durumların mevzuatta yer alan kurum ve kuruluşlar arası işbirliği ilkesine uymadığı, uygulama ile mevzuat arasında uyumsuzluklar yaşandığı görülmektedir.

BSRM İlk Adım İstasyonunda gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde kız çocuklarının ifadelerinden özellikle yeni doğum yapmış ve yaşadığı cinsel istismar nedeni ile bazı fizyolojik sorunlar (ağrı, enfeksiyon vb.) ile baş etmek durumunda kalan kız çocuklarına yönelik sağlık hizmetinin daha nitelikli hale getirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. BSRM İlk Adım İstasyonunda odak grup görüşmesine katılan kız çocuklarının ifadeleri, yaşadıkları cinsel istismar deneyimi nedeniyle travmatize olmuş kız çocuklarının kuruluş ortamındaki şartlar nedeni ile ikincil bir travmatizasyona maruz kaldıklarını düşündürmüştür.

BSRM'lerde cinsel istismar nedeni ile korunma altına alınan kız çocuklarının yaşadıkları travmadan kaynaklı psikolojik sıkıntılar nedeni ile gündelik yaşamlarının, kendileri için çok önemli olan eğitim süreçlerinin negatif yönde etkilendiği görülmüştür. Bu tarvmayı atlatabilmeleri için (hamilelik, kürtaj, doğum süreçleri de dâhil olmak üzere) düzenli bir psikolojik desteğe erişemedikleri de gözlemlenmiştir. Kız çocuklarının yaşadıkları sorunlarda hastanelerin psikiyatri servislerine yönlendirilmelerini ve bunun sonucu olarak ilaç tedavisine başvurulmasını eleştirdikleri anlaşılmıştır. Bu bağlamda kız çocuklarının devamlılığı olan psikolojik destek taleplerinin karşılanması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Ancak, meslek elemanları tarafından kuruluş içerisinde uygulanmaya çalışılan cinsel eğitim, travma ile başa çıkma yöntemleri konularındaki eğitim programlarının kuruluşların iş akışındaki yoğunluktan ve eğitimleri gerçekleştirebilecek personel sayısındaki eksiklikten etkilendiği, bu programların sürekliliğinin sağlanamadığı görülmüştür. Meslek elemanlarının bu konularda kız çocuklarının yaş grupları da dikkate alınarak hazırlanmış özel eğitimler talep ettikleri belirtilmelidir. Hizmet içi eğitimlerdeki eksikliklerin yanı sıra personelin kız çocuklarının “güvenlik”lerini sağlamak amacı ile onların gündelik yaşamlarını sınırlandıran uygulamalara (internet ve sosyal ağlara erişimin ve dışarıda izinli geçirilecek sürelerin kısıtlanması vb.)

başvurmaları cinsellik konusundaki sıkıntılarını paylaşımlarının önündeki en büyük engeli oluşturmaktadır. Kız çocuklarının cinsel yaşamlarına dair paylaştıkları bilgilerden ötürü kısıtlanacaklarını düşünmeleri çoğu zaman bu konular üzerine konuşmamalarına neden olmaktadır. Meslek elemanlarının da (özellikle psikologların), kuruluşlarda yerleşikleşen ödül-ceza kültürünün uygulayıcısı olmak durumunda kalmalarının, kız çocukları ile aralarında derin sınırlar oluşturduğuna ve kuruluş içerisinde çok kısıtlı imkanlar dahilinde gerçekleştirebildikleri terapi ve psikolojik destek çalışmalarını olumsuz etkilediğine değindikleri görülmüştür. Bazı kız çocuklarının cinsellik konusundaki sıkıntılarını erkek personel ile paylaşma konusunda güçlük çektiğini belirtmesine rağmen, asıl sorunun meslek elemanının cinsiyeti değil, kız çocuklarına yaklaşım olduğu sonucuna varılmıştır. Kız çocuklarının kısıtlanma endişesi olmadan travmalarının kökeninde yatan cinsellik konusunu bu alandaki uzman kişiler (tercihen cinsel terapistler) ile konuşmaları gerektiği görülmektedir.

Araştırmamız kapsamında meslek elemanları ile gerçekleştirilen görüşmeler, hamileliğin sonlandırılması sürecinde de ASPB, Sağlık Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı arasındaki işbirliği ile ilgili bazı problemlere işaret etmektedir. Çocuğun hamileliğinin sonlandırılması gereken bazı durumlarda hâkimin kız çocuğunun ve kuruluş personelinin bildirimini yeterli bulmaması, ailesinin de onayını istemesi hastanelerin kürtaj işlemini gerçekleştirememesine, dolayısı ile hem meslek elemanlarının hem de kız çocuğunun zor bir süreç geçirmesine neden olmaktadır. Türkiye toplumunda oldukça yaygın olan töre ve namus kavramları nedeniyle hamilelik yaşayan çocukların çoğu zaman can güvenliklerinin tehlikeye girdiği ya da toplum tarafından damgalanarak karşılarına çıkan dışlanma pratikleriyle baş etmek durumunda kaldıkları bilinmektedir. Kendilerinden başka kişilerin verecekleri rıza ve yasal süre ile ilgili prosedürlere uyamadıkları için kız çocuklarının sağlıklı olmayan koşullarda hamileliklerinin sonlandırıldığı, bu durumun çocukların beden ve ruh sağlığını olumsuz etkilediği gerçeğinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Sert, 2012). *Özkara ve arkadaşlarının* (2011), küçük yaş grubunda yaşanan hamilelik veya doğum sürecindeki ölüm riskinin yetişkinlere göre daha yüksek olduğunu belirten çalışması, çocuk yaşta hamileliğin beden sağlığını bozacak nitelikte bir durum olarak ele alınması gerektiğini öne sürmektedir. Bu bağlamda hamileliğin sonlandırılması konusunda hekimlerin tıp etiği alanında özel eğitim almaları gerektiği görülmektedir.

Tüm bu tartışmalar memnuniyet anketi ve odak grup görüşmelerinden çıkan sonuçlar ile birlikte değerlendirildiğinde kız çocuklarının BSRM’de kaldıkları süre içerisinde aldıkları sağlık hizmetini genel anlamda yeterli bulmadıkları sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Kız Çocuklarının Eğitimlerine Verilen Desteğe İlişkin Değerlendirmeler

Yönetmelikte kuruluşlarda kalan çocukların örgün eğitim ve öğretime devam etmelerine öncelik tanınmış, bunun yanı sıra çocukların mesleki eğitim alabilecekleri eğitim kurumlarına (halk eğitim veya meslek eğitim merkezleri) yönlendirmeleri veya kuruluştaki bu eğitimlerin gerçekleştirilebileceği bölümlerin oluşturulması gerektiği belirtilmiştir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 5) Kuruluş personeline çocukların yaş, yetenek, ilgi ve isteklerini göz önünde bulundurarak hangi iş ve meslek dallarında eğitim alabilecekleri konusunda değerlendirmeler yapma görevi verilmiştir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 9) Çocukların okula ve işe devamlarını sağlama, başarı durumlarını takip etme, eğitim hayatları ile ilgili sorunlarını çözme ve bu konudaki bilgileri raporlama görevi ise kuruluştaki diğer meslek elemanları ile koordineli çalışma yürütmesi beklenen öğretmenlere verilmiştir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 22) Öğrenim gören çocukların tüm masraflarının ise kuruluş tarafından karşılanacağı belirtilmektedir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 45)

Belirlenmiş Minimum Standartlarda yönetmelik ile paralel şekilde “çocukların gereksinimlerine ve kapasitelerine uygun olarak örgün, yaygın ve mesleki eğitim almaları” gerektiği ifade edilmektedir. (Standart 2.11: Eğitim) Çocuğun her koşulda uygun eğitim alabilmesi için okul ve kuruluş arasında eşgüdüm sağlanması, çocuğun ilgi, yetenek ve tercihleri doğrultusunda yönlendirilmesi, çocuğun eğitim sürecinin düzenli olarak izlenmesi, çocuğun bu süreçte personel tarafından desteklenmesi, eğitim ile ilgili materyal ve kütüphane ihtiyacının karşılanması gerektiği belirtilmektedir. (Standart 2.11: Eğitim) Bunun yanı sıra çocukların eğitim kurumlarında “yuva çocuğu” olarak etiketlenmemeleri ve ayrımcılığa maruz kalmamaları için gerekli özenin gösterilmesi, çocukların bulundukları çevredeki okullara ve sınıflara dengeli bir şekilde yerleştirilmeleri gerektiği konusuna değinilmiştir. (Standart 2.11: Eğitim)

Memnuniyet anketi uygulanmış kız çocuklarının %52,0’sinin eğitimine (örgün veya açık öğretim) devam ettiği görülmektedir. Kız çocuklarına eğitim ile ilgili sorulan sorularda “Cevap Yok” yanıtının ağırlığı dikkati çekmektedir. “Cevap Yok” yanıtının oranının

eğitimine devam etmeyenlerin oranı ile paralel olduğu görülmektedir. Kız çocuklarının % 49,0'u okul/kurs ile ilgili ihtiyaçlarının karşılanması, % 48,0'i ödev yaparken yardım edilme sıklığı, % 47,0'si okul/kurs ile ilgili sorun yaşandığında alınan desteğin yeterliliği ve % 54,0'ü okula/kursa devam durumunun ve notlarının takip sıklığı ile ilgili soruya yanıt vermemişlerdir. Meslek edinmeyi sağlayacak eğitimlerin yeterliliği ile ilgili soruyu da kız çocuklarının % 31,0'inin cevaplamadığı belirlenmiştir.

BSRM'de kalan kız çocuklarının örgün eğitime devam durumunun oldukça düşük olması (%22,0) ve okulu terk edenlerin oranının (%39,0) yüksekliği göze çarpmaktadır.

Eğitim ile ilgili sorulara cevap veren kız çocuklarının önemli bir kısmının ise eğitim ile ilgili sorularda olumlu görüş bildirdiği belirlenmiştir. Mesleki eğitimin yeterliliği ile ilgili soruda da kız çocuklarının ağırlıklı olarak olumlu yargı bildirdiği belirlenmiştir. Mesleki eğitim ile ilgili “Ne Yeterli Ne de Değil” veya yetersiz yanıtını verenlerin oranı % 16,0'da kalmıştır.

Kız çocuklarının olumlu yargı belirten cevaplarına karşın eğitim ile ilgili sorulan sorularda “Cevap Yok” yanıtının ağırlığı ve örgün eğitime devam eden kız çocuklarının oranının düşüklüğü BSRM'lerde kalan kız çocuklarının eğitim süreçleri ile ilgili tam anlamı ile desteklenemediklerini, bu kız çocuklarının yönetmelikte ve Belirlenmiş Minimum Standartlarda belirtildiği üzere eğitime yönlendirmede yeterli başarının sağlanamadığını düşündürmektedir. Bazı odak grup görüşmelerinde eğitim konusunun kız çocukları tarafından hiç gündeme getirilmemiş olması da bu savı destekler niteliktedir.

BSRM'lere gerçekleştirilen ziyaretlerinde kız çocuklarının okuldan kaçma, ders konusunda başarısızlık, okuldaki arkadaşları ile anlaşamama, okulu bırakmak isteme vb. problemleri sosyal servis ile sürekli paylaştıkları görülmüştür. Personel ise ciddi travma ve psikolojik sıkıntılar ile başa çıkmaya çalışan kız çocuklarını eğitime yönlendirmenin güçlüklerinden bahsetmiştir. Örgün eğitime yönlendirilemeyen kız çocuklarının mesleki eğitime yönlendirilmeye çalışıldığı görülmüştür.

Eğitim konusunun gündeme getirildiği odak grup görüşmelerinde ise kız çocuklarının eğitim konusunda desteklendiklerini düşündüklerine ilişkin ifadeler kullandıkları görülmüştür. Kız çocuklarının okul arkadaşları ve öğretmenleri ile ilgili yaşadıkları sıkıntılarda kuruluş yönetimi ve meslek elemanları tarafından desteklenmelerinin kendileri için ne kadar önemli

olduğuna değinmişlerdir. Kız çocuklarının odak grup görüşmelerindeki ifadeleri bazı dersler için özel ders desteğine ihtiyaç duyulduğunu açığa çıkarmaktadır.

BSRM İlk Adım İstasyonunda kaldıkları süre içerisinde dışarı çıkamadıkları için kız çocuklarının okullarına devam edemediği, kuruluşta kız çocuklarının eğitim hayatları ile ilgili herhangi bir işlem yapılmadığı görölmüştür. Bu bağlamda BSRM İlk Adım İstasyonunda geçirilen sürenin mümkün olduğunca kısa tutulmasının kız çocuklarının eğitim hayatına döndürölmesinde önemli bir faktör olduğu düşünölmektedir.

BSRM'nin Güvenliğine İlişkin Değerlendirmeler

Yönetmelikte kuruluşlarda kalan çocukların güvenliklerini sağlamak, çocukları dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı korumak amacı ile güvenlik ve kontrol birimi oluşturulması ve bu birimin kuruluşa giriş ve çıkışlarda kontrol geerekleştirmesi gerektiği belirtilmektedir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 32, 62)

Belirlenmiş Minimum Standartlar, çocukların kaldıkları kuruluşlarda güvenlik önlemlerinin alınmasının ve acil durum planlarının sürekli güncellenerek personel ve çocukların bu konu hakkında bilgilendirilmesinin altını çizmektedir. (Standart 4.2: Kalınan Yerin Koşulları) Çocukların güvenliklerinin sağlanması amacı ile izlendikleri durumlarda ise mahremiyet haklarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. (Standart 2.4: Çocukların Mahremiyetine Saygı)

Memnuniyet anketine katılan kız çocuklarının yalnızca % 46,0'sı BSRM'de kaldığı süre içerisinde kendisini dışarıdan gelecek tehlikelere karşı “ok Fazla” ve “Fazla” güvende hissettiğini ifade etmiştir. Odak grup görüşmesine katılan kız çocuklarının kuruluşlarda gece nöbet tutan personelin tümünün kadın olmasını ve kız çocuklarının kuruluşlardan kaabilmesinin güvenlik açısından zafiyet olarak değerlendirdikleri görölmüştür. Bunun yanı sıra personelin mahremiyet hakkına saygı sınırını açan pratiklerinin (kız çocuklarının sosyal ağlar üzerinden takip edilmesi, dışarıda geçirdikleri süre açısından kısıtlanmaları vb.) bazı kız çocuklarına “güven” telkin ettiği anlaşılmıştır.

Güvenlik nedeni ile kuruluşa giriş-çıkışlarda üst ve çanta araması uygulamasının BSRM'lerde kalan kız çocukları tarafından kanıksandığı ancak, BSRM İlk Adım İstasyonunda bu uygulama ile ilk kez karşılaşan kız çocukları açısından yüksek derecede rahatsız edici

bulunduğu anlaşılmıştır. BSRM İlk Adım İstasyonunda kalan kız çocuklarının ifadeleri kuruluşa ilk kabul edildikleri gün yapılan üst aramasının mahremiyet hakkına saygı ile ilgili yerine getirilmesi gereken minimum standardın oldukça gerisine düştüğünü göstermektedir.

BSRM İlk Adım İstasyonunda gerçekleştirilen odak grup görüşmesinde kuruluşun bulunduğu semtte hareketli bir gece hayatı olması kuruluşun kız çocukları tarafından “tehlikeli” olarak değerlendirilmesine neden olmuştur. Bu kuruluşta töre nedeni ile ailelerinden kaçan kız çocuklarının en büyük ihtiyacı olan gizliliğin sağlanamadığı olaylar ile de karşılaşılması kız çocuklarının güvende hissetme duygusunun zedelenmesine neden olmuştur.

Stratejik planda (SHÇEK Genel Müdürlüğü, 2009: 184) altyapı konusunda en zayıf kuruluşlar arasında değerlendirilen BSRM’lerde, kız çocuklarının % 80,0’inin BSRM’de kaldığı süre içerisinde herhangi bir acil durum tatbikatına/eğitime katılmamış olduğunu belirtmesi güvenlik ile ilgili yerine getirilmesi gereken minimum standart ile tezat oluşturmaktadır.

BSRM Kurallarına İlişkin Değerlendirmeler

Yönetmelikte kız çocuklarının kuruluş kurallarına uygun davranmalarını sağlamak amacı ile Ödül ve Disiplin Kurulu kurulması gerektiği ifade edilmektedir. Kuruluş Müdürü ve personelin katıldığı bu kurulun bir diğer üyesi ise çocuk temsilcisidir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 13) Yönetmelikte olumlu tutum ve davranış geliştiren çocuklara verilen ödüllerin başında sosyal faaliyetlere katılım konusunda öncelik tanınması gelmektedir. Kurallara uygun davranmayanlara yönelik kısıtlamaların ise çocukların “psiko-sosyal gelişimini olumsuz etkilemeyecek biçimde uygulanması” gerektiğinin altı çizilmekte ve harçlıklardan en fazla % 50 oranında kesinti yapılabileceği belirtilmektedir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 14, 41) Yönetmelikte kısıtlamadan çok ödül sisteminin işletilmesi, ödüllerin kuruluştaki diğer çocukların da bulunduğu bir ortamda kısıtlamaların ise diğer çocukların bilmeyeceği bir şekilde verilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 14)

Belirlenmiş Minimum Standartlarda çocuklar için uygulanan kontrol ve yaptırımlara ilişkin bir politikanın belirlenmesi gerektiği, çocukların kontrol ve işleyişe ilişkin süreçler hakkında bilgilendirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Çocukların kabul edilemez davranışlarının destek ve rehberliğe duyulan ihtiyacın bir ifadesi olarak algılanması, yaptırımların temel hak ve

gereksinimlerin kısıtlanmasına yol açmaması gerektiği vurgulanmaktadır. (Standart 2.9: Çocuklar İçin Kontrol ve Yaptırım)

Belirlenmiş Minimum Standartlar, çocukların katılım görüntüsü altında başka çocukların cezalandırılması aşamasında yer almasının uygunsuz olduğuna değinmektedir. Bu bağlamda yönetmelikte belirtilen kuruluştaki kalan çocuklara verilecek cezaların tartışıldığı Ödül ve Disiplin Kurulu'nun bir üyesinin de çocuk temsilcisi olması söz konusu minimum standart ile ters düşmektedir. Bu durum çocuk temsilcisi ve kız çocukları arasındaki ilişkinin bozulmasına yol açmakta, kız çocukları arasındaki eşitsiz güç ilişkilerinin kuruluş idaresi tarafından yeniden üretilmesine neden olmaktadır.

Memnuniyet anketine katılan kız çocuklarının % 50,0-% 60,0 arasında bir oranda dışarıya izinli çıkma konusunda konan kuralları kendileri için fazla olarak değerlendirdikleri ve bu kurallardan memnun olmadıkları belirlenmiştir. Kuruluş Memnuniyet Anketi'ne katılan kız çocuklarının yanıtları kurallara uygun davranmayanlara verilen cezaların, örnek davranış sergileyenlere verilen ödüllerden sık hayata geçirildiğini göstermektedir. Memnuniyet anketinde kız çocuklarının kaldıkları BSRM'nin en sevilmeyen yönlerini sıraladıkları açık uçlu soruda birinci sırayı kurallar/cezaların aldığı görülmüştür.

Yönetmelikte cezaların diğer çocukların haberi olmayacağı bir şekilde verilmesi gerektiği belirtilmesine rağmen uygulamada tüm çocukların birbirlerinin cezalarını bildiği, ceza verme sürecinin işletilmesinde gizlilik prensibinin uygulanmadığı gözlemlenmiştir. Bu durumun kuruluşun gündelik yaşamında ceza kavramının yerleşikleşmesine ve hem personel hem de kız çocukları tarafından içselleştirilmesine neden olduğu görülmüştür.

Odak grup görüşmesine katılan kız çocuklarının ifadelerinden BSRM'lerde bir "ödül-ceza sisteminin" ceza ayağı daha aktif olmak üzere işletildiği anlaşılmıştır. Kız çocuklarının kuruluşu izinsiz terk etme, şiddet davranışı sergileme, kuruluşa geç gelme, kuruluş dışında uygunsuz davranışlar sergileme, intihar girişiminde bulunma ve kuruluştaki cep telefonu kullanma gibi nedenler üzerinden ceza aldığı görülmüştür. Kurallara uygun davranmayanlara verilen cezaların ağırlıklı olarak dışarıdaki izinlerin ve sosyal kültürel faaliyetlere katılımın kısıtlanması üzerinden tanımlandığı belirlenmiştir. Bazı durumlarda kuruluştaki temizlik yapmanın da ceza yöntemi olarak uygulandığı görülmüştür. Bazı BSRM'lerde kuruluşu izinsiz terk edenlerin kuruluşa geri döndüğünde diğer odalardan dezavantajlı konuma sahip

ayrı bir odaya alınması da bir ceza yöntemi olarak kendisini göstermektedir. Yönetmelikte kız çocuklarına yönelik kısıtlamalar arasında tanımlanan harçlıktan kesintiye gitme uygulamasından ise harçlık miktarlarının oldukça düşük olması nedeni ile kaçınıldığı belirlenmiştir. Bazı kız çocuklarının verilen cezaları gerekli olarak değerlendirdiği ancak, ağırlıklı olarak bu cezaları ağır buldukları ve başkalarının hataları yüzünden verilen toplu cezalar adaletsiz olarak tanımladıkları görülmüştür. Odak grup görüşmelerine katılan kız çocuklarının ifadelerinden özellikle iletişim kanallarının kısıtlanmasına yönelik verilen cezaların (dışarı çıkma izninin kısıtlanması) Belirlenmiş Minimum Standartlarda belirtilen “temel hak ve gereksinimlerin kısıtlanmasına yol açmaması” ilkesine ters düştüğü anlaşılmaktadır.

Odak grup görüşmelerinde cezanın verilmesi ve sürecin izlenmesinden sorumlu personel ise cezayı bir çözüm yolu olarak görmediğini belirtmiş ancak çok sayıda kız çocuğunun birlikte kaldığı kuruluştaki “düzeni” sağlamak için bu yola başvurmaya zorunda kaldıklarını ifade etmiştir. Özellikle kuruluştaki çalışan psikologlar, içinde yer almak durumunda kaldıkları ödül-ceza sisteminin kız çocukları ile aralarında mesafe yarattığına ve bu uygulamanın kız çocuklarının rehabilitasyon süreçlerindeki önemli yerlerini kaybetmelerine neden olduğunu belirtmişlerdir.

Yönetmelikte ödül olarak belirtilen sosyal faaliyetlere katılım konusunda öncelik tanınması konusunun kız çocukları tarafından ödül olarak algılanmadığı görülmüştür. Odak grup görüşmesine katılan personel, örnek davranış sergileyen kız çocuklarına daha farklı ödüller vermek istediğini ancak kuruluşun bu konuda bir maddi kaynağının olmaması nedeni ile ödül verme konusunda başarısız olduklarını belirtmişlerdir. Bazı BSRM’lerde ödül olarak tanımlanan dışarıda izinli geçirilecek saatlerin artırılması uygulamasının kız çocuklarının motivasyonunu arttırdığı gözlemlenmiştir.

BSRM İlk Adım İstasyonunda ise kuruluş kurallarının oldukça kesin ve kısıtlayıcı bir çerçevede tanımlanmış olmasının ayrı bir ödül-ceza sisteminin oluşmasına imkân vermediği görülmüştür. BSRM İlk Adım İstasyonunda gerçekleştirilen odak grup görüşmesinde kuruluşun “cezaevi” kavramı ile örtüştürdükleri, mağdur durumdaki kız çocuklarının kendilerini “kapatılma” ve cezalandırılma” temalarının nesnesi olarak tanımladıkları görülmüştür.

BSRM İçinde ve Dışında Düzenlenen Sosyal Kültürel Faaliyetlere İlişkin Değerlendirmeler

Yönetmelikte personel tarafından hazırlanan programlar çerçevesinde çocukların sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere katılımlarının sağlanması gerektiği belirtilmektedir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 37, 38, 39, 40)

Belirlenmiş Minimum Standartlarda personelin çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun sosyal ve kültürel etkinliklere katılım için olanaklar yaratması gerektiği belirtilmektedir. (Standart 2.3: Oyun ve Eğlence/Dinlenme Etkinlikleri)

Kuruluş Memnuniyet Anketi uygulanmış kız çocuklarının kuruluş dışında düzenlenen faaliyetlerden memnuniyet oranının oldukça yüksek olduğu (% 76,0) ancak bu faaliyetleri yeterli bulma oranının daha düşük kaldığı (%46,0) belirlenmiştir. Kız çocuklarının % 63,0'ünün kuruluş içerisindeki el işi odasındaki dersleri/faaliyetleri, % 55,0'inin ise kuruluştaki spor yapma imkânını yeterli olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Memnuniyet anketinde kız çocuklarının kaldıkları BSRM'nin en sevdikleri yönlerini sıraladıkları açık uçlu soruda birinci sırada sosyal-kültürel faaliyetlerin geldiği görülmüştür.

Odak grup görüşmelerinde kız çocuklarının ifadelerinden de kuruluş dışındaki etkinliklere katılmaktan mutluluk duydukları anlaşılmaktadır. Ancak, bazı kız çocuklarının dışarıdaki faaliyetlere diğer kızlar ile birlikte ve kuruluşun resmi aracı ile gitmeyi bir damgalanma pratiği olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Bazı kız çocuklarının bu duruma alternatif olarak danışmanı ile baş başa veya 2-3 kişilik küçük gruplar halinde bir yerlere gitme talebini dile getirdiği görülmüştür. Kuruluş personeli ile gerçekleştirilen odak grup görüşmesinde de kuruluştaki kalan kız çocukları ile büyük gruplar halinde dışarıdaki etkinliklere katılım konusunun çalışanlar açısından büyük sıkıntılara yol açtığı görülmüştür. Odak grup görüşmelerindeki ifadelerinden personelin de kız çocukları ile dışarıda kaliteli zaman geçirme ihtiyacı içinde olduğu, bireysel veya oldukça küçük gruplar halinde resmi araç kullanmaksızın aktivite gerçekleştirmeyi istedikleri ancak bu tarz aktivitelerin finansal olarak kuruluş tarafından karşılanmadığı belirlenmiştir.

BSRM İlk Adım İstasyonunda ise kuruluşun bulunduğu bina içerisindeki atölye ve spor salonlarından kız çocuklarının kaçma tehlikesi göz önünde bulundurularak “güvenlik” nedeni ile oldukça sınırlı bir şekilde faydalandığı gözlemlenmiştir. Bu durum odak grup

görüşmelerinde ilk adım istasyonunda kalan kız çocuklarının, BSRM’lerde kalan yaşlılarına göre çok daha fazla mekâna sıkışma, kapatılma ve baskı hissini vurgulayan ifadeler kullanmalarına neden olmuştur.

BSRM’ye Aidiyet Duygusu ve BSRM İşleyişine Katılım Durumuna İlişkin Değerlendirmeler

Yönetmelikte kuruluşlarda verilen hizmetin verimini artırmak ve çocukların yönetim işleyişine katılımlarını sağlamak amacı ile altı ayda bir çocuk temsilcisi seçilmesi gerektiği belirtilmiştir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 4) Çocuk temsilcisi, Koordinasyon ve Değerlendirme Kurulu tarafından önerilmekte ve çocuklar arasında yapılan gizli oy ve açık sayım yöntemi ile belirlenmektedir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 12) Seçilen çocuk temsilcisi Koordinasyon ve Değerlendirme Kurulu ile Ödül ve Disiplin Kurulunun üyesi olarak da tanımlanmaktadır. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 9, 13) Çocukların kuruluş yönetimine katılmalarını sağlamak amacı ile oluşturulan bir diğer mekanizma ise Çocuk Kurulu’dur. Çocuk temsilcisi başkanlığında 3 ayda bir toplanan bu kurulda çocukların kendi sorunları üzerine tartışması ve çözüme yönelik öneriler geliştirilerek idareye iletmeleri beklenmektedir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 12) Çocuklara yönelik tüm çalışmaların mesleki çalışma yöntemler eşliğinde “mümkün olduğu ölçüde çocuğun görüşü alınarak” yapılması gerektiğine (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 5), hizmetlerin amaç ve hedeflere uygun yürütülmesinden sorumlu tutulmuş kuruluş yöneticilerinin ise yönetim süreçlerinde çocukların fikirlerini alması gerektiğine değinilmiştir. (Standart 5.3: Yöneticinin Rolü)

Belirlenmiş Minimum Standartlarda çocuk temsilcisinin demokratik yöntemle seçilmesi konusu üzerinde durulmuş, personelin çocukların günlük yaşamlarında seçim/tercih imkânı yaratmaları ve çocukları bu konuda teşvik etmeleri gerektiği vurgulanmıştır. (Standart 2.5: Seçim/Tercih Yapma) Çocukların gündelik yaşamlarını etkileyen giyimleri, saç kesimleri, katılacakları etkinlikler konusunda seçim/tercih yapabiliyor olmalarının yanı sıra yemeklerin seçimi ve hazırlanmasında (Standart 2.1: Beslenme), kendileri için geliştirilmiş kural ve yaptırımların belirlenmesinde de (Standart 2.9: Çocuklar İçin Kontrol ve Yaptırım) katılımlarının sağlanması gerektiğine değinilmiştir. Bunun yanı sıra personelin çocukların dilek, istek ve görüşlerini ifade etmede çocuklara yardımcı bir rol üstlenmesi gerektiği (Standart 2.10: Çocukların Seslerini Duyurması) ve çocuklar ile ilgili işlerin çocuklar adına

değil çocuklarla birlikte yapılması gerektiği (Standart 2.6: İtibar ve Saygınlık) üzerinde durulmuştur.

Memnuniyet anketi sonuçlarından kız çocuklarının oldukça düşük bir oranda (% 27,0) BSRM'deki çocuk temsilciliği seçimine katıldığı ve yine aynı oranda (% 27,0) çocuk temsilcisinin çalışmalarından memnuniyet duyduğunu ifade ettiği görülmüştür. Anket görüşmesinde ilgili soru sorulurken birçok kez “çocuk temsilcisi” kavramının araştırmacı tarafından açıklanması gerekmiş, kız çocuklarının % 32,0'si soruya “Bilmiyorum/Hatırlamıyorum” yanıtını vermiştir. Ulaşılan veriler, çocuk temsilciliği sisteminin Belirlenmiş Minimum Standartlardaki ilkelere uygun şekilde hayata geçirilmediğini düşündürmüştür. Anket sonuçları ile paralel bir şekilde odak grup görüşmeleri ve kuruluş ziyaretleri sırasındaki gözlemlerde de çocuk temsilciliği konusu üzerinde oldukça az durulduğu görülmüştür. Bu bağlamda yönetmelik çerçevesinde kuruluştaki kalan kız çocuklarından daha farklı bir konumda tanımlanmış çocuk temsilciliği sistemi yerine yatay ilişkiler temelinde yapılandırılan akran dayanışma gruplarının iyi uygulamalara yol açabileceği düşünülmektedir. İyi uygulama örneği olarak sunulan akran dayanışması, konumu birbirine yakın olan çocukların kendilerine benzer durumda olan çocuklara destek olabilmeleri için bu konuda uzman kişiler tarafından eğitildikleri ve bu eğitim çerçevesinde uygulamaları hayata geçirdikleri bir çalışmadır (ECPAT & Youth Partnership Project, 2007). Bu bağlamda benzer deneyimler yaşamış kız çocukları arasındaki paylaşımın güçlendirici etkisinin ve akran dayanışma gruplarında yer almanın pozitif etkilerinin hizmetlerin iyileştirilmesine katkı sunduğu belirtilmektedir (ECPAT & Youth Partnership Project, 2007).

Memnuniyet anketine katılan kız çocuklarının % 48,0'i kendileri ile ilgili alınan kararlarda fikirlerinin dikkate alındığını belirtmişlerdir. Gerçekleştirilen kuruluş ziyaretlerinde de kız çocukları ile ilgili verilecek kararlarda kız çocuklarının fikrinin alınmaya çalışıldığı görülmüştür. Ancak kız çocuklarının kendileri ile ilgili işletilen süreçlerde fikirlerinin alınma durumunu odak grup görüşmelerinde dile getirmediikleri görülmüştür.

Kuruluş Memnuniyet Anketi uygulanmış kız çocuklarının kuruluş işleyişine katılıp katılmadığına yönelik daha somut örnekler üzerinden sorulan sorulara verdikleri yanıtlar incelendiğinde işleyişe katılım konusundaki oranların düşüklüğü kendisini göstermektedir. Kuruluş Memnuniyet Anketi'ne katılan kız çocuklarının % 19,0'u sosyal kültürel faaliyetlerin planlanma aşamasında fikirlerinin sorulduğunu ifade etmiş, fikirlerinin alındığını düşünme

oranı kuruluştaki yapılacak bir değişiklik (yeni alınacak bir eşya, dekorasyon vb.) konusunda % 15,0'e, yemek listesinin oluşturulmasında söz sahibi olma konusunda ise % 9,0'a inmiştir. Somut olaylar üzerine sorulan bu sorulara verilen yanıtlar kız çocuklarının BSRM'nin günlük işleyişinde çok az söz sahibi olduğunu düşündürmüştür. Bu bağlamda katılım ile ilgili minimum standartların karşılanamadığı görülmektedir.

Memnuniyet anketi uygulanan kız çocukları arasında kaldıkları oda istekleri dışında değiştirilmiş olan ve bu durumdan memnuniyet duymayan % 26,0'lık bir kesim olduğu göze çarpmaktadır. Ankete katılan kız çocuklarının % 54,0'ü ise kaldıkları odanın istekleri dışında hiç değiştirilmediğini ifade etmiştir. Bu oranlar, kuruluş idaresinin kız çocuklarının kaldıkları odayı istekleri dışında değiştirme olayından mümkün olduğunca kaçındığına işaret etmektedir. Memnuniyet anketine katılmış kız çocuklarının % 63,0'ü kaldıkları odayı istedikleri gibi düzenleyebildiklerini ifade etmiştir. Odalarını istedikleri gibi değiştirememeye nedenleri deprem nedeni ise eşyaların depreme karşı önlem amacıyla duvara sabitlenmesi, odanın dar ve odada kalan kişi sayısının çok olması ile açıklanmıştır.

Memnuniyet anketine katılan kız çocuklarının %30,0'unun iki ve daha fazla sayıda kuruluş değiştirdiği görülmüştür. Odak grup görüşmesine katılan kız çocuklarının ise % 17,2'sinin iki ve daha fazla sayıda kuruluş değiştirdiği belirlenmiştir. Bu oranlar kız çocuklarının kaldıkları kuruluşların mümkün olduğunca az değiştirildiğine işaret etmektedir. Araştırmalar yatılı hizmet alınan kuruluşların mümkün olduğunca az değiştirilmesinin aidiyet duygusunun gelişimi ve uygulanan rehabilitasyon süreci açısından önemine işaret etmektedir (Coy, 2009: 264).

Kuruluş Memnuniyet Anketi uygulanan kız çocuklarının dilek-şikâyet kutusunu kullananların (% 12,0) ve dilek-şikâyet kutusunu kullanmanın sorunlarının çözümüne katkıda bulunduğunu düşünenlerin oranının (% 33,3) oldukça düşük olduğu belirlenmiştir. Bu oranlar kız çocuklarının dilek-şikâyet kutusunu sorunlarının çözümü için bir metot olarak kullanmayı tercih etmediklerini göstermektedir. Kuruluş ziyaretlerinde her kuruluştaki bir dilek-şikâyet kutusu olduğu gözlemlenmiştir. Ancak, kız çocuklarının dilek ve şikâyetlerini kuruluş Sosyal Servisine sözlü bir şekilde iletme yolunu tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Odak grup görüşmelerinde kız çocukları tarafından dilek-şikâyet kutusu üzerine herhangi bir görüş bildirilmemiş olması da Kuruluş Memnuniyet Anketi ile ulaşılan verileri destekler niteliktedir.

BSRM İlk Adım İstasyonunda gerçekleştirilen odak grup görüşmesinde kuruluş işleyişinin ve çocuklara yönelik uygulanan kuralların kız çocuklarında aidiyet duygusunun oluşmasına izin vermediği görülmüştür.

BSRM Yönetiminin ve Personelinin Yaklaşımına İlişkin Değerlendirmeler

Yönetmelikte çocuklara verilen hizmetlerin “Çocuk Hakları Sözleşmesi çerçevesinde insan haysiyeti ve vakarına yaraşır” bir şekilde, kişilik haklarını ihlal etmeden, çocuğun yararı gözetilerek ve özel hayatın gizliliği korunarak gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmektedir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 5) Kuruluşta kalan en fazla 8 çocuğuna bir danışman görevlendirilmesi gerektiği de vurgulanmaktadır. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 5)

Belirlenmiş Minimum Standartlarda personelin çocukların öz değerlerine itibar ve saygı göstermesi, çocukların kişisel gereksinimlerinin farklılığını kabul etmesi (Standart 2.6: İtibar ve Saygınlık) ve çocuklarla olumlu, güvenli ve geliştirici ilişki kurması gerektiği, personelin görev tanımının net bir şekilde tanımlanması gerektiği (Standart 2.7: İlişkiler ve Bağlanma) belirtilmektedir. Bu bağlamda kuruluşlarda her çocuğun bir personel ile bağlantılandırılması ve personelin küçük bir gruptan sorumlu tutulması gerektiği ifade edilmektedir. (Standart 2.7: İlişkiler ve Bağlanma)

Yine Belirlenmiş Minimum Standartlar kapsamında çocukların özel bilgilerinin raporlandığı dosyaların düzenli bir şekilde tutulması ve kayıtların gizlilik ilkesi çerçevesinde korunması gerektiğine değinilmiş (Standart 5.1: Kayıtların tutulması), çocukların yüksek yararlarına uygun olabilecek şekilde personel yardımı ile kendi kayıtlarına ulaşabilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Standart 5.2: Gizlilik).

Memnuniyet anketine katılan kız çocuklarının kuruluşta görev yapan destek personelinin (yemek servisi yapan personel, sağlık personeli ve güvenlik görevlileri) memnuniyet durumunun oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir.

Kuruluş ziyaretleri sırasındaki gözlemlerden kuruluşta görev yapan bakım personeline “anne” şeklinde hitap etmenin yaygınlığı dikkati çekmiştir. Kız çocukları ve personel ile gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde bakım personeline “anne” şeklinde hitap konusunda yaklaşım farklılıkları belirlenmiştir. “Anne” demeyi reddeden kız çocukları ve “anne” olarak hitap edilmeyi tehlikeli bulan personele karşılık bu hitap şeklini benimseyen ve

kendisine iyi geldiğini belirten kız çocukları ve personel olduğu da görülmüştür. Kendisine “anne” şeklinde hitap edilen personelin aşırı sorumluluk duygusu ile yüklenme ve kişisel yaşamında tanık olduğu veya pratik ettiği “anne” figürünü profesyonel yaşamına taşıma eğiliminde olduğu görülmüştür. Özellikle meslek elemanı yetersizliği nedeni ile kız çocuklarının ağırlıklı olarak bakım personeli ile vakit geçirdiği durumların kuruluştaki meslek elemanları ve bakım personeli arasında rol karmaşasına neden olduğu, “anne” hitabının ise bu rol karmaşasını içinden çıkılmaz hale soktuğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda personel ve hizmetten faydalananlar arasında net bir sınır çizmenin hem hizmetten faydalananları korumak hem de hizmetin profesyonel bir düzlemde kurgulanmasını sağlamak açısından önemli olduğu ileri sürülmektedir (Bademci, 2012: 7). İstismar mağduru kız çocuklarının korunma altına alındığı yurt dışı örneklerde de aile yapısına referans veren hitap tarzından kaçınıldığı gözlemlenmiştir.⁶⁵ Kız çocuklarının ev tipi kurumsal yapılarda korunma altına alınmaları çok önemli bir gelişme olmakla birlikte, bu ev tipi yapılarda aile modeli yaklaşımının benimsenmemesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Kuruluş personeli ile gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde bakım personelinin kuruluştaki erkek personel çalışmasını kız çocukları ile karşı karşıya kaldıkları otorite sorununun çözümünde işlevsel gördükleri, hem meslek elemanlarının hem bakım personelinin erkek çalışanları kız çocuklarının görebileceği iyi örnekler olması açısından olumlu karşıladığı görülmüştür. Bu durum cinsel istismara uğrayan kız çocuklarının yatılı kaldığı kuruluştaki yalnızca kadınların istihdam edilmesi gerektiği yaklaşımına karşıt, nitelikli erkek personelin de bu alanda istihdam edilebileceği güncel yaklaşım ile paralellik göstermektedir (Colton & Williams, 2002). Odak grup görüşmelerine erkek personel ile ilgili dile getirilen kültürel

⁶⁵ 1-15 Temmuz 2012 tarihleri arasında Koç Üniversitesi Kadın Araştırmaları Merkezi’nin desteği ile Almanya/Berlin’de istismar mağduru çocukların ve genç kadınların hizmet aldığı merkezlere gerçekleştirilen ziyaretlerin gözlem notlarından aktarılmıştır: “Berlin’deki kuruluştaki uzmanlar, ‘abla’, ‘anne’ vb. şekillerde hitabın son derece zorlayıcı ve tehlikeli olduğunu düşünüyor. ‘Biz onların ne annesi, ne de ablasıyız. Burada çalışan profesyonelleriz. Bazen bize ‘anne’ veya ‘abla’ demek isteyenler çıkıyor. Onlara bunun doğru olmadığını açıklıyoruz.’ diyorlar. Yine de her kişiyi ayrı olarak ele almak gerektiğini, genel anlamda yalnızca isim kullanımını tercih ettiklerini, mesafe koymayı gerektiren durumlarda soyadı ile seslenmelerini isteyebildiklerini aktarıyorlar. Bu yaklaşımlarının kuruluştaki kalanları bağımsızlaştırma felsefesi ile paralel gittiği söylenebilir. İstanbul’daki kuruluştaki ise daha bağımlı ilişkilerin geliştirilebildiği, aile gibi olmanın Türkiye’de yaşayanlar için iyileştirici ve kuruluştaki bağlayıcı bir yanının olabileceği gözlemlenmiştir. Bu gözlemler kız çocuklarının ifadeleri ile de desteklenebilmektedir. Ancak aile içi şiddete uğramış bazı kız çocuklar ve genç kadınlar için bu tarz ortamların itici gelebileceği olasılığı da hesaba katılmalıdır. Bu bağlamda kuruluştaki aileye benzeme eğilimini son derece yapmacık ve samimiysiz bulanların varlığı da göz ardı edilmemelidir. Berlin’deki kuruluştaki çalışan ve Türkiye’deki uygulamaları da gözlemlene şansı yakalamış bazı uzmanlar, İstanbul’da hizmet veren kuruluştaki bu uygulamayı kültürel değerler ile açıklama eğilimi göstermektedirler. Türkiye’de kolektif olarak hareket etmenin daha önemli olduğunu, Berlin’de ise bireyselliğin ön plana çıktığını bu nedenle kurumsal bakımda aile kavramı etrafında ortaklaşmaya çalışmaya yarayan ‘anne’, ‘abla’ vb. hitap şekillerinin kullanımının Berlin’de mümkün olamayacağını belirtmişlerdir. Kuruluştaki kalanlar ve çalışanlar arasında kurulan ilişki ve mesafenin kültürel farklar üzerinden şekillendiği bu örnek üzerinden açıkça görülmektedir.”

değerler nedeni ile cinsellik ile ilgili konuları paylaşamama sorununun kuruluşta mutlaka kız çocuğunun danışabileceği kadın meslek elemanlarının olması ile çözülebileceği, kesinlikle erkek personel bulunan kuruluşlarda kalmama hassasiyeti gösteren kız çocuklarına yönelik kuruluşların da yapılandırılması ile çözülebileceği düşünülmektedir.

Memnuniyet anketinden ve odak grup görüşmelerinden çıkan sonuçlar, kız çocuklarının meslek elemanları ile daha fazla iletişim kurma ihtiyacına ve aralarındaki daha çatışmalı ilişki biçimine dikkat çekmektedir.

Memnuniyet anketine katılan kız çocuklarının % 44,0'ünün danışmanı veya meslek elemanları tarafından kendisine bir gün içerisinde ayrılan süreyi, % 60,0'ının ise konuşma ihtiyacı hissettiklerinde personele ulaşma imkânını yeterli bulduğu belirlenmiştir. Bu oranlar, kız çocuklarının meslek elemanlarına ulaşamadıkları durumlarda kuruluş müdürü ve temizlik bakım personeline başvurdıklarını göstermektedir. Bu durum memnuniyet anketine katılmış kız çocuklarının BSRM'de en çok güvendikleri kişi sıralamasında da kendisini göstermektedir. Kız çocuklarının ağırlıklı olarak meslek elemanlarına (% 55,0) güvendiklerini belirttikleri görülmüştür. Bunu % 15,0 ile kuruluş müdürü ve % 12,0 ile bakım personeli izlemiştir. Kuruluşta güvenecek hiç kimsesi olmadığını belirten % 12,0'lik oranın ise oldukça dikkat çekici olduğu düşünülmektedir.

BSRM'lerde gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinden birden fazla meslek elemanının görev yaptığı kuruluşlarda her meslek elemanının belli sayıdaki kız çocuğunun danışmanı olduğu, 12-15 yaş aralığındaki kız çocuklarının danışmanları ile daha fazla iletişim kurma ve güvenme eğilimi gösterdiği anlaşılmaktadır. Meslek elemanları ile gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde 12-15 yaş grubundaki kız çocuklarının danışmanlarından bekledikleri ilgilinin zaman sıkıntısı nedeni ile meslek elemanları açısından zorlayıcı olarak değerlendirildiği, küçük yaş grubundaki çocuklara bu anlamda nasıl davranacaklarını bilmediklerini ifade ettikleri görülmüştür.

16-18 yaş grubundaki kız çocuklarının ise danışmanları ve diğer meslek elemanları ile daha çatışmalı bir ilişki içerisine girebildiği anlaşılmaktadır. Bu yaş grubundaki kız çocuklarının özellikle danışmanlarının kendileri hakkındaki bilgileri diğer meslek elemanları ve kuruluş idaresi ile paylaşımını eleştirdikleri görülmüştür. Kuruluş kuralları ve uygulanan ödül-ceza sisteminin ise çatışmaların odağında yer aldığı görülmüştür.

BSRM'lere araştırma kapsamında gerçekleştirilen kuruluş ziyaretlerinde genel anlamda kız çocuklarının meslek elemanları ile görüşme taleplerinin karşılanmadığı durumlarda yüksek sesle protesto etme, kendine zarar verme gibi yöntemlere başvurulduğu ve ortaya çıkan negatif atmosferin kız çocuklarının rehabilitasyon süreçlerini olumsuz yönde etkilediği gözlemlenmiştir.

Kız çocuklarının kişisel bilgilerinin ve yürütülen mesleki çalışmaların raporlandığı dosyaların kız çocukları tarafından görülememesinin de bir başka çatışma alanı yaratılmasına neden olduğu görülmüştür. Kız çocuklarının kendileri ile ilgili tutulan dokümanları inceleyemedikleri bu uygulamanın “çocuğun personel yardımı ile kendi kayıtlarına ulaşabilmesi” ilkesine işaret eden minimum standart ile tezat oluşturduğu görülmektedir.

Anket sonuçlarından BSRM personeline güvendiğini belirten kız çocuklarının oranı (% 46,0), bu güveni “Ne Fazla Ne de Değil”, “Az”, “Çok Az” ve “Hiç” olarak değerlendirenlerin toplam oranından (% 48,0) daha düşük bulunmuştur. BSRM'lere düzenlenen kuruluş ziyaretleri sırasındaki gözlemler güven konusundaki oranının düşüklüğünün nedenleri arasında kız çocuklarının aktardığı bilgilerin gizliliğinin sağlanamıyor oluşunun da yer aldığını düşündürmektedir. Özellikle kayıp olan kız çocuklarını bulmak amacı ile Facebook, Twitter vb. sosyal ağlarda yer alan kişisel hesapları takip etme yoluna başvurulmasının, bu konuda kuruluştaki kalan bazı kız çocuklarının da personel ile iş birliğine girmesinin kuruluştaki güven ortamını zedelediği gözlemlenmiştir. Meslek elemanları ve destek personeli ile gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde ise bilgi akışının destek personeli, meslek elemanları ve kuruluş idaresi arasında karşılıklı ve sürekli olarak gerçekleştirildiği, bu uygulamanın kız çocuklarının “güvenliği” üzerinden hayata geçirildiği ifade edilmiştir. Meslek elemanları ve destek personeli ile gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde kız çocuklarının gerçekleştirdiği kuruluştan kaçma, kendine veya çevresine zarar verme, intihar girişimi vb. olumsuz olaylardan psikolojik açıdan olumsuz etkilendikleri, bu olayları en aza indirmek için kız çocukları “kontrol” altında tutmaya çalıştıkları anlaşılmaktadır.

Tek meslek elemanının görev yaptığı kuruluşlarda ise kız çocuklarının görüşme taleplerinin yeterince karşılanamadığı, bu durumun kuruluştaki çalışan meslek elemanının tükenmişlik sendromu ile baş etmek durumunda kalmasına neden olduğu anlaşılmaktadır. Tek meslek

elemanı ile çalışma yürütmenin hem yönetmeliğe hem de Belirlenmiş Minimum Standartlara aykırı olduğu görülmektedir.

Memnuniyet anketine katılan kız çocuklarının % 47,0'si şikâyet ve istekleri konusunda dikkate alınma durumunu, % 24,0'ü duygularının personel tarafından anlaşılma durumunu, % 38,0'i korkularını yenme konusunda personelden destek alma durumunu “Çok Fazla” ve “Fazla” olarak değerlendirmiştir. Olumlu yargı bildiren bu oranlar üzerinden bakıldığında kız çocuklarının psiko-sosyal süreçlerini ilgilendiren konularda olumsuz yargı bildiren kız çocukların sayısının azımsanmayacak düzeyde olduğu görülmektedir.

BSRM İlk Adım İstasyonunda gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinden dış ortam ile ilişkileri kesilen kız çocuklarının kuruluş personeli ile daha fazla iletişim ihtiyacı hissettiği ancak kuruluşun yapısı nedeni ile bu ihtiyaçlarının yeterince karşılanamadığı, kuruluş işleyişinde ve kendileri ile ilgili verilen kararlarda kız çocuklarının katılımının hayata geçirilemediği anlaşılmaktadır.

BSRM'lerde kalan kız çocuklarının kuruluş yönetimi ve meslek elemanları ile bazı durumlarda iletişim kuramama ve problemlerini aktarma konusunda sorun yaşamaları göz önünde bulundurulduğunda herhangi bir insan/çocuk hakları ihlali yaşanmaması için kız çocuklarının kuruluş dışından destek alabilecekleri bağımsız kişilere (avukat, danışman, çocuk hakları savunucusu vb.) ihtiyaç duyduğu düşünülmüştür. 2012/15 sayılı Çocuk Hizmetlerine İlişkin Genelge'de çocukların davaları ile ilgilenmek üzere ASPB bünyesinde bir hukuk servisi oluşturulması gerektiği belirtilmektedir (Madde 14). Kız çocuklarının davalarında görevlendirilmek üzere yapılandırılmış bu servisin kız çocuklarının kurumsal bakıma ilişkin sorunları ile ilgilenmediği görülmüştür.

BM Çocuk Hakları Komitesi Haziran 2012'deki sonuç gözlemlerinde, 20 Aralık 2009 tarih ve 64/142 sayılı BM Genel Kurul Kararına ek Çocukların Alternatif Bakımı için Yönlendirici İlkeleri'ne dikkat çekerek bazı önerilerde bulunmuştur. Bu öneriler özellikle ebeveyn bakımından yoksun çocukların kaldıkları kurumsal yapılarda daha vasıflı personel istihdam edilmesi ve “hem örnek uygulamaların hem de düzeltilmesi gerekebileceği noktaların belirlenmesi amacıyla çocuk bakım sisteminin ve bugüne kadar gerçekleştirilen kurum dışı çözüm uygulamalarının tarafsız bir değerlendirmeye tabi tutulması” şeklinde ifade edilmiştir (UNICEF, 2013). Avrupa Konseyi tarafından çocuklara yönelik kurum bakımını ele alan

raporda Türkiye’de bağımsız bir izleme sisteminin olmadığına vurgu yapmaktadır (Council of Europe, 2008).

Kız çocuklarına uygulanan Kuruluş Memnuniyet Anketi ile kız çocukları ve personel ile gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinden kuruluşlarda kız çocukları ve personel arasındaki ilişkide gizlilik, mahremiyet, saygınlık, bağlanma standartlarının yeterince karşılanamadığı görülmektedir.

BSRM’den Ayrıldıktan Sonraki Yaşama İlişkin Değerlendirmeler

Yönetmelikte çocuğun kuruluşta kaldığı süre içerisinde kuruluştan sonraki yaşamına hazırlanması amacı ile mesleki çalışmalar gerçekleştirmek ve çocuğun kuruluştan hizmet almaya devam edip etmeyeceğini değerlendirmek meslek elemanlarının görevleri arasında tanımlanmıştır. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 16) Kuruluştan ayrılan çocukların topluma uyum süreci tamamlanıncaya kadar izlenmesi ve desteklenmesi amacı ile bir izleme planı hazırlama görevi ise danışmanın görevleri arasında tanımlanmıştır. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 17) Kuruluştan ayrıldıktan sonra ekonomik desteğe ihtiyacı olan çocukların ekonomik anlamda desteklenmesi gerektiği de belirtilmiştir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 41) Kuruluştaki rehabilitasyon sürecini tamamlayan ancak bakım/korunma tedbirinin devamına ihtiyaç duyan çocukların ise kendilerine uygun kuruluşlara nakil edilmesi gerektiği belirtilmektedir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 33)

Belirlenmiş Minimum Standartlarda kuruluştan ayrılacak çocuklar için yazılı bir uyum programı olması gerektiği, çocukların kuruluşta kaldığı süre içerisinde aile yaşamı ve bağımsız yaşama hazırlık çalışmalarının yapılması gerektiği belirtilmektedir. Kuruluştan ayrılan çocukların çocuğa özgü belirlenmiş süre kapsamında izlenmeye devam edilmesi gerektiği de vurgulanmıştır. Çocuğun herhangi bir nedenle kuruluş ile ilişkisinin bozulması durumunda çocuğa ön yargısız hizmet verilmeye devam edilmesi ilkesi de bu standartlar çerçevesinde ifade edilmiştir. [Standart 1. 7: İyileştirme (Rehabilitasyon), Bakım Süreci ve Sonrası]

Memnuniyet anketine katılan kız çocuklarının % 56,0’sının kuruluşta kaldığı süre içerisinde hayata hazırlanma konusunda personelin ilgili davranma durumunu “Çok Fazla” ve “Fazla” olarak değerlendirdiği görülmektedir. Aynı soruya yanıt veren kız çocuklarının % 14,0’ünün hayata hazırlanma konusunda hiçbir zaman destek alamadıklarını ifade etmeleri ise oldukça önemli bulunmuştur.

Memnuniyet anketinin sonuçlarından kız çocuklarının kuruluştan ayrıldıktan sonra ağırlıklı olarak (% 44,0)⁶⁶ ailesinin yanına dönmek istediği belirlenmiştir. Kendi başına veya kız arkadaşı/arkadaşları ile birlikte ayrı eve çıkmayı düşünenlerin toplam oranı ise % 26,0⁶⁷ olarak bulunmuştur. En çok verilen yanıtlar arasında (% 13,0) “Sevdiğim insan ile evlenmek/birlikte yaşamak” ifadesi gelmektedir.

Kaldığı BSRM'den ayrıldıktan sonra başka bir kurumsal hizmetten faydalanmak istediğini belirtenlerin toplam oranı ise % 4,0 olarak bulunmuştur. 3 kız çocuğu gençlik evine, bir kız çocuğu ise kadın sığınma evine gitmek istediğini belirtmiştir. Bu oranlar kuruluştan ayrıldıktan sonra kız çocuklarına sağlanan kurumsal hizmetlerin yetersizliğine ve kuruluştan ayrıldıktan sonra karşılaşılabilecek sorunları enformel ilişkiler üzerinden çözmek durumunda kaldıklarına işaret etmektedir. Bu durum yönetmelikte belirtilen rehabilitasyon sürecini tamamlayan ancak, bakım/korunma tedbirinin devam edilmesine karar verilen çocukların kendilerine uygun kuruluşlara nakil edilmesi gerektiğini ifade eden maddenin pratikte tam anlamıyla uygulanamadığını düşündürmektedir.

Kız çocukları ile gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde de memnuniyet anketinin sonuçları ile paralel ifadelerle rastlanmıştır. Odak grup görüşmelerinde kız çocuklarının sevdiği kişi ile evlenerek kendi ailesine sahip olmak üzerine kurdukları hayalleri paylaşımları dikkati çekmiştir. Cinsel istismara uğrayan kız çocuklarının tekrarlayan istismarlara açık olduğunu öne süren bilimsel çalışmalar, bu kız çocuklarının riskli cinsel davranışlara girme ve ticari cinsel anlamda sömürülme riskine maruz kaldığını belirtmektedir (Lalor & McElvaney, 2010: 163, 172). Araştırma kapsamında gerçekleştirilen kuruluş ziyaretlerinde reşit olmaları nedeni ile kuruluştan ayrılan ve kısa bir süre içerisinde evlilik gerçekleştirilen kız çocuklarının, kuruluşa ziyarete geldiklerinde ev içinde yaşadıkları şiddet ve evliliklerini sonlandırma olaylarını personel ile paylaştıkları da gözlemlenmiştir.

Kız çocukların maruz kaldıkları erkek şiddeti sonucunda yaşadıkları travmaların bir sonucu olarak evlilikten ziyade eğitim, meslek edinme, iş sahibi olma vb. için yüreklendirilmeleri, kız çocuklarına reşit olduktan sonra da hayatlarını bağımsız olarak kurabilmelerine yardımcı olabilecek desteklerin mevzuatta açıkça belirtilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Ancak,

⁶⁶ Bu soruda kız çocuklarının % 31,0'i ailesinin yanına, % 7,0'si kardeş/kardeşlerinin yanına % 4,0'ü annesinin yanına, % 2,0'si ise babasının yanına dönmek istediğini ifade ettiği görülmüştür. Analiz aşamasında kardeş/kardeşler, anne ve baba yanı ifadeleri aile kapsamı içerisinde değerlendirilmiştir.

⁶⁷ Kız çocukları % 12,0 oranında kendi başına, % 12,0 oranında kız arkadaşı/arkadaşları ile birlikte eve çıkmak istediğini, % 2,0'si ise üniversiteye gitmek istediğini belirtmiştir.

2828 Sosyal Hizmetler Kanunu'nda (1983) korunma kararı kalkan ancak kurum ilişkisi sürdürülecek çocuklara verilecek desteklerin açık olarak belirtilmemesi, yalnızca evlenen kız çocuklarına çeyiz ihtiyaçlarını karşılamak üzere evlenme yardımı yapılabileceğinin ayrı bir maddede ele alınması (Madde 3) iyileştirme (rehabilitasyon), bakım süreci ve sonrası ile ilgili minimum standartla ters düşmektedir.

BSRM'lerde bakım ve korunma altında bulunan kız çocukların yaşlarının ağırlıklı olarak 15 yaş üstü olduğu ve önemli bir bölümünün ailesine dönmeyi düşünmediği göz önünde bulundurulduğunda 2828 sayılı kanundaki (1983) korunma kararının uzatılması hakkındaki maddenin (Madde 24) hayati önem taşıdığı görülmektedir. Mevzuatta korunma kararının kız çocuklarının eğitime devam etmesi, iş/meslek sahibi olmaya çalışması, bedensel, zihinsel ve ruhsal engelinin olması veya tek başına yaşamını sürdüremeyecek durumda olması halinde uzatılabileceği belirtilmektedir (Madde 24).

BSRM İlk Adım İstasyonuna cinsel istismar nedeni ile kabulü yapılmış kız çocuklarının % 11,8'inin kabul edildikleri tarihte 18 yaşında oldukları, yine BSRM İlk Adım İstasyonuna cinsel istismar nedeni ile kabulü yapılmış kız çocuklarının % 6,0'sının reşit olması nedeni ile kaydının kapatıldığı belirlenmiştir. Bu oranlar BSRM İlk Adım İstasyonuna cinsel istismar nedeni ile gelen 18 yaşını doldurmak üzere olan kız çocuklarının yarıdan fazlasının daha başka bir BSRM'ye yönlendirilmeden kuruluş ile ilişkisinin kesildiğini göstermektedir.

Kuruluş ziyaretleri sırasındaki gözlemlerden ve meslek elemanları ile gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinden hareketle ağır iş yükü altında çalışmak durumunda kalan yetersiz sayıdaki meslek elemanının kız çocukları için ayırdığı bireysel görüşme sürelerinin kuruluştaki kalanlara dahi yetmemesi, kuruluş bakımından ayrılan kız çocuklarının takibinin bu şartlar altında imkânsız olduğunu düşündürmektedir. Yönetmelikte belirtilen kuruluştan ayrılan çocukların topluma uyum süreci tamamlanıncaya kadar izlenmesi ve desteklenmesi amacı ile izleme planı hazırlanması maddesinin ise hayata geçirilemediği görülmüştür.

Kuruluş ziyaretleri sırasında kuruluş ile ilişkisi kesilmiş kız çocukları ile ilgili karşılaşılan ve Sosyal Servise ulaşabilmiş sorunların, meslek elemanlarının kişisel gayretleri ile çözülmeye çalışıldığı görülmüştür. Bu konuda gözlemlenen vakalar kuruluş bakımı dışındaki çocuklara maddi kaynak sağlanması konusundaki güçlüklerin ve kurumlar arası organizasyonsuzluğun anlaşılmasını sağlamıştır.

Tüm bu veriler, kız çocuklarının reşit olduktan sonra kurumsal bir hizmetten faydalanma oranının oldukça düşük olduğunu düşündürmektedir.

BSRM’de Çalışan Meslek Elemanı ve Destek Personeli Olmak

Yönetmelikte kuruluşların kapasitelerine, ihtiyaçlarına ve hizmet türünün özelliğine uygun sayıda ve tercihen görev yapacağı alanda eğitim almış, deneyimli personel ile çalışılması gerektiği belirtilmektedir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 6) Personelin kuruluştaki çocuklara uygulanan psiko-sosyal programlar ile ilgili eğitilmesi ve yılda en az bir kez hizmet içi eğitime katılması gerektiği ifade edilmektedir. (KBRM ile BSRM Yönetmeliği, Madde 38, 46)

Belirlenmiş Minimum Standartlarda kuruluşlarda çalışmak üzere en iyi kalitede personelin işe alınması ve yeni personelin kuruluşun çocuk koruma politikası ve işleyiş hakkında hizmet içi eğitimden geçirilmesi gerektiği belirtilmektedir. (Standart 3.1: İşe Alma ve Seçim) Personelin ebeveyn bakımından yoksun çocuklarla çalışmanın özelliklerine uygun ve çocuğun yüksek yararını gözetebilecek becerilere sahip olmasını sağlayacak eğitim ile donatılması gerektiği ifade edilmektedir. (Standart 3.4: Personelin Gelişimi ve Eğitimi) Kuruluşlarda personelin gelişimi, performansının niteliği ve çalışmalarını değerlendiren ve geri bildirimde bulunan bir danışmanlık (süpervizyon) ve destek mekanizması işletilmesi ve bu amaçla düzenli danışmanlık ve destek toplantılarının yapılması gerektiğine yer verilmektedir. [Standart 3.2: Danışmanlık (Süpervizyon) ve Destek] Kuruluşlarda yeterli sayıda ve nitelikte personel çalışması, personelde yapacağı iş ile ilgili uzmanlık ve deneyim aranması ve personele yaptığı işin niteliğine uygun ücret ödenmesi gerektiği belirtilmektedir. (Standart 3.3: Görevlendirme)

BSRM’lerde hayata geçen pratik, yönetmelik ve Belirlenmiş Minimum Standartlardaki kriterler ile karşılaştırıldığında uygulama ve mevzuat/yazılı ilkeler arasındaki çelişkiler kendisini göstermektedir. İstanbul ilinde cinsel istismar mağduru kız çocuklarının korunma altına alındıkları 5 kuruluştaki (Biri BSRM İlk Adım İstasyonu ve dördü BSRM olmak üzere) kuruluş müdürleri dışında toplamda 19 meslek elemanının görev yaptığı görülmektedir. 5 kuruluşun Sosyal Servis’inde görev yapan 5 psikolog, 9 öğretmen (6’sı el sanatları, 1’i beden eğitimi, 2’si branş öğretmeni olmak üzere), 2 sosyolog, 3 sosyal çalışmacı/sosyal hizmet uzmanının olduğu belirlenmiştir.

İstanbul ilinde BSRM ve BSRM İlk Adım İstasyonunda çalışan tüm meslek elemanlarının (kuruluş müdürleri hariç olmak üzere) özel hizmet alımı yolu ile sözleşmeli çalıştırılıyor oluşu ise bir diğer eleştiri noktasıdır. Son yıllarda kadrolu personel çalıştırmak yerine özel hizmet alımı yolu ile personel istihdam etmenin kurumun genel politikası olarak benimsediği anlaşılmaktadır (SHÇEK, 2010: 6).

Bunun yanı sıra ASPB'ye bağlı kuruluşlarda aynı unvan ile çalışmalarına rağmen yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere farklı biçimlerde istihdam edildikleri için personelin aldığı maaşlar farklılık göstermektedir. Bu durum da çalışma barışını zedelemekte, aynı işi yaparak daha düşük ücret alan personelin motivasyonunun azalmasına neden olmaktadır. Mevzuat ve uygulama arasındaki bu uyumsuzlukların kuruluşlarda çalışma yürüten personel üzerinde olumsuz etkilere neden olduğu görülmektedir.

Avrupa'da çocuk koruma sisteminin gidişatı üzerine gerçekleştirilen değerlendirmelerde de maddi anlamda kaynak sorununun çocuklar ile çalışacak nitelikli personelin istihdamı üzerinde olumsuz etkisine değinildiği görülmektedir (Reding, 2012: 7).

Lindsay (1999: 416), cinsel istismar nedeni ile kurumsal bakım altına alınmış çocukların zaten ciddi bir şekilde zarara uğradığına bu nedenle aldıkları korunma hizmetinde onlara yardım edebilecek nitelikte personel ile karşılaşma haklarına vurgu yapmaktadır.

Çocuk koruma sistemi içerisinde yoğun baskı, iş yükü ve zaman sıkıntısı altında çalışan personelin desteklenmesi açısından, personelin yaşadığı süpervizyon için zaman ayırma sıkıntısı da göz önünde bulundurularak, en azından çalıştıkları vakalar üzerinden tartışma yolu ile onların profesyonel yetilerini geliştirmeye yönelik süpervizyonun oldukça önemli olduğu görülmektedir (Ruhston & Nathan, 1996: 357).

Cinsel istismar mağduru kız çocuklarının korunma alındığı BSRM'lerde çalışan meslek elemanları ve bakım personeli ile yapılan görüşmelerden personele yönelik özel eğitim programlarının proje düzeyinde kaldığı, bu eğitimlerin yaygınlaştırılmadığı ve sürekliliğinin sağlanamadığı sonucu çıkarılmıştır. Özellikle destek personelde birbirinden öğrenme pratiğinin hayata geçirildiği, kuruluştaki iş yoğunluğu nedeni ile meslek elemanlarının hizmet içi eğitim programları oluşturma konusunda sıkıntı yaşadığı, destek personelin alan ile ilgili eğitim desteğinden mahrum kaldığı görülmektedir.

ÇKK'da mahkemede çalışacak personelin konu ile ilgili yüksek lisans yapmış olmasının tercih nedeni olarak kanunda belirtilmesi oldukça önemli olmakla birlikte, bu maddenin çocuk koruma sistemi içerisindeki tüm kurum ve kuruluşları kapsayacak biçimde düzenlenmesi ve kanun metninin hayata geçirilmesini sağlayacak düzenlemelerin yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Kuruluşlardaki meslek elemanı sayısının işin niteliğine ve zorluğuna göre çok alt düzeyde olması kuruluşların işleyişinde temizlik/bakım personelinin etkinliğinin artmasına neden olmaktadır. Kuruluş bünyesinde yetersiz sayıda meslek elemanı sorunu nedeni ile sosyal servisin etkinliğinin azalması, eğitim seviyesi düşük olan temizlik/bakım personelinin son derece hassas durumdaki çocuklar ile daha yoğun bir çalışma yürütmek durumunda kalmasına ve görev tanımlarının muğlaklaşmasına neden olmaktadır.

BSRM'lerde görev tanımının muğlaklığı, personelin (ister meslek, isterse destek personeli olsun) iş tanımının içinde yer almasa da kız çocukları ile ilgili birçok konu ile ilgilenmek durumunda kalması, organizasyon eksikliğinin iş akışını yavaşlatması faktörlerine kuruluşların fiziksel yapısından kaynaklanan sorunlar, kurallar ile ilgili kız çocukları ile yaşanan çatışmalar, kurumlar ve kuruluşlar arası iletişimsizlik, personelin iş yükü, kuruluş kapasitesinin fazla oluşu, hizmet içi eğitim ve psikolojik destek/süpervizyon yokluğu, sosyal haklar konusundaki eksiklikler eşlik etmektedir. Kuruluşlarda personel açısından olumsuz şartları listeleyen bu uzun listenin personelin tükenmiş hissetme eğilimini beslediği gözlemlenmiştir. Personelin sıkıntılarının hizmet verilen kitlenin sıkıntılarının önüne geçtiği durumların kuruluşlarda hedeflenen rehabilitasyon sürecinin işletilememesine neden olduğu görülmektedir (Bademci, 2012).

Yönetmelikte bağışçı ve gönüllüler ile kurulan ilişkiler üzerinde durulmuştur. Bağışların bağışçılar tarafından çocukların onurlarını zedeleyecek ve duygusal psikolojik sorunlara yol açacak şekilde dağıtılamayacağı belirtilmektedir. (KBRM ve BSRM Yönetmeliği, Madde 48)

Belirlenmiş Minimum Standartlarda da kuruluşlara gönüllü kişilerin ziyaretlerinin çocukların mahremiyet duygusunu zedelemeyecek biçimde yapılması gerektiği ifade edilmektedir. (Standart 2.4: Çocukların Mahremiyetine Saygı)

Kız çocukları ile gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde gönüllü kişiler tarafından kuruluşlarda yaygın bir çalışma yürütülmediği, bazı kız çocuklarının zorlandıkları derslerinde

yardım için gönüllü öğretmen talebinde bulundukları, bu talebin kuruluştaki meslek elemanları tarafından karşılanmaya çalışıldığı görülmüştür. Kız çocuklarının bağışçılar tarafından kendilerine toplu bir şekilde kıyafet alınarak kuruluşa getirilmesi yöntemini eleştirdikleri, kıyafetlerini kendilerinin alabileceği hediye çeki uygulamasını ise beğeni ile karşıladıkları görülmüştür. Bağışçıların yönetmelik ve minimum standart çerçevesinde belirlenmiş kız çocuklarının onurunu koruma ilkesini hayata geçirebilmelerinde kuruluş yönetiminin yönlendirmesine ihtiyaç duydukları düşünülmektedir.

Çocuğun Cinsel İstismarı İle İlgili Sisteme Bütüncül Yaklaşım

Kız çocuklarının ve kuruluştaki çalışan personelin bakış açısından kuruluş işleyişine yönelik dile getirilen sıkıntıları yalnızca kuruluş yönetimindeki aksaklıklar üzerinden açıklamaya çalışan bir yaklaşımın son derece yetersiz kalacağı düşünülmektedir. Bu araştırma kapsamında kuruluş bakımı ile ilgili aksaklıkların sistemin bütüncül olarak ele alınmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bütüncül yaklaşımın devlet tarafından yapılandırılması ancak sistemin tüm paydaşlarının bu yaklaşımı benimsemesi gerekmektedir (European Expert Group on the Transition from Institutional to Community-based Care, 2012: 22). Ülke çapında iyi bir koruyucu/önleyici sisteme ve çocuk merkezli hukuksal alt yapıya sahip olmamanın kuruluşların işleyişini daha da zorlaştırdığı görülmüştür. Bu bağlamda tartışmanın geri kalan kısmı, Türkiye’deki koruyucu-önleyici faaliyetlerin, ulusal mevzuattaki aksaklıkların değerlendirilmesinin ardından kurumsal yapıya ilişkin bir yeniden yapılanma önerisinin tartışmaya açılması üzerinden kurgulanmaktadır.

- **Çocuğu Cinsel İstismardan Koruyucu ve Cinsel İstismarı Önleyici Çalışmalar**

Ziyalar (1998: 42-45), önleme çalışmalarının tıbbi tedavi, rehabilitasyon ve izleme çalışmalarından çok daha yararlı ve ekonomik olduğuna değinerek 1980’lerin başından itibaren okul öncesi ve ilkököl çağındaki çocuklara yönelik çok sayıda cinsel istismarı önleme programının geliştirildiğine dikkati çekmektedir. Önleme çalışmaları tüm toplumun bilinçlendirilmesini hedef alan birincil önleme, risk altındaki aileler ve çocuklara yönelik gerçekleştirilen ikincil önleme ve istismar ile karşılaşmış aileler ve çocuklar için tedavi ve rehabilitasyon programları eşliğinde olayın tekrar gerçekleşmemesini hedefleyen üçüncül önleme çalışmaları olarak üç aşamada tanımlanmaktadır (*Ziyalar*, 1998: 44-45). Araştırmalar okullarda çocukların cinsel istismardan korunmaları için uygun olan ve olmayan dokunma biçimleri hakkında ve cinsel istismar ile karşılaştıklarında ne yapacakları konusunda eğitilmiş

kişiler tarafından bilgilendirilmelerinin faydalarına vurgu yapmaktadır (Baker v.d., 2013: 44-45; Finkelhor, 2009:).

Aktepe (2009), sağlık çalışanları, aile ve okulun çocuğun cinsel istismarı konusunda bilgi sahibi olmasının hem istismarın önlenmesi hem de erken tanınip doğru yaklaşımlarda bulunulması açısından son derece önemli olduğunu belirtmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın okul öncesi ve ilköğretim programlarını inceleyen çalışma, okullardaki cinsel eğitimin yalnızca vücut kısımlarının adları, fonksiyonları, üreme bilgileri vb. ile sınırlı kaldığını ve cinsel eğitim kavramının eğitim programı içerisinde hak ettiği yeri bulamadığını savunmaktadır (Çalışandemir v.d., 2008: 25). Çalışma, cinsel eğitim alanında hedeflerin belirlenmesi gerektiğini, bu hedeflerin bölgelere, illere, ilçelere veya mahallelere göre de değişiklik gösterebileceğini ve bu nedenle hedeflerin belirlenmesi için ailelere ve çocuklara yönelik geliştirilmiş değerlendirme araçlarına gereksinim duyulduğunu ileri sürmektedir (Çalışandemir v.d., 2008: 25).

Çocukların sosyalizasyon süreçlerinde aile ile birlikte en önemli yere sahip okul ortamında korunmasına yönelik okul sosyal servislerinin kurulması gerektiği düşünülmektedir. Eğitim çağındaki çocukların eğitime devam edip etmediğinden başlayarak aile içerisinde ihmal-istismara uğrayıp uğramadıkları, sokakta çalıştırılma, yaşama, madde kullanımı vb. risklere açık olup olmadıkları ya da bu risklere maruz kalıp kalmadıklarının erken tespitine yönelik risk önleyici çalışmaların hayata geçirilmesi açısından okulun kritik bir noktada durduğu görülmektedir.

Çocukların okul dışında da cinsel istismardan korunmalarına yönelik sistemli çalışmalar yürütebilecek kurumsal yapılara ihtiyaç duydukları düşünülmektedir. Çocuk ve gençlik alanındaki koruyucu/önleyici hizmetlerin en etkin şekilde verilebileceği, her ilçede olması gereken Çocuk ve Gençlik Merkezi, Aile Danışma Merkezi ve Toplum Merkezi sayılarının Türkiye çapında oldukça yetersiz olduğu tespiti yapılabilir (SHÇEK, 2010: 6).

Çocuklara yönelik cinsel istismarı önlemek amacı ile ulusal mevzuatta cinsel suçlara verilen cezaların ağırlaştırılmasına yönelik bir yaklaşımın benimsendiği, bu konu ile ilgili çalışmaların yürütüldüğü görülmektedir [TMK'da Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi, 2011(a)(b)(c)]. Çocuklara yönelik cinsel istismar suçlarında cezanın artırılmasının, çocukların haklarının hukuki metinler çerçevesinde korunmasının önemli olduğu

düşünülmekle birlikte çocuklara karşı cinsel suçlar ile mücadele edebilmek için toplumsal yapı üzerinde çalışmanın öncelikli olması gerektiği düşünülmektedir. Bu bağlamda çocukların cinsel istismarı ile ilgili birincil, ikincil ve üçüncül önleme çalışmalarının aktif olarak hayata geçirilebileceği çocuk ve gençlik alanında çalışma yürüten gençlik ve toplum merkezi gibi kuruluşların desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir.

- **Yasal Düzenlemeye Genel Bir Bakış**

Kız çocuklarına yönelik cinsel istismara yaklaşım konusundaki aksaklıkların ancak kanun metinleri arasındaki çelişkilerin ortadan kaldırılması ile giderilebileceği düşünülmektedir.

T.C. Anayasası'na bakıldığında çocukların Madde 10 “Kanun önünde eşitlik”, Madde 41 “Ailenin korunması ve çocuk hakları”, Madde 61 “Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler” ve Madde 62 “Yabancı ülkede yaşayan Türk vatandaşları” başlıkları altında ele alındığı görülmektedir. Bu noktada çocuk hizmetlerine yönelik mevzuat ve yasal düzenlemeler ile ilgili gerçekleştirilen yeniden gözden geçirme çalışmalarında öncelikli olarak anayasa metninin üzerinde durulması gerektiği düşünülmektedir. Çocuklar ile ilgili alınacak kararlara ve hayata geçirilen uygulamalara yön veren üst metnin anayasa olduğu düşünüldüğünde, anayasada başlı başına bir “Çocuk Hakları” bölümü oluşturulmasının gerekli olduğu görülmektedir. Bu bölüm, çocuğu hakkın sahibi olarak tanımlayan, çocuğun tüm haklarını yasa ile güvence altına alan bütüncül bir yaklaşımla oluşturulmalı ve çocuklara yönelik diğer düzenlemeler bu alt yapının üzerine kurulmalıdır.

5395 sayılı kanunun “koruma” kanunu olarak tanımlanması da çocuğu pasif, edilgen, korunmaya muhtaç bir varlık olarak algılayan bakış açısının yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda, 5395 sayılı ÇKK'nın çocuğun yalnızca mağdur olduğu veya suça sürüklendiği durumlarda korunduğu değil; çocuğun her anlamda iyilik halinin göz önünde bulundurulduğu, çocuğun esenliği için devletin tüm yasal ve idari önlemleri alması gerektiğinin vurgulandığı bir yasa metni haline getirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Kanun maddelerinin çocuğu odağa koyarak düzenlenmesinin yanı sıra uygulamaların çocuğun yüksek yararı ilkesi çerçevesinde hayata geçirilmesi ve bunun takibinin de yasa ile güvence altına alınmasının hayati önem taşıdığı düşünülmektedir.

- **Türk Ceza Kanununda Yer Alan Çocuğun Cinsel İstismarı Maddesi Üzerine Değerlendirme**

TCK’da çocuğun cinsel istismarını konu alan 103. ve 104. Maddede yaşa bağlı bir ayırım yapıldığı, çocukların 15 yaş altı ve üstü olmak üzere ele alınarak farklı kriterler çerçevesinde değerlendirildiği görülmektedir. Burada 15-18 yaş arasındakiler için nispi bir cinsel özgürlük tanımlanırken, 15 yaş altındakilerin hiçbir şekilde cinsel özgürlüğe sahip olmadığı, dolayısı ile 15 yaşından küçüklerin “rıza” göstermiş sayılamayacağı vurgulanmaktadır (Yalçın Sancar, 2008: 14). TCK’daki bu ikili ayrımı eleştirip, ergenlik ölçütünün esas alındığı üçlü bir sınıflandırmaya gidilmesini önerenler de bulunmaktadır (Savaşçı, 2012: 63). Bu görüşe göre çocuklar 0-11, 11 (12)-15 ve 15-18 yaş ayırımına göre değerlendirilmeli, erken olgunlaşan 12 yaş üstü çocuklar konusunda da “rıza”nın belirleyiciliği söz konusu olmalıdır (Savaşçı, 2012: 63). Cinsel istismara uğrayan mağdur çocuğun kategorizasyonunun çocukların bir suçun faili olmaları durumunda geçerli olan yaş kriterine (0-12, 12-15 ve 15-18) dayanarak yapılması gerektiği görüşü de savunulmaktadır (Yalçın Sancar, 2008: 14). Burada amacın faili değil mağduru korumak olduğu, 15 yaşın altındaki tüm çocukların aynı biçimde değerlendirilemeyeceği, özellikle çok küçük yaşlardaki pedofili kurbanlarının 15 yaş altı diğer çocuklardan daha ağır bir eyleme maruz kaldığı öne sürülmektedir (Yalçın Sancar, 2008: 14).

Bunun yanı sıra “cebiri, tehdit ve hile olmaksızın” 15 yaşını doldurmuş iki çocuk arasında yaşanan cinsel deneyimde, çocuklardan birinin şikâyeti üzerine diğer çocuğun veya 15 yaşını doldurmamış iki çocuk arasında yaşanan cinsel ilişkide şikâyet aranmaksızın (yaygın bir şekilde) fail kabul edilen erkek çocuğun cezalandırılmasının yine çocuklar arası eşitsizliğe örnek oluşturduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Suçlanan tarafın da çocuk olduğu ve çocuk olmasından kaynaklı korunması gerektiği düşüncesinin bu bağlamda gündeme getirilmesi gerekmektedir. Bu yaklaşımların BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, ÇKK ve TCK içerisinde geçen “çocuk” tanımı ile çelişkili olduğu görülmektedir.

TCK’da çocuğun cinsel istismarı konusunu ele alan 103. Maddede çocuğun cinsel istismarı suçunda cezayı arttıran nitelikli unsurların arasında “Suçun sonucunda mağdurun beden veya ruh sağlığının bozulması” ifadesi yer almaktadır. Çocukluk döneminde yaşanan cinsel istismarın sonuçlarının yetişkinlikte de sürdüğünü kanıtlayan bilimsel çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, mağdurun beden veya ruh sağlığının bozulup/bozulmadığının sorgulanması çocuk yararını gözetmeyen bir yaklaşımın yansıması olarak kendini göstermektedir. Yaşanan cinsel istismarın çocuk tarafından oldukça zor dile getirilebilmesi nedeni ile olayın yaşandığı tarih ile çocuğun konu ile ilgili muayene edildiği tarih arasında çoğu zaman yıllar olması bu uygulamanın sorgulanmasını zorunlu kılmaktadır. Beden ve ruh

sağlığının bozulup bozulmadığına ilişkin hazırlanacak raporun alınma sürecinin mağdur üzerinde baskı oluşturan, tekrar mağdurlaştıran ve travmalara neden olan yapısının da çocuk hakları açısından ele alınması gerekmektedir. Yaşadıkları cinsel istismarı bildirmeleri durumunda ailenin dağılması ve toplum tarafından damgalanma korkusu, istismarın eve gelir getiren kişi tarafından işlenmesi durumunda ekonomik anlamda zor duruma düşme tehdidi gibi ekonomik ve toplumsal faktörlerin yanı sıra adaletin işleyişi konusundaki bazı sıkıntılar da mağdurun suçu bildirmekten kaçınmasına yol açmaktadır (Sert, 2012: 65). *Özkara ve arkadaşları* (2011: 11) da, Türkiye’de cinsel istismar konusunda yasadaki eksiklik ve çelişkiler ile Adli Psikiyatri alt yapısının henüz hazır olmaması nedeni ile uygulamada pek çok mağduriyete yol açan “ruh sağlığının bozulması” konusundaki adli tıbbi değerlendirmelerin tüm olumsuzluklar giderilinceye kadar askıya alınması ve yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

- **Kız Çocuklarının İhtiyaçları Çerçevesinde Bir Yeniden Yapılanma**

Dünyada terk edilen bir yaklaşım olmasına rağmen Türkiye’de korunma ihtiyacı olan çocuklara verilen en temel hizmetin kurum bakımı olduğu belirtilmektedir (Gökçearslan Çifci, 2009: 63). Ülkemizde çocukların yalnızca binde üçünün devlet korunmasında olduğunu belirten *Gökçearslan Çifci* (2009: 64), dünyada çocukların ihtiyaçlarına göre pek çok alternatif hizmetin geliştiğini ancak Türkiye’de devlet korunması altında olmayan çocuklara yönelik herhangi bir sosyal hizmet modeli uygulanmadığına dikkati çekmektedir. 2011-2013 yılları arasında BSRM’lerden hizmet alan kız çocuklarının sayılarına ilişkin istatistikler, kuruluşlarda kayıtlı görünen kız çocuklarının yarısına yakınının kuruluşlarda fiilen kalmadığını göstermektedir (ASPB, 2013b). Bu oran kuruluşlarda korunma altında bulunmayan ancak cinsel istismara maruz kalmış kız çocuklarına yönelik bir izleme ve destek mekanizmasının olması gerektiğini göstermektedir.

Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin 14. Maddesi, çocukların aile içinde uğradıkları cinsel istismardan korunmaları için iki müdahale yöntemine değinmektedir: 1) Olaya neden olan şahsın uzaklaştırılması, 2) Mağdurun aile ortamından uzaklaştırılması. Mağdurun evden uzaklaştırılmasının çocuğun korunması açısından net avantajları olduğu gerçeği yadsınamamakla birlikte mağdur konumundaki çocuğun evden uzaklaşmak durumunda kalmasının onun için yıkıcı etkileri olduğu ve bu uygulamanın ayrıca bir travmaya neden olabileceği vurgulanmaktadır (Stein &

Nofziger, 2008: 161-162). Bu bağlamda çocuğun yararına olacak değerlendirmeler yapıldıktan ve gerekli önlemler alındıktan sonra mağdur yerine failin evden uzaklaştırılması yaklaşımının benimsendiği görülmektedir (Faller, 1993).

Araştırma kapsamında kız çocukları ile gerçekleştirilen görüşmelerde (istismarcı olmayan) ailesinin yanında desteklenebilecek iken kuruluştaki bakım/korunma altına alınmış birçok vaka ile karşılaşıldığı belirtilmelidir. Kız çocuklarının kurum bakımına alınmadan korunması için hem çocuğa hem de ailesine yönelik danışmanlık, psiko-sosyal destek ve izleme mekanizmasının kurulamamış olması birçok problemle karşılaşılmasına neden olmaktadır. Makro düzeydeki politikalar bağlamında ele alınmayan bu sorunlar kurum ölçeğinde çözümlenememekte, bu durum problemlerin büyümesine ve kronikleşmesine neden olmakta, kız çocuklarını daha da kırılgan hale getirmektedir.

Kendi aileleri yanına döndürülmesi mümkün olmayan kız çocuklarının ise yalnızca kuruluşların bünyesinde bakım ve koruma altına alındığı, koruyucu aile kurumunun bu noktada işlerlik kazanmadığı görülmektedir. Yönetmelikte çocukların koruyucu veya gönüllü aile ile evlat edindirme hizmetlerinden yararlandırılabilmesi belirtilmekle birlikte (KBRM ve BSRM Yönetmeliği, Madde 33) bu maddenin BSRM’lerde korunma altına alınan kız çocukları açısından uygulanmadığı görülmüştür. Bu noktada Türkiye’de resmi olmayan aile temelli bakımın yaygın olduğu ancak profesyonel anlamda koruyucu aile uygulamasının geliştirilemediği belirtilmektedir (Akyüz, 2012: 431).

Bakanlık, Avrupa Birliği’ne uyum süreci çerçevesinde yurt ve yuva tarzı yapılar yerine en fazla 30-60 kapasiteli, ev tipine uygun (her birimde 10-12 çocuk kalacak) biçimde yapılandırılan Sevgi Evleri ve her odada 2-3 çocuğun kaldığı en çok 5-8 çocuğun barınıp yaşamlarını sürdürebileceği çocuk evlerinin yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar yapılacağını ifade etmektedir (BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 44. Maddesi Uyarınca Hazırlanan Rapor-İkinci ve Üçüncü İlerleme Raporu, tarih yok: 17; ASPB Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2013). Bu bağlamda BSRM binalarının seçiminde de ev tipi yapılanmaya yaklaşılmaya çalışıldığı görülmektedir. Ancak kuruluşların kapasitelerinin⁶⁸ ve kuruluşların günlük işleyişindeki yaklaşım tarzının kurumsal yapıdan uzaklaşma hedefinin oldukça uzağına düştüğü görülmektedir.

⁶⁸ İstanbul’daki BSRM İlk Adım İstasyonunun kapasitesi 33 olarak belirlenmişken, BSRM’lerin ise 16-20 kişi arasında değişmektedir.

Kurum Bakımında Yaşayan Çocukların Hakları Konusunda Avrupa Konseyi Tavsiye Kararının Uygulanmasına İlişkin Rapor'da Avrupa ülkelerinin kurumsal bakım konusunda gerçekleştirdiği çalışmalar karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Bu raporda Türkiye'de çocukların korunma altına alındıkları kuruluşların Belirlenmiş Minimum Standartları yakalayıp yakalamadığına ilişkin Avrupa Konseyi'ne net bir yanıt verilmemiş olduğu, çocukların haklarını tanımlayan standartların tam anlamıyla oluşturulamadığı, bağımsız bir izleme ve çocukların başvurabileceği/şikâyetlerini dile getirebileceği sistemin henüz oluşturulmadığı raporlanmıştır (Council of Europe, 2008: 44).

Cinsel İstismar Nedeni İle Korunma Altına Alınmış Kız Çocuklarının İhtiyaçları Üzerinden BSRM Bakımının Değerlendirilmesi

Türkiye'de cinsel istismar nedeni ile korunma altına alınan kız çocuklarına yönelik hizmetlerin çeşitlendirilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Her kız çocuğunun ihtiyaçlarının birbirinden farklı olduğu gerçeğinden hareketle kız çocuklarının büyük gruplar halinde yatılı hizmet aldıkları kuruluşların onların bireyselleşmelerine imkân tanımadığı görülmektedir. Bu bağlamda kuruluşlardaki bakım kültürünün kendisinin risk faktörü olarak kız çocuklarını olumsuz yönde etkileyebileceği belirtilmektedir (Coy, 2009). Yabancı uyruklular, engeli olanlar, hamileler, ensest mağdurları, ticari cinsel sömürü mağdurları, 15 yaş üstündeki kız çocuklarının özelleşmiş sorunlarının öne çıktığı görülmektedir.

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen dosya taramasında BSRM İlk Adım İstasyonuna cinsel istismar nedeni ile 2008-2012 yılları arasında kabulü yapılan Refakatsiz Sığınmacı-Mülteci statüsündeki kız çocuklarının sayısındaki artış dikkati çekmektedir. Ülkelerinden ayrılmak zorunda kalmış refakatsiz çocukların cinsel istismar riski olduğu belirtilmektedir (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, 1995: 8). Cinsel istismar nedeni ile kabulü yapılan başka ülkelerden gelen kız çocuklarının sayısı 2008 yılında 6 ve 2009 yılında 3 olarak kaydedilmişken, 2010 yılında 27, 2011 yılında 60 ve 2012 yılında ise 58 olarak raporlanmıştır. BSRM'lere gerçekleştirilen kuruluş ziyaretlerinde BSRM'lerde çalışacak personelde ikinci bir dil bilme zorunluluğunun aranmadığı, Türkçe dilini konuşamayan sığınmacı/mülteciler ve Türkiye'nin doğu bölgelerinden göç edenler ile kuruluş personeli arasında bir dil probleminin yaşandığı görülmüştür. Dil problemi nedeni ile bu kuruluşlardan hizmet almaya çalışan kişilerin sorun yaşadığı ve iletişimin sözlük, elektronik çeviri siteleri vb. araçlar ile sağlanmaya çalışıldığı görülmüştür. Başvuru yapan kişi ile iletişimi son derece

sınırlandıran bu durumun çok kültürlü/dilli çalışanların bu kuruluşlarda istihdamı ile aşılabileceği düşünülmüştür. Dil probleminin personel tarafından çözülemediği durumlarda ise sosyal hizmet birimlerinin yardım talep edebileceği bir çevirmen hizmetine hızlı ve rahat bir şekilde ulaşmalarının mümkün kılınması gerektiği görülmektedir.

BSRM İlk Adım İstasyonu üzerinden gerçekleştirilen dosya taramasında ise kız çocuklarının dosyalarında engellilik durumlarını bildirir bilgilere rastlanmamıştır. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen kuruluş ziyaretlerinde BSRM’lerde fiziksel engeli olan (sağırılık dâhil tüm işitme bozuklukları, dil ve konuşma dil bozuklukları, körlük dâhil görme bozuklukları, ortopedik bozukluklar, diğer fiziksel engeli olanlar vb.) kız çocuğu ile karşılaşılacakla birlikte, hafif zihinsel gerilik tanısı almış az sayıda kız çocuğunun bu kuruluşlardan hizmet aldığı görülmüştür. Türkiye’de psikiyatri kliniklere başvuru yapan cinsel istismar vakalarında da zihinsel gerilik (mental retardasyon) oranlarının dikkat çekici bir seviyede olduğu belirtilmektedir (Göker v.d., 2010: 19). Bu durum *McEachern* (2012: 387) tarafından ortaya atılan cinsel istismar ve engellilik üzerine gerçekleştirilen bilimsel çalışmalarda zihinsel ve gelişimsel engellilik dışındaki engel türlerinin görmezden gelindiği tespitinin kurumsal bakım konusunda da geçerli olduğunu düşündürmektedir. Engeli olan ve cinsel istismara uğramış kişilerin mağdurlara yönelik oluşturulmuş sisteme ilk başvurularının çocukluk çağından ziyade yetişkinlik döneminde gerçekleştiği belirtilmektedir (Grossman & Lundy, 2008: 39). Bu durum, BSRM’lerde de aynı sürecin geçerli olduğunu düşündürmektedir.

Yurt dışındaki örnekler, özellikle ticari cinsel sömürü mağduru olan kız çocuklarının sosyal hizmetlerden yararlanma durumunun düşüklüğüne işaret ederek bu kız çocuklarına yönelik sosyal hizmet yaklaşımının daha esnek ve daha fazla güven ilişkisi üzerine inşa edilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır (Cusick, 2002: 245). Ticari cinsel sömürü mağduru kız çocuklarının satıcıları tarafından gelir kaynaklarını kaybetmeme adına gizlenmeleri ya da kız çocuklarının kendilerini gizlemeleri nedeni ile çok azının sistem tarafından bilindiği ve sosyal hizmetlerden faydalanamadığı belirtilmektedir (Cusick, 2002: 232). Türkiye’de ticari cinsel sömürüye maruz kalan kız çocukları üzerine 1998⁶⁹ yılında yapılan gerçekleştirilen araştırmanın sonuçları, kız çocukların sorunları olduğunda kolay ulaşabilecekleri, temel gereksinimlerini karşılayabilecekleri, baskı görmedikleri ve çalışanların kendileri ile empati kurabildikleri bir merkez istediklerini göstermektedir (Küntay & Erginsoy, 2005: 179-183).

⁶⁹ Küntay ve Erginsoy, 1998 yılında cinsel sömürü mağduru çocuklara yönelik varolan hukuksal ve yönetsel çerçevede uluslararası normlara ve standartlara uygun bir başvuru merkezi olmadığını ifade etmektedirler.

Kız çocukların ifadelerinden cinsel sömürüye maruz kalan çocukların (özellikle ticari cinsel sömürü mağdurlarının) korunma altına alındığı merkezlerin yurt dışı literatürü destekler bir şekilde kız çocukların yanında bir bakış açısı ile kurgulanması gerektiğine işaret etmektedir. Bu bağlamda sokakta sürekli yer değiştirmek durumunda kalan ticari cinsel sömürü mağduru kız çocuklarının ihtiyaç duydukları acil durumlarda kendilerinin (polise ihtiyaç duymadan) ulaşabilecekleri BSRM İlk Adım İstasyonunun önemi ortaya çıkmaktadır. Kuruluş ziyaretleri sırasında meslek elemanları ile gerçekleştirilen görüşmelerde İstanbul ilinde faaliyet gösteren BSRM İlk Adım İstasyonunun işleyiş biçiminin (polis aracılığı ile sisteme giriş, kapalı kapı sistemi, ticari cinsel sömürü mağduru kız çocukları tarafından kısıtlayıcı olarak tanımlanabilecek kuruluş kuralları) bu kız çocuklarını kuruluştan daha da uzaklaştırdığını, erişilmesi çok güç olan bu profile erişimi imkânsızlaştırdığını belirtmişlerdir. BSRM İlk Adım İstasyonunun işleyiş biçiminin töre, namus cinayeti vb. nedeni ile ailesinden kaçmak durumunda kalan kız çocukları için daha uygun olabileceği düşünülmüş ancak, bu noktada odak grup görüşmesine katılan ve can güvenliği tehlikesi yaşayan kız çocuklarının kuruluşun bulunduğu semti tehlikeli olarak tanımladıkları görülmüştür. Dolayısı ile ihtiyaçlardaki farklılaşma nedeni ile ticari cinsel sömürü mağduru kız çocukları ile can güvenliği tehlikesi yaşayan kız çocuklarının aynı tip ilk adım istasyonundan faydalanamayacağı görülmektedir. İstanbul ilinde ASPB'ye bağlı sokakta yaşayan erkek çocuklarına hizmet veren başka bir kuruluştaki ise erkek çocuklarının 7/24 saat esasına dayalı bir şekilde, istedikleri zaman polise başvurmalarına gerek kalmaksızın başvurabilecekleri bir istasyonun hizmet vermekte olduğu bilinmektedir. Bu durum odak grup görüşmelerinde kız çocuklarının dile getirdikleri aile içinde yaşanan cinsiyet ayrımcılığının devlet eliyle gerçekleştirilmesi şeklinde okunabilir. Cinsler arası eşitlik ilkesi çerçevesinde erkek çocuklar için sunulan sosyal hizmetlere iyi örnek olarak gösterilebilecek bu kuruluştaki yaklaşım tarzının özellikle sokakta yaşama deneyimi olan ve ticari cinsel sömürü mağduru kız çocuklarına yönelik de uygulanması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Araştırma kapsamındaki kuruluş ziyaretleri ve odak grup görüşmelerinde personelin farklı yaş gruplarına (12-15 ve 16-18) yönelik nasıl yaklaşım geliştirmesi gerektiğine ilişkin sıkıntılarını paylaştıkları görülmüştür. Benzer sıkıntıların yurt dışında cinsel istismar konusunda özelleşmiş hizmet veren kuruluşlarda çalışan personel tarafından da dile getirildiği görülmektedir. Londra'daki bir merkezde cinsel istismar mağduru kız çocukları ile çalışanlar 15 yaş altındaki kız çocukları ile "her şeyin çok net olduğunu" ve bu nedenle otoritenin daha

etkin kılınabildiğini ancak daha büyük yaş gruplarında işlerin karmaşıktığı ve zorluklar yaşandığı ifade edilmektedir (Harper & Scott, 2005: 65-66).

Cinsel istismar mağduru olup olmasına bakılmaksızın farklı gelişim dönemlerinin farklı yaklaşımlar gerektirdiği bilinmektedir, ancak cinsel istismar nedeni ile kuruluş korunmasında olan kız çocukları ile yaşanan sıkıntıların mevzuatta söz konusu iki yaş grubuna ayrı yaklaşım tarafından da beslendiği söylenebilir. Mevzuatın 15 yaş altındaki küçüklere hiçbir biçimde cinsel özgürlük tanımayan yaklaşımına karşılık, 15 yaş üstündeki kız çocuklarına tanıdığı nisbi özgürlüğün onların kuruluş bakımındaki tüm kız çocuklarına gösterilen yaklaşımı daha baskıcı olarak algılamalarına neden olduğu görülmektedir (Yalçın Sancar, 2008: 14). Bu durum 16-18 yaş grubu kız çocukları ile gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde kuruluş personeli ile çatışma noktalarının ifade edildiği diyaloglarda kendisini göstermektedir. Bu bağlamda daha büyük yaş grubundaki kız çocuklarını koruma sisteminin içerisinde tutabilmek, aldıkları hizmetin sürekliliğini sağlayabilmek için hak temelli ve esnek bir yaklaşımın önemli bir noktada durduğu görülmektedir. Kuruluşlardan herhangi bir nedenle ayrılan kız çocuklarının dosyalarının kapatılmamasının ve kız çocukları tarafından ihtiyaç duyduklarında dönebilecekleri bir yer olarak tanımlanmanın önemli olduğu belirtilmektedir (Harper & Scott, 2005: 91).

Türkiye’de ensest sorunu üzerine ayrıntılı bir inceleme yapan çalışma, ensest vakalarında rehabilitasyon sürecinin zorluklarına dikkati çekmektedir. Mağdur çocuğun suçlu hissetmesine neden olabilecek her türlü davranıştan kaçınılması ilkesi üzerinden hem ailenin hem de çocuğun terapötik destek alması ve ihtiyacı olan ailelere ekonomik destek sağlanması gerektiğine vurgu yapılmaktadır (Bozbeyoğlu v.d., 2009: 136).

Araştırmamız kapsamında gerçekleştirilmiş odak grup görüşmelerinde kız çocuklarının aile içinden ve aile dışından cinsel istismara uğrama durumunun BSRM bakımını değerlendirmelerinde farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak, araştırma kapsamında gerçekleştirilen dosya taramasında ensest mağduru bazı kız çocuklarının mahkemeye yaptıkları şikâyeti geri aldıkları durumlar ile karşılaşmıştır. Bu tarz dosyalar, kız çocuklarının ailelerinin kendileri yüzünden dağılması ve aile bireylerinden birinin cezalandırılması olayından suçluluk hissettiği durumlara işaret etmektedir. Bu bağlamda aileye terapötik ve ekonomik desteğin önemi ortaya çıkmaktadır.

Araştırmamız kapsamında gerçekleştirilen görüşme ve kuruluş ziyaretlerinde hamilelik veya annelik deneyimi yaşayan kız çocuklarının kendi durumlarına özgü sorunlar ile baş etmek durumunda kaldıkları anlaşılmaktadır. Hamileliğini sonlandırmaya karar veren kız çocuklarının bürokratik işlemler nedeni ile oldukça zorlu bir süreç geçirdikleri, meslek elemanlarının kanun metinlerindeki muğlaklık nedeni ile bu bürokratik yapıyı aşmada güçlük çektikleri görülmektedir. Hamileliğini sürdürmeye karar veren kız çocukları için ise BSRM’lerde hamilelik sürecindeki sağlığı ile ilgili özel bilgilendirme ve psikolojik desteğin önemi kendisini göstermektedir. Kız çocukları odak grup görüşmelerinde hamilelik süreçlerinde yemek konusundaki isteklerine duyarlı davranılmasını memnuniyetle karşılandığını belirtmişler ancak sağlık ve psikolojik destek konusundaki uygulamalarda bazı eksiklerin altını çizmişlerdir. Hamileliğin hemen ardından bebeklerin BSRM’ye yakın bir yuvaya yerleştirilmesi, bebeği ile iletişimini sürdürmek isteyen çocuk-anneler açısından sıkıntılı bir durum oluşturmaktadır. Gerçekleştirilen kuruluş ziyaretlerinde çocuk-annelerin bebekleri ile birlikte istedikleri kadar vakit geçirememeleri, bebeklerini süt verme saatleri esnasında kısa sürelerde görebilmeleri durumunun psikolojilerini olumsuz etkilediğine dair ifadeler kullandıkları görülmüştür. Tüm bunların yanı sıra odak grup görüşmelerinde özellikle daha küçük yaştaki kız çocukları hamilelik deneyimi yaşayan kız çocukları ile birlikte yaşamak istemediklerini çok açık bir şekilde ifade etmişlerdir.

Çocuğun Cinsel İstismarında İlk Müdahaleyi Gerçekleştirecek Mekanizmanın Önemi

Çocukların cinsel istismarı konusunda Türkiye’de tartışılmakta olan güncel konulardan biri de cinsel istismarın tıbbi değerlendirmesinin uygun olmayan şekilde yapılmasının travmatik etkiler yaratabileceği üzerine odaklanmaktadır. Kurumsal yapı tarafından üretilen bu travmanın önüne geçmek amacıyla cinsel istismar olgularının adli boyutunun değerlendirildiği Adli Tıp Kurumu ile mağdurların yaşadıkları cinsel travmalar ile başa çıkmaya yardımcı olacak "Psikososyal Travmaya Maruz Kalanlarla Çalışma Programı"nı hayata geçiren İstanbul Tıp Fakültesi Psikiyatri Ana Bilim Dalı arasında koordineli bir çalışmanın hayata geçirildiği görülmektedir (Sezgin,1995: 25).

2002-2006 yılları arasında hastanelerin çocuk koruma birimlerine getirilen çocuk istismarı vakalarını konu alan çalışma, 2000 öncesinde Türkiye’de hastanelerin çok koruma birimlerine çok nadir vakanın başvuru da bulunduğu, 2000 sonrasında ise çocuk istismarına yönelik

hastane tabanlı multi-disipliner ve inter-disipliner çalışmaların artması ile bu başvuru oranlarında ciddi bir artış görüldüğünü ileri sürmektedir (Agirtan v.d., 2009: 252).

2009-2010 yılları arasında Ege Üniversitesi Çocuk Koruma Birimi'ne gelen çocuk istismarı vakaları üzerinden çocukların demografik ve klinik özelliklerine ilişkin analiz içeren çalışma ise, henüz hastanelerin çocuk koruma birimleri, sosyal hizmetler ve polis arasında kurulmuş olan düzenli işleyen bir sistemin olmadığına dikkati çekmektedir (Koç v.d., 2012: 123).

2013 yılı itibari ile de, İstanbul, Marmara, Gazi, Mersin, Kocaeli, Çukurova ve Karadeniz Teknik ve Cumhuriyet Üniversiteleri'nde Çocuk Koruma, Uygulama ve Araştırma Merkezleri'nin çalışmalarını yürüttüğü ancak bu çalışmaların sistematik bir bütün içerisinde değerlendirilemediği görülmektedir.

Başbakanlık, 2012 yılında cinsel istismar mağduru çocukların; kolluk kuvvetleri, adli merciler ve sağlık kurumları tarafından ayrı ayrı değerlendirilmesi sürecinde yaşadıkları ikincil travmayı önlemek amacı ile ÇİM'lerin kurulması yönünde bir Genelge (2012) yayınlamıştır. Yurt dışı örnekler ile paralel bir şekilde cinsel istismar mağduru çocuklara yönelik “adli ve tıbbi işlemlerin bu alanda eğitilmiş kişiler tarafından tek seferde yapılması” ilkesine dayanarak çalışma yürütecek ÇİM'lerin üniversite bünyesindeki hastanelerde kurulması ve Sağlık Bakanlığı tarafından koordine edilmesine karar verilmiştir (ÇİM konulu Başbakanlık Genelgesi, 2012).

Amerika ve Kanada'da cinsel istismar mağduru çocukların adli-tıbbi değerlendirilmelerinin bu tarz bir sistem ile yapıldığı görülmektedir. Kanada'da da 1984'ten beri cinsel istismar mağdurlarına 7/24 destek sağlamak amacı ile Sağlık Bakanlığı tarafından finanse edilen sağlık ve sosyal hizmet çalışanlarının ekip çalışması anlayışına dayalı hastane tabanlı Cinsel Saldırı Bakım ve Tedavi Hizmetleri yürütülmektedir (UK Department of Health, 2012: 15). Bu hizmetler 2003 yılında cinsel istismar mağduru kız çocukları ve onların (istismarcı olmayan) aile üyelerine özelleşmiş bakım sunacak şekilde genişletilmiştir (UK Department of Health, 2012: 15). Bir ağ sistemi esasına dayalı çalışan sistemde Toronto'da yer alan hastane, çocuklara verilen hastane tabanlı hizmetlerin koordinasyonundan sorumlu tutulmuştur (UK Department of Health, 2012: 16). Hastane ve klinikler 12 yaşın altındaki çocuklara uzmanlaşmış müdahale yapabilecek durumda olup tüm hastaneler çocuklara ve onların

(istismarcı olmayan) ailelerine destek verebilmek için Çocuk Ruh Sağlığı Merkezi ile ortak çalışma yürütmektedir (UK Department of Health, 2012: 16-17).

ABD’de 1992 yılında Kanada’daki sisteme benzer bir şekilde çalışan 22 merkez bulunmakta iken bu sayının 2007 yılında 50 eyalette toplam 650’nin üzerine çıktığı belirtilmektedir (Jones v.d., 2007: 1070). ABD’de cinsel istismar mağduru çocukla ilgili çalışma yürüten alanların (Tıp, hukuk ve çocuk koruma sistemi) tek çatı altında toplandığı bu merkezlerin sayısının, çocuk cinsel istismarı olgularının değerlendirilmesi ve koordine edilmesindeki güçlükleri aşmak; cinsel istismarın soruşturulması sırasında çocukla gerçekleştirilecek görüşmeleri en aza indirmek; çocukların ihtiyaçlarını çocuk dostu bir ortamda karşılamak amacı ile yaygınlaştırıldığı belirtilmektedir (Miller & Rubin, 2009: 13). Bu merkezlerin cinsel istismar mağduru çocuklara yönelik verilecek sağlık hizmeti konusunda en iyi uygulama örneği olduğu vurgulanmaktadır (Edinburgh v.d., 2008: 1125).

Araştırmamız kapsamında gerçekleştirilen kuruluş ziyaretleri sırasında meslek elemanları ile gerçekleştirilen görüşmelerde ÇİM sisteminin BSRM’lerdeki sorunları azaltabileceği yönünde görüş bildirmişlerdir.

Araştırma kapsamında cinsel istismar mağduru kız çocuklarının ya kurum bakımına alındığı ya da çocukla ilgili herhangi bir şey yapılamadığı belirlenmiştir. Çocuk, çocuk koruma sistemine giriş yaptığında uğradığı istismarı tekrar tekrar (polise, mahkemeye, sosyal hizmet uzmanına) anlatmak durumunda kalmakta, kişisel bilgilerini paylaşmadan ve adli bildirim gerçekleştirilmeden koruyucu/destekleyici bir hizmetten faydalanamamaktadır. Kurumsal hizmetten faydalanabilmek için polise, mahkemeye şikâyetle bulunulması ve korunma kararının resmi yollar ile alınması gerekmektedir. Adli sisteme bildiri yapılan kız çocukları Acil Korunma Kararı ile kurum bakımı altına alınmaktadır. Bu durum, ailesi ile görüşmek isteyen kız çocuğunun ailesi ile görüşmemesine (ya da çok az görüşebilmesine), öncelikli olarak danışmanlık/psikolojik destek ile sorunlarını düzeltebilecek kız çocuklarının kurumsal bakım altında kalmasına, tekrar tekrar travmatize olmasına neden olabilmektedir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmamız kapsamında 2008-2012 yılları arasında BSRM İlk Adım İstasyonuna kabulü yapılmış kız çocukları üzerine gerçekleştirilmiş dosya tarama çalışmasında cinsel istismar mağduru kız çocuklarının profiline ilişkin aşağıdaki bilgilere ulaşılmıştır:

- BSRM İlk Adım İstasyonuna kabulü yapılmış kız çocuklarının kuruluşu ilk geliş nedeninin % 32,5 oranı ile cinsel istismar olduğu belirlenmiştir. BSRM İlk Adım İstasyonuna cinsel istismar nedeni ile kabulü yapılmış kız çocuklarının cinsel istismarın dışında başka istismar biçimlerine de maruz kaldıkları belirlenmiştir.
- Cinsel istismara uğrama nedeni ile 2008-2012 yılları arasında BSRM İlk Adım İstasyonundan hizmet alan kız çocuklarının % 62,2 oranında 16-18 yaş grubunda olduğu, genelde yaş ortalamalarının ise 15,83 (SS 1,592) olduğu görülmüştür. Türkiye'nin, AB bölgesel sınıflandırması olan NUTS kriterlerine göre 12 bölge üzerinden tanımlanarak istatistik birimlere ayrıldığı Düzey: İBBS 1 üzerinden yapılan analizde, BSRM İlk Adım İstasyonuna cinsel istismar nedeni ile kabulü yapılmış kız çocuklarının çoğunlukla İstanbul (% 39,7) doğumlu olduğu, bunu % 12,1 ile Güneydoğu Anadolu ve % 10,3 ile Batı Karadeniz'in takip ettiği görülmüştür. Nüfusa kayıtlı olduğu yer bilgisine göre ise Batı Karadeniz % 19,7 ile ilk sırada yer almakta, bunu Güneydoğu Anadolu (%16,4), Ortadoğu Anadolu (% 11,5) ve Kuzeydoğu Anadolu (%10,6) izlemektedir.
- Cinsel istismar nedeni ile kabulü yapılan kız çocuklarının % 2,2'sinin nüfusa kayıtlı yer bilgisine göre yabancı uyruklu olduğu belirlenmiştir.
- BSRM İlk Adım İstasyonuna cinsel istismar nedeni ile kabulü yapılmış kız çocuklarının eğitim durumlarının oldukça düşük olduğu, yalnızca % 20,5'inin eğitimine (örgün eğitim veya açık öğretim) devam ettiği görülmüştür. Kız çocuklarının % 13,3'ünün bir örgün eğitim kurumundan mezun olduktan sonra bir üst kademeye devam etmediği, % 61,3'ünün ise bir örgün eğitim kurumunu terk etmiş olduğu belirlenmiştir. Herhangi bir eğitim kurumuna gitmemiş kız çocuklarının oranı ise % 3,9'dur.
- Ağırlıklı olarak aile dışından kişiler tarafından cinsel istismara uğramış kız çocuklarının (% 66,2) BSRM İlk Adım İstasyonundan hizmet aldığı görülmektedir. Cinsel istismara maruz kalan kız çocuklarının % 5,8'inin kim tarafından mağdur

edildiğine dair bilgiye ulaşamamış olmakla birlikte % 23,9'unun aile içinden, % 4,1'inin hem aile içinden hem de dışından cinsel istismara uğradığı belirlenmiştir.

- Kız çocuklarının birden fazla kişi tarafından cinsel istismara uğradığı durumlar da göz önünde bulundurularak yapılan analizde, kız çocuklarının aile dışında ağırlıklı olarak (% 65,9) kendilerini tanıyan kişiler tarafından mağdur edildiği, hiç tanımadıkları ve yeni tanıştıkları kişiler tarafından cinsel istismara uğrama oranının % 14,7 olduğu görülmüştür. Kız çocuklarının % 8,0 oranında ticari cinsel sömürüye, % 10,6 oranında ticari cinsel sömürünün özel bir biçimi olan zorla evlendirmeye maruz kaldığı görülmüştür.
- Kız çocuklarının aile içinde birden fazla kişi tarafından istismar edilebildiği durumlar göz önünde bulundurularak gerçekleştirilen analizde kız çocuklarının maruz kaldıkları cinsel istismarın ağırlıklı olarak (toplam % 46,8) öz baba ve öz erkek kardeş/kardeşler tarafından gerçekleştirildiği görülmüştür. Kız çocuklarının öz baba ve kardeşlerin dışında kuzen, enişte, amca, dayı, dede ve diğer akrabalar tarafından da cinsel istismara maruz kaldığı görülmüştür. Cinsel istismar nedeni ile BSRM İlk Adım İstasyonuna kabulü yapılan kız çocuklarının % 20,0'sinin ise aile içinde kim/kimler tarafından istismar edildiği bilgisine ulaşamamıştır.
- Cinsel istismar nedeni ile kabulü yapılmış kız çocuklarının % 97,3'ünün kolluk (İl ve İlçe Emniyet Müdürlüğü, Çocuk Şube Müdürlüğü/Çocuk Büro Amirliği, Jandarma Komutanlığı, Jandarma Çocuk Merkezi) tarafından BSRM İlk Adım İstasyonuna getirildiği, % 43,2'sinin bu istasyonda kalış süresinin yasal olarak belirtilen 8 günü aşmadığı, İlk Adım İstasyonunda 1 yıldan fazla kalan kız çocuklarının oranının % 6,2 olduğu görülmüştür.
- BSRM İlk Adım İstasyonuna cinsel istismar nedeni ile kabulü yapılan kız çocuklarının % 45,6'sının başka bir BSRM'ye yerleştirildiği, % 36,4'ünün ailesine geri döndüğü ya da aileye geri dönüş değerlendirmesi için aile yanında izinli olarak kaldığı, % 10,9'unun ise kuruluştan izinsiz ayrıldığı görülmüştür. Kuruluştan izinsiz bir şekilde ayrılan kız çocuklarının dosyalarında nerede olduklarına ilişkin herhangi bir bilgiye rastlanamamıştır.

Gerçekleştirdiğimiz odak grup çalışmaları ve Kuruluş Memnuniyet Anketi sonucunda elde edilen bilgiler, BSRM'lerde kalan kız çocuklarının BSRM İlk Adım İstasyonuna cinsel istismar nedeni ile kabulü yapılan kız çocukları ile paralel bir şekilde ağırlıklı olarak 16-18 yaş aralığındakiler olduğunu göstermiştir. Yine BSRM İlk Adım İstasyonuna kabulü yapılan

kız çocukları ile paralel bir şekilde BSRM’lerde kalan kız çocukları da ağırlıklı olarak aile dışında istismar edilme nedeni ile korunma altına alınmışlardı. Aile içinde en çok istismara maruz bırakılanların genelde öz baba ve erkek kardeş/kardeşler tarafından aile dışından ise partnerleri tarafından cinsel istismara uğradığı belirlenmiştir. Bu bağlamda, Kuruluş Memnuniyet Anketi uygulanmış ve odak grup görüşmelerine katılmış kız çocuklarının BSRM’lere kabulü yapılmış genel profili yansıttığı görülmüştür.

BSRM’lerde cinsel istismar nedeni ile korunma altındaki kız çocukları ile gerçekleştirilen odak grup görüşmeleri ve uygulanan Kuruluş Memnuniyet Anketi sonuçlarından kuruluştaki kız çocuklarının aşağıda sıralanan sorunları ve kimi öncelikli gereksinimleri olduğu görülmüştür:

- Töre, namus nedeni ile can güvenliği sorunu yaşayanlar
- Erkek arkadaşı ile yaşadığı ilişki sonucu ailesi ile sorun yaşayanlar ve öncelikli olarak aile danışmanlığına ihtiyaç duyanlar
- Hamileler ve çocuk sahibi olanlar
- Kurum bakımı altına alınmadan terapi ve rehabilitasyon programlarından faydalanabilecekler
- Kurum bakımı altında iken öncelikli olarak terapi ve rehabilitasyon programlarına ihtiyaç duyulanlar
- Sokakta yaşama deneyimi olanlar ve ticari cinsel sömürüye maruz kalanlar
- Madde bağımlılığı olanlar
- Engeli olanlar (Hafif Mental Retardasyon tanısı olanlar)
- Sığınmacı, mülteci statüsü bekleyenler ve yabancı uyruklular

Araştırmamızın katılımcıları olan kız çocuklarının yaşı ve uğramış oldukları cinsel istismarın türü ne olursa olsun içinde bulundukları koşullara; kapatılma, engellenme (özellikle sosyalleşme ve iletişim açısından), cezalandırma gibi negatif anlamlar yükledikleri gözlemlenmiştir. Bu kavramların ön plana çıkmış olmasından hareketle kurumsal yapının yalnızca negatif yönleri olduğu ve kız çocuklarının kuruluşlardan tümüyle memnun olmadıkları sonucuna varılmamalıdır. Ancak, negatif algı ve değerlendirmeler göz ardı edilemez; bunlar kız çocuklarına sunulan hizmetin iyileştirilmesine katkı sunmak açısından üzerinde önemle durulması, düşünülmesi gereken konulardır.

Araştırmamız kapsamında gerçekleştirilen görüşmeler ve gözlemler BSRM İlk Adım İstasyonu ve BSRM’lerde verilen hizmetin ayrı olarak ele alınması gerektiğini ortaya çıkarmıştır.

BSRM İlk Adım İstasyonunda yeterli meslek elemanının bulunmamasının, kız çocuklarının ihtiyaç duydukları zamanlarda personel tarafından dikkate alınmadıklarını ve önemsenmediklerini düşünmelerine yol açtığı görülmüştür. BSRM İlk Adım İstasyonunda kalan kız çocuklarının ifadelerinden kuruluş yönetimine erişimde ciddi sıkıntılar yaşadıkları, yakınlık duydukları kişilere ulaşamadıkları, ağır baskı altında hissettikleri, en temel ihtiyaçlarının bile standart ölçülerde karşılanamadığı, kuruluş içinde ya da dışında sosyal etkinliklere katılamadıkları, başkalarına ait kıyafetleri kullanmak durumunda kaldıkları, kendilerini ilgilendiren konular üzerine yeterince bilgilendirilmediklerini ve yaşadıkları ağır travmalara/fizyolojik sorunlara ilişkin sağlık hizmetlerine yeterince erişemediklerini düşündükleri anlaşılmıştır. Bu faktörlerin kız çocuklarının kendilerini hapishanedeki mahkûmlar gibi nitelemelerine; insana, kurum ve kuruluşlara olan güvenlerinin sarsılmasına, kendilerini savunmasız ve güvensiz hissetmelerine yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır.

BSRM’lerde kalan kız çocukları ile gerçekleştirilen görüşmelerde kuruluşların fiziksel şartları hakkında memnuniyeti ortaya koyan ifadelerin kullanıldığı ancak, sunulan sosyal ve psikolojik destek konusunda yetersizlik ve memnuniyetsizlik bildiren ifadelerin ağırlıkta olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Kız çocuklarının sosyal-psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması noktasındaki sıkıntıların temel olarak kuruluşun mahremiyet ve gizliliğe olanak tanımayan fiziksel/mekânsal kurgulanışından ve kuruluşun işleyişini belirleyen kurallardan kaynaklandığı görülmüştür. Kuruluş personeli ile gerçekleştirilen görüşmelerden söz konusu yapılanmanın kız çocukları kadar, çalışanların da zor anlar yaşamasına neden olduğu anlaşılmıştır. BSRM işleyişinin kız çocuklarının ve kuruluş personelinin zor anlar yaşamasına neden olan kurallar çerçevesinde yapılandırılması rehabilitasyon sürecinin parçası olan eğitim, sağlık, sosyal kültürel faaliyetlere katılım vb. süreçlerin sağlıklı bir şekilde hayata geçirilememesine neden olmaktadır. Cinsel istismar mağduru kız çocuklarına yönelik BSRM’lerde verilen hizmetin kalitesini etkileyen üç ana faktörün söz konusu olduğu görülmüştür:

- 1) Çocuk Koruma Sistemi ile ilgili mevzuat,

- 2) BSRM’lerin çocuk merkezli yaklaşımdan çok kurumu odağa koyan yaklaşım çerçevesinde yapılandırılması,
- 3) Personelin niteliği ve iş doyumu.

Bu faktörler bağlamında kız çocuklarının cinsel istismarına yönelik yapılandırılmış sisteme ve BSRM’lerin yapılarına ilişkin bazı önerilere yer verilmiştir. Bu bağlamda Çocuk Koruma Sistemi ile ilgili mevzuat konusunda aşağıdaki noktalar üzerinde düşünülmelidir:

- 18 yaşını doldurmamış her bireyin “çocuk” olarak kabul edildiği ulusal ve uluslararası yasal dayanaklar ile yürürlükteki mevzuat metinlerinin birbirine uyumunun sağlanması gerekmektedir. TCK’nın 103. ve 104. maddelerinde çocuklar arasında 12-15 ve 16-18 yaşları üzerinden kategorik ayrıma giden yaklaşımın terk edilip 18 yaşına kadar herkesin çocuk olarak kabul gördüğü yaklaşım benimsenmelidir. Çocuğun “hukuki anlam ve sonuçları algılama yeteneği”nden bahseden ve 15 yaş üstü çocukların uğradığı cinsel istismarı şikâyetle bağlı bir fiil olarak tanımlayarak çocuğun “rıza”sından söz eden bir yaklaşımın çocuk haklarına aykırı olduğu düşünülmektedir.
- Çocuğun cinsel istismarını ve bu konuda sunulacak hizmeti belirleyen tüm yasal düzenlemelerin sosyal bilimciler, tıp bilim insanları ve etik alanında çalışan uzmanlar tarafından gözden geçirilmesi, içerisinde muğlak ifadeler barındıran maddelerin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.
- Çocuk Koruma Sistemi’ne ilişkin yasal altyapının düzenlenmesinin yanı sıra bu alt yapının hayata geçirilmesi sağlanmalıdır.

Hizmetin, kız çocuklarının ihtiyaçları ve onların yaşamlarına ilişkin hedefler odağa alınarak düzenlenmesi gerekmektedir. Her çocuk bir bireydir. Her çocuğun birbirinden farklı niteliklere, yaşam koşullarına sahip olmasından hareketle her bir çocuk birbirinden ayrı ele alınmalıdır. Bu bağlamda BSRM’lerde kalan kız çocuklarının ihtiyaçlarının birbirinden oldukça farklı olduğu görülmüştür. Öncelikli olarak bu özelleşmiş ihtiyaçlara cevap verebilecek yeni modeller üretilmesi gerekmektedir.

Genel anlamda,

- Kurumlar ve kuruluşlar arasında kurulan sıkı ve işlevsel ağı,

- Zaten travma yaşamış kız çocuklarının tekrar travma yaşamasını engellemek için, açıklanması çok zor olan cinsel istismar olaylarına polisiye bir vakaya dönüştürülmeden de müdahale imkanının,
- Çocukların deneyimlerini anlamaya odaklanan nitelikli alan araştırmaları ve konu ile ilgili gerçekleştirilmiş bilimsel çalışmalar doğrultusunda iş yapılmasının hayati önemde olduğu düşünülmektedir.

Hem kız çocuklarının hem personelin yaşam kalitesini yükseltebilmek, sistemin iddia ettiği “korunma” hedefini gerçekleştirebilmek için bu kurumsal yapının (ve dolayısı ile kuruluş yapılarının) yeniden düzenlenmesi gerektiği görülmektedir. Bu yeniden düzenlenmede aşağıdaki unsurların göz önünde bulundurulması gerekmektedir:

- Herhangi bir sosyal araştırmaya dayanmadan politika yapıcılar tarafından masa başında gerçekleştirilen yeniden düzenleme, düzeltme işlemlerinin kız çocuklarının yaşamlarına olumsuz etkide bulunduğu görülmektedir. Bu nedenle hangi ihtiyaç gruplarının bir arada tutulabileceği, yaşamış oldukları deneyimler üzerinden kız çocuklarının nelere ihtiyaç duyabileceğinin tespiti için ayrıntılı ve derinlikli sosyal araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.
- BSRM’lerin aile modeli örnek alınarak yapılandırılmış yurt ve yuva tarzı yapılardan farklı bir yaklaşım ile ele alınması, bu kuruluşlarda kalan kız çocuklarının bireyselliklerinin ve bağımsızlıklarının göz önünde bulundurulması gerekmektedir.
- Çocuklar ile ilgili verinin ulusal boyutta belirlenmiş kriterler çerçevesinde toplanması, analiz edilmesi, raporlanması ve her yıl kamuoyu ile paylaşılması gerekmektedir. Bu amaçla çalışacak kurumsal bir yapı oluşturmak gerekmektedir.
- Kamuoyunda farkındalık yaratma/bilinçlendirme çalışmaları ile toplumun kız çocuklarına empati ile yaklaşması sağlanmalıdır.

BSRM’lerde kalan kız çocuklarının ihtiyaçları üzerinden kuruluşların amaçlarının aşağıdaki gibi belirlenebileceği ve yapısal değişikliklere gidilebileceği düşünülmektedir:

- Dünyadaki eğilim ile paralel bir şekilde kurumsal bakımın en son aşama olması gerektiği felsefesine uygun olarak kurumsal bakım altına almadan verilebilecek özelleşmiş hizmetlere ağırlık verilmeli, bu hizmetlerin (Aile ve Bireysel Danışmanlık Hizmetleri, Kendi Kendine Yardım Grupları vb.) çeşitlendirilmesi sağlanmalıdır.

Yalnızca cinsel şiddeti yaşayan kişi ile değil, kişinin ailesi ve/veya değer verdiği ve ona destek verebilecek kişiler ile de çalışma yürütülmelidir. Kız çocuklarının aile içerisinde istismara uğradıkları durumlar da dahil olmak üzere ailelere yönelik çalışmalar, grup çalışmaları, bilinçlenme toplantıları, terapi seanslarının hayata geçirilmesi konusunda politika geliştirilmelidir. Aile içi cinsel istismar olayını yaşamış kız çocuklarının annelerinin sorunlarının ayrı destek gruplarında ele alınması gerekmektedir.

- Töre ve namus vb. nedenler ile ailesinden kaçan, can güvenliği tehlikesi olan kız çocuklarına yönelik gizlilik özelliği olan yüksek güvenli kurumsal bakım sağlanmalıdır.⁷⁰
- Çocuğunu doğurmaya karar vermiş hamile ve çocuğu olan kız çocuklarının çocuk bakımı konusunda desteklenecekleri, çocukları ile birlikte kalabilecekleri kuruluşlardan hizmet almaları gerekmektedir.
- Kız çocuklarının kriz durumlarında emniyet ve adli birimlerden bağımsız gelebileceği kısa süreli kurumsal bakım sağlanmalıdır. Sokakta yaşama deneyimi olan ve ticari cinsel sömürü mağduru kız çocukları için kolay ulaşabilecekleri, temel gereksinimlerini karşılayabilecekleri, baskı görmedikleri ve çalışanların kendileri ile empati kurabilecekleri bir ilk adım istasyonunun oluşturulması gerekmektedir.⁷¹
- Cinsel istismar mağduru çocuklara yönelik “adli ve tıbbi işlemlerin bu alanda eğitimli kişiler tarafından tek seferde yapılması” ilkesine dayanarak çalışma yürütecek Çocuk İzlem Merkezleri’nin Türkiye çapında yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bu sayede cinsel istismar mağduru çocukların; kolluk kuvvetleri, adli merciler ve sağlık kurumları tarafından ayrı ayrı değerlendirilmesi sürecinde yaşadıkları ikincil travmanın önlenmesi, BSRM İlk Adım İstasyonlarının kız çocuklarında yarattığı negatif etkilerin en aza indirilmesi ve BSRM’lerdeki işleyişin kalitesinin artırılması sağlanacaktır.
- Uzun süreli kurumsal bakımın küçük ölçekli kuruluş veya ev modeli kapsamında gerçekleştirilmesi ve bu yapılarda rehabilitasyon programlarının ağırlıkta olması sağlanmalıdır.

⁷⁰ Can güvenliği tehlikesi yaşayan kız çocuklarının gizlilik/güvenlik konusunda oldukça duyarlı olduğu, kuruluşlarda çalışan personelin de bu konuda elinden geleni yapmaya çalıştığı ayrıca belirtilmelidir.

⁷¹ Cinsel istismar üzerine uzmanlaşmış kuruluşların planlanması aşamasına katkıda bulunmuş Prof. Dr. Esin Küntay, söz konusu BSRM İlk Adım İstasyonunun kız çocuklarının polisten bağımsız bir şekilde gelebileceği bir merkez olarak kurgulandığını belirtmiştir. Ancak uygulamanın bu şekilde gerçekleşmediği belirtilmelidir.

- Kısa ve uzun süreli kurumsal bakım kapsamında hizmet alan ve sorunları/ihtiyaçları diğer kız çocuklarından farklılaşan engelli, madde bağımlılığı sorunu yaşayan, yabancı uyruklu/sığınmacı/mülteci statüsündeki kız çocuklarının farklı gereksinimleri karşılanmalıdır. Bu kız çocuklarının ayrı ayrı kuruluşlardan hizmet almaları değil, ihtiyaçlarına ilişkin özelleşmiş hizmetlere ulaşmaları sağlanmalıdır.
- Kız çocuklarının travmalarının kökeninde yatan cinsellik konusunu bu alandaki uzman kişiler (tercihen cinsel terapistler) ile konuşabilecekleri rehabilitasyon programlarına ihtiyaç duydukları gerçeği göz ardı edilmemelidir. Kuruluşlarda çalışan meslek elemanlarının cinsel eğitim, travma ile başa çıkma yöntemleri konusunda hizmet içi eğitim görmesi ve bu programların kız çocuklarına düzenli bir şekilde uygulanması sağlanmalıdır.
- Kız çocuklarının reşit olduktan sonra da kurumsal hizmetten faydalanabilecekleri hizmetlerin ayrıntılı bir şekilde yapılandırılması, bu bağlamda gençlik evlerinin sayısının artırılması gerekmektedir.

Sistemin yapısal anlamda değişmesi gerektiği sonucunun yanı sıra hali hazırda hizmet vermekte olan BSRM'lerin işleyişi ile ilgili yenilenme (revizyon) çalışmalarının da gerekli olduğu düşünülmektedir. “Kapsayıcı kurumlar”ın kişiler üzerindeki negatif etkilerini en aza indirebilmek amacı ile BSRM'lerin gündelik yaşamının kız çocuklarının bireyselliklerinin önüne geçmeyecek şekilde ve kimlik donanımlarını kaybetme problemini göz önünde bulundurarak gizlilik, mahremiyet ve kız çocuklarının onuruna saygı ilkelerine uygun şekilde yapılandırılması gerektiği düşünülmektedir. Bu bağlamda kız çocuklarının birbirlerine destek olmalarını ve kuruluş işleyişine katılımlarını artıran akran dayanışması sisteminin hayata geçirilmesi gerektiği görülmektedir.

Personelin çalışma koşullarından kaynaklanan sıkıntıların kız çocukları için büyük önem taşıyan rehabilitasyon sürecinin hayata geçirilmesinin önünde ciddi bir engel oluşturduğu görülmüştür. BSRM'lerde çalışan personelin yoğun bir tükenmişlik duygusu içerisinde olduğu, iş yükünden yakındığı, kuruluşları koordine eden büro (İl Müdürlüğü) ve kuruluşlar arasında iletişimin zayıf olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- BSRM personelinin diğer BSRM'lerde ve İl Müdürlüğü'nde çalışan meslektaşları ile düzenli toplantılar yapması, kuruluşların birbirinin sorunlarına yönelik duyarlılık geliştirilmesi gerekmektedir.
- BSRM personelinin kuruluş işleyişinde söz sahibi olmasını sağlayan mekanizmalar hayata geçirilmelidir. Kuruluş personelinin de sürekli negatif olaylar görme nedeni ile travma yaşadığı ve uzman desteğine ihtiyacı olduğu unutulmamalıdır.
- Kız çocuklarının ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikteki personelin istihdamı ya da var olan personelin ihtiyaç duyduğu konularda eğitim sağlanmalıdır. Kuruluş personeline (meslek elemanı ve destek personeli) ve Çocuk Koruma Sistemi içerisinde çalışan tüm meslek gruplarına Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ne (Madde 5, Madde 36) uygun olacak şekilde eğitim sağlanmalıdır.
- Çocuğun cinsel istismarı konusunda gerçekleştirilen çalışmalar multi-disipliner bir yaklaşım ile ele alınmalı, meslek grupları arasında uyum ve paylaşıma özel önem verilmelidir.

BSRM'lerin işleyişinin Minimum Standartlar İzleme ve Değerlendirme Programı çerçevesinde izlenmesinin ve bu konuda durum analizi yapılmasının kız çocuklarına sunulan korunma/bakım hizmetinin kalitesini artıracak olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle;

- Akademisyenler ve sivil toplum örgütlerinden oluşan bağımsız bir izleme biriminin oluşturulması gerekmektedir.
- Kız çocuklarının kurum çalışanlarının dışında bağımsız profesyonellere (Avukat, danışman, psikolog vb.) ulaşabilecekleri bir mekanizmanın kurulması gerekmektedir. Bu uzmanların da çocuk hakları ve çocukların cinsel istismarına ilişkin sürekli eğitim almaları sağlanmalıdır.

Kurum bakımına gerek duyma durumunu en aza indirebilmek için önleme çalışmalarının hayati önem taşıdığı düşünülmektedir. Bu bağlamda;

- Okul öncesi eğitimden başlayarak çocuklara alanında uzman kişiler tarafından eğitim verilmeli, çocuğa yönelik cinsel istismarı önleme çalışmaları okullarda yaygınlaştırılmalıdır. Okul öncesi sınıftan başlayarak çocukların cinsel istismar, kendini istenmeyen davranışlardan koruma, bu tarz bir durumda başvurabileceği yerler konusunda bilgilendirilmesi kilit önem taşımaktadır.

- Eğitim çağındaki çocukların karşılaştıkları cinsel istismar vakalarında destek alabilecekleri mekanizmalara erişimlerinde okulun öneminin anlaşılması, okul sosyal hizmetinin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Okullarda, çocukların maruz kaldıkları cinsel istismar olayını paylaşabilecekleri kişilerin olması hayati önem taşımaktadır.
- Koruyucu/önleyici çalışmalarının aktif olarak hayata geçirilebileceği çocuk ve gençlik alanında çalışma yürüten gençlik ve toplum merkezi gibi kuruluşların kapatılmaması, aksine bu tarz kuruluşların sayısının artırılması gerekmektedir.
- Çocuklar ile eş zamanlı olarak yetişkinlerin de eğitilmesi, ebeveynlerin cinsel istismar vakalarında başvurabilecekleri yerler ve yapmaları gerekenler konusunda bilgilendirilmeleri gerekmektedir.
- Mağdurlara yönelik kurumsal hizmetin yanı sıra toplumu bilinçlendirici kampanyalara ağırlık verilmesi gerekmektedir. Topluma yönelik bilinç yükseltme kampanyalarının (hem önlemeye hem de herhangi bir kriz durumunda ne yapılacağına ilişkin) artırılması ve müdahale için etkin bir ağın oluşturulması gerekmektedir.
- Cinsel istismar konusunun medyada gösterilme biçiminin titizlikle ele alınması gerekmektedir. Medyada çocuğun bir kez daha mağdur edilmemesi, medyanın çocuğu haberler içinde istismar etmemesi sağlanmalıdır.

Nihai sonuç olarak; günümüzde Türkiye’de cinsel istismar mağduru kız çocuklarına yönelik pratiğin 19. yüzyıl boyunca dünyada egemen olan kurumsal bakım odaklı yaklaşım çerçevesinde hayata geçirilmeye devam ettiği görülmektedir. Oysaki 20. yüzyıl ile birlikte Batılı ülkelerin başını çektiği yaklaşımın istismar mağduru çocukların en düşük seviyede kurumsal bakım altına alınmasını sağlayacak koruyucu ve destekleyici mekanizmaların güçlendirilmesi yönüne evirildiği görülmektedir. Ancak, özellikle aile içi cinsel istismar mağduru, can güvenliği tehlikede olan veya ailesi ile bağları kopmuş kız çocuklarının kurumsal bakıma/korunmaya ihtiyacı olduğu da unutulmamalıdır. Kurumsal yapılar (kuruluşlar) ile ilgili güncel eğilim ise yapıların mümkün olduğunca küçültülmesi ve çocuklara verilen hizmetin kalitesinin artırılması yönündedir. Türkiye’nin çocuğun cinsel istismarı ve ebeveyn bakımından yoksun çocukların bakımı/korunması ile ilgili pek çok uluslararası metne imza attığı, çocuklar ile ilgili verilen hizmetlerde Batı ile paralel bir yaklaşım benimsemeye çalıştığı görülmektedir. Cinsel istismar nedeni ile korunma altına alınan kız çocuklarına sağlanan hizmetler ile ilgili önemli gelişmeler sağlandığı görülmekle birlikte uygulamada imzalanan metinlerdeki standartların uzağında kalındığı gözlenmiştir. Çocuğa bakış konusunda zihniyet değişikliğinin tam anlamıyla gerçekleşmemiş olmasının,

uygulamadaki geleneksel değerlerin egemenliğinin, cinsel istismar nedeni ile kurumsal bakım/korunma altında olan kız çocuklarına yönelik hizmetlerin çeşitlendirilmesinin ve günümüze uygun bir yaklaşım çerçevesinde yeniden yapılandırılmasının önünde engel teşkil ettiği görülmektedir. Bu bağlamda cinsel istismar mağdurlarının korunma altına alındığı kuruluşların ataerkil bakıştan arındırılması ve cinsiyet ayrımcılığı yapmayan bir yaklaşım ile yapılandırılması gerekmektedir. Kız çocuklarının korunma süreçlerinde onları tekrar travmatize etmeden, yargılamadan, rehabilite edici çalışmalar eşliğinde ve en önemlisi onların fikirlerini alarak, düşüncelerine saygı göstererek yaklaşılmalıdır.

ÖZET

Akkuş, P., Cinsel İstismar Mağduru Kız Çocuklar: Sosyolojik ve Viktimolojik Bir İnceleme, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul, 2013.

İstanbul ilinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na (ASPB) bağlı Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri'nde (BSRM) gerçekleştirilen bu araştırmanın amacı, cinsel istismar nedeni ile korunma altına alınan kız çocuklarının ve bu alanda çalışan personelin gözünden kuruluşlarda verilen hizmetin değerlendirilmesidir. Araştırma, bu değerlendirmeler eşliğinde var olan koruma sistemine yönelik iyileştirici öneriler getirilmesi amacı ile planlanmıştır. Araştırmada niteliksel ve niceliksel veri toplama teknikleri (odak grup görüşmesi, memnuniyet anketi, dosya taraması, saha notları) birlikte kullanılmıştır.

Araştırmanın sonuçları, cinsel istismar nedeni ile korunma altına alınan kız çocuklarına sağlanan hizmetler konusunda önemli gelişmeler yaşandığını ancak BSRM'lerin işleyişinde aksaklıklar ile karşılaşıldığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda BSRM'lerin çocuk merkezli ve hak temelli bir yaklaşımla yapılandırılmasının, kuruluşlarda gündelik yaşantıya yön veren kuralların kız çocuklarının ihtiyaçları doğrultusunda belirlenmesinin, onların bireyselliklerini engellemeyen ve kimlik donanımlarını korumalarına yardımcı olacak pratiklerin hayata geçirilmesinin yüksek önem taşıdığı sonucuna varılmıştır. Cinsel istismar nedeni ile korunma altına alınan kız çocuklarının sorunlarının ancak Çocuk Koruma Sistemi'nin bir bütün olarak ele alınması ve sistemde yapısal değişikliklere gidilmesi yolu ile çözümlenebileceği görülmüştür. Araştırmanın en önemli sonuçlarından biri de, çocuklara yönelik hizmetlerin ancak çocukların deneyimlerini anlamaya çalışan nitelikli araştırmalar eşliğinde iyileştirilebileceğidir.

ABSTRACT

Akkuş, P., Girl Victims of Sexual Abuse: A Sociological and Victimological Investigation, Social Sciences Department of Forensics Institute at Istanbul University, Doctorate Thesis, İstanbul, 2013.

Being conducted in Care and Social Rehabilitation Centers (BSRM) under the body of the Ministry of Family and Social Policies in İstanbul, this study aims to assess the services offered in institutions from the view point of girls taken under protection due to sexual abuse and the personnel working in this field. This study was planned to bring reformative suggestions towards existing protection systems in the light of the assessments. Qualitative and quantitative data collecting techniques (focus group interview, satisfaction questionnaire, file scanning, field notes) were used together in this study.

The study results show that significant developments are observed in services offered to children taken under protection due to sexual abuse but there are still deficiencies in the functioning of BSRMs. In this scope, it was concluded that it is highly important to restructure BSRMs with a child-centered and justice-based approach and to determine the daily life rules in institutions in line with the needs of girls and realize practices which do not prevent children's individuality and which will help them to protect their identity. It was observed that the problems of girls taken under protection due to sexual abuse can be resolved only by regarding the Child Protection System as a whole and restructuring the system accordingly. One of the most important results of the study is the fact that services for children can be improved by means of quality research which aims to comprehend the experiences of children.

KAYNAKLAR

- Agirtan, C. A., et. al. (2009) Establishment of interdisciplinary child protection teams in Turkey 2002–2006: Identifying the strongest link can make a difference!, *Child abuse & neglect*, 33(4): 247-255.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2013a) Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (Çevrimiçi) <http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/tr/html/10517/Tarihce>, 01.12.2013.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2013b) Çocuk Koruma Kanunu Merkezi Koordinasyonu. (Çevrimiçi) <http://cocukkoruma.aile.gov.tr/tr/>, 01.12.2013.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2013c) Araştırma-Geliştirme ve Proje Daire Başkanlığı İstatistikleri, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (Çevrimiçi) <http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/tr/10542/Istatistikler>, 05.06.2013.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2013d) Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (Çevrimiçi) http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/upload/Node/10542/files/KURULUSL_AR.pdf, 25.09.2013.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevlerine İlişkin Yönerge. (Çevrimiçi) http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/upload/cocukhizmetleri.gov.tr/mce/wor/d/cocuk_yonerge.doc, 31.05.2013.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 11.12.2012 tarih ve 1641 sayılı Kurumların İhtisaslaştırılması konulu yazısı.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı (2013) 2013 Yılı Kurumsal Mali Durum ve Beklentiler Raporu, s.17. (Çevrimiçi) http://www.aile.gov.tr/upload/Node/24776/files/2013_Kurumsal_Mali_Durum_ve_Beklentiler_Raporu1.pdf, 18.10.2013.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı (2013) İstanbul Milletvekili Sayın Dr. M. Sezgin TANRIKULU' na Ait 7/13007 Esas Numaralı Yazılı Soru Önergesine İlişkin Olarak Hazırlanan Cevap Metni. (Çevrimiçi) <http://www.chp.org.tr/wp-content/uploads/2013/07/Sn.pdf>, 20.09.2013.
- Akdoğan, H. (2005) Çocuğun Cinsel İstismarı ve Türkiye’de Çocuk Cinsel İstismarını Önlemeye Yönelik Çalışmalar, *Polis Bilimleri Dergisi*, 7(1): 1-15.
- Akkoç, N. (2006) “Namus Adına İşlenen Şiddetin Kültürel Dayanakları”, *Namus Adına Şiddet: Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar içinde*, s.125, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Akkuş, P. (2010) Sosyal Hizmet Çalışanlarının Hak Kayıpları. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 42: 53-61.
- Aktepe, E. (2009) Çocukluk Çağı Cinsel İstismarı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1(2): 95-119.
- Akyüz, E. (2012) Çocuk Hukuku: Çocukların Hakları ve Korunması, 2. Baskı, s. 431-534, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.(Ref: Tezcan/Erdem/Önok, s. 521)
- Altuntek, N. S. (2009) Yerli’nin Bakışı Etnografya: Kuram ve Yöntem, Ütopya Yayınları, Ankara.
- Ambert, A. M. (1994) A qualitative study of peer abuse and its effects: Theoretical and empirical implications, *Journal of Marriage and the Family*, 56 (1): 119-130.
- Andrew, R. (2005) Child sexual abuse and the state: Applying critical outsider methodologies to legislative policymaking, *UC Davis L. Rev.*, 39: 1851-1890.
- Angelides, S. (2004) Feminism, child sexual abuse, and the erasure of child sexuality, *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies*, 10(2):141-177.

- Appleton, J. V. (2010). Researching Childhood Harm: Methodological Issues, *Child Abuse Review*, 19:1–4.
- Arbeitsgemeinschaft für Jugendhilfe – AGJ. (2006) Child and Youth (Welfare) Policy in Europe Current Positions and Outlook, s.1. Accessed 04.09.2013.
<http://www.agj.de/pdf/5/2004/Standortbeschreibung%20englisch.pdf>
- Arriola, K. R., et. al. (2005) A meta-analysis of the relationship of child sexual abuse to HIV risk behavior among women, *Child abuse & neglect*, 29(6): 725-746.
- Avrupa Konseyi (2009) Çocukların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Bütüncül Ulusal Stratejilere dair Politika Rehberi, s. 15-24.
(Çevrimiçi)http://www.coe.int/t/dg3/children/news/guidelines/ViolenceGuidelines_tu.pdf, 27.08.2013.
- Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi (Resmi Gazete Sayısı: 28050, Tarihi: 10/9/2011).
- Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi Ülke Raporu, Türkiye (2012)
(Çevrimiçi)http://cloudscorecard.bsa.org/2012/assets/PDFs/country_reports/Country_Report_Turkey.pdf, 01.12.2013.
- Ayral, F. (2010) Çocukların Cinsel İstismarı Suçu ve Bu Suçla Mücadele, s. 37, 51, Yalın Yayıncılık, İstanbul, (Ref: F. Benli).
- Bademci, H. (2012). ‘Working with vulnerable children’: Listening to the views of the service providers working with street children in Istanbul, *Children and Youth Services Review*, 1-10, (doi:10.1016/j.childyouth.2011.12.020).
- Bahar, G., v.d. (2009) Çocuk istismarı ve ihmali: Bir gözden geçirme, *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(12): 51-65.
- Baker, C. K., et. al. (2013) Increasing Knowledge of Sexual Abuse A Study With Elementary School Children in Hawaii, *Research on Social Work Practice*, 23(2):167-178.
- Bakirci, K. (2007) Child pornography and prostitution: is this crime or work that should be regulated? *Journal of Financial Crime*, 14(1): 5-11.
- Ballantine, M. W. (2012) Sibling incest dynamics: therapeutic themes and clinical challenges, *Clinical Social Work Journal*, 40(1): 56-65.
- Banyard, V. L., Williams, L. M. (1996) Characteristics of child sexual abuse as correlates of women's adjustment: A prospective study, *Journal of Marriage and the Family*, 58(4): 853-865.
- Barter, C., et. al. (2004) Peer violence in children's residential care, pp. 12, Palgrave Macmillan.
- Barth, R. P. (2002). Institutions vs. foster homes: The empirical base for the second century of debate, pp. 3, Annie E. Casey Foundation, University of North Carolina, School of Social Work, Jordan Institute of Families, Chapel Hill, NC.
- Bilginer, Ç., v.d. (2013) Çocukluk çağı cinsel istismarı: Mağdur ve sanık açısından çok yönlü bakış, *Düşünen Adam: The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 26: 55-64.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 44. Maddesi Uyarınca Hazırlanan Rapor, İkinci ve Üçüncü İlerleme Raporu, Türkiye, s. 32-33.
(Çevrimiçi)http://www.cocukvakfi.org.tr/Rapor/Turkiye_cocuk_Haklari_2._ve_3._Uluslararası_ilerleme_Raporu.pdf, 18.10.2013.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (1995) Mültecilere Yönelik Cinsel Şiddet, Önlem ve Tepki Klavuzu, s. 8, Cenevre.
- Blank, H. (2012) Bekaretin “El Değmemiş” Tarihi (Ergün, E. Çev.), 2. Baskı, s. 20-24, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Boushel, M., Noakes, S. (1988) Islington Social Services: developing a policy on child sexual abuse, *Feminist Review*, 28: 150-157.

- Bozbeyoğlu, A. Ç., v.d. (2009) Türkiye’de Ensest Sorununu Anlamak, s. 14, 63, Nüfusbilim Derneği ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, Damla Yayıncılık, Ankara.
- Bozbeyoğlu, A. Ç. , v.d. (2010) Ailenin karanlık yüzü: Türkiye’de ensest, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 13(1): 1-37.
- Bulut, I. (1985) Adölesan Evlilikleri, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, 3 (1-2): 53-65.
- Bundesarbeitsgemeinschaft Kinder- und Jugendschutz. Accessed 05.09.2013. <http://www.bag-jugendschutz.de/tur.html>
- Buz, S. (2008) “Küreselleşme ve İnsan Ticareti”, Küreselleşen Dünyada Sosyal Hizmetler Sorunlar ve Çözümlerimiz Sempozyumu içinde, s. 75-80, SES Yayını, Ankara.
- Ceylan, A., v.d. (2009) Van bölgesindeki çocuklarda cinsel istismar. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Dergisi*, (16)4: 131-134.
- Chan, K. L. (2011) Association between childhood sexual abuse and adult sexual victimization in a representative sample in Hong Kong Chinese, *Child abuse & neglect*, 35(3): 220-229.
- Child Centre Expert Group For Cooperation on Children at Risk. Accessed 05.09.2013. <http://www.childcentre.info/12502/>
- Children’s Bureau (2012). *Child Maltreatment*, pp. 21, U.S. Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families, Administration on Children, Youth and Families, Washington, DC.
- Available at: <http://www.acf.hhs.gov/programs/cb/research-data-technology/statistics-research/child-maltreatment>
- Coles, J., Mudaly, N. (2009) Staying safe: Strategies for qualitative child abuse researchers, *Child Abuse Review*, 19: 56-69.
- Colton, M., Williams, M. (2002) Background to special issue, *International Journal of Child and Family Welfare*, 5(3): Editorial.
- Colucci, E. (2007) "Focus Groups Can Be Fun": The Use of Activity-Oriented Questions in Focus Group Discussions, *Qualitative Health Research*, 17(10): 1422-1433.
- Conroy, P. (2012) No safety net for disabled children in residential institutions in Ireland, *Disability & Society*, 27(6): 809-822.
- Conte, J. R. (1993) “Sexual Abuse of Children”, Family Violence, pp. 68, Sage Publications.
- Conte, J. R. (1994) Child sexual abuse: awareness and backlash, *The Future of Children*, 4(2): 224-232.
- Corby, B. (2004) İngiltere’de Çocuk Cinsel İstismarı Politikası, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 51: 243-253.
- Council of Europe (2008) Rights of Children in Institutions Report on the implementation of the Council of Europe Recommendation Rec(2005)5 on the rights of children living in residential institutions, pp. 25. Accessed 18.10.2013. <http://www.coe.int/t/dg3/familypolicy/Source/ECDCS%20%282009%29%209%20Rights%20of%20Children%20in%20Institutions.pdf>
- Council of Europe (2005) Recommendation Rec(2005)5 of the Committee of Ministers to member states on the rights of children living in residential institutions. Accessed 20.11.2013. <http://hub.coe.int/>
- Council of Europe (2001) Council of Europe Convention on Cybercrime, 23.XI.2001, Article 9, Budapest.
- Council of Europe (2013) Kurum Bakımında Olan Çocukların Haklarının Korunmasının Sağlanması, s. 2. (Çevrimiçi) <http://www.coe.int/t/dg3/children/childrenincare/Plaquette%20A4%20enfant%20institution%20TURC.pdf>, 20.11.2013.

- Coy, M. (2009) Moved Around Like Bags of Rubbish Nobody Wants': How Multiple Placement Moves Can Make Young Women Vulnerable to Sexual Exploitation, *Child Abuse Review*, 18(4):254–266 (Ref: Cashmore ve Paxman, pp. 264).
- Cusick, L. (2002) Youth prostitution: A literature review, *Child Abuse Review*, 11(4): 230-251.
- Çakır, H. R., v.d. (2004) Türkiye’de, Namus Saikiyle İşlenen Adam Öldürme Suçlarının Değerlendirilmesi, *Adli Tıp Dergisi*, 18 (3-4): 27-33.
- Çakmak, D. (2009) “Türkiye’de Çocuk Gelinler”, Birinci hukukun gençleri sempozyumu hukuk devletinde kişisel güvenlik, bildiri tam metinler e-kitabı içinde, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ankara.
- Çalışandemir, F., v.d. (2008) Çocukların Cinsel Eğitimi: Geçmişten Günümüze Bir Bakış, *Eğitim ve Bilim*, 33(150): 14-27.
- Çayköylü, A. (2002) Psikiyatride Gizlilik İlkesi, *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 5: 248-256.
- Çeçen, A. R. (2007) Çocuk cinsel istismarı: Sıklığı, etkileri ve okul temelli önleme yolları. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 4(1): 1-17.
- Çelik, A., v.d. (2006) Çocuk İstismarı ve İhmali Önleme ve İzleme Grubu İlk Verileri, *Çocuk Cerrahisi Dergisi*, 20(3): 151-157.
- Çetin, G. (2004) “Çocuk İstismarı ve İhmali”, Mağdur Çocukların Hukuksal Konumu içinde, s. 31, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul.
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (Resmi Gazete Sayısı: 22138, Tarihi: 11/12/1994).
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokol (Resmi Gazete Sayısı: 24799, Tarihi: 28/6/2002).
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Fahişeliği ve Pornografisine İlişkin İhtiyari Protokolü İlk Ülke Raporu, s.24. Accessed 18.11.2013.
http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/upload/cocukhizmetleri.gov.tr/mce/2011/cocuk_haklari_mevzuat/CocukSatisiVePornografisi_UlkeRaporu.pdf
- Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (Resmi Gazete Sayısı: 24305, Tarihi: 1/2/2001).
- Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu Ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete Tarihi: 24.12.2006, Resmi Gazete Sayısı: 26386; Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301).
- Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete Tarihi: 24.12.2006, Resmi Gazete Sayısı: 26386).
- Çöpür, M., v.d. (2012) İstanbul ili örnekleminde çocuk ve ergen cinsel istismarlarının karakteristik özellikleri, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 13: 46-50.
- Daphne-Programm der Europäischen Kommission& Papatya Turkish-Deutscher Frauenverein e.V. Daphne (2001) Avrupa Çalışma Ağının Berlin Konferansı, s. 3, 11-13, Berlin.
- DePanfilis, D., Salus, M. (2003) Child Protective Services: A Guide for Caseworkers, U.S. Department of Health and Human Services Administration for Children and Families Administration on Children, Youth and Families Children’s Bureau, Washington, D.C.
- Devlet Denetleme Kurulu (2009) Araştırma ve İnceleme Rapor Özeti, s. 16, 44.
- Devlin, R. (2005) " Acting out the oedipal wish": Father-daughter incest and the sexuality of adolescent girls in the United States, 1941-1965, *Journal of social history*, 38(3): 609-633.
- Dolu, O. (2012) Suç Teorileri, s. 443-461, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Duyan, V. (2010) Sosyal Hizmet: Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri, s. viii-ix, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayınları, Ankara.
- ECPAT & Youth Partnership Project (2007). Good Practices for Working With Experiential & At-Risk Youth. Accessed 15.11. 2013.
http://resources.ecpat.net/EI/Publications/CYP/Good_Practices_ENG.pdf

- ECPAT (2007) Çocuklara Yönelik Ticari Cinsel Sömürü Hakkında Sorular ve Cevaplar.
- ECPAT (2013) Global Monitoring status of action against commercial sexual exploitation of children South Africa, s.11. Available at: <http://www.ecpat.net/news/sexual-exploitation-children-rampant-south-africa>
- ECPAT, Türkiye Çocuklara Yönelik Ticari Cinsel Sömürüyle Mücadele Ağı (2011) Ülke İlerleme Karnesi Türkiye. Accessed 18.09.2013. <http://ctcs-mucadele.net/wp-content/uploads/2011/04/CTCS-Türkiye-ilerleme-Karnesi.pdf>
- ECPAT, Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği (2006) Türkiye'de Çocuklara Yönelik Ticari Cinsel Sömürüye Dair Durum Analizi: İstanbul ve Diyarbakır, s. 27, 58, 72-75.
- Edinburgh, L., v.d. (2008) Caring for young adolescent sexual abuse victims in a hospital-based children's advocacy center, *Child abuse & neglect*, 32(12): 1119-1126.
- Emerson, R. M. (2008). Bütün Yönleriyle Alan Çalışması, Etnografik Alan Notları Yazımı. (E. Koca, Çev.) Birleşik Yayınevi, Ankara.
- Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği (Resmi Gazete Tarihi: 13.04.2001 Sayı: 24372).
- Engel, R. J., Scutt, R. K. (2013) The practice of research in social work, 3rd Edition, Sage Publications.
- Eurochild (2010) "Europe's children in care: What role for the European Union?" in Forum21 Research, pp. 67. Accessed 05.09.2013. http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Forum21/II_Issue_No5/II_No5_Children_in_care_EU_role_en.pdf
- European Commission (2011) Report From The Commission To The European Parliament And The Council, Report on the interim evaluation of the Daphne III Programme 2007–2013, pp. 4.
- European Commission (2013) Daphne Toolkit. Accessed 09.04.2013. http://ec.europa.eu/justice_home/daphnetoolkit/html/welcome/dpt_welcome_en.html
- European Expert Group on the Transition from Institutional to Community-based Care (2012) Common European Guidelines on the Transition from Institutional to Community-based Care, pp. 22. Accessed 10.10. 2013. <http://wearelumos.org/sites/default/files/research/Guidelines-11-16-2012%20For%20dissemination-WEB.pdf>
- Europol (2005) Legislation on Trafficking in Human Beings and Illegal Immigrant Smuggling, pp. 5. Available at: http://ec.europa.eu/antitrafficking/download.action?nodePath=/Publications/Europol_2005_legislation_en.pdf&fileName=Europol_2005_legislation_en.pdf&fileType=pdf
- EveryChild (2011) Scaling down: Reducing, reshaping and improving residential care around the World, pp. 4-5. Available at: <http://www.crin.org/docs/Scaling%20Down%20.pdf>
- Faller, K. C. (1993) Child Sexual Abuse: Intervention and Treatment Issues, pp. 63, U.S. Department of Health and Human Services Administration for Children and Families.
- Fallon, B., et. al. (2010) Methodological challenges in measuring child maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 34(1): 70-79.
- Fanslow, J. L., et. al. (2007) Prevalence of child sexual abuse reported by a cross-sectional sample of New Zealand women. *Child Abuse & Neglect*, 31(9): 935-945.
- Fergusson, D. M., v.d. (1997) Childhood sexual abuse, adolescent sexual behaviors and sexual revictimization. *Child abuse & neglect*, 21(8): 789-803.
- Finkelhor, D. (1979) Sexually Victimized Children, pp. 1-2, 82-92, The Free Press, New York.
- Finkelhor, D. (1994) Current information on the scope and nature of child sexual abuse, *The future of children*, 4 (2): 31-53.
- Finkelhor, D. (2009) The prevention of childhood sexual abuse, *The future of children*, 19(2):169-194.

- Finkelhor, D., Browne, A. (1985) The traumatic impact of child sexual abuse: A conceptualization, *American Journal of orthopsychiatry*, 55(4): 530-541.
- Finkelhor, D., Jones, L. (2006) Why have child maltreatment and child victimization declined?, *Journal of Social Issues*, 62(4): 685-716.
- Friedberg, M. (2000) *Damaged children to throwaway women: from care to prostitution*, In Women, Violence and Strategies for Action (M. F. J. Radford, Eds.), pp. 72–85, Open University Press, Buckingham.
- Friedman, M. S., et. al. (2011) A meta-analysis of disparities in childhood sexual abuse, parental physical abuse, and peer victimization among sexual minority and sexual nonminority individuals, *American journal of public health*, 101(8): 1481-1494.
- Gallagher, B. (2000) The extent and nature of known cases of institutional child sexual abuse, *British Journal of Social Work*, 30(6): 795-817.
- Geertz, C. (2007) Yerel Bilgi. (K. Emiroğlu, Çev.) Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Gilligan, C. (1977) In a different voice: Women's conceptions of self and of morality, *Harvard educational review*, 47(4): 481-517.
- Gilson, K. J., & Lancaster, S. (2008) Childhood sexual abuse in pregnant and parenting adolescents, *Child abuse & neglect*, 32(9): 869-877.
- Glesne, C. (2013) Nitel Araştırmaya Giriş, 2. Baskı, s. 123-134; 194-204&303, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Goffman, E. (1961) *Asylums*, pp. 7-52, 74-82, 113-114, Doubleday, New York.
- Gold, S. N., et. al. (1996) Characteristics of childhood sexual abuse among female survivors in therapy, *Child abuse & neglect*, 20(4): 323-335.
- Gold, S. N., et. al. (1998). Abuse characteristics among childhood sexual abuse survivors in therapy: A gender comparison, *Child abuse & neglect*, 22(10): 1005-1012.
- Goldenkoff, R. (2004) Using Focus Groups, In Handbook of Practical Program Evaluation, 2. Edition, Vol. 19, pp. 340-362, Wiley. com.
- Government of Western Australia Department for Child Protection (2011) Residential Care Practice Manual. Available at: www.childprotection.wa.gov.au
- Gökçearslan Çifci, E. (2009) Türkiye'de ve Dünyada Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Tarihsel Gelişimi, *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 53-65.
- Gökçen, C., Dursun, O. B. (2012) Evaluation of forensic cases referred to the child psychiatry clinic of a research hospital, *Düşünen Adam: The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 25(3): 238-243.
- Göker, Z., v.d. (2010) Cinsel istismar mağduru olan çocukların başvuru şekilleri, klinik ve sosyodemografik özellikleri, *Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 17: 15-21.
- Gökten, E. S. (2011) 2009-2011 Yılları Arasında Bir Devlet Hastanesinde Çocuk Psikiyatrisi Polikliniğine Yönlendirilen Adli Olgular, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 18 (2): 105-116.
- Görak, G., v.d. (1999) “Üniversite Öğrencilerinin Çocukluk Dönemlerinde Karşılaştıkları Çeşitli Cinsel İstismarlar”, 1. İstanbul Çocuk Kurultayı Araştırmalar Kitabı içinde, s. 411-423, İstanbul Çocukları Vakfı, İstanbul.
- Green, L. (2000) *Silenced Voice/Zero Choice: Young Women in Residential Care*, In Child Sexual Assault: Feminist Perspectives (P. Cox, et. al., Eds.), Basingstoke, Palgrave.
- Grossman, S. F., Lundy, M. (2008) Double jeopardy: A comparison of persons with and without disabilities who were victims of sexual abuse and/or sexual assault, *Journal of Social Work in Disability & Rehabilitation*, 7(1): 19-46.
- Güvenç, B. (1991) İnsan ve Kültür, Remzi Yayınevi, İstanbul.

- Hampton, R. L., v.d. (Ed.) (1993) *Family Violence: Prevention and Treatment (Issues in Children's and Families' Lives)*, pp. 59, Sage Publications.
- Harden, J., v.d. (2000) Can't Talk, Won't Talk?: Methodolojical Issues in Researching Children. *Sociological Research Online*, 5(2).
- Harding, S. (1995) "Feminist Yöntem Diye Bir şey Var mı?" (Z. Ayman, Çev.) Kadın Araştırmalarında Yöntem içinde, s. 34-46, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Harker, L., v.d. (2013) *How safe are our children?*, pp.4-48, London: NSPCC. Available at: www.nspcc.org.uk/howsafe
- Harper, Z., Scott, S. (2005) Meeting the needs of sexually exploited young people in London, pp. 6-25, 65-91, Barnardo's, Barkingside.
- Haskins, R. (2007) Child protection: Using research to improve policy and practice, pp. Foreword, Brookings Institution Press, Washington D. C.
- Hollander, J. A. (2004) The Social Contexts of Focus Groups, *Journal of Contemporary Ethnography*, 33(5): 602-637.(Ref: E. Goffman, s. 615)
- Horozgil, D. (2011) Çocukların Cinsel İstismarı Suçunun Basit Şekli, *TBB Dergisi*, 93: 108-146.
- İlkkaracan, P. (2011) "Türkiye'nin Doğu Bölgelerinde Kadın Cinselliği Bağlamının İncelenmesi", Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik içinde, 3. Baskı, s. 133-150, İletişim Yayınları, İstanbul.
- İlkkaracan, P., v.d. (1996) Sıcak Yuva Masalı, s. 117, Metis Yayınları, İstanbul.
- İmren, S. G., v.d. (2013) Cinsel istismara uğrayan çocuk ve ergenlerde klinik özellikler ve intihar girişimi ile ilişkili risk etmenleri, *Marmara Medical Journal*, 26: 11-16.
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (Resmi Gazete Sayısı: 7217, Tarihi: 27/5/1949).
- Inter-Agency Working Group on Children's Participation (IAWGCP): ECPAT International, Knowing Children, Plan International, Save the Children Alliance, UNICEF EAPRO and World Vision (2007) Minimum Standards for Consulting with Children, Bangkok. Available at: www.iawgc
- International Labour Organization (2013) Commercial sexual exploitation of children and adolescents The ILO's response. Accessed 19.09.2013. <http://www.ilo.org/ipec/areas/CSEC/lang--en/index.htm>
- International Rescue Committee (2012) Caring for Child Survivors of Sexual Abuse Guidelines for health and psychosocial service providers in humanitarian settings, pp. 37,100. Accessed 05.09.2012. http://www.unicef.org/pacificislands/IRC_CCSGuide_FullGuide_lowres.pdf
- İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun (Yayımlandığı R.Gazete: Tarih: 23/5/2007 Sayı: 26530).
- İrmak, Z. (2010) Adli Tıp Müdürlüğü'ne Başvuran Çocuk Cinsel İstismarı Olgularının Değerlendirilmesi. *Adli Bilimler Dergisi*, 9(4): 18-22.
- Işıқтаç, Y. (1995) "Ensest ve Hukuka Yansıması", Çocuk Hakları Günleri içinde, s. 94-108, Hakimevi, İstanbul.
- Johnson, A. K. (2011) International Child Sex Tourism: Enhancing the Legal Response in South East Asia, *The International Journal of Children's Rights*, 19 (1): 55-79.
- Jones, L. M., v.d. (2007) Do Children's Advocacy Centers improve families' experiences of child sexual abuse investigations?, *Child Abuse & Neglect*, 31(10): 1069-1085.
- Kaleağası, H., v.d. (2009) Cinsel istismar sonrası belirginleşen çocukluk çağı migren başağrısı: Olgu sunumu, *Ağrı*, 21(2): 80-82.
- Kara, B., v.d. (2004) Çocuk istismarı, *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47(2):140-151.
- Kellogg, N. D., Menard, S. W. (2003) Violence among family members of children and adolescents evaluated for sexual abuse, *Child abuse & neglect*, 27(12): 1367-1376.

- Kempe, C. H. (1978) Sexual abuse, another hidden pediatric problem: the 1977 C. Anderson Aldrich lecture, *Pediatrics*, 62(3): 382-389.
- Kesen, N. F., v.d. (2012) Yetiştirme yurtlarında kalan çocukların kuruluşa geliş nedenlerinin incelenmesi, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23 (1): 121-130.
- Kitzinger, J. (1994) The Methodology of Focus Groups: The Importance of Interaction Between Research Participants, *Sociology of Health & Illness*, 16(1): 103-121.
- Koç, F., v.d. (2012) Çocuk istismarı ve ihmali olgularımızın demografik ve klinik özellikleri: Ege Üniversitesi Çocuk Koruma Birimi'nin bir yıllık deneyimi, *Türk Pediatri Arşivi Dergisi*, 47: 119-124.
- Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete Tarihi: 8/11/2010; Resmi Gazete Sayısı: 27753).
- Korunmaya Muhtaç Çocukların Tesbiti, İnceleme, Korunma Kararlarının Alınması ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmelik (Resmi Gazete Tarihi: 28.11.1983 Resmi Gazete Sayısı: 18235).
- Koruyucu Aile Yönetmeliği (Resmi Gazete Tarihi: 14.12.2012 Resmi Gazete Sayısı: 28497).
- Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesi (Resmi Gazete Sayısı: 24445, Tarihi: 27/6/2001).
- Krienert, J. L., Walsh, J. A. (2011) Sibling sexual abuse: An empirical analysis of offender, victim, and event characteristics in National Incident-Based Reporting System (NIBRS) Data, 2000–2007, *Journal of child sexual abuse*, 20(4): 353-372.
- Krueger, R. A., Casey, M. A. (2001) Designing and Conducting Focus Group Interviews, *Social Analysis Selected Tools and Techniques*, 36: 4-23.
- Krueger, R. A., Casey, M. A. (2010) "Interviewing Focus Groups", *Handbook of Practical Program Evaluation içinde*, 3rd Edition, Cilt 19, pp. 378-403, Wiley. com.
- Krug, E. G., v.d. (2002) The world report on violence and health, pp. 155-156, World Health Organization, Geneva.
- Kurdoğlu, M., v.d. (2010) Türkiye'nin doğusunda çocukluk çağındaki cinsel istismar olgularının değerlendirilmesi, *Türk Jinekoloji ve Obstetrik Derneği Dergisi (J Turk Soc Obstet Gynecol)*, 7(4): 285-288.
- Kuş, E. (2012) Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri, 4. Baskı, s. 178, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Kümbetoğlu, B. (2008) Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma, 2. Baskı, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- Küntay, E. (2010) "Bedene Şiddet-Özbenlik Değerlendirmeleri Toplumbilimsel Bir Analiz", Kadın ve Bedeni (Y. İnce, A. Kar, Düz.) içinde, s. 17-35, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Küntay, E., Çokar, M. (tarih yok) Ulusal ve Yerel Medya Yoluyla Savunuculuk Projesi Bilgilendirme Dosyası 8: Seks Ticareti, s. 46, CETAD.
- Küntay, E., Erginsoy, G. (2001) Sirkeci'deki Kartpostallardan İnternet'te Cinsel Sunumlara: Çocuk Yaşta Kız Çocukların Cinselliklerinin Sömürülmesi Olgusunun Toplumsal Boyutlardaki Dönüşümü Bilişim Toplumuna Gidisin Psikolojik, Sosyolojik ve Hukuksal Etkileri, *Türkiye Bilisim Derneği Yayınları*, 89-98.
- Küntay, E., Erginsoy, G. (2005). İstanbul'da On Sekiz Yaşından Küçük Ticari 'Seks İşçisi' Kız Çocuklar, s. 87-106, 179-188, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Kvam, M. H. (2000) Is sexual abuse of children with disabilities disclosed? A retrospective analysis of child disability and the likelihood of sexual abuse among those attending Norwegian hospitals, *Child Abuse & Neglect*, 24(8): 1073-1084.
- Kvam, M. H. (2004) Sexual abuse of deaf children. A retrospective analysis of the prevalence and characteristics of childhood sexual abuse among deaf adults in Norway, *Child Abuse & Neglect*, 28(3): 241-251.

- Lalor, K., McElvaney, R. (2010) Child sexual abuse, links to later sexual exploitation/high-risk sexual behavior, and prevention/treatment programs, *Trauma, Violence, & Abuse*, 11(4): 159-177.
- Lee, R. M. (1993) Doing Research on Sensitive Topics, pp. 19-46, *Sage Publications, London*.
- Lind, M. C. (1989) Girls' crime and woman's place: Toward a feminist model of female delinquency, *Crime & Delinquency*, 35 (1): 5-29.
- Lind, M. C. (2006) Patriarchy, crime, and justice feminist criminology in an era of backlash, *Feminist Criminology*, 1(1): 6-26.
- Lindsay, M. (1999) The neglected priority: Sexual abuse in the context of residential child care, *Child Abuse Review*, 8(6): 405-418.
- Llywodraeth Cynulliad Cymru Welsh Assembly Government (2002) National Minimum Standards for Children's Homes, Crown Copyright.
- Loftus, E. F., v.d. (1994) Memories of childhood sexual abuse: Remembering and repressing, *Psychology of Women Quarterly*, 18(1): 67-84.
- Löschper, G., Smaus, G. (1999) Das Patriarchat und die Kriminologi. 7. Beiheft des *Kriminologischen Journals*.
- Mapp, S. C. (2006) The effects of sexual abuse as a child on the risk of mothers physically abusing their children: A path analysis using systems theory, *Child abuse & neglect*, 30(11): 1293-1310.
- Mayring, P. (2011) Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş, s. 61-62, Bilge Su Yayıncılık, Ankara.
- McEachern, A. G. (2012) Sexual abuse of individuals with disabilities: Prevention strategies for clinical practice, *Journal of Child Sexual Abuse*, 21(4): 386-398.
- Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (1966)
(Çevrimiçi) http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/Books/khuku/ayrimcilik_yasaginin_kapsami/ayrimcilik_yasagi_medeni_ve_siyasi_haklara_iliskin_uluslarar.pdf, 05.09.2013.
- Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin Uygun Bulunduğuna Dair Kanun (Kanun No: 4868, Kabul Tarihi 4/6/2003).
- Meigs, A., Barlow, K. (2002) Beyond the taboo: Imagining incest. *American Anthropologist*, 104(1): 38-49. (Ref: Kottak)
- Messman-Moore, T. L., Brown, A. L. (2004) Child maltreatment and perceived family environment as risk factors for adult rape: is child sexual abuse the most salient experience?, *Child Abuse & Neglect*, 28(10): 1019-1034.
- Mies, M. (1995) "Feminist Araştırmalar İçin Bir Metodolojiye Doğru" (A. Durakbaşı, A. İlyasoğlu, Çev.) Kadın Araştırmalarında Yöntem içinde, s. 48-64, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Miko, F. T., Park, G. (2003) Trafficking in women and children: The US and international response, pp. 2, Congressional Research Service, Library of Congress.
- Miller, A., Rubin, D. (2009) The contribution of children's advocacy centers to felony prosecutions of child sexual abuse, *Child abuse & neglect*, 33(1): 12-18.
- Minimum Standartlar İzleme ve Değerlendirme Programının Uygulanmasına Dair Yönerge (2013). (Çevrimiçi) <http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/tr/10616/Yonergeler>, 05.09.2013.
- Mischau, A. (1997) Frauenforschung und feministische Ansätze in der Kriminologie: dargestellt am Beispiel kriminologischer Theorien zur Kriminalität und Kriminalisierung von Frauen, *Centaurus-Verlagsgesellschaft, Pfaffenweiler*.
- Molnar, B. E., v.d. (1998) Suicidal behavior and sexual/physical abuse among street youth, *Child Abuse & Neglect*, 22(3): 213-222.
- Morgan, D. L. (1996) Focus Groups, *Annual Review of Sociology*, 22: 129-152.

- Myers, J. E. (2008) A Short History of Child Protection in America, *Family Law Quarterly*, 42(3): 449-463.
- Nasıroğlu, S., v.d. (2012) İstismara uğramış çocuk ve ergenlerin yatarak tedavisi, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 13(4): 285-291.
- National Data Archive on Child Abuse and Neglect (2011) National Child Abuse and Neglect Data System (NCANDS) Child File, FFY 2010, NDACAN Dataset Number 165 User'S Guide and Codebook.
- Neuman, W. L. (2010) Toplumsal Araştırma Yöntemleri. 4. Baskı, 2. Cilt, s. 321-322; 555-569, Yayın Odası Yayınları, İstanbul.
- National Society for the Prevention of Cruelty to Children/NSPCC (2013). Accessed 08.09. 2013. http://www.nspcc.org.uk/Inform/resourcesforprofessionals/sexualabuse/introduction_wda87834.html#abuse
- Odabaş, I. (2006) Çocukluk Yaşamında Cinsel ve Fiziksel İstismar Belirten Kadınların Yetişkin Yaşamdaki Uyumları, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Odgers, C. L., Moretti, M. M. (2002) Aggressive and antisocial girls: Research update and challenges, *International Journal of Forensic Mental Health*, 1(2): 103-119.
- Ovayolu, N., v.d. (2007) Çocuklarda cinsel istismar ve etkileri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(4): 13-22.
- Özcebe, H., Biçer, B. K. (2013) Önemli bir kız çocuk ve kadın sorunu: Çocuk evlilikler, *Türk Pediatri Arşivi Dergisi*, 48: 86-93.
- Özkara, E., v.d. (2011) Çocuklara Yönelik Cinsel İstismarın Yasal Boyutunun Türkiye ve Diğer Ülkeler İle Karşılaştırılması, *Adli Tıp Dergisi*, 25(1): 11-24.
- Öztop, D. B., Özel Özcan Ö. (2010) Cinsel istismar vakalarının sosyodemografik ve klinik özelliklerinin değerlendirilmesi, *Yeni Symposium*, 48: 270-276.
- Page, A. Z. (2004) Çocuk Cinsel İstismarı: Cinsel İstismara Neden Olan Etkenler ve Cinsel İstismarın Çocuklar Üzerindeki Etkileri, *Türk Psikoloji Yazıları*, 7(13): 103-113.
- Palusci, V. J. (2011) *Epidemiology of Sexual Abuse*, In Child Abuse and Neglect: Diagnosis, Treatment, and Evidence (C. Jenny, Eds.), pp. 16, Elsevier Health Sciences, St. Louis.
- Parla, J. (2004) "Kadın Eleştirisi Neyi Gerçekleştirdi?" (S. Irzık, & J. Parla, Düz.) Kadınlar Dile Düşünce içinde, s. 15-26, İletişim Yayıncılık, İstanbul.
- Pash, F. (2010) "Çocuk İstismarına Yönelik Uygulamaların Çocuk Hakları Perspektifinden Değerlendirilmesi", Türkiye'de Çocuk Hakları içinde, s. 161, Maya Akademi Yayınevi, Ankara.
- Pereda, N., v.d. (2009) The international epidemiology of child sexual abuse: A continuation of Finkelhor (1994), *Child Abuse & Neglect*, 33(6): 331-342.
- Phippen, A. (2012) Sexting: an exploration of practices, attitudes and influences, pp. 17, NSPCC and UK Safer Internet Centre, London.
- Pinheiro, P. S. (2006) World report on violence against children (N. Unies, Eds.), pp. 7, 58, United Nations.
- Pitch, T. (1985) Critical criminology: The construction of social problems, and the question of rape, *International Journal of the Sociology of Law*, 13(1): 35-46.
- Polat, O. (2006) Encest, s. 69, 101, Nokta Kitap, İstanbul.
- Polat, O. (2007a) Çocuk Pornografisi, s. 67, 178-179, Nokta Kitap, İstanbul.
- Polat, O. (2007b) Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı, 1. Cilt, s. 95-99, 216-218, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Pope, C., Mays, N. (1995) Reaching the parts other methods cannot reach: an introduction to qualitative methods in health and health services research, *BMJ: British Medical Journal*, 311(6996): 42-45.
- Postman, N. (1995) Çocukluğun Yokluğu (K. İnal, Çev.), s. 7, 110, İmge Yayınları, Ankara.

- Priebe, G., Svedin, C. G. (2008) Child sexual abuse is largely hidden from the adult society: An epidemiological study of adolescents' disclosures, *Child Abuse & Neglect*, 32(12): 1095-1108.
- Punch, F. K. (2005) Sosyal Araştırmalara Giriş, Nicel ve Nitel Yaklaşımlar, s. 134-179, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Quayle, E. et. al. (2012) Online behaviour related to child sexual abuse: Interviews with affected young people, pp. 8, Council of the Baltic Sea States, ROBERT Project, Stockholm.
- Rabiee, F. (2004) Focus-Group Interview and Data Analysis, *Proceedings of the Nutrition Society*, 63 (4): 655-660.
- Raosoft (2013) Sample Size Calculator (Çevrimiçi) <http://www.raosoft.com/samplesize.html>, 20.08.2013.
- Reconstruct Research Service (2010) Children's views on professional responses to Child Sexual Abuse. Available at: <http://www.reconstruct.co.uk/research.html>
- Reding, V. (2012) Challenges for effective child protection systems, pp. 7, 7th Forum on the Rights of the Child, SPEECH/12/ Brussels.
- Riba, J. F. (2010) Principles and Prospects for a European System of Child Protection. *Indret: Revista para el Análisis del Derecho*, (2)1.
- Ruhston, A., Nathan, J. (1996) The Supervision of Child Protection Work, *British Association of Social Workers*, 26: 357-374.
- Sack, F. (1993) *Kritische Kriminologie*, In Kleines Kriminologisches Wörterbuch (G. Kaiser, Eds.), pp. 329-338, UTB, Heidelberg.
- Salim, M. (2011) Geçmişten Günümüze Türkiye'de Çocuk Koruma Politikaları ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Isparta.
- Sandalcı, F. (2004) Aile İçinde ve Dışında Uğradığı Cinsel İstismar Nedeni İle Korunma Altına Alınan ve SHÇEK Genel Müdürlüğüne Bağlı Kuruluşlarda Bakılan Çocukların Sosyo-Demografik Özellikleri ve Korunma Süreçleri, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Savaşçı, B. (2012) Çocukların Cinsel İstismarı Suçu, s. 63, 90, Legal Yayıncılık, İstanbul. (Ref: Öykü Didem Aydın, s.63; G. Gültaş, s. 90)
- Save the Children, DEPSOS RI and UNICEF (2007) "Someone That Matters" The Quality of Care in Childcare Institutions in Indonesia, Save the Children UK, The Ministry of Social Affairs (DEPSOS) and UNICEF, Jakarta, Indonesia. Available at: https://www.savethechildren.org.uk/sites/default/files/docs/someone-that-matters_1.pdf
- Save the Children's Child Protection Initiative (2009) Building rights-based national child protection systems: A concept paper to support Save the Children's work, pp. 13. Accessed 06.09.2013. <http://resourcecentre.savethechildren.se/sites/default/files/documents/3250.pdf>
- Saygılı, S., Gönenli, S. (2008) Aynı Ailede Görülen Çoklu Ensest, *Düşünen Adam*, 21(1-4): 32-37.
- Schweppe, K. (2002) Child Protection in Europe: Different Systems – Common Challenges. 3 *German Law Journal*, 3(10). Available at: <http://www.germanlawjournal.com/index.php?pageID=11&artID=196>
- Search, G (1993) Son Tabu-Çocuklara Karşı Cinsel Suçlar, s. 7-10, 33-38, Sarmal Yayınevi, İstanbul.
- Sebald, A. M. (2008) Child abuse and deafness: an overview, *American Annals of the Deaf*, 153(4): 376-383.

- Sellach, B. (1983) Zukunft der Sozialarbeit als Zukunft der Spaltung zwischen den Frauen, *Beiträge zur feministischen Theorie und Praxis, Neue Verhältnisse in Technopatria, Zukunft der Frauenarbeit*, 9(10).
- Selvi, Y., v.d. (2011) Aile içi cinsel istismar sonrası zedelenmiş cinsellik: Kompulsif cinsel davranışları olan bir olgu sunumu, *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 24(1): 85-88.
- Sert, G (2012) Vakalarla Türkiye’de Üreme Hakları/Etik ve Yasal Değerlendirmeler, s. 60-61, 77-79, 92-97, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, İstanbul.
- Sezgin, A. U. (1993) Ensestin Psikosoyal ve Adli Yönden İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Estitüsü, İstanbul.
- Sezgin, A. U. (1995) Cinsel Taciz Olgularında Kurumlar arası Bir Çalışma Modeli. *Kriz Dergisi*, 3(1-2): 25-30.
- Sezgin, A. U. (1998) Ensestin Ruhsal Değerlendirilmesi Uzman Tanıklık, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Estitüsü, İstanbul.
- Sieber, J. E., Stanley B. (1988) Ethical and Professional Dimensions of Social Sensitivity Research, *American Psychologist*, 43: 49-55.
- Singh, H. S. S., et. al. (1996) Prevalence of childhood sexual abuse among Malaysian paramedical students, *Child Abuse & Neglect*, 20(6): 487-492.
- Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’ne Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol (Resmi Gazete Sayısı: 25014, Tarihi: 4/2/2003).
- Skehill, C., et. al. (1999) The nature of child protection practices: an Irish case study, *Child and Family Social Work* (4): 145-152.
- Smaus, G. (1997) *Das Geschlecht des Strafrechts*. In Juristinnen an den Hochschulen - Frauenrecht in Lehre und Forschung (Schriften zur Gleichstellung der Frau Nr. 14), (U. Rust Eds.), pp. 182-196, Nomos-Verlag-Ges, Baden-Baden.
- Smaus, G. (1998) *Das Strafrecht und die gesellschaftliche Differenzierung*, Nomos Verlag, Baden-Baden.
- Smith, C., et. al. (2013) Provision for young people who have displayed harmful sexual behaviour: an understanding of contemporary service provision for young people displaying harmful sexual, pp. 5, NSPCC, London.
- Sobsey, D., et. al. (1997) Gender differences in abused children with and without disabilities, *Child Abuse & Neglect*, 21(8): 707-720.
- Sokullu-Akıncı, F. (2008) Viktimoloji (Mağdurbilim) 2. Baskı, s. 42-59, Beta Yayınevi, İstanbul.
- Sorensen, T., Snow, B. (1991) How children tell: the process of disclosure in child sexual abuse, *Child Welfare: Journal of Policy, Practice and Program*, 70(1): 3-15.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (2009) Stratejik Plan 2010-2014, s. 18, 184, Ankara.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (2010) Faaliyet Raporu, s. 6.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (2011) Korunmaya Muhtaç Çocuklar Birimi İstatistikleri (Ö. Aktükün ve Z. Özkan, Haz.), SHÇEK İstanbul İl Müdürlüğü Arşivi.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu İç Denetim Birimi Başkanlığı (2011) İngiltere-İskoçya Çalışma Ziyareti Raporu, s. 12-23.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği (Resmi Gazete Tarihi: 4/9/2009; Resmi Gazete Sayısı: 27339).
- Soyaslan, D. (2010) Ceza Hukuku Özel Hükümler, 8. Baskı, s. 238-241, 566, Yetkin Yayınları, Ankara.

- Soylu, N., v.d. (2012) Cinsel istismar mağduru çocuk ve ergenlerde ruh sağlığını etkileyen etkenlerin araştırılması, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 13(4): 292-298.
- Sözen, Ş. (2011) Ergenlik döneminde cinsel istismar olgularında adli tıbbi değerlendirme, multidisipliner yaklaşım. *Türk Pediatri Arşivi Dergisi* (46 Özel Sayı): 35-38.
- Stanley, L., Wise, S. (1995) *Feminist Araştırma Sürecinde Metod, Metodoloji ve Epistemoloji*. Kadın Araştırmalarında Yöntem (F. Şaşmaz, Çev.) içinde, s. 67-98, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Stein, R. E., Nofziger, S. D. (2008) Adolescent Sexual Victimization Choice of Confidant and the Failure of Authorities, *Youth Violence and Juvenile Justice*, 6(2): 158-177.
- Stevens, I., Cox, P. (2008) Complexity theory: Developing new understandings of child protection in field settings and in residential child care, *British Journal of Social Work*, 38(7): 1320-1336.
- Stoltenborgh, M., et. al. (2011) A global perspective on child sexual abuse: Meta-analysis of prevalence around the world, *Child Maltreatment*, 16(2): 79-101.
- Sullivan, P. M., Knutson, J. F. (2000) Maltreatment and disabilities: A population-based epidemiological study, *Child Abuse & Neglect*, 24(10): 1257-1273.
- Sürücü, S. M. (2009) 11-17 Yaş Orta Düzeyde Zihin Engelli Kız Ergenlerin Temel Cinsel Bilgi ve Cinsel İstismarı Algılamalarının Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, s. 132-137, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Ana Bilim Dalı Zihinsel Engelliler Öğretmenliği Bilim Dalı, İstanbul.
- Şahin, F., Taşar, M. A. (2012) Cinsel istismar ve ensest, *Türk Pediatri Arşivi Dergisi* (47): 159-164.
- Şengül, H. A., v.d. (2012) Ankara 1. Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi'nde akran istismarı nedeniyle yargılanan çocukların değerlendirilmesi, *Türk Pediatri Arşivi Dergisi*, (47): 283-289.
- T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü (2012) Adli İstatistikler 2012, s. 66. (Çevrimiçi) <http://www.adlisicil.adalet.gov.tr>, 20.09.2013.
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2009) Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması. (Çevrimiçi) <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/pdf/TKAA2008-AnaRapor.pdf>, 19.09.2013.
- T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (2009) 2010-2014 Stratejik Plan, s. 18, 36, 169, 184.
- T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, UNICEF (2010) Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Rapor, s. 18-35. (Çevrimiçi) <http://panel.unicef.org.tr/vera/app/var/files/c/o/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf>
- Tarasoff v. Regents of University of California, 551 P. 2d 334 - Cal: Supreme Court 1976. (1976). Accessed 07.04.2013. http://scholar.google.com.tr/scholar_case?case=263231934673470561&q=tarasoff+ac&hl=en&as_sdt=2,5
- Tarimeri, N. (2007) Çocuk Koruma(ma) Kanunu, 1. Cilt, s.26-28, Sabev Yayınları, Ankara.
- Tarimeri, N. (2008) Çocuk Koruma(ma) Kanunu, 2. Cilt, s. 207-221, Sabev Yayınları, Ankara.
- Tezcan, M. (2003) Türkiye'de Töre (Namus) Cinayetleri, s. 18, Naturel Yayıncılık, Ankara.
- The United Nations Department of Economic and Social Affairs (2012) World Population Prospects: The 2012 Revision, Age-specific Fertility Rates (ASFR). Accessed 13.09.2013. <http://esa.un.org/unpd/wpp/Excel-Data/fertility.htm>
- Tong, R. (1984) Women, sex, and the law, Rowman & Littlefield, United States.
- Topçu, S. (2009) Cinsel İstismar, s. 27, 125-127, Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Topuzoğlu, A. Y. (2004) *Çocuk Hakları*, Mağdur Çocukların Hukuksal Konumu içinde, s. 15-21, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul.

- Toros, K., et. al. (2013) Child-centered approach in the context of the assessment of children in need: Reflections of child protection workers' in Estonia, *Children and Youth Services Review*, 35(6): 1015-1022.
- Türk Medeni Kanununda ve Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2012) (Dönemi ve Y.Yılı: 24/2, Esas No: 2/335, Başkanlığa Geliş Tarihi: 25/01/2012) (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/2/2-0335.pdf>, 01.12.2013.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2005) İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması. (Çevrimiçi) <http://tuikapp.tuik.gov.tr/DIESS/SiniflamaSurumDetayAction.do?surumId=164>, 14.06.2013.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2012) Nüfus ve Demografi İstatistikleri. (Çevrimiçi) <http://tuikapp.tuik.gov.tr/demografiapp/evlenme.zul>, 30.11.2013.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2013a) Haber Bülteni (Sayı: 13663, 11 Temmuz 2013, 10.00) (Çevrimiçi) <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13663>, 14.09.2013.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2013b) Doğum İstatistikleri Veri Tabanı. (Çevrimiçi) http://rapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?demografidb2=&report=DOGUMTR.RDF&p_yil1=2012&p_tab_kod=2&p_sutun=anne_yasgrup&p_dil=1&p_duzey_kod=1&desformat=html&ENVID=demografiEnv, 30.11.2013.
- UK Department of Health (2002a) Children's Homes National Minimum Standards Children's Homes Regulations, pp. vii, The Stationery Office, Norwich.
- UK Department of Health (2002b) National Minimum Standards and Regulations for Children's Homes, The Stationery Office, London.
- UK Department of Health (2000) Safeguarding children involved in prostitution: supplementary guidance to Working Together to Safeguard Children, National Assembly for Wales, Home Office, Department for Education and Employment, London.
- UK Department of Health (2012) Sexual Violence Services International Overview. Accessed 03.10.2013. <http://www.dh.gov.uk/publications>
- Ullman, S. E., et. al. (2009) Child sexual abuse, post-traumatic stress disorder, and substance use: Predictors of revictimization in adult sexual assault survivors, *Journal of Child Sexual Abuse*, 18(4): 367-385.
- Ulusal Danışma Ekibi (2008) Ebeveyn Bakımından Yoksun Çocuklar İçin Minimum Standartların Uyarlanması Çalışma Raporu. (Çevrimiçi) <http://www.aile.gov.tr/upload/Node/23201/files/MinStanCalRaporu.pdf>, 27.09.2013.
- UNICEF (2011) Türkiye'de Çocukların Durumu Raporu, s. 106.
- UNICEF (2013) Çocuklar İçin Birleşelim. (Çevrimiçi) <http://www.unicef.org.tr/tr/content/article/1344/7-6-katilim-medeni-haklar-ve-toplumsal-ugraslar.html>, 18.10.2013.
- United Nations The Human Rights Council (2009) Guidelines for the Alternative Care of Children. Accessed 03.09.2013. http://www.unicef.org/aids/files/UN_Guidelines_for_alternative_care_of_children.pdf
- Ünal, F. (2008) Ailede Çocuk İstismarı ve İhmali, *TSA Dergisi*, 12(1): 9-18.
- U.S. Department of Health and Human Services (2013) Administration for Children and Families, Child Welfare Information Gateway. Accessed 01.12.2013. <https://www.childwelfare.gov/pubs/usermanuals/sexabuse/sexabusef.cfm>
- Wakefield Metropolitan District Council (tarih yok) Residential Child Care Good Practice Guide, United Kingdom. Available at: http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/*/http://www.dcsf.gov.uk/
- Walsh, C., et. al. (2002) The relationship between parental psychiatric disorder and child physical and sexual abuse: Findings from the Ontario Health Supplement, *Child Abuse & Neglect*, 26(1): 11-22.

- Wambach, M. M. (1981) *Kinder als Gefahr und Risiko. Zur Psychiatisierung und Therapeutisierung von Kindheit*, In *Kindheit als Fiktion* (H. Hengst, Eds.), pp. 191-241), Suhrkamp Publishers, Frankfurt/M.
- Whittier, N. (2009) *The Politics of Child Sexual Abuse*, Oxford University Press, New York.
- Wolff, B., et. al. (1993) *Focus Groups and Surveys as Complementary Research Methods*, In *Successful Focus Groups: Advancing The State Of The Art*, pp. 118-136, Sage Publications.
- World Health Organization (1999) Report of the consultation on child abuse prevention, pp. 15, Geneva. (Document WHO/HSC/PVI/99.1) Accessed 08.09.2013. <http://www.who.int/mip2001/files/2017/childabuse.pdf>
- World Health Organization (2012) Violence against women-Intimate partner and sexual violence against women, Fact sheet N°239. Accessed 08.09.2013. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs239/en/>
- Wulczyn, F., et. al. (2010) *Adapting a Systems Approach to Child Protection: Key Concepts and Considerations*, United Nations Children's Fund (UNICEF), New York.
- Yabaş, İ. (2008) Dünya'da ve Türkiye'de Cinsel Sömürü Amaçlı Çocuk Ticareti, Yüksek Lisans Tezi, s.66, Polis Akademisi Güvenlik Birimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yağmur, F., v.d. (2008) Çocukların Cinsel İstismarı, *Çocuk Dergisi*, 8(2): 77-80.
- Yalçın Sancar, T. (2008) "Çocuk İstismarı" ve Türk Ceza Kanunu, *Güncel Hukuk Dergisi*, (4-52): 12-16.
- Yiğit, R. (2008) Çocukların Cinsel İstismarı ve Ensest, *İnternet Türk Tıp Dergisi*, 1(3): 90-100.
- Yıldırım Doğru, S. S. (2006) Zihin Engelli Çocuklarda Cinsel İstismar, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 80-91.
- Yıldırım, A., v.d. (2011). Evaluation of cases with claims of sexual abuse referred to service of forensic medicine in a university hospital, *Cumhuriyet Medical Journal*, 33(1): 61-69.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008) Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara. (Ref: Kruger & Casey)
- Yolga Tahiroğlu, A., v.d. (2008). Çocuk İstismarı, Ruh Sağlığı ve Adli Bildirim Zorunluluğu. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, (9): 1-7.
- Yücel, H. (2004) *Öznenin Yok Edilişi-Sömürü Nesnesi Olarak Kız Çocukları*, 6. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı Bildiriler Kitabı, 6-22 Mayıs 2004 içinde, s. 326-335, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, Ankara.
- Yücel, H. (2007) *Çocuğa Yönelik İstismar ve İhmal*, Riskli Davranışlar Gösteren Çocuk ve Ergenler, Alanda Çalışanlar İçin Bilgiler içinde, s. 178, YENİDEN Sağlık ve Eğitim Derneği, İstanbul.
- Ziyalar, N. (1998) Çocukların Cinsel İstismardan Korunması Bir Eğitim Model Önerisi, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul.
- 1117 sayı ve 21/6/1927 tarihli Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu (Resmi Gazete Tarihi: 7/7/1927; Resmi Gazete Sayısı: 627).
- 2012/15 Çocuk Hizmetlerine İlişkin Genelge (2012) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (Çevrimiçi) http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/upload/cocukhizmetleri.gov.tr/mce/genelge/genelge_2012_15.pdf
- 2012/20 Sayılı Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM) konulu Başbakanlık Genelgesi (Resmi Gazete Tarihi: 04.10.2012, Resmi Gazete Sayısı: 28431).
- 24/5/1983 Tarih ve 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu (Resmi Gazete Tarihi: 27.05.1983, Resmi Gazete Sayısı: 18059).

- 2559 Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu (Resmi Gazete Tarihi: 14.07.1934, Resmi Gazete Sayısı: 2751).
- 2827 Sayı ve 24/5/1983 Tarihli Nüfus Planlaması Hakkında Kanun (Resmi Gazete Tarihi: 27.05.1983, Resmi Gazete Sayısı: 18059).
- 3/6/2011 Tarih ve 633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (Resmi Gazete Tarihi: 08.06.2011, Resmi Gazete Sayısı: 27958 Mükerrer).
- 3/7/2005 Tarih 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu (Resmi Gazete Tarihi: 15.07.2005, Resmi Gazete Sayısı: 25876).
- 4721 Sayı ve 22/11/2001 Tarihli Türk Medeni Kanunu (Resmi Gazete Tarihi: 08.12.2001, Resmi Gazete Sayısı: 24607).
- 4787 Sayı ve 9/1/2003 Tarihli Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun (Resmi Gazete Tarihi: 18.01.2003, Resmi Gazete Sayısı: 24997).
- 5187 Sayı ve 9/6/2004 Tarihli Basın Kanunu (Resmi Gazete Tarihi: 26.06.2004, Resmi Gazete Sayısı: 25504).
- 5237 Sayı ve 26/9/2004 Tarihli Türk Ceza Kanunu (Resmi Gazete Tarihi: 12.10.2004, Resmi Gazete Sayısı: 25611).
- 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi (2011 a) (Dönemi ve Y.Yılı: 24/2, Esas No: 2/209, Başkanlığa Geliş Tarihi: 08.12.2011) (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/2/2-0209.pdf>, 01.12.2013.
- 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi (2011 b) (Dönemi ve Y.Yılı: 24/2, Esas No: 2/214, Başkanlığa Geliş Tarihi: 18.11.2011. (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/2/2-0214.pdf>, 01.12.2013.
- 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi (2011 c) (Dönemi ve Y.Yılı: 24/2, Esas No: 2/218, Başkanlığa Geliş Tarihi: 15.12.2011) (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/2/2-0218.pdf>, 01.12.2013.
- 5271 Sayı ve 4/12/2004 Tarihli Ceza Muhakemesi Kanunu (Resmi Gazete Tarihi: 17.12.2004, Resmi Gazete Sayısı: 25673).
- 5275 Sayı ve 13/12/2004 Tarihli Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (Resmi Gazete Tarihi: 29.12.2004, Resmi Gazete Sayısı: 25685).
- 5302 Sayı ve 22/2/2005 Tarihli İl Özel İdaresi Kanunu (Resmi Gazete Tarihi: 04.03.2005, Resmi Gazete Sayısı: 25745).
- 5393 Sayı ve 3/7/2005 Tarihli Belediye Kanunu (Resmi Gazete Tarihi: 13.07.2005, Resmi Gazete Sayısı: 25874).
- 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (Resmi Gazete Tarihi: 20.03.2012, Resmi Gazete Sayısı: 28239).

EKLER

Ek 1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'ndan Alınan İzin Yazıları

T.C.
B A Ş B A K A N L I K
SOSYAL HİZMETLER VE ÇOCUK ESİRGEME KURUMU
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

SAYI : B.02.1.SÇE.0.72.02.00/605.01- 157
KONU : Araştırma Talebi
(Pınar AKKUŞ-İstanbul Üniv.)

28 Şubat 2011

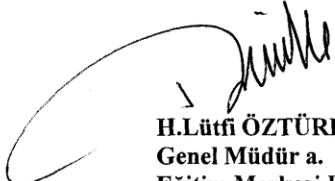
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ADLİ TIP ENSTİTÜSÜ
Sosyal Bilimler Anabilim Dalı
İSTANBUL

İLGİ: İstanbul Üniversitesi'nin 04.02.2011 tarih ve 159 sayılı yazısı.

İlgi yazı ile Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı doktora öğrencisi Pınar AKKUŞ'un "Cinsel İstismar Mağduru Kız Çocuklar: Sosyolojik ve Viktimolojik Bir İnceleme" konulu araştırmayı İstanbul İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne bağlı cinsel istismar mağduru kız çocukların koruma altında bulunduğu kuruluşlarda uygulayabilme talebi bildirilmiştir.

Makamın 25.02.2011 tarih ve 37 sayılı Onayı ile söz konusu araştırmanın, Onay tarihinden itibaren Aralık 2011 tarihine kadar İl Müdürlüğü koordinesinde, Kuruluş Müdürlükleri denetiminde, gönüllülük esası çerçevesinde, kuruluş işleyişini aksatmayacak şekilde, ses-görüntü kaydı alınmaksızın, herhangi bir yerde yayınlanmadan önce Kurum izni alınması ve araştırma bitiminde bir örneğinin Eğitim Merkezi Başkanlığına gönderilmesi koşulları ile gerçekleştirilebilmesi uygun görülmüştür.

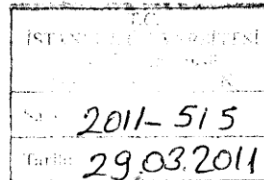
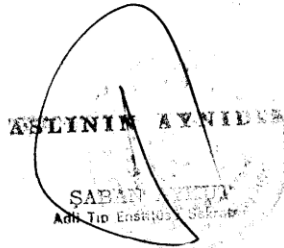
Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

H. Lütfi ÖZTÜRK
Genel Müdür a.
Eğitim Merkezi Başkanı

EK: Onay Sureti

DAĞITIM:

-İstanbul Üniv.
-İstanbul İl Sos.Hiz.Müd.

Şifreli
Aile ve Sosyal Politikalar Cad. 68/4 Ulus / ANKARA
Telefon: (0 312) 310 24 60 / 1233
e-posta: egitim@shcek.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için irtibat : A.YÜCE – Öğretmen
Faks: (0 312) 311 89 98
Elektronik Ağ: www.shcek.gov.tr SC

T.C.
AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI
(Mülga)Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü

SAYI : B.17.0.SÇE.0.72.02.00/605.01- **741**
KONU : Araştırma Talebi
(Pınar AKKUŞ-İstanbul Ün.)

23 Aralık 2011

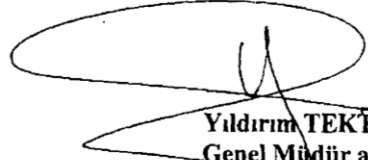
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
Adli Tıp Enstitüsü
(Sosyal Bilimler Anabilim Dalı) İSTANBUL

İLGİ: İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü'nün 15.12.2011 tarih ve 2011/2136 sayılı fakısı.

İlgi faks ile Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı doktora öğrencisi Pınar AKKUŞ'un "Cinsel İstismar Mağduru Kız Çocuklar: Sosyolojik ve Viktimolojik Bir İnceleme" konulu araştırmayı İstanbul İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne bağlı cinsel istismar mağduru kız çocukların koruma altında bulunduğu kuruluşlarda uygulayabilme talebinin Makamın 25.02.2011 tarih ve 37 sayılı Onayı ile uygun görüldüğü ancak çalışmanın Aralık 2011 tarihine kadar tamamlanamayacağı bildirilerek ek süre talebinde bulunulmuştur.

Makamın 22.12.2011 tarih ve 200 sayılı Onayı ile söz konusu araştırmanın, Onay tarihinden itibaren Aralık 2012 tarihine kadar İl Müdürlüğü koordinesinde, Kuruluş Müdürlükleri denetiminde, gönüllülük esası çerçevesinde, kuruluş işleyişini aksatmayacak şekilde, ses-görüntü kaydı alınmaksızın, herhangi bir yerde yayınlanmadan önce Kurum izni alınması ve araştırma bitiminde bir örneğinin Eğitim Merkezi Başkanlığına gönderilmesi koşulları ile sürdürülebilmesi uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Yıldırım TEKTAŞ
Genel Müdür a.
Eğitim Merkezi Başkanı

Ek: Onay sureti

DAĞITIM:

Gereği:

-İstanbul İl Sos.Hiz.Müd.
- İstanbul Üniversitesi
(Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı) İstanbul

Sosyal Bilimler
2012/9

09 OCAK 2012

Ek 2. Kız Çocukları İle Gerçekleştirilen Odak Grup Görüşme Formu⁷²

GÖRÜŞME KONUSU	GÖRÜŞME SORULARI
GİRİŞ: Tanışma KENDİSİ	Soru 1. Kendini tanıtır mısın? (Kaç yaşındasın? Nerede doğdun? Okuyor musun? Ne kadar süredir buradasın? Yapmaktan hoşlandığın şeyler neler?)
I. BÖLÜM AİLE	Soru 2. Buraya gelmeden önce nerede yaşıyordun? Ailen nerede yaşıyor? Soru 3. Ailenin, en güçlü ve en zayıf gördüğün yanları neler? Ailen nasıl olsun isterdin? Etkinlik 1: Katılımcılara birer post-it verilir. Post-itin üzerine aileleri kimlerden oluşuyor ise yazmaları istenir. Daha sonra aşağıdaki görsel üzerinde ailelerini nereye koymak istedikleri sorulur. Aynı etkinlik, seçme şansları olsa ailelerinin kimlerden oluşmasını istedikleri sorularak gerçekleştirilir. Etkinlik için 1'den 10'a kadar sayı skalası kullanılır. Ailelerine kaç puan yakınlıkta olmak istedikleri sorulur. (1 en yakın – 10 en uzak)

⁷² Odak grup görüşme formunun akışı ve görüşme sırasında uygulanan etkinlikler Uzman Psikolojik Danışman Neylan Özdemir'in katkıları ile hazırlanmıştır.

II. BÖLÜM ARKADAŞLAR	Soru 4. Yakın arkadaş ne demek? (Yakın arkadaş seçerken hangi özelliklere dikkat edersin? Başına olumsuz bir şey gelirse yakın arkadaşın nasıl davransın istersin? Yakın arkadaşın var mı? Birlikte neler yaparsınız? Yakın arkadaşların ile görüşebiliyor musun? Soru 5. Erkek arkadaş hakkında ne düşünüyorsun, nasıl biri olsun isterdin?
III. BÖLÜM KURULUŞ ve GELECEK	Soru 6. Burayı nasıl buluyorsun? Nasıl bir yer? Bir şeye ihtiyacın olursa kime söylüyorsun? En çok neye ihtiyaç duyuyorsun? İhtiyaçların yeterince karşılanıyor mu? Burada en çok kime güveniyorsun? Soru 7. Canın en çok neye sıkılıyor? Böyle zamanlarda ne yapıyorsun? Kendini en iyi hissettiğin yer neresi? Etkinlik 2: Kuruluşda şimdi olanlar ile olmasını istediklerinin listelenmesi (Şimdi olanlar neler?/ Ne olsa kendini daha korunmuş ve güvende hissedersin?) Soru 8. Kuruluşdan ayrılınca kimin yanına gitmek istiyorsun? Ne yapmak istersin? Gelecekle ilgili seni endişelendiren şeyler ne? Planların var mı? Kendini nerede hayal ediyorsun?
BİTİRİŞ – Bana sormak istediğin bir şey var mı? <i>Zaman ayırdığınız için çok teşekkürler...</i>	

Ek 3. Odak Grup Görüşmesine Katılan Kız Çocuklarına İlişkin Tablo

Odak Grup No.	Katılımcı	Kaldığı Gün	Yaş	Eğitim	Cinsel İstismarın Türü	Cinsel İstismarın Kim/Kimler Tarafından Gerçekleştirildiği	Zihinsel Durum
1	Katılımcı 1	4 gün	17	İlköğretim Terk	Aile Dışı	• Yeni Tanıştığı Biri/Birileri	
	Katılımcı 2	26 gün	17	İlköğretim Terk	Aile İçi	• Erkek Kardeş/Kardeşler	
	Katılımcı 3	13 gün	16	Lise Terk	Aile İçi	• Erkek Kardeş/Kardeşler	
	Katılımcı 4	16 gün	18	Yok	Aile Dışı	• Partner	
	Katılımcı 5	3 gün	16	Lise Terk	Aile İçi	• Amca	
2	Katılımcı 1	302 gün	16	İlköğretim Terk	Her İkisi de	• Üvey Baba • Hiç Tanımadığı Biri/Birileri	
	Katılımcı 2	302 gün	16	Lise Devam	Aile İçi	• Öz Baba	
	Katılımcı 3	302 gün	17	İlköğretim Devam	Aile Dışı	• Zorla Evlendirme • Partner	
	Katılımcı 4	130 gün	16	İlköğretim Mezun	Aile İçi	• Erkek Kardeş/Kardeşler	
	Katılımcı 5	51 gün	16	Lise Terk	Aile Dışı	• Partner	
	Katılımcı 6	302 gün	18	Açık Öğretim Lisesi	Aile İçi	• Öz Baba • Erkek Kardeş/Kardeşler	
3	Katılımcı 1	417 gün	16	Lise Devam	Her İkisi de	• Erkek Kardeş/Kardeşler • Ticari Cinsel Sömürü	
	Katılımcı 2	1033 gün	17	Açık Öğretim Lisesi	Aile Dışı	• Hiç Tanımadığı Biri/Birileri	Hafif Mental Reterdasyon
	Katılımcı 3	294 gün	18	Lise Devam	Aile Dışı	• Yakın Çevreden Tanındığı Biri/Birileri	
	Katılımcı 4	133 gün	18	İlköğretim Mezun	Aile Dışı	• Partner	
	Katılımcı 5	21 gün	17	İlköğretim Terk	Aile Dışı	• Partner	

Odak Grup No.	Katılımcı	Kaldığı Gün	Yaş	Eğitim	Cinsel İstismarın Türü	Cinsel İstismarın Kim/Kimler Tarafından Gerçekleştirildiği	Zihinsel Durum
4	Katılımcı 1	33 gün	15	İlköğretim Devam	Her İkisi de	- Öz Baba - Partner	
	Katılımcı 2	195 gün	13	İlköğretim Devam	Aile Dışı	- Yakın Çevreden Tanıdığı Biri/Birileri - Ticari Cinsel Sömürü	
	Katılımcı 3	514 gün	15	İlköğretim Devam	Aile İçi	Öz Baba	
	Katılımcı 4	1032 gün	15	İlköğretim Terk	Aile Dışı	- Ticari Cinsel Sömürü - Partner	
	Katılımcı 5	14 gün	15	Açık İlköğretim	Aile İçi	- Öz Baba - Dede	Hafif Mental Retardasyon
	Katılımcı 6	170 gün	15	Açık İlköğretim	Aile Dışı	Yakın Çevreden Tanıdığı Biri/Birileri	
5	Katılımcı 1	431 gün	13	İlköğretim Devam	Aile İçi	Öz Baba	
	Katılımcı 2	8 gün	15	İlköğretim Devam	Aile İçi	Üvey Baba	
	Katılımcı 3	264 gün	15	İlköğretim Devam	Aile İçi	Öz Baba	
	Katılımcı 4	8 gün	14	İlköğretim Devam	Aile Dışı	Yakın Çevreden Tanıdığı Biri/Birileri	
	Katılımcı 5	22 gün	14	Lise Devam	Her İkisi de	- Diğer Akraba - Ticari Cinsel Sömürü	
	Katılımcı 6	220 gün	14	Lise Devam	Her İkisi de	- Amca - Hiç Tanımadığı Biri/Birileri - Yakın Çevreden Tanıdığı Biri/Birileri	
	Katılımcı 7	153 gün	13	İlköğretim Terk	Her İkisi de	- Enişte - Hiç Tanımadığı Biri/Birileri	

Ek 4. Kız Çocukları İle Gerçekleştirilen Odak Grup Görüşmelerinde Öne Çıkan Konu ve Temalara İlişkin Tablo

Odak Grup No.	1	2	3	4	5
BSRM Türü	İlk Adım BSRM	BSRM	BSRM	BSRM	BSRM
Yaş Grubu	16-18	16-18	16-18	12-15	12-15
Öne Çıkan Temalar	İletişim İhtiyacı-Tanıdıklar İle (İzolasyon, Dışarı Çıkamama, Cep Telefonu ve İnternet Kullanamama, Kapatılma, Mekâna Sıkışma, Baskı, Kuruluştan Kaçma)	İletişim İhtiyacı-Tanıdıklar İle (Mahremiyet Sorunu, Telefon, İnternet Kullanımındaki Kısıtlamalar, Dışarıda Geçirilen Sürenin Yetmemesi)	İletişim İhtiyacı-Tanıdıklar İle (Mahremiyet Sorunu, İzolasyon, Telefon, İnternet Kullanımındaki Kısıtlamalar, Dışarıda Geçirilen Sürenin Yetmemesi)	İletişim İhtiyacı-Tanıdıklar İle (Mahremiyet Sorunu, Telefon, İnternet Kullanımındaki Kısıtlamalar, Dışarıda Geçirilen Sürenin Yetmemesi)	İletişim İhtiyacı-Tanıdıklar İle (Telefon, İnternet Kullanımındaki Kısıtlamalar, Dışarıda Geçirilen Sürenin Yetmemesi)
	İletişim İhtiyacı- Personel ve Yönetim İle (İzolasyon, Yalnız Hissetme, Kuruluşa Adaptasyon Sürecinde Üst Araması Sorunu, Kuruluş Yönetimine Ulaşamama, Personel İle Yetersiz İletişim, Güven Problemi)	İletişim İhtiyacı- Personel İle (Baskı, Güven Problemi, Personel ve Kız Çocukları Arasındaki Hiyerarşi)	İletişim İhtiyacı- Personel İle (Kuruluşa Adaptasyon Sürecinde Olumlu Destek)	İletişim İhtiyacı- Personel İle (Kuruluşa Adaptasyon Sürecinde Olumlu Destek, Danışmana Güven, Danışman İle Daha Fazla Vakit Talebi)	İletişim İhtiyacı- Personel İle (Kuruluşa Adaptasyon Sürecinde Olumlu Destek, Danışmana Güven, Danışman İle Daha Fazla Vakit Talebi, Ayrımcılık Şikâyeti)
		Kurallar, Kısıtlamalar (Cezalarda Adaletsizlik, Kuralların Ağırlığı)	Kurallar, Kısıtlamalar (Kuralların Ağırlığı)	Kurallar, Kısıtlamalar (Kuralların Ağırlığı Ancak, Eskiye Göre Daha Esnek Yaklaşım)	Kurallar, Kısıtlamalar (Cezaların Ağırlığı Ancak, İyilikleri İçin Kabullenme)

Öne Çıkan Temalar	Damgalanma	Damgalanma (Semtten Memnuniyetsizlik, Dışarıdaki Faaliyetlere Katılım Tarzı)	Damgalanma (“Yurt Kızı”, Semtten Memnuniyetsizlik)	Damgalanma (Bekâret)	
	Fiziksel Şartlar (Mahremiyet, Yalnız Kalma İsteği)	Fiziksel Şartlar (Mahremiyet, Dolap Kilidi, Teknik Sorunlar vb.)	Fiziksel Şartlar (Mahremiyet, Giyinme Kabini)	Fiziksel Şartlar (Temizlik Sorunu, Odaların Kişiselleştirilmesi, Dolap Kilidi)	
	Güvenlik (Güvende Hissetmeme, Can Güvenliği Tehlikesi)	Güvenlik (Güvende Hissetmeme, Kadın Güvenlik Personeli)	Güvenlik (Güvende Hissetme)		
	Yemek (Kalite Sorunu, Damak Tadına Uymama, İhtiyaç Duyulduğunda Yemeğe Ulaşılamaması)	Yemek (Kalite Sorunu, Damak Tadına Uymama, İhtiyaç Duyulduğunda Yemeğe Ulaşılamaması)	Yemek (Memnuniyet, Ani İsteklerin Karşıllanması, Yemek Listesine Çocukların Katılımı)	Yemek (Kalite Sorunu, Damak Tadına Uymama, Sunumun Evdeki Gibi Olması İsteği, İhtiyaç Duyulduğunda Yemeğe Ulaşılamaması)	
	Sağlık Hizmetleri (Yetersizlik, Memnuniyetsizlik)	Sağlık Hizmetleri (İlgi Talebi)	Sağlık Hizmetleri (Memnuniyet)	Sağlık Hizmetleri (İlgi Talebi)	
	Kişisel İhtiyaçlar (Mahremiyet Talebi, Hijyen, Eşyaların Kişiselleştirilememesi Sorunu)	Kişisel İhtiyaçlar (Yetersizlikler, Kendi Parası İle Karşılama Talebi)	Kişisel İhtiyaçlar (Memnuniyet, Esneklik: Kıyafet Alış-verişi, Ev Tipi Çamaşır Makinesi vb.)	Kişisel İhtiyaçlar (Mahremiyet Talebi, Hijyen, Kıyafetlerin Temin Yöntemi Konusundaki Sıkıntılar)	Kişisel İhtiyaçlar (Kıyafetlerin Temin Yöntemi Konusundaki Sıkıntılar, Özel Eşyaların Kullanımına İzin Verilmesi)
		Para (Yetmemesi, Paranın İdaresinin Sosyal Serviste Olması)	Para (Yetmemesi)	Para (Yetmemesi)	Para (Yetmemesi, Paranın İdaresinin Sosyal Serviste Olması)

Öne Çıkan Temalar		Eğitim (Memnuniyet, Kuruluşun Kazandırdıkları)	Eğitim (Memnuniyet)		
		Kuruluşa Aidiyet ve Katılım (Fiziksel Mekânın Düzenlenmesine Katılım, Çocuk Temsilcisi-Negatif Yönler)	Kuruluşa Aidiyet ve Katılım (Fiziksel Mekânın Düzenlenmesine Katılım)		
	Gelecekte Beklentiler (Hayallerin Yitimi)	Gelecekte Beklentiler (Hayaller)		Gelecekte Beklentiler (Hayaller)	
				Olumsuzluklar (Kuruluştan Kaçış ve Kız Çocukları Arasındaki Tartışmalar)	
	Kavramlar: Anne, Müdür, Sevgili, Bebek, Cezaevi	Kavramlar: Anne, Ceza, Koku, Müdür, Vali	Kavramlar: Anne, Evcil Havyan	Kavramlar: Anne	Kavramlar: Anne, Ceza
Üzerinde Durulmayan Temalar	-Eğitim -Kuruluşa Aidiyet -Çocuğun Katılımı		-Personelin Yaklaşımına İlişkin Eleştiriler	-Güvenlik -Eğitim -Kuruluşa Aidiyet -Çocuğun Katılımı	-Güvenlik -Eğitim -Kuruluşa Aidiyet -Çocuğun Katılımı -Sosyalleşme İhtiyacı -Fiziksel şartlar -Yemek -Sağlık

Ek 5. Kız Çocukları İle Gerçekleştirilen Kuruluş Memnuniyet Anketi

Bu çalışma şu anda hizmet almakta olduğunuz Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı kuruluşun hizmet kalitesini ölçmeyi ve aldığınız hizmetin daha da iyileşmesine katkı sağlamayı hedefleyen bir doktora tezi çalışmasıdır.

Paylaştığınız bilgiler araştırma kapsamında kesinlikle isim belirtilmeden kullanılacaktır. Amacımız, sizin için açılan kuruluşlarda sizin için tasarlanan koruyucu ve önleyici hizmetlerin fikirleriniz çerçevesinde şekillenebilmesine katkı sağlamaktır. Doktora tezi, tamamlanmasının ardından Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na da iletilecektir.

Katıldığınız için teşekkürler.

Anketin Yapıldığı Tarih:../../....

Anketin Yapıldığı Kuruluş:.....

Yaşınız:.....

Eğitim Durumunuz:.....

Ne Kadar Süredir Bu Kuruluşta Kalıyorsunuz?:.....

Daha Önce Kaç Kuruluşta Kaldınız?.....

1.a) İlk geldiğinizde kuruluş (bina, çalışanlar, kuruluş kuralları) size tanıtıldı mı?

1. ( ) Evet
2. ( ) Hayır/ Hatırlamıyorum
3. ( ) Tam Olarak Anlatılmadı

1.b) Kuruluşa ilk geldiğiniz gün kuruluşu size kim ya da kimler tanıttı?

1. ( ) Kuruluş Müdürü
2. ( ) Meslek Elemanları (Sosyolog, Psikolog, Sosyal Hizmet Uzmanı, Öğretmen vb.)
3. ( ) Temizlik/Bakım Elemanları
4. ( ) Kuruluşta Kalan Diğer Kızlar
5. ( ) Diğer.....(Açıklayınız.)

1.c) İlk geldiğinizde kuruluştan nasıl bir hizmet alacağınız size anlatıldı mı?

1. ( ) Evet,
2. ( ) Hayır/ Hatırlamıyorum

2. Kuruluşta kaldığınız süre içerisinde çocuk temsilcisi seçildi mi?

- 2.1 ( ) Evet
- 2.2 ( ) Hayır
- 2.3 ( ) Ben geldiğimde vardı

Lütfen aşağıdaki soruları kalmakta olduğunuz bu kurumu dikkate alarak cevaplayınız.

	Çok Memnun um	Memnun um	Ne Memnun um Ne de Değilim	Pek Memnun Değilim	Hiç Memnun Değilim	Cevap Yok
3. Kuruluşun bulunduğu semtten	1	2	3	4	5	
4. Kaldığım odanın rahatlığından	1	2	3	4	5	
5. Kaldığım odanın temizliğinden	1	2	3	4	5	
6. Kaldığım odanın isteğim dışında değiştirilmesinden	1	2	3	4	5	
7. Ders çalıştığım odanın sessizliğinden	1	2	3	4	5	
8. Yemekhanenin/mutfağın temizliği ve düzeninden	1	2	3	4	5	
9. Yemekhane/mutfakta çıkan yemeklerden	1	2	3	4	5	
10. Yemek servisi yapan personelin yaklaşımından	1	2	3	4	5	
11. Güvenlik görevlilerinin yaklaşımından	1	2	3	4	5	
12. Hastalandığımda kuruluşun sağlık personelinin yaklaşımından	1	2	3	4	5	
13. Kuruluş dışında düzenlenen faaliyetlerden (Sinema, tiyatro, piknik, gezi vb.)	1	2	3	4	5	
14. Kuruluşa giriş-çıkış saatlerinden	1	2	3	4	5	
15. Çocuk temsilcisinin çalışmalarından	1	2	3	4	5	
16. Kurulusta kalan diğer kızlar ile ilişkiden	1	2	3	4	5	

	Çok Yeterli	Yeterli	Ne Yeterli Ne de Değil	Pek Yeterli Değil	Hiç Yeterli Değil	Cevap Yok
17. Kaldığım odanın ısısı	1	2	3	4	5	
18. Eşyalarım için verilen dolabın büyüklüğü	1	2	3	4	5	
19. Kurulusta bana yardımcı olacak ders kitapları ve kütüphane	1	2	3	4	5	
20. Kurulusta bilgisayar (internet) kullanma imkânı	1	2	3	4	5	
21. Ana öğünler dışında verilen ara öğünler	1	2	3	4	5	
22. İhtiyaç hissettiğimde yiyeceğe ulaşabilme imkânı	1	2	3	4	5	
23. Özel günlerde çıkarılan yemekler	1	2	3	4	5	

	Çok Yeterli	Yeterli	Ne Yeterli Ne de Değil	Pek Yeterli Değil	Hiç Yeterli Değil	Cevap Yok
24. Banyoda sıcak suya ulaşma olanağı	1	2	3	4	5	
25. İstedğim zaman banyoyu kullanabilme olanağı	1	2	3	4	5	
26. Çamaşırlarımı istediği zaman yıkayabilme/ kurutabilme imkânı	1	2	3	4	5	
27. Sağlığım ile ilgili sorduğum sorulara verilen cevaplar	1	2	3	4	5	
28. Sağlık konusunda (bulaşıcı hastalıklar, sigara/alkol bırakma vb.) verilen eğitimler	1	2	3	4	5	
29. Sağlanan giyim eşyaları	1	2	3	4	5	
30. Okul/kurs ile ilgili ihtiyaçların karşılanması	1	2	3	4	5	
31. El işi odasında yapılan dersler / faaliyetler	1	2	3	4	5	
32. Kuruluş dışında düzenlenen faaliyetler (sinema, tiyatro, piknik, gezi vb.)	1	2	3	4	5	
33. Kurulusta spor yapabilme imkânı	1	2	3	4	5	
34. Okul/kurs ile ilgili sorun yaşadığımda aldığım destek	1	2	3	4	5	
35. Meslek edinmemi sağlayacak eğitimler	1	2	3	4	5	
36. Konuşma ihtiyacı hissettiğimde birilerine ulaşma imkânı	1	2	3	4	5	
37. Harçlık miktarı	1	2	3	4	5	
38. Meslek elemanlarının (var ise danışmanın) bir gün içinde bana ayırdığı süre	1	2	3	4	5	

	Çok Fazla	Fazla	Ne Fazla Ne de Değil	Az	Çok Az	Hiç	Cevap Yok
39. Odada kalan kişi sayısı	1	2	3	4	5	6	
40. Kuruluşa giriş çıkışların kontrol altına alınması	1	2	3	4	5	6	
41. Dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı kendimi güvende hissediyorum.	1	2	3	4	5	6	
42. Kurallara uygun davranmayanlara verilen cezalar	1	2	3	4	5	6	
43. Kurulusta çalışanlara güveniyorum.	1	2	3	4	5	6	

	Çok Sık	Sık	Ne Sık Ne de Değil	Bazen (Pek Sık Değil)	Hiçbir Zaman	Cevap Yok
44. Faaliyetler planlanırken benim de fikrim sorulur.	1	2	3	4	5	
45. Yemek listesi oluşturulurken benim de fikrim sorulur.	1	2	3	4	5	
46. Ödevlerimi yaparken sorun yaşarsam bana yardım ederler.	1	2	3	4	5	
47. Okula/kursa devam durumum ve notlarım takip edilir.	1	2	3	4	5	
48. Şikâyetim ve bir isteğim olduğunda beni dikkate alan birileri olur.	1	2	3	4	5	
49. Duygularımı anlayabildiklerini düşünüyorum.	1	2	3	4	5	
50. Korkularımı yenmeme yardımcı olurlar.	1	2	3	4	5	
51. Beni hayata hazırlama konusunda ilgili davrandıklarını düşünüyorum.	1	2	3	4	5	
52. Benimle ilgili alınan kararlarda fikirlerimi dikkate alırlar.	1	2	3	4	5	
53. Örnek davranış sergileyenlere ödül verilir.	1	2	3	4	5	
54. Dışarı çıkmak için izin almak zordur.	1	2	3	4	5	
55. Kurulusta yapılacak bir değişiklikte (yeni alınacak bir eşya, dekorasyon vb.) fikrim sorulur.	1	2	3	4	5	
56. Ziyaretçim geldiğinde yalnız görüşebiliyorum.	1	2	3	4	5	
57. Telefonda konuşurken yalnız kalabiliyorum.	1	2	3	4	5	
58. Kaldığım odayı istediğim gibi düzenleyebiliyorum.	1	2	3	4	5	

59. Kurulustaki dilek-şikayet kutusunu hiç kullandınız mı?

59.1 ( ) Evet

59.2 ( ) Hayır

59.3 ( ) Fikrim yok/Görmedim

60. Şikayet kutusunu kullanmak sorununuzu çözmeye yardımcı oldu mu?

60.1 ( ) Evet

60.2 ( ) Hayır

60.3 ( ) Fikrim Yok

61. Kurulusta kaldığınız süre içerisinde hiç acil durum (yangın, deprem vb.) tatbikatına/eğitimine katıldınız mı?

61.1 ( ) Evet

61.2 ( ) Hayır

62. Kuruluşun en sevdiğiniz yanı/yanları nedir?

.....

.....

63. Kuruluşun en sevmediğiniz yanı/yanları nedir?

.....

.....

64. Kuruluşta kalırken en çok ihtiyaç duyduğunuz 3 şeyi önem sırasına göre yazınız.

(Aşağıda ihtiyaç duyulacağı düşünülen maddeler sıralanmıştır.)

1.Önemli.....

2.Önemli.....

3.Önemli.....

64.1 Cep telefonu

64.2 İnternet

64.3 İç çamaşırı

64.4 Kıyafet

64.5 Kişisel temizlik/bakım ürünleri (hijyenik ped, şampuan, sabun vb.)

64.6 Dışarıda izinli geçirilecek daha fazla süre

64.7 Gündüz istediğim saatte uyuyabilmek

64.8 Yalnız kalabileceğim bir ortam

64.9 Diğer.....

65. Kuruluşta en güvendiğiniz kişi kimdir? (Lütfen yalnızca 1 maddeyi işaretleyiniz.)

65.1 ( ) Kuruluş Müdürü

65.2 ( ) Meslek elemanları (Psikolog, Sosyolog, Sosyal Hizmet Uzmanı, ğretmen vb.)

65.3 ( ) Danışmanım

65.4 ( ) Bakım personeli

65.5 ( ) Mutfak personeli

65.6( ) Güvenlik görevlisi

65.7 ( ) Kuruluş şfr

65.8 ( ) Hiç kimse

65.9 ( ) Diğer..... (Açıklayınız.)

66. Bu kuruluştan ayrıldıktan sonra nereye gitmek istersiniz?

.....
..

67. Hangi neden/nedenlerden dolayı ..... gitmek istersiniz?

.....
.....

Özel olarak belirtmek istedikleriniz?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Zaman ayırdığınız için çok teşekkürler...

Ek 6. BSRM Personeli İle Gerçekleştirilen Odak Grup Görüşme Formu⁷³

1- KENDİNİ TANITMA/TANIŞMA

1.1. Kurumdaki göreviniz, ne zamandır bu kuruluştaki çalışıyorsunuz, mezun olduğunuz okul, daha önceki iş deneyimleriniz.

2- KORUMA ALTINDAKİ KIZ ÇOCUKLARI İLE ÇALIŞIRKEN KARŞILAŞILAN SORUNLAR ÜZERİNE KONUŞMA

A. KORUMA ALTINDAKİ ÇOCUKLARLA YAŞANILAN SORUNLAR

- 2.1.** Hangi gruptan çocuklar ile çalışıyorsunuz? Yaptığınız işi anlatır mısınız?
- 2.2.** Kız çocuklar ile çalışırken sizi en çok zorlayan noktalar nelerdir?
- 2.3.** Kuruluşu güvenli buluyor musunuz? Kız çocukların kuruluştan kaçması ile ilgili düşünceleriniz neler?
- 2.4.** Çocukların size anne demesi hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 2.5.** Kuruluştan ayrılan çocuklar tekrar ziyarete gelir mi?

B. YASAL DURUMLA İLGİLİ KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

- 2.6.** Hizmet verdiğiniz alanla ilgili mevzuatı biliyor musunuz? Mevzuatın sizi sınırlandırdığı noktalar nelerdir?
- 2.7.** Çocuklara uygulanan kurallar, ceza ve ödül sistemi üzerine düşünceleriniz? Kuruluş kurallarının sizi sınırlandırdığı noktalar nelerdir?

C. KURUMDAKİ UYGULAMAYLA İLGİLİ KARŞILAŞILAN SORUNLAR

- 2.8.** Mevzuat/kuruluş kuralları dışında uygulamada sizi sınırlandıran, rahatsız eden şeyler nelerdir?
- 2.9.** BSRM çalışanı olmanın olumlu ya da olumsuz yönleri neler?
- 2.10.** Kurumdaki bakım sisteminde iyi giden ve aksayan yönler? Sizce nasıl olmalı?
- 2.11.** Kuruluştaki ekip çalışmasına ilişkin değerlendirmeleriniz
- 2.12.** Sosyal servise ilişkin değerlendirmeleriniz
- 2.13.** İdareye ilişkin değerlendirmeleriniz
- 2.14.** Gündüz mesaisi ve gece nöbeti sırasında karşılaştığınız sorunlar?

---

⁷³ Odak grup görüşme formunun akışı Sosyolog Tamer Coşar'ın katkıları ile hazırlanmıştır.

2.15. Çocuklara dair herhangi bir sorunla karşılaştığınızda, bu sorunu tek başınıza çözemediğinizde bunu ilk kiminle paylaşırsınız? Neden?

2.16. Erkek personel hakkındaki düşünceleriniz?

D. KURUMDAKİ FİZİKSEL YAPIYLA-ÇEVRESİYLE İLGİLİ KARŞILAŞILAN SORUNLAR

2.17. Kuruluş bulunduğu çevrede nasıl karşılanıyor? (Olumlu-olumsuz deneyimler)

3- ÇALIŞANLARIN İŞ YÜKLERİ ve MESLEKİ DOYUMLARI (maddi doyum/manevi doyum) ÜZERİNE DÜŞÜNCELER:

3.1. Kaç çocuğun sorumluluğunu üstleniyorsunuz? (Sorumluluğunuzdaki çocuklar sabit mi, yoksa değişken mi?)

3.2. Kuruluştaki çalışan sayısı sizce yeterli mi? Personel sayısı sık değişir mi?

3.3. İhtiyaçlar üzerine konuşma (Eğitim, mesleki iletişim, meslek içi dayanışma, idari düzenleme) Aldığı hizmet içi eğitim var mı?

3.4. Nasıl olsa daha verimli çalışılırdı?

Katıldığınız için teşekkürler...

ÖZGEÇMİŞ

Pınar Akkuş, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nden 2003 yılında mezun oldu. 2007 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Sosyoloji ve Metodoloji Bölümü'nde yüksek lisansını tamamladı. 2008 yılında İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı'nda doktora eğitimine başladı.

2003-2005 yılları arasında Dışbank'ta Uzman Yardımcısı ve A.E. Film Yayıncılık'ta (National Geographic Television ve Discovery Channel Türkiye Temsilcisi) Halkla İlişkiler-Ürün Sorumlusu olarak çalıştı. 2005-2011 yılları arasında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu) bünyesindeki kuruluşlarda (Çocuk ve Gençlik Merkezi, Kadın Konukevi, Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi) Sosyolog olarak görev yaptı. 2011 yılında İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak başladığı görevine, 2012 yılı itibariyle Öğretim Görevlisi olarak devam etmektedir.